56393/B

A XXXIV

18/s

-21-

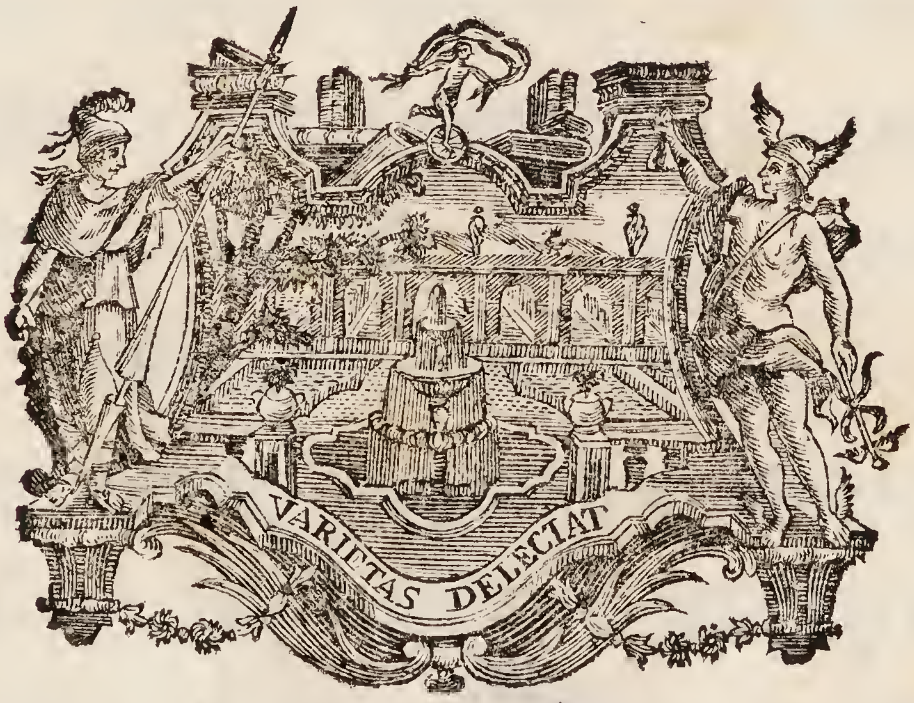
47874

GERARDI L. B. VAN SWIETEN,

Auguſtiſſ. Imperator. & Imperatric. a Conſiliis, Archiat. Com., Bibliothecae Auguſtae Praefecti, Inclyt. Facult. Medic. Vienn. Praeſidis perpetui, nec non Academiae Reg. Scient. & Chirurg. Pariſ., Academiae Scient. Petropolit., Academ. Natur. Curioſ., Inſtitut. Bonon., Collegii Reg. Medic. Edinburg., Societ. Scient. Harlem., Botanic. Florent. Germanic. Jenenſ. Degli Agiati di Roveret., Membri,

COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS
DE
COGNOSCENDIS ET CURANDIS
MORBIS.

TOMUS SEPTIMUS.

NEAPOLI MDCCLXIV.
APUD JOANNEM GRAVIER
SUPERIORUM FACULTATE.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

MARCHIONI

ANGELO . DE . CAVALCANTIBVS

CLARISSIMAE . ORIGINIS

PRAEFECTO . FISCI . ABSTINENTISSIMO

OB . INSIGNIA . IPSIVS . MERITA

ET . RARVM . VIRTVTVM . EXEMPLAR

INLVSTRATORI . PROSAPIAE . SVAE

SEMPER . PVBLICAE . TRANQVILLITATI . PROFVTVRO

CVIVS . FACTIS . CONSVLTISQVE

SICILIA . IN . MELIOREM . FACIEM

QVAM . QVONDAM . FVERAT

RESTITVTA

OPTIMI . PRINCIPIS . IVRA

IN . REBVS . ARDVIS . DEFENSA

IN . STERILITATE . LABORIOSAE . ANNONAE

FRVMENTVM . PROVISVM . ET . CONVECTVM

IOHANNES . GRAVIERIVS

PATRONO . PRAESTANTISSIMO

ET . DE . SE . PER . OMNIA . BENEMERENTI

HAEC . VANSWIETENII . OPERA

DICAT . CONSECRATQVE

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30527120_0007

CLARISSIMI AUCTORIS
EPISTOLA
GALLICE SCRIPTA
AD JOH. GRAVIER.

MONSIEUR,

Le quatrieme tome de mes Commentaires ſera bientôt achevé: Je l' aurois fini cet hiver ſans la Rougeole qui regne ici & qui a attaqué l'Auguſte famille, dont cinq ont déja paſsé heureuſement cette maladie.

Le tome ira juſqu' au chapitre qui traite de la petite vérole qui faira le commencement du cinquieme & dernier tome dont j' ai déja composé une bonne partie.

J' ai l' honneur d' etre

MONSIEUR.

Votre trés obeiſſant Serviteur
Van Swieten.

Vienne le 25 Avril 1763.

Naples Mr. Jean Gravier.

Die 17. Junii 1763.

REIMPRIMATUR

CAVALCANTI

Carulli.

PRAEFATIO.

EN quartum tomum! quem ultimum fore credideram, imo promiſeram.

Sed obſervationum numerus, & copia rerum, ex optimorum auctorum aſſidua lectione collecta, fecerunt, ut unico volumine comprehendi non potuerint illa, quae de penſo adhuc ſupererant.

Reliqua perficere conabor eadem cura; & hinc facile praevideo, quod, una cum Indice generali, juſtae molis volumen efficient; idque certo erit ultimum.

INDEX CAPITUM
HUJUS TOMI.

Phthiſis Pulmonalis.	Pag. 1
Phthiſes Aliae.	123
Hydrops.	125
Podagra.	311

COM-

COMMENTARIA IN HERMANNI BOERHAAVE APHORISMOS DE COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

PHTHISIS PULMONALIS.

§. 1196.

SI ulcus pulmones exederit ita, ut totus inde habitus Corporis conſumatur, Phthiſis Pulmonalis aegrum afficere dicitur.

Phthiſis, ἀπὸ τȣ̃ φθίνειν derivatum vocabulum, apud graecos quandoque corruptionem, ſaepius tamen conſumptionem & decrementum, ſignificat. Sic φθίνων μὴν vocabatur menſis in finem vergens: eodem vocabulo utebantur, dum ſolem a meridie in occaſum declinantem notabant: videtur enim, quod φθίσιν oppoſuerint τῇ αὐξήσει: unde, ubi decreſcebat luna, dixerunt φθίσις γίνεται τῇ σελήνῃ. Haec autem apud Lexicographos videri fuſius poterunt. Cum autem Medici obſervarent, in pulmonis ulcere ſenſim minui corporis toroſitatem, ita ut ante mortem pellis & oſſa tantum ſupereſſe viderentur, ideo phthiſis nomen huic morbo dederunt. Confirmat hoc *Galenus* (*a*): poſtquam enim dixerat *Phthiſis eſt ulceratio pulmonis, vel thoracis, vel faucium, ut & tuſſiculæ & debiles comitentur febres, & corpus contabeſcat;* paulo poſt ſubjungit: dicta autem eſt ἀπὸ τȣ̃ φθίνειν, quod eſt diminui.

(*a*) Definit. medicar. N°. 260. 261. Charter. Tom. II. pag. 261.

Eidem morbo & nomen φθόη datum fuit; *Galenus* (*b*) autem diſtinctionem fecit inter bina haec vocabula: voluit enim, *Phthiſin* appellari omnem corporis diminutionem ac colliquationem: per *Phthoën* vero intelligi corporis conſumptionem ac diminutionem ex ulcere: interim tamen in Phthiſis definitione modo data meminit ulcerati pulmonis &c. *Aretaeus* autem (*c*) purulentam labem in phthiſi agnovit, unde hic morbus ab ipſo πύη & φθίσις appellatur; ſed ſimul monuit hoc nomen convenire, ſi ab abſceſſu pulmonis, poſt ſanguinis rejectionem, aut longinquam tuſſim, ortum duxerit morbus; ubi vero, in thorace vel coſta nato abſceſſu, a pure collecto vicinus pulmo eroderetur, tunc φθόην vocari morbum juſſit.

Phthiſis autem vocabulo adhuc magis limitato ſenſu uſus fuit *Aëtius* (*d*), dum proprie phthiſin vocari voluit pulmonis exulcerationem, quae poſt ſanguinis ſputum ſequitur. Ubi autem ab acriori catarrho eroderetur pulmo & exulceraretur, tunc vocabat φθόην illum affectum (*e*). Fatetur tamen, quod phthiſis etiam ſequatur quandoque Pleuritidem & Peripneumoniam.

Haec ſufficiet monuiſſe circa nomen morbi; videmus tamen in ſcriptis Medicis promiſcue *phthiſin*, *phthoën*, *tabem*, vocatum fuiſſe hunc affectum. Uſus autem vocabulorum vim & ſignificationem determinat praecipue.

Phthiſis ergo eſt conſumptio univerſi corporis habitus per labem purulentam: verum talis conſumptio poſſet oriri a quocumque fomite purulento, in diverſis corporis locis haerente, uti ad §. 1214. dicetur; hinc additur phthiſis pulmonaris, quia & frequentior eſt reliquis, uti etiam quia ſaepe admodum contingit, ut pulmo afficiatur tandem, licet malum a fomite purulento in aliis locis corporis haerente originem duxerit. Tria ergo requiruntur, dum hic morbus adeſſe dicitur. 1°. Conſumptio totius corporis lenta. 2°. Cauſa hujus conſumptionis debet eſſe degeneratio humorum per cacochymiam purulentam. 3°. Debet mali ſedes in pulmone haerere.

Dum enim catarrho laborant homines, videmus, de naribus emungi & per tuſſim educi ſputa, quae colore, ſpiſſitudine, & aliis dotibus, pus referunt: tamen non dicuntur ideo phthiſi laborare; quia habitus corporis non conſumitur, nec ulla ſigna cacochymiae purulentae in humoribus adſunt. Interim tamen, ſi materies catarrhi acrior fuerit, vel valida & diuturna tuſſis nimis quaſſaverit pulmonem, quandoque pulmo eroditur, ulceratur, & ſic ex catarrho phthiſis pulmonalis ſequitur.

§. 1197.

(*b*) Definit. medicar. N°. 260. 261. Charter. Tom. II. pag. 262.
[*c*] De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.
(*d*) Lib. VIII. cap. 75. pag. 174. verſa. (*e*) Ibid. cap. 57. pag. 167.

§. 1197. CUjus ulceris origo deducitur ab omni cauſa, quae valet ſanguinem in pulmonibus ita ſiſtere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

Ex definitione modo data ſponte hoc patet: ut phthiſis pulmonaris dicatur morbus, debet adeſſe cacochymia purulenta in humoribus una cum pulmone affecto: quidquid ergo hunc effectum praeſtare poterit, merito phthiſis pulmonaris cauſa dicitur. Varias autem tales cauſas exiſtere, docebunt ſequentia, ubi ordine enumerabuntur.

§. 1198. HAe cauſae poſſunt referri. 1. ad ipſam Corporis temperiem illam, qua vergunt in haemoptöen primo, hinc in ulcus loci eroſi.

Frequenter quidem phthiſis pulmonaris ſequitur haemoptöen praegreſſam, tamen etiam abſque hac obſervatur naſci, quod & *Aretaeus* (*f*) indicare videtur, & patebit ex illis, quae poſtea dicentur. Notavit *Fernelius* (*g*), magnam inter ſcriptores controverſiam eſſe, an citra cruentam excretionem quis tabe reſolvi poſſet? ſed teſtatur, ſe non paucos vidiſſe, tabe ſenſim ſublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decurſu apparuit: idem confirmatur a pluribus aliis auctoribus, qui de phthiſi ſcripſerunt, & nullum puto eſſe medicum, qui lautam praxin habuit, quin viderit ſimiles caſus.

Haemoptöen, *Haemoptyſin*, ſolent vocare medici ſanguinis ex pulmone eductionem cum tuſſi, & quodam ſtrepitu in pectore: ſanguinis ſputum, tanquam generali nomine, dixit *Celſus* (*h*) omnem, quae per os fiebat, ſanguinis excretionem, ſive a gingivis, faucibus, naribus &c., prodiret. *Aretaeus* (*i*) autem accuratius haec diſtinguere maluit: ubi enim ſanguis a capite, palato, faucibus &c., veniens exſpuebatur, ſimpliciter vocabat πτύσιν vel αἱμοῤῥαγίαν; ſi vero a pectore & viſceribus ibi locatis, imprimis pulmone & aſpera arteria, prodiret, tunc vocavit ἀναγωγὴν, quia ſurſum aſcendit ſanguis: hoc vocabulo ad eundem affectum deſignandum etiam *Trallianus* (*k*) uſus fuit.

Cum autem longe alia Prognoſis ſit, ſi ſanguis ex oris interni partibus prodeat, vel ex naſo in fauces delapſus exſpuatur, quam ſi ex pulmone venerit; imo etiam alia requiratur medela; hinc debet cum cu-

A 2

(*f*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturnor. Lib. I. cap. 8. pag. 36. [*g*] Patholog. Lib. V. cap. 10. pag. 110. [*h*] Lib. IV. cap. 4. N°. 5. pag. 202. [*i*] De cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 12. [*k*] Lib. VII. cap. 1. pag. 285.

cura diſtinguere Medicus, a quo loco veniat ſanguis, qui exſpuitur; & certe magna hic attentione opus eſt.

Si una cum tuſſi ſanguis exſpuatur, fere pro certo ſigno habetur, ex pulmone ſanguinem prodire; licet hoc fallere poſſet. Vocatus fui ad juvenem, cui inter dormiendum ſanguis cepit de naribus fluere, cumque reclinato jaceret capite, ſanguis per narium foramina poſteriora in fauces delapſus tuſſim excitavit, a qua evigilans ſanguinem exſpuit, unde maxime perterritus fuit aeger, credens ſe haemoptyſi laborare. Curavi ilico, ut os & fauces elueret aqua tepida, ſimulque erecto corpore ſederet in lecto, capite parum verſus anteriora inclinato: perrexit per integram horam valida ſatis per nares haemorrhagia, ſed nulla aderat amplius tuſſis, nullum ſanguinis ſputum. Difficulter tamen potui eradicare haemoptyſis metum, quem inde conceperat.

Contigit mihi, ut levis titillationis ſenſum ſentirem in faucibus, & paulo poſt ſcreatu educerem ſanguinolentum ſputum: ſequebatur irritans tuſſicula, & ſputum cruore tinctum. Aperto ore ante ſpeculum, ſole irradiante, vidi ad latus dextrum prope uvulam in velo pendulo palatino vaſculum arterioſum rubrum, quod capilli diametrum ſua amplitudine videbatur aequare, & quod aperto orificio ad latus uvulae minimam ſtillabat ſanguinis guttulam fere omni minuto ſecundo. Facile tunc concipiebam, quomodo delapſa in aſperam arteriam tali guttula excitari potuerit tuſſis. Simul ſic oculis cernere poteram, quomodo dilatatum tale vaſculum per anaſtomoſin, id eſt, per aperturam extremi ſui orificii, ſanguinem ſtillaret: poſt mediam horam ceſſabat hoc, & vaſculum hoc ſenſim contractum poſt trihorium diſparuit, cum adeo exile foret, ut in ſtatu naturali ſanguinem rubrum non admitteret. Poſtea adhuc ter contigit in aliis idem illud videre. Si jam conſideremus, contingere poſſe, ut ſimile tale vaſculum dilatatum haereret in parte poſtica veli penduli palatini, quae fauces reſpicit, tunc eadem forent omnia ſymptomata, nec tamen oculis pateret cauſa.

Forte tales caſus frequentius contingunt: non ſine oblectamento vidi, *Galenum* [l] hoc jam notaſſe. Sic enim habet: *Nos vero eum (ſanguinem) a capite per gurgulionis praecipue partes internas ad fauces affatim deſcendentem, tuſſiendo educi ſaepenumero conſpeximus; nam ſubito laryngi irruens tuſſim movet. Quare diligenter advertere animum oportet, ne aliquando hujuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus organis aſcendere putemus.* Unde merito monuit in eodem Capite, os internum & nares ſollicite conſideranda eſſe, ubi vel minimum dubium oritur de loco, unde ſanguis venit, qui exſpuitur. Certe ab hirudine cum aqua deglutita ab homine ſitibundo ſanguinis vomitum obſervavit, & in juvene cruorem emungente & exſpuente detexit hirudinem in naribus latentem. Monuit & ſi-

[l] De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 466.

& ſimilia de ſanguine ex capite & palato deſcendente, & fallacem haemoptöes ſpeciem faciente, *Aretaeus* (*m*).

Prudenter certe veteres Medici conſideraverunt triplicem modum, quo ex vaſis pulmonis ſanguis exire poſſit, & haemoptyſin facere. Vel enim rumpuntur vaſa a vi quadam illata, tunc vocaverunt ῥῆξιν (*n*); *Celſus* (*o*) autem monuit, appellari ῥηγμοχασμὸν, ſive hiatum rupti vaſis. Ubi vero ab ipſa humorum per vaſa circumductorum acrimonia fit eroſio, tunc appellaverunt διάβρωσιν. Tertiam autem haemoptyſis ſpeciem dixerunt illam, ubi integris manentibus vaſis, adeoque nec ruptis, nec eroſis, per ultima orificia eorum dilatata ſanguis exiret: hanc autem vocaverunt ἀναστόμωσιν, apto ſatis vocabulo uſi. *Aretaeus* (*p*) ἀραιώσεος nomine uſus fuit ad hoc idem deſignandum, quod & rarefactionem, & relaxationem, ſignificat. Sic apud *Galenum* ſaepius ἀραιώτικα φάρμακα legitur, quae τοῖς πυκνώτικοις opponuntur.

Cum autem, tam in Prognoſi, quam in curatione, magna diverſitas ſit, dum tribus his modis haemoptyſis oritur, operae pretium erit & de ſignis Diagnoſticis ſingulorum dicere.

A ruptura vaſorum haemoptyſin natam credimus, ſi tales cauſae praegreſſae fuerint, a quibus vaſorum ruptura metui poſſit. Sic ab ictu, lapſu, pondere magno elevato, clamore valido, iracundia &c. Si ſubito ſanguis exſpuatur, novimus, a magna vi pulmonibus allata rupturam vaſorum factam fuiſſe (*q*). Metus quidem eſt, ne ob ſubitam rupturam vaſorum, ſi majora fuerint, purpuream vomant animam, & ſubito pereant, quales caſus plures in obſervatis Medicis habentur; ſi autem primum hoc diſcrimen evaſerint, multa curationis ſpes ſupereſt: *rupturae enim facilior ſolidatio eſt, quia vulneris labia ſe mutuo contingunt* (*r*). Cum enim vulnus recens ſit, & in ſano caeteroquin corpore, ſi fiant omnia illa, de quibus §. 1200. dicetur, conſolidatio vaſis rupti ſperari poterit.

Ubi autem eroſis vaſis haemoptyſis ſequitur, longe difficilior cura erit: optime monuit *Aretaeus* (*s*): *Ulcus enim, non vulnus, efficitur*. Sponte patet, ulcus, in eroſo pulmone ob humorum acrimoniam natum, longe difficilius curari poſſe, quam recens vulnus a violenta factum cauſa. Cognoſcitur autem, eroſionem eſſe haemoptyſis cauſam, ſi nulla vis externa illata fuerit, ſi tuſſis diuturna & irritans praegreſſa fuerit, ſi dolor aliquis in thorace interno perceptus fuerit, ſi parca copia ſanguinis tantum exſpuatur, ſed fere perpetuo, vel ſaltem redeat frequentiſſime ſanguinis ſputum. Ruptis enim vaſis larga copia ſanguinis

[*m*] De cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 12. [*n*] Aretaeus ibid. pag. 13. Galen. de uſu part. Lib. VII. cap. 3. Charter. Tom. IV. pag. 452. [*o*] Lib. IV. cap. 4. pag. 203. [*p*] Ibidem. (*q*) Aretaeus Ibidem. (*r*) Ibid. pag. 14. (*s*) Ibid. pag. 15.

nis ejicitur quidem, ſed ſedatur citius. Ob hanc cauſam *Chriſtophorus Benedictus* (t), celebris elapſo ſaeculo Londini Medicus, qui optime de hoc morbo ſcripſit, licet difficiliori ſtylo uſus fuerit, hanc regulam Prognoſticam poſuit: *ſanguis per vices in pectus confertim fluens minus periculoſus, quam qui ſenſim & jugiter emanaverit; fluxio enim periodica, licet copioſior,* ἀναστομώσεως, *jugis pedetentim facta* ἀναβρώσεως, *Symptoma*.

Quando autem per anaſtomoſin dilatata vaſorum oſcula extrema ſanguinem effundunt in vaſa aërea pulmonis, qui deinde levi tuſſicula facile educitur, longe minus periculum eſt. Vaſa enim, quamvis dilatata, manent integra, & humores boni ſunt, caeteroquin potius fieret eroſio, quam anaſtomoſis. Simulac enim ſanguis tranſire poteſt per ultima vaſorum extrema, dilatatio vaſorum minuitur, & proprio elatere contracta brevi ſic anguſtantur, ut ſanguinem rubrum non amplius tranſmittant, ſed tantum ſolitos humores ſanguine tenuiores. Naturaliter enim ſanguis ruber nunquam exit in tracheas ſive vaſa pulmonis aërea, ſed ſecreti a ſanguine humores, qui humectant & lubrico muco obducunt totam internam trachearum ſuperficiem. In exemplo paulo ante memorato patuit, quod vaſculum dilatatum in velo pendulo palatino, ob ſanguinem rubrum contentum, manifeſte conſpicuum, paucis horis ſe ſubduxerit oculis, dum ad ſolitam & naturalem amplitudinem rediiſſet denuo.

Hanc autem Haemoptoës ſpeciem contingere foeminis menſtruorum ſuppreſſione laborantibus, notat *Aretaeus* (u), & per menſtruam periodum redire, & niſi curetur, ſaepius reverti. De his autem poſtea in eadem hac paragrapho dicetur, tuncque ſimul patebit, non eſſe negligendam curam talis haemoptyſis, licet reliquis minus periculoſa merito habeatur.

Cum autem haemoptyſis non mutetur in phthiſin pulmonarem, niſi ulcus in pulmone produxerit, conſiderandum eſt, quomodo hoc contingere ſoleat.

Si a vaſorum ruptura contingat haemoptyſis, violentis cauſis praegreſſis, quae antea fuerunt enumeratae, tunc verum vulnus eſt, & omnia, quae vulneri recenti contingunt, etiam locum habent, & obſervantur a Medico attento. De his actum fuit §. 158. Dictum fuit ibi n. 1., partes vulneratas ſenſim magis magiſque a ſe mutuo recedere: idem & hic contingit: niſi enim magnum vas ruptum fuerit, quod undatim ingentem ſanguinis copiam fundit, haemoptoë incipit cum ſputo ſanguineo pauco, ſed paulo poſt aucto: minuitur poſtea, &, ſi quieſcat aeger, plerumque ceſſat brevi; ſic tamen ut ſputum dilutum, tenue, ſubrubellum, educatur adhuc: uti in vulnere oculis patente videmus

(t) Pag. 106. tabid. theatr.

(u) De cauſ. & ſign. morb. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 15.

mus labia rubere, dolere, tumere, cum levi febricula, ſi vulnus alicujus momenti fuerit, ſic idem & in pulmone tunc fit: tuſſicula enim naſcitur, & quandoque levis doloris ſenſus: poſtea, uti in vulnere pus apparere ſolet, ſic & hic purulenti quid exſpuitur; quod, ſi parca tantum copia appareat, non eſt mali ominis, nam ſub hoc pure vulnus conſolidatur, uti in vulnere externo manifeſte apparet. Poſt pacatum autem ſomnum, matutino tempore tale ſputum obſervatur, coctum & purulentum, & conſolidato vulnere ceſſat. Interim tamen hoc notandum, quod ſaepe diuturnior cura ſit vulneris in pulmone, quam in externa corporis parte; aër enim hic arceri nequit, & pulmo, ob reſpirationem ad vitam neceſſariam, omnino quieſcere non poteſt. Ob hanc cauſam prudentes Medici in haemoptyſi quietem continuam imperant, loquelam prohibent, molliſſimum victum praeſcribunt, ab omni animi affectu cavendum monent, ut, quantum fieri poſſit, quieſcat pulmo. Neque tantum hoc fit ideo, ut caveatur Haemoptöes recidiva; verum etiam hoc ſcopo, ut vas ruptum citius conſolidetur. Si jam minoris diametri vas fuerit ruptum, ſaepe feliciſſima curatio fit, ut poſtea tota vita immunes vivant non tantum a phthiſi, verum & ab Haemoptöe. Ubi vero majores rami vaſorum rupti fuerint, magis dehiſcet tale vulnus, major puris copia naſcetur, & magnus metus eſt, ne per mollem ſubſtantiam pulmonis propagetur ſuppuratio circa vulneris labia nata, & phthiſin pulmonarem inducat. Ob hanc rationem *Hippocrates* (*w*) monuit, *Tabes periculoſiſſimae ſunt, quae a ruptione craſſarum venarum*.

Alia autem ratio, quare poſt Haemoptyſin frequenter ſequatur ulcus pulmonis, ex ipſa hujus viſceris fabrica intelligitur. Si pulmo inflatus exſiccetur, & dein diſcindatur, totus celluloſus apparet, non tantum ideo, quia trachearum ultimi fines in membranulas cavas abeunt, verum etiam manifeſte apparet membrana celluloſa, quae interſtitia relicta inter folliculos aëreos replet, & innumeris arteriolis irrigatur, uti, feliciter repletis per injectiones pulmonum vaſis, per microſcopia manifeſtè videtur. Si jam contigerit, ruptis his vaſculis ſanguinem effundi in celluloſam hanc membranam, cruor extravaſatus, corruptus mora, & acrior redditus, ſuppurationem & ulcus pulmonare producere poterit. Sanguis enim extravaſatus, qui in vaſis aëreis pulmonum haeret, tuſſi educi poterit facile, ille vero, qui in membrana celluloſa hujus viſceris colligitur, per hanc viam exire nequit, niſi, eroſis jam tracheis vicinis, exitum invenerit. Videntur *Hippocratis* obſervata confirmare haec, quae dicta ſunt: ſic enim habet [*x*), ubi recenſet cauſas, unde purulentus fit pulmo: *Quum venularum quaedam in ipſo rupta fuerit*;

(*vv*) Coac. Praenot. N. 438. Charter. Tom. VIII. pag. 878.
[*x*] De morbis Lib. I. cap. 5. Charter. Tom. VII. pag. 537.

rit; rumpitur autem a laboribus: & cum rupta fuerit, ſi craſſior quidem fuerit venula, plus fundit ſanguinis, ſi vero tenuior, minus; partimque confeſtim quidem ſanguinem exſpuit, partim vero, niſi conſtricta vena fuerit, in pulmonem funditur, in eoque putreſcit, cumque putruerit, pus facit. Procedente vero tempore, interdum pus ſincerum, interdum ſubcruentum, quandoque etiam ſanguinem, & ſi uberius repleta fuerit venula, ipſa ſanguinis copiam confertim a ſe evomit, puſque craſſum ab accedente, ac intus putreſcente, pituita exſpuitur. Primo enim hic deſcribitur Haemoptöe, dein a putreſcente ſanguine, qui in pulmonem delapſus fuerat, ulcus, quod vel pus ſincerum dabat; vel eroſis vaſculis vicinis ſubcruentum, imo & quandoque magna ſanguinis copia, eroſis a pure acriore vaſis, prodit.

Hinc etiam intelligitur, quare *Hippocrates* (*y*) in *Aphoriſmis* dixerit: *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.* Non enim hoc intelligendum eſt, a parca copia ſputi illius purulenti, quod rupti vaſis incipientem conſolidationem ſignificat, uti paulo ante dictum fuit; verum a tali ſputo puris, quod & majori copia prodit, & diuturno tempore pergit, ſicque ulcus pulmonis ſignificat. Unde & *Galenus* [*z*] optime in Commentario ad hunc Aphoriſmum, monet, *quod non omne ſanguinis ſputum ſequentem habet puris exſpuitionem, ſed tantum illud, quod mali moris eſt.* Quum autem ulcus, naſciturum poſt rupta pulmonis vaſa, praecedere ſoleat inflammatio, quae, ſi validior fuerit, febrim excitat, hinc acerbam Prognoſin dedit *Galenus* [*a*], dicens: *Quotquot autem phlegmone ſic occupavit, ut jam febricitarent, horum nullus eſt omnino perſanatus.* Contra felicem curam ſperabat [*b*], *ſi nulla phlegmones ſuſpicio circa vas ruptum ſupereſſet.* Unde etiam, ut poſtea in curatione dicetur, omni modo cavetur inflammatio hic metuenda.

Facile etiam patet, quod ab haemoptyſi, per eroſionem nata, pejora metuenda ſunt: ſi enim difficilis ſit conſolidatio rupti vaſis in pulmone per cauſam violentam, & ſaepe inde ſequatur ulcus pulmonis; quanto magis hoc metuendum erit, ubi vaſorum eroſio non vulnus fecit, ſed ulcus, uti paulo ante ex *Aretaeo* notatum fuit. Tale ulcus non poterit ſanari, niſi prius ad conditionem puri vulneris reductum fuerit, uti antea ad §. 402. dictum fuit: verum ad hanc rem requiritur ſuppuratio major & diuturnior, adeoque majus diſcrimen ulceris pulmonem depaſcentis adeſt. Sed & alia, & major quidem, difficultas ſupereſt: notatum fuit ad §. 387., ubi de exitu inflammationis in ſuppurationem agebatur, requiri ad boni puris confectionem, ut humor fluens per vaſa blandus ſit: in hoc autem caſu talis humorum acrimonia,

(*y*) Sect. VII. Aphor. 15. Charter. Tom. IX. pag. 299.
(*z*) Ibidem. (*a*) Method. Medend. Lib. V. cap. 14. Charter. Tom. X. pag. 126. (*b*) Ibid. cap. 13.

nia adeſt, ut vaſorum eroſio ſecuta fuerit, & poſt haemoptyſin a tali cauſa natam adeſt eadem acrimonia, quae non tam facile tollitur, ac forte quis crederet. An non obſervatur, quod in ſcorbuticis levis etiam excoriatio in crure facta degeneret toties in ulcus annoſum, licet omnia tentet Medicus, & Chirurgi manibus facilis acceſſus detur, & ab aëre defendi poſſit tale ulcus. Ex his omnibus patet ratio, quare *Galenus* (c) fere deſperaverit de phthiſi curanda, quae ex tali cauſa nata foret: *Ex iis vero, qui ulcus in pulmone habent, ii ſoli inſanabiles mihi videntur, qui ex ſucci vitioſi eroſione id poſſident, quorum aliqui, ut ſalſilaginem ſputum ſuum ſentire ſe ajunt, nam longo arbitror tempore omnino opus eſſe, ut ſucci corrigatur vitium.*

Illa autem haemoptyſis, quae per anaſtomoſin, dilatatis vaſorum orificiis, fit, abſque ulla vaſorum ruptura vel eroſione, omnium facillime curabilis eſt; quia nullam humorum Cacochymiam ſupponit, & vaſa manent integra, quamvis dilatata fuerint. Per ipſum autem ſanguinis effluxum fit conſtrictio vaſorum dilatatorum: capacitas enim vaſorum pendet a duabus praecipue cauſis, nempe a vi cordis pellente liquida in vaſa, & a reſiſtentia circa fines vaſorum anguſtos: ſimulac autem aperta extrema vaſorum ſanguinem tranſmittunt libere, illa reſiſtentia minuitur inſigniter; hinc ſi ſimul per quietem corporis circuitus ſanguinis per vaſa reddatur pacatiſſimus, vaſa proprio elatere conſtringuntur, & minuitur cavitas, extrema orificia connivent ita, ut ſanguinem non transmittant amplius, ſicque ceſſat tale ſanguinis ſputum. Ille tantum metus videtur adeſſe, ne ſanguis, effuſus per anaſtomoſin in pulmonis ſubſtantiam celluloſam, ibi haerere poſſit, corrumpi, & ſic ulcus pulmonis producere. Cum autem antea §. 830. 2. demonſtratum fuerit, facilem ſatis viam eſſe ex arteria pulmonali in tracheas ſive vaſa aërea pulmonis; hinc & illa ſanguinis effuſio in celluloſam hujus viſceris ſubſtantiam, minus metuenda videtur, cum liquida propulſa per vaſa eo verſus tendant facilius, ubi minor eſt reſiſtentia.

Cum ergo phthiſis adeo curatu difficilis, & frequens tamen, morbus ſit, operae pretium erit, conſiderare accurate illa ſigna, quae docent, hominem vergere in hunc morbum, & ſimul enumerare praecipuas cauſas, quae in corpore praediſpoſito haemoptyſin & phthiſin producere valent: his enim rite intellectis, cautelae poterunt dari, ut illae evitentur, vel emendentur ſaltem, ſi omnino vitari non poſſint.

Haec conſiſtit α. in teneritudine vaſorum arterioſorum, & in impetu acrioris utcunque ſanguinis: cognoſcitur conſpectu tenellorum vaſculorum, & totius corporis; collo longo; thorace

(c) Method. Medend. Lib. V. cap. 13. Charter. Tom. X. pag. 126.

race plano & anguſto; ſcapulis depreſſis; ſanguine valde rutilo, tenui, diſſoluto, acri, calido; colore valde candido, & amoeno roſeo; cute pellucida; hilaritate, & ſubtilitate praecoci ingenii.

Vaſorum firmitas reſiſtit liquidis impulſis; adeoque quo minus vaſorum robur eſt, eo majus rupturae periculum: ſed & quo impetus moti per vaſa ſanguinis major eſt, eo major vis infertur vaſis: ſi jam ſimul concurrat cum vaſorum debilitate majori, & impetu moti liquidi valido, humorum acrior indoles, tunc certe vaſorum ruptura magis etiamnum metuenda eſt. Sed obſervamus in illis, qui in hunc morbum proni ſunt, haec concurrere. Notaverat *Sydenhamus* (*d*), hominibus calidioris temperamenti, ſed minus robuſtis, haemoptöen contingere: ſanguis his de vena miſſus pulchro quidem rutilat colore, ſed pars rubra minus firma eſt, ſerum ipſum ſalſius invenitur, tenuius, & minus coloratum. Cum autem per tenera vaſa facile pelluceat liquidorum contentorum color, hinc candidus in cute color, ubi vaſa cutanea tam parva ſunt, ut ſanguinem rubrum non admittant; in genis amoenus roſeus color conſpicitur, pulchro rutili ſanguinis colore per tenera vaſa ſanguinea pellucente. Monuit *Galenus* (*e*), *quod color a ſuccis proveniat, non a ſolidis animalis partibus*. Quoties doluerunt Medici, dum in ipſo aetatis flore venuſtiſſimae formae juvenes utriuſque ſexus ſaevus hic morbus abſtulit; ut turbo naſcentes roſas.

Si jam ſimul pectoris ſtructura talis ſit, ut planior ſit thorax, adeoque anguſtius ejus cavum, pulmones minus dilatari poterunt, adeoque & per vaſa pulmonum minori cum facilitate tranſibunt humores; hinc plus urgebunt latera vaſorum: unde ſuſpecta ſemper Medicis apparet talis conformatio: cum autem coſtarum arcus minus convexi ſint, hinc a ſcapulis magis recedant, ideo illae magis prominent, alarum inſtar, & πτερυγώδεες ab *Aretaeo* (*f*) vocantur. Haec autem difformitas magis augetur, ubi in conſummata phthiſi omnis pinguedo evanuit, & muſculorum toroſitas periit; tunc enim longe magis ſcapulae a coſtis diſtare videntur: interim tamen illa ſcapularum prominentia manifeſte ſatis apparet in illis, qui in hunc morbum vergunt, licet adhuc ſani ſint: hos autem merito *Galenus* [*g*] vocavit φθινώδεις, qui nempe idonei ſunt hunc morbum pati, licet nondum phthiſi laborent. Praecipue autem pectoris anguſtiam accuſavit (θώραξ στενὸς καὶ ἀβαθὴς), & ſcapularum a retro prominentiam pro ſigno anguſti pectoris habuit: ſolet etiam

(*d*) Sect. VI. cap. 7. pag. 361.

(*e*) De Sanit. tuend. Lib. IV. cap. 4. Charter. Tom. VI. pag. 121.

(*f*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturnor. Lib. I. cap. 8. pag. 37.

(*g*) Comment. 1. in libr. Epidem. Charter. Tom. IX. pag. 23.

etiam hominibus ſic diſpoſitis collum longum eſſe. An haec colli longitudo aliquid facit ad ſubtilitatem praecocis ingenii? Forte major capitis a corde diſtantia impetum ſanguinis per vertebrales & carotides arterias moderatur ita, ut perfectiſſime exerceantur omnes encephali functiones. Certe alia occaſione ad §. 1010. 1. notatum fuit, collum breve diſponere ad Apoplexiam, quia a corde magis propinquo urgentur validius vaſa encephali: ſaepe etiam in talibus hominibus hebetudo & pigritia obſervatur. Utique obſervationes quotidianae docent, feliciſſimi ingenii juvenes ſaepe hoc morbo perire. Dum proprii corporis habitum *Atticus* (*h*) deſcribit, qui ingenio & dicendi facundia adeo celebris fuit, dicit: *Erat eo tempore in nobis ſumma gracilitas & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: qui habitus, & quae figura, non procul abeſſe putatur a vitae periculo, ſi accedit labor, & laterum magna contentio.* Fatetur autem, quod ſine remiſſione, ſine varietate, vi ſumma vocis, & totius corporis contentione, diceret: ideo & Medici & amici hortabantur, ut a cauſis agendis deſiſteret: maluit tamen in Aſiam proficiſci, ut conſuetudinem dicendi mutaret: quodvis enim potius periculum adire voluit, quam a ſperata dicendi gloria recedere. Feliciter ceſſit hoc propoſitum: poſt biennium enim redux, *non modo exercitatior, ſed prope mutatus, fuit. Nam & contentio nimia vocis reciderat, & quaſi deferbuerat oratio, lateribusque vires, & corporis mediocris habitus, acceſſerant.* Patet ſimul ex hoc exemplo, quod ad phthiſin diſpoſiti poſſent ſaepe a morbo ſervari, ſi cautelam debitam adhiberent.

Patet hinc etiam, quantum noceat peſſimus ille mos, quo faſciis arctiſſime ſtringitur pectus & abdomen in junioribus, in adultioribus vero loricis: anguſtatur depreſſis coſtis thoracis cavum, dum ſimul, compreſſo abdomine, facilis diaphragmatis deſcenſus impeditur. Sic mala arte ſano corpori conciliatur talis diſpoſitio, quam tanquam funeſtae tabis prodromum metuunt Medici ſummo jure. Contra peſſimam hanc conſuetudinem ideo inſurgit merito *Spigelius* (*i*), qui credidit, ob hanc cauſam in Anglia adeo frequentem eſſe phthiſin; deinde addit ſequentia: *Ineptum etiam eſt, & ultra fidem perniciosum, illud ſtudium, quod fere virgines adhibent, ut junceae videantur, loris, & mortifero artificio, pectus in anguſtias cogentes, ignarae, ſe, anguſtando thoracem, januam tabi, marcorique, aperire.* Contra earum gentium conſuetudinem laudat, quam & Venetiis obſervari vidit, quae latum potius, quam anguſtum pectus exoptant, & ideo infantum thoracem levi faſcia potius involvunt, quam ſtringunt. Nec ceſſant hodie cordati Medici ſe opponere peſſimo huic mori; ſed, quod dolendum, ſine ullo ſaepe fructu, cum facilius Herculi clavam quis extorqueret, quam ſtolidis mulierculis, receptum ſemel morem, licet peſſimum.

 His

(*h*) Cicer. Brutus ſive de claris oratoribus cap. 91. Tom. I. pag. 412.
(*i*) De human. corpor. fabr. Lib. I. cap. 9. pag. 19.

His ſignis & uſus fuit *Benedictus* (*k*), ut cognoſceret futuram phthiſin: *Scapulae acuminatae, praecordia contracta, pectus anguſtum, & depreſſum, cervix gracilior & oblonga, omnium pectoralium tenor flaccidiſſimus, caroque totius corporis muſculoſa tenerrima.*

β. In ea debilitate viſcerum, qua ingeſta ſua indole nimis tenacia obſtructiones, putrefactiones, acrimonias, ſuſcipiunt, hiſque dein malis eroſa vaſa, poſt haemoptoën, exulcerant: cognoſcitur levi febricula, tuſſicula ſicca, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis & inſurgentibus, quo tempore novi chyli in ſanguinem ingreſſus, facili ſudore dormienti, debilitate, anhelitu ad minimum motum magno.

Conſtat ex Phyſiologicis, & in Capitulo de cachexia, pluribusque aliis in locis, jam ſæpius monitum fuit, ad mutationem crudi ingeſti in indolem noſtrorum humorum plura concurrere viſcera, quae ſingula ſuam ſymbolem conferunt. Ubi ergo viſcera debiliora ſuis muneribus non ſufficiunt, degenerabunt a naturali dote liquida per haec viſcera ſecreta, chylus erit crudior, viſcidior, imo & ſaepe acrior: niſi enim ingeſta ſuperari poſſint per vim viſcerum chylopoïeticorum, ſuam ſequuntur indolem, & in acrimoniam acidam, putridam, rancidam, vel & in tenax gluten, degenerant, prout ex diverſa materia conſtant. Pulmo autem magis afficitur & citius, quam reliqua viſcera, quia degenerans talis chylus, ſimulac in vena ſubclavia ſanguini miſtus eſt, ſtatim per pulmonem tranſire debet; adeoque hoc viſcus primam noxam ſentiet. Hinc monuit *Benedictus* (*l*): *Qui bellariis & ſympoſiis nimis indulſerint, phthiſi languorem importante maxime corripiuntur & periclitantur.* Unde & haec videtur cauſa eſſe, quare in Anglia frequens phthiſis; cum validiſſimis cibis, & meraco potu, utantur, minuſque delectentur cibo vegetabili. Cum autem prae reliquis plurimum faciat ad bonam chylificationem bilis, major chyli degeneratio metuenda erit, ſi bilis officina, hepar nempe, laboret. Unde & ſcripſit *Benedictus* (*m*), peculiari fere ſemper loquendi modo utens: *Magis periclitantur pulmones a preſſura per denegatam Epatis percolationem, quam a regurgitatione ab infarctis lienis vaſculis.*

Poteſt chylus, non ſatis elaboratus actione viſcerum primae coctionis, peccare viſciditate nimia, praecipue ſi talia ingeſta fuerint, in quibus lentum gluten abundat, ut ſunt farinacea non fermentata, juſcula meraciora, imprimis ſi ex animalium partibus extremis parata fuerint.

(*k*) Tabid. Theat. pag. 99. (*l*) Ibidem pag. 110.
(*m*) Ibidem pag. 107.

rint. Lenta haec infarcient vaſorum pulmonalium anguſtos fines, ſicque obſtructiones parient. *A ſanguine extravaſato putreſcente bronchia minus infarciuntur, a ſucco nutritio magis, cum in mucaginoſam excoquitur ſubſtantiam* (*). Sed certe eadem viſcida, per ſolam moram & calorem loci, acrimoniam magnam acquirere poſſunt. Mollis gelatina cornu cervi aeſtivis caloribus ſatis cito corrumpitur: tunc amittit viſciditatem quidem, ſed diffluit in liquamen putridum acre: paſta panis in acrimoniam acidam degenerat brevi: a molli pituita in pulmonibus accumulata eroſionem metuebat periculoſam *Hippocrates* (*n*): *Pituita enim pulmones implentur, & fit pus, illud pulmones exedit, neque aegroti facile evadunt.* Si vero talis chylus non haereat in pulmone propter viſciditatem, ſed jam acrior ſit, vel ſatis cito in acrimoniam degeneraturus tranſeat cum ſanguine per omnes corporis partes, totam maſſam ſanguinis mutare poteſt ſic, ut a nativa ſua indole degeneret, & acrior reddatur, uti in Capitulo de Cachexia dictum fuit. Verum, ut fiat reparatio perditorum tam in ſolidis, quam in fluidis, blanda requiritur humorum indoles; adeoque nutritio debita non fiet, & ſenſim minuetur corporis vigor. *Benedictus* (*o*), qui attentiſſime obſervavit omnia, quae in hoc morbo contingunt, dixit: *Odor corporis, maxime inter ſudandum, a conſueto demutatus, cutiſque praeſertim faciei defloreſcentia quoad colorem, habitus corporis mutatus, vigor langueſcens, hujus adulterationis jamjam factae in morbis pleriſque diuturnioribus, praecipue phthiſi, indicia ſunto.* Omnia haec deſignant, non reſtitui talia per nutritionem, qualia per vitae ſanae actiones quotidie pereunt de corpore. Cum vero & de ſolidis corporis partibus neceſſario quid pereat, illa pariter labefactabuntur, ſi perditi reſtitutio non fiat. Cum autem vaſa ſanguifera pulmonis tenera ſatis ſint in ultimis ſuis diviſionibus, & totum impetum cordis dextri, ſanguinem pellentis, ſuſtinere debeant, patet ratio, quare praecipue pulmo a tali cauſa, noxam patiatur. Haec videtur fuiſſe ratio, cur *Hippocrates* (*p*), ubi apparebant ſigna acrimoniae majoris in humoribus, tabem praedixerit: *Eruptiones quaſi abraſa cute* (ἀμυχώδεα) *habitus tabem ſignificant.* Tunc enim ſignum eſt, ad ultima extrema vâſorum cutaneorum ferri talia, quae acrimonia ſua ipſam cutim erodere poſſunt: cum autem pulmonis aërea ſuperficies perſpiret longe plus, quam cutis externa, metus eſt, ne & illa tandem ſic afficiatur. Verum quidem eſt, a vi cordis proximi urgeri valide extrema vaſorum exhalantium pulmonis; adeoque non tam facile ibi poterit quid haerere tam diu, ut rodere poſſit: ſed ſi ſimul viſciditas ſanguinis jungatur acrimoniae, vel a quacumque cauſa minuatur pulmonis perſpiratio,

(*) Theat. Tabid. pag. 109. (*n*) De glandulis cap. 5. Charter. Tom. IV. pag. 274. (*o*) Theat. Tabid. pag. 23. (*p*) Coac. Praenot. N°. 444. Charter. Tom. VIII. pag. 844.

ratio, ſimile malum ſequi poſſet. Sic notavit *Benedictus* (q), *quod in nivium & grandinum congelatione, coeloque pluvioſo, haemoptoïci magis tentantur*. Notum autem eſt, talem aëris temperiem minus favere liberae perſpirationi. Ob eandem rationem & in cute ſimiles eroſiones, vel & puſtulae, fiunt in phthiſicis, dum acria, ope perſpirationis caeteroquin difflanda, in vaſis cutaneis haerere incipiunt. *Hippocratis* obſervata confirmat *Benedictus* (r), dum notat ſequentia: *Quibus uredo, impetigo, aut pruritus autumnalis & hyemalis, cutes obſeſſerit, quod plerumque fit, ſudoribus frequentioribus uti convenit, illisque ſemper profuere*. Multum enim boni ſperabat, ſi per vaſa cutanea illud acre in humoribus natum expelli poſſet, uti poſtea in curatione dicetur.

Signa autem, quae denotant, talem in corpore diſpoſitionem eſſe, & pulmonem jam incipere affici, hic enumerantur: levis adeſt febricula, vel ob acrimoniam jam natam in humoribus, vel quia debilia viſcera digerendis & ſubigendis cibis ingeſtis non ſufficiunt: inde enim febrim naſci poſſe, probatum fuit §. 586, ubi de febrium cauſis agebatur. Cum autem irritetur a copioſiori vel & acriori chylo cum ſanguine fluente pulmo, tuſſicula ſequitur, ſed ſicca, quia nihil materiae expectorandae adeſt. Cum autem ſemper tunc temporis adſit difficilior utcumque tranſitus ſanguinis per pulmones etiam in ſanis hominibus, hinc & calor major, & plenitudo vaſorum ſanguineorum capitis, quia venae jugulares difficilius evacuantur. Manifeſte hoc apparet, ſi quis conſideret convivas, dum menſae accumbunt ad lautum prandium invitati, eoſdemque intueatur poſt finitas epulas, dum omnium vultus rubent, turgent. Nec mirum, cum turgens ventriculus liberum deſcenſum diaphragmatis impediat, adeoque liberam expanſionem pulmonum minuat, ſimulque copioſus crudus chylus cum ſanguine fluat. Illi, qui ex muneris ratione coram concione dicere debent, ſatis experiuntur, ante prandium hoc longe facilius eſſe, quam horis pomeridianis.

Si vero omnia haec incommoda augeantur illo tempore, dum copioſior chylus cum ſanguine fluit, adhuc certior erit haec Diagnoſis: febricula enim illa, uti ad §. 835. dictum fuit, quam hecticam ſive habitualem vocant Medici, ſemper ſibi ſimilis, nec invaſionem, nec vigorem, nec remiſſionem, habet; unde fit, ut aegri non percipiant ſe aegrotare: verum progrediente morbo circa veſperam manifeſtum hujus febriculae augmentum percipiunt aegri; at recte *Galenus*, uti in eodem loco habetur, monuit, illam exacerbationem non pendere a natura febris hecticae, quae eodem ſemper tramite decurrit, ſed ab alimento aſſumto hoc fieri, quo ſubacto & diſtributo febricula haec denuo ad priſtinum ſtatum redit. Praeterea notatum fuit ad §. 834., etiam in ſanis hominibus augeri veſpertino tempore pulſus celeritatem; unde & alia ratio

(q) Theat. Tabid. pag. 109. (r) Ibidem pag. 123.

ratio habetur, cur febricula talis hectica veſpertinis horis ingraveſcat.

Quare autem facilis ſudor tempore ſomni fiat in illis, qui ad hunc morbum diſpoſiti ſunt, vel etiam jam aegrotare inceperunt, explicatum fuit ad §. 835., ubi de ſudore nocturno in pulmonis abſceſſu agebatur.

Cum vero ingeſta non nutriant, niſi prius per bonam digeſtionem redacta fuerint in bonum chylum, & ex hoc non reſtituantur perdita, niſi ulterius per viſcerum & vaſorum actionem elaboretur, pulmoniſque actio multum ad hanc rem contribuat, patet ratio facile, quare debilitas adſit.

Anhelitus autem magnus ad minimum motum pendet partim a debilitate, partim etiam ab impedito ſanguinis tranſitu libero per pulmones: unde patet etiam, quod initio morbi non ſtatim adeo anheli ſint phthiſici, niſi mala pectoris conformatio pulmonis liberam explicationem impediverit: ubi vero in progreſſu morbi ulcus jam natum eſt in pulmone, tunc illud, vicina vaſa adhuc libera premens, difficilem ſanguinis tranſitum ex corde dextro in ſiniſtrum reddit. Ubi vero ulcus adeſt quidem, ſed apertum, tunc ſputum purulentum quotidie prodit, & minus anheli quidem ſunt, ſed ſenſim corpus conſumitur, & vires pereunt, niſi illud conſolidari poſſit; quod admodum difficile eſt, uti poſtea videbimus.

y. In ea aetate, qua vaſa incrementi apicem adepta, ulteriori productioni ſuae reſiſtunt, dum interim ſanguis augetur copia, acrimonia, impetu; adeoque intra *16* & *36* aetatis annum.

Conſtat, corpus noſtrum eo citius creſcere, quo origini propius eſt: ex minima molecula embryo creſcit in utero materno ad inſignem magnitudinem maturi foetus, & tantum incrementum novem menſium ſpatio abſolvitur. Poſt nativitatem pergit infans creſcere, ſic tamen, ut incrementi celeritas ſemper decreſcat, dum augetur aetas, tandemque in adulto jam corpore deſinat, dum adeo robuſtae factae ſunt ſolidae partes, ut non amplius elongari poſſint facile a motu humorum, qui per vaſa convergentia pelluntur vi cordis: videntur enim omnia docere, quod corporis ſtaturae augmentum ab elongatione vaſorum per humores impulſos pendeat. Unde illo vitae tempore, quo vaſa flexilia ſunt quam maxime, actioque cordis frequentior & tamen ſatis valida obſervatur, incrementum velox eſt. Verum in junioribus pulſus cordis frequentiores ſunt, & vaſa omnia mollia facile cedunt: confirmatur hoc ulterius, quia dum augetur ſanguinis momentum in vaſa, in morbis acutis v. g. in juniori aetate, ſubitum & magnum obſervatur ſtaturae augmentum, poſtquam ab his morbis reſurgunt, ſic ut ſaepe per

binas

binas ſeptimanas plus creſcat ſtatura corporis, quam antea ſanitatis tempore per integrum annum. Quotidiana obſervata hoc docent: imo vidi aliquoties, juvenes, qui jam vix amplius creſcebant, variolis correptos, emerſiſſe ex hoc morbo longe proceriores.

Ubi ergo ad illud tempus accedit homo, in quo vaſa non amplius cedunt liquidis impulſis, plus diſtenduntur, extrema vaſorum anguſta magis urgentur, & tunc toties ſequuntur haemorrhagiae narium, juvenibus familiares, ſive per anaſtomoſin dilatatis vaſorum extremis, ſive etiam aliquando per rupturam vaſorum, ſi ſubito ſanguinis impetus fuerit auctus, vel plethora adfuerit. Præterea circa hoc tempus major etiam videtur ineſſe acrimonia humoribus: omnes enim humores blandi ſunt in recens natis & junioribus, qui molliſſimo etiam delectantur victu: urina in illis vix odora, fere inſipida, colore ſerum lactis refert. Circa pubertatis tempus urina flavior, acrior, eſt, ſudor olens ſub axillis, & imprimis circa inguina obſervatur, animi affectus mutantur ita, ut, flebilis antea puer, jam diſcat pericula temnere audax juvenis: inſuetum robur percipiunt una cum magna agilitate membrorum, hinc quavis data occaſione laetantur experiri, quid valeant vires: ſi tunc ſimul comeſſationibus, Baccho, Veneri, indulgere incipiant, validiſſimis exercitiis corpus moveant, patet ſatis, quantum periculum ſit, ne humores, copia aucti, acriores redditi, impetu majore moti, vaſa rumpant, & imprimis in pulmone, ubi tota vi cordis dextri ſanguis ex ingenti trunco pulmonaris arteriae mox in minimas & tenerrimas arterias pellitur. Verum quidem eſt, quod circa tempus hoc aetatis ſalubris narium haemorrhagia contingat ſaepius, & haec pericula minuat. *Hippocrates* (*s*), dum morbos ſingulis aetatibus frequentiores enumerat, monet, ad pubertatem accedentibus narium haemorrhagiam ſaepe contingere. *Galenus* (*t*) autem in Commentario ad hunc locum notat, hoc contingere ideo, quia ſanguis redundat: *Non quod copioſior, quam ante generetur, ſed quod nunc minus, quam prius abſumatur propterea, quod & augmentum, pro corporis ratione, hac aetate minus, quam ſuperiore, procedat.* Interim tamen, ne nimis confidere poſſimus ſalutari ſanguinis per nares effluxui, paulo poſt (*u*) monet, juvenibus ſanguinis ſputum & tabem contingere.

Certè & *Sydenhamus* (*w*) notavit, haemorrhagiam narium infeſtare ſanguine praefervido, temperamento vero debiliore, praeditos; & poſtea dixit: *Haemoptoë etiam, quae in aeſtatis ac veris confinio homines calidioris temperamenti, at minus robuſti, adoritur, & quorum pulmones minus recte valent, prae ſenibus item juniores, ejuſdem fere indolis cum haemor-*

(*s*) Aphor. 27. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 122.

(*t*) Aphor. 27. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 122. (*u*) Aphor. 29. Ibidem pag. 125. (*w*) Sect. VI. cap. 7. pag. 360, 361.

morrhagia jam tractata mihi eſt &c.: imo, fere eandem methodum curandi requiri, monet.

Benedictus (*x*), accuratus adeo obſervator omnium, quae in hoc morbo contingunt, pariter utilitatem haemorrhagiae narium ad Phthiſin cavendam, vel ſaltem ad procraſtinandum interitum, agnovit. Sic autem habet: *Phthiſici omnes frequentiori, modo mediocri, narium haemorrhagia detenti, diuturniores. Si ſuffuſio ſanguinis cum pari per nares expreſſione arteriam pulmonariam ſimul occupaverit, minus periculoſum, quam ſimplex in arteriam extruſio.* Verum & idem ille auctor alio in loco (*y*), cujus alia occaſione ad §. 741. mentionem feci, obſervavit, periodicam narium haemorrhagiam moderatam tabis acceſſum protrahere, & iterata quacunque phlebotomia longe efficaciorem eſſe: confirmat autem hanc efficaciam haemorrhagiae narium notabili exemplo juvenis, cui parentes tabis characterem impreſſerant, & qui tamen, a decimo ſexto uſque ad vigeſimum quintum aetatis annum, ope haemorrhagiae narium, inconcuſſa fere valetudine fruebatur. Sub finem veris enim, & per totam fere aeſtatem, ſemel aut bis quotidie uncia una aut altera ſanguinis quotidie per nares exivit. Vigeſimo quinto aetatis anno narium haemorrhagia ceſſavit, frigefacto capite: mox incepit pectus oppleri, ſucceſſit haemoptoë, & caetera ingruentis tabis ſigna. Venae ſectio parum profuit; ſed poſtquam rediit copioſior narium haemorrhagia, pectus liberabatur; & tanto periculo ereptus manſit ſuperſtes ſine manifeſto valetudinis diſpendio.

Si ergo a phthiſi haereditaria, quam omnes Medici pro difficillima agnoſcunt, liberatus fuerit ita homo, quantum non licet ſperare in aliis caſibus ab eodem auxilio? Simul ſic monentur Medici, ne facile, aegri vel amicorum importunitate victi, ſalutarem hanc haemorrhagiam imprudenti arte compeſcant.

Quamvis autem omni vitae tempore obſervata fuerit haemoptoë; tamen certum eſt, illam longe frequentius contingere illo vitae ſtadio, quod inter adoleſcentiam & virilem ſtatum intercedit. *Galenus* (*z*) adoleſcentiam computavit ab anno decimo octavo ad vigeſimum quintum; inde vero ad trigeſimum quintum annum juvenes vocari maluit: credidit autem, *Hippocratem* (*a*) ideo uſum fuiſſe plurali voce *aetatibus*, quia illo intervallo a decimo octavo anno ad trigeſimum quintum & adoleſcentia, & juvenilis aetas comprehendebantur. *Aretaeus* (*b*) ſimpliciter dixit: *Juvenes autem uſque ad conſiſtentem aetatem* (μεχρὶ ἀκμῆς) *poſt ſangui-*

(x) Tabid. Theatr. pag. 11. (y) Ibidem pag. 14. 15.

(z) Commentario in Sect. V. Aphor. Charter. Tom. IX. pag. 200.

(a) Aphor. 9. Sect. 5. ibid. 199. & Coac. Praenot. N°. 439. Charter. Tom. VIII. pag. 878. (b) De cauſ. & ſign. morb. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.

guinis ſputum phthiſici fiunt. *Hippocrates* autem limitavit, uti dictum fuit, certo annorum ſpatio tempus, ubi majus eſt haemoptoës periculum. Interim tamen & ante decimum octavum annum ſanguinis ſputum metuendum eſt, cum videamus & illud, & narium haemorrhagiam, contingere illo tempore, dum pubeſcere incipiunt, quod in pleriſque certe ante decimum octavum annum fit. Illud alio in loco (*c*) *Hippocrates* monuit, dicens: *Cum venere uti incipiunt, aut hircire, ſanguinis profluvio laborant*. In illis ergo, quibus ob haereditariam labem, vel malam conformationem pectoris, aut ſigna ad literam α. hac paragrapho recenſita, metuenda phthiſis eſt, non videtur exſpectandus eſſe annus decimus octavus, ſed citius jam omnis cautela adhibenda eſt, ut caveatur Haemoptoë, & illam ſequens phthiſis.

Poſt trigeſimum quintum aetatis annum minor hujus mali metus eſt, cum omnia vaſa jam fuerint facta robuſtiora, ſimulque deferbuerit juvenilis ille impetus, & hinc omnes affectus animi moderatiores fuerint facti. Virilis aetatis major prudentia, & rerum agendarum variae curae, impediunt plurimos, quo minus genio adeo libere indulgere poſſint. In hac aetate medium obtinet inter flexilem mollitiem recens nati corporis & exſuccam ſenectutis calloſitatem; id eſt, debita vaſorum firmitas adeſt.

δ. In haereditaria diſpoſitione: huc refer dicta (24. 26. 29. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 48. 60. 61. 64. 69. 72. 82. 84. 86. 100. 106.); illa enim comparata modo dictis (1198. α. β. γ. δ.) explicant, definiunt, praeſagiunt, naturam, cauſas, effectus, haemoptoës.

Morbos ex parentibus propagari in progeniem, innumeris obſervationibus confirmatur; de qua re alio in loco ad §. 1075. dixi. De phthiſis autem haereditaria labe pariter conſtat, & videntur antiquitus jam metuiſſe multum pro illis, quorum parentes hoc morbo perierant. Legitur enim apud *Plutarchum* (*d*) quod ſequitur: *Veritatem enim & de quo conſtet, ne in his quidem, quae ipſi nos agimus, certo poſſumus habere. Verbi gratia, cur tabe aut intercute aqua exſtinctorum liberos tantisper, dum cadaver comburitur, ſedere jubemus, pedibus in aquam demiſſis? creditur enim ſic effici, ut morbus in eos non tranſeat, neque eos attingat*. Certe non dubitavit *Benedictus* (*e*), indelebilem vocare hujus morbi impreſſionem a parentibus ſuſceptam: non quidem quod abſolute inevitabilis ſit

(*c*) Lib. VI. Epidem. text. 25. Charter. Tom. IX. pag. 457. (*d*) Commentar. de his, qui ſero a numine puniuntur. Tom. II. pag. 558.
(*e*) Tabid. Theatr. pag. 111.

ſit phthiſis illis, quorum parentes hoc morbo defuncti ſunt, ſed quod ſemper adſit in his cauſa praediſponens, quae quavis data occaſione producet morbum, tunc difficillime curabilem. Hinc in tali caſu invigilandum eſt quam maxime, uti poſtea §. 1207. dicetur, ne circa pubertatis tempus, vel & ſerius, fiat haemoptoë, quam certo ſequetur phthiſis, ubi haereditaria labes adeſt.

Antea ad §. 24. dictum fuit, quandoque ſolidas corporis fibras adeo parum cohaerere, ut ſolvantur illo motu, qui ſanitatis effectus, vel ſaltem a minimo hujus motus exceſſu; hinc §. 26. patuit, facilem vaſorum rupturam metuendam eſſe: quod & ex illis confirmatur, quae ad §. 29. habentur. Verum §. 38. 39. 40. 41. idem vitium in vaſis & viſceribus obtinere poſſe, probatur; & §. 44. effectus hujus mali recenſentur; inter quos habetur facilis ſolutio vaſorum ab internis externisque cauſis acribus vel motis; & inter ſequelas numerabatur quoque phthiſis; quod ulterius confirmabatur dictis ad §. 45. & 48.

Si jam ſimul conſideretur, naſci poſſe acrimoniam in noſtris humoribus, & quidem variam, alia cauſa haemoptoës intelligitur. §. *60. 61. 64.* de acida acrimonia agitur, §. 82. 84. *86.* de acrimonia alcalina putrida, & peſſimis ejus effectis dicitur.

Verum & glutinoſa iners humorum noſtrorum degeneratio, de qua §. *69.* & 72. tractatur, nocere poterit: licet enim talis cacochymia abſque ulla poſſit eſſe acrimonia, tamen obſtruendo & diſtendendo vaſa pulmonis huic morbo originem dare poteſt, imprimis ſi ſimul ſolidarum partium debilitas concurrat, ut ſaepe fieri ſolet; de quo dictum fuit in hac paragrapho ad literam *β*.

Licet autem omnes humores boni fuerint, nulla culpari poſſit acrimonia, nec lentor nimius; demonſtratum fuit, ad §. 100., ex ſolo motu aucto per vaſa poſſe naſci obſtructiones & deſtructiones vaſorum, una cum degeneratione peſſima liquidorum: adeoque & inde haemoptyſis fieri poterit, & phthiſis, ſi pulmonum vaſis talis noxa inferatur. In morbis acutis inflammatoriis, & in variolis, hoc obſervatum fuit.

Tandem licet nullum vitium in ſolidis vel fluidis partibus ſit, & motus humorum per vaſa debito cum impetu fiat, tamen a ſola copia nimia boni ſanguinis, quam plethoram vocant Medici, vaſa nimis diſtenta rumpi poterunt, atque ſic naſci Haemoptyſis; de hac re ad §. 10*6*. dictum fuit.

Merentur ergo omnia illa, quae numeris in textu citatis dicta fuerunt, conferri cum illis, quae hactenus in hac paragrapho habentur. Melius enim ſic intelligentur morbi cauſae, & evidentius determinari poterit, quid ſperandum, quid metuendum, ſit. Si in homine plethorico v. g., vel per anaſtomoſin, vel & rupturam vaſorum, fiat haemoptoë, felix cura ſperari poterit, cum facile ſit, cauſam haemoptoës, ni-

nimiam nempe vaſorum plenitudinem, tollere per ſanguinis miſſionem. E contra ubi ſigna docent, debilem eſſe vaſorum fabricam, & humores acres, tunc certe magnus funeſtae tabis metus eſt, ſi ſputum ſanguinis fiat, quia cauſae illae nec tam cito, nec tam facile, emendari poſſunt, & vaſorum eroſio in ulcus ſaepiſſime degenerat.

Hujus vero conditionis effectum, haemoptoën, accelerant 1. omnes conſuetae excretiones interceptae, maxime ſanguineae, ut haemorrhoïdalis, uterina menſtrua, lochiorumve, haemorrhagia narium, miſſio ſanguinis conſueta, inprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

Tres praecipue viae ſunt, per quas ſanitatis tempore de corpore eliminantur illa, quae diutius relicta nocere poſſent: per alvum, urinam, & cutaneam perſpirationem, haec expelluntur. Hae excretiones ſi impeditae fuerint, morbos ſequi, & ſatis periculoſos quidem quandoque, certum eſt; tamen inde non videtur pulmo magis affici, quam reliquae corporis partes. Verum & aliae excretiones obſervantur a Medicis, per quas noxium exit de corpore, quae ſi ſupprimantur, peſſima mala ſequuntur, & ſaepe a retenta hac acrimonia pulmonis vaſa eroduntur, & immedicabilis tabes ſequitur. Infantibus ſaepe cutis capillata capitis plorat acre ſerum, quod, exſiccatum in cruſtas, peſſimum foetorem facit, uti alia occaſione §. 586, 1. notavi: quandoque ſimile malum per alia cutis loca diſpergitur. Si vel ſponte, vel mala arte, impediatur haec excretio, peſſimi morbi, & convulſiones, inde ſequuntur: imo frequenter ſatis pulmo inde afficitur, & tabes ſequitur; aliquando & aſthma periodicum inde natum vidi, per plures annos durans, cujus ſinguli paroxyſmi ſolvebantur eruptione ſimili cutanea in facie nata: circa pubertatis tempus creſcebant inſigniter intervalla paroxyſmorum, & poſtea liber omnino ab hoc malo vixit. Unde diſcimus, morboſam talem materiam non exire per conſuetas vias, ſed per loca peculiaria exitum quaerere, quae non poſſunt praedeterminari per artis regulas, ſed tantum cognoſci ſollicita obſervatione illorum, quae in aegris contingunt.

Ob hanc cauſam veterani jam Medici non ſatagunt, tales excretiones, quamvis ſaepe moleſtae ſint, tollere, vel per alias vias derivare, niſi magna cum prudentia & lente: propriis vel aliorum infortuniis didicerunt nempe, caute hic mercandum eſſe. Prudentiſſime hinc monuit *Mead* (*f*) ſequentia: *Habent enim humores vitioſi ſuam quique indolem, cumque per modum criſis plerumque prorumpant, quantumvis minui poſſint, vix*

(*f*) Monit. & Præcept. Medic. pag. 32.

vix tamen cum bonis aegri rebus per alios meatus, quam quos natura monſtrat; e corpore prorſus exeunt.

In Hiſtoria Medica habentur plures obſervationes, quae docent, phthiſim, ab acri ſanguinis indole natam, fuiſſe levatam a talibus excretionibus. Sic *Benedictus* [g] refert, plurimos ſe vidiſſe, quibus muriatica ſanguinis acrimonia aderat; attamen a pulmonis eroſione liberos manſiſſe, dum acre illud ad alia loca derivabatur: *Et inter eos Londinenſem mercatorem in ſceleton propemodum mutatum, cui liquor ſalinus tandem a pulmone refluus, tam efferus, ut chirones volis manuum turpiſſimos, ulceraque exedentia pedibus & talis, inuſſerit, ſalva adhuc nativa pulmonum integritate.* Alibi vero, certam eſſe hanc Diagnoſin dicit: *Si aliqua de cauſa per ſeceſſum in articulos, aut in corporis circumferentiam, eveniat diffuſio fluxus ſalſuginoſi, & exinde pectus ad tempus robur acquirat* [h]. Alio autem in loco [*] notat, *quod infanti pulmonario, crebro & difficulter anhelanti, tuberculum nucis juglandis magnitudinem adaequans tibiae mediae inſederit, & ſanitatem attulerit per tres menſes; cum tamen tunc temporis rediret malum, aſthmate & diarrhoea deprehenſus, exſpiravit.*

Ante plurimos annos ſcripſerat mihi eruditione & longo artis uſu celebris Medicus, quod dum diaeta lactea tractaret aegrum, tuſſi cum febre & maraſmo laborantem, undecimo menſe diaetae lacteae excreſcentia carnea naſceretur in prima & ſecunda phalange pollicis manus dextrae, quae plorabat acrem liquorem, qui exſiccatus calcem referebat: & dum ille liquor efflueret, redibant vires: reliquit dein aeger diaetam lacteam: caro haec fungoſa perrexit per bimeſtre ſpatium plorare ſimile liquidum, & aeger perfectae reſtitutus fuit. Mirabar poſtea, quod apud *Solanum de Luque* [i] invenirem obſervationes, quae hoc confirmant. Cum miratus fueram obſervationes illius de pulſu, ut ſigno critico, deſignante narium haemorrhagiam, alvi fluxum &c., magno flagrabam deſiderio videndi hujus viri editos tractatus. Acquiſivi tandem ex Hiſpania, quod deſideraveram, & vidi, quod in peſſima phthiſi fonticulum fecerit in loco inter pollicem & indicem manus medio, & feliciſſimo quidem eventu.

Fere crederem, arte imitatum fuiſſe illud, quod obſervando morbos viderat profuiſſe dum ſponte fieret, & ideo hunc locum elegiſſe. Interim tamen & aliis in locis, arte facta emiſſaria ſimilia, per quae acris morboſa materia exire poſſet, profuerunt. Apud *Caelium Aurelianum* [k] legitur, quod *Themiſon* imperaverit, ulcera facienda extrinſecus, & diu aperta tenenda, hac ſpe, ut derivatio fieret humoris ad partes exteriores, ſicque interna ulcera curarentur: improbat quidem *Aurelianus*

(g) Tabid. Theat. pag. 64. (h) Ibidem pag. 101. (*) pag. 13. (i) Origen morboſo comun. &c. pag. 168. 178. (k) Morbor. chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 428.

nus hoc conſilium, ſed ſaltem inde conſtat, antiquos Medicos laudaſſe in phthiſi ſimile remedium. Teſtatur *Hildanus* (*l*), ſe plurimis exemplis demonſtrare poſſe utilitatem ſetacei in nucha in hoc morbo curando, & mirum ejus effectum probat ſequenti caſu: Matrona nobilis per aliquot annos deſtillatione ad pectus laboraverat, & variis remediis uſa fuerat exiguo cum fructu: tandem non ſolum materiae purulentae copiam, verum etiam ſanguinem exſpuit, & in hecticam cum totius corporis extenuatione & proſtratione virium incidit. Congrua quidem remedia ſe adhibuiſſe dicit, ſed ſetaceo nuchae adhibito brevi reſtituta fuit aegra, ita ut aliquot proles poſtea pepererit, cum antea per aliquot annos utero non geſtaſſet.

Haec ſufficiunt, ut probetur, ab excretionibus conſuetis retentis haemoptoën & phthiſin naſci poſſe; ſimul etiam conſtat, naturam ſaepe viam invenire, per quam acria haec expellat de corpore, artemque feliciter haec naturae molimina imitatam fuiſſe.

Quamvis autem, ut ſtatim dicetur, ab excretionibus ſanguineis retentis haemoptoë ſaepe naſcatur; tamen & frequenter obſervatur in illis, quibus ſanguis tenuis diſſolutus & acer eſt, uti ad literam α. in hac paragrapho dictum fuit, in quibus potius acrimonia humorum, quam abundantia boni ſanguinis adeſſe videtur; atque ideo haemoptoë per eroſionem vaſorum magis metuenda videtur in his; quae ſemper periculoſior eſt. Optime hinc monuit *Hoffmannus* [*m*], errare illos, qui ſanguinis boni, conſiſtentis & fibroſi, purpureo colore praediti, abundantiam pro cauſa haemorrhagiarum praecipua & proxima materiali agnoſcunt: in illis enim vaſa fortia ſunt & blandi humores. Magis metuebat haemorrhagias in his, quibus ſeri copia excedebat plurimum partem rubram ſanguinis: hoc enim obſervatur in mollioris texturae corporibus; ſimulque ſanguinem magis dilutum, & plerumque acriorem, deſignat.

Interim certum eſt, evacuationes ſanguineas conſuetas ſuppreſſas huic malo frequenter originem dediſſe, atque pariter optimam medelam fuiſſe, ſi illae evacuationes reſtituerentur, vel aliae in locis minus periculoſis provocarentur.

Haemorrhoïdalis. Frequentia hujus rei exempla apud probatos auctores inveniuntur, quae recenſere nimis longum foret. Vidi tale malum ab hac cauſa ortum in quinquagenario viro, caeterum ſano, cui copioſa ſanguinis excretio per haemorrhoïdes fiebat bis terve per annum: malo conſilio ſuppreſſa fuit haec excretio: incepit miram vacillationem in pulſu ſen-

(*l*) Obſervat. Chirurg. centur. 3. obſerv. 38. pag. 220.
(*m*) Medic. ration. & ſyſtem. Tom. IV. par. 2. pag. 5.
(*n*) Sect. VI. Aphor. 12. Charter. Tom. IX. pag. 254.

ſentire, paulo poſt tenſionem ſenſit in hypochondrio ſiniſtro, quae poſtea verſus pectus aſcendebat, & mox ſecuta fuit haemoptoë: quanquam varia tentarentur, nunquam reſtitui potuit periodica illa ſanguinis evacuatio per haemorrhoïdes, ſed ſaepius recruduit cum iiſdem ſymptomatibus haemoptoë, tandemque tabidus periit, ante mortem tumens toto corpore. *Hippocrates* (*n*) jam monuerat: *Diuturnas haemorrhoïdas curanti, niſi una ſervetur, periculum eſt, hydropem ſuccedere, vel phthiſim*. In miſero hoc utrumque factum videtur.

E contra ſanguinis, admota hirudine, per haemorrhoïdes fluxus multum profuit *Dureto*, qui quinquagenario jam major, ſuppreſſa narium haemorrhagia conſueta, ſanguinis ſputo frequenti & copioſo laboravit; tamen ſic reſtitutus, ut praeter ſummam corporis infirmitatem nil mali remanſerit. Fatetur enim de ſe ipſo, quod *eum, qui ſequutus eſt, annum exegerit medendo, ſcribendo, & legendo Hippocratem clara voce & firmis lateribus* (*o*).

Uterina menſtrua, lochiorumve. Poſtea, quando de *Morbis Virginum* dicetur, patebit, ſanguinem, ob ſuppreſſa menſtrua retentum, miras quandoque vias per varia corporis loca invenire. Verum quidem eſt, quod ſaepe hoc fiat abſque vaſorum ruptura, per ſolam anaſtomoſin, & quidem hoc modo, ut finita tali evacuatione nihil omnino mutatum appareat in illa parte, unde ſanguis fluxit: hinc ſi in parte minus ad vitam neceſſaria illud contigerit, non adeo multum mali metuitur. Unde *Hippocrates* (*p*) dixit: *Mulieri, menſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum*: ubi vero ad pulmonem, vitale viſcus, ſanguis menſtruus vertitur, magis ſuſpectum ſemper eſt, licet obſervationes medicae docuerint, diu toleratam fuiſſe talem haemoptyſin, abſque phthiſi ſequente. Sic legitur apud *Hoffmannum* (*q*) de nobili matrona, cui ingens terror contigerat tempore fluxus menſtrui, qui inde ilico ſuppreſſus fuit, ſequente mox pectoris gravitate, praecordiorum anxietate, & cordis palpitatione valida: ſequenti menſtrua periodo parum de utero fluxit, ſed poſt ſimilia ſymptomata ſecutum fuit ſanguinis ſputum, poſt quatriduum ſponte ceſſans. Per novem annos continuos menſtrua talis haemoptyſis perrexit, ita tamen ut graviditatis tempore ceſſaret, poſt partum denuo rediret, & toto lactationis tempore conſuetam periodum ſervaret: interim tamen ſanitas nihil inde detrimenti paſſa fuit. Idem & ſuis obſervatis confirmavit *Benedictus* (*), naturam nempe aſſueſcere huic regurgitationi, & minori cum moleſtia fer-

(*n*) Sect. VI. Aphor. 12. Charter. Tom. IX. pag. 254.
(*o*) Lud. Duret. in Coac. Hippocr. pag. 289. (*p*) Sect. V. Aphor. 33. Charter. Tom. IX. pag. 214. (*q*) Med. ration. & ſyſtemat. Tom. IV. part. 2. pag. 46. vide & Aretaeum de cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 13. (*) Tabid. Theatr. pag. 13.

ferre. Non ſemper tamen haec felicitas contingit, quod aſque noxa ſanguis menſtruus per pulmonis vaſa dilatata expellatur: poteſt ibi haerere, vaſa obſtruere, inflammare, & ulcus pulmonum ac tabem producere. Monuit illud *Hippocrates* (*r*), dicens: *Quibuſdam mulieribus quum bimeſtres menſes copioſi in uteris extiterint, ubi intercepti fuerint, ad pulmonem feruntur; his omnia contingunt, quae in tabe dicta ſunt, neque ſupereſſe poſſunt.*

Praecipue autem hoc metuendum videtur circa illud aetatis tempus, quo menſtrua naturaliter prodire ſolent, uti monuit *Benedictus* (*s*) ſequentibus: *Si virginibus maturioribus, quibus ſanguis menſtruus non fluxerit, contigerit phthiſis, ejuſque in pectoralia ſit ἀναδρομή, degeneratio peſſima, depeculatio repentina, eventus funeſtus.*

A lochiis autem poſt puerperium ſuppreſſis adhuc plus metuendum erit, cum ſanguis in uteri vaſis & ſinubus ſtagnans, & ab aëris acceſſu facile in corruptelam vergens, peſſima mala producat in omnibus partibus corporis, ad quas derivatur, uti poſtea pluribus dicetur ad §. 1329, ubi de hac re agetur. *Hippocrates* (*t*) tuſſim, aſthma, pulmonis repletionem, ſuppurationem &c. a lochiorum ſuppreſſione metuenda eſſe, monuit.

Quantum autem proſit narium haemorrhagia illis, in quibus haemoptoë metuitur, antea dictum fuit. De miſſione ſanguinis conſueta non ſimul & ſemel omittenda, uti & de plethora, videri poterunt illa, quae ad §. 106. habentur, ubi de his omnibus agitur. Nimia enim vaſorum plenitudo cavenda ſemper eſt, ubi haemoptyſis metuitur.

Plethoram autem, & inde frequenter ſequens ſanguinis ſputum, metuenda eſſe illis, quibus membra truncata fuerunt, patuit ex illis, quae ad §. 474. habentur.

2. Vis quaecunque magna pulmonibus illata, tuſſi, clamore, cantu, curſu, nixu corporis ingenti, ira, vulnere quocunque quacunque cauſa inflicto.

Valida vi magna etiam vaſa rumpi poſſe, nimis notum eſt, quanto magis hoc metuendum erit in pulmonis vaſis adeo teneris. Mirum potius videtur, non fieri hoc ſaepius, & imprimis a tuſſi, quae totum pectus tam valide concutit, ſimulque efficit, ut pulmonis vaſa pleniſſima diſtendantur quam maxime: hinc videmus, valide tuſſienti homini totam faciem turgere, oculos ſanguine ſuffundi, dum ſanguis a capite per venas redire nequit ob cor dextrum plenum, nec trajicere libere

(*r*) De Morb. mulier. Lib. 1. cap. 4. Charter. Tom. VII. pag. 731.
(*s*) Tabid. Theatr. pag. 111. (*t*) De Morbis mulier. Lib. I. cap. 45. Charter. Tom. VII. pag. 755.

bere potens per pulmonem ſanguinem, dum interim per arterias celerius movetur ſanguis: imo in tuſſi illa, ferina dicta, quae quandoque epidemico modo graſſatur, videmus miſeros totos livere in facie, & fere ſuffocari, unde ſaepe ſanguinis ſputum ſequitur. A fide digniſſimo Medico audivi, quod inteſtina crepuerint in miſero puero, qui in ipſo tuſſis ferinae paroxyſmo perierat. *Hoffmannus* (*u*) caſum allegat de vertebrae dorſalis corpore in medio diſrupto ob tuſſis vehementiam.

Quanta vis inferatur pulmonibus clamore, cantu, nixu corporis ingenti, antea ad §. 824. dictum fuit, ubi de Peripneumoniae cauſis agebatur: non mirum ergo, & hinc vaſa rumpi poſſe, & periculoſam ſequi haemoptoën. *Antigonus* (*w*) vociferationibus in praelio pulmonem dirupit, vel ut alii narrant, clamans in ludis laetitia poſt victoriam, *O fauſtum diem!* vim ſanguinis effudit, & acri febre correptus exſpiravit: labefactatum jam pulmonem habebat, nec ſuccubuit malo, ſperans ut in maxima victoria, & ingenti barbarorum ſtrage, glorioſe exſpiraret. Omnium maximum haemoptoës periculum eſt, ſi ſumma ira excandeſcens homo vociferetur. Sic de *Sulla* (*x*) legitur, quod *animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu convulſo pectore, ſpiritum cruore ac minis miſtum evomuit*. Sexageſimum autem aetatis annum ingreſſus erat, quo vitae tempore vaſa firma admodum ſunt, imo jam occalleſcere incipiunt; & ideo rarior ſenibus hic morbus eſt, fere tantum a violentis talibus cauſis contingens.

Prudenter hinc *Hippocrates* (*y*) monuit, quod ubi Haemoptoën a violenta tali cauſa paſſus convaluerit, *ad ventum celeriter ne currat, neque equum, neque currum, conſcendat. Vitet etiam tum clamorem, tum excandeſcentiam. Periculum enim eſt, redire morbum*. Et alibi (*z*), ubi deſcribit morbos mulierum, quae civitatem ad ſeptentrionem ſitam incolunt, poſtquam dixit, illas difficulter parere, ſed rarius abortiri, addit: *Tabes etiam frequentes a partu contingunt, prae violentia enim ruptiones & vulſuras habent*. Certe in ultimis illis parientis foeminae nixibus, ubi jamjam excludendus eſt foetus, ingens vis infertur vaſis, praecipue ſi primiparae & jam annoſæ fuerint mulieres, vidique, ruptis in encephalo vaſis lethalem ſubito apoplexiam ſecutam fuiſſe ab hac cauſa. In tenerioris fabricae corporibus ſaepe adeo labefactantur vaſa pulmonis ab hac vi illata, ut haemoptoë poſtea ſequatur.

Simul intelligitur, a cauſis recenſitis adhuc magis metuendam eſſe haemoptyſin, ſi magna pars vaſorum pulmonalium per ſcirrhum, aut polypum, obſtructa fuerit, aut alio quocumque vicino tumore ſic compreſ-

(*u*) Medic. rat. & ſyſt. Tom. IV. part. 3. pag. 377. (*w*) Plutarch. Agis & Cleom. Tom. I. pag. 819. (*x*) Valer. Maxim. Lib. IX. cap. 3.
(*y*) De Intern. Affect. cap. 1. Charter. Tom. VII. pag. 639.
(*z*) De Aëre, locis, & aquis N°. 22. Charter. Tom. VI. pag. 192.

ſa, ut ſanguinem libere tranſmittere non poſſint: tunc enim vaſa pervia pulmonis tanto plus urgentur, ſi a quacumque cauſa acceleretur ſubito ſanguinis motus. Vidit ſic *Hoffmannus* (*a*) in virgine tenera, quae ex menſium obſtructione diu reſpirandi difficultatem paſſa fuerat, enormem ſubito ſanguinis copiam cum tuſſi rejectam fuiſſe; ſed ſimul fruſta dura, carnoſa, magna, e faucibus protracta fuerunt, quae, examine inſtituto, inveniebantur eſſe concreta polypoſa, quae quatuor uncias & ultra pondere aequabant. Symptomata praegreſſa, & lethalis haemoptoë, videntur docere, polypoſis concretionibus vaſa pulmonis infarcta fuiſſe, quae deinde rupto pulmone una cum ingenti ſanguinis copia prodierunt. Ob eandem rationem videtur haemoptoë ſequi, ſi quis aeſtuante corpore frigidum potum affatim hauſerit: alia occaſione, dum de cauſis pleuritidis §. 881. agebatur, notatum fuit, venae cavae aſcendentis truncum, & ingentem ſinum dextrum cordis, tenui tendinoſae diaphragmatis parti accumbere; hinc, ubi gelido potu ſubito repletur ventriculus, merito metuitur, ne coagulatus ſubito hoc frigore ſanguis, qui mox per pulmonis vaſa tranſire debebit, haereat immeabilis in ultimis illorum anguſtiis, ſicque ſubito lethalis peripneumonia ſequatur, vel & ruptis vaſis periculoſiſſima haemoptoë. *Cleomenes* [*b*], *agmine raptim acto, & aqua intempeſtive hauſta, ſanguinis copiam rejecit, & vox ei intercluſa eſt.* Vidi aliquoties, ſimile infortunium contigiſſe ab eadem cauſa. Subitum & vehemens frigus *Trallianus* (*c*) inter cauſas haemoptoës retulit, uti & *Galenus* [*d*], qui monuit, frigus quidem per ſe non facere rupturas, ſed quia venarum tunicae, frigore durae redditae, extenſioni magis reſiſtunt, ſicque facilius rumpuntur: ruptionis vero cauſam ſtatuit vehementem motum, aut humorum abundantiam. Cum autem ſanguis, per vaſa tenera pulmonis motus, maxima ſuperficie exponatur aëri, ſi ingens frigus fuerit, ſtringentur vaſa, denſabuntur humores, ſicque a corde dextro pulſus ſanguis longe majorem vim inferet vaſis, dum & illorum cavitas minuitur, & ſanguis a frigore fere coagulatus longe difficilius tranſire poteſt. Hinc dixit *Hippocrates* (*e*): *Frigidum valde venas frangit, & tuſſim citat, ut nix & glacies.* Similia etiam in *Aphoriſmis* (*f*) habentur, uti alia occaſione ad §. 793. notavi.

A vulnere autem, quacumque cauſa inflicto, haemoptoën ſequi poſſe, facile intelligitur; & de his videri poſſunt illa, quae antea de vulneribus thoracis dicta fuerunt.

3. Vi-

(*a*) Medic. ration. & ſyſtem. Tom. III. cap. 16. pag. 365. (*b*) Plutarch. Agis & Cleom. Tom. I. pag. 811. (*c*) Lib. VII. cap. 1. pag. 286. (*d*) De loc. affect. Lib. IV. cap. 11. Charter. Tom. VII. pag. 475. (*e*) Epidem. VI. textu 14. Charter. Tom. IX. pag. 445. (*f*) Sect. V. Aphor. 24. Ibidem pag. 209.

3. Victu acri, ſalino, aromatico; potu ſimili; vita; morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas, rarefactio, calor ſanguinis augetur; unde in febribus acutis, peſte, variolis, ſcorbuto, toties contingit.

Antea in eadem hac paragrapho dictum fuit, illis, qui in hunc morbum proni ſunt, quam maxime metuendam eſſe humorum acrimoniam, ne nempe tenera inde vaſa erodantur, ſicque peſſimam haemoptyſis ſpeciem incurrant. Facile ergo intelligitur, ſi in victu talia aſſumantur, a quibus major acrimonia humoribus conciliatur, & imprimis ſi ab iisdem plus incaleſcat corpus, & rarefiant humores, metuendum eſſe hoc malum, maxime in corporibus praedispoſitis. Unde toties pergraecationes haemoptyſis ſequitur. Verum haec omnia vitari poſſunt, ſi moderatum vivendi inſtitutum ſervetur.

Verum nemo mortalium, immunem ſe fore a morbis, confidere poteſt, per quorum impetum ſaepe vaſa franguntur: quandoque talis in morbis ſequitur humorum degeneratio, ut facilis fiat vaſorum eroſio; aliquando & ingens impetus moti per febrim ſanguinis & humorum acrimonia concurrunt: de his autem antea dictum fuit in *Febrium hiſtoria*, & imprimis ad §. 741, dum de peſſimis ſymptomatibus febrim ardentem comitantibus agebatur; ubi notatum fuit, lethale ſanguinis ſputum quandoque in febre ardenti contingere. In fortiſſimo milite, peſte decumbente, copioſum ſanguinis ſputum ſexta morbi die vidit *Diemerbroeckius* (g), nec credidit illum evadere poſſe, cum omnes, quibus vel ipſe, vel alii, qui peſte decumbentium curam geſſerant, hoc contigiſſe viderant, breviſſimo tempore perierint. Evaſit tamen ille, licet poſt ſanatam peſtim haemoptoë ſaepius redierit, & purulenta ſputa ſecuta fuerint: hunc caſum, tanquam omnino rarum, merito notavit auctor. In variolis pariter periculoſiſſimam haemoptyſin obſervari, poſtea ad §. 1396. dicetur. In ſcorbuti pejori gradu frequentes haemorrhagias, ex variis corporis partibus, atque etiam ex pulmone, contingere, ad §. 1151. 3. dictum fuit. Certe & per venena obſervatum fuit, talem induci humoribus acrimoniam, ut eroſo pulmone pereant lenta tabe homines. Legitur apud *Plutarchum* [h], quod *Philippus* curaverit dari venenum *Arato*, non praeceps nec acre, ſed ex illis, quae lentos calores primum in corpore, & tuſſim excitant languidam, atque inde ſenſim ad tabem deducunt. Leniter & tacite tulit malum, ac ſi vulgari & uſitato morbo teneretur, licet non ignoraret propinatum ſibi fuiſſe venenum. Cum autem in cubiculo, quodam ex fami-

D 2

(g) De Peſte hiſtor. 83. pag. 301. 302. (h) Aratus Tom. I. pag. 1051.

familiaribus praeſente, cruenta exſpueret, dixit: *Haec ſunt, o Cephalon, regiae amicitiae praemia.*

§. 1199. HInc (1198.) oritur cum dolore levi, calore modico, anguſta oppreſſione, in Thorace perceptis; exit ſanguis plerumque floridus, coccineus, ſpumans, cum tuſſi, ſtrepitu pulmonis, fibris, membranulis, vaſculis arterioſis, venoſis, bronchialibus; pulſu molli, parvo, undoſo, anhelitu, ſapore ſalſo in ore antegreſſo.

Ubi jam a cauſis memoratis praecedenti paragrapho haemoptoë oritur, contingunt quaedam ſymptomata, quae ſanguinis ſputum comitantur, vel & immediate praecedunt; quae merentur accurate cognoſci. Facile autem intelligitur, nulla talia ſigna praecedere haemoptoën, quae a vi quacumque pulmonibus illata ſequitur, per tuſſim, clamorem &c. de quibus ad numerum ſecundum praecedentis paragraphi dictum fuit: a talibus enim cauſis ſubita vaſorum ruptura fit. Verum ubi vel per anaſtomoſin, aut & eroſionem lentam vaſorum, inſtat haemoptoë, tunc ſolent quaedam praecedere ſymptomata. Obſervavit *Hoffmannus* [*i*], extremorum corporis refrigerationem & conſtrictionem haemoptoën inſtantem praecedere, praecipuè in pedibus laſſitudinem, flatus in abdomine, alvi adſtrictionem, pectoris oppreſſionem, & difficilem ſpirationem (*k*). Alibi [*l*] vero, ubi de ſanguinis ſputo agit, his addit ſigna ſequentia: horripilationem nempe in cute, vaſorum in manibus evaneſcentiam, dolorem in dorſo, *donec ſequente in faucibus titillatorio & ſecundum tractum arteriae aſperae quaſi pruriente ſenſu, ſub calida ebullitione & undulatorio in dextro latere motu, ipſa eruptio ſanguinis incidat.* Alio loco (*m*) undulatorium illum motum vocat *dolorem gravativum undulatorium circa diaphragma.* Plurima ex his ſymptomatibus aliquoties & mihi contigit in praxi obſervare, licet non omnia in omnibus; & vidi homines, qui jam aliquot vicibus haemoptoën paſſi fuerant, illam ſibi ipſis praeſagire, dum titillationem quandam in aſpera arteria perciperent, levem oppreſſionem pectoris, & undulatorium illum nunc in dextro, nunc in ſiniſtro, hypochondrio motum. Imo quandoque his ſignis incipientibus moniti, opportuna ſanguinis miſſione ſtatim inſtituta, jamjam imminentem haemoptoën praecaverunt.

Mirum non eſt in aegris, qui futuram haemoptoën metuunt, vel jam exſpuentes ſanguinem ſubito terrore percelluntur, frigere extrema, & venas

(*i*) Medic. Rational. & Syſtemat. Tom. II. pag. 141. (*k*) Idem Tom. III. pag. 62. (*l*) Idem Tom. IV. part. 2. ſect. I. cap. 2. §. VI. pag. 33. (*m*) Idem Tom. IV. part. 2. ſect. I. §. IX. pag. 6.

nas in manibus conſpicuas ſubito collabi: terroris enim effectus eſt, uti alia occaſione ad §. 104. monitum fuit. Verum & obſervatur, alias haemorrhagias praecedere talem conſtrictionem vaſorum in extremis corporis partibus, abſque terrore praegreſſo: nocet autem hoc in haemoptoë, dum ſanguis, ſic ab extremis partibus repulſus, magis urget vitalia viſcera: unde etiam *Benedictus* [n] monuit, profuiſſe ferè ſemper, ſi vel fricando, vel blando adhibito calore, ſanguis revocaretur ad extrema.

Dolor autem ille, qui praecedit vel comitatur haemoptoën, levis eſſe ſolet: quin imo *Galenus* [o] dixit, nullum dolorem eſſe illis, qui a pulmone ſanguinem ſpuunt, quia & mollis eſſet pulmo, & paucos haberet nervos, quos credidit tantum diſtribui per externam hujus viſceris membranam, non vero ſubire ejus profunditatem: paulo poſt tamen hoc effatum ſic limitavit, ut ſtatueret tantum, *thoracis dolores intenſiores eſſe, pulmonis remiſſiores*. Leviſſimus autem in haemoptoë dolor erit, imo forte nullus, ſi per anaſtomoſin vaſorum ſanguinis ſputum fiat: nulla enim vis tunc infertur vaſis, ſed tantum ſenſim ampliantur extrema illorum orificia. Unde *Galenus* [p] ſtatuit, *ob ruptum vas ſanguinis rejectiones cum doloribus fieri, qui rupturae locum deſignant, nec ſecus, quae venae eroſione vel deroſione, ſive aliter quomodolibet nominare volueris, obortae ſunt, quae vero per anaſtomoſin fiunt, hae omnino doloris ſunt expertes.*

Sanguis autem, qui exſpuitur, plerumque floridus & coccineus exit, quia arterioſus eſt, & ſimul ac in tracheas pulmonis venit, tuſſi excitata expellitur, nec ibi diu moram trahere poteſt, ut coaguletur. Ubi ex parvo vaſe, vel eroſo, vel rupto, modica valde ſanguinis copia exit, ille poterit ſtagnare, grumeſcere, & poſtea ſub grumorum forma per tuſſim expelli, uti poſtea dicetur. Tuſſis autem illa raro valida eſt haemoptoës tempore, ſed levis potius tuſſicula dicenda, quia facile fluidus in tracheis haerens ſanguis ſurſum educitur. Simul adeſt ſtrepitus in pulmone, cum aër inſpiratus miſceatur ſanguini prodeunti, illique inhaerens, ob naturalem ſanguinis viſciditatem, non ſtatim inde extricetur; & ideo ſpumans ſanguis ex pulmone prodit. Ob hanc rationem antea ad §. 300., ubi de thoracis vulneribus agebatur, cruoris ſpumoſi exitus, ſive de vulnere, vel & per os rejectus, numerabatur inter ſigna, quae docebant, vulnus penetraſſe in cavum pectoris. Hinc *Hippocrates* dixit [q]: *Qui ſpumoſum ſanguinem exſpuunt, his ex pulmone haec eductio fit*. Cui & adſtipulatur *Galenus* (r), ubi de ſputo ſanguinis agit, & ſignis, quae docent, a quo loco ſanguis prodierit; ſic autem habet: *Quocirca diligenter conſiderare oportet, an ſpumoſum ſimul quidpiam educatur,*

(n) Tabid. Theatrum pag. 71.

(o) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 467.

(p) Ibidem Lib. V. cap. 5. pag. 492.

(q) Sect. V. Aphor. 13. Charter. Tom IX. pag. 201.

(r) Galen. de Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 467.

tur; id enim efficaciſſimum eſt indicium eductionis ex pulmone.

Interim diſſimulandum non eſt, alia inveniri loca apud *Hippocratem*, quae docere videntur, quod & ab aliis locis ſpumans ille ſanguis venire poſſit. Sic in *Coacis Praenotionibus* legitur (*s*): *Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt, dolore infra ſeptum tranſverſum non exiſtente, de pulmone vomunt.* Verum quidem eſt, quod in textu habeatur vocabulum ἐμέουσι, quod de vomitu intelligi ſolet; & hinc credi poſſet, quod infarcto hepate, dum ſanguis per venam portarum libere tranſire non poteſt, per vaſa brevia in ventriculum regurgitet, & poſt evomatur. Interim tamen videmus & ſanguinis vomitum, licet minus aptè, dictum fuiſſe, dum undatim ſanguis de pulmone exibat, imprimis apud Poëtas, ubi illi, qui transfixo pectore peribant, purpuream vomuiſſe animam dicuntur. Sic & apud *Herodotum* (*t*) legitur, quod *Pharnuches* ab equo territo & erectum ſe attollente excuſſus fuerit: *hic collapſus ſanguinem vomuit, & morbus tranſiit in tabem.* Ubi videtur de Haemoptyſi ille locus intelligi debere, cum illam tabes ſequi ſoleat, & phthiſis vocabulum, quo utitur *Herodotus*, vulgata ſignificatione pulmonis morbum deſignet. Interim tamen aliis in locis diſertè dicit *Hippocrates* (*u*): *Quicumque ſpumoſum ſanguinem ſpuunt, dextrum hypochondrium dolentes, de hepate ſpuunt, & multi pereunt.* Poſtea (*v*) eandem Prognoſin repetiit, addens ſimpliciter, *moriuntur.*

Attamen haec loca *Hippocratis* non evincunt, quod directè ab hepate veniat illud ſanguinis ſpumoſi ſputum, ſed potius, quod cauſa remotior, unde haemoptyſis ſequitur, denegato libero ſanguinis tranſitui per hoc viſcus tribuenda ſit. In praecedenti paragrapho ad literam δ. N°. 1. patuit, a ſuppreſſis conſuetis excretionibus ſanguineis haemoptoën ſaepe naſci; interim tamen minus proprio ſenſu diceretur, quod ſuppreſſis menſibus haemoptoïca mulier ex utero ſpueret. Omnis ſanguis, a viſceribus abdominalibus redux, per hepar tranſire debet; ſi ergo in hoc viſcere tale impedimentum haeſerit, quod liberum ſanguinis tranſitum tollat, videtur ſpaſmis abdominalibus retroprimi ſanguis in arterias, ſicque ſubito repletis reliquis vaſis, poterit haemoptoë naſci: ſanguis tamen, qui exſpuitur, directè ex pulmone venit, licet remotior cauſa hujus mali merito obſtructo hepati adſcribi poſſit. Cum autem in tali caſu tendatur & doleat hypochondrium dextrum, & quandoque dolor in aliis abdominis partibus percipiatur, ut in *Capitulo de Hepatitide & Ictero multiplici* dictum fuit, patetratio, quare *Hippocrates* monuerit de dolore dextri hypochondrii, & de dolore infra ſeptum tranſverſum. Certum enim eſt, in curatione ad ſimilia attendendum eſſe. Memorabilis caſus

(*s*) N°. 432. Charter. Tom. VIII. pag. 877. (*t*) Lib. VII. pag. 408.
(*u*) Coacar. Praenot. N°. 408. Charter. Tom. VIII. pag. 876.
(*v*) N°. 450. Ibidem pag. 878.

caſus apud *Ballonium* (*w*), de juvene haemoptoïco viginti annorum, legitur: *Pulmonibus valde metuitur. Omni arte ſtudetur pulmonibus. Forte fortuna dum hypochondria manu blande continguntur, pulſus percipitur, ac veluti* παλμός τις. *Nec non ab hypochondriis decurrentis ſanguinis, ac partes ſuperiores affectantis, curſus percipiebatur, ac ſi manu ſanguis duceretur. Prout partes ſuperiores petebat, horror quidam excitabatur; at tum confeſtim rejiciebatur ex pulmonibus. Talis rejectio erat haemorrhagiae loco, quae juvenibus erat familiaris. Relictis tum praeſidiis, quae pulmoni dicabant, converſum eſt ad hypochondria ſtudium. Expurgata innumera colluvie praerepta eſt ei rejectioni ſanguinis occaſio. Quod notandum valde eſt.*

Dum his ſimilia in praxi obſervaverat *Benedictus* [*x*], apud quem omnia fere, quae ad hunc morbum ſpectant, inveniuntur, vocavit fluxiones verſus pectoralia loca, monuitque, *Apud illos maxime ſaevire fluxiones, quibus membra amputantur, aut quibus a vaſorum exilium infarctione partes remotiores imperviae redduntur.* Alibi notat: *Fluxio ex ſanguinis reſtagnatione, ſive imminuta* διαδόσει *in vaſis cordi vicinis periculoſior, quam quae ex partibus diſtantioribus in pectus ſuſcipiatur.* Paulo poſt addit; *Magis periclitantur pulmones a preſſura per denegatam hepatis percolationem, quam a regurgitatione ab infarctis lienis vaſculis.*

Simili modo monuit & *Aretaeus* (*y*), a liene & jecore ſanguinis ſputum prodire: addit tamen, illud non facile fieri, nec continenter, cum in ventriculum & inteſtina expeditius evacuari poſſint haec viſcera: addit, tamen nec impoſſibile, nec incredibile eſſe, quod & ſurſum per pulmonem & arteriam (aſperam nempe) hoc fiat, cum in febribus a liene & hepate ſanguis erumpat ex nare ejuſdem lateris, in quo viſcus affectum haeret.

Notandum eſt, quod dicatur in textu, ſanguinem plerumque floridum exire per haemoptoën, quia contingit quandoque, ut grumoſus & nigricans exſpuatur, ſi nempe minori copia in pulmone collectus maneat per aliquod tempus, antequam educatur. Si enim parvum tantum vas contentum ſanguinem dimiſerit, non ſtatim tuſſis ſequetur, haerebit cruor, & coagulabitur. In validiori autem haemoptoë floridus & coccineus exſpuitur. Ubi vero tale grumoſi ſanguinis, nec copioſi, ſputum obſervabant veteres Medici, ſuſpicabantur illud non a pulmone proprie venire, ſed ex thorace potius, praecipue ſi doleret aliquis in pectore locus. Sic apud *Galenum* [*z*] ſequentia leguntur: *Quum igitur, dolente thoracis parte quapiam, ſanguinem quis tuſſiendo rejecerit, neque multum, neque rubrum, ſed jam nigricantem grumoſumque, huic thorax primaria affectione infeſta-*

(*w*) Epidem. & Ephem. Lib. I. pag. 41.
(*x*) Theatr. Tabid. pag. 13. 106. 107.
(*y*) De Cauſ. & Sign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 13.
(*z*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 467.

feſtatur: at ſanguis per pulmonem educitur ita, ut in ſuppuratis affectibus pus, quod inter thoracem & pulmonem ſenſus judicio contineri percipitur. Sic & pleuriticis ſputum quovis modo coloratum apparet. His ſimilia & apud *Trallianum* (*a*) leguntur. Quomodo autem ſputa in pleuritide educant materiam morboſam, pluribus demonſtrare conatus fui ad §. 888. N°. 6. Interim tamen, ſi nullus dolor thoracis obſervetur, parcum tale grumoſi ſanguinis ſputum tali cauſae tribui nequit, ſed potius in ipſo pulmone ratio quaerenda eſt. Antea dictum fuit, tres praecipue modos enumeratos eſſe a veteribus Medicis, quibus vaſa demitterent contentos humores, rupturam nempe a cauſa violenta, eroſionem ab acrimonia, anaſtomoſin, ſive majorem dilatationem orificii extremi vaſis, ita ut jam tranſmitteret talia, quae in ſtatu naturali per haec orificia tranſire non poterant. Addidit autem his *Galenus* (*b*) & quartum modum, quem διαπήδησιν vocat, ubi per membranas integri manentis vaſis tranſſudaret quaſi contentus humor: dixitque hoc contingere, ſi tunicae vaſorum fierent rariores, & ſanguis ſimul redderetur tenuior, ita ut per interſtitia fibrarum, ex quibus vaſa componuntur, quaſi tranſcolatus exiret. Non ineptum forte diapedeſis exemplum exhibet argentum vivum, dum tranſprimitur per corium, ut depuretur: minimis enim guttulis tranſſudat, manente tamen corii integritate. Quamvis autem non omnino impoſſibile videatur, hoc contingere poſſe, tamen difficile intelligitur, ſanguinem rubrum, craſſiſſimam partem humorum noſtrorum, potius ſibi viam quaerere per interſtitia fibrarum, quae vaſorum membranas conſtituunt, quam pergere ex arteriis in venas. Videtur hanc difficultatem percepiſſe *Galenus* [*c*]; nam mox ſubjungit, quod diapedeſis accidere praeterea interdum poteſt ex vaſorum minorum anaſtomoſi.

Conſtat per experimenta, de quibus in hiſtoria *Pleuritidis* & *Peripneumoniae* mentio facta fuit, viam ſatis facilem eſſe liquidis in pulmonarem arteriam injectis, ut in tracheas tranſire poſſint: felici injectione materiae ceraceae, per arterias pulmonis facta, manifeſtè apparent haec vaſcula, quae totam ſuperficiem veſicularum aërearum pulmonis perreptant. Haec vaſcula, ſi quaedam rupta fuerint, vel dilatata eorum extrema, poterunt parcam copiam ſanguinis effundere, qui, ſtagnans in his locis, poſtea grumoſus exſpuitur. Verum praeterea notandum eſt, inter tracheas pulmonis ubique interponi membranam celluloſam, & in pulmone materia ceracea impleto, inflato, & exſiccato, manifeſte apparent innumera vaſcula per hanc tunicam celluloſam diſtributa. Si in his vaſis ſimile contigat, ſanguis ibi collectus non expuetur, ſed extra cavum aëreum pulmonis haerens faciet ecchymoſin, ſimili modo, ac a contuſione ſub integra cute talis effuſio contingit, & in ſcorbuto, aliiſque mor-

(*a*) Lib. VII. cap. 1. pag. 288. Charter. Tom. X. pag. 105.

(*b*) Method. Medend. Lib. V. cap. 2.

(*c*) Ibidem.

morbis, ab humorum acrimonia eroſis vaſis, obſervatur. Verum quidem eſt, tales ecchymoſes, imprimis a cauſa violenta factas, frequenter reſorberi ſenſim & evaneſcere: at in ſcorbuticis quandoque non tantum diutiſſime manent, ſed & ſaepe degenerant in ulcera difficillime curanda. Notandum autem eſt, in pulmone ſanguinem effuſum tenerrimis tantum membranis coërceri; hinc, ſi mora acrior fiat, vel majori copia diſtendat, his ruptis viam invenire in vaſa aërea pulmonis: unde intelligitur altera cauſa ſputi ſanguinei grumoſi. Videtur eandem hanc rem ſubolfeciſſe *Benedictus* (*d*): ubi enim de acrimonia humorum loquitur, monet, non tantum hanc nocere, quatenus ſanguinis temperiem immutent, *ſed extra vaſa depopulantur*. Addit deinde, vaſa irritata per talem acrimoniam moliri, ut ſe expediant, *idque per ſanguinis ſecluſionem; qui ſanguis ſi vaſa pectoris perrepſerit* αἱμόπτωσιν, *ſequentem tabis* (*quae phthiſis dicta*) *praemonitorem, vel* ἐκχύμωσιν, *procreat. Venas enim & arterias per totam corporis cavitatem internam membranulis veſtiit, & munivit natura, quibus circulationi externos terminos, ſicut per cutis parietes externos, poſuit. Hiſce membranulis ſi accubuerit ſanguis, e vaſculis pectoralibus ſecretus, ecchymomatis interni nomine merito indigitatur.*

Simul patet, a tali effuſione ſanguinis, ſi cruor ille diutius retentus acrior fiat, poſſe erodi majora vaſa, & ſic poſt ſanguinis concreti ſputum quandoque ſequi validiſſimam Haemoptoën; quod & *Galenus* (*e*) notavit: imo tantam inde factam fuiſſe eroſionem dicit, ut *non pauci ſic affecti pulmonis quasdam partes una cum ſanguine ejecerint*.

Inter ſigna autem haemoptoës a pulmone numerat, *ſi quis bronchii partem quandam, aut arteriae, aut venae tunicae, aut etiam pulmonis ipſius carnis, ejiciat*. Et alibi (*f*) eadem confirmat, ac teſtatur, quod portionem vaſis non parvam, tuſſiendo rejectam, viderit, quae ſua magnitudine ſatis demonſtrabat, quod ex pulmone prodiiſſet, cum aſpera arteria tam magna vaſa non habeat. Alibi (*g*) iterum narrat, quod viderit adoleſcentem octodecim annorum, qui, cum multis diebus catarrho laboraſſet, incepit primum quidem cum tuſſi ſanguinem calidum floridum exſpuere, non multum; poſtea vero etiam tunicae ipſius partem, quae aſperae arteriae internam ſuperficiem tegit. Ex craſſitie autem hujus membranae, & ex aegri ſenſu, laryngis internum tegumentum fuiſſe credidit: notat ſimul, laeſam fuiſſe inde vocem, ſed tamen, longiori quamvis tempore, ſanatum fuiſſe. In alio loco, ubi eundem caſum videtur narrare [*h*], notat, quod vox, ſanato quamvis praeter ſpem morbo, vi-

(*d*) Tabid. Theatr. pag. 95. 96. (*e*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 466. 467. (*f*) Ibidem Lib. I. cap. 1. Ibidem pag. 379. (*g*) Method. Medend. Lib. V. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 123. 124. (*h*) De Locis Affectis Lib. I. cap. 1. Charter. Tom. VII. pag. 379.

vitiata manſerit. Apud *Tulpium* [*i*] ſimilia obſervata habentur, ex quibus ſtatuit, integram venam pulmonarem ſic rejectam fuiſſe, & binis figuris hoc exprimit: in medico autem, cui debilis jam dudum pulmo fuerat, poſt ſumptum emeticum antimoniatum, una cum ſanguine copioſo ingens pulmonis fruſtum erupit, & mox periit: delineavit & illam pulmonis, ut credebat, partem. Similis obſervatio in *Actis Eruditorum* [*k*] legitur, & figura exprimitur, ab anonymo auctore, qui tamen in fine candide fatetur ſequentia: *Venoſum, ſeu venae pulmonalis propaginem, hoc vas, longitudine palmam aequans, fuiſſe, conjicere jubebat hujus ſubſtantiae textura, aſt per fiſſuram ejus, ubi a trunco majori illud ſeceſſiſſe probabile erat, ſubſtantiam carneam, polypo non abſimilem, ac totius fere hujus tragoediae actorem primarium, intueri licebat.* Mirabatur una cum aliis Medicis *Tulpius*, tantam poſſe fieri parenchimatis diſſolutionem, ſine praevio pure, ut liberum ab omni ſubſtantiae pulmonis adhaeſione appareret ramoſum tale vas, *ac ſi otioſus anatomicus removiſſet circumpoſiti viſceris impedimentum.* Eo magis autem confirmabatur in hac opinione, quod divulſas haſce venas viderat publice examinari a praeceptore ſuo *Petro Pawio*, celebri olim Anatomico: inauditum hinc credidit eſſe miraculum, quod poſteri mirabuntur, licet nec viſuri, nec lecturi, ſimile exemplum in ullis medicorum monumentis. Certe *Galenus* viderat ſimilia tot ſaeculis antea, & poſt *Tulpium* plura talia obſervata habentur. Oculatior in talibus examinandis *Ruiſchius* (*l*), dum mentionem facit polypi in ſinu longitudinali inventi, qui exſiccatus venam referebat, monuit ſequentia: *Quo ipſo multi fuêre decepti in pectoris affectibus, cum tuſſiendo tales polypos ejecerunt, credentes ſeſe venas expectoratas oſtendiſſe.*

Certe per vulnera, aliaſque cauſas ſimiles violentas, lacerari poſſe pulmonem, & de partibus ſic laceris quid exſpui poſſe, non omnino improbabile eſt: verum ubi tales cauſae non praeceſſerunt, vix veriſimile videtur. Haemoptoën, & validam quidem praegreſſam, excretio talium concretorum polypoſorum ſolet ſequi: ſed ſanguis ille in tracheas effunditur; & niſi ſtatim exſpuatur, ibi coagulabitur, formamque vaſis, in quo haeret, facile aſſumet: mora autem magis & magis denſatur, imo & albeſcit quandoque omnino, talis polypus, uti notum eſt. Si jam conſideretur, quod vel ob jacturam ſanguinis debiles aegri, vel & Medicis prudenter monentibus, in perfecta quiete maneant, ab omni loquela abſtineant, tuſſim evitent, quantum poſſibile eſt; minime mirum eſt, partem ſanguinis, in tracheas delapſi, in polypoſam coïre ſubſtantiam, & poſt aliquot dies per tuſſim natam expelli, impri-

(*i*) Lib. II. Obſervat. Medic. cap. 12. 13. 14. (*k*) Anno 1683. pag. 218. 219. (*l*) Muſ. Anatom. ſive Catalog. rarior. pag. 122.

primis de novo ſi redeat haemoptoë. Sic credo inauditum hoc *Tulpii* miraculum facile intelligitur.

Eadem origo videtur corporum membranaceorum, quae aliquando poſt haemoptoën exſpuuntur. Ruſticus triginta annorum incidit in hunc morbum, alumen aſſumſit, & liquorem quemdam ſtipticum ipſi a Medico exhibitum: ceſſavit quidem ſputum ſanguinis, ſed cum meum poſt binos jam menſes peteret conſilium, metuebam pulmonis ulcus, cum & febricula adeſſet perpetua, & ſputa purulenta tenuiora ſanguine tincta excerneret: blanda detergentia & leniter balſamica dederam remedia; poſt menſem circiter rediit, ab omni febre liber & tuſſi. Monſtravit autem mihi corpus membranaceum ſatis craſſum, quod tuſſiendo excreverat cum ſummo levamine: potui dividere hoc concretum in lamellas tenuiſſimas, quas optimis microſcopiis luſtrans inveni ubique homogeneas: nihil fibroſi, nihil organici, ullo modo detegere potui.

Mirabilis caſus legitur (*) de dexterrimo apud Haganos Chirurgo *Dringenbergio*, qui abſque haemoptoë praegreſſa, abſque febre, orthopnoea, dolore, vel ullo ſymptomate, excepta tuſſicula, excrevit incredibilem copiam materiae ramoſae in bronchiis pulmonum concretae, & horum figuram referentis.

Suppurato autem jam pulmone ſolidas hujus viſceris partes ſeparari poſſe & exſpui, ſatis veroſimile eſt; verum tunc haec minoris molis eſſe ſolent. Sic *Benedictus* (*m*), dum ſigna peſſimae tabis, quae omnem Medici operam ut plurimum eludit, deſcribit, dicit, poſt pus peſſimae notae excretum: *Deinde pulmonum, pariterque vaſculorum, nec non membranarum eorum, diſtrigmenta ſuccuſſa deducuntur*. Mirabatur autem *Tulpius*, tantam factam fuiſſe parenchymatis pulmonis diſſolutionem abſque praevio pure.

Pulſus parvus, mollis, & undoſus, eſt tempore haemoptoës, quia ſanguis cordis dextri minori copia ad cor ſiniſtrum venit, dum pars magna ejus in cavum aëreum pulmonis delabitur: ſimul conſiderandum eſt, multum plerumque terreri aegros, dum ſputa ſanguinea vident, unde etiam anhelitus adeſt; qui tamen & a ſanguine vaſa aërea pulmonis inundante oritur.

Sapor autem ſalſus in ore ſaepe praecedit haemoptoën, praecipue ubi ab humorum nimia acrimonia eroſis vaſis fit: ſalinam autem eſſe quandoque hanc acrimoniam, ex ante dictis patuit, & poſtea in curatione phthiſis obſervabitur, profuiſſe ſudorem excitatum per idonea remedia, qui in facie ſecundum labia defluens ſaporem manifeſte ſalinum exhibuit. Notavit *Benedictus* (*n*) ſequentia: *In omni ſanguinis effuſione per ſuperiora, particula, quae in haemorrhagiae prima acceſſione exierit, ſalſugino-*

(*) Kaau Perſpiratio Hippocr. pag. 114. & ſeq. (*m*) Tabid. Theatr. pag. 104. (*n*) Ibidem pag. 15.

ginoſior, *quae vero ſubventura*, *magis edulcorata* : *quod quivis guſtu ſentiet*, *qui ſanguinem extuſſierit*. Certe ubi ſalina acrimonia in ſanguine abundaverit, minime mirum videbitur, & ſalivam ſalſo ſapore donari, utpote a ſanguine ſecretam. Praeterea obſervamus, in coryzae initio de naribus depluere liquidum tenue manifeſte ſalſum, quod ſaepe & naſi interiora, & labium ſuperius moleſta afficit excoriatione: ſimilia obſervamus in pulmone contingere, dum catarrhus pectus occupat, unde moleſta tuſſis cum ſenſu doloris oritur, tenue tunc ſputum excernitur & acre. Ubi autem ſponte ſua, vel molli diaeta, & ſimilibus remediis, mitigatur illud acre, tunc maturatur coryza & catarrhus, coctaque blanda materia emungitur de naribus & per ſputa excernitur. Si jam in corpore ad hunc morbum diſpoſito tale contigerit, metus eſt futurae haemoptoës, quem ſapor ille ſalſus praeceſſerat. Obſervaverat *Benedictus*, uti ad praecedentem paragraphum notavi, *in nivium & grandinum congelationibus*, *& coelo pluvioſo*, *haemoptoïcos magis tentari* : verum tali aëris tempeſtate coryzae & catarrhi frequenter occurrunt.

Notandum etiam eſt, quod quamvis lingua ſit praecipuum ſaporis organum, tamen obſervari diverſos ſapores a cauſis, quae in aliis corporis locis haerent: ſic a bile acriori in ventriculo collecta amarus in ore ſapor percipitur, uti in *Febrium hiſtoria* monitum fuit: forte & ſalſus humor, ex arteriis pulmonaribus ſecretus in bronchia pulmonis, in ore ſalſum ſaporem excitare poteſt: hoc autem imprimis probabile redditur ex eo, quod ex *Diemerbroeckio* notavi ad §. 888., ubi de pleuritidis cura per ſputa agebatur; nempe quod injectionum amararum, poſt paracenteſin in cavum thoracis injectarum, ſaporem perceperint aegri.

§. 1200. Curatur 1. Venae ſectione larga, tertio quoque die, ad quartam uſque vicem, repetita, vel donec cruſta inflammatoria integre diſparuit. 2. Medicamentis refrigerantibus, incraſſantibus, ſtipticis, lenientibus, diu uſurpatis, intermiſtis ſubinde leniſſimis balſamacis. 3. Sex rebus non naturalibus ita directis, ut adverſiſſimae ſint Cauſis (1198.) enarratis: maxime victu, vitaque, blandiſſimis, ſemper continuatis; quo lactis diaeta in primis facit. 4. Corrigendo ſpecificam naturam cauſae vel morbi ſingularis.

Sequitur jam, ut agatur de curatione Haemoptyſis, de qua quatuor ſequentibus numeris dicetur.

1°. De neceſſitate mittendi ſanguinem in hoc morbo ſatis convenit inter Medicos, & quidem ſtatim in ipſo initio, dum ſanguinem exſpuere

re incipit aeger: melius longe foret, ſi ex ſignis ante memoratis futuram haemoptoën praeviderit Medicus, illam tempeſtiva ſanguinis miſſione praecavere: hic autem agitur de morbo jam praeſente.

Sanguis mittitur in haemoptyſi ob binas praecipue cauſas; ut nempe minuatur copia ſanguinis per vaſa moti, adeoque vaſa minus diſtendantur, ſimulque, minori copia per venas ad cor redeunte, debilitetur ipſa actio cordis: deinde etiam ad praecavendam inflammationem.

Antea, ubi de vulneribus agebatur, monitum fuit, ex periculoſiſſimis arteriarum majorum laeſionibus evaſiſſe vulneratos, dum ad ſummam debilitatem redacti per enormem haemorrhagiam, imo & pro mortuis derelicti, fuerant: vita adhuc ſupererat, ſed debiliſſima, ſicque occaſio naſcebatur, ut iterum conſolidaretur rupta arteria. Ad §. 161. habetur mirus ille caſus hominis, cui cultro arteria axillaris dextra reſecta fuerat, & cum pro mortuo derelictus fuiſſet, praeter ſpem evaſit: ruptum jam in pulmone vas urgetur tota vi cordis dextri, hinc, niſi debilitetur per venae ſectionem vis cordis, pergit haemoptoë, & periculum eſt, ne aucto vaſis rupti hiatu cum ſanguine effundant animam. Ideo monuit *Hippocrates* (*o*), hunc morbum praeoccupandum eſſe, antequam vena ſanguinem fundat & vehementer dehiſcat; tuncque dicit, aegrum evadere poſſe. *Trallianus* (*p*) quidem ſanguinis miſſionem laudabat, ubi propter rupturam vaſorum ſanguinis ſputum contingebat; verum in haemoptoë a vaſorum eroſione nata damnabat, quia tales aegri graciles & ſicci erant (*q*): facile tamen patet, profuſae Haemoptyſis metum aeque adeſſe, dum eroſum vas eſt, quam dum ruptum eſt, ideoque eandem indicationem manere. Verum quidem eſt, quod in robuſtis, & calidae ſanguineae temperiei hominibus, largior & frequentior venae ſectio locum habeat, quam in debilioribus; ſed tamen & in illis neceſſaria eſt, ut caveatur ulterior laceratio hiulci vaſis: ubi autem tanta copia ſanguinis in haemoptoë exivit, ut vita jam ſit debiliſſima, tunc ſatis patet, venae ſectione non opus eſſe, cum jam adſit illa conditio, quae a ſanguinis miſſione exſpectabatur. Si ergo pallor in facie, labiis, oculis, adſit, pulſus debilis fuerit, extrema vix caleant, venae collapſae appareant, tunc debilitatae ſatis vires ſunt, & ceſſabit Haemoptoë, niſi tantus fuerit hiatus vaſis in pulmone rupti vel eroſi, ut omnis ſanguis per hanc viam exeat, lethali cum eventu. Interim tamen notandum eſt, in aegris haemoptoë correptis talem pallorem quandoque obſervari ob metum, quo percelluntur, licet parcam tantum copiam ſanguinis exſpuerint; verum ſolet talis pallor & vaſorum collapſus brevi minui & ceſſare, ſi praeſens Medicus animum aegri erigat, & tunc tamen ſanguinis miſſio inſtitui debet.

So-

(*o*) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 536. (*p*) Lib. VII. cap. 1. (*q*) De Morbis Lib. VII. cap. 1. pag. 296.

Solet plerumque haemoptoë poſt ſanguinis miſſionem remittere, imo plerumque ceſſat, niſi major ramus arteriae pulmonalis ruptus vel exeſus fuerit: ſed periculum ſupereſt, ne redeat ſanguinis ſputum; hinc plerumque repetenda eſt venae ſectio: intervallum autem inter repetendas ſanguinis miſſiones, numerus harum evacuationum, & copia ſanguinis emittendi, tantum poſſunt determinari ex illis, quae prudens & peritus Medicus obſervat in ſingulis aegris. Attendere ſolebam imprimis ad ſequentia: ſi poſt primam venae ſectionem ceſſaret haemoptoë, nullum dolorem in pectore ſentiret aeger, pulſus aequalis eſſet, tardus, nec plenus tamen, calor in toto corpore, & imprimis in extremis minor quam in ſano, reſpiratio pacata & libera, per tres quatuorve dies differebam ſecundam miſſionem ſanguinis: ſimulac autem pulſus inciperet fieri plenior, calor ad extrema uſque eſſet talis, ut in ſano corpore, vel & major, tenſio, & obtuſus quidam dolor perciperentur in pectore, tuſſis augeretur, repetebam ſanguinis miſſionem ilico, etiam paucis tantum horis elapſis poſt primam venae ſectionem: ex iisdem ſymptomatibus major minorve copia ſanguinis mittendi deducitur. Totus enim ſcopus eſt, ſic minuere ſanguinis copiam, ut vaſa minus diſtendantur, ſic debilitare vires vitales, ut minori impetu humores moveantur per vaſa, atque ita naſcatur opportunitas conſolidationis vaſis rupti, & ſimul impediatur, ne incipiens fieri cicatrix, debilis adhuc, de novo frangatur. Hinc ſatis patet, nihil hic certi univerſaliter determinari poſſe, ſed requiri attentionem perpetuam ad illa, quae in aegro obſervantur.

Fateor, quod aliquoties illam cruſtam inflammatoriam, de qua in *Pleuritidis* Hiſtoria dictum fuit, obſervaverim in ſanguine haemoptoïcorum; ſed tamen ſaepe & non adeſt, licet ſymptomata modo enarrata repetendam ſanguinis miſſionem ſuadeant: praeterea nondum penitus certi ſumus, quid proprie ſit illa cruſta inflammatoria in ſanguine: mirae enim hic varietates occurrunt. Si enim tribus v. g. vaſculis excipiatur ſanguis de vena miſſus, quandoque in primo habetur illa cruſta, in reliquis non, quandoque tantum in ſecundo vel tertio, licet pleno rivo ſanguis ex vena aperta fluxerit. Vidi hominem, cui larga copia ſanguinis, undatim quaſi, per haemoptoën exiverat: pelvi exceperant hunc ſanguinem adſtantes, nec ulla cruſta inflammatoria in cruore apparuit: vena autem ſecta eductus ſanguis habebat cruſtam talem denſam & tenacem admodum. Unde non videtur, omnino certum hoc ſignum eſſe, cui in cura haemoptoës confidere poſſemus. In genere quidem, uti *Sydenhamus* (r) monet, venae ſectio crebro repetita prodeſt in curando hoc morbo, ſed illius adminiſtratio pendet a judicio Medici, qui curam gerit: tutius ſemper erit parum plus debilitare vires aegri, quam novae haemoptyſis periculum incurrere.

Ve-

(r) Sect. VI. cap. 7. pag. 362.

Verum miſſio ſanguinis ob aliam etiam rationem prodeſt: certe veteres Medici peſſime metuebant inflammationem & febrim, ſi haemoptoën comitarentur, vel ſequerentur, & quidem ſumma ratione, quoniam tunc ulcus pulmonum & funeſta phthiſis metuenda ſunt. Antea dictum fuit ad §. 1198, *Galenum* fere deſperaſſe de curatione, ſi haemoptoïcum phlegmone invaſerit. *Aëtius* (*s*) pariter ſedulo inculcat, omni ope annitendum eſſe, ut cruentum adhuc vulnus conſolidetur, antequam inflammari incipiat; ſi enim inflammatio ſucceſſerit, parva conſolidationis ſpes ſupererit, & in longum tempus protrahetur morbus: oportebit enim & pus, & ichorem eluere, poſtquam inflammatio ſedata fuerit, & dein curare, ut phthiſicos. Simile monitum apud *Hippocratem* (*t*) legitur: *Sanguinem ſpuentibus confert, ut ſint ſine febre, & tuſſiant, ac doleant leviter, & ut ſputum tenue fiat ad dies bis ſeptem. Febricitare autem & tuſſire, ac dolere vehementer, & ſanguinem recentem ſemper ſpuere, damnoſum.* Verum ex illis, quae antea in hiſtoria inflammationis, & morborum inflammatoriorum, dicta ſunt, patuit, venae ſectionem ſummum in his morbis remedium eſſe. Sed & §. 610. probatum fuit, ad moderandum febris impetum ſanguinis miſſionem conducere quam maxime. Apparet ergo ſatis utilitas venae ſectionis in cura haemoptoës.

2°. Impetu & copia humorum ſic imminutis per venae ſectionem, quaeritur, quaenam medicamenta conducant ad curam haemoptyſis. Antea ad §. 218. dictum fuit de illis, quae haemorrhagiam ex vulnere natam compeſcere valent: facile autem patet, pleraque ex illis auxiliis nullum omnino in hoc morbo locum habere, cum manibus acceſſus ad locum affectum non pateat. Adſtringentia remedia fere ſola aliquid conducere viderentur; ſed manet ſemper difficultas, quomodo ad locum affectum illorum efficacia pervenire poſſet: agunt enim haec remedia, vel inſpiſſando fluida, vel conſtringendo vaſa, vel utroque hoc effectu ſimul conſpirante haemorrhagias compeſcunt. Sed ſi ſupponeremus, talium remediorum integram vim & validam ad pulmonem venire, certè agerent non tantum in vas ruptum, ſed & in omnia reliqua hujus viſceris vaſa; adeoque inſpiſſatis humoribus, & contractis vaſis, liberum ſanguinis motum per pulmonem impedirent, unde brevi lethalis peripneumonia deberet ſequi. Interim tamen ab adſtringentium remediorum uſu tam anceps periculum minime metuendum videtur, cum immediate pulmoni applicari non poſſint, ſed deglutita debeant per vaſa abſorbentia ventriculi & inteſtinorum reſorberi, ſicque ſenſim tantum & diluta admodum poterunt venire ad affectum locum: ſed & facile patet, parum ſperandum eſſe tunc ab illorum vi conſtringente & inſpiſſante. Tota enim ſua efficacia agunt in primis viis; adeoque, ſi valida fuerint, conſtringen-

(*s*) Lib. VIII. cap. 69. pag. 171. verſa. Charter. Tom. VIII. pag. 877.

(*t*) Coac. Praenot. N°. 427.

gendo venarum inteſtinalium oſcula, ſibi ipſis ingreſſum praecludent, donec vel a potu aſſumpto, vel humoribus perpetuo affluentibus, ſic diluta fuerint, ut non amplius corrugare valeant tenerrima & anguſta venularum in cavum inteſtinorum hiantia orificia, ſicque furtim quaſi & diluta admodum veniant in ſanguinem. Ob hanc rationem Medici non adeo magnam fiduciam poſuerunt in uſu adſtringentium remediorum, licet tamen illa praeſcribere ſoleant, ne videantur aliquid neglexiſſe, quod aegro conducere forte poſſet, imprimis cum ſatis tutus ſit illorum uſus prudens: ſi enim parum profuerint, ſaltem non nocebunt in hoc morbo, cum praecipua validorum adſtringentium noxa in ventriculo & inteſtinis metuenda ſit: ideo prudentes Medici parca doſi & ſaepe repetita haec exhibere ſolent, ubi indicatio medica talium uſum poſcit. Solent autem leniora plerumque adſtringentia praeſcribere Medici, *bolum armenam*, *terram ſigillatam*, *lapidem haematitidem*, ac ſimilia (*u*); & in *Materia Medica* ad hunc numerum ſimiles formulae habentur. Magnam ſpem curae tamen videtur poſuiſſe *Alexander Trallianus* in uſu *lapidis haematitidis*, cujus ſcrupulos quatuor in pollinem tenuiſſimum triti dabat; at uti videtur, ſatis diu; monet enim, quemdam aegrum tandem faſtidiviſſe hoc remedium; unde illud in nodulo lineo ligatum impoſuit vino odorato, & poſtea illud vinum dedit, cum optimo effectu; quatenus totum corpus inde robur acquireret: addit, quod jam *morbo liberatus*, *idem praeſervationis cauſa facere pergebat*, *bibebatque*, *donec etiam corpore probe refecto*, *conſueta agendo viribus ſe conſtare ſentiret*. Novimus autem, quod *lapis haematites* ſit puriſſima ferri minera; quae ergo, in vino infuſa, egregie roborantes ferri vires exhibet, per quas ſolidae partes nimis debiles firmantur, humores nimis fluidi magis compinguntur, uti ad §. 28. dictum fuit. Antea autem §. 1198. inter cauſas praediſponentes ad haemoptyſin & phthiſin numerata fuit talis corporis conditio, in qua vaſa tenera forent, ſanguiſque tenuis & diſſolutus. Ob ſimilem rationem videtur *Mortonus* [*w*] laudaſſe *Corticem Peruvianum*: quamvis enim dicat, quod *praeſentem haemoptoën cito & tuto ſiſtit*, *futuramque etiam praevenit*, videtur tamen plus exſpectaſſe a virtute ejus roborante ad firmandum corpus, ut futura caveretur Haemoptoë, quam ut ilico tolleretur jam praeſens, uti ex reliquis, quae eodem capite habentur, & hiſtoriis aegrorum adnexis, patet; ſimulque notat, ex ejus uſu paulatim redire corpus ad robuſtum & athleticum ſtatum. Fatetur *Celeberrimus Brunnerus* (*x*), quod fidem non habuerit *Mortono*, corticem Peruvianum laudanti in *Haemoptyſi*, donec experiundo veritatem didicerit, & imprimis in homine gracili, haemorrhagiae narium praecipue obnoxio, ac dein ſputo ſanguinis laborante, primo qui-

(*u*) Alex. Trallian. Lib. VII. cap. 1. pag. 300. & ſeq. (*w*) Phthiſiolog. Lib. III. cap. 5. pag. 96. (*x*) Glandul. Duodeni cap. 5. pag. 101.

quidem circa ver & autumnum, deinde adeo increbreſcebat malum, ut vix una die liber foret a ſputo ſanguinis, & corpus jam contabeſceret: variis incaſſum tentatis, & fruſtra adhibito etiam lactis caprilli uſu, dedit corticem Peruvianum, intra paucos dies ceſſabat ſanguinis ſputum, & ſecuta fuit ſanitas: ſimilem ſucceſſum poſtea ſe habuiſſe aſſerit in curanda narium haemorrhagia.

Verum ſatis patet, non agi ibi de efficacia tali corticis Peruviani, qua in inſtanti undatim quaſi ex vaſe pulmonis rupto profluentem ſanguinem compeſceret, ſed potius de illa virtute hujus remedii, quae emendat diſpoſitionem ad haemoptoën tam in fluidis, quam in ſolidis partibus, de qua ad §. 1198. dictum fuit. Hic autem proprie quaeritur, quale remedium in arte cognitum habeatur, a cujus uſu ſperari poſſet, ut profuſum ſanguinis ſputum brevi ſiſteretur: levior enim haemoptoë, poſt ſanguinis miſſionem, ſola quiete corporis ac mentis ſedari ſolet; & rarius contingit, ut a valida haemoptyſi pereant ſubito aegri; longe enim frequentius in Phthiſin tranſit, quae lentam inducit mortem. Cum autem contingat aliquando, ut in praeſentiſſimum vitae diſcrimen veniant a largo ſanguinis ſputo aegri, operae pretium erit videre, quid ars in tali caſu tentaverit.

Notat *Celſus* (*y*), *Eraſiſtratum* crura, femora, & brachia, pluribus locis deligaſſe: ſic enim venis compreſſis retinetur pars ſanguinis ſatis notabilis in extremis artubus, adeoque minor copia ad cor redit, ſicque tempus datur, ut vas ruptum ſe ſenſim contrahere poſſit. Licet autem *Aſclepiades* repudiaverit illas ligaturas artuum tanquam damnoſas, addit: *Sed id ſaepe commodè reſpondere experimenta teſtantur*.

Interim *Benedictus* (*z*), magni certe nominis in hoc morbo auctor, dicit: *Partes extremae ſanguinem extuſſientibus, ut & narium haemorrhagia detentorum, non raro incaſſum ligatae fuëre: ejus tamen motum fricando, blandoque adhibito calore, in exterioribus ſuſcitaſſe, proficuum fere ſemper invenimus;* de qua re etiam praecedenti paragrapho dictum fuit.

Videntur & Medici cogitaſſe de topica applicatione ſtipticorum ad vas laeſum: cum autem hoc tantum poſſit fieri vaporis forma, & adſtringentium medicamentorum virtus ſit fixioris indolis, patet, nec inde quid ſperari poſſe. Alcohol vini inter ſtiptica, uti notum eſt, recenſetur, ac merito quidem, & ſimul in vapores reſolutum integre has vires retinet; ſed calidus ille & acris vapor pulmonis ſuperficiem internam irritaret admodum, validiſſimamque produceret tuſſim, in hoc morbo quam maxime metuendam: *Balſami Tolutani* fumum in pulmones inſpiratum pro ſanguinis ſputo laudat *Celeberrimus Mead* (*a*); ſed videtur & inde metuenda tuſſis. *Benedictus* [*b*] ſuffitus quidem laudavit, ſed non ad

(*y*) Lib. IV. cap. 4. pag. 204. (*z*) Tabid. Theatr. pag. 71.
(*a*) Monit. & Praecept. Med. pag. 53. (*b*) Tabid. Theat. pag. 126.

ad haemoptoën ſedandam, verum potius ad detergendum pulmonis ulcus: diſerte enim monet ſequentia: *Suffitus non ſtatim ab eroſo vaſculo aut viſceris parenchymate ſubmoveantur, ſed poſt dies quatuordecim imprimis a ſedata haemoptoſi.*

Ubi de *Delirio Febrili* agebatur, uti etiam in *Capitulo de Epilepſia*, conſtitit, cauſam, quae actiones cerebri turbat, in diſſitis admodum haerere quandoque corporis locis, & medicinam feliciter applicari illis locis, ubi fomes & origo tantorum malorum haeret: ob hanc cauſam crediderunt practici, non impoſſibile eſſe, quod coërceri poſſet ſanguinis ſputum, licet medela non applicaretur pulmoni, ſed alteri corporis loco. Memorabilis locus apud *Celeberrimum Hoffmannum* habetur, qui huc ſpectat (*c*): *Mirabile eſt, forte adſtringens adſumptum mox & celerrime in diſſitas etiam partes operari, eaſque conſtringendo nimias excretiones cohibere. Ita vidimus, in haemoptyſi, vel immodico menſium profluvio, ab uſu tincturae ſulphuris vitrioli vel haematitis brevi poſt ſanguinis eruptionem conquieviſſe.* Validiſſimam narium haemorrhagiam ceſſaſſe vidi ilico, dum poſca frigidiſſima linteum quadruplicatum madidum ſcroto obvolveretur: mox ſubito horrore per totum corpus concutiebatur aeger, & ſiſtebatur haemorrhagia. Ex his videtur non omnino improbabilis haec opinio, quod minui vel & ſiſti poſſet ſanguinis ſputum, applicatis remediis ad alia corporis loca: interim tamen nondum certa experimenta docuerunt, quaenam illa corporis loca ſint, quibus haec remedia applicari deberent; & merito major difficultas auxilii praeſentanei praevidetur, cum tota vis vicini adeo cordis dextri urgeat ſanguinem per vaſa pulmonis, & vas ruptum minus reſiſtat, quam reliqui arteriae pulmonaris rami: accedit, quod homo undatim ſanguinem exſpuens ſubito percellatur metu, unde pulſus, uti *Galenus* (*d*) monuit, fit celer & perturbatus, adeoque & motus cordis acceleratur. Obſervaverunt Medici, ſtipticorum actionem longe felicius ſuccedere, dum in brutis experimenta tentantur, quam quidem in homine, cum nempe bruta periculi neſcia ſint, homines vulnerati perturbentur. Illae autem perturbationes ſi tollantur dato opio, ſaepiſſime idem effectus a ſtipticis, qualis in brutis obſervatur (*e*).

In periculo urgenti autem Medici auſi fuerunt tentare & aliam methodum, quae prima fronte multis temeraria viſa fuit, interim tamen non caruit ſucceſſu: dederunt nempe aquam frigidiſſimam, dum a copioſo ſanguinis ſputo inſtantem metuebant mortem. Notabilis apud *Galenum* [*f*] locus habetur, ubi poſtquam de vulgaribus haemorrhagiis egit, ſermonem convertit ad illas, quae in profundo corporis fiunt. Sic au-

(*c*) Patholog. gener. part. 3. cap. 6. §. 11. Tom. II. pag. 416. (*d*) De Pulſ. ad Tyron. cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 8. (*e*) Schwencke Haematolog. pag. 37. 38. (*f*) Method. Medend. Lib. V. cap. 5. Charter. Tom. X. pag. 111.

autem habet : *Qui igitur e vaſis profluit ſanguis , aut quod amplius non confluet , ſiſtetur , aut quod occluſa diviſio erit , aut etiam propter utrumque ſimul , quod , puto , optimum eſt . Porro confluere prohibetur & propter animi deliquium , & revulſionem , & derivationem , & refrigerationem , tum corporis totius , tum praecipue ipſius partis vulneratae . Hac enim ratione etiam frigida pota ſaepe haemorrhagias ſuppreſſit ; idem facit & frigida foris affuſa &c.* Patet autem ex ſequenti capite (*g*), quod plerisque Medicorum in compeſcendis haemorrhagiis frigidae uſus fuerit familiaris , licet *Galenus* minime illud probet . Dicit enim : *At vero quae extrinſecus parti ſanguinem profundenti admoventur , tum adſtringentia , tum citra adſtrictionem ſimpliciter frigida , haec ipſe [veluti plerique medicorum] non ubique probo , ſed mihi contra omnino , quam fieri res poſtulat , ipſum ſanguinem intro compellere , ac venas , quae in alto ſunt , implere videntur . Vidimus enim quosdam eorum , qui ex pulmonibus ſanguinem rejicerent , ex thorace refrigerato manifeſte laeſos &c.* Frigidum quidem videtur laudare *Hippocrates* (*h*), dicens : *At in his frigido uti oportet , unde ſanguis profluit , aut profluxurus eſt , non ſupra ipſas partes , ſed circa ipſas unde profluit &c.* Et certe ſi conſiderentur illa , quae alia occaſione ad §. 881. de potu gelido aeſtuante corpore affatim ingeſto dicta ſunt , tanquam frequenti & periculoſiſſima pleuritidis cauſa , patebit , potum aquae frigidae in ſputo ſanguinis conducere ſecundum textum hujus Aphoriſmi . Frigidum enim non applicatur directe pulmoni , ex cujus vaſis fluit ſanguis , ſed potius partibus , unde venit ſanguis in pulmonem . Ventriculus enim , potum frigidum recipiens , tangit tenuem tendinoſam partem diaphragmatis , cordi , venae cavae aſcendentis trunco , & dextro cordis ſinui , adeo vicinam : verum ille ſanguis , vena cava & ſinu dextro contentus , paulo poſt pelletur per pulmonem ; adeoque ſi lenteſcere potuerit per frigus aquae ingeſtae , minus facile exibit per vas ruptum , & ſpes erit , thrombum ibi formari poſſe , qui obturabit hiatum vaſis , & ſic ceſſare poterit periculoſa haemoptyſis , tempusque dabitur conſolidationi vaſis laeſi , ſi ſimul reliqua neceſſaria obſerventur , de quibus partim dictum fuit , partim vero adhuc dicetur . Verum quidem eſt , quod ſimul metuendum videatur , ne in reliquis arteriae pulmonalis ramis talis vel ſimilis ſanguinis concretio fieret ; ſed ipſa actio vaſorum poterit ſuperare hunc lentorem per frigus natum , cum recens ſit , & tamen effectus ſperari poteſt in vaſe rupto , cum illo in loco actio vaſis nulla ſit . Metus autem , ne concretus a frigore ſanguis haereat ſubito in extremis anguſtiis arteriae pulmonalis , etiam inde minuitur , quod non ingeratur frigida aqua ingenti hauſtu in corpore robuſto & a valido labore aeſtuante , ſed in corpo-

(*g*) Metod. Medend. Lib. V. cap. 6. Charter. Tom. X. pag. 112.
(*h*) Sect. V. Aphor. 23. Charter. Tom. IX. pag. 208.

re jam debili a magna ſanguinis jactura, & in quo vaſa tenera ſunt, & ſanguis plerumque diſſolutus ac tenuis, uti ad §. 1198. monitum fuit. Fatendum tamen eſt, quod *Hippocrates* (*i*) in Aphoriſmo proxime ſequenti damnaverit frigida, velut nivem & glaciem, tanquam pectori inimica, tuſſim moventia, ſanguinis eruptionem promoventia, & catarrhos excitantia. Conſentiunt & huic *Hippocratis* monito obſervata *Benedicti* (*k*), dicentis: *In nivium & grandinum congelatione, coeloque pluvioſo, haemoptoïci magis tentantur*. Conſiderandum autem eſt, quod proprie hic non agatur de illis, quae haemoptoën cauſare poſſent, ſed de tali remedio, quod periculoſam haemoptyſin ſiſtere poſſet ſubito, ut induciae ſaltem darentur pro applicatione talium, quae ab omnibus Medicis tutiora habentur. Nemo enim prudens ad copioſum potum frigidiſſimae aquae confugiet in leviori ſanguinis ſputo, quod alia methodo facile ſuperari queat. Sed anceps remedium etiam locum habet in caſibus periculoſiſſimis, & communis laudatur regula *Hippocratis*, in extremis morbis nempe extrema etiam tentanda eſſe remedia.

Quamvis autem prudentis Medici ſit, omnia exacte perpendere, quae agenda ſunt in morbis curandis, interim tamen doctrina de juvantibus & nocentibus magnum in Praxi Medica pondus habet, & omnibus argumentis, quae a priori deſumuntur (ut in ſcholis loqui ſolent), praevalet. *Hoffmannus* (*l*) de haemoptyſi agens fatetur, quod potus aquae frigidae, paulatim quidem, ſed ſufficienter quotidie hauſtus, tecto probe corpore, curaverit aliquoties periculoſum hunc ſanguinis fluxum, praecipue dum corpus juvenile calore interno aeſtuat, *quem potus frigidus reprimendo, madoremque tepidum in peripheria corporis eliciendo, partes ſimul ſulphureas calidas ſanguinis exaeſtuationem inducentes evehit*.

Alia occaſione ad §. 1069, ubi de cura paralyſis agebatur, notatum fuit, ab applicatione aquae frigidae naſci horrorem quidem & concuſſionem totius corporis, ſed ſequi paulo poſt calorem in tota ſuperficie corporis; & ſi in lecto tunc decumbant aegri, ſuccedit plerumque profuſus ſudor; ſicque, liberrime perſpirantibus vaſis cutaneis, minus urgentur vitalia viſcera. Per frictionem externarum partium *Benedictus* conabatur augere motum humorum per vaſa cutanea, ut haemoptoë ſedaretur: interim tamen frictio, diutius continuata, motum ſanguinis in toto auget corpore; quod minus expedire videtur in hoc morbo. Damnavit quidem ille auctor frigidae applicationem (*m*), dicens: *Frigido lavacro immergatur haemoptoïcus, aut narium haemorrhagia correptus, & exinde malum incrementum ſumpſiſſe deprehendes: a calore vero ſuperficie tenus, vel extremorum intenſo, remedium*. Cum autem certo conſtet, a frigidae applicatione tam externa, quam interna, modo bene tegatur corpus

(*i*) Ibidem pag. 209. (k) Tabid. Theat. pag. 109. (*l*) Sect. I. de Haemorrhagiis cap. 2. Tom. IV. part. 2. pag. 38. (*m*) Benedict. Tabid. Theatr. pag. 71.

pus, ſequi calorem in cute externa & ſudorem, patet, illud frigidae uſu obtineri, quod deſiderabat in haemoptoë ſedanda *Benedictus*, dum ſimul orgaſmus ſanguinis, in calidis juvenibus praecipue, reprimitur uſu frigidae, uti *Hoffmannus* obſervavit.

Pulcherrimum effectum frigidae audacter adhibitae in haemoptoës curatione demonſtrarunt celebres in Italia Medici. *Cremonae* artem feliciter exercens *Martinus Ghiſi* (*n*) inter alia utiliſſima obſervata memorat, quod in Noſocomio dum curam gereret haemoptoïci, ſed robuſtiſſimi hominis, ſubito tres ſanguinis libras exſpuerit miſer, & ſtatim ipſi propinaverit aquam, glacie frigidiſſimam redditam, hoc effectu, ut ſtatim fere integre ceſſaverit ſanguinis ſputum, & per integrum triduum bene ſe habuerit: recrudeſcente ſubito dein haemoptoë, periit ſuffocatus momento temporis, antequam ſuccurrere quis potuerit, imprudentiae ſuae poenas luens, dum tanti diſcriminis immemor non parum meraci vini & carnium aſſatarum ingurgitaſſet, quae incauta uxor clam attulerat marito decumbenti. Poſtea juveni, frequenti ſputo ſanguinis una cum valida febre decumbenti, incaſſum adhibitis copioſis & repetitis ſanguinis miſſionibus, aliisque remediis, propinavit aquam glacie frigidiſſimam redditam, hac lege, ut omni quadrante horae ad minimum biberet ſcyphum: poſt paucas horas ceſſabat ſanguinis ſputum, minuebatur febris & tuſſis, & intra paucos dies reſtitutus eſt integrae ſanitati, qua adhucdum illum frui teſtatur egregius ille Vir.

Pluribus dein felicibus curis rem confirmavit celebris Romanus Medicus *Ignatius Gervaſius a Monte Faliſco* (*o*), non tantum aquam gelidiſſimam propinans aegris, verum etiam, in graviori malo, ſpongias aqua frigidiſſima madidas nudo applicans pectori: ſimul tenuis & rigida fuit adhibita diaeta. Plures ibi haemoptyſis ſic ſanatae leguntur hiſtoriae, & longe adhuc numeroſiores hujus methodi ſucceſſus ſe vidiſſe, teſtatur auctor.

Simul etiam cavebat, ne calida juſcula darentur aegris; obſervabatur enim tuſſis inde augeri, & recrudeſcere ſanguinis ſputum. Certe *Trallianus* [*p*] jam monuerat ſequentia: *At neque ſorbitiones, neque aliorum ciborum quidpiam calidum, offerre convenit, ſed omnia potius ſint temperata & ad frigidum declinantia.*

Forte mirum videbitur, tuſſim levari a frigidis, cum inter tuſſis cauſas frigus ab *Hippocrate*, & omnibus fere Medicis, numeretur. Verum in hiſtoria medica habentur talia, quae hoc probant. Moleſta tuſſi per tres menſes laboraverat homo; incaſſum tentatis pluribus remediis, caſu in aquam glacie tectam ex ponte decidit, & glacie fracta mergitur

(*n*) Lettere Mediche in 4°. Cremon. 1749. pag. 22. & ſeq. (*o*) De uſu aquae frig. in Haemoptyſi &c. in 4°. Romae 1756. pag. 78. & ſeq. (*p*) Lib. VII. cap. 1. pag. 290.

tur eo uſque, ut erecti hominis os aqua tangeret: domum reverſus, calidum induit induſium, calidum juſculum ſumit, & tota nocte placide dormit. Mane ſequenti mirabatur, tuſſim fere omnino ceſſaſſe, quae paucis diebus poſtea integre evanuit (q). Egregius Medicus tuſſi ſicca valida laborabat per ſexaginta horas; incaſſum tentatis pluribus remediis, percipiebat ſedem mali eſſe in ſuprema aſperae arteriae parte, ubi moleſtae puncturae ſenſum percipiebat, unde credebat, tenuia quaedam vaſcula, nimis dilatata, fundere acrem humorem in hoc loco: concluſit hinc, aërem frigidum profuturum ſtringendo haec vaſcula: menſe Januario frigidiſſimo aëri ſe expoſuit, primo cum quadam cautela, ſed cum ilico levamen ſentiret, libere perrexit ſe frigori exponere, & ſanatus fuit [r]. Dum in coryza nares incipiunt ſtillare, ſaepe adeo acre eſt liquidum depluens, ut naſi alas & labium ſuperius inflammet non tantum, ſed & quandoque cutim erodat ita, ut vix audeant aegri nares emungere prae dolore. Si ſimile quid circa caput aſperae arteriae contingat, neceſſario ſequetur moleſtiſſima tuſſis.

Caeterum remedia ſolent ex adſtringentium claſſe laudari in hoc morbo, vel & adhibentur talia, quae incraſſant, & ſimul omnem acrimoniam humorum leniunt: quandoque adſtringentia junguntur incraſſantibus, uti apud *Alexandrum Trallianum* videri poteſt in loco paulo ante citato. *Gummi Arabicum*, *gummi Tragacanthae*, *amylum*, *conſolidae majoris radix*, *folia*, *flores*, ad hunc uſum adhibentur. Ex adſtringentium numero, *folia*, *radices*, *ſemina*, *plantaginis*, *pentaphylli*, *pimpinellae ſanguiſorbae*, *tormentillae*, *biſtortae*, *&c.*, imprimis occurrunt in Medicorum formulis paſſim. *Benedictus* (s) ex incraſſantibus, & partim ex adſtringentibus, aſperſa calce viva maceratis, dein aqua ſuperaffuſa, remedium parabat, cujus ſex uncias mane dabat haemoptoïcis per quatuor vel quinque dies; & teſtatur, vix fefelliſſe. Olim aqua calcis vivae inter ſuſpecta remedia numerabatur, ſed poſtquam ad calculoſos morbos adhibita fuit diu & ſatis magna copia abſque ulla noxa, nullum damnum inde metuitur.

Cum autem conſtans obſervatio docuerit, nativa balſama recentibus vulneribus adeo prodeſſe, imo etiam ulceribus curandis cum fructu adhiberi, ideo & in hoc morbo illis uſi fuerunt Medici. *Terebinthina pura*, *Balſamum Copaybae*, *Peruvianum*, *de Mecca*, *Tolutanum*, praecipua ſunt, quae hic commendari ſolent interne ſumenda, & quae videntur omnia ſatis cito ſuam fragrantiam per totum corpus diffundere, uti docet urina, paucis ſaepe minutis poſt haec aſſumpta ſpirans odorem gratiſſimum florum violarum. Interim omnia haec balſama calidum aroma habent; hinc parca doſi tantum exhibentur, ne motum & calorem au-

(q) Floyer ψυχρολυσία pag. 243. (r) Acad. Reg. Scient. 1737. Hiſt. pag. 66.
(s) Tabid. Theatr. pag. 140.

augeant: ideo in *Materia Medica* ad hunc numerum praeſcribuntur tantum grana quatuor, omni quadrihorio ſumenda, de maſſa pilularum, quae ex *terebinthina nativa* cum pulvere *glycirrhizae* in paſtam redacta conficitur. Licet autem Chemici *balſama ſulphuris*, quae ex ſulphure cum oleo preſſo vel ſtillatitio cocto conſtant, magnis adeo extulerint laudibus, prudentes Medici tamen merito balſama nativa his praeferunt in hoc morbo curando.

Videtur autem balſamorum nativorum uſus antiquus ſatis eſſe, nam apud *Plautum* (*t*) tanquam vulgare & omnibus cognitum remedium legitur. Dum enim ſervulus dicit adoleſcenti: *Tua cauſa rupi ramices, jam dudum ſputo ſanguinem;* ille reſpondet: *Reſinam ex melle Aegyptiam vorato, ſalvum feceris*. Notum autem eſt, frequentiſſime reſinae nomen Terebinthinae datum fuiſſe. Caeterum in *Materia Medica* variae formulae ad hunc numerum habentur.

3°. Quid nomine ſex rerum non naturalium intelligatur a Medicis, in *Inſtitutionibus* (*u*) habetur, ubi de morborum cauſis agitur: ſunt autem 1°. *aër*. 2°. *cibus*, *potus*. 3°. *motus*, *quies*. 4°. *animi affectus*. 5°. *retenta*, *excreta*. 6°. *ſomnus*, *vigilia*. Haec omnia a prudenti Medico ſic dirigenda ſunt, ut morbo praeſenti non noceant, & adverſentur cauſis morbi ante enumeratis, quantum fieri poteſt. Aëris nimius aeſtus aeque ac intenſum frigus nocet; hinc ita temperandus, ut neutro peccet exceſſu. Quod quomodo fieri poſſit, antea alia occaſione ad §. 605. dictum fuit. Cum autem molli in lecto, ex plumis confecto, decumbens homo magis incaleſcere ſoleat, ideo praefertur durius ſtratum, ex pilis equinis factum (*matras*), in quo decumbat aeger ſtragulis modice tectus: quies corporis abſolute requiritur, ne, per motum muſcularem accelerato motu ſanguinis venoſi, majori impetu & copia ſanguis per pulmonem moveatur, ſicque recrudeſcat haemoptoë; facile hinc patet, quantum metuenda ſit tuſſis in haemoptoïcis: ſi enim, uti §. 1198. dictum fuit, per hanc tanta vis inferri poſſit pulmonibus, ut vaſa rumpantur, quanto magis metuendum eſt, ne vas ruptum, quod jam conſolidari incipiebat, dehiſcat denuo.

Haec ergo omni modo compeſcenda erit prudenti anodynorum uſu. Ob eandem rationem cavendum erit, ne multum loquatur, vel altiori voce petat adſtantium miniſteria: ideo in periculoſa haemoptyſi ſemper monui, ut praeſto ſit tintinnabulum, cujus pulſu monere poſſit aeger, ut miniſtrantes veniant, dum illis opus habet. Animi affectus validi vitandi omnino; ſi mala fortuna nati fuerint, ſopiendi prudenter; de qua re ad §. 104. dictum fuit: quanquam autem maxime conducat, ut aeger hilari ſit animo, cavendum tamen omnino, ne ludicris adſtantium ſermonibus in riſum moveatur. Cum vero a quiete corporis, hic

(*t*) Mercator. act. 1. ſcen. 2. (*u*) H. Boerh. Inſtit. Medic. §. 745.

hic neceſſaria adeo, uti & ab uſu anodynorum, ſtrictior ſaepe alvus ſoleat eſſe, molli oleoſo clysmate opus erit, ut facilior fiat alvi egeſtio: dum enim valido nixu exprimuntur foeces ſiccae & duriores, magna certe vis infertur pulmoni, & recidivae periculoſae metus eſt. Somnus ſit longior, ut pacatae quietis tempore incipiens rupti vaſis conſolidatio promoveatur; curandum ſimul, ut ſomni tempore corpus ſit bene tectum, & perſpirabile.

Victus debet eſſe blandiſſimus, ita ut nihil hic ingeratur, quod acre ſit, vel ſponte ſua in magnam acrimoniam facile degeneret: cibus hinc ſit ex farinoſis non admodum lentis, fructibus mollibus bene maturis, pane rite fermentato, lacticiniis, oleribus molliſſimis, juſculis non nimis meracis & ab omni pingui bene depuratis, cum oryza decoctis praecipue, quae gratum ſaporem habent, licet nullo, vel ſaltem pauciſſimo, ſale condiantur: ex hordeo enim, avena, &c., parata juſcula, niſi ſalis quaedam copia addatur, fatuo nimis ſapore diſplicent. Vidi apud quoſdam in more fuiſſe, ut ſpem facilioris conſolidationis vaſis rupti ponerent in eo, ſi juſcula ex extremis animalium partibus decocta darentur haemoptoïcis. Notum eſt, ex partibus extremis animalium, diu coctis, viſcoſum gluten confici, quo in mechanicis artibus uti ſolent: tendines enim & capſulae articulorum copioſo tali viſco ſcatent; unde copiam talis glutinis aqua inde educit. Verum viſcidus & tenax ita naſcitur chylus, qui debilem pulmonem gravare poſſet potius, quam nutrire corpus. Ideo merito haec repudiantur in hoc morbo, & praeferuntur juſcula dilutiora. Ubi autem morbus in melius vergere incipit, tunc & modo dictis aliquid de carne alba, imprimis ex gallinaceo genere, addi ſolet, ſed modica copia tantum. Expedit, ut parciori copia ſimul, & repetitis vicibus, ingerantur ſimilia nutrimenta, ne chyli, quamvis boni, copia obruatur ſimul & ſemel pulmo: obſervamus enim in hominibus ſanis & fortibus, poſt largum prandium, turgere omnia vaſa; & illo tempore, dum novus chylus copioſè ſanguini miſcetur, difficilior parum reſpiratio ſolet eſſe, partim ab hac cauſa, partim etiam, quia ventriculus diſtentus ab ingeſtis difficiliorem reddit deſcenſum diaphragmatis, cui accumbit. Subita enim vaſorum repletio, etiam a bonis humoribus, hic metuenda eſt, uti & difficilior eorundem per vaſa pulmonis tranſitus. Hinc *Hippocrates* [w] dixit: *His confert, ſi circa exordia curandos ſuſceperis, ut & manuum venae (ſanguinem) emittant, & victus ratione utatur, ex qua & ſicciſſimus, & maxime exſanguis, evadat.* Forte ob eandem cauſam, ne nempe nimis repleantur vaſa, *Celſus* de hoc morbo agens (x) dixit: *Sed ſic bibendum eſt, ut ſciamus huic morbo ſitim prodeſſe.*

In-

(w) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 538. (x) Lib. IV. cap. 4. pag. 205.

Interim ſi potus diluens & mollis ſit, nec tamen nimia copia ſimul & ſemel ingeratur, videtur profuturus, cum ſic ſanguis reddatur magis mebilis, & per urinae vias ac vaſa cutanea liberari poſſit ſanguis ab acrimonia, quae ſaepe hic peccat, uti antea dictum fuit. Caeterum *Celſus* (*y*) compendio nocentia & juvantia in hoc morbo recenſet ſequentibus: *Praeter haec neceſſaria ſunt quies, ſecuritas, ſilentium &c. At inimica ſunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclave calidum & incluſum, multa veſtimenta corpori injecta, etiam fricationes, niſi ubi bene ſanguis conquievit.*

Pro potu communi maxime conducit lac recens, aequali copia aquae vel decocti hordei dilutum, tempore hyemali; aeſtate vero cum & copioſior, & dilutior ſimul tunc requiratur potus, binae partes aquae vel decocti hordei ad unam partem lactis ſumuntur. Ne autem facile in acidam acrimoniam degeneret talis potus, vel lac in dura abeat coagula, pauculum ſacchari, aut ſaponis veneti ſumitur una cum talibus, quae acidum abſorbent: talis formula in materia medica ad hunc numerum habetur. Tabidis & praeter modum extenuatis lactis uſum commendavit *Hippocrates* [z]; addidit tamen hanc cautionem, *non valde admodum febricitantibus*. Lenta enim febricula, uti poſtea dicetur, ſaepe huic morbo comes; neque tamen ideo lactis uſus damnatur: ubi autem intenſa febris adeſt, tunc dilutiori nutrimento opus eſt, quod addita aqua vel decocto hordei, avenae, &c., facile obtinetur: imo tunc lactis ſerum propinari poſſet. Quanti autem fecerit in hoc morbo lac, & lacteam ſic dictam diaetam, quae ex ſolo lacte & cerealibus conſtat, *Trallianus* [a], patet ex ſequentibus: *Omnes autem lacte utantur, mollique & recenti caſeo, praeſertim caprillo aut bubulo. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quidpiam, adeo accommodum eſt ipſis, aut utile, atque lac. Et qui per initia ſolo ipſo conſtanter longiore tempore uſi ſunt; omnes in totum convaluerunt.* Diu autem continuandam eſſe diaetam lacteam ſuaſit, ſimul recenſens curam hominis, qui, per integrum annum a vino abſtinens, & hac diaeta conſtanter uſus, a puris ſputo & imminente phthiſi liberatus fuit.

Lactis inſignem uſum omnium Medicorum obſervata confirmant, quod, tanquam omnibus notum, pluribus probare ſupervacaneum duxi.

4. Antea ad §. 1198. cauſae, tam praediſponentes, quam procatarcticae, recenſitae fuerunt, ad quas in cura hujus morbi reſpiciendum ſemper eſt, cum non tantum requiratur, ut tollatur haemoptoë praeſens, ſed etiam ut caveatur, ne poſtea redeat denuo, quod in hoc morbo ſatis frequenter fieri ſolet. Cauſae procatarcticae vitari poterunt, dum recta vivendi methodus inſtituitur: major autem merito praevidetur difficultas in emendandis cauſis praediſponentibus. Sic haereditariam ad

(*y*) Ibidem. (*z*) Aphor. Sect. V. N°. 64. Charter. Tom. IX. pag. 237.
(*a*) Lib. VII. cap. 1. pag. 304.

hunc morbum diſpoſitionem ars tollere nequit, & difficile eſt emendare illa, quae §. 1198. α. & β. enumerantur; neque unquam hoc cito obtineri poterit; ſed ſi quid ſperandum ab arte medica ſit, ſenſim tantum illud obtinebitur. Certe vaſorum teneritudo per aetatem ipſam minuitur, dum ſenſim majorem firmitatem ſolidae partes acquirunt; & notum eſt, quantum corporis exercitia tunc conducant; de qua re videri poterunt illa, quae ad §. 28. dicta fuerunt. Acrior ſanguinis indoles blando victu, & cognitae acrimoniae oppoſitis remediis, emendari poterit; vel & per artem acria haec ad alia corporis loca derivari, atque educi poterunt de corpore; de qua re mox quaedam dicentur. Verum thoracem planum & anguſtum, ſcapulas depreſſas, collum longum, quae inter haemoptoës & phthiſis futurae ſigna §. 1198. recenſentur, quis emendare ſperabit? Interim tamen per bonam medendi methodum fuiſſe & hic obſervatum profectum, teſtatur *Benedictus* (*b*), cujus maxima merito habetur auctoritas in omnibus, quae hunc morbum ſpectant. Sic autem habet: *Quibus ab uſu remediorum, aut plagarum mutationibus, pectus anguſtum dilatatur, gliſcit corpus, robur augetur, & color evadit floridior, ſalutis ſpes affulget denuo, per totum corpus relucente caloris vitalis* ἐκλάμψει. Et *Atticus*, uti ad §. 1198. dictum fuit, a peregrinatione in Aſiam facta, inſignem in melius mutationem obtinuit.

Caeterum de illa acrimonia humorum, quae per morbos naſcitur, partim jam dictum eſt, iterumque in variolarum hiſtoria poſtea dicetur.

Antea ad §. 1198. notatum fuit, acres cum ſanguine fluentes humores per diverſa loca corporis quandoque exiviſſe, ſummo non tantum cum levamine, verum etiam integra quandoque ſequente ſanatione. Nova haec emiſſaria aliquando ſponte naſcebantur, ſaepe & ars ſaluberrima haec naturae morbos ſanantis conamina fuit imitata, optimo ſucceſſu. Videntur autem veteres Medici frequentius haec tentaſſe, ac quidem hodie fieri ſolet. *Hippocrates* [*c*], poſt ſputum ſanguinis, licet nullum pus ſequeretur, dicit: *Quumque ipſe optime corpore ſeſe habere videbitur, pectus & dorſum, viciſſim utrumque, inurito. Ulceribus curatis, per annum ebrietate abſtineat, non impleatur ſupra modum, neque manibus vehementer laboret, neque vehiculum conſcendat, ſed quam maxime craſſum corpus ipſe reddat.* Eandem hanc pectoris & dorſi inuſtionem adhuc aliis locis commendat (*d*), poſtquam prius lacte bubulo, admixta tertia parte aquae mulſae, copioſe potato, toroſior redditus fuerit aeger. *Si enim uſtio bene ſucceſſerit, morbum effugiendi ſpes eſt.* Recenſet *Trallianus* (*e*), quod homini, fluxionibus in thoracem obnoxio, & tuſſi, ſuaſerit caput inuri ferro candenti.

Cum

(*b*) Tabid. Theatr. pag. 112. Charter. Tom. VII. pag. 572. Ibid. pag. 640. & 641.

(*c*) De Morbis Lib. II. cap. 21. Charter.

[*d*] De Intern. Affection. cap. 1. & 3.

(*e*) Lib. VII. cap. 1. pag. 303.

Cum autem prompte huic conſilio obediret aeger, *mirum, quomodo omnia ſimul ceſſaverint, & copia, quae influebat, humidi, & tuſſis. Impoſterum vero aeger a fluxionibus in thoracem liber ac immunis permanſit.* Mollius hodie medicinam facimus, an melius? non adeo liquet.

Cum autem & conſuetae excretiones ſuppreſſae, inter cauſas haemoptoës recenſeantur, ſponte patet, illas iterum ſuſcitandas eſſe, uti antea dictum fuit.

§. 1201. Ubi ſemel accidit, ſedatumque eſt (1200.), quibuslibet 6 menſibus per aliquot annos mittendus ſanguis, ſenſim tamen copiam minuendo.

Licet feliciter curata ſit haemoptoë, ita ut nullum ullius mali ſignum amplius ſuperſit, & optima quaeque appareant ſanati morbi indicia, quae imprimis ſtatuit *Benedictus* [*f*] ſequentia: *Poſt ſanguinis extravaſationes libera reſpiratio, tuſſis ſedata, vires conſtantes, ſecuritatis* φχινόμενα, *& contra*; interim tamen certo confidere non poſſumus, cum ſaepius obſervetur redire haemoptoë, niſi diligens cautela adhibeatur. Poſtea ad §. 1207. dicetur, & jam antea etiam monitum fuit, haemoptoën per vim externam, ſine vitio interno praeëxiſtente, leviſſimam eſſe, caeteris paribus: attamen *Hippocrates* (*g*), in tali haemoptoë recidivam metuendam eſſe monet, dicens: *Saepe, quibus vena aliqua a vulneribus, aut quibuſdam laboribus, aut exercitationibus, aut alia quadam cauſa, intus ſauciatur, quum coaluerit, & ſana eſſe vena videbitur, iterum alio tempore rumpitur; iterumque rumpitur ex iiſdem cauſis, a quibus prius affecta erat. Quum vero iterum rupta eſt, ſanguinem effundit, confeſtimque copioſum ſanguinem, & crebro vomentes intereunt, aut ſubinde recentem ſanguinem vomunt; multum autem & craſſum pus per totum diem ſpuentes eodem aut conſimili modo pereunt &c.*

Poſtea etiam alibi (*h*) idem inculcat, & cautelas plures addit, ne ad ventum celeriter currant, neque equum, neque currum conſcendant, clamores & excandeſcentiam vitent, acribus, ſalſis, acidis, pinguibus, abſtineant; ſimulque monet, recidivam pejorem eſſe primo morbi inſultu. Debilior ſaepe manet cicatrix vaſis rupti, ita ut a levi etiam augmento copiae ſanguinis, ejuſve rarefactione, aut motus celeritate aucta, nova fiat ruptura, ſicque ſanguinis ſputum fere habituale reddatur, licet non ſemper ſequatur ilico pulmonis ulcus & phthiſis. *Tulpius* (*i*) refert caſum pictoris, qui triginta amplius annos multum ſanguinis exſpuit, plurima tamen itinera perficiens, donec tandem *tam latè dehiſceret volatico*

(*f*) Tabid. Theatr. pag. 103. (*g*) De Morbis Lib. I. cap. 9. Chart. Tom. VII. pag. 543. (*h*) De Intern. Affect. cap. 1. 2. 3. Ibid. pag. 638. -- 641.
(*i*) Lib. II. cap. 11.

tico homini vena, ut ne ſalus quidem ipſa eum ſervaſſet. In alio homine ſanguinis ſputum, non niſi poſt vigeſimum annum, in tabem abiit, ſed graviſſimam, quae totum conſumeret pulmonem, cum tali foetore, ut cadaver aperire ne quidem auſus fuerit Medicus. Vidi & aliquoties frequentes tales haemoptoës, & diuturno ſatis tempore moleſtas: ſed in omnibus his, poſt miſerrimam vitam, ſubita mors ſecuta fuit tandem, undatim effuſo ſanguine; vel phthiſis incurabilis. In optimo ſacerdote gallo, per undecim annos jam haemoptoïco, tanta erat pulmonis debilitas, ut ſi legere tentaret, etiam immotis labris, ſentiret dolorem in pectore, &, niſi ilico ceſſaret, ſequeretur ſtatim ſanguinis ſputum. Imo videtur toties rupti vaſis cicatrix aſperior fieri, & irritationem tuſſiculoſam producere fere perpetuam: forte etiam vaſa circa ambitum aſperae talis, & minus firmae, cicatricis a ſanguinis aucta copia, vel majori impetu, tumentia ſimilem ad tuſſim irritationem producunt, non ſine diſcrimine perpetuo novae vaſorum rupturae. Notabilis apud *Hippocratem* (*k*) locus habetur, qui hanc opinionem confirmat: poſtquam enim de haemoptoë a vena rupta per labores egerat, ſubjungit ſequentia: *At ſi vena quidem non omnino rupta fuerit, ſed tractus in ipſa fiat: fit autem praecipue velut varix, quod etiam confeſtim ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem & tuſſim ſiccam exhibet. Si vero diutius morata & neglecta fuerit, primum quidem paucum & ſubatrum ſanguinem dimittit, mox etiam copioſiorem & maxime ſincerum, dein etiam pus &c.* Jubet autem, ut per ſanguinis miſſionem, & victus rationem, ſicciſſimus & exſanguis reddatur talis aeger, ut nempe diſtenta haec vaſa ſubſidant. *Quod ſi incipiente morbo curentur, rurſus venulae in loco ad latus ſubſident, & humiles fiunt.*

Ex omnibus hiſce ſatis patet utilitas ſanguinis miſſionis, ad cavendum, ne redeat ſanguinis ſputum: hinc etiam in illis, qui perfecte jam hoc morbo liberi videntur, prophylaxis cauſa ſanguinis miſſio inſtituitur bis in anno, circa aequinoctium vernum & autumnale nempe, quo tempore maximae mutationes in corpore humano obſervari ſolent. Imo primis duobus vel tribus annis frequentiorem etiam ſanguinis miſſionem commendare ſoleo, praecipue ſi in vigore aetatis fuerint, & ſanguineae temperiei. Praeterea ſemper ſollicitè obſervare conatus fui, ſi quaedam occurrerent indicia, quae antea praeceſſerant brevi ſecuturam haemoptyſin. Varia autem talia ſigna occurrunt in diverſis hominibus. Ita *Benedictus* (*l*) obſervavit: *Si poſt cruentas exſcreationes ſputum mucaginoſum caeruleum & laeve ſucceſſerit, & perſeveraverit, haemoptoſin in junioribus aut calidioribus recurſuram denuntiat; ſi purulentum, & in junioribus & aetate provectis phthiſin; ſi nullum, caeteris paribus, incolumitatem.*

Plu-

(*k*) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 537. 538.
(*l*) Tabidor. Theatr. pag. 109.

Plura alia ſigna haemoptyſis recidivam minitantia obſervare mihi contigit in praxi, quibus monitus ilico ad venae ſectionem confugi. Solent quemdam preſſionis in pectore quaſi ſenſum percipere, quidam majorem calorem in thorace ſentiunt, una cum levi tuſſicula, ſed ſicca: aliis in dextro, quibuſdam in ſiniſtro, hypochondrio mirus quidam & inſolitus pulſationis motus percipitur; ſimul dicunt, ſe ſentire, ac ſi ſanguis aſcenderet ex hypochondriis verſus thoracem; & dum hoc aliquoties contingit, redit ſanguinis ſputum, niſi ſanguinis miſſio inſtituta praevenerit imminens malum. Hinc patet, nunquam generaliter poſſe determinari, quot ſanguinis miſſiones in anno inſtitui debeant prophylaxis cauſa; ſed hoc totum debere relinqui prudentiae attenti Medici, qui aegri curam gerit. Interim tamen in hoc caſu minus periculi eſt timendum a frequentiori, quam a neglecta, venae ſectione. Si enim redierit periculoſa haemoptoë, largis & repetitis venae ſectionibus ſaepe opus erit, ut haec ſedetur, quae forte unica ſanguinis miſſione tempeſtiva caveri potuiſſet. Antea ad §. 106. notatum fuit, quod frequentes ſanguinis miſſiones corpus diſponant ad novam, cito ſaepe renaſcentem, plethoram, ſimulque corpus minus firmum & validum reddant: verum illud damnum levius eſt, quam periculum ſubitae mortis a profuſo ſanguinis ſputo, aut ſecuturae phthiſis. Hinc etiam ſenſim minuuntur & numero, & quantitate ſanguinis miſſiones, poſtquam per tres quatuorve annos nulla recidiva facta fuit; tunc enim certa ſpes eſt, firmam vaſis olim rupti cicatricem eſſe, quae, creſcente per aetatem corporis in partibus ſolidis robore, poſtea non facile ſolvetur a cauſis levioribus. Simul autem & ſemel a ſolitis ſanguinis miſſionibus abſtinere, periculoſum foret, uti antea ad §. 106. notatum fuit.

Omnis autem Medici ſollicitudo incaſſum erit, niſi morigerum habuerit aegrum, qui & moderata velit uti diaeta, & a validis exercitiis abſtinere, imprimis a talibus, quae pulmoni vim inferre poſſunt tantam, ut & in ſanis haemoptoë oriatur; quae §. 1198. enumerata fuerunt. Miſerrima certe talium eſt conditio, qui muneris ratione haec vix vitare poſſunt, vel nolunt. Dolui toties periiſſe plures, quos ſervari poſſe ſperabam, dum cantu, & imprimis tubarum inflatione, vel victum ſibi & ſuis quaerere debebant, vel impenſe delectabantur. Egregius Comicus *Molière*, dum quarta vice perſonam aegri imaginarii agebat, ſummo cum applauſu, licet inveterato pectoris morbo magis ſolito oppreſſum ſe ſentiret, vix redux a ſcena undatim exſpuens ſanguinem periit. Quantam vim inferunt pulmonibus rabulae forenſes, qui cuivis obvio *iras & verba locant?* Scite certe hoc expreſſit *Satyricus* (*m*):

Ipſi magna ſonant, ſed tunc, cum creditor audit

Prae-

(*m*) Juvenal. Satyr. VII. verſu 108. &c.

Praecipue, vel ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium magno cum codice nomen,
Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus &c.

Sane his non tenſum jecur ruptum fuit, uti *Poëta* dicit; ſed potius fracta pulmonis vaſa ſubitam fecerunt mortem ſaepius.

§. 1202. SI vero ob magnitudinem mali (1198.), ſtiptica male applicata, neglectamve veram medendi methodum (1200.), poſt ſputum ſanguinis oritur dyſpnoea, aſſiduo increſcens; horror vagus; calor ruborque genarum; tuſſicula ſicca; febricula hectica; ſitis major; debilitas; gravitatis in Thorace ſenſus; ſignat, vulnus haemoptoës jam collectam circa labia ſua, & ſub cruſta arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, qua rupta, in ulcus pulmonum apertum.

Maxima curae ſpes in hoc morbo, uti antea dictum fuit, conſiſtit in eo, ſi vas laeſum in pulmone, puri vulneris inſtar poſſit curari abſque ſuppuratione, quam omnes hic metuerunt, & merito. Ubi ſanguinis ſputum per vaſorum anaſtomoſin factum fuit, maxima ſpes eſt; quia nulla laeſio ſupereſt, & per ipſum ſanguinis ſputum, & per inſtitutas venae ſectiones, depleta vaſa contrahuntur ſponte. Si a violenta cauſa quacumque ruptum vas in pulmone fuerit, magna ſpes conſolidationis ſupereſt, quia purum vulnus eſt, quod, niſi magnum valde fuerit, abſque ſuppuratione ſanari poterit, ſi debita adhibeatur cura. Verum ubi ab ipſa humorum acrimonia eroſa fuerint vaſa, tunc certe magna difficultas eſt in praecavenda ſuppuratione: purum enim vulnus non eſt, & inflammatio, quae labia vulneris, etiam puri, occupare ſolet (vide §. 158. 5.), non terminabitur blanda reſolutione; quia, ut hoc fiat, requiritur humorum blanda indoles (vide §. 386.); neque ſemper in poteſtate artis eſt, ut paucis diebus acrimonia humorum emendetur, quae tanta fuit, ut ipſa vaſa erodere potuerit.

Altera ratio, quare poſt haemoptoën metuebatur ſuppuratio, erat ſanguis grumoſus in pulmone relictus poſt ſputum ſanguinis. Dum enim minuitur haemoptyſis, & tandem deſinit, pars quaedam cruoris concreti manet, & in orificio vaſis rupti, & etiam in ipſis bronchiis pulmonum: cum autem in ſumma quiete debeant manere tales aegri, & placidiſſime reſpirent, tales thrombi quandoque per aliquod tempus manent.

nent. Ubi autem ſtiptica valida adhibita fuerint, & praecipue ſi per frigidiſſimam aquam potatam haemoptoë ſuppreſſa ſit, uti antea dictum fuit, tunc majores tales thrombos collectos ibi haerere merito ſuſpicandum eſt: verum antea ad §. 172. 1. monitum fuit, *Hippocratem* dixiſſe: *Si in ventrem ſanguis effuſus fuerit praeter naturam, neceſſe eſt ſuppurari.* *Galenus* autem in Commentariis ſuis ad hunc *Aphoriſmum* optime notavit, in hoc loco non agi de ſanguinis effuſione in ventrem proprie dictum, ſed in quodcumque aliud cavum: ſimul addidit, ſuppurationis nomine hic intelligi omnem ſanguinis corruptelam, non vero tantum converſionem in pus proprie dictum. Sed cruor in loco calido humido, ſi ſimul aëri liber acceſſus detur, putreſcet ſatis cito, ſicque poterit, in acrem ſaniem converſus, vicina loca erodere & inflammare, adeoque omnia mala augere, & ſuppurationem excitare. Videntur certe veteres Medici tale damnum metuiſſe a ſanguine grumoſo relicto poſt haemoptoën, & ideo ſolliciti fuiſſe, ut quantocyus educeretur. *Galenus* (*n*) enim in curanda valida haemoptoë, poſtquam placidam reſpirationem & ſilentium imperaverat aegro, ac venae ſectionem inſtituerat &c., dicit: *Ubi haec ſunt facta, primum poſca, tum diluta, tum tepida, potui eſt offerenda, quo, ſi quis in viſcere thrombus latitet, reſolutus extuſſiatur* (ἐκβηχθεῖν), *atque hoc nihil vetet bis terve ternis horis facere.* Similia & *Trallianus* (*o*) habet, credens non tantum grumos ſic diſſolvi, ſed etiam ulteriorem ſanguinis effluxum per acetum impediri; cui adſtringentem qualitatem veteres Medici tribuerunt. Certè & *Benedictus* [*p*] a retentis diu ſanguinis grumis phthiſim metuiſſe videtur: ſic enim habet: *Si peractis ſanguinis excreationibus pulmo minus ſenſilis, aut pectoralia torpida, ſanguinis reliquias per* ἀνακαθάρσιν *non apprime repurgaverint, retenti ſanguinis & ipſius pulmonis computreſcentia ſuborta phthiſin ſubſecuturam minatur.* Negari nequit, ſedulo cogitandum eſſe, ut thrombi illi educantur, ſed & ſimul cavendum eſt quam maxime, ne, valida excitata tuſſi, ſedata jam haemoptoë redeat, quod periculo nunquam caret. Antea autem ad §. 857, ubi de acceleranda ruptura vomicae pulmonis agebatur, dictum fuit, vapore aceti vel vini calidi tuſſim excitari, qua, dum agitatur pulmo, ſaepe abſceſſus rumpitur. Ob hanc rationem haemoptoïcis, fateor, nunquam illud conſilium dare auſus fui, ut poſcam ſumerent, & ſaepius quidem intra tres horas poſt ſedatam haemoptoën: verum quidem eſt, quod veteres Medici non dederint calidum oxycratum, ſive poſcam, ſed tepidum tantum, quod minus irritat quidem, irritat tamen. Nec poſſunt ſtatim illi grumi educi niſi per tuſſim, quod ſemper tutius fiet poſtea, cum vas ruptum jam ſponte ſua magis contractum fuit, & initium aliquod conſolidationis

(*n*) Method. Medendi Lib. V. cap. 8. Charter. Tom. X. pag. 115.
(*o*) Lib. VII. cap. 1. pag. 289. (*p*) Tabid. Theatr. pag. 108.

nis jam adſit. Praeterea notandum eſt, quod grumus concreti ſanguinis, in aſperae arteriae ramo quodam haerens, ſaepe continuum corpus faciat cum thrombo obturante vas ruptum; adeoque ſi talis grumus per tuſſim excitatam educitur, ſequitur & thrombus, qui vas ruptum obturabat, & cum periculo recrudeſcit haemoptoë, quae, licet feliciter ſedetur, iterum novos grumos producet, qui pariter educi deberent. Vidi aliquoties, quod poſt unum alterumve diem ſponte ſua, & cum levi tuſſicula, prodirent hi grumi; nam in loco humido calido ſanguis grumoſus ſenſim incipit quaſi deliqueſcere, adhaeſio grumorum ad latera trachearum minuitur, imo & integre tollitur, ſicque facile exſpuuntur. Si poſt biduum nil grumoſi prodiiſſet, & aegri, ut ſaepe fit, aliquid moleſti gravantis ſentirent in pectore, vaporem aquae tepidae ut inſpirarent ſuaſi, & ſic feliciter prodierunt. Neque obſervare potui ullam noxam ſecutam fuiſſe a diuturniore hac mora. Licet autem *Benedictus* a retento ſanguine grumoſo phthiſim metuerit, tamen paulo poſt [q] dicit: *A ſanguine extravaſato putreſcente bronchia minus infarciuntur; a ſucco nutritio magis, cum in mucaginoſam excoquitur ſubſtantiam &c.*: hujus textus jam alia occaſione ad §. 1198. β. mentio facta fuit. Certum eſt, dum ſanguis extravaſatus ad putredinem incipit diſponi, deliqueſcere denuo, & ſic facilius exſpui.

Praeterea ex illis, quae ad §. 1199. dicta fuerunt, patet, ſanguinem concretum, intra vaſa aërea pulmonis collectum, non ſemper putreſcere, ſed in polypoſas concretiones quandoque mutari, quae poſtea per tuſſim eductae vaſa & vaſorum ramos mentiebantur. Quin imo videtur ſatis probabile, grumos ſanguinis in tracheis pulmonis concretos raro putreſcere, cum plerumque antea expellantur: vel, ſi diutius ibi manſerint, degenerare potius in polypoſas concretiones: dictum autem etiam fuit ad §. 1199, tracheis pulmonis interponi tunicam celluloſam, per quam innumera vaſcula diſtribuuntur, quae, ſi rumpantur, effundere poterunt ſanguinem in has cellulas, qui grumeſcens, extra vaſa aërea haerens, mora diuturna pulmonem erodere & inflammare poſſet, praecipue ſi ab acri humorum indole eroſa fuerint haec vaſcula: verum ſi a tali cauſa tandem eroſa fuerint majora vaſa, ita ut gravis ſequatur haemoptoë, eadem infortunia metuenda forent a tuſſi, excitata hac ſpe, ut per illam educerentur ſanguinis grumi: & talis grumorum in celluloſa tunica pulmonis haerentium corruptela praeëxſtitit ante copioſum ſanguinis ſputum, non vero illud ſecuta fuit. Ex quibus omnibus mihi patere videtur, quod periculoſae ſemper ſit plenum opus aleae, ſi ſtatim poſt ſedatam haemoptoën per tuſſim excitantia remedia tentetur grumoſi ſanguinis ex pulmone expulſio.

De ſignis autem abſceſſus poſt haemoptoën nati in pulmone dictum fuit

(q) Tabidor. Theatr. pag. 109.

fuit antea ad §. 834. & 835, ubi de vomica pulmonis peripneumoniam ſequente agebatur: omnia enim haec eadem ſunt; nam poſt ſanguinis ſputum non ſequitur ſuppuratio, niſi inflammatio acceſſerit non reſolubilis in loco vaſis rupti; & hinc, uti antea dictum fuit, maximam ſemper adhibebant curam Medici, ut caverent inflammationem. Verum quidem eſt, quod poſt peripneumoniam major plerumque vomica ſequatur, quam poſt haemoptoën; ſed & ſolet nata ſemel ulceroſa diſpoſitio ſenſim proſerpere, & hoc viſcus depaſcere, niſi cito ulcus illud depurari, & poſtea locus conſolidari, poſſit. Cum autem in initio leve ſaepe hoc malum ſit, cavere debet Medicus, ne fallatur in Prognoſi, & ne aeger nimis ſecurus debitam vivendi normam negligat: attendendum ergo quam maxime eſt ad ſigna hic enumerata. Optimè hoc notavit *Fernelius* (r), de vomica pulmonis agens: *Latens profecto, & imprimis abditum vitium, ſaepe nec laboranti, nec Medico, notum, quo laborans ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſamque interitus ſui neſciens intus gerit ſub pectore.* Notat autem, quosdam ſubito periiſſe ob repentinam talis vomicae disruptionem, & quidem hoc contigiſſe duobus Medicis, qui ſatis in arte celebres erant, *attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio ullo ſymptomate impendentem ſibi diem ſupremum praeſenſerant.* Interim non videntur decepti fuiſſe ideo, quod nulla ſigna adfuerint latentis mali, ſed potius quod haec neglexerint, ut ipſe *Fernelius* (s) fatetur, dum dicit: *Omnibus tamen ſic affectis multo tempore, antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio proceſſit e pulmone, eaque cum tuſſi: adfuitque ſpiritus gravis & foetidus, corporis gravitas, pectorisque levis oppreſſio, & ſpiritus difficultas.* Certe ſanguinis ſputum ſatis monere potuerat illos, pulmonis vomicam metuendam eſſe, & memorata ſymptomata ſatis docebant, illam jam adeſſe: tales errores non ſunt adſcribendi arti Medicae, ſed Medicis, dum minus attendunt ad illa, quae in morbis contingunt. Forte tolerabilius erraſſe videtur Medicus, dum, videns aegrum cum tuſſi pus exſpuere, credidit, abſceſſum pulmonis ſe reperturum in cadavere hominis, qui non diu ſupervixerat huic malo: poſt mortem autem pulmones ſaniſſimi fuerunt inventi; ſinus autem frontales, maxillares, ſphaenoïdales, erant pure repletiſſimi (t). Verum in morbi hiſtoria legitur, quod ille aeger vehementiſſimo dolore capitis cum febre cruciabatur, nec diu duraverit morbus: illa autem ſigna non conveniunt vomicae pulmonis. Admodum veroſimile eſt, quod in illo aegro & pus emunctum fuerit, cum omnes illi ſinus in cava narium exitum habeant: illa vero puris pars, quae per foramina narium poſteriora in fauces delabebatur, per tuſſim excreta fuit.

(r) Patholog. Lib. V. cap. 10. pag. 109. (s) Ibidem. (t) Academ. des Sciences 1735. Hiſt. pag. 25.

Hinc etiam intelligitur, quare *Hippocrates* (*u*) dixerit : *Quibus ſanis horrores crebri ſunt, ii ex ſanguinis profluvio purulenti fiunt.* Non quod tales homines abſolute ſani dicendi ſint, ſed quod ſaepe ſibi ipſis & aliis minus peritis tales videantur. In numero ſequenti (*w*) addit : *Horror & ſpirandi difficultas in doloribus tabis ſigna ſunt.*

Ubi ergo ad omnia illa ſigna, poſt Haemoptoën praegreſſam, attenderit Medicus, non facile falletur : notandum tamen eſt, non omnia haec ſigna ſtatim adeſſe, ſed ſe mutuo ſequi. Plerumque oppreſſionis in pectore quaedam perceptio, aliquando & dolor obtuſus, cum horroribus vagis, primum locum obtinent, deinde reliqua ſymptomata illo ordine ſequuntur, quo hic ſunt enumerata. Caeterum omnia haec ſymptomata leviora vel graviora ſunt, prout celerius tardiusve decurrit morbus; prout vomica in pulmone nata majoris minorisve molis eſt; humorum totius corporis indoles blanda vel acrior hic etiam variationem facit. Interim fere ſemper phthiſis ab haemoptoë nata ſenſim corpus depaſcit, uti poſtea dicetur, & ideo merito inter morbos chronicos numeratur.

§. 1203. 2. ORitur itidem Collectio haec puris, praeter cauſas dictas (1198.), a peripneumonia quacumque terminata in apoſtema (832. ad 843. 867.); cognoſcitur iiſdem ſignis (832. ad 843. 867.).

Hactenus explicatum fuit, quomodo & a quibus cauſis haemoptoë, & poſt haemoptoën in pulmone ulcus, oriatur, a quo totus habitus corporis ſenſim conſumitur; & tunc phthiſis pulmonalis adeſſe dicitur (§. 1196.). Verum & a valida inflammatione pulmonis, quae reſolvi non potuit, vomica pulmonis naſcitur, etiam abſque praegreſſa haemoptoë, uti ad numeros hic citatos antea explicatum fuit, ubi ſimul habentur illa ſigna, quae docent, inflammationem pulmonis tendere in abſceſſum; uti & illa indicia, quae pus jam factum, & in vomica clauſa collectum, eſſe demonſtrant : quod pus, niſi brevi tempore inde per ſputa educi poſſit, vel per metaſtaſin ad alia loca corporis deponatur, ſicque a purulenta colluvie liberetur hoc viſcus, phthiſis pulmonalis ſequitur, & prior morbus nomen ſuum amittit, uti optime notavit *Aretaeus* (*x*). Poſtquam enim dixerat, phthiſin vocari morbum, ſi ex diuturna tuſſi, vel poſt ſanguinis rejectionem, pus exſpuant; addit: *Si autem pectus aut latus ſuppuraverit, & materia per pulmones traducatur, purulenti vocantur: quod ſi & pulmo ab his exulceretur, eroſus a praeterlapſo pure, non amplius ſuppuratio* [ἐμπύη] *ſed* [φθόη] *corruptio, ſive phthiſis, appellatur.* Deinde pergit ſigna phthiſis pulmonalis deſcribere. Pulchre diſtinxit tranſitum

(*u*) Coac. Praenot. N°. 16. Charter. Tom. VIII. pag. 854. (*w*) N°. 18. Ibidem. (*x*) De Cauſ. & Sign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.

ſitum materiae purulentae, poſt pleuritidem natae, per pulmonem; de quo in pleuritidis hiſtoria dictum fuit; & id ſaepe ſine magno damno hujus viſceris fit. Ubi vero pus illud non ſtatim per ſputa copioſa educitur, incipit accumulari in pulmone, & acrius redditum, erodendo hoc viſcus, ulceroſam labem, atque inde ſequentem phthiſin, excitat.

§. 1204. 3. QUin Empyema (1185.) ortum poteſt rodere, eliquare, conſumere, pulmonem; ut fiat idem morbus, ac ſi proprio hic ulcere abſumeretur (1188. N. 4.). Cognoſciturque ſignis ibidem poſitis.

Si inter pulmones & pleuram pus in cavo thoracis colligitur, Empyema eſt: ſed ex illis, quae ad numeros hic citatos antea dicta fuerunt, patuit, pulmonem tunc ab alluente pure rodi & conſumi, niſi puri in cavo thoracis collecto conciliari poſſit exitus, antequam pulmo ab hoc pure multum damni paſſus fuerit.

Verum antea, ubi de *Peripneumonia* agebatur, patuit, pus in pulmone collectum per metaſtaſin quandoque ad alia corporis loca deponi, & ſic hoc viſcus a purulenta labe liberari. Contingit autem etiam, ut pus, in aliis locis corporis natum, in ſanguinem reſorbeatur, & in pulmone collectum ſubito vomicam faciat, unde omnia modo enumerata mala metuenda ſunt. De qua re videri poterunt illa, quae ad §. 406. de reſorptione puris, in vomica clauſa nimis diu relicti, habentur.

Omnis ergo morbus, qui in pulmone ulcus producere poterit, in phthiſin pulmonalem poterit & finiri.

§. 1205. UNde liquet, quaenam ſigna ſint cognoſcendi ulceris pulmonalis, etiam tecti; quot diverſae ejus cauſae, quam diverſae ſpecies, ut & quam diverſa phthiſis?

Quando poſt haemoptoën praegreſſam ſputa purulenta excernuntur, nemo dubitabit, pulmonem exulceratum eſſe, imprimis ſi quotidie prodeant nova, & intra paucos dies non minuantur, nec brevi ceſſent. Si enim poſt majoris vaſis rupturam valida fuerit haemoptoë, quandoque contingit, ut illud vulnus non conſolidetur, niſi levi ſuppuratione praegreſſa, uti in aliis vulneribus externis videmus contingere, in quibus ſub bono pure labia vulneris uniuntur, & perdita recreſcunt: idem poſt haemoptoën quandoque accidit; verum tunc parca copia ſputi purulenti prodit, per paucos dies tantum, & brevi minuuntur haec ſputa, ceſſantque integre, poſtquam conſolidatum eſt vulnus. Si vero

ſuppuratio haec diu maneat, & ſputorum copia augeatur potius quotidie, tunc non eſt ſignum levis ſuppurationis, quae conſolidando vulneri inſervit, ſed potius denotat, ulcus pulmonum, quod magis magisque proſerpit.

Difficilior quidem eſt vomicae tectae, poſt haemoptoën natae, cognitio, cum abſque magna aegrorum moleſtia ſoleat incipere hoc malum, ita ut, liberi a ſanguinis ſputo, credant ſe ſanos omnino eſſe, & negligant prudentia Medicorum conſilia. Interim tamen, ſi attendatur ad illa, quae §. 1202. dicta fuerunt, non falletur facile Medicus in diagnoſi, ſi poſt praegreſſam haemoptoën ſequatur pulmonis vomica.

Fallere poſſet facilius & aegrum, & Medicum, ubi abſque ullo ſputo ſanguineo, abſque graviori morbo praegreſſo, talis pulmonis vomica naſcitur, ſenſimque augetur, donec ſponte rupta ſaepe ſubitam mortem infert.

Obſervaverat *Tulpius* (*y*), frequentius hunc morbum occurrere apud Batavos, ſive a pravo victu, ſive ob aërem uliginoſum; monet ſimul, quandoque adeo latere hoc vitium, *ut vix ulla ſui proferat indicia, praeter tuſſiculam, primum ſiccam, ſed mox humidam: aliquamdiu poſt trahitur difficulter ſpiritus, deficit anima, & emarceſcit paulatim corpus: licet interim, nec pus, nec ſanguinem, prae ſe ferant ſputa.* Rupta autem vomica, vel ſubito pereunt ſuffocati, dum copioſum pus implet uno momento vaſa aërea pulmonis, vel, ſi primum hoc diſcrimen evaſerint, paulo poſt deficiunt, proſtratis ſubito omnibus viribus. Tamen in hoc aegro tuſſicula ſicca, difficilis reſpiratio, corporis marcor, indicaſſent facile perito & prudenti Medico, latere in pulmone malum.

Cognitu longe difficilius videtur fuiſſe ſimile malum in Senatorio viro, qui febre continua laborans, disrupta thoracis vomica, vitam finivit ita, *ut intra biduum ipſum occiderint, cum dolor eruptionem praecedens, tum pus eam inſequens.* Licet autem facile intelligeret aeger, inexſpectatum illud pus non heri atque hodie, ſed diu ante, fuiſſe collectum, religioſe tamen aſſerebat, *ſe nullas inſidiantis vomicae animadvertiſſe notas, nedum tuſſiculam, aut ullum inceſſus ſui incommodum* (*z*).

Interim admodum veroſimile videtur, quod nullius mali conſcius aeger nullum conſuluerit Medicum, qui forte aliquod indicium latentis mali inveniſſet: ſimul & hinc monemur, quam ſedula opus ſit attentione, ad eruendam talium morborum diagnoſin. Licet enim a tanto malo nulla medela potuiſſet ſervari aeger, fama tamen Medici ſemper periclitabitur, ſi credatur ignoraſſe latens malum. Fatendum tamen eſt, in tali caſu, ſi ullibi, excuſabilem fuiſſe errorem, ſi vocatus ad aegrum, quem ante nullo modo noverat, febre continua decumbentem, Medicus habuiſſet pro recenti malo dolorem pectoris acutum, qui a vomica jamjam rumpenda naſcebatur.

Sed & ſimul ex antedictis patet, quam multiplices, & quam variae, ſint

(*y*) Lib. II. cap. 10. pag. 114. (*z*) Ibidem pag. 115.

ſint phthiſis cauſae. Plures certe jam enumeratae fuerunt ad §. 1198., de quibus tamen praecipue agebatur, quatenus primo haemoptoën producebant, dein ulcus pulmonis, atque phthiſin. Sed & aliae cauſae ſunt, quae abſque ſanguinis ſputo phthiſin, ſaepe immedicabilem, producunt, & harum cauſarum cognitio diverſam medendi methodum indicat in hoc morbo, ſimulque ad firmam prognoſin ſtatuendam facit quamplurimum. Major enim minorve curae ſpes obtinet, prout facilius, vel difficilius, cauſae cognitae tolli, vel emendari, poterunt. Hujus rei probè gnarus *Benedictus* (*a*) in ipſo libri initio monet, ſedula attentione opus eſſe, ut cauſae morbi ſollicitè diſtinguantur, quamvis non diſſimulet hujus cognitionis difficultatem, dicens: *Haec verumtamen deſignare, non eſt cujusvis; in quibus exequendis ſedulo naturae invigilandum, ſerioque penſitandum, an ſuccus vorax radicitus devaſtando, calor exaeſtuans liquando, remiſſiorve diſtantiores corporis particulas parce rigando, depaſcant.* Sed & ex iisdem fontibus variam prognoſin deduxit; plura certe & pulcherrima habet, ſed pro exemplo ſufficiat ille locus [*b*]: *Extravaſatio ſanguinis ex redundantia & tenſione facilius curatur, quam illa, quae ex ejus alienatione & eroſione ortum duxerit.*

Apud veteres & recentiores Medicos diverſae phthiſis cauſae enumerantur, & quidem tales quandoque, de quibus rarius cogitari ſolet. Antea ad §. 1198. notatum fuit, quod *Hippocrates* monuerat, pituita pulmones impleri quandoque, & inde phthiſin ſequi. Sed & alio in loco (*c*), ubi tres tabis ſpecies recenſet, dicit: *Prima quidem a pituita oritur, cum caput pituita plenum aegrotarit, & calor acceſſerit, in capite pituita computreſcit, ut quae moveri nequeat, ut ſecedat. Deinde quum craſſior evaſerit & computruerit, & venulae ſupra modum impletae fuerint, fluxio in pulmonem contingit, quam ubi pulmo ſuſceperit, ſtatim morbo afficitur, cum a pituita ſalſa & putrida mordeatur &c.*

Imo illam phthiſis cauſam adhuc latius videtur extendiſſe *Galenus* [*d*], dum dicit: *Duae namque ſunt ejus differentiae maximae: una quidem ex capitis defluxionibus conſtat; altera vero, quae ex ipſius pulmonis affectibus ortum ducit, prorſus quidem ex cruentis ſputis, maximeque rupto vaſe, ſaepius vero & rheumate affecto viſcere, ob aliam quamdam ex aliis partibus, non ex capite, cauſam.*

Alia occaſione ad §. 719., ubi de muco, tanquam diarrhoeae materia, dicebatur, notatum fuit, veteres, ubi ſubitas aggeſtiones materiae humidae in locum quemdam obſervabant, credidiſſe, hanc colluviem in cerebro, quod minime ſanguinolentum & frigidum dixerunt, colligi, & inde defluere verſus alias corporis partes: hinc a capite defluxiones in pro-

(*a*) Tabid. Theatr. pag. 3. (*b*) Tabid. Theatr. pag. 107. (*c*) De Internis Affectionibus cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 645.
(*d*) Comment. in I. Lib. Epidemic. Charter. Tom. IX. pag. 23.

proximum pulmonem metuebant ſemper. *Galenus* autem videtur ex propriis obſervatis cognoviſſe, quod catarrhoſa talis materia etiam ex aliis partibus derivari in pulmonem poſſit. Imo & catarrhus, in ipſa membrana, pulmonis cavum aëreum inveſtiente, natus, efficere poterit, ut perpetua & diuturna ſecretione mucoſae talis materiae ſic dilatentur vaſa, ut poſtea exeant ſimul per hanc viam utiles humores, totumque corpus quaſi emungatur, & vero maraſmo exhauſti pereant; uti antea ad §.793. monui. Accedit, quod moleſta & diuturna tuſſis, talis morbi comes perpetuus, multum damni pulmoni inferre poſſit. Unde *Caelius Aurelianus* (*e*), de Phthiſi agens, dicit: *Fit frequentius antecedente ſanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tuſſicula, ſive catarrho, quo thoracis altiora lacerantur; & primo levius; tunc ulcerata, facientia collectionem intrinſecus, quae cum ſiccata non fuerint, citius ſumat paſſio initium.* Certe & *Benedictus* (*f*) monet, in catarrho delitefcere antecedentem tabis cauſam; & deiń addit: *Ipſius denique cruoris pars ſalina, imo inſipida, pituitae nomine communi celebrata, e vaſculis ſecreta, immoratione in parte facta, non ſolum partis, in qua hoſpitatur, tenorem & compagem diſſolvit, ſed putredinem exinde acquirendo eroſionis redditur accomodatum inſtrumentum.* Similia alibi habet [*g*]; ubi & ſigna talis diſpoſitionis recenſentur, quae partim notant catarrhoſam fluxionem praeſentem, partim etiam pulmonem jam inde affici. Imprimis vero metuenda phthiſis videtur a catarrho diuturno, ſi corpus praediſpoſitum ſit ad hunc morbum; de qua re videantur illa, quae ad §. 1198. habentur. Hoc videtur monuiſſe *Celſus* (*h*), dicens: *Frequens autem deſtillatio, in corpore tenui longoque, tabem timendam eſſe, teſtatur.* Licet autem pertinaces tales catarrhos non ſequeretur pulmonis exulceratio tandem, poſſunt tamen exhaurire corpus, uti paulo ante dictum fuit. Celeberrimus Medicus (*i*) ſaepius obſervavit, quod *plures quotidie per longum tempus immenſam muci ſalſi, dulcis, vel etiam plane inſipidi, copiam rejiciant per tuſſim, cui nec foetor ineſt, nec purulenti aliquid, glandulis nimirum cum ductibus aſperae arteriae relaxatis nimium. Hoc tamen ſaepe, licet aegros diutius trahens, haud lethale minus fit, quam ſi vel ipſam ſaniem expuiſſent.* Comparavit autem effectum copioſi & diuturni talis ſputi illis malis, quae poſt diabetem & diuturnam diarrhoeam ſequuntur; quod nempe abſque ulla ulceroſa diatheſi contabeſcant; & ex his concluſit, quod non omnis tabes pulmonaria ab ulcere dependeat; quin imo, quod phthiſis ulceroſae caſus rariores ſint, quam vulgo putatur. Certe ſi per pulmonis vaſa dilatata exeat quotidie magna copia illius materiae, quae reſtituendis perditis liquidorum & ſolidorum partibus ſervire debebat, ne-

(*e*) De Morb. Chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 410. (*f*) Tabid. Theatr. pag. 9. (*g*) Ibidem pag. 102. &c. (*h*) Lib. II. cap. 7. pag. 58.
(*i*) Huxham de aëre & morb. Epidem. vol. alter. pag. 4.

neceſſario contabeſcet ſenſim corpus; uti alia occaſione ad §. 1169. notatum fuit. Forte tamen talis morbus, ordinatae doctrinae cauſa, melius ad atrophiam & maraſmum reduci poterit, quam ad phthiſin pulmonalem; in quo morbo, ſecundum datam §. 1196. definitionem, ulcus pulmonis ſupponitur.

Quidquid ergo ulceroſam labem pulmoni conciliare poterit, inter phthiſis pulmonaris cauſas numerari meretur. Notavit *Hippocrates* (*k*), pulmonis fiſtulam aphthis laborare, uti antea ad §. 978. dictum eſt; ubi ſimul monitum fuit, per aphthas intelligi ulcuſcula exigua, ſolitaria, vel ſaltem numero parva, quae quandoque os internum, labia, fauces, &c., infeſtant: in medio maculam albam vel flaveſcentem habent, in omni vero hujus maculae ambitu inflammantur, rubent, dolent. Quandoque facile curantur, aliquando etiam in peſſima ulcera depaſcentia abeunt, cum inſigni putredine. Omnibus illis ulcuſculis hoc commune eſt, ut macula illa alba vel flaveſcens ſeparetur a vicinis partibus, quibus cohaeret; & tunc purus locus brevi conſolidatur. Pulchrè certe deſcriptio, quam dedit hujus morbi *Hippocrates*, convenit cum illis, quae videmus fieri in his aphthis, quando oculis patent: *Febris imbecillis detinet, & medium pectus dolor; & corporis pruritus adeſt, & vox rauca, ſputum liquidum & tenue ſpuit, interdum etiam craſſum & velut ptiſanae ſuccum. In ore quoque gravis odor, ut a piſcibus crudis, oboritur, & alias atque alias in ſputo dura* (σκληρὰ) *veluti fungi ab ulcere apparent, ſuperiores partes attenuantur, atque adeo totus, malae faciei rubent, ungues temporis ſucceſſu contrahuntur, aridi & ex virore pallidi evadunt. Quam primum autem moritur, ſanguinem & pus exſpuens, niſi curetur &c.* Os enim in his aphthis perpetuo ſaliva impletur, &, ſi malignae indolis ſint, foetor ſatis magnus adeſt; ſeparatis illis eſcharis mortuis, crudus ſanguinolentus locus eſt, & per ſuppurationem natam ſeparantur illae eſcharae. Si autem omnia illa applicentur aſperae arteriae, facile intelligitur, quare vox rauca ſit, & quare pereant tabidi, niſi cito ulceroſus locus depurari & conſolidari poſſit.

Certe *Galenus* (*l*) ſimilia vidit & deſcripſit. Aſt eſcharula illa, quae *Hippocrati* dicitur, οἷον μύκης ἀφ' ἕλκεος, ipſi vocatur ſimili ſignificatione ἐφελκίς. Sed & alium caſum narrat ſatis mirabilem de homine, qui exſpuebat humorem liquidae bili perquam ſimilem, non acrem, quotidie aucta copia: poſtea leni ſuborta febricula tabeſcebat, adeo ut etiam purulenta exſcrearet: poſt quatuor menſes exiguum cum pure cruorem ejecit; tandem increſcente febre, ac reſolutis viribus, tabidorum more periit. Fatetur autem *Galenus*, quod poſtea plures ſimiliter affectos viderit, ſed nullum curare potuerit, licet ſedulam navaret operam: longio-

(*k*) De Morbis Lib. II. cap. 18. Charter. Tom. VII. pag. 570. (*l*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 476.

giori quidem tempore morbum trahebant poſteriores aegri, quibus omnibus artis adminiculis proſpicere tentabat; ſed tamen nullus evaſit, & omnes, morti proximi, pulmonis putres quasdam partes exſpuerunt. Semel mihi contigit videre hunc morbum in ſene octogenario, qui ſputa excernebat flava adeo, ac ſi ſaturatiſſimo croci colore tincta fuiſſent, qui & morbo, & aetate confectus defecit citius, bimeſtri nempe ſpatio: conquerebatur ille de ſputorum horum flavorum amareſcentia. Licet autem *Benedictus*, magis indefeſſa obſervatione morbi hujus, quam lectione auctorum, videatur collegiſſe illa, quae de hoc morbo edidit, tamen illum non latuerunt ſimiles obſervationes. Dicit enim (*m*): *Pulmonarii aquarum mitiorum adfluxum & tranſitum diutius ac facilius ſemper ſuſtulere; humorum vero bilioſorum aegre & per tempus tantum; ſalinorum vero & nidoroſorum craſſeſcentium perfuſione & expreſſione quam citiſſime peſſundantur.* Certe omnes facile credent, vix unquam accuratiorem morbi deſcriptionem haberi, quam ſi facta fuerit a perito Medico, qui hunc paſſus fuit, dum in aegro corpore mens ſana erat. Ideo magni aeſtimatur podagrae deſcriptio, quam *Sydenhamus* dedit, cholerae hiſtoria, quam *Tralles* conſcripſit, &c. Sic & *Benedictus* (*n*) phthiſi graviter laboravit, ac ſe ipſum curavit:

Phthiſin diſcutis,
Non authorum tantum teſtimonio,
Sed damno tuo:
Idem nempe aliquando extitiſti
Et Aeger & Medicus.
Haud facile dictu,
Gravius laboraveris, an glorioſius evaſeris.
Tabidorum Theatro praeluſorium hoc opus,
Marceſcentis olim tui, & pene ſceleti, Anatome.
Securiorem nunquam lector adhibeat fidem.
Senſit, curavit, ſcripſit.

Quandoque etiam contingit, calculos in pulmone generari: vidi ſaepius per tuſſim excretos, quandoque friabiles & gypſeae materiae ſimiles, aliquando duriores longe & aſperae ſatis figurae: plerumque haemoptoë a valida & continua tuſſi ſequitur, uti etiam ſi aſper & anguloſus calculus, per tuſſim agitatus, vaſa laeſerit: aliquando & diuturna ſicca tuſſis adeſt, poſtea purulenta ſputa prodeunt, & ſenſim contabeſcunt. Teſtatur *Williſius* (*o*), quod in plurium phthiſi defunctorum cadaveribus *invenerit pulmones ab ulcere quovis immunes, ſed tuberculis, aut*

(*m*) Tabid. Theatr. pag. 108. (*n*) Vide Carm. Praefixa Theatr. Tabid.
(*o*) Pharmac. ration. Tom. II. Sect. 1. cap. 6. pag. 87.

aut lapidibus, aut materia ſabuloſa, per totum conſitos: hinc damnavit illam phthiſis definitionem, quae ulcus pulmonis ſupponit; & potius dicendum eſſe voluit, *quod ſit totius contabeſcentia a mala pulmonis conformatione orta.* Interim certum eſt, quod ab his pulmonis ulcus ſaepius oriatur, uti ipſe vidi, & ſemper ferè immedicabilis phthiſis; quod & confirmat *Benedictus* (*p*), dicens: *Phthiſici, quibus pulmones ob lapidum & oſſium inaequalium innaſcentiam lacerati fuerint, deploratiſſimi.* Verum quidem eſt, quod, quidquid pulmonis functionem multum impedire poteſt, contabeſcentiae totius corporis cauſa merito habeatur; efficacia enim pulmonum in corpore ſano majoris eſt momenti, quam reliquorum viſcerum; cum praecipuum ſit inſtrumentum pulmo, cujus actione chylus figuratur in formam ſolidarum & fluidarum in toto corpore partium (*q*). Hinc ſi pulmo pro maxima parte in ſcirrhum indureſcat, vel calculis aut ſabulo impletus rigeſcat, tabeſcere poteſt homo abſque pulmonis ulcere: tamen negari nequit, ſimilia mala ulcus pulmonale ſaepe producere, &, ſi diutius ſupervixerint tales homines, fere ſemper ſequi phthiſin ulceroſam; licet in initio tantum eſſet maraſmus, ob defectum elaborationis chyli in nutrimentum perfectum, quod reſtaurare poſſet jacturam quotidianam, quam ſolida & fluida noſtra patiuntur etiam in perfectiſſima ſanitate. Obſervationes practicae hoc aſſertum omnino confirmant.

Celeberrimus Mead (*r*) notaverat, illos maxime pulmonis ulcerationibus obnoxios eſſe, quos pueros aut juvenes ſtrumae vexaverant; addit autem, *Experientiſſimum Medicum, Radclivium, dicere ſolitum, phthiſes in noſtris & frigidioribus regionibus eſſe plerumque ſtrumoſas. Saepiſſime itaque videmus in tabidis, poſt mortem inciſis, pulmonem tuberculis ſeu glandulis induratis obſitum, quae ſuppurantia pus exſpuerant.* Videmus autem in ſtrumoſis, tumores collum occupantes per plures menſes, imo annos, haerere, antequam ſuppurari incipiant; & tunc quidam ex his tantum ſuppurantur, non vero omnes ſimul: praeterea conſtans ſatis obſervatio eſt, in ſtrumoſis ſimiles tumores viſcera obſidere. Simul etiam conſtat, hos tumores, in eodem etiam corpore, ex diverſa materia componi: quandoque enim continent materiem albam, aut griſeam, pultaceam, & quidem variae conſiſtentiae; quandoque duri ſunt aequabiliter tales tumores, & ſciſſiles; in nonnullis continetur materia, ac ſi calx aquae miſta foret, quae digitis nullam exhibet aſperitatem; in aliis reperitur calcaria materies dura, aſpera tactu, in fungoſum lapidem quaſi concreta (*s*). In cadavere juvenis aſthmatici inveniebatur pulmo pro parte ulceratus, pro parte plenus tuberculis continentibus materiam cretaceam:

(*p*) Tabid. Theatrum pag. 110. (*q*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 200. & 208. (*r*) Monit. & Praecept. Med. pag. 46. (*s*) De Haen Rat. Medend. Tom. II. pag. 180.

ceam: hepar in parte concava, lien, & totum meſenterium, ſimilibus ſcatebant tuberculis (*t*). In quadrienni puero, qui ab incipiente phthiſi curatus perfecte videbatur, convulſionibus poſtea mortuo, pulmones inveniebantur pleni tuberculis, quorum quaedam pus tenue, alia craſſiorem materiam, inſtar caſei recentis, continebant (*u*).

Si ergo pulmo talibus tuberculis penitus fuerit obſeſſus, & craſſior, vel calcaria materies illis contineatur, quae tarde & difficulter ad ſuppurationem pervenit, poterit homo, ob impeditam pulmonis in chylo elaborando actionem, lento maraſmo perire, antequam ſequatur phthiſis purulenta; quae tamen ſucceſſiſſet, ſi diutius ſupervixiſſet aeger. Pulchra obſervata habentur (*w*), quae hanc rem probant omnino: Miles 25 annorum in noſocomium venit; laborabat febre lenta, tuſſi ſicca, levi oppreſſione pectoris; facies erat pallida, & macies ſumma. Poſt binas venae ſectiones, diaeta lactea adhibita fuit, & veſperi dabatur papaveris albi ſyrupus. Nihil haec profuerunt; magis adhuc emaciabatur, vires minuebantur, & placida morte periit, abſque alvi fluxu, qui finem imponere ſolet phthiſi conſummatae, uti poſtea dicetur: reſpiratio autem toto morbi decurſu non fuit admodum difficilis. In cadavere, dum pulmones manibus pertractabantur, apparebant ac ſi craſſiori ſabulo omnino eſſent repleti: diſſectis pulmonum lobis detegebatur magnus numerus tuberculorum durorum, quae piſum mole aequabant, continebantque materiam gypſeam quaſi & molliorem.

Alter miles viginti & octo annorum, macilentus, debilis, per octo fere menſes tuſſi moleſta fatigabatur: in noſocomium delatus decumbebat febre lenta: tuſſis erat multa, ſputa rara, tenacia, alba, nunquam purulenta: decubitum in latus ſiniſtrum ferre non poterat. Varia tentata fuerunt remedia, ſed incaſſum omnia: ſucceſſerunt ſudores lev s, emaciatio ſubita, deglutitionis difficultas, vocis exſtinctio, mors. Nunquam autem diarrhoea adfuit. In cadavere inveniebantur pulmones undique pleurae accreti, reſperſi per totum minimis tuberculis, fere inſtar ſeminum milii. Dum manu premebatur pulmo, tactu percipiebantur tubercula dura, nucis magnitudine: quaedam ex illis tuberculis diſciſſa continebant materiem albam inſtar gypſi mollioris; unicum inveniebatur pure plenum: pars ſuperior lobi dextri dura erat inſtar lapidis, ovum gallinaceum minus aequans magnitudine. Merito notat celebris Autor, malum illud incurabile fuiſſe, ſi adultum jam eſſet, & numeroſis tuberculis duris obriguiſſet totus pulmo: verum ubi naſcentis mali prima veſtigia obſervabat, ſalvavit multos milites, dum illos ad montana loca ablegabat.

Sed

(*t*) Giov. Mich. Gallo dell' uſo del latte Tom. II. pag. 91. (*u*) Medic. Eſſays Tom. II. pag. 298. (*w*) Barrere Obſervat. Anatom. &c. pag. 124. &c.

Sed ſimul etiam ex hac obſervatione conſtat, tubercula talia, licet in origine dura fuerint, & gypſea quaſi materia repleta, ſucceſſu temporis tamen ſuppurari, atque ſic phthiſin cum ulcere pulmonis producere; adeoque merito inter phthiſis pulmonaris, proprie dictae, cauſas numerari. Poteſt tamen contingere, pulmonem numeroſis adeo tuberculis obſideri, ut tota ejus actio impediatur fere; tuncque tales aegri vero maraſmo contabeſcere poſſunt, antequam haec tubercula ad ſuppurationem perveniant. Numeroſiſſima exempla talis phthiſis tubercularis occurrunt Medicis in praxi, dum, poſt dolorem obtuſum in intimo quaſi pectore perceptum, cum aliqua reſpirationis difficultate, ſputum prodit, cum levamine, purulentum. Senſim minuitur ſputi copia, conſolidatur parva haec vomica; & ſatis bene ſe videntur habere tales aegri: poſt paucos vero menſes omnia eadem redeunt ſymptomata, dum novum nempe tuberculum pus collegit, & rumpitur. Repetitis ſaepe vicibus hoc contigiſſe obſervavi, & a peritis Medicis multis audivi, quod ſimilia viderint. Plerique tamen ultimo phthiſici pereunt, ſed ut plurimum ſatis diu hunc morbum tolerant, antequam ſuccumbant. Ubi vero a quacumque cauſa accedente plura ſimul tubercula abeunt in vomicas, citius pereunt.

Poſt autumnum mollem, pluvioſum, auſtro praedominante, qui & frequenter hyeme & vere ſequentibus ſpirabat, ſequebatur aeſtas nubila, pluviis fere nullis, ſed auſtro ſpirante pariter; obſervavit *Hippocrates* (*x*), quod *ante incipientem aeſtatem & per aeſtatem, atque in hyeme, eorum multi, qui jam ſubtabeſcebant longo tempore, tabidi decubuerint: quandoquidem multis etiam dubie ſe habentibus tabes tunc confirmata fuit*. An non merito illi, quorum pulmones duris tuberculis occupantur, *ſubtabidi* poſſent dici? An non videtur ſatis veroſimile, talibus contigiſſe in auſtrina aëris conſtitutione illa, quae ab *Hippocrate* enarrantur? praecipue cum praemittat [*y*] ſequentia: *Pluribus tuſſes aridae, nihilque a tuſſientibus educebatur, atque voces non multo poſt rauceſcebant*.

Imo adeo favere hanc epidemicam conſtitutionem, ad phthiſim producendam, ut illi, quorum natura ad hunc morbum vergebat, jam inciperent phthiſim pati, qua antea nondum correpti fuerant: plurimi perierunt; imo addit *Hippocrates*, ſe neſcire, an quis ex decumbentibus etiam modico tempore ſupervixerit, cum longe celerius interirent, quam in hoc morbo fieri ſolet. Reliqui vero morbi, qui eadem hac tempeſtate graſſabantur, facile tolerabantur, neque erant pernicioſi. Plura adhuc alia apud *Hippocratem* [*z*] habentur, quae demonſtrant magnam affinitatem ſymptomatum, cum illis, quae in tuberculis pulmonum obſervantur; at quae deſcribere nolui, ne longus nimis ſim.

Hactenus dicta ſufficient, ſpero, ut conſtet, quam diverſa phthiſis eſ-

(*x*) Epidem I. textu 18. Charter. Tom. IX. pag. 22. & ſeq. (*y*) Ibidem pag. 20. (*z*) Ibidem pag. 20.

ſe poſſit, & a quam variis cauſis naſcatur. Sequitur jam videamus, quomodo, & cum quibus ſymptomatibus ulcus pulmonis in phthiſin degeneret, tandemque morte finiatur.

§. 1206. Effectus vero Ulceris pulmonalis jam facti, ſed tecti, nomine Vomicae, hi fere obſervandi: puris acrimonia, copia, putredo, quotidie auctae; membranae hoc coërcentis dilatatio, corroſio, maceratio; vaſorum ſanguiferorum, Bronchialiumque, converſio in pus; totius pulmonis, vel alterutrius lobi, conſumtio purulenta; tuſſis fere perpetua ſicca, vel ſputa ſolo concuſſu tuſſiculoſo abraſa promens; ſanguinis in ulcus affluentis converſio in pus; vomicae propagatio in pulmone; vomicae hujus perruptio in laryngis tubos; puris ſuffocans aliquando ſecretio, vel quotidiana cum tuſſi, ingens, in aqua ſubſidens, coacta, dulcis, pinguis, foetida, alba, rubra, flava, livida, cineritia, ſtrigmentoſa, igni impoſita carnem aſſam ſpirans foetidam; Vomicae perruptio in cavum Thoracis, unde reſpiratio difficillima, phaenomena Empyematis (1188. N. 4.). Tum reſpiratio peſſima; conſumtio omnis ſanguinis, chylique, in pus; nutritivi praeparatio ſublata; ſolidorum conſumtio fere integra; febris hectica cum pulſu parvo, languido, calore ad ſuperiora acri, genis rubentibus, facie Hippocratica; anxietas inexplicabilis circa veſperam plerumque; ſitis magna; ſudor nocturnus ingens; puſtulae rubrae; pedum, manuumque, inflatio a parte affecta; debilitas ſumma; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore, cum puſtulis aquoſis, diarrhoea flava, foetida, purulenta, cadaveroſa, frequens, teneſmodes, debilitans; ſputi ſuppreſſio; mors. Unde Regulae hae perſpiciuntur.

Vomica, ſive ulcus tectum, in pulmone adeſt: verum antea ad §. 406., ubi de abſceſſu agebatur, enumerata ſunt omnia illa mala, quae a pure, in abſceſſu diu retento, ſequuntur; ibi dictum fuit, pus acre fieri, putreſcere, vicina conſumere, erodere. Si jam illi effectus puris retenti & accumulati conſiderentur in pulmone obtinere, facile patet, quanta inde metuenda ſint mala; de quibus etiam dictum fuit ad §. 835. 836., ubi de vomica pulmonis poſt peripneumoniam nata agebatur. Verum quidem eſt, quod poſt inflammatorios validos pulmonum mor-

morbos majoris molis vomicae ſoleant naſci, quam in multis phthiſicis obſervantur, in quibus, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, ſaepe minoris molis tubercula tantum naſcuntur, quae ſucceſſive ſolent ſuppurari, rumpi, & per ſputa purulenta evacuari, ſicque ſenſim pulmonem depaſcendo lentam inducere phthiſin. Interim tamen, ſi vel plura fuerint talia tubercula, quae ſuppurantur, & ſatis vicina ſibi mutuo, vel non ſatis cito rumpantur, dum matura ſunt, poterunt ſenſim aucta copia puris in magnam ſatis vomicam mutari; de qua re videantur illa, quae ad §. 1185. habentur. Quamvis autem pulmonis vomica numquam periculo careat, tamen obſervata practica docent, longe plures evadere, dum, poſt ſuppuratam pleuritidem, vel peripneumoniam, ingentem puris copiam ſimul & ſemel exſpuunt, quam ubi in minoribus tuberculis colligitur pus in pulmone. Teſtatur de his *Celeberrimus Mead* [*a*]: *Is morbus, etſi gravis ſit, & in tabem ſaepe deſinat, haud tantum periculi adfert, quam minores illae exulcerationes.* Non tantum ſpem, ſed & certam ſalutem, auſus fuit *Hippocrates* (*b*) promittere illis, qui ex pleuritide, vel peripneumonia vomicas collegerunt, dicens: *Et quicumque ex Peripneumonia aut Pleuritide ſuppurati fiunt, minime moriuntur, ſed ſani fiunt.* Verum ubi, non poſt validas inflammationes, ſed ob alias cauſas, vomica parva in pulmone naſcebatur, tunc pejora metuebat. Addit enim [*c*]: *Suppurati etiam fiunt, quum minus excreant, quam ad pulmonem defluat. Quod enim in pulmone conſiſtit & defluit, pus fit. Pus autem, in pulmone & thorace conſiſtens, ulcerat & putrefacit.* Quod autem hic reſpexerit ad tubercula pulmonis, patet ex alio loco (*d*), ubi illa ſic deſcribit: *Tuberculum vero pulmonis ita oritur. Quum pituita aut bilis orta fuerit, putreſcit, & quamdiu quidem adhuc crudum fuerit, tum dolorem tenuem, tum tuſſim ſiccam, excitat, poſtquam vero maturuerit, anteriore & poſteriore parte acutus dolor oritur, calores invadunt, ac tuſſis vehemens. Et ſiquidem pus quam citiſſime maturuerit, eruperit, ſurſum vergat, ac totum exſpuatur, venterque, in quo pus erat, conſidat ac reſiccetur, prorſus ſanus evadit: ſi vero quam citiſſime ruptum fuerit, maturuerit, ac repurgatum fuerit, neque tamen penitus reſiccari poſſit, ſed ipſum tuberculum ex ſe pus effundat, pernicioſum eſt illud, & a capite & reliquo corpore pituita ad tuberculum defluens putreſcit, & pus gignitur, ac exſpuitur, quo corruptus perit. Perit autem ex ventris profluvio.*

Quotidianis obſervatis & Medici, & Chirurgi norunt, magnam diverſitatem eſſe in curandis ulceribus, etiam in illis partibus corporis, ad quas manibus acceſſus datur. Si enim poſt validam phlegmonem abſceſſus

(*a*) Monita & Praecept. Med. pag. 53. (*b*) De locis in homine cap. 7. Charter. Tom. VII. pag. 366. (*c*) Ibidem. (*d*) De Morbis Lib. I. Charter. Tom. VII. pag. 540. 541.

ſceſſus ſequatur, illum, ubi maturitatem adeptus eſt, aperiunt, ſicque liberum exitum puri collecto conciliant. Subſidet tumor, blanda ſuppuratione depuratur tota ſuperficies cavi, in quo pus haeſit, ſicque ad conditionem puri vulneris reducuntur latera vomicae, & ſibi contigua dum redduntur, moderata preſſione faſciae circumductae, fit conſolidatio perfecta. Verum ubi in ſcrophuloſis incipiunt ſuppurare tubercula, quam lente omnia procedunt, quam taedioſa ſunt ob diuturnitatem curae haec mala, quam turpes, profundae, & corrugatae, cicatrices manent! Dum in cruribus ſcorbuticorum ulcera naſcuntur, ſenſim vicina depaſcunt, & per annos omnem artem chirurgi eludunt, niſi emendari poſſit ſcorbutica humorum acrimonia. Haec conſideranti patebit ratio, quare magnae pulmonum vomicae ſaepe feliciter curentur, & contra minora tubercula tam difficulter ad perfectam ſanationem deduci poſſint. Antea demonſtratum fuit, talia tubercula in phthiſicis obſervari, quae quandoque duram adeo continent materiam, ut vel omnino non, vel difficillime ſaltem, ad ſuppurationem deduci poſſint: patuit, per eroſionem vaſorum ab acribus cum ſanguine fluentibus fieri haemoptoën, & poſtea pulmonis ulcus; unde facile intelligitur difficultas curationis, dum ſuppurato quamvis & rupto tali tuberculo eadem mala diatheſis ſupereſt, unde renaſci poterit idem malum, vel & impediri, ne cavum parvae talis vomicae in pulmone depuretur & conſolidetur, quin imo pergat quotidie novum pus colligere. Tunc obtinet ille caſus, de quo in textu modo citato *Hippocrates* dicit: *Quod non poſſit reſiccari, ſed ipſum tuberculum ex ſe pus effundat*. Ubi ergo diu manet puris ſputum, nec minuitur, ſed increſcit, merito pernicioſum habetur. Ideo in *Coacis* (*e*) monuit ſequentia: *Quibus in pulmone tubercula fiunt, pus educunt ad quadraginta dies poſt ruptionem; hos vero transgredientes plerumque phthiſici fiunt.*

Alia occaſione ad §. 890. 1., ubi de Pleuritide agebatur, dictum fuit, *Helmontium* hoſtile acidum, pleurae & intercoſtalibus locis infixum, pro cauſa pleuritidis habuiſſe, atque vocaſſe *ſpinam pleuriticam*; quam educendam eſſe voluit, ut curaretur morbus, vel ſaltem ſic enervandam, ut laedere amplius non poſſet. Et uti ſpina digito infixa inflammationem & ſuppurationem facere ſolet, niſi educatur, ita & in ſpina pleuritica, ipſi dicta, verum eſſe voluit, & omnem in hoc morbo venae ſectionem damnavit. Certum eſt, per ſuppurationem natam una cum pure excuti ſpinam, quae digito inhaerens inflammationis & ſuppurationis cauſa fuerat: aeque etiam verum eſt, per ſuppurationem tolli & a vicinis vaſis vivis ſeparari illa, quae inflammatoria materia non reſolubili infarcta erant; adeoque hoc facto, pure educto, & conſolidato loco, morbum ſanatum eſſe. Viderat tamen *Helmontius*, non ſemper adeo facile

(*e*) N°. 404. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

cile eſſe talem locum ulceroſum depurare, & depuratum conſolidare: hinc, ſua phraſi utens, dixit ſequentia (*f*). *Spina enim evulſa, facile ceſſat reliquum, niſi forte diuturna mora apoſtema ipſum fecerit ſpinoſum. Nam ſemel nato apoſtemate vel ulcere, licet a tergo nec radicem in corpore ſint nacta, nec aliunde foveantur, per ſe ſtant deinceps, ſubſiſtuntque abſque alia ſui tutela. Incumbendum ergo ſpinae evellendae. Eſtque tabidi ulceris pertinacia, quod ulcus jam ſpinam non habeat, ſed ſpinoſum evaſerit.* Per ſpinam intellexit omne illud, quod inflammationem & ſuppurationem producere valet: cum autem ulcus tale pulmonis non facile depurari & conſolidari poſſit, quotidie novum pus colligit. De rationibus autem hujus difficultatis dicendum erit, ubi de cura phthiſis agetur.

Verum perpetua tali ſuppuratione totum hoc viſcus conſumi poterit; uti videmus in partibus externis, fiſtuloſa & ſinuoſa ulcera non tantum membranam adipoſam conſumere, ſed & muſculos, imo & ipſa oſſa: unde obſervatum fuit in cadaveribus phthiſi defunctorum, pulmones, vel in totum, vel maxima parte, conſumtos fuiſſe. Antea ad §. 1199. monitum fuit, polypoſas concretiones, poſt haemoptoën quandoque tuſſi eductas, fefelliſſe Medicos etiam peritos, dum credebant, vaſa ſanguinea pulmonis ſic exſpui: verum ſuppuratione diuturna ſic ſolvi poſſe bronchia pulmonis a vicinis, quibus cohaeſerant, ut una cum ſputis prodeant, poſſibile videtur, licet quidam de hac re dubitaverint. Certe *Galenus*, uti antea ad §. 1205. dictum fuit, obſervavit, phthiſicos pulmonis putres quasdam partes exſpuiſſe. *Benedictus* (*g*) teſtatur, quod non ſemel viderit, *pulmonis parenchyma aequali attritione ita diſſolutum, ut in putrilaginem, limi quamdam ſpeciem prae ſe ferentem, redactum videretur.* Imo, *Quos phthiſicorum acris & inaequalis perdiderat depraedatio, horum pulmones, praeſertim lobos fruſtulatim laceratos, & quaſi ſorice demorſos, aperto cadavere deprehendit.* Similia me in cadaveribus quandoque vidiſſe, probe memini, & magnus ſatis numerus obſervationum ſimilium habetur apud *Bonetum*, aliosque plures; quas recenſere nimis longum foret: unicum *Diemerbroeckium* [*h*] teſtem adduxiſſe ſufficiet, qui non tantum pulmones adeo ulceroſos invenit, ut vix dimidium viſceris ſupereſſet, verum & in homine, qui ex neglecto thoracis vulnere phthiſicus obiit, poſt viginti duos ab inflicto vulnere menſes, *invenit vulnerati lateris totum pulmonis lobum ſuppuratione adeo conſumtum, ut ne minima quidem ejus particula in illo latere ſupereſſet; imo fere dixiſſes, nunquam in eo latere quidquam pulmonis fuiſſe.* Imprimis autem ideo quam maxime notabile eſt illud exemplum, quia omni cum cura luſtratum fuit illud cadaver a *Diemerbroeckio*, qui Anatomen in Academia Ultrajectina publice profitebatur, coram alio Medico & binis Chirurgis, ut nem-

(*f*) *Pleura furens* pag. 320. N°. 21. (*g*) Tabid. Theatr. pag. 64.
(*h*) Anatom. Lib. II. cap. 13. pag. 310.

nempe renunciaretur magiſtratui, an vulnus inflictum ante tot menſes cauſa mortis habenda eſſet, nec ne?

Mirum videri poterit, cur in tali caſu non pereat aeger potius ſubita haemoptoë, dum cor dextrum urget ſanguinem per arteriam pulmonalem in lobum, qui conſumitur. Contingit hoc aliquando, ſed rarius tamen, & fere ſemper lenta phthiſi pereunt. Plurima certe obſervata docent, ubi ſuppuratio adeſt, minus eſſe haemorrhagiae periculum. Hoc videmus in vulneribus, imo in ipſis etiam membrorum exſtirpationibus. In haemoptoïcis, etiam ſaepe recidivam paſſis, dum ſuppurati fiunt, ceſſat ſanguinis ſputum, licet perpetua maneat tuſſis, & ſaepe ſatis valida. Totum renem per ſuppurationem conſumtum vidi ita, ut nullum parenchyma, ſed ſola membrana externa ſuperſtes inventa fuerit in cadavere; tamen nullus ſanguis exiverat per urinam, ſed pus tantum. Forte tamen etiam in fabrica pulmonis aliqua poſſet inveniri ratio, quae minueret hanc difficultatem. Notum eſt, pulmonem dividi in lobos majores, qui ſinguli denuo in minores ſubdividuntur, ad quorum ſingulos arteriae pulmonalis ramus venit, major ad lobos majores, minor ad minores lobulos, ex quibus unitis major lobus componitur. *Ruyſchius* (*i*) in pulmonis fabricam inquirens vidit, *vaſa ſanguinea unius lobuli (in pulmone vitulino) nullum habere commercium cum alterius lobuli vaſis, intercedente membrana, aut ſepto membranaceo. Imo membrana cujusque lobuli ambit tantum lobulum proprium: vaſorumque ramuli tantum proſpiciunt ſuo proprio lobulo. Hoc ita ſeſe habere in pulmone vitulino expertus ſum; in homine vero non ſemper (ſi unquam) illud locum habere.* Interim tamen alio in loco (*k*) ſubdiviſionem majorum pulmonis loborum in millenos alios minores demonſtrat. *Celeberrimus Helvetius* [*l*] in pulmonis fabricam inquirens invenit, quod arteriae non tranſirent ab uno lobulo in alterum, ſed ſinguli ramuli ſuis proſpicerent lobulis; majores autem rami inter lobulorum interſtitia decurrerent. *Lieberkuhnius*, quo neminem dexteriorem in rimanda viſcerum fabrica vidi unquam, & cujus praematuram mortem cum omnibus bonis lugeo, dum gratus recordor, quot & quanta ab illo didicerim, & quam pulchra ab ipſo praeparata poſſideam, rem hanc confecit, & plurimis demonſtravit partem pulmonis humani, ablata membrana externa, ſeparati in minores lobulos, qui ab aſpera arteria dependebant: tres diverſos ramos arterioſos, & unam venam, quatuor diverſis coloribus tincta materia repleverat, & ſic manifeſte oſtendebat, nullam eſſe per vaſa communicationem inter lobulos, hincque intelligi poſſe, quomodo lobulus pulmonis queat obſtrui in vaſis ſuis, inflammari, ſuppurari, & tamen illud vitium non ſtatim communicari vicinis. Sic intelligimus, quo-

(*i*) Muſ. Anat. ſive Catal. rarior. pag. 134. (*k*) Theſaur. Anat. VI. N°. 92. (*l*) Academ. des Sciences 1718. mem. pag. 38.

quomodo lenta phthiſis ſenſim depaſcere pulmonem poſſit, abſque eo quod haemoptyſis ſubito lethalis ſequatur; dum vitium nempe ſenſim ab uno pulmonis lobulo ad alterum ſerpit, & ſingulis lobulis minores rami arterioſi proſpiciunt, integra & libera manente circulatione per reliquam pulmonis partem non affectam. Simul etiam ex hac pulmonum ſtructura melius intelligitur, quid proprie ſint pulmonum tubercula, quae toties a Medicis obſervata fuerunt ſucceſſive inflammari & ſuppurari.

Tamen fatendum eſt, non ſemper inveniri in phthiſicorum cadaveribus pulmones conſumtos, licet quotidie ingens ſputi purulenti copia prodierit, & hinc Medici ſuſpicati eſſent, viſcus illud totum fere contabuiſſe. Lubens fateor, mihi hoc aliquoties contigiſſe; & memorabilis talis caſus in Noſocomio practico Viennenſi viſus eſt [m], ubi poſt ſputa purulenta copioſiſſima pulmo ſatis integer inveniebatur; undique quidem accretus pleurae & pericardio in ſiniſtro thorace; ſed quomodocumque diſſecaretur, nec guttula puris, nec vomicae veſtigium inveniebatur: in trachea inciſa tamen quid purulenti aderat. Verum certa obſervata docent, non ſemper ſuppurationem conſumere partem, unde pus manat, & tamen, largiſſima puris copia, quotidie excreta, totum corpus contabeſcere. Poſt exſtirpationem mammarum, uti & artuum majorum, toties doluerunt Chirurgi, tabeſcere aegros, dum nimia puris copia ex lata ſuperficie tanti vulneris quotidie exit, ita ut omnes corporis humores, ſucceſſive in pus mutati, elabantur de corpore, donec contabeſcat aeger, qui primis poſt exſtirpationem diebus optimam ſalutis ſpem exhibebat omnibus. Pauco tamen ante mortem tempore ſiccatur ſaepe tota ſuperficies vulneris, & poſt mortem ne veſtigium puris apparet. Vidi, ingentia in cruribus ulcera per annos incredibilem copiam ichoris foetidi dediſſe quotidie, & dum corticis peruviani uſu, loco ichoris, bonum pus naſci inciperet, in toto ambitu cicatrizari incipiebant, nec apparebat magna jactura ſubſtantiae poſt integram conſolidationem. Antea ad §. 158. 7. & ad §. 432. notatum fuit, ex *Hippocrate*, circa mortem ulcera ſiccari; unde & ſiccitatem ulcerum inter ſigna lethalia numeravit in aegris. Si jam & hoc contingat in phthiſicis, poſt mortem pauculum tantum puris invenietur, & fere ſolis tantum in tracheis, dum non amplius ſputa extuſſire poſſunt aegri, morti proximi. Unde & monuit *Hippocrates*, uti poſtea dicetur, ſputorum ſuppreſſionem in phthiſicis mortem quam proxime praecedere.

Sed & inde intelligitur ratio, cur, ſi unus lobus pulmonis purulentus fuerit, pus inveniatur quandoque in altero pulmone. Dum enim tuſſi moleſta aegri jam debiles nituntur ſputa educere, nec valent tamen, pus elevatur in aſperam arteriam, & dein relapſum, ad utrum-

(*m*) De Haen Rat. Medend. part. 1. pag. 118.

que pulmonem venire poteſt. *Celeberrimus Simſon* [*n*], in cadavere hominis, qui magnam copiam puris ante mortem exſpuerat, invenit pulmonem dextrum in ſuperiori parte ſcirrhoſum, ſimulque ſinum purulentum, qui digitum capere poterat; inveniebat quoque calculum, & copiam aquae in pectoris dextri cavo. Siniſtrum autem pulmonem invenit ſanum, bene coloratum, abſque ulla duritie, & mirabatur ubique pus exire, dum cultello ſecaret in diverſis locis ſubſtantiam: non autem exibat pus magna copia ſimul, ſed gutta una vel altera tantum, ex diſſectis nempe aſperae arteriae propaginibus.

Tuſſis fere perpetua ſicca. Quamdiu enim tuberculum, vel & major vomica, nondum aperta, premit vicina loca & irritat, tuſſicula adeſt, ſed vel omnino ſicca, vel tantum mere mucoſa, per tuſſis concuſſionem abraſa, exſpuuntur; nihil autem purulenti adhuc in ſputis apparet. De his videantur illa, quae antea ad §. 834. 835. 836. de pulmonis vomica dicta fuerunt. Haec ſputa limpida vocabat *Caelius Aurelianus* [*o*]; & tunc *nondum phthiſici judicantur; in phthiſicam vero paſſionem proni ac declives eſſe noſcuntur*. Cum autem praecipua ſpes curae ſit vomicae pulmonalis in eo, ut cito rumpatur, & poſtea depurari poſſit & conſolidari, patet ratio, quare, diu ſi clauſa maneat vomica, periculum augeatur. *Hippocrates* (*p*) monuerat: *Difficulter ſpirantes ex ſiccitate, multa cruda educentes in tabe, perniciose habent*. In hunc locum dum commentatur *Duretus* (*q*), voluit, loco ξηρώσει, legendum eſſe, πληρώσει, ſicque difficultatem reſpirationis, non a ſiccitate, ſed a plenitudine pulmonis ob turgentem vomicam, deduci voluit. Certe ſi multa cruda eduxerint tales aegri, non poterit tuſſis ſicca dici. Generalem regulam practicam *Benedictus* (*r*) poſuit ſequentem: *Si ſpirabilia materiam quamcumque diutius retinuerint, medelae difficultatem commonſtrant.*

Sanguinis in ulcus affluentis, &c. Antea, ubi de vulneribus agebatur §. 158. 7., conſtitit, pus extra vaſa fieri, ſed materiem, unde fit, per vaſa afferri. Neque videtur ſanguis ruber in pus mutari, ſed potius tenuiores humores a ſanguine ſecreti: quamdiu enim vulnus ſanguinolentum eſt, non videmus pus, ſed poſtea contractis vaſis madet vulneris ſuperficies tenuiore humore, qui ſenſim in ſuperficie vulneris, ſi defendatur liber aëris acceſſus, in pus mutatur. Si enim vulnus aëri exponatur, exſiccantur omnia, & cruſta tegitur vulnus, ſub qua cruſta dein pus fit. Simul tunc patuit, ſanos humores in pus mutari; & hi quidem videntur citius in pus abire, quam morboſi: ubi enim ſemel in vulnere pus apparuit, illo deterſo, intra 12. horas pus renaſcitur; imo ad-

(*n*) Medic. Eſſays vol. V. part. 2. pag. 620. (*o*) Morbor. Chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 422. (*p*) Coac. Praenot. N°. 445. Charter. Tom. VIII. pag. 878. (*q*) In Coacar. Hippocrat. pag. 321. (*r*) Tabid. Theatr. pag. 109

adhuc citius: inflammatoria autem materies longius tempus requirit, ut in pus abire poſſit, & forte eo tardius in pus mutatur, quo craſſior & magis compacta fuerit, vel ob alias quascumque dotes magis receſſerit a conditione ſanorum humorum. Sic antea dictum fuit ad §. 830., ſanari feliciter peripneumoniam ſputis craſſis flaveſcentibus, pauco cum ſanguine miſtis, & in album blandum cito mutatis; quae certe ſputa pus omnino referunt. Sic obſervamus, anginas mitiores cito ſaepe ſuppurari. Poſtea in variolarum hiſtoria patebit, optimae indolis variolas tardius prodire quidem, ſed ſuppurari citius. Cum ergo omnis totius corporis ſanguis per pulmonem tranſire debeat, ſi ſemel labes purulenta in hoc viſcere nata fuerit, mirum non eſt, augeri quotidie puris copiam, & vomicam clauſam extendi magis magisque, vel, ſi rupta fuerit, quotidie regenerari pus, quod per ſputa excernitur, ſicque ſenſim omnes corporis humores in pus abire, niſi ulcus tale pulmonis depurari & conſolidari poſſit. Antea autem jam monitum fuit, plures evadere, dum magna vomica pulmonis pus fundit, quam dum minoris molis ulcus hoc viſcus ſenſim depaſcitur. Hanc rem etiam videtur diſtinxiſſe *Caelius Aurelianuc* [s], dum dicit: *Empyica paſſio, ſive* ἀναφορητική, *diſcernitur a phthiſica non aliter, quam ulcerum collectione*. Verum eandem hanc paſſionem Empyicam paulo ante vocaverat purulentam ſive *vomifluam*. Addit autem poſtea: *Saepe coadcervatam puris copiam excludunt repente Empyici, ac deinde egeſtione facta febribus atque horroribus praeteritis liberantur, ut aut omnino iis careant, aut ex parte afficiantur: in phthiſicis ea, quae ſupra diximus antecedant, & liquida paulatim, non coadcervata excludantur, & pro modo auctae paſſionis etiam febres augeantur.*

Si jam magna talis vomica in pulmone nata fuerit, nec rupta depuretur brevi, vel & minor, ſenſim propagata, contiguam pulmonis partem adhuc ſanam depaſcatur, tandem totum hoc viſcus conſumitur, uti antea vidimus; vel ſaltem humores ad pulmonem allati in pus abeunt quotidie, quod per ſputa ejicitur, ſicque ſenſim contabeſcunt miſeri, licet poſt mortem pulmo appareat ſatis integer. Si enim facilis via ſit ſputis purulentis in tracheas pulmonis, non colligitur ſputorum copia, ſed libere educuntur, quamdiu vires conſtant, & firma adhuc latera ſufficiunt ſputis per tuſſim ejiciendis. Unde etiam intelligitur, quare quandoque longo tempore ſuperſtites aegri haec mala ferre poſſint, dum nempe in minori pulmonis lobulo pus colligitur, nec propagatur ad vicinos, vel ſaltem tarde admodum: de his pulmonis ulceribus dixit *Galenus* (t): *Quae vero in pulmone jam longo tempore remanſerunt, quamvis aliquando curentur, relinquunt tamen in ipſo calloſum quid & fiſtuloſum, quod tractu temporis levi occaſione excoriatur*. Annoſa talia pulmonis ulcera

(s) Morb. Chronic. Lib. IV. cap. 14. pag. 422.

(t) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. pag. 467.

cera conſiderans *Williſius* (*u*) dixit, cavum tale ulceroſum in hoc viſcere naſci, quod calloſos undique parietes habet, *ita ut materies ibi collecta in maſſam ſanguineam minime transferatur, ſed quotidie tota, copia licet ingenti, expectoretur. Taliter affecti, quaſi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, ſputum etſi multum & craſſum, imo flavum & purulentum quaſi, omni mane, aliquantulum in toto die, rejiciunt, tamen alias ſatis ſani degunt, bene reſpirant, comedunt, & dormiunt; εὐσαρκεῖς, aut ſaltem in modico corporis habitu, perſtant, & non raro perſeneſcunt.* Aliquot talia exempla ipſe vidi; & imprimis in illuſtri viro, qui ſeptuagenario major obiit: vidi per quadriennium ante mortem, illum quotidie mane uncias aliquot puris albi cocti exſpuere cum magna facilitate, & deinde ſaepius per diem ſimilia ſputa educere. Sanctè aſſeverabat, ſe jam a triginta annis ſimilem puris copiam ejicere, atque idem a fide digniſſimis Medicis confirmabatur, qui dudum illum noverant, & ipſius curam olim geſſerant. Omnia ſua munia praeſtavit ad mortem usque, & lauta ſatis utebatur menſa, appetitu valens. Apud *Schenckium* (*w*) plures ſimiles caſus habentur.

De periculo, quod imminet, ſi major pulmonis vomica uno impetu pus copioſum evomat in tracheam, antea dictum fuit ad §. 836. N°.2. Rarius tamen hoc in phthiſi contingit, cum plerumque quotidiana ſputi purulenti excretio fiat, donec ſenſim contabeſcant.

Quotidiana cum tuſſi, ingens, &c. In ulceribus partium exteriorum corporis maxima ſpes curationis ponitur in eo, ſi bonum quotidie pus exeat libere ex tota ulceris ſuperficie, & nihil puris diu retineatur, ſicque mora acrius redditum latera cavi, in quo haeret, male afficiat: unde, uti antea dictum fuit ad §. 413. & ſequentes, fiſtulae & ſinus difficillime curantur, niſi impediri poſſit, ne pus diutius in his moram trahat; quod optimè fit, diſciſſo toto cavo, in quo pus colligitur; tuncque latera talis cavi, per idonea remedia applicata, ſic poſſunt depurari, ut ad conditiones puri vulneris reducantur, & ſic obtineatur perfecta conſolidatio. Cum autem haec in pulmonis ulcere curando locum non habeant, patet ratio difficilis curae.

Quo autem ſputa in hoc morbo magis degenerant a conditione boni puris, eo caeteris paribus minor curationis ſpes. Sive enim hoc fiat a pure diu retento, in fiſtuloſo quaſi pulmonis ulcere, & ſic ſola mora mutato in pejorem indolem, ſive ipſum ulcus fundat perpetuo ichorem acrem, a conditionibus boni puris alienum, ſemper metus eſt, ne malum ſerpat magis magisque, vel & reſorptum pus, mora acrius & tenuius redditum, totum ſanguinem inficiat ſic, ut nutritioni penitus ineptus fiat, ſicque corpus contabeſcat; videantur illa, quae ad §. 406. de

(*u*) De Medicam. operat. Sect. I. cap. 6. pag. 161. (*w*) Obſervat. Med. rar. pag. 260.

de noxis puris diu retenti habentur: unde omnibus illis, qui per plures annos toleraverunt pulmonis ulcus, imo ad ſenectutem usque, ſemper libera fuit & quotidiana excretio boni puris.

Puris optimi notae antea §. 387. enumeratae fuerunt, ut nempe ſit album, laeve, aequabile, minime foetidum: peſſimum autem cenſetur illud, quod omnino ab his dotibus recedit, & e contra, uti poſtea dicetur, pro bono omine habetur, ſi pus malum, per bonum victum & idonea remedia, ſic emendetur, ut propius ad conditiones boni puris accedat. Ob hanc rationem Medici attente ſputa phthiſicorum luſtrant, ut debitam inde prognoſin forment.

Dixerat *Hippocrates* (*x*); *Phthiſicorum, in aquam ſalſam exſpuentium, ſputa ſi ad fundum tendant, cito pereunt.* Poſtea fere omnes Medici ſputa compacta, in aqua ſubſidentia, damnaverunt in hoc morbo, & habuerunt pro ſigno, quod & ſolidae partes corporis conſumi incipientes partem ſputi talis conſtituerent, quod inde aquae ſpecificam gravitatem ſuperans fundum vaſis petit. Sputa enim purulenta ſolent ſupernatare aquae, licet & quandoque quaedam ex illis, quae idem aeger exſpuerat in morbis, ſupernatare, alia fundum vaſis petere, viderim. Ideo videtur juſſiſſe *Hippocrates*, ut in aquam ſalſam aegri exſpuerent: cum enim haec ſpecifice gravior ſit aqua pura, requiritur major compactio adhuc ſputorum, ut vaſis fundum petere poſſint, adeoque & certius praeſagium. Notandum autem eſt, illud locum habere in ſputis omnino purulentis, quae nihil mucoſi admiſtum habent. Mucus enim, tracheas pulmonis inveſtiens, ſpumoſus ſemper eſt, & aëris bullas continet; adeoque ſi vel puri permiſtus fuerit, vel illius extremo margini viſciditate adhaereat, ſputum purulentum aquae ſupernatabit, licet proprie loquendo ſolum pus illud foret ſpecifice gravius aqua. Inde etiam intelligitur, quare quaedam ſputa fundum petant, quaedam non, licet eodem fere tempore excreta fuerint. Simul patet ratio, quare ſputa ſupernatantia poſt aliquod tempus fundum petant, dum nempe mucus ſputa ambiens, vel illis miſtus, aqua ſolutus fuerit, & bullae aëreae, muco incluſae, diſparuerint. Optime hoc experimentum inſtituitur, ubi poſt ſomnum levi tuſſicula ſputa cocta exſcreantur facillime a phthiſicis; tunc enim vix ullus mucus ſimul abraditur, & purum pus exſpuitur. Obtinet enim tunc illud, quod monuit *Benedictus* (*y*), ſequentibus: *In ſputorum* ἀναγωγῆ, *quae ad ſupernas tracheae partes traducta fuerunt, ſcreatu aut tuſſicula minime laborioſis exploduntur; quae vero imis inſederunt bronchiis, difficulter rejectantur.* Caeterum idem ille auctor *Hippocratis* ſententiam ſuis obſervatis confirmat, dum inter funeſtae phthiſis ſigna enumerat, *pus caenoſum, ponderoſum, colorisque cinerei, quod aquae*

(*x*) Coacar. Praenot. N°. 435. Charter. Tom. VIII. pag. 877. (*y*) Tabid. Theatr. pag. 49.

aquae injectum facile quaſi ei commiſcetur, fundumque petit (z).

Obſervatum fuit & ſputa varium habuiſſe ſaporem in phthiſicis. *Hippocrates* [a] memorat, in tabidis *ſputum craſſum, ex virore palleſcens, & dulce, per tuſſim rejici.* Paulo poſt notat, *quod ſputum ore continens exſcreaturus illud deteſtetur*, ob malignum ſaporem. In *Coacis Praenotionibus* [b] autem dicit: *Qui ſuppurati futuri ſunt, primum ſalſuginoſum ſpuunt, deinde dulcius.* Forte tamen ibi per *dulcius* intelligi poſſet *minus ſalſum*. Audivi aliquoties tales aegros de fatua dulcedine ſputorum conquerentes, & dum jam purulenta exſpuerent; & antea *Benedictus* (c) maxime ſuſpectum habuiſſe videtur dulce illud ſputum, & vidit nonnullos, intra trimeſtre ſpatium, *ex profuſo vitali nectare deflorescentes, & areſcentes, ſtrigoſos periiſſe.* Credidit enim, ſuccum nutritium ſic exſpui, & inde maraſmo perire exhauſtos aegros. Certe chylus & lac, proxima nutrimenti noſtri materia, dulcia ſunt. Confirmabatur autem in hac opinione, quod in cadavere hominis, poſt dulce tale ſputum defuncti, aliquoties tamen haemoptoën paſſi, *univerſa ſpirabilia, nec non viſcera naturalia omnia, quoad ſenſum ſana comperta fuerint.* Sed tamen *pulmo ubique inteneratus tonum amiſerat.* Uti etiam, quia *idem ſputum, igni admotum, ſicut ſuccus omnis nutritius, in gelatinae albicantis conſiſtentiam percoquitur.* Caeterum ſuis obſervationibus confirmat *Hippocratis* ſententiam, dum dicit: *Sputum hoc ſubdulce in omnibus, quos vidiſſe memini, ptyalismo diuturniori, & ut plurimum ſalino, praecedenti fuit conſectarium.*

Omnium autem optima judicat ſputa, quae omni omnino ſapore carerent; obſervavit enim (d), quod *ad phthiſin proni, qui frequenter inſipida ſputant, tardius tabeſcant, etiamſi ab ortu vitioſam pulmonum σύστασιν nacti fuerint.*

Foetida admodum ſputa longe pejoris ominis videntur, cum putredinis inceptae jam dent indicium: interim tamen videtur idem ille Auctor (e) in hac opinione fuiſſe, quod foetor ſputorum non ſemper ſignificet, morbum hunc citiſſime in mortem tendere. Monet enim, *ſanguinem puriſſimum putreſcere, ſi proprio tepore non foveatur.* Certe ſanguis grumoſus in tracheis pulmonum contentus, vel & materia purulenta ibi haerens, nec excreta citius, poterit corrumpi, cum liber aëris acceſſus ſit, & humidus loci tepor. Ob hanc rationem alio in loco [f], dum funeſtae phthiſis ſigna recenſet, damnat quidem anhelitum foetidum, ſed & ſimul addit difficultatem anhelitus maximam. Contigit mihi, aliquando tales caſus videre, ubi cum ſputis olidiſſimis diu ad-

(z) Ibidem pag. 104. (a) De Morbis Lib. II. cap. 17. Charter. Tom. VII. pag. 569. (b) N°. 403. Charter. Tom. VIII. pag. 876.
(c) Tabid. Theat. pag. 66. 67. (d) Ibidem pag. 110.
(e) Ibidem pag. 44. (f) Ibidem pag. 105.

adhuc vivebant aegri, & ſolitis poterant vacare muneribus: imprimis hoc miratus fui in juvene, qui foetidum adeo ſputum, mane imprimis, tuſſi rejiciebat, ut ferre vix potuerim, licet me non adeo delicatum credam, ut a ſimilibus facile afficiar. Diu certe traxerat morbum, antequam foetor ille ſputorum accederet, & cum his adhuc biennium integrum ſupervixit, quotidie ſolitis laboribus vacans; tunc autem, ſubito aucta ſputorum copia, cito contabeſcens periit. Hinc intellexi, quare *Hippocrates* (g) dixerit: *Quos ſuppuratos, mitius habentes, ſputorum graveolentiae ſequuntur, eos recidiva occidit.*

Talibus autem phthiſicis conſueſcere tutum minime videtur, cum putridus ſputorum halitus ab adſtantibus una cum aëre inſpirato in pulmones trahatur; metus enim eſt, ne contagio in ſanos propagetur morbus. Monuit *Galenus* [h] hinc: *Periculoſum praeterea eſt, conſueſcere his, qui tabe tenentur, atque in totum cum omnibus, qui putridum adeo exſpirant, ut domicilia, in quibus decumbunt, graviter oleant.* Certe juvenis ille, cujus modo mentionem feci, infecit ſororem & ancillam, quae ipſi in morbo aſſidue miniſtraverant. *Tulpius* (i) fatetur, quod in phthiſici cadavere lubens conſpexiſſet conſumpti pulmonis vitium, *ſed deterruit a ſectione foetor tabidus: noxius forte non minus medicis, quam ipſis conſanguineis.* Viderat *Benedictus* (k) in phthiſicorum cadaveribus pulmones inter diſſecandum in amurcam ſordeſcentem mutatos; unde facile intelligitur, quantam mephitim talia ſputa, quae coenoſa & argilloſa vocat, quandoque exſpirent; ſimulque notat, peſſima talia ſputa ponderoſiora eſſe reliquis ſemper. Quin imo, licet tantus ſputorum foetor non adſit, mali tamen quid ab halitu deploratorum phthiſicorum metuendum videtur: dum ultima oſcula uxor phthiſica moribunda fixerat mariti mento, poſtea totus ille locus glaber manſit, licet denſa barba creſceret in omni ambitu: caeterum tamen nihil mali optimus ille vir inde paſſus fuit, & plures annos ſupervixit abſque ullo male affecti pulmonis indicio.

Solent quandoque & Medici ſputa phthiſicorum ardentibus prunis imponere, &, ſi male oleant, dum comburuntur, citam & certam perniciem inde praeſagiunt: interim certum eſt, ſputa omnia male olere, dum comburuntur; unde *Benedictus* (l) monet, minus certam inde prognoſin haberi. Major vel minor foetor ſputorum, dum comburuntur, aliquod indicium dare poſſet majoris vel minoris corruptelae. Inter lethalia ſigna in phthiſicis *Hippocrates* (m) gravem illum ſputorum odorem numeravit quidem; ſed addidit: ſi *& capilli a capite defluant.*

In-

(g) Coacar. Praenot. N°. 406. Charter. Tom. VIII. pag. 876. (h) De Febribus Lib. I. cap. 3. Charter. Tom. VII. pag. 108. (i) Lib. II. cap. 11. (k) Tabid. Theatr. pag. 68. (l) Tabid. Theatr. pag. 44. (m) Aphor. 11. ſect. V. Charter. Tom. IX. pag. 200.

Infinitas fere ſputorum varietates in phthiſicis eſſe, agnovit *Aretaeus* (*n*); & plures recenſuit: *Sed omnes has puris formas & ſpecies eſſe* monet; & deinde addit ſequentia: *Quicumque vero aut igne, aut aqua humiditates explorant, hi haud ita multum phthoën mihi dignoſcere videntur: namque viſio quolibet alio ſenſu certior eſt, non modo iis, quae rejiciuntur, intuendis, ſed etiam aegrotantis ſpecie conſideranda: ſi quis enim vel plebejus hominem viderit pallentem, imbecillum, tuſſientem, macie confectum, hunc vera phthoë laborare pronunciat.* Verum non videtur conſideraſſe *Aretaeus*, quod per ſputorum explorationem aqua vel igne factam non indagaverint Medici, an phthiſis adſit nec ne, ſed tantum an citius aut ſerius morbus ille in mortem tendat; uti manifeſte ex *Hippocratis Aphoriſmo* modo citato apparet.

Vomicae perruptio in cavum thoracis, &c. Poteſt certe vomica pulmonis ſic rumpi, ut in cavum thoracis pus dilabatur: interim tamen in phthiſicis hoc contingit rarius, ſed plerumque per ſputa evacuatur pus. Si vero hoc contigerit, facile patet, quam parum ſpei ſuperſit, cum pulmo ulceroſus pure undique alluatur. Si empyema difficulter curetur, dum pulmo integer eſt omnino, quid ſperandum erit, ſi pulmo jam adeo male affectus fuerit? Caeterum videantur illa, quae in *Empyematis* hiſtoria habentur.

Tum reſpiratio peſſima. Quandoque enim, exeſo pulmone, uti antea dictum fuit, pauca vaſa aërea ſuperſunt: ſaepius pus accumulatur in tracheis, nec ob debilitatem educi poteſt per tuſſim. *Aliquando dolor pectoris & papillarum pungens & ulceroſus inter tuſſiendum exacerbatus* (*o*), vel & *dolor tendens in decubitu dextro aut ſiniſtro, ob pulmonum lateris alterutrius pleurae adnaſcentiam*, omnem ſputorum eductionem impedit, & reſpirationem ſuffocat. Ubi autem nondum rupta eſt vomica, comprimendo vicina vaſa adhuc libera, producit eadem mala, uti antea ad §. *836.* dictum fuit.

Conſumtio omnis ſanguinis, &c. Poſt mammae, aut & artuum majorum, exſtirpationem ſaepe tanta ſuppuratio naſcitur, ut vel ex hac ſola cauſa contabeſcant aegri, licet viſcera omnino integra ſint, omni nutrimento corporis in pus verſo, & per latam talem ſuperficiem vulneris elapſo. Si jam magnum in pulmone ulcus fuerit, & ſputorum purulentorum magna copia excernatur, idem neceſſario contingere debet, & quidem tanto magis, quod omnis totius corporis ſanguis per pulmonem tranſire debeat, & omnis chylus, ſtatim ac ſanguini miſtus fuit, cum illo per vaſa pulmonis feratur; poſt exſtirpationes autem pars tantum ſanguinis & chyli per haec loca tranſeat. Praeterea demonſtratur in Phyſiologicis (*p*), quod pulmonis actione repetita chylus cum ſanguine

(*n*) De Cauſ. & Sign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36. (*o*) Bened. Tabidor. Theatr. pag. 105. (*p*) Herm. Boerh. Inſtitut. Med. §. 208.

guine fluens per hoc viſcus praeparetur in nutrimentum, ex quo reſtitui poſſint illa, quae quotidie pereunt tam de fluidis, quam de ſolidis partibus in corpore ſano. Unde duplici de cauſa contabeſcit phthiſi laborans; ob jacturam nempe humoris nutrititii, & quia, labefactato per ipſum morbum pulmone, non poteſt per hoc viſcus ſic perfici recens chylus, ut inde corpus nutriri queat. Contingit ſaepe, ut omnia viſcera primae coctionis ſuis muneribus ſatis bene fungantur in phthiſicis: appetunt, digerunt, alvum naturalem deponunt, & tamen nullo modo inde proficiunt, ſed totus habitus corporis ſenſim marceſcit, quia pulmonis actio requiſita in chylum deficit. Pro peſſimo ſigno habuit *Benedictus* (*q*) illud, dicens: *Phthiſici, cibum avidè appetentes, & exinde robur neutiquam acquirentes, deſperati: Nectar enim vitale depraedationi dicatum indicat.*

Solidorum conſumtio fere integra, facie Hippocratica. Per ſputa purulenta copioſa, & imprimis per ſudores nocturnos, maxima fluidorum pars de corpore perit; hinc omnia vaſa, non amplius diſtenta fluidis, contrahuntur; omnis omnino pinguedo, a qua toroſitas corporis pendet, perit, ita ut ſola cutis & oſſa ſupereſſe tantum videantur; muſculorum tamen actio ſupereſt, & omnes motus muſculares exercere poſſunt, in quantum magna debilitas permittit, & exſucca articulorum ligamenta non impediunt: vidi peritiſſimum muſicum, conſummata phthiſi penitus emaciatum, pridie ante mortem cymbala pulſantem, & magna celeritate digitos moventem. Notum autem eſt, maximam molem muſculi pendere a tunica celluloſa interſperſa ſingulis fibrarum muſcularium faſciculis; hinc, licet extrema macie omnis tunica celluloſa diſpareat, manet tamen adhuc muſculoſa fabrica, motibus exercendis apta. Dum famem depingere voluit *Ovidius* (*r*), videtur deſcripſiſſe conſummatiſſimi phthiſici triſtem imaginem:

—— —— Cava lumina, pallor in ore:
Labra incana ſitu: ſcabrae rubigine fauces:
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent:
Oſſa ſub incurvis exſtabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. Pendere putares
Pectus, & a ſpinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, & immodico prodibant tubera talo.

Accuratiſſime deſcripſit totius corporis in conſummata phthiſi contabeſcentiam *Aretaeus* (*s*); ubi & pulchre notat, quod *buccarum tenuia dentibus*

(*q*) Tabidor. Theatr. pag. 11. (*r*) Metamorph. Lib. VIII. v. 805. &c.
(*s*) De Cauſ. & Sign. morbor. diut. Lib. I. cap. 8. pag. 36. 37.

tibus inhaereant, & ſubridentibus aſſimilentur: in omnibus denique cadaveris ſpeciem referunt.

Tunc adeſt facies illa, *Hippocratica* dicta, quia in *Prognoſticorum* libro deſcripta fuit; de qua antea ad §. 1188. dictum, dum de Empyemate agebatur.

Senſim autem marceſcente corpore, gradatim extrema macies inducitur: ſi vero ſubito haec augeatur, mortem prae foribus eſſe deſignat, uti optime *Benedictus* (*t*) monuit: *Pinnarum narium contractio, thoracis collapſi anguſtatio, ſi brevi ſpatio contigerint, moriturum aegrotantem denuntiant.*

Febris hectica, cum pulſu parvo, &c. Quid febris hectica, ſive habitualis, dicta Medicis, ſit, alia occaſione ad §. 835. dictum fuit, ex *Galeno*: eſt nempe febris, quae ſemper ſibi ſimilis, nec invaſionem alicujus paroxyſmi, nec incrementum, nec vigorem, nec remiſſionem, habet, ſic ut ſe febricitare non percipiat aegrotus. Simul & ibi monitum fuit, quod periodicum tamen hecticae febris augmentum agnoverit *Galenus*; ſed credidit, illam exacerbationem non pendere a natura febris hecticae, ſed ab alimento aſſumto, quod ubi ſubactum eſt & diſtributum, tunc febricula haec denuo ad priſtinum ſtatum redit. In phthiſi incipiente haec febricula veſpertino imprimis tempore obſervatur, ita ut cum levi horrore quandoque incipiat, aliquando vero abſque ullo horrore praegreſſo ſola pulſus celeritate, calore aucto, & rubore genarum, ſe manifeſtet: mane autem pulſus ſolet ad naturalem ſtatum redire; & tunc quotidianae intermittentis ſpeciem refert. Idem notavit *Aretaeus* (*u*), dicens: *Simul adeſt & ignis aſſiduus, qui nunquam intermittere videatur, interdiu latens ſudore & corporis frigore. Haec enim propria phthoën ſequuntur, quod videlicet caliditas excitatur, & in noctem emicat, interdiu autem in viſceribus deliteſcit.* Ubi autem morbus augetur, *hecticus calor magis magisque increſcit, & pulſus etiam ſummo mane fertur citatior*; tuncque ſpem in anguſto poſitam eſſe monet *Hoffmannus* (*w*). Quandoque in phthiſicis veram exacerbationem, & perfectam intermiſſionem, obſervari certum eſt; & videtur *Hippocrates* (*x*) hoc pariter notaſſe, dum dicit: *In ſuppuratis febres intermittentes pleraeque ſudoriferae ſunt:* omnium vero frequentiſſime obſervatur, quod lenis febricula adſit perpetuo, circa veſperam fere ſemper auctior: ſubinde tamen & exacerbationes manifeſtae obſervantur vario tempore, vel a retento pure, vel a novo chylo poſt alimenta aſſumta. Ubi autem tuberculis obſidetur pulmo, quae ſucceſſive ſuppurantur, tunc, quando tale tuberculum abit in abſceſſum, & brevi rumpetur, ſaepe ſatis valida increſcit febris, quae

(*t*) Tabid. Theatr. pag. 111. 112. (*u*) De Cauſ. & Sign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36. (*w*) Medic. Rational. & Syſtemat. Tom. IV. part. 4. pag. 308. (*x*) Coac. Praenot. N°. 419. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

quae pure per ſputa educto ceſſat, manente ſola conſueta hectica febricula, donec novum tuberculum ſuppuratum ſimile febris augmentum producat. Ideo videtur *Benedictus* (*y*) dixiſſe: *Si ephemera, vel hectica, per vices inaequales phthiſicum diutius exercuerint, fatalem indigitant eventum*. Novas enim febrilis exacerbationis cauſas, malo priori manente, accedere frequenter deſignat. Ubi vero pus in ulcere pulmonis acre & ichoroſum fit, vel retentum diutius, nec per ſputa excretum, degenerat, tunc totus ſanguis inficitur putrida & acri labe, acceditque febris putrida maligna, quae brevi vires, quae adhuc ſuperſunt, tollit, & mortem inducit. Haec mala cum obſervaſſet *Benedictus* [*z*], dixit: *Phthiſici, quibus materia pectus onerans labem febris putridae, aut malignae contraxerit, omnes fere periere*.

Phthiſicorum pulſum parvum & languidum eſſe, mollemque, & modice celerem, ſtatuit *Galenus* [*a*]: hoc autem imprimis obtinet in morbo nondum admodum provecto. Ubi vero jam contabeſcere incipit corporis habitus, tunc hecticam febrim comitatur pulſus tenuis, durus, obſcurus, & frequens; uti alio in loco *Galenus* [*b*] optime notavit, poſtquam graphice prius deſcripſerat marcorem totius corporis in phthiſi. Simul notat, calorem, pulſum tangenti Medico, primo apparere lenem, ſed, ſi diutius tangendo moretur, tunc acer & mordax calor percipitur: in volis manuum quandoque aegri moleſtum caloris ſenſum habent. Cur autem calor ad ſuperiora acrior ſit, & genae rubeant, dictum fuit ad §. 835.

Anxietas inexplicabilis, &c. Ubi ad §. 631. de Anxietate Febrili agebatur, patuit anxietatis cauſam eſſe impeditum ſanguinis tranſitum liberum per arteriae pulmonalis fines. Verum in phthiſicis, vel ſenſim conſumto hoc viſcere, vel pure oppleto, illud obtinet, & quidem tanto magis, quo plus morbus jam in mortem vergit. Certe miſeri tales aegri de nulla re magis conqueruntur, & nunquam ardentius implorant artis auxilium, quam ut ab intolerabili hac anxietate liberentur. Veſperi autem imprimis magis anguntur, quia & ſputa tunc minui ſolent, & febris augeri: ſed quo celerius movetur ſanguis per pulmonem, cujus vaſa libera non ſunt, eo magis increſcit anxietas; in homine enim ſano, ſi curſu v. g. ſanguinis celeritas augeatur, anxietas oritur, dum pulmo non poteſt transmittere ſanguinem tam celeriter, ac per venas advehitur verſus cor dextrum: hinc, niſi quiete corporis retardaretur celeritas ſanguinis, ſubita mors ſequeretur; uti frequenter contingit in hominibus & animalibus, quae ultra vires currunt. Matutinis horis autem, dum miteſcit febris, & ſputa per noctem accumula-

(*y*) Tabidor. Theatr. pag. 111. (*z*) Ibidem pag. 112. (*a*) De Pulſib. ad Tyrones cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 10. (*b*) De Febrib. Lib. II. cap. 10. Charter. Tom. VII. pag. 120.

mulata & cocta ejiciuntur, melius ſe habent phthiſici.

Sitis magna; ſudor nocturnus ingens. Antea ad §. *636.*, ubi de Siti Febrili agebatur, conſtitit, ſiccitatem & humorum immeabilitatem merito inter ſitis cauſas numerari. Verum antea vidimus, in phthiſi totum corpus exſiccari, & anxietas humorum immeabilitatem per pulmonis vaſa demonſtrat. Simul etiam per labem purulentam ſanguis inquinatus acrior redditur; unde & alia ſitis cauſa deducitur. Concurrit ſudor nocturnus, per quem liquidiſſima pars ſanguinis difflatur de corpore; a qua ſola cauſa etiam in ſaniſſimis hominibus ſitis oritur. De ſudore autem illo nocturno videantur illa, quae ad §. 835. habentur.

Puſtulae rubrae. Dum ex ſanguine, ad cutanea vaſa delato, tanta tenuioris liquidi copia per ſudorem ſecernitur, minime mirum eſt, reſiduum ſpiſſius redditum in vaſorum cutaneorum anguſtiis, & circa glandulas cutaneas, haerere, ſicque puſtulas producere: obſervamus, aeſtivis ſub caloribus, in ſaniſſimis etiam hominibus, per largos ſudores in cute puſtulas rubras naſci; adeoque magis hoc fiet in phthiſicis, in quibus ob ariditatem vaſa cutanea minus pervia ſunt, & acrior fit humorum indoles. Eadem eſt ratio, quare pruritus in toto corpore naſcatur. Inter ſigna phthiſis inſanabilis apud *Benedictum* (*c*) recenſetur: *Extremarum partium*, *&* *totius cuticulae*, *porrigo*, *deficiente in exterioribus ſpiritu madente*. Sed & *Hippocrates* (*d*) jam dixerat: *Puſtularum eruptiones*, *velut unguibus lacerata cute* (τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθίσματα), *habitus tabem ſignificant*. Quod merito pro phthiſi conſummata ſumitur. Alibi [*e*] autem habetur: *Pruriginoſa corpora*, *poſt alvum ſuppreſſam*, *in tabidis*, *malum*. Per alvi fluxum enim copia acriorum humorum ſubducitur; ſed ſi vel ſponte, vel per artem, ſupprimatur, ob ſummam aegrorum debilitatem, alvi fluxus, tunc hoc contingere ſolet.

A pure miſto ſanguini, per ulceroſum pulmonem fluenti, vel & ab eodem reſorpto venis bibulis, totus ſanguis inficitur, & funduntur humores, ſic ut per ſudorem colliquativum exeant affatim de corpore. Quando autem vires vitales magis magiſque debilitari incipiunt, & ſimul, fluidiſſima parte per ſudores diſſipata, reliqui humores magis lenteſcunt, tunc ad cutim delata liquida difficilius exire poſſunt, & epidermidem hinc inde in puſtulas aquoſas attollunt, quae exanthemata miliaria alba ſatis referunt, niſi quod plerumque longe majoris molis eſſe ſoleant. Neque hoc ſymptoma *Hippocratem* latuit; uti alia occaſione ad §. 835. monui, ubi de ſignis agebatur, quae docent, abſceſſum in pulmone latere. In *Prognoſticis* (*f*) enim, poſtquam dixerat, *oculi cavi fiunt*, *malasque rubores obſident*, *&* *ungues quidem manuum adun-*

(*c*) Tabid. Theatr. pag. 105. [*d*] Coacar. Praenot. N°. 444. Charter. Tom. VIII. pag. 878. (*e*) Ibidem N°. 440. (*f*) Charter. Tom. VIII. pag. 651.

adunci fiunt , digiti autem manuum incaleſcunt , maxime ſummi , & in pedibus tumores fiunt , & cibos non appetunt , demum addit ; & *phlyctaenae per corpus naſcuntur* . Per Phlyctaenas autem puſtulas aquoſas intelligi , patet ex illis , quae §. 723. habentur .

Pedum manuumque inflatio a parte affecta . Conſummata phthiſi in mortem jam vergente , hoc obſervatur , quod , toto corpore jam emaciatiſſimo , extremi artus turgere incipiant . Merito *Benedictus* [*g*] dixit : *In Phthiſi diuturniori tumor pedum oedematoſus funeſtus* . Poſtea , ubi de cauſis generalibus hydropis agetur , patebit , omne , quod facilem reditum lymphae per venas ad cor impedit vel minuit , tumori hydropico originem dare poſſe . Verum in ultimo phthiſis funeſtae ſtadio ſumma anxietas docet , difficulter ſanguinem cordis dextri per pulmonem moveri ; unde impedimentum fit motui ſanguinis per venas verſus cor , adeoque & difficilior reſorptio lymphae per venas bibulas . Cum autem ſimul & pauculum ſanguinis per arterias moveatur ; ut docet pulſus debilis ; nec poterit arteriarum venis adjacentium actio promovere motum liquidi venoſi : lympha ergo ſtagnare incipiet , & accumulari , in locis maxime a corde remotis ; unde illarum partium tumor frigidus fiet , ſed & , ob inopiam humidi in corpore jam exſucco , mollis . Hinc etiam intelligitur , quare *Benedictus* [*h*] dixerit : *Phthiſis improviſo fatigans , licet pectus minus gravet , cum extremarum partium , pedum praecipue , inevitabili infrigidatione , periculoſiſſima . Succi enim alibilis peſſime alienati , viriumque exinde proſtratarum , ſymptoma eſt* . Simul patet ratio , quare *Hippocrates* [*i*] , tabis decurſum deſcribens , dicat : *In progreſſu vero corpus extenuatur , exceptis cruribus : haec autem tument , & pedes* .

An vero obſervatum fuerit , uti novi quosdam ex ipſis textus verbis concludere voluiſſe , quod , ſi ſiniſter pulmo ulcere conſumeretur , manus ſiniſtra & pes ſiniſter tumerent ante mortem , & contrarium obtineret , ſi dexter pulmo affectus foret , fateor me ignorare . Saltem in illis aegris , quorum curam geſſi , hoc nunquam vidi , nec memini me legiſſe apud probatos auctores , illud ab aliis obſervatum fuiſſe .

Summa debilitas , vox rauca . Quotidie fluida & ſolida corporis per ipſam febrim hecticam mutantur , deteruntur , per ſputa & ſudores pereunt de corpore , nec reſtituuntur ; unde ſumma tandem debilitas ſequitur . Vocis autem raucedo imprimis a ſiccitate partium , quae voci formandae & transmittendae ſerviunt , pendet .

Capillorum defluvium . Pili ex bulbillo , in tunica celluloſa locato , prodeunt , vel ex ſebaceis cutis cryptis : ſemper in ſanis & vegetis hominibus pingues ſunt , & ubi per ſenectutem , vel morbos validos acutos , pinguedo corporis conſumitur , & areſcit admodum cutis , capilli

(*g*) Tabid. Theatr. pag. 111. (*h*) Ibidem pag. 110. (*i*) De Intern. Affect. cap. 11. Charter. Tom. VII. pag. 645.

pilli defluunt: ſi vero bulbilli integri manſerint, & per bonum victum reſtituatur priſtina toroſitas corpori, renaſcuntur denuo, uti obſervatur in illis, qui in vigore aetatis acutis & validis morbis decubuerunt, atque inde emergentes capillorum defluvium paſſi ſunt. Cum autem ſecari & uri poſſint ſine ullo dolori ſenſus, reſectique recreſcant denuo, & cutim quaſi perforantes ex bulbillo in pinguedine locato germinent, hinc *Galenus* [k] dixit: *Generatio pilorum eadem eſt ac illorum, quae ex terra naſcuntur.*

Non mirum ergo, cum, in conſummata phthiſi, de pinguedine nihil fere amplius ſuperſit in corpore, & aridiſſima cutis evaſerit, capillos cadere: unde ab *Hippocrate* [l] pro ſigno mortis brevi ſecuturae habetur: *Huic ſi jam capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo jam nudetur, & ſuper prunas exſpuenti ſputum graviter oleat, hunc intra breve tempus periturum aſſerito, &, quod enecet, alvi profluvium fore.* Similem prognoſin & in *Coacis* [m] habet: uti & in *Aphoriſmis* [n]. Poſtea idem omnium Medicorum teſtimoniis confirmatum fuit. Quamvis enim antea phthiſici ſudoribus nocturnis diffluxerint, dum arefacta tota cute pili cadunt, verſus interiora urgentur humores, ſoluti a corruptione purulenta per alvum ruunt, & foetidiſſimam diarrhoeam producunt, quae brevi finem morbo imponere ſolet, ſequente ſumma debilitate ac morte. Hinc dixit *Aretaeus* (o), poſtquam accuratiſſime ſummam illam phthiſicorum conſummatorum maciem deſcripſerat: *Si talibus aegris alvus perturbetur, deſperatum.*

Quandoque, licet rarius, contingit, quod alba & chyloſa per alvum evacuentur, peſſimo ſemper omine, cum ſic exhauſto jam corpori omne nutrimentum detrahatur. Obſervavit hoc *Benedictus* [p], & monuit: *Si phthiſis diu detinuerit, & fluxus chyloſus ſupervenerit, funeſtum.* Apud *Caelium Aurelianum* (q) leguntur ſequentia: *Tunc pejorante paſſione ventris efficitur fluor albidarum egeſtionum, & indigeſtarum, debilitatis naturalibus digeſtionis officiis.* Quod autem diu jam inveterato hoc morbo talis fluxus contigerit, patet ex illis, quae praecedunt: *Digitorum ſummitates craſſeſcunt obuncatis unguibus, quod graeci γρύπωσιν vocant, ſequitur praeterea inflatio pedum, & nunc frigus, nunc fervor articulorum: naſi ſummitas palleſcit, atque aurium laminae frigeſcunt.* Haec autem omnia tabis jam in mortem tendentis ſigna ſunt.

Dum funeſta illa phthiſicorum diarrhoea incipit, imo & quandoque paulo ante, ſputa, prius copioſa, ſupprimi incipiunt, cum magna anxie-

(k) De Compoſit. Medic. ſecundum locos Lib. I. cap. 1. Charter. Tom. XIII. pag. 319. (l) De Morbis Lib. II. cap. 17. Charter. Tom. VII. pag. 569. (m) N°. 434. 436. Charter. Tom. VIII. pag. 877. (n) Sect. V. Aphor. 11. 12. 14. Charter. Tom. IX. pag. 200. 201. 202. (o) De Cauſ. & Sign. morbor. Lib. I. cap. 8. pag. 37. (p) Tabidor. Theatr. pag. 111. (q) Morbor. Chronicor. Lib. II. cap. 14. pag. 421.

xietate. Si autem tenui calido mellito potu haec non redeant, brevi alvi fluxus ſequetur lethalis. Conantur enim Medici ſic ſputa promovere, & oxymelle calide dato tuſſim movere, ut pulmo liberetur: ſed omnia haec artis molimina ſaepe fruſtra tentantur, quod pariter *Benedictus* [r] monuit: *Phthiſi diutius correpto ſi βηχικὰ tenuioris ſubſtantiae, ſive proritantia, porrecta fuerint, & exinde tuſſis non moveatur, funeſtum.*

Talis eſt decurſus periculoſiſſimi hujus morbi, quo tot homines in flore aetatis pereunt. Hunc breviter, ut ſolet, *Hippocrates*, ſed accurate (s), deſcripſit: *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum. A puris ſputo, tabes & fluxus. Ubi autem ſputum ſiſtitur, intereunt.*

Sequuntur jam regulae quaedam generales, quae ad prognoſin formandam in hoc morbo magnam utilitatem habent.

§. 1207. 1. PHthiſis haereditaria omnium peſſima, nec ſananda, niſi cum praecautione haemoptoës.

2. Phthiſis ab haemoptoë per vim externam, ſine vitio interno praeexiſtente, leviſſima eſt, caeteris paribus.

3. Phthiſis (2.), in qua ſubito rumpitur vomica, expuitur pus album, coctum, aequale, facile, reſpondens copia ulceri, ſine ſiti, cum appetitu, digeſtione, ſecretione, excretione bona, difficulter quidem, tamen ſanari poteſt.

4. Phthiſis ab Empyemate inſanabilis.

5. Sputa gravia, ſolida, olentia, dulcia, cum ſignis ultimis (1206.), deſperata.

1°. De Phthiſi haereditaria antea ad §. 1198. dictum fuit; & tunc patuit, quantopere metuendus ſit hic morbus, dum labis haereditariae juſta adeſt ſuſpicio. Si enim talis ſanguinem ſpuere incipiat, tuto poterit ipſi applicari *Poëtae* Praeſagium (t):

Non eſt in Medico ſemper relevetur ut aeger.
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli ſanguis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducat aquas.

Tota ſpes ſalutis conſiſtit, ut caveatur haemoptyſis, quae in talibus circa decimum ſextum annum aetatis jam metuenda eſt, licet ſaepius circa decimum octavum annum contingere ſoleat. Si catarrhoſa tuſſis, quae

(r) Tabid. Theatr. pag. 112. Tom. IX. pag. 299.

(s) Sect. VII. Aphor. 15. & 16. Charter.

(t) Ovid. Epiſt. ex Ponto Lib. I. Epiſt. 3.

quae in aliis abſque damno toties negligi ſolet, in ſic diſpoſitis oriatur, omnis cura adhibenda eſt, ut haec ſopiatur, ne debilis pulmonis vaſa, fracta per tuſſis vehementiam, producant haemoptoën. Servavit *Celeberrimus Boerhaavius* unicum haeredem nobiliſſimae familiae, in qua haereditarium hoc malum erat, dum & rectam vivendi normam praeſcriberet, & ter in anno ſanguinis copiam minueret venae ſectione. Imo ſic & ſpes eſt, haereditariam illam labem deleri poſſe, cujus rei notabile exemplum vidi. Robuſtus & ſanus vir nupſerat lectiſſimae virgini, in cujus familia phthiſis haereditaria erat; quo morbo ipſa periit, uti & reliqui fratres ac ſorores ante trigeſimum annum. Ex hoc conjugio quatuor natae proles, licet pater ſaniſſimus ultra octoginta annos vitam produxerit, omnes eadem labe infectae. Tres perierunt vera phthiſi: quartus & ultimus, reliquorum ſorte territus, tempeſtivis venae ſectionibus funeſtam hoemoptoën cavit; dumque trigeſimum ſextum annum jam ſuperaſſet, & a prudentioribus monitus fuiſſet, temperandum eſſe a venae ſectionibus, obedire noluit, imo & numero, & copia illas auxit potius, ſperans ſe tuto tunc genio parum plus indulgere poſſe, unde a nimia ſanguinis jactura hydropicus factus periit quadrageſimo aetatis anno. Ex ſana & robuſta uxore, quae ſeptuagenaria major adhuc vivit, plures progenuit liberos, quorum aliqui infantum morbis perierunt, una ex filiabus poſt trigeſimum annum periit in puerperio, reliqui bini adhuc vivunt, nulli unquam pulmonis morbo obnoxii, patris aetatem jam ſuperantes, & robuſta ſana progenie beati; quorum quidam jam adulti optime ſe habent.

Unde videtur ſpes ſupereſſe, labem talem haereditariam deleri poſſe, ſi haemoptoë caveatur. Simul etiam apparet, licet phthiſis conſummata contagio noceat, uti antea dictum fuit, tamen labem haereditariam unius conjugis non nocuiſſe alteri.

Caeterum obſervavit *Benedictus* (*u*), haereditariam phthiſin diuturniorem eſſe: ſic enim habet: *Qui phthiſis indelebilem impreſſionem a parentibus ſuſceperint, licet irreſtituibiles, ſunt tamen diuturniores.*

2°. Antea ad §. 1198. dictum fuit, haemoptoën, quae a vi valida pulmonibus illata fit, facilius longe curari, quam ſi eroſis vaſis pulmo ſanguinem fuderit: in priori enim caſu humores boni ſunt, & malum conſiderari poteſt inſtar puri vulneris, cujus conſolidationem ſperare licet. Verum quidem eſt, perpetuum pulmonis motum per inſpirationem & exſpirationem, uti & aëris liberum & ad vitam neceſſarium acceſſum, facere, ut difficilius conſolidari poſſint pulmonis vulnera abſque ulla ſuppuratione ſequente: adeoque hanc magis metuendam eſſe, quam in vulneribus partium externarum, ubi arte chirurgica labia vulneris uniri poſſunt, & aër arceri. Interim, ſi poſt talem haemoptyſin phthiſis naſci incipiat, tanquam topicum malum poterit conſiderari, quod

(*u*) Tabidor. Theatr. pag. 111.

quod nec cacochymiam praecedentem, nec idioſyncraſiam conſpirantem, habet; adeoque, caeteris paribus, phthiſis a tali ſanguinis ſputo nata levior erit aliis, quae a periculoſioribus cauſis ortum duxerint. Tamen nec talis phthiſis periculo vacat; uti ſequenti numero dicetur.

3°. Antea, ubi de Peripneumonia vera agebatur, monitum fuit, ſi ille morbus in vomicam abeat, omnia tentanda eſſe, ut cito rumpatur, & pus, in vaſa aërea pulmonis delapſum, evacuetur; ſic enim depuratio ulceroſi loci, & poſtea conſolidatio, ſperari poterit. Niſi enim cito poſſit talis vomica rumpi, aucto tumore comprimet & impediet omnia vicina; totumque hoc viſcus depaſcetur a pure diu retento, per ipſam moram acriori reddito. Unde ſi poſt haemoptoën per vim externam factam ſequatur pulmonis vomica, & haec ſubito rumpatur, ſpes ſanationis ſupereſt; quae augebitur magis, ſi pus bonae notae cum facilitate expurgetur, abſque vehementi adeo tuſſi, quae moleſta conquaſſatione locum ulceroſum irritare & exaſperare poſſit, ſicque conſolidationem loci affecti impedire. Verum ut bona prognoſis habeatur, quam maxime etiam attendendum eſt ad copiam puris, an reſpondeat ulceris magnitudini. In tali enim caſu, ubi vomica ſatis cito rumpitur, non potuit ingentem puris copiam continere; & poſtquam rupturae tempore totum pus evacuatum eſt, ſenſim ac quotidie ſputi purulenti copia minuetur, ſi res bene cedat; uti manifeſte apparet in vomicis externarum partium, quas oculis luſtrare poſſumus. Si enim major copia materiae purulentae exeat, quam quae reſpondet ulceris aperti magnitudini, noverunt periti Chirurgi, ſinuoſum ulcus eſſe, vel degeneres a ſanitate humores perpetuo ad ulceroſum locum affluere; quod utrumque curam difficiliorem reddere poteſt, & imprimis in pulmonis vomica. Optime hoc monuit *Benedictus* (w), dicens: *Si partem deroſam fluxio copioſior irrigaverit & frequentior, periculoſum; nam ulcera interna cum uberrima ſaniei affluvie, raro, ſicut externa difficillimè, ſanantur.*

Cum autem morbus ſine ullo alio vitio interno ſupponatur, facile patet, nec ſitim magnam adeſſe debere, & viſcera primae coctionis functiones ſuas integre perficere poſſe, ut bonus ex ingeſtis paretur chylus. Notum vero eſt, pulmonis actionem imprimis requiri, ut ex chylo ſanguis bonus & reliqui humores fiant; adeoque opus erit, tanta ſuperſit pulmonis integritas, ut ſuo munere fungi poſſit. Hoc autem fieri novimus, ſi toroſitas & robur corporis non minuantur, ſed augeantur potius. In praecedenti paragrapho dictum fuit, merito pro peſſimo ſigno haberi, ſi phthiſi decumbens aeger valido quidem gaudeat appetitu, ſed tamen pergat emaciari; tunc enim novimus certo, vitale hoc viſcus muneri ſuo amplius par non eſſe. Accuratam talem prognoſin

(w) Tabid. Theatr. pag. 110.

apud *Hippocratem* (x) legimus: *De tabeſcentibus, quod ad ſputum ac tuſſim attinet, eadem dico, quae de ſuppuratis ſcripſi: oportet enim eum, qui probe liberari volet, facile ſputum per tuſſim rejicere, & id eſſe album, & aequale, & ejuſdem coloris, abſque pituita* (ſic credo melius verti ἀφλέγμαντον). *Quod vero a capite defluxit, ad nares converti; febrim autem non invadere, ut ne a coena prohibeatur. Venter autem egerat quotidie, & id, quod egerit, ſit durum, copia pro ratione ingeſtorum. Hominem vero quam minime tenuem eſſe oportet. Pectus autem laudare convenit, quadratum & hirſutum; & cartilago ejus parva ſit, & robuſtè carneſa* (in emaciatis enim prominent coſtarum cartilagines). *Quicumque enim haec omnia habuerit, maxime ſuperſtes erit. Qui vero nihil bonum habuerit, interitui proximus.*

Quamvis autem in tali tabis ſpecie ſpes curae ſuperſit, ſemper debet meminiſſe Medicus, adeſſe metum, & tale malum non niſi difficulter tolli poſſe. Antea, quando de cura haemoptoes agebatur, apparuit, quantam cautelam adhibendam juſſerint veteres Medici, ut caveatur inflammatio rupti vaſis, ne ſequens ſuppuratio curam reddat difficillimam, & incertam. Certe, niſi mollis ſit tuſſis, & facilis ſputi purulenti eductio, merito dixit *Galenus* [y]: *Quae poteſt tuſſientibus eſſe ſanationis ſpes? Non igitur, quod in perpetuo, propter reſpirationem, motu viſcus id ſit, deſperata curatio eſt, velut, qui ante nos, Medici ſenſerunt, ſed propter ſaniei & puris evacuationem. Ideoque, ſi ſtatim quis ſit aggreſſus, ac jam dicta ratione medeatur, coëunt; ſin phlegmone prius occuparit, difficilem incertamque curationem recipiunt; nam pus, & ſanies, prorſus, totaque, ex ſpatiis pulmonis non expelluntur, & tuſſis affectas partes lacerat valde.* Similia & *Aëtius* (z) monet, pulchre notans, quaſi in circulum revolvi mala, cum a tuſſi lancinatum pulmonis ulcus denuo inflammetur, inflammatum rurſus maturatione opus habeat, maturum pus iterum per tuſſim repurgari debeat. Ob hinc curae difficultatem *Benedictus* (a) monet: *Primis valetudinis ſignis alluccentibus non confidat Medicus, etiamſi accurata videatur τέκμαρσις; ultra enim convaleſcentiae ſtatum ob recidivae metum diu perſtitiſſe, tutiſſimum.* Simul hinc patet ratio, quare, uti poſtea in cura dicetur, prudentes Medici aſperam phthiſicorum tuſſim lenire ſemper tentent.

4°. Dum enim pulmonem pus contentum in thorace undique alluit, tabeſcit omnino, & nulla ſpes ſupereſt; uti antea in capitulo de Empyemate, & in praecedenti paragrapho, dictum fuit.

5°. Certum eſt, quod in omnibus pectoris morbis ſputa attentam mereantur conſiderationem: veniunt enim directe a pulmone, vitali viſcere;

(x) Praedict. Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 814. 815. (y) Method. Medend. Lib. V. cap. 8. Charter. Tom. X. pag. 116. (z) Lib. VIII. cap. 67. pag. 88. in Graeca edit. pag. 174. verſa. (a) Tabid. Theat. pag. 131.

ſcere; derivantur a ſanguine totius corporis, qui per pulmonem tranſit; hinc in pleuritide & peripneumonia ſputa ſollicitè a Medicis examinantur, cum morbi indolem & varias mutationes demonſtrent. In phthiſi autem, dum vomica rupta fundit illa, quae continebat, ſputa comparantur cum boni puris conditionibus, & laudantur optima, quae puri coćto ſimillima ſunt: quo magis a dotibus boni puris, colore, odore, ſapore, conſiſtentia, recedunt, eo pejora habentur.

De ſputis autem ſolidis, gravibus, olentibus, dulcibus, dićtum praecedenti paragrapho, & monſtratum fuit, quaenam prognoſis ex variis illis ſputis in hoc morbo deduci poſſit. Unicum tamen adhuc notandum videtur. In abſceſſu externo, quem oculis uſurpare poſſumus, videmus quandoque, ſi pertundatur, exire pus ſanguinolentum, quandoque ichoroſum, tenue, foetidum, penitus a bono pure degenerans, & hoc imprimis contingit, ſi diu nimis clauſus manſerit talis abſceſſus, ſicque ſola mora pus contentum degeneraverit. Periti Chirurgi cavent hanc puris mutationem, dum ſtatim exitum parant puri collećto, ſimulac ad perfećtam maturationem abſceſſus pervenerit. Sed obſervatur, quod, licet primum pus, rupto vel pertuſo tali abſceſſu erumpens, malum fuerit, ſingulis diebus tamen emendetur, & brevi omnes dotes optimi puris acquirat. In pulmonis vomica, quae ſaepe diutius clauſa manet, idem contingit: hinc ſputa purulenta, primo prodeuntia poſt ruptam vomicam, licet malae indolis fuerint, tamen non ſemper funeſta ſunt. Spes enim adhuc curae ſupereſt, ſi ſequentibus diebus minuatur copia, & emendetur qualitas: ideo in textu prudenter additur, tunc deſperandum eſſe de aegrorum ſalute, ſi ultima ſigna, praecedenti paragrapho enumerata, una cum talibus ſputis adfuerint. *Benedićtus* (*b*), qui omnia, quae in phthiſi contingunt, tanta cum cura collegit, dicit: *Si artis adminiculo ſputum variegatum fit concolor, ſi a foedato optime depuratum, ſi ab inaequali optime ſubaćtum, ſi a ſalino inſipidum, ſi a foetente inodorum, ſi denique facilius provenerit, ſanitatis futurae indicio eſt.* Idem enim tunc contingit in vomica pulmonis aperta, quod in abſceſſu externo obſervatur, dum locus ulceroſus mundatur, & ad conſolidationem diſponi incipit. Simul hoc notari meretur, quod boni Chirurgi emplaſtris alioque apparatu aëris liberum acceſſum arceant a loco ulceroſo, quod in pulmonis ulcere fieri nequit; ideo pus, licet ex ſua indole bonum fuerit, ſola mora hic citius degenerat, & ſub ſpecie malorum ſputorum rejicitur. Unde merito *Benedićtus* (*c*) monuit ſequentia: *Si interdiu ſputa ſemper depurata projiciantur, licet nоćtu male colorata & conſtituta videantur, nil deſperandum: De die etenim ſputa bene ſubaćta & alba ſanitatem reducem pollicentur.*

M 2 §. 1208.

(*b*) Tabidor. Theatr. pag. 112. (*c*) Ibidem pag. 122.

§. 1208. POſtquam Vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam ilico maturare, rumpere: quod fit, victu lacteo, motu equitationis, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum

1. Sanguinem munire contra infectionem purulentam oportet.
2. Ulcus quantocius evacuare pure, & labia abſtergere, conſolidare.
3. Hujuſmodi in corpus ingerere, quae minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique ſubigi queant, tamen nutrire apta, & puris refectioni inepta.

Dum de peripneumonia vera agebatur, dictum fuit de illo hujus morbi exitu, qui in pulmonis ſuppurationem tendit; & tunc vomica pulmonis ſequitur; quae pariter ilico maturanda eſt, ut cito rumpi poſſit; de qua re videantur illa, quae ad §. 836. & 857. dicta fuerunt: eadem enim eſt indicatio, & ſimilis medela requiritur. Unica fere tantum haec diverſitas obtinet, quod plerumque vomicae pulmonis, quae peripneumoniam ſequuntur, majoris molis ſint, &, dum rumpuntur, ſimul ac ſemel magnam puris copiam fundant: illae vero vomicae, quae poſt haemoptoën praegreſſam fiunt, ſaepe longe minores ſint, & parcior puris copia excernatur: pluribus enim tuberculis quandoque obſidetur pulmo, qui non ſimul & ſemel, ſed ſucceſſive, ſuppurantur, uti dictum fuit.

1°. Antea ad §. 406. dictum fuit de funeſtis malis, quae ſequi poſſunt, ubi pus in ſanguinem reſorbetur, & cum humoribus noſtris per vaſa fluit. Verum quidem eſt, quod minor horum metus ſit, poſtquam rupta vomica, puri liber factus fuit exitus; imo in abſceſſibus externarum partium, niſi magni admodum fuerint, & poſt aperturam copioſum adhuc pus fuderint, integra curatio ſatis certo ſperari poterit; ſed in pulmone ulcerato aliud obtinet: omnis enim ſanguis totius corporis rapido motu a corde proximo pellitur per hoc viſcus, & ulceroſum locum alluit; quidquid abſorbetur de pure, per venas patentes in ſuperficiem ſacci ulceroſi, brevi via celeriter ad cor ſiniſtrum venit, & mox cum ſanguine per aörtam expellitur ad omnes corporis partes; deplentur enim venae pulmonales citiſſime, adeoque facilior naſcitur occaſio reſorptioni. Unde patet evidens ratio, quare ſanguinis infectio purulenta in ulcere pulmonali magis metuenda ſit, quam in aliis partibus corporis ſimiliter affectis. Impedire hanc reſorptionem omnino, vix videtur poſſibile: verum illud pus reſorptum ex ſanguine denuo eluere, ars tentat, & quam citiſſime, dum ſimul talia adhibentur remedia, quae reſiſtunt illi humorum degenerationi, quae a reſorpto pure me-

metuenda eſt; de quibus ſequenti dicetur paragrapho.

2°. Haec eſt generalis indicatio & methodus in curandis omnibus ulceribus, uti ad §. 411. pluribus dictum fuit. Ut enim ulcus curetur, debet ad conditionem puri vulneris redigi, antequam bona conſolidatio loci affecti ſperari poſſit. Facile autem patet, hic majorem difficultatem occurrere, cum nec oculis videre poſſimus ulceris mutationem ſucceſſivam, nec manibus acceſſus detur, ut topica remedia ulceroſo loco applicentur tantum. Si v. g. ulceris externi ſordida ſuperficies, aut & calloſa labia, fortioribus depurantibus vel rodentibus indigeant remediis, tuto haec applicari poſſunt, & vicina ſic muniri, ut nihil inde damni patiantur: illud autem in pulmonis ulcere fieri nequit, quia omne, quod interne ſumitur, per totum fertur pulmonem; quidquid forma vaporis hauritur, totam ſuperficiem aëream pulmonis tangit, aeque ac locum ulceroſum. Sputa tamen indicare utcumque poſſunt ulceris conditionem, prout nempe plus minusve a dotibus boni puris degenerant. Verum, ſi in fiſtuloſum ulcus mutetur pulmonis vomica, quod aliquando fieri ex *Galeni* aliorumque obſervatis antea conſtitit, patet ſatis, quam difficilis cura ſit, cum nec dilatare anguſtum talis fiſtulae orificium ars poſſit, nec calloſam duritiem, quae ſaepe adeſt, tollere. Quid autem faciendum ſit, ut ulcus depurari & conſolidari poſſit, ad §. 1210. dicetur.

3°. Antea ad §. 192. & ſequentes deſcripta fuit diaeta, quae in vulneratis requiritur, ut reſtitutio perditorum, & conſolidatio partium ſeparatarum, obtineatur. Commendabatur tunc materia nutrimenti, blanda, facilis digeſtionis, nec facile putreſcens tamen. Simul monitum fuit, peritos & attentos Chirurgos facile detegere ex mutata vulneris conditione, ſi notabilem in diaeta errorem aeger commiſerit. Verum ulcus pulmonis, ut conſolidetur, ad vulneris conditionem reduci debet, adeoque eaedem regulae hic locum habent. Quin imo multo adhuc major cautela hic requiritur: ad reliquas enim corporis partes quaedam tantum portio chyli recentis venit, reſpondens proportioni, quam pars affecta cum reliquo corpore habet; ad pulmonem vero omnis chylus venit, antequam arteriarum efficacia mutatus fuit, adeoque crudus adhuc, & multas ingeſtorum dotes retinens. Haec eſt ratio, quare nutrimenta facilioris digeſtionis hic laudentur, parca copia ſimul, ſed repetitis vicibus ſumenda; ut nempe ſufficiens alimenti copia ſubminiſtretur corpori, vires ſerventur, & ſimul caveatur, ne majori copia chyli obruatur affectus pulmo. Ideo *Hippocrates* (*d*) monuit, quod *tabidis cibaria non multa ſint exhibenda ſimul, neque obſonia plura, quam cibaria frumentacea; & vino diluto inter cibos utendum, ne calefaciat, & in corpore debili calorem exhibeat, & utraque ſimul eodem tempore calefaciant, & calore multam fluxionem inducant*. Simulac enim vel tenacior chylus, vel copia ma-

(*d*) De Locis in homine cap. 8. Charter. Tom. VIII. pag. 367.

majori moleſtus, per affectum pulmonem tranſire debet, metus eſt, ne in vaſis ſuperficiem ulceroſam ambientibus haerere incipiat, illa obſtruat, levem denuo inflammationem in extremis illorum, in ulceris cavum hiantibus, excitet; quae denuo ſuppuratione aucta debent ſeparari, adeoque depuratio ulceris, & depurati jam conſolidatio, retardantur. In ulceribus externis manifeſte hoc apparet, ſi majoris momenti fuerint: poſt errores in diaeta enim fundus ulceris incipit exſiccari, intenſius rubeſcere; & parum puris dat: ſequenti vero die copia puris aucta apparet, & per hoc ſeparantur denuo vaſorum infarctorum extrema; ſimilem effectum vidi evidenter in phthiſicis, qui minus morigeri Medicorum monitis majorem copiam ciborum ingurgitaſſent, vel difficilioris digeſtionis alimentis uſi fuiſſent: poſt aliquot horas incipiunt angi, hecticus calor augetur, ſputa minuuntur, imo quandoque ſupprimuntur integre: ſenſim poſtea minuuntur hae moleſtiae, ſputa redeunt, ſed copioſiora, quam ante ſolebant, educuntur. Unde intelligitur, quare *Hippocrates* in loco modo citato dixerit, *calore* multam fluxionem induci.

Simul etiam patet ratio, quare in textu dicatur, debere talia in corpus ingeri, quae nutrire poſſunt quidem, ſed tamen puris refectioni inepta ſunt. Non hic intelligitur, puris confectionem debere impediri, cum notum ſit, ſub bono pure ulcerum ſuperficiem depurari, & ad optimam conſolidationem diſponi, ac in ſaniſſimo etiam homine, optimamque vivendi normam ſervante, pus naſci in ulcere. Tantum hoc indicatur, cavendum eſſe, ne qualitate aut quantitate peccans alimentum nova producat obſtacula, & ſuppurationem augeat.

Simul etiam manifeſtum inde eſt, quam male conſulatur phthiſicis, dum maciem tollere vel cavere volunt, dando cibos glutinoſiores, hac ſpe, ut non adeo facile de corpore exeant alimenta, ſed haereant partibus. Noxas talium ciborum optime notavit *Benedictus* (*e*), dicens: *Et licet quadrupedum extremitates, eorumque gelatinae a medicis quibusdam praecipiantur, cum tamen vaſa protrudentia pectori vicina infarciantur, aut exiliora, habitum corporis alluentia, oppilata ſanguinem in arteriam venamque pulmonalem relegaverint* [*quod multoties vitae deſidi accidiſſe, certum eſt*] *talia viſcoſa ac glutinoſa in re cibaria toto fere morbi decurſu abdicanda.*

§. 1209. PRimae indicationi ſatisfit ope medicaminum leniter & grate acidorum, ſalſorum, herbarum vulnerariarum, balſamicorum lenium, omni forma, magna copia, uſurpatorum.

Ut primae indicationi ſatisfiat, ſcilicet ut ſanguis muniatur contra infectionem purulentam, tria praecipue ſunt conſideranda. Ut nempe in ulce-

(*e*) Tabidor. Theatr. pag. 149.

ulcere pulmonali pus non diu maneat: adeoque minor detur occaſio puris reſorptioni: hoc autem obtinebitur, promovendo expectorationem, & blande detergendo ulcus. Secundo, ut illud, quod de pure reſorptum eſt in ſanguinem, inde expellatur cito, ne relictum noceat magis: haec autem expulſio per conſueta corporis emunctoria obtineri poterit, per alvum nempe, renes, & cutis vaſa; per quae tria loca imprimis naturaliter exeunt illa, quae absque ſanitatis detrimento in corpore diutius non poſſunt morari. Tertio conveniunt talia remedia, quae reſiſtunt efficaciter illi humorum degenerationi, quae a pure in ſanguinem reſorpto producitur.

Dum primum ſcopum aſſequi conatur Medicus, expectorationem nempe & blandam ulceroſi loci deterſionem, ſimul attendere debet, nihil hic faciendum eſſe, quod ulceris pulmonalis curationi nocere poſſit. Notum autem eſt, ulcus externum, ſi perpetuo detergeretur a Chirurgo, nunquam curari poſſe: debet enim pus bonum in ulcere relinqui per aliquod tempus, ut ſub hoc pure fiat ſeparatio morboſi a ſano, & recreſcere incipiant perdita: imo bonum pus non fit, niſi humores per extrema vaſorum effuſi maneant in ipſo ulcere per notabile tempus. Idem in ulcere pulmonali obtinet: hinc non eſt perpetuo incumbendum expectorationi, nam frequens nimis tuſſis exaſperat locum ulceroſum, nec tempus concedit, ut pus formari poſſit. Haec eſt ratio, quare prudentes Medici in cura hujus morbi aſperam tuſſim leniant, & anodynis utantur, ut ſaltem nocturnis horis quies concilietur affecto pulmoni; & tunc obſervant, matutinis horis pus bonum coctum exſcreari facile, ac cum levamine: eodem illo tempore, dum nulla tuſſi agitatur pulmo, ſpes eſt, ſub bono pure conſolidationem ulceris incipere poſſe; unde, ſi cura rite procedat, ſenſim quotidie puris copia minuitur, absque ullo ſenſu anxietatis, quae pus retentum comitari ſolet. Optime hoc monuit *Benedictus* (*f*), ubi regulas expectorationi dicatas recenſet, dicens: *Horis diacriticis diurnis, lenientibus ſolum adjuvanda eſt & promovenda expectoratio, quia tunc temporis naturam adminiculantem invenimus.* Voluit tamen, ut totum corpus perſpirabile maneret; tunc enim liberrima circumductio humorum per totum corpus obtinet, & nihil verſus interiora repellitur, quod pulmonem gravare poſſit; hinc addit: *Ut expectorationi rectius conſulatur, partes extremae, praeſertim pedes, optime muniantur, quorum ſudores matutinos per horam quotidie promovere, utiliſſimum.*

Simul tunc proſunt illa, quae blande valent detergere ulceroſum locum, qualia plura in *Materia Medica* ad hunc numerum recenſentur; ex quibus ſeliguntur talia, quae praeſenti conditioni aegri magis convenire videntur. Si tenacior ſit puris indoles, & difficilius per ſputa evacuetur, mixtura illa conducit, quae ex *oxymelle*, *tartaro vitriolato*, *ſyrupo* quin-

(*f*) Tabidor Thatr. pag. 121.

quinque radicum aperientium, componitur, & facile ad hanc normam aliae ſimiles componi poterunt. Si ſiccitas in faucibus & vocis raucedo adſint, ex mollioribus, *capillo veneris*, *parietaria*, *ſcabioſa*, *tuſſilagine*, *urtica*, *&c.*, infuſa parantur, quae addito melle potantur calida, ſaepe repetitis vicibus. Si viſcidus & tenax mucus pulmonem ſimul gravet, quod quandoque contingit, *apium*, *chamaedrys*, *hyſſopus*, & ſimilia, adhibentur, quae attenuandi vi pollent: nec metuenda harum plantarum vis calida aromatica eſt, cum largae ſatis aquae copiae infuſae potentur; nec nocebit lactis tertiam partem talibus infuſis addere. Sic ſimul urinae & ſudori commodum vehiculum ſubminiſtratur, ut reſorptum forte purulentum per has vias de ſanguine eliminari poſſit. His autem utendum larga ſatis copia, & de die, ne turbetur nocturna quies, quae aegris his adeo neceſſaria eſt.

Cum autem in ulceribus externis curandis laudetur merito balſamicorum remediorum efficacia, & horum uſum commendaverunt Medici in pulmonum ulcere: verum quidem eſt, quod topice applicari nequeant, ſed tamen internè ſumta ſatis cito fragrantiam ſuam per totum corpus diffundunt, & cum omnes humores corporis per pulmonem tranſire debeant, horum vis ad locum affectum perveniet. Sic videmus, a terebinthina aſſumta, paulo poſt urinam emiſſam ſpirare odorem gratum violarum, quae martio menſe florent; imo ſi externis corporis partibus terebinthina inungitur, idem obſervatur. Praeferunt autem prudentes Medici Balſama nativa, *terebinthinam*, *balſamum de Mecha*, *Copaybae*, *Peruvianum*, & his ſimilia, artificialibus, quae a Chemicis adeo laudata fuerunt, balſama nempe ſulphuris dicta, quae ex ſulphure, in oleo preſſo vel ſtillatitio ſoluto, parantur, & pro certo phthiſis pulmonalis remedio venditantur. *Celeberrimus Boerhaavius* [g], explorata loquens, putat, *pingui acri, indigeſtili*, *calido*, *nocere debili pulmoni*, *ventriculo*, *viſceribus*, *languidorum*, *appetitum opprimere*, *ſitim augere*, *torrere nimis jam pridem exſiccata per phthiſim corpuſcula*. *Suadet hinc parcum*, *prudentemque*, *cum anxia effectus obſervatione*, *uſum: certe urente non carent acredine*.

Ipſa ſane balſama nativa calidum aroma habent; hinc parca doſi ſimul, & repetitis vicibus, adhibentur, uti patet ex formulis, quae in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur. *Benedictus* [h] ab acribus illis empyreumaticis balſamis in cura hujus morbi abſtinuit, monens ſequentia: *Inter expectorantia*, *detergentia maxime proficua invenimus*, *quae ex abiete*, *pino*, *&* *terebintho*, *conficiuntur*. *Medicamenta acria & ſtimulantia torpidis*, *eaque de cauſa congeſtionem nimis tolerantibus*, *ſolummodo concedenda*, *quae per intervalla quaedam tantum uſurpanda: exceptis enim quibusdam intervallis*, *in quibus acria iſta & ſtimulantia conducunt*, *medica-*

(g) Chem. Tom. II. pag. 430. (h) Tabidor. Theatr. pag. 121.

dicamentis prius dictis toto morbi decurſu inſiſtendum. Prudens certe, & magni momenti in hoc morbo curando, monitum.

Secundus ſcopus, ad muniendum ſanguinem contra infectionem purulentam, erat, ut, quidquid de pure reſorptum fuerat in ſanguinem, expelleretur quantocyus, uti & omne illud, quod per purulentum miasma jam mutatum ſic fuerat, ut degeneraret a ſanitatis conditionibus. Ut enim ſanetur ulcus pulmonis, neceſſe eſt, ut blandi & ſani humores per vaſa fluant. Hinc ſimul ſponte patet, omnem aliam acrimoniam humorum, ſive ante morbum praeëxſtiterit, ſive morbi tempore nata fuerit, corrigendam eſſe, vel eliminandam de corpore. Antea ad §. 1198. pluribus demonſtratum fuit, ab humorum acrimonia hunc morbum ſaepe ducere originem; & facile intelligitur, nunquam eradicari poſſe difficilem morbum, niſi cauſa, quae illum produxerat, emendari poſſit.

Praeter illa autem, quae obviſcando qualemcumque acrimoniam enervare valent, vel oppoſita virtute illam deſtruere, ſemper in uſu fuit Medicis, ut per illas vias, quibus naturali lege exire ſolent acriora de corpore, conarentur eadem prudenter eliminare, auctis ſecretionibus & excretionibus naturalibus. Viae illae regiae, uti antea dictum fuit, tres praecipuae ſunt: per cutis vaſa nempe, per renes, & per alvum. Cum autem urina, etiam in ſanis hominibus, ſales & acriora ſanguinis olea contineat, ejus ſecretionem & excretionem augeri tuto poſſe ad minuendam ſanguinis & humorum reliquorum acrimoniam, omnes unanimi ſatis aſſenſu probaverunt Medici. Certe omnia illa, quae modo laudata fuerunt, herbarum vulnerariarum infuſa urinae copiam augent, cum ſanguini ſubminiſtrent copiam aquae, quae inter diureſin promoventia remedia primum locum obtinet (*i*). Simul huc conſpirant vires balſamorum nativorum, quae ilico fere violaceum odorem conciliando urinae ſatis monſtrant, quod merito illis diuretica virtus adſcribatur. De illis autem evacuationibus, quae per cutis vaſa & per alvum fiunt, magis metuiſſe videntur Medici. Obſervatur enim, quod dum funeſta phthiſis in mortem tendit, diffluant ſudoribus miſeri, & toti exhauriantur. Unde ſudores nocturni ingentes §. 1206. inter mala ſigna numerati fuerunt. Simul & ibidem notatum fuit, alvi fluxum foetentem, flavum, purulentum, cadaveroſum, ſolere morbo & vitae finem ponere. Ob hanc rationem metuebant plures, ne per ſudores excitatos, vel movendo alvum, mortem accelerarent. Certum eſt, quod nemo prudens haec tentabit, ubi a purulenta labe diſſoluti humores per cutis ſpiracula elabuntur, ſimulac vel primus obrepit ſomnus; aut ubi ſanguis jam in putridum liquamen ſolutus per vaſa meſeraïca expellitur in cavum inteſtinorum, & olidiſſimam diarrhoeam producit: arte enim majus tunc malum eſt. Verum incipiente morbo, nondum fractis aegrorum viribus, non-

 dum

(*i*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 1122.

dum exſucco penitus corpore, haec tentata fuerunt non ſine ſucceſſu a Medicis; ſed ſemper cum cautela; & ſedulo attendebant, an morbi levamen his factis ſuccederet, an non.

Antea notatum fuit, quod *Benedictus* anxie curaret, ut perſpirabile maneret corpus illo tempore, dum expectorationem promovere conabatur, & laudaret, ſi illo tempore pedes imprimis maderent ſudore. Craſſioris texturae indumenta laudabat [k], ne *aurae frigidioris appulſu ſanguis intro coërceatur, unde extravaſationis recurrentis impendet periculum*. Induſiorum linteorum loco commendabat lanea mollioris contexturae, quae facilius imbibunt quod exhalat de cute, neque frigoris ſenſum imprimunt cuti, ut ſolent lintea, dum ſudore madeſcunt: ab hoc enim frigoris ſenſu ſtringuntur vaſa cutanea ſubito, & perſpiratio omnis inhibetur, ſaepe non ſine noxa.

Neque hoc tantum; idem enim ille auctor [l] compertum ſe habere dixit, ſudorifera optime conferre in primo phthiſis ſtadio. Obſervavit, ſudorem quandoque ſponte oboriri, & inter dormiendum occupare pectus tantum; tunc ſuadet, tentandum eſſe, ut ſudor in toto corpore proliciatur: potiſſimum hoc conducere aſſerit frigidioris temperiei phthiſicis: omnium maxime laudat ſudores matutinos lente & cum euphoria prolectos. Optimè ſimul monet, inveteratis phthiſicis nocere ſudorifera: *Eo etenim morbi ſtatu, mali hyparxin ne quidem ex parte averruncando proficua, ſed inſultum hecticae accelerando nociva*. Addit, frequentiores ſudores illis profuiſſe aegris, *quibus uredo, impetigo, aut pruritus autumnalis & hyemalis, cutes obſeſſerit*. Simul autem attente conſiderabat, an quid boni ſequeretur a ſudore prolecto. Nam *ſi inter ſudandum tuſſis ſedatur, & appetitus excitatur, audacius & ſaepius proliciendos voluit*. Sudores autem ideo laudavit, quia ſic acria a ſanguine ſeparabantur; monuit enim frequentius iterandos hos ſudores, *ſi labra praeterlabendo, aut linguae membranam, vellicaverint. Quum vero jam ſanguis ſalem ejusmodi ſecernere deſierit, mitius agendum eſt, tandemque deſiſtendum*. Imo tantum ſperavit a ſudoribus talibus liberaliter prolectis, ut, ſi nec pus amplius, nec ſanies, nec ſputum ovi vitellum putreſcentem ſapiens, prodeat, curam morbi promittat, licet aſpera tuſſis adhuc maneat, quae ſenſim eadem methodo evaneſcere ſolet.

Facile intelligitur, non conducere acriora ſudorifera, quae calorem & motum humorum augere poſſint multum, vel acrimonia ſua nocere: eligi autem debent talia, quae blandum aroma poſſident, & copioſae ſatis aquae infuſa. Catalogus horum habetur [m]; unde ſeligi poſſunt apta ad hunc ſcopum. In *Materia Medica* ad hunc numerum habetur decoctum ex *tribus lignis ſantalis, ligno ſaſſaphras, &c.*: quod optime huic uſui

(k) Tabidor. Theatr. pag. 128. (l) Ibidem pag. 121. &c. (m) H. Boerhaave Inſtit. Med. §. 1189.

uſui ſervire poſſet : & ſimul normam dat, quomodo alia plura ſimilia componi queant. Si talis decocti binas uncias calide ſumat aeger omni bihorio diei, veſperi, dum ad ſomnum ſe diſponit, capiat uncias quatuor, & mane ſub auroram denuo eandem quantitatem, blandus & aequabilis ſudor ſequi ſolet, per quem acria e ſanguine eluuntur, dum ſimul diluens vehiculum ſatis blandum ſubminiſtratur corpori.

Antea ad §. 1198. ℐ. 1. dictum fuit, quod *Benedictus* viderit quoſdam, marcore fere confectos, quorum ſanguinis univerſum ſyſtema ſcaturiebat ſale. Imo in homine, qui abuſus fuerat ſale marino, *ſudor ſponte prorumpens ſalſiſſimus erat, ſibi permiſſus juxta naſum abibat in cryſtallos, oculis facile detegendos, digitis friabiles* (*n*).

Ex his patet, a ſudoribus, in phthiſi incipiente prudenter prolectis, utilitatem ſperari poſſe. *Marcellus Donatus* [*o*] aliquot recenſet caſus, ubi decoctum ligni guajaci phthiſin curavit, non tantum incipientem, ſed jam ſatis confirmatam. Praecipue notabilis eſt caſus mulieris, quam *Philippus Ingraſſias* curavit: *Poſt largam haemoptoën in phthiſin lapſa erat, pluribuſque inſequentibus menſibus non contabuit modo, ſed continuo pus male olens exſpuebat, praeſertimque per intervalla quaedam, non majora quidem duabus hebdomadis, maximam puris quantitatem inde collectam, ſaepe numero quatuor librarum, pauloque minus, ac nonnunquam plus, exſpuebat; haec, cum vix per menſem ligni ſancti decoctum abſorbuiſſet, ita ſanata fuit, ut decimus annus ageretur, dum haec ſcribebat Ingraſſia, ſalva ſupervixerit, nec amplius recidivarit*. Notum autem eſt, & poſtea de hac re in *Capitulo de Lue Venerea* adhuc dicetur, lignum guajacum ſatis efficaciter ſudorem movere, ejusque uſu ulcera difficilia curari, uti & in oſſium morbis ſanandis magnam habere efficaciam; prout antea dictum fuit.

Per alvum etiam morboſam materiam evacuare conati fuerunt Medici quandoque, ſed non ſemper, &, uti videtur, majori adhuc cum cautela; praecipue autem tentaverunt hanc methodum in illis, *qui carnes obtinuerunt induratiores, poroſque occluſiores* [*p*], ſed ingruente morbo: adulto enim jam morbo ab his abſtinendum monet, & ſolis lenioribus, quae minorativa vocavit, utendum praecipit, quibus cardiaca & putredinem inhibentia miſceri ſuadet. Simul monuit: *Crebro vero neutiquam reiteranda ſunt, niſi mucoſa viſcoſitas, aut aqua ſalſuginea, copiosè ſeſe excrementis immiſcens, aliud ſuaſerit*. Hic enim praecipuus ſcopus videtur fuiſſe, ut pituitoſam lentam ſaburram, vel acrem materiam, per alvum ſubduceret, ne ab his male afficeretur ulceroſus pulmo: alibi enim (*q*) dixit: *Si ſaburram pituitoſam, aut illuviem ſalſuginoſam, inter purgandum copioſe excreverit phthiſicus, levamen maximum pectori adfert, & non exiguam*

(*n*) Tronchin de Colica Picton. pag. 101. (*o*) De Medic. Hiſtor. Mirab. Lib. III. cap. 10. pag. 184. (*p*) Bened. Tabid. Theatr. pag. 118, 119, 120. (*q*) Ibidem pag. 112.

guam ſalutis fiduciam creat. Imo videtur egregius ille auctor potius laudaſſe purgantia in morbi initio, dum lenta & pituitoſa ſaburra aderat, quam ſi peccaret acrimonia; illam enim per ſudores potius educere conabatur. Patet ex ſequentibus (*r*): *Dum ſalſuginoſa in caput defluxerint, non purgandum, ne pectori corriventur: eo enim tempore ſudores elicere, maxime proficuum invenimus*.

Catarrhoſis videtur ob eandem rationem leniora cathartica praecipere, tam verno, quam autumnali & brumali tempore, ſed tantum cautelae gratia, antequam nempe catarrhi ingruant; addit enim [*s*]: *Dum ἀνακαθάρσει ſtudendum, praetermittenda minorativa*.

Videtur, quod & *Hippocrates* [*t*] quandoque in cura phthiſis purgantibus uſus fuerit, ſed pariter non abſque cautela.

Expertus autem fuit *Benedictus* [*u*], tunc imprimis phthiſicis in initio morbi profuiſſe leniora purgantia, *ſi aegri horis antelucanis & quaſi inter ſomnum foeces alvinas depoſuerint*. Unde propinabat illa circa horam decubitus, omiſſa coena, ſic ut alvus mane ſubſequenti bis aut ter reſponderet; unde, nulla, vel minima ſaltem, virium jactura ſequebatur. Simul etiam, ceſſante brevi talium purgantium actione, non impediebatur puris per ſputa eductio horis diurnis.

Tertius ſcopus ad muniendum ſanguinem contra infectionem purulentam erat, ut adhiberentur talia remedia, quae reſiſtunt efficaciter illi humorum degenerationi, quae a pure in ſanguinem reſorpto producitur.

Antea ad §. 406. demonſtratum fuit, optimum etiam pus ſola mora putreſcere, adeoque & in ulcere pulmonali pus nimis diu retentum, vel reſorptum in ſanguinem, in putridum vergit: illa autem, quae in phthiſi obſervantur, omnino hoc confirmant. Dictum fuit, quandoque ſputa graviſſimum foetorem ſpargere. Certe *Hippocrates* (*w*) notavit, aegros, ſputum exſcreaturos, ore contentum illud deteſtari, ſuper prunas exſpuenti graviter olere, pus circa cor putreſcere, quandoque pus rejici, quod grandinem refert, & digitis contritum durum & graveolens eſt, in ore gravem odorem eſſe, ut a piſcibus crudis oboritur. Alibi (*x*) dicit, in capite pituitam putreſcere, defluere ad pulmonem, & hoc viſcus a pituita ſalſa putrida morderi, ſitimque adeſſe vehementem. Si jam ſimul conſideretur, ſudorem illum colliquativum in conclamatis phthiſicis peſſime olere, & in fine morbi diarrhoeam putridiſſimam ſequi, quam brevi mors excipit, patet evidenter, omnia tandem in hoc morbo in putridam corruptelam tendere; adeoque in curatione requiri talia,

(*r*) Bened. Tabid. Theatr. pag. 119. (*s*) Ibidem pag. 120. (*t*) De Morbis Lib. II. cap. 17. 18. Charter. Tom. VII. pag. 569. 570.
(*u*) Tabid. Theatr. pag. 118. (*w*) De Morbis Lib. II. cap. 17. 18. Charter. Tom. VII. pag. 569. 570. (*x*) De Intern. Affect. cap. 11. Ibidem pag. 645.

talia, quae omni putredini quam efficaciſſime reſiſtunt, ſicque illam cavere poſſunt, dum metuitur, vel & emendare valent, ſi jam adſit. Interim tamen ſemper ratio haberi debet loci ulceroſi, ne ab acrioribus antiſepticis irritari, vel male affici, poſſit.

Balſama illa nativa, quae antea laudata fuerunt, praeter fragrans aroma habent & acidum, putredini reſiſtens, in ſe; uti chemica horum analyſis docet. Myrrham frequenter exhibent phthiſicis Medici, uti ex formulis, quae in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur, apparet; ſed ex pulcherrimis experimentis, quae celeberrimus Medicus *Pringle* (*y*) inſtituit, patuit, myrrham potentiſſimum eſſe antiſepticum, & multis paraſangis ſuperare ſalem marinum. Plurima debemus certe egregio huic viro, quae elucidant effectus remediorum, quae in hoc morbo a Medicis laudari ſolent. Cum docerent Chemici, per putredinem produci ſalem volatilem alcalinum, hinc metuebant, ne ab his diſpoſitio in putredinem augeretur. Obſervaverant tamen Medici, cancros fluviatiles coctos, & in proprio brodio contritos, dare utile nutrimentum phthiſicis: notum autem eſt, quod cancri odorem ſuburinoſum habeant, ſali volatili alcalino ſatis ſimilem; hinc multi metuebant ab illis, & acido aceti vel ſucci citri condiebant tales cibos, ut caverent putredinem. Sed demonſtravit idem auctor [*z*], ſales alcalinos impedire putredinem, & quidem potentius, quam ſalem marinum. Idem & de ſalibus alcalinis fixis verum eſſe invenit: aquae Selteranae, quae ſalem alcalinum fixum continent, tuto dantur phthiſicis & cum fructu, praecipue ſi tertia pars vel & dimidia lactis his miſcetur. *Avicenna* (*a*) commendat uſum copioſum ſacchari roſarum, ita ut juſſerit comedere illud *omni die*, *quantum poteſt*, *quamvis multum ſit*, *ita etiam ut cum pane*. Simul recenſet caſum mulieris phthiſicae morti jam proximae: *Tunc ſurrexit quidam frater ejus ad eam, curavit eam hac cura tempore longo, & revixit, & ſanata eſt, & impinguata eſt, & non eſt mihi poſſibile dicere ſummam ejus, quod comedit de Zuccaro roſaceo*. Simul & *Avicenna* commendat trochiſcos de camphora. Verum quam pulchre haec conveniunt obſervatis *Pringlianis* (*b*)! vim antiſepticam validam in ſaccharo invenit, ut crediderit frequenti hujus uſui deberi, ut morbi putridiſſimi minus occurrant nunc temporis, quam olim. In camphora autem obſervavit, quod duo ejus grana plus valerent ad impediendam putredinem, quam ſexaginta grana ſalis marini [*c*]. In cortice *Peruviano* (*d*) inſignem vim antiſepticam invenit pariter. Notum eſt, *Mortonum* in cura hujus morbi uſum corticis *Peruviani* commendaſſe. Egregius *Ter-*

(*y*) Obſervat. on the diſeaſes of the Army pag. 377. (*z*) Ibidem pag. 372. (*a*) Canon. Medic. Lib. III. Fen. 10. tract. 5. cap. 6. pag. 668. (*b*) Obſervat. on the diſeaſes of the Army pag. 393. 394. (*c*) Ibidem pag. 373. (*d*) Ibidem pag. 379.

Torti (*e*) fatetur, quod pluribus tabidis, nondum conſumtis, corticem obtulerit, tum ut aegrorum petitionibus indulgeret, tum etiam ut ipſas nimium increbreſcentes febriles periodos inhiberet: invenit quidem levamen ſenſibile fere ſemper per aliquot dies, cum manifeſta etiam quandoque (non tamen ſemper) exacerbationum conſuetarum interceptione: ſed morbus paulo poſt reſurgebat, & ſolitum curſum proſequebatur ad mortem uſque; credit tamen, ſe Corticis ope nobilem matronam tabidam & gravidam ad feliciſſimum partum perduxiſſe. Interim alibi (*f*) dicit, ſe vidiſſe puerum, quem ipſe cenſebat tabidum, atque ab omnibus pro tali habebatur, & praeterea ſpina ventoſa laborabat; cum urgente pueri patre obluctans ipſe Corticem Peruvianum dediſſet, nihil omnino inde boni exſpectans, poſtea vidit illum per urbem circumvagantem, adeo carnoſum, validum, & vivido colore praeditum, ut illum vix dignoſceret, a tanto morbo & ab ipſis ſpinae ventoſae reliquiis prorſus immunem. Poſtea & alios caſus recenſet phthiſicorum, quibus Cortex ſanitatem reſtituit; nec diſſimulat, quod in quibusdam ſucceſſu caruerit, ſed nullam tamen noxam fecerit. Notandum autem eſt, quod optimus ille vir reluctans dederit Corticem his aegris, & utilitatem inde nullam ſperaverit, ideoque tanto impenſius mirabatur felicem ſucceſſum.

Tentavi ipſe in phthiſi incipiente Corticis uſum, nec poenituit. In ſummae proſapiae virgine, quae abſque haemoptoë praegreſſa, tuſſi moleſta, febre lenta, ſenſim emaciabatur, Corticem dedi, varia ſub forma, ac diu; & licet vires ſatis proſtratae eſſent, purulenta exſpuerit, ipſa thoracis conformatio ſatis vitioſa eſſet, tamen perfectiſſime convaluit.

Sic videmus, plures Medicos, tam in victu, quam in medicamentis, uſos fuiſſe talibus, quae omni putredini reſiſterent efficaciter, licet forte de hac re non cogitaverint. *Cardanus* (*g*) teſtatur, ſe ſanaſſe adoleſcentulam, cujus pater eodem morbo obierat, peſſima phthiſi laborantem, & quidem adeo graviter, ut illam pro deſperata reliquerit; aderat enim febris vehemens, ſpirandi difficultas, maxima tuſſis, puris ſputum copioſum; *Juſſit, ut ſola ptiſana pro cibo uteretur, aquaque cum ſaccharo confecta: acciperet autem ſingulo mane uncias quatuor decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei, cum drachmis duabus ſacchari: convaluitque perfectè, & ſanata eſt*. Plures alios ſimili modo ſanatos vidit, & imprimis ſacchari roſacei aſſiduo uſu (*h*).

Juvenis, ex crapula, & veneris abuſu, tuſſim continuam violentam contraxerat; ſputa aderant copioſa variegati coloris, pectoris anguſtia, febris; & penitus emaciatus ſceleton referebat; aderat & debilitas ingens. Varia tentata fuerant incaſſum, & de curatione deſperabant omnes.

(*e*) Lib. V. cap. 2. pag. 449. 450. (*f*) Lib. V. cap. 5. pag. 492. (*g*) De Curat. Admirand. Curat. 8. Operum Tom. VII. pag. 254. (*h*) Ibidem Curat. 10. pag. 255.

nes. Fraga hortenſia deſideravit ſummopere, conceſſerunt Medici, & intra tres hebdomadas, quum comediſſet quindecim imperialibus emptam horum fructuum copiam, totus mutatus erat adeo in melius, ut optima recuperandae ſanitatis ſpes adeſſet; atque intra bimeſtre ſpatium integre convaluit (*i*). Forte & ſaccharum copioſum ſumſit, cum ſoleant hi fructus a plurimis ſaccharo reſpergi.

Cereviſiam tenuem abſque lupulo addito, lac, ſerum lactis acidulum redditum ſucco lujulae, aurantiorum acidodulcium, pomorum fragrantium &c., pro potu communi exhibuit phthiſicis *Benedictus* (*k*). Tabidi cum ſputis purulentis foetidis mali odoris perfecte ſanati fuerunt potu aquae mineralis, quae praeter ferrum etiam continebat alumen (*l*). Sed demonſtravit *Pringle*, alumen poſſidere validiorem vim antiſepticam, quam reliqua ſalia (*m*). Forte & huc referri poterit illud, quod narrat *Tulpius* (*n*) de muliere, quae, ob neglectam venae ſectionem ſuppurata facta, ſputa tam frequentia & ſordida reddidit, ut copia capacem pelvim, & foetore ſpatioſum facile repleviſſent conclave; ſimul autem ſic emarcuerat haec miſera, ac ſi laboraſſet immedicabili tabe. Ultra quartum menſem in ipſam ſaeviente morbo, dum omnino deſperata videretur, incepit oſtrea cruda appetere, quae avide comedit, tali cum effectu, ut ilico imminuerentur omnia ſymptomata, & brevi integre convaluerit. Sed gratiſſimum ſalſum ſuccum oſtrea habent. Certe *Hippocrates* [*o*] in ſuppuratis, ut excreationem promoveret, cibos ſalſos dari juſſit. Interim diſſimulandum non eſt, per Experimenta *Pringliana* (*p*) conſtitiſſe, parcam copiam ſalis marini potius accelerare putredinem, quam impedire, & hinc forte neceſſarium fere hominibus ciborum condimentum eſſe, ut facilius diſſolvantur in corpore. Muria autem ſalis marini carnes praeſervat animalium a putredine, ut notum eſt. Certe vix tutum videretur, tanta copia ſalem marinum ingerere in hoc morbo, ut vi antiſeptica agere poſſet: praecipue cum in cura haemoptoës caveretur ab omni acri ſalino, ne recrudeſceret malum. Tamen verum eſt, minus metuendum eſſe ſanguinis ſputum, ubi jam adeſt pulmonis ulcus: antea enim pluribus obſervatis conſtitit, integrum fere pulmonem poſſe conſumi in phthiſi purulenta, licet haemoptoë non recrudeſcat. Simul hinc intelligitur, quomodo a ſalſo victu ſcorbutus putridus naſci poſſit, uti toties contingit, in longinquis itineribus per mare factis, quod, antequam *Celeberrimus Pringle* haec experimenta inſtituerat, non tam liquido patebat. Certe leniora habemus remedia, quae efficacem admodum

(*i*) Hoffmann. Medic. Ration. & Syſtem. Tom. IV. part. 4. pag. 330. (*k*) Tabidor. Theatr. pag. 150. - 152. (*l*) Eſſays and Obſervat. Phyſic. and Liter. vol. 1. pag. 364. (*m*) Obſervat. on the diſeaſes of the Army pag. 376. (*n*) Lib. II. cap. 8. (*o*) De Locis in homine cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 367. (*p*) Obſervat. on the diſeaſes of the Army pag. 391. 392.

dum poſſident vim antiſepticam ; adeoque ad hanc indicationem obtinendam facile carere poſſumus ſale marino.

Evidenter etiam patet, in phthiſis pulmonariae cura maximi momenti eſſe, ut ſanguis ab infectione purulenta ſervetur immunis, nec tamen Medicos ſemper ad hanc rem fuiſſe ſatis attentos.

§. 1210. ALteri vero per medicamina liquida, diuretica, tuſſim moventia, interna, externa, motum, equitationem, ruſticationem, expellendo; tum ope abſtergentium balſamicorum internorum, externorumque, depurando; atque ope conſolidantium paregoricorum conſolidando.

Nullum ulcus, uti antea dictum fuit, ſanari poterit, niſi prius reducatur ad conditionem vulneris puri, ut nempe conſolidatio fieri poſſit. Hinc debet pus evacuari; cavum, in quo pus haeſit, depurari; quod per blandam & moderatam ſuppurationem fit, uti in ulceribus externarum partium videmus; deinde locus purus debet conſolidari. Facile autem patet, omnia, quae ad praecedentem paragraphum laudata fuerunt, etiam huic indicationi ſatisfacere. Infuſa enim herbarum vulnerariarum, ſi potentur copioſe, abſtergunt locum ulceroſum, & ſimul eluunt ex ſanguine, ſi forte reſorptum pus fuerit: imprimis vero per diureſin, cum haec infuſa ex aqua parentur, & pleraeque herbae vulnerariae laudentur a vi diuretica. Certè pulmonis apoſtema per urinas expurgatum vidit *Galenus*; uti alia occaſione ad §. 406. notatum fuit. Notabile exemplum & habetur (*q*) de aegro, ulcere pulmonis laborante, cui imprudenti medicatione ſputa ſupprimebantur, cum peſſimis ſymptomatibus, ita ut morti proximus videretur: conſilio periti Medici dabatur lac aſininum coctum, per octo dies, hoc effectu, ut ſputa quidem manerent ſuppreſſa, ſed tamen in pejus non verteretur morbus: nona die ſequebatur dolor magnus circa renes, ſtranguria moleſta, & poſtea urina purulenta foetida prodiit per ſeptem dies: pectus levabatur, febris ceſſabat, & perfecte convaluit. Tamen pus in ulcere pulmonis collectum non poterit per urinas evacuari, niſi prius in ſanguinem reſorptum fuerit copioſe; quod certe periculo nunquam vacat, licet quandoque feliciter poſtea per urinae aut alvi vias eliminetur de corpore.

Tutior longe puris evacuatio eſt, quae per ſputa fit; haec autem abſque tuſſi fieri nequit; hinc ad hunc ſcopum tuſſim moventia remedia laudantur. Tuſſis enim pulmonem expurgat, ſed ſimul, ſi valida fuerit, locum ulceroſum exaſperat. Unde talia imprimis laudantur, quae materiem per ſputa evacuandam mobilem reddunt, nec tamen acriori ſtimulo nocent. Tale decoctum in *Materia Medica* ad hunc numerum habe-

(*q*) Gio: Michele Gallo dell' uſo del latte Tom. II. pag. 93.

habetur. Ubi autem pus maturum & bonae notae fuerit, facile per tuſſim educitur, & abſque ulla fere moleſtia; quod plerumque matutinis horis poſt bonum ſomnum fieri ſolet; tunc enim diu quievit pulmo, vitali tantum reſpiratione agitatus; & ſic ſub bono pure conſolidatio ulceris incipiet. Simul facile patet, haec remedia, quae expectorantia vocari ſolent, non eadem conducere in omnibus. Optime *Benedictus* (r) monuit: *Medicamenta acria & ſtimulantia torpidis, eaque de cauſa congeſtionem nimis tolerantibus, ſolummodo concedenda, quae per intervalla quaedam tantum uſurpanda. Exceptis enim quibusdam intervallis, in quibus acria & ſtimulantia conveniunt, medicamentis prius dictis toto morbi decurſu inſiſtendum.* Hinc ſi ſputa tenaciora fuerint ex propria indole, vel & mucus viſcidus una cum ſputis purulentis prodeat cum moleſtia, tunc infuſum hyſſopi cum melle, vel oxymelle ſimplici, aut & oxymelle ſcillitico, prodeſt; ſin minus, leniora herbarum vulnerariarum infuſa ſufficient. Omnia autem haec potata ſanguini miſcentur, & cum ſanguine ad locum ulceroſum veniunt: hinc cogitaverunt Medici etiam de externis remediis ad hunc ſcopum exhibendis. Certe de emplaſtris vel unguentis externo pectori applicatis non multum utilitatis exſpectant Medici, licet quandoque & haec admittant, dum aegri aut amici in ſimilibus fiduciam habent. Ulceris autem ſuperficiem nulla remedia tangere poſſunt, niſi ſub vaporis forma huc veniant, cum vel guttula aquae in pulmonem delapſa per tuſſim natam ilico excutiatur. Apud *Hippocratem* (s) leguntur ſequentia: *Quum autem ſputum graveolens fuerit, intermediis inter lenticulae decoctum diebus, medicamentum in pulmones infundere, intermiſſo vero uno die, ſuffumigia adhibere* (θυμιᾶν).

Sane una cum aëre inſpirato vapores medicati totum cavum aëreum pulmonis undique alluere poſſunt; & ſic pro varia conditione ulceris diverſa poterit applicari medela. *Benedictus* (t) monuit: *Inter praeſidia, evaporationes & ſuffitus tanquam nobiliora, & quibus unice in extremis anguſtiis confidamus, penſitanda,* &c.: *pulmones enim aridiores & tenſiores horum madore intenerantur, humentes nimisque laxati illorum ſiccitate indurantur, putredine & viſcoſitate obliniti levantur, amborum denique conſortio ulcera ſordeſcentia deterguntur, nec non novae affluxurae materiae, & in partes aſſurgentis, vis molesque reprimuntur, ſimili ſemper in aſſumtis aſſervato ſcopo.* Deinde plures enarrat caſus, qui docent feliciſſimos effectus hujus methodi; & poſtea [u] deſcribit vaſa, per quae commode vapor aquoſus, vel & ſuffumigia, applicari poſſunt ſic, ut tuto ad vaſa aërea pulmonis pervenire valeant: ſimul [w] varias remediorum formulas habet, quae diverſis indicationibus, emolliendo, abſtergendo, exſiccando, & con-

(r) Tabidor. Theatr. pag. 121. (s) De Morbis Lib. II. cap. 18. Charter. Tom. VII. pag. 570. (t) Tabidor. Theatr. pag. 76. (u) Ibidem pag. 168. (w) Ibidem pag. 165. & ſeq.

& conſolidando, ſatisfacere poſſunt. Forte mirum videri poſſet, quod *auripigmentum* cum albumine ovi in trochiſcos redactum pro ſuffumigio uſus ſit, cum illud ſub arſenici nomine a veteribus deſcriptum fuerit, & ideo a multis pro veneno habeatur. Sed certe illud, quod nos hodie vocamus arſenicum, veteribus incognitum fuit. Eſt autem auripigmentum plurimis dotibus ſulphuri ſimile, & male dicitur arſenicum citrinum, cum ſatis innoxium ſit [*x*]. Aër autem vaporibus ſulphureis ſcatens laudatur a Medicis tanquam magnum remedium, ſi phthiſici illum reſpirent diu; in monte *Tabio* nempe prope Neapolin (*y*). Sic *Galenus* [*z*] jam ſuo tempore tabidos ad *Tabias* ablegabat prope *Veſuvium*, ut ibi lacte uterentur, & ſimul perpetuo talem aërem inſpirarent. Idem arte imitari conabatur *Benedictus* [*a*]; dum dicit: *Cujuscunque ſint generis ſuffumigationes & halitus, penitius viceque ipſius aëris in partes ſpirabiles ſuſcipiantur, in conclavi aut cubiculo, clauſis feneſtris, ut vitetur omnis aëris frigidioris afflatus, ibique diu perduret aegrotus; ſecus enim incaſſum exercentur.*

Monet ſimul, primam ſuffumigationem in pulmones eſſe laborioſiſſimam, poſtea vero longe facilius illud peragi. Antea, ad §. 1200. dictum fuit, *Celeberrimum Mead* [*b*] laudaſſe ſuffumigia ex *thure*, *ſtyrace*, &c.: quamvis ſciret, vix in uſu eſſe hanc medicinam, & tanquam inutilem a plerisque negligi. Dum vomica pulmonis adhuc clauſa eſſet, imitatus fui hanc methodum: curabam enim, ut per tubum vapor aquae calidae perpetuo exiret prope lectum primo, dein ubi hoc facile ferebant, propius admovi, ut aërem tepidum & humidum diu reſpirarent. Sic obtinui, ut citius rumperetur vomica. Suffumigia autem ex *thure*, *ſuccino*, *ſtyrace*, *benzoin*, ſic adhibui, ut aër cubiculi, in quo aeger verſatur, his impraegnaretur, ſenſim augendo quantitatem ſuffumigii; niſi enim hoc prudenter fiat, validiſſima tuſſis ſequitur; quae nocere poſſet: *thuris*, & *ſtyracis*, halitum facilius ferunt, *ſuccinum* vero magis irritat, cum per ignem in oleum ſatis calidum & ſalem volatilem acidum reſolvatur: *Benzoin* vero, licet ſuavem ſatis odorem habeat, parciori copia ſuffumigiis miſcetur, quia halitum ſatis acrem ſpargit, qui, chartaceo operculo ſi excipiatur, condenſatur in moleculas nivei coloris, quae in officinis ſub titulo *florum Benzoin* proſtant, & calidam valde virtutem habent, ita ut linguae impoſiti uſtionis ſenſum producant. *Benzoini* vapore uſus fui, ut, emollita prius per vapores aqueos vomica pulmonis, ſubita & valida tuſſi excitata rumperetur.

Simul notandum eſt, non omnium remediorum vires una cum vapore

(*x*) H. Boerh. Chem. Tom. I. pag. 47. & Frid. Hoffmann. Obſervat. Phyſ. Chem. pag. 259. & ſeq. (*y*) Fromond Riſpoſta Apologet. pag. 438. (*z*) Method. Medend. Lib. V. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 122. 123. (*a*) Tabidor. Theatrum pag. 125. (*b*) Monita & Praecept. Med. pag. 52.

re aquae poſſe adſcendere, & halitus forma applicari pulmoni: herbarum emollientium efficacia in decocto manet, vapor inde exſurgens eſt mera aqua, quae tamen halitum dat humectantem & emollientem optimè. Saepe nihilominus Medici haec praeſcribunt, & bono quidem conſilio, ne aegro & amicis remedii ſimplicitas contemptum pariat, quamvis ſatis noverint, aquae in vapores ſolutae virtutem ſolam agere. Errant autem illi, qui ſcopo ſtringendi vas laeſum in pulmone decocti ex adſtringentibus remediis parati vaporem inſpirando hauriri jubent: aquae enim halitus laxat, & adſtringentium vis fixa eſt, nec cum aqua in altum elevatur.

Plurimum etiam conducit motus corporis talis, quem fractae per morbum vires facile tolerare poſſunt. Notum eſt, per motum muſcularem accelerari motum ſanguinis venoſi verſus cor; ergo & cor ſaepius contrahi intra datum tempus; adeoque & ſanguinis majorem copiam aucta celeritate pelli per pulmones; ſicque averri citius poterit purulentum omne ex hoc viſcere & per ſputa educi, imprimis matutinis horis, dum nocturno tempore cocti puris copia accumulata eſt. Simul ſic augetur reſpiratio, & aër, ſaepius ingrediens & egrediens pulmonem, fungitur vice optimi detergentis, imprimis ſi purus & campeſtris fuerit. Interim facile patet, hic opus eſſe prudentia; nam non tantum deterſio loci ulceroſi, ſed & conſolidatio, requiritur. Certe ulcus externum, ſi perpetuo perfricaretur, ad ſanationem perduci non poſſet. Prudentiſſime hoc monuit *Benedictus* (c), jubens, motus diurnos corporis maxime perpendendos eſſe, & omnia exercitia leviora debere eſſe, praecipue *in calidioris temperaturae & rarioris texturae aegrotantibus*. Volebat etiam, ut inferiores partes corporis magis exercerentur; partium vero ſuperiorum motus vehementiores damnabat. *Verum in pectoralium lubrico tenore & frigida craſi motus concitatiores, pectoris muſculos magis dilatantes, aliquoties imperandi, utpote arcuum tenſio, haſtarum armatarum jaculatio, &c.* Aſt tales motus potius videntur conducere ad firmandum totius corporis robur, & imprimis pectoris, quam ad ſanandum pulmonis ulcus. Alia occaſione ad §. 1200. 4. notatum fuit, felix praeſagium deduci, ſi ab uſu remediorum, aut plagarum mutationibus, pectus anguſtum dilatatur, ac robur augetur; & contra, anguſta compreſſi thoracis conformatio pro malo omine notabatur; uti ad §. 1198. dictum fuit. Certum jam eſt, muſculorum per exercitia robur & toroſitatem augeri in illis partibus corporis, quae plus moventur, quam reliquae. Illi, qui frequenter concionem ad populum habent, muſculos faciei habebunt ſemper magis toroſos: quam vaſti brachiorum & humerorum lacerti ſunt in Cyclopibus illis, qui navium anchoras cudunt! Cum pluribus in more ſit, dextra manu ſola fere omnia peragere, & ſiniſtra uti rarius, toties contingit,

(c) Tabidor. Theatr. pag. 129.

ut dextra manus & mole, & robore ſuperet ſiniſtram. Unde apparet, motus muſculares artuum ſuperiorum emendandae thoracis ſtructurae ſervire poſſe.

Facile ſimul patet, tales motus validiores tantum ſuaderi poſſe illis, qui ab hoc morbo jam fere convaluerunt, & ſatis acquiſiverunt roboris, ut his peragendis ſufficere valeant. Utilius autem & tutius videtur eſſe ad hunc ſcopum obtinendum, ſi phthiſicis concilietur illud emolumentum, quod a motu corporis exſpectatur, abſque eo quod multum fatigentur. Equitatio in hoc morbo, uti & in pluribus aliis malis chronicis, ſummae eſt efficaciae: certe inter equitandum totus corporis truncus perpetuis ſuccuſſionibus agitatur; aër majori momento in pulmonem agit; nam inter equitandum ſemper quaſi ventus adverſus ſentitur, licet ne vel minima aura ſpiret, nec ullum in arboribus folium agitetur. Optimus *Sydenhamus* (*d*) ſolito ſibi candore fatetur, ſe nonnullos ſibi ſanguine junctos per equitationem ab hoc morbo liberaſſe: *Cum certo ſciret, ſe, nec medicamentis quantivis pretii, nec alia methodo, quaecumque demum ea fuerit, nihil magis iisdem proficere potuiſſe, quam ſi multis verbis hortatus fuiſſet, ut recte valerent.* Neque in leviori malo tantum prodeſſe equitationem vidit, ſed & in phthiſi vix non deplorata, ubi nocturnis ſudoribus jam acceſſerat diarrhoea, quae mortis praenuncia eſſe ſolet. Imo non dubitavit aequiparare efficaciam equitationis in hoc morbo viribus, quas *Cortex Peruvianus* in debellandis febribus intermittentibus, & *Argentum vivum* in domanda lue venerea, poſſident. Monet autem ſimul, curandum eſſe, ut linteamina lecti, in quibus decumbunt, ſicca ſint, & ut equitando longa ſatis itinera emetiantur. Simul addit, *vitae ἀκμὴν praetergreſſis multo diutius in hoc exercitio perſiſtendum, quam infra hanc aetatem poſitis.* Ut autem equo quis inſidere poſſit, requiruntur vires, quae ſi nimis debiles ſint, tunc equitationis ſubſtituitur vectio in curru, a quo mirandos in phthiſi curanda effectus ſe vidiſſe teſtatur *Sydenhamus*, licet tamen equitationem praeferat. Pluribus idem dedi conſilium, ut nempe curru veherentur, & imprimis talibus, quibus res anguſta domi non ferebat equitationis impenſas. Aliquot nautas novi & piſcatores, qui ulcere pulmonis laborantes aurigae facti ſunt, & perfectiſſime convaluerunt. In debilioribus aegris a vectione in curru praeſtat incipere; dein creſcentibus viribus equitatio ſuadetur: haec autem exercitia optime conducunt matutinis horis poſt leve jentaculum; pleno enim ventriculo difficilius ferunt equitationem, vel & vectionem, tales aegri. Simul ſuadet prudentia, ut a leniori & brevi equitatione incipiant, ſenſim augendo & celeritatem, & diuturnitatem equitationis; in initio vitandae ſunt tempeſtatum aëris injuriae; a quibus tamen poſtea, dum creſcunt vires & minuitur morbus, non tam facile afficiuntur.

Ru-

(*d*) Diſſert. Epiſtol. pag. 523.

Ruſticationem phthiſicis etiam ſuadere ſolent Medici, non tantum ut puro, bene perflato, & a majorum urbium inquinamentis libero, aëre fruantur; verum etiam ut, creſcentibus viribus, ab omni cura liberi, levioribus agriculturae laboribus corpus exerceant, & tempus fallant.

An forte alia adhuc cauſa ſubeſt, cur ruſticatio prodeſſe poſſit phthiſicis? Notum eſt, ſi poſt aliquot dierum ſiccitatem pluvia cadens madefecerit terram, naſci gratum odorem, quem omnes percipiunt, & qui ſolet attribui vegetabilibus, quae antea exſucca, nunc a pluvia refecta, uberius exſpirant. Verum obſervavit *Reaumur* (e), poſt pluviam ſimilem fragrantiam percipi etiam poſt meſſem in campis, ubi ſicca tantum adſunt ſtramina; rem attentius examinans invenit, terram ſiccam inodoram eſſe, ſed ſimulac humectatur ſic, ut mollioris paſtae conſiſtentiam habeat, tunc odorem fortem ſpargere; ſi plus addatur aquae, minuitur ille odor, imo perit. Nec videtur facile exhauriri poſſe illa potentia odorem producendi, quam terra poſſidet: per quindecim dies, & ſingulis quidem diebus ſaepius, placentulas ex terra madefacta confecit, exſiccavit, humectavit denuo, nec potuit percipere, quod poſt toties repetita haec experimenta minus fragrans foret terra, ſi denuo madeſceret. Obſervavit praeterea, illam fragrantiam ſe non diffundere ad majorem diſtantiam, quin multum minuatur, & brevi integrè ceſſet. Certe in pluribus telluris locis ex terrae ſuperficie ad parvam altitudinem aſcendunt vapores, qui animalia necant (*f*). Obſervatum fuit, quod illa telluris exſpiratio ceſſet, ſi brevi ſequentur tonitrua & procellae: dum haec adſunt, redit illa exſpiratio, & poſt finitam tempeſtatem per aliquot horas illa fragrantia telluris nares ferit etiam erecte incedentis hominis, adeoque ad ſatis magnam diſtantiam; nemo eſt, credo, qui non aliquando hoc obſervaverit. Hinc videtur terra, ubi certo gradu madefacta fuerit, effundere halitus fragrantes, & varios quidem in variis locis, uti diverſus odor docet: plerumque autem ſalubres ſunt, nam aeſtivis caloribus languentes homines ſentiunt ſe miro modo refici, dum poſt pluvias fragrantem talem odorem hauriunt: in quibusdam locis forte mala ſunt illa effluvia, poſſuntque eſſe endemicorum & epidemicorum morborum cauſae; de quibus poſtea dicendum erit.

Forte mirum videbitur, cur huic terrae proprietati in phthiſi curanda aliquid peculiaris videar tribuere, cum illa telluris effluvia in aëre volitantia, ſi bona fuerint, ſub nomine aëris ſalubris laudentur. Verum alia ratio eſt: a viro fide digniſſimo olim acceperam, quod in toto regno Granatenſi in uſu habeant methodum curandi phthiſin per *balneum terrae*; & poſtea idem legi apud *Franciſcum Solano de Luque* (*g*), qui ob

(e) Academ. des Scienc. l'an 1730. Mem. 403. &c. (*f*) Ibidem l'an 1751. Mem. 138. 139. (*g*) Origen Morboſo capitul. V. pag. 174. &c. & Lapis Lydos Apollinis, pag. 231.

ob criſim morborum ex ſolo pulſu praedicendam notus eſt. Ille teſtatur, ſe balneo terrae feliciter uſum fuiſſe in curanda phthiſi, & inter alios plures conclamatam hecticam reſtituiſſe integre balneo terrae ter adhibito. Sequenti autem methodo hoc fiebat: curabat excavari foveam in terra, ubi nullae omnino plantae ſeminatae erant: tali foveae imponebat aegros ad collum uſque, deinde tegebat eadem terra, quae effoſſa fuerat; ſic relinquebat, donec tremere inciperent. Dum haerebant in hac fovea, dabat illis aliquid nutrimenti, ſi opus haberent: dum tremere incipiebant, curabat educi ex fovea, & involvi linteo aqua roſarum madido: poſt bihorium perfricabatur totum corpus *unguento reſumptivo Zacuti Luſitani*. Alii autem laudabant unguentum, quod ex foliis ſtramonei & axungia porcina parabatur, quo perfricabant ſpinam dorſi, & totum corpus circumducebant faſciis hoc unguento inunctis. Monet autem, ſemper novam foſſam debere parari, ſi balneum illud terrae repetendum fuerit, & tantum illud tuto adhiberi poſſe notat a fine Maji ad menſem Octobris. Miro quidem modo philoſophatur circa effectum hujus balnei, & credit terram abſorbere in ſe miasmata morboſa &c. Cum autem in aeſtivis etiam caloribus terra vel raro, vel nunquam ad tantam profunditatem exſiccetur, admodum credibile eſt, quod humida terra, effluviis ſpargendis aptiſſima, nudam corporis cutim undique tangat, & forte hoc modo proſit exhalando potius fragrantiam utilem, quam reſorbendo noxia ex aegro corpore miasmata.

De uſu autem balſamicorum abſtergentium externorum & internorum ad praecedentem paragraphum dictum fuit.

Dum evolvebam plurimorum Medicorum ſcripta, ut diſcerem, quid tentatum fuerit quandoque in cura phthiſeos, vidi multos magnam ſpem poſuiſſe curationis in talibus remediis, quae per os aſſumta curent ulcera externarum partium corporis, quae oculis patent, & quorum ſucceſſivam emendationem quotidie luſtrare poſſumus. Decocti guajaci inſignis efficacia in curandis ulceribus & oſſium corruptela omnibus nota eſt: verum praecedenti paragrapho patuit, phthiſin ſolo uſu decocti guajaci ſanatam fuiſſe. Quantum uſum praeſtet argentum vivum, & diverſa ex illo parata remedia, omnibus notum pariter eſt, ita ut peſſima ulcera, ad quaevis alia rebellia, his ſanentur. *Helmontius* (*h*), poſtquam more ſolito in Scholas Medicas debacchatus fuerat, de phthiſis cura dicit: *Quod ſi autem ſputum cruentum praeceſſit, ulcusque ſit praeſens, diſce parare Pharmaca, quibus Paracelſus tabem curavit. Oretenus inquam ſumtis, cancrum & eſtiomena quaevis ſanantia, quod eſt ulcus pulmonum curaſſe. Quidquid enim ulcus femoris aut pedis ſuo potu ſanat, quidni etiam idem in pulmone faciet?* Commendat autem leniora, *Mercurium diaphoreticum* dulcem inſtar mellis & fixum, *Lilii tincturam volatilem*, &c.: & alibi

(*h*) Catarrh. Deliramenta pag. 354. N°. 43.

bi (*i*) dicit: *Sic & pulmonum ulcera ſolidantur per corallatum dulce Mercurii diaphoretici, cujus virtute nempe Paracelſi Epitaphium ſonat, tabem ſaepe reſtitutam fuiſſe.* Forte a prudenti Medico ſimile quid tentari poſſet, ſed magna cum cautela, & leniſſimis tantum, quae validas evacuationes non faciunt, in debilibus & exhauſtis corporibus ſemper periculoſas, neque etiam ſubito fundunt humores, cum phthiſis in mortem vergens putridam diſſolutionem producat. Videmus & antiquos, & recentiores Medicos talia laudaſſe ad phthiſin, quae curandis ulceribus externarum partium proſunt. Mulſam cum lacte laudaverunt; aquam calcis cum lacte alii (*k*). Verum mellis uſum in detergendis ulceribus, aquae calcis efficaciam ad ſiccanda manantia nimis ulcera, omnes chirurgi laudant. Poſtquam conſtitit, Corticem Peruvianum adeo prodeſſe, non tantum in gangraena, ſed & in oſſis carie, & ulceribus difficilioribus, adhibuerunt & illum phthiſi curandae: commendavit quidem *Celeberrimus Mead* [*l*], ubi vel ſanguinis ſputum, aut pituitae tenuis fluxio, certis temporibus redit; ſi nempe detur ante tempus, quo malum recurrere ſolet; ſed monet, Corticem plurimum nocere, cum jam exulceratus eſt pulmo. Patuit tamen ex illis, quae habentur praecedenti paragrapho, ubi de utili in hoc morbo virtute antiſeptica agebatur, Corticem quandoque inſigniter profuiſſe; & uti tunc dictum fuit, egregius *Torti*, licet non multum ſpei in Cortice poſuerit, fatetur tamen, non nocuiſſe.

Cum difficilis ille morbus toties omnem Medicorum operam eludat, minimè mirum eſt, ſi de variis methodis cogitatum fuerit. In actis Edinburgenſibus anonymus (*m*) laudat methodum tentandi curam hujus morbi per frequentem ſanguinis miſſionem, imprimis ſi nondum omnino exſuccum corpus fuerit: noluit tamen ſanguinem mittendum eſſe, quamdiu pulmonis vomica nondum rupta eſt, & ſuadet detergentia & expectorantia diligenter adhibenda, antequam ad venae ſectiones repetitas pergatur: ſaltem hanc cautelam proponit quaeſtionis inſtar. Duplicem autem fructum videtur exſpectaſſe a ſanguinis miſſionibus, imminutionem nempe ſanguinis cacochymia purulenta infecti, dum ſimul laudabili alimento reſtituitur illud, quod perditur per ſanguinem de corpore eductum. Dein ſperabat ſimul, ſic minui febrim poſſe, ut minus puris generetur quotidie, & utroque hoc modo facile compenſetur illa ſanguinis jactura. Ob hanc rationem credebat, eandem hanc methodum tentari forte poſſe, cum debita cautela tamen, etiam in talibus aegris, quorum corporis habitus per morbum multum jam exhauſtus foret: videbatur & confirmari in hac opinione, quod vaſa ſanguinea, quamvis contracta, tamen adhuc ſatis plena forent, & quod ſaepius, etiam in ulti-

(*i*) Humid. Radicale pag. 575. (k) Frid. Hoffmann. Med. Rat. & Syſtem. Tom. IV. part. 4. pag. 318. (*l*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 47. 48. (*m*) Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. IV. pag. 418. & ſeq.

ultimo phthiſis ſtadio, menſtrua evacuatio in mulieribus pergeret ſolita periodo. Imprimis frequentem ſanguinis miſſionem credebat convenire in talibus, qui antea plethorici & calidioris temperiei fuerant. Cum autem a copioſi ſanguinis jactura cruditates & hydropicos tumores metueret, Corticis Peruviani roborantem virtutem, frictiones, & lenia corporis exercitia, proponit, ut haec mala caveantur.

Sua autoritate hanc medendi methodum confirmavit *Celeberrimus Mead* [*n*], & incipienti morbo occurrendum voluit miſſione ſanguinis non ſemel tantum, ſed vicibus iteratis: *Si nempe craſſus niger aut glutinoſus profluxerit, vitioſus dicitur, & utiliter effundi putatur; contra vero, ſi ruber ſit & pelluceat, integer habetur, neque ultra detrahitur.* Quin imo, licet temerarium forte conſilium videri poſſet, marceſcente jam corpore, & fractis jam viribus, hoc auxilii genus tentandum voluit. *Celſi* regula erat: anceps potius experiri remedium, quam nullum. *Et cum emolumento minuuntur vires, ubi ſuccurritur in vitio, quod robur corporis aſſiduo plus labefactabit.* Tamen hanc cautelam addit: *Si, exulcerato pulmone, vehemens febris urgeat, detractio, quantam ſuſtinere poteſt aeger, juvabit; diviſa nimirum in ea temporis ſpatia, quae ad corpus alendum neceſſaria ſunt, iſta medicina.* Poſtea afferit, rebus nondum plane deſperatis, bene ceſſiſſe hanc medendi rationem. Quod autem non ſemper ſucceſſerit haec curatio, patet inde, quod mox ſubjungat hanc excuſationem ſiniſtri eventus: *Sin ſecus acciderit, eum Medicus occidiſſe minime cenſeri debet, qui, corruptis jam viſceribus, nequaquam ſervari potuit.*

Suis obſervatis eandem methodum confirmavit *Celeberrimus Pringle* (*o*); tamen monuit, quod nollet inde communem in hoc morbo curando regulam ſtatuere, niſi accurate attendatur ad aegri vires, an ſufficiant majori vel minori ſanguinis jacturae ferendae. Teſtatur pariter, ſe vidiſſe optimum ſucceſſum a parvis & ſaepius repetitis venae ſectionibus in curatione vulnerum, dum a pure reſorpto febris hectica producebatur: hoc autem confirmaret, cacochymiam purulentam minui, per repetitas venae ſectiones: ſimul monet, quod aegri nunquam tantum levamen perciperent prima, quam quidem ſecunda & tertia nocte, poſt inſtitutam venae ſectionem.

Repetitis autem experimentis edoctus laudat, tanquam utiliſſimam, applicationem ſetacei, illi nempe thoracis lateri, quod magis affectum videbatur: praecipue hoc tentavit in illis, qui copioſam ſanguinis jacturam nimis formidabant, & ideo admittere nolebant tam frequentes venae ſectiones, ac opus haberent. Pulchrum certe effectum ſetacei prope locum ſuppuratum, alia occaſione ad §. 895. in pleuritidis hiſtoria notavi.

Nondum ex propriis experimentis de hac methodo phthiſin curandi per

(*n*) Monit. & Praecepr. Medic. pag. 50. 51.

(*o*) Obſervat. on the diſeaſes of the Army part. 3. cap. 3. pag. 190. & ſeq.

per frequentem ſanguinis miſſionem quid pronunciare auderem : adhibitam vidi ſemel, & non ſine ſucceſſu, at licet facile toleraſſet ſanguinis jacturam in vigore aetatis conſtitutus aeger, & morbus tantas inducias dederit, ut vires inſtaurari coeperint, tamen recruduit morbus, quo jam per plures menſes adhuc languet, dum haec ſcribo, ſed pulſu adeo debili, & venis adeo collapſis, ut minime tutum videretur pauculum ſanguinis, quod adhuc in vaſis continetur, minuere.

Didici tamen miro ſatis exemplo, quod corpus humanum copioſiſſimas venae ſectiones ferre poſſit, vita tamen diu ſuperſtite. Novi Illuſtrem Matronam, quae, ſpasmodicas anxietates frequenter paſſa, ſanguinis miſſione levamen quaerebat, tandemque, invitis Medicis, per plures annos fere quotidie, & quandoque bis in die, aliquot ſanguinis uncias de vena mitti curavit, nunc plus, nunc minus, prout urgeret malum; firmiſſime ſibi perſuadens, ilico ſe ſuffocandam fore, niſi hoc fieret. Vivit tamen, ſed languida & lecto affixa.

Ultimus curationis ſcopus eſt, ulcus pulmonis purum conſolidare: de hac autem re tunc imprimis cogitandum eſt, quando videmus ſputa habere dotes boni puris, & ſimul copiam illorum minui quotidie, dum ſimul, emendata purulenta ſanguinis cacochymia, febris hectica plurimum imminuta eſt, vel & ceſſat. In ulceribus partium externarum, quae ſenſibus noſtris patent, videmus, ſub bono pure recreſcere ſubſtantiam perditam, & ſic conſolidationem quam optimè procedere. In tali autem ulcerum conditione periti Chirurgi minus frequenter apparatum mutant, molliſſimis plumaceolis imbibunt pus, nunquam ruditer abſtergunt, ne tenera renaſcentia vaſa deſtruant; cito tegunt, ne aër noceat, vel exſiccando, vel frigore, dein laeſam partem in quiete continent. Eadem & hic conferunt, quantum nempe partis affectae conditio permittit. Certe perfectam quietem pulmoni conciliare non poſſumus, neque aërem arcere, cum reſpiratio ad vitam neceſſaria ſit omnino. Praeterea pus ex ulcere pulmonali educi non poteſt, niſi per tuſſim, quae ſemper pectus agitat, & pulmonem conquaſſat; unde etiam antea probata fuit difficultas curationis in hoc morbo. Totum, quod ars poteſt, eſt, ut haec incommoda minuat, curando, ut reſpiratio fiat placidiſſima, ut tuſſis ſileat diu, nec major ſit quam requiritur, ut per ſputa educatur pus coctum, poſtquam per aliquot horas collectum & quietum manſerit in pulmone. Niſi enim hoc fiat, exaſperatur locus ulceroſus per frequentem tuſſim, & conſolidatio impeditur. Molliſſima hinc decocta ex conſolidantibus & obtundentibus dantur; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Sed praecipuum auxilium pendet ab anodynis circa veſperam datis; tunc enim tuſſis ſolet moleſtior fieri, & ſicca eſt plerumque, vel tantum mucoſa per ſputa educuntur, puris cocti nihil, vel parum. Ab his ſedatur tuſſis, blandus ſomnus

con-

conciliatur, unde vires reficiuntur, & matutino tempore ſputa cocta leni tuſſi educuntur quam facillime. Si anodynorum prudens uſus negligatur in cura hujus morbi, vix unquam ſperarem optatum ſucceſſum. Metuunt quidam, ne ſputa ſupprimantur ab opiatis, & ſic pulmo infarciatur magis; verum bona fide aſſerere poſſum, quod poſt pacatum ſomnum ſemper viderim in phthiſicis faciliorem expectorationem, matutinis horis, & quidem puris omni dote boni; adeoque omnem ſpem habemus, ſub pure bono per aliquot horas retento conſolidationem incipere ſimili modo, ac in ulceribus externarum partium videmus. Alvus quidem inde ſolet ſtricta fieri; ſed nec hoc nocebit morbi illo tempore; & facile per clysma emolliens alvus duci poterit, ſi a nimio nixu, in foecibus induratis expellendis, quid metuendum foret. In *Materia Medica* ad hunc numerum grana quatuor *pilularum de Cynogloſſa* praeſcribuntur ſumenda veſperi, ſed cum haec quantitas circiter aequipolleat dimidio grano opii, non ſemper ſufficiet huic ſcopo: unde tunc augenda erit quantitas pro re nata. Certe veteres Medici audacter ſatis opio uſi fuerunt in phthiſi curanda: *Aëtius* (*p*) phthiſicis commendat [praeter *Theriacam*, *Mithridatium*, *Antidotum Poeoniae*, *Antidotum Esdrae*, quae omnia opium continent] compoſitionem, cujus ſexta pars merum opium eſt: jubet inde catapotia formari ervi magnitudine: *Quorum tria, aut quinque ante ſomnum exhibet devoranda; calida aqua inſuper ad ſorbendum data; & admirandam vim videbis*. Prudentia jubet, ut in uſu ſimilium a minori doſi incipiatur, ſenſim augendo, prout res poſtulat. Veterum autem omnes illae compoſitiones, *piper*, *caſtoreum*, & alia ſimilia, ſatis calida continent; ut ſcilicet emendaretur opii noxa, quod frigidum in quarto gradu credebatur: verum acria illa aromata minus conveniunt in hoc morbo, & cum hic requiratur tantum ſucci papaveris efficacia, illud ſolum uſurpari poterit varia ſub forma, vel & compoſitiones ſimpliciores, non calidae, quae praecipuas vires ſuas ab opio admiſto mutuantur, & quorum variae formulae in diverſis diſpenſatoriis habentur.

§. 1211. AD tertiam indicationem ptiſana, juſcula, lacticinia, ſpectant.

Antea §. 1208. recenſita fuerunt illa, quae ad curam hujus morbi ſpectabant; & ibidem tertio numero agebatur de alimentis, quae phthiſicis maxime conducerent: generales autem dotes ponebantur illae, ut alimenta forent talia, quae in debili jam corpore facile ſubigerentur, chylumque darent, qui ſimiliter facile cum ſanguine tranſiret per vaſa pulmonis; adeoque omnia lenta & viſcida a victu phthiſicorum excludebantur. Inſuper debebant continere ſufficientem copiam nutrimenti, nec facile in putredinem vergere. Pti-

(*p*) Lib. VIII. cap. 67. pag. 91.

Ptiſana jam inter phthiſicorum alimenta locum obtinet. Quamvis autem ptiſana & ex aliis cerealibus fieri poſſit; nam & triticeae ptiſanae *Hippocrates* meminit; & ex oryza factam memorat *Horatius* (q):

Tu ceſſas? agedum, ſume hoc ptiſanarium oryzae;

tamen uſu obtinuit, ut ptiſana ex hordeo parata intelligatur, niſi aliud frumenti genus nominatum fuerit. Quanti autem fecerit *Hippocrates* ptiſanam in morbis, ex numeroſis locis patet, & imprimis ex *libro de victu acutorum*. Sic autem apud veteres parabatur. Hordeum in aqua macerabant; maceratum in mortario manibus conterebant, donec degluberetur cortex; quod hodie molendinorum ope longe commodius perficitur; & tunc a cortice liberum hordei granum vocatur *depuratum*, vel & *excorticatum*, in officinis. Non autem contundebant haec hordei grana, ſed integra decoquebant in aqua, donec intumeſcerent; tunc quandoque pauxillum aceti & ſalis addebant. Si jam decoctum hoc hordei, una cum hordei granis, exhibebatur, vocabatur tota ptiſana; ſi vero colando auferebatur hordeum, tunc dicebatur ſuccus ptiſanae; qui ſi ad majorem ſpiſſitudinem coctus erat, vocabatur cremor ptiſanae; qui & hodie paratur alio modo, dum nempe hordeum coctione emollitum cochleari ligneo ſupra cribrum teritur, ut magna pars ſubſtantiae hordei transprimatur per cribri naſſas; & dein decocto miſceatur; tuncque puls hordeacea fit, quae cremoris lactis conſiſtentiam habet, & dat blandum victum, humectantem, demulcentem, a putredine penitus alienum, cum ſponte ſua aceſcat, & quidem tam celeriter, ut aeſtivis menſibus per viginti quatuor horas ſervari nequeat decoctum hordei, quin jam aceſcat. Neque tamen ptiſana hordei nimium lentorem habet: nolebant veteres, ut in mortario frangeretur; tunc enim farinaceum lentorem dediſſet decocto; quod non fit, ſi integrum coquatur. Verum quidem eſt, quod & comminutum in mola, vel mortario hordeum adhibuerint, ſed tunc aliis artibus farinaceum lentorem minuerant antea. Sic v. g. ſi hordei grana, aqua reſperſa, in tepido loco ſerventur, germinare incipiunt, ſi tunc ilico calore ſatis valido exſiccentur ſubito, ſuffocatur incepta germinatio; ſed per ipſam germinationem lentor farinae ſic attenuatus eſt, ut haec grana, in craſſiorem farinam redacta, ſi coquantur in aqua, non dent turbidum & viſcidum decoctum, ſed limpidum ſatis & fragrans, uti docet cereviſiae confectio, quae ex hordeo ſic praeparato (maltam vocant) conficitur. *Galenus* ex recenti hordeo mediocriter frixato polentam, ipſi laudatiſſimam, parabat, quae aquae infuſa gratum & nutrientem dabat potum. Tunc fit ſimile quid, ac hodie ex Caffa Aſiaticorum conficitur; ſi enim crudae caffarum baccae infundan-

(q) Lib. II. Sat. 3.

tur vel coquantur in aqua, dant potum admodum nauſeoſum: ſi vero prius toſtae fuerint, infuſum inde paratum gratam ſpirat fragrantiam: idem contingit, ſi hordeum ſimili modo torreatur. Cum autem cereviſia etiam ex hordeo paretur, hinc apud illas gentes, quibus cereviſia pro potu communi in uſu eſt, illa conceditur & hoc morbo laborantibus; ſed *cereviſia illupulata*, *depuratiſſima*, *mediae aetatis* (r). Lupulo enim condire ſolent cereviſiam, ut caveatur aceſcentia; ſed ſimul amarus ſapor ſic conciliatur huic potui; qui ſenſim minuitur, dum annoſa fit cereviſia; & tunc fragrantior redditur ac inebriat, ſi largiori potetur copia; tuncque certe in hoc morbo noceret. Ubi vero recens eſt & defoecata, omnem utilitatem ptiſanae habet, & ſimul hoc boni, quod per inceptam germinationem, dum ex hordeo malta paratur, lentor viſcoſus hordei multum minutus fuerit: hinc certe talis cereviſia utilem potum dat, praeſertim aſſuetis. In illis locis, ubi cereviſia potus familiaris eſt, illam in diverſis morbis medicatam reddere ſciunt, additis ſimplicibus variis. Sic pro phthiſicis lupulorum loco incoqui juſſit *Benedictus* (s) *radices conſolidae*, *folia urticae*, *althaeae*, *endiviae*, *portulacae*, *&c.*

Ptiſanae veterum addebatur ſaepius acetum & ſalis pauxillum, praecipue in morbis acutis; dum autem in phthiſicis, praeſertim ſi moleſta & aſpera admodum tuſſis adſit, ab his abſtinemus, tunc fatuum ptiſanae hordeaceae ſaporem emendamus, additis pomis fragrantibus, glycyrrhiza, & aliis pluribus, prout haec vel illa magis arrident aegrorum palato. Hodie, uti notum eſt, omnia decocta, quae in variis morbis pro potu communi adhibentur, ptiſanae nomine veniunt, licet nec hordeum, nec aliud cereale, ipſis incoctum fuerit.

Caeterum hordeum inter ὀλιγότροφα, ſive levioris nutrimenti cibos, numerabatur a veteribus: unde etiam apud Romanos ignominiae cauſa hordeum pro tritico dabatur cohortibus, quae ſigna amiſerant; & apud *Polybium* inter poenas militares numeratur κριθοφαγία, tanquam indigni forent robuſtorum cibo, qui in bello ignaviter ſe geſſerant (t).

Haec videtur ratio, quare veteres hordeum praetulerint tritico, ut ptiſanam pro aegris pararent, cum per obſervata didiciſſent, triticum tenacius longe eſſe, & difficilius digeri: hodie per recentiora obſervata rationem novimus. *Celeberrimus Beccarius* (u) farinam triticeam, ab omnibus furfuribus quam expurgatiſſimam, aqua diluit, ſicque tenuiſſimam farinae triticeae partem eluit, quae aquam turbidam reddit quidem, ſed leviſſimo concuſſu denuo aequabiliter per aquam diſpergitur, & *amylum* dictum conſtituit: verum hac parte farinae penitus elota, ſubſidet in vaſe alia ſubſtantia, quae contrectata manibus ſub aqua, & preſſa, paulatim cogitur in maſſam mollem, & maxime tenacem, quae am-

(r) Benedict. Tabidor. Theatr. pag. 151. (s) Ibidem. (t) Nonnius de re cibaria pag. 24. (u) Inſtitut. Bonon. Tom. II. part. 2. pag. 123.

amplius aquae miſceri renuit, & tenaciſſimum gluten dat. Quod autem maxime mirum videtur, hoc eſt, quod haec maſſa glutinoſa per examen chemicum dederit animalium partium producta, non vegetabilium; ſpiritum nempe urinoſum, olea, & ſalis volatilis alcalini tantam copiam, quanta ex pari pondere cornu cervi ſolet prodire. Dum autem farinam fabarum, hordeaceam, & alias plures, ſimili modo examinaret, in nullis, ſi *Zeam* exceperis, [quam & *ſpeltam* vocare ſolent] invenit partem illam glutinoſam, aquae non miſcibilem, quae animalem, non vero vegetabilem, indolem habet.

Hinc intelligimus rationem, quare *Galenus*, uti alia occaſione ad §. 586. monitum fuit, dum cum duobus coaetaneis adoleſcentibus rus profectus, aliorum ciborum inopia, triticum coctum, ſale mediocri conditum, eſuriens avide ſumſiſſet, pondus in ventriculo ſenſerit, cibos faſtidierit, alvum ſuppreſſam habuerit. Ante annum novi, innocuos pueros meſſis tempore triticum maturum comediſſe avide, ſed omnes male ſe habuiſſe, infarcto & tumido abdomine languiſſe diu, & binos, qui maximam copiam comederant, periiſſe hydropicos: reliquis, per purgantia, dum putridiſſima ſaburra expelleretur, detumuit abdomen, & rediit ſanitas.

Caeterum & ſuppuratis & tabidis *Hippocrates* ptiſanae ſuccum paſſim commendavit.

Praeter ptiſanam etiam merito commendantur juſcula: carnes enim animalium mactatorum, praeter ſanguinem rubrum, continent humores reliquos in ſani animalis corpore jam elaboratos, adeoque materiem nutrimenti copioſam, in aqua facile ſolvendam, quae debili etiam actione vaſorum & viſcerum ſubigi, & ulterius perfici, poterit. De cautelis autem, tam in praeparatione, quam exhibitione, juſculorum, poſſunt videri illa, quae §. 28. N°. 1. habentur. Verum quidem eſt, omnia illa, quae ex animalium carnibus parantur, plus minusve in putredinem vergere, quod in hoc morbo non convenit, uti antea dictum fuit; attamen illud facile corrigi poterit, ſi ſucco arantiorum condiantur juſcula, vel illis addatur hordei, aut oryzae cremor, quae ſponte ſua in oppoſitam vergunt indolem. Praeterea carnes animalium, quae ſolis vegetabilibus veſcuntur, juſcula dant, quae minus in putredinem prona ſunt, quam illa, quae ex carnivoris animalibus fiunt. Juſcula ex teſtudinum & ranarum carnibus a plurimis Medicis in hoc morbo commendantur, & plures ſe ſanaſſe profitetur his juſculis *Celeberrimus Bianchi* (*w*), in tractatulo, ubi victum ex vegetabilibus ſolis a *Cocchio* laudatum impugnat.

Praecipue lactis uſus ad phthiſin ab omnibus fere Medicis commendatus fuit: deficit nutritio in hoc morbo, & tota corporis toroſitas ſenſim perit. Notum eſt, pulmonis efficaciam eſſe maximi momenti, ut chy-

(*w*) Diſcorſo, ſe il vitto Pythagorico &c. pag. 61.

chylus ex ingeſtis paratus acquirat indolem humorum noſtrorum, unde perdita quotidie tam in ſolidis, quam in fluidis reſtitui poſſint. Sed pulmo laborat ulcere in hoc morbo, purulentus fomes in hoc viſcere haeret, tuſſis moleſta agitat; hinc non mirum eſt, pulmonis actionem minui. Nihil ergo rationi magis conſentaneum apparet, quam ut ingeratur lac, quod in ſani animalis corpore actiones vaſorum & viſcerum ſubiit, & jam aptum redditum eſt, ut intra paucas horas naturam liquidi animalis poſſit acquirere. Antea §. 28. 1. dictum fuit de ſalutari lactis uſu in corporibus adeo debilibus, ut propriorum viſcerum vi debitum nutrimentum ſibi parare nequeant. Tunc laudatum fuit prae reliquis, tanquam optimum, lac humanum, de vegetae & ſanae mulieris uberibus ductum, cujus uſum *Galenus* jam ſuo tempore tanquam antiquum commendat, & ſuo calculo probat. Simul & ex Hiſtoria Medica enumerati ſunt caſus, qui docent inſignem lactis humani utilitatem in phthiſi curanda; quibus certe ſimiles alii numeroſi addi poſſent, ſi aliquid dubii de hac re ſupereſſet, cujus veritatem etiam propriis experimentis firmare poſſem. Per annum & ultra lacte humano virgo, ſummo loco nata, uſa fuit, tali cum effectu, ut tuſſis, ſputa purulenta, debilitas, macies, penitus evanuerint, & ſana, vegeta, vivat.

Defectum lactis humani ſupplere ſolent Medici lacte aſinino, quod tenuitate, & ſaporis dulcedine, ad lac humanum propius accedit; huic proximum laudatur lac caprinum; tandem & vaccinum adhibent; quod tamen magis ſpiſſum eſt. Cum autem & in lacte ſubtilis latex ſit, qui cito diſſlatur in aërem, & perit; hinc prudentes Medici ſuadent, ut vaſe puro tepido excipiatur lac emulctum, & clauſo ſtatim vaſe deferatur ad aegrum, matutinis imprimis horis, hauſtoque lacte dormiat adhuc per duas tresve horas, ſi poſſit. Idem obſervatur, ſi lac humanum de mulieris uberibus hauſerit aeger; & poſtea adhuc ter quaterve de die repetitur. Optimas lactis virtutes *Aretaeus* (*x*) paucis comprehendit in fragmento, quod de phthiſis curatione agit: *Lac vero aſſumtu ſuave, potu facillimum, nutritu ſolidum, & qualibet eſca a pueritia familiarius, eſt: praeterea viſui colore delectabile, medicamen arteriam non aſperans, guttur laevigans, ad ejiciendam pituitam facilem ſpiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce ſubſidium, & quolibet alio benignius. Si quis multum lactis potet, nullo alio eget alimento.* Poſtea autem & ptiſanam, & lacticinia commendat.

Interim diſſimulandum non eſt, quosdam Medicos, & quidem optime de arte meritos, uſum lactis non admiſiſſe in phthiſi abſque cautela. *Hippocrates* [*y*], poſtquam plures morbos recenſuerat, ubi credebat lactis uſum non convenire, dicit: *At tabidis lac dare convenit non admo-*

(*x*) De Morbor. Diuturn. curat. Lib. I. cap. 8. pag. 127.
(*y*) Sect. V. Aphor. N°. 64. Charter. Tom. IX. pag. 237.

modum valde febricitantibus, *& in febribus diuturnis & lentis*, *ſi praedictorum ſignorum nullum adfuerit*, *& praeter rationem extenuatis*. Notum eſt, lac triplici conſtare ſubſtantia; butyro nempe, ſive parte pingui cremoracea, caſeo, & ſero tenui, quod bina priora diluit & inter ſe miſcet aequabiliter. Pars cremoracea ſponte ſua aceſcit quidem, ſed majori calore febrili poteſt & pinguis cremoris pars in acre rancidum nidoroſum converti, praecipue ſi omne ſerum a parte pingui ſeparatum fuerit, tunc enim merum pingue butyrum eſt: pars ipſa caſeoſa, propius jam ad naturam animalem accedens, poteſt magnam acquirere acrimoniam, & putreſcere, uti in caſeo antiquo apparet, qui & combuſtus ſimilem foetorem ſpargit ac cornua animalium. Quamdiu autem tria haec, cremor, caſeus, ſerum, unita manent ſimul, non putreſcit lac, ſed aceſcit ſponte ſua: aliae illae degenerationes tantum obſervantur poſt ſeparationem partium, quae ante miſtae fuerant. Hoc autem videntur metuiſſe in phthiſicis ab uſu lactis; ſi nempe valida febris adeſſet, uti diſerte notavit *Trallianus* [z], dum lac phthiſicis commendat: *Si non vehementer febricitent: ſi enim multo infeſtante calore exhibeatur, non item nutrire aut humectare poterit. Nam ab eo, quod contra naturam eſt, vincitur, & in alienam corruptricemque qualitatem mutatur: ubi calor febrilis moderatior evaſerit, lac ipſis exhiberi debet.*

Ex his ſatis apparet, tunc tantum lactis uſum dubium fuiſſe, ubi valida febris aderat, non vero abſtinuiſſe a lacte ob febriculam illam continuam habitualem, quae hectica vocari ſolet: ob eandem cauſam & plures Medici voluerunt, ut matutinis horis lac daretur, cum circa veſperam febris hectica ſoleat exacerbari.

Videtur etiam *Benedictus* [a] non ſemper lactis uſui faviſſe in cura phthiſis: in initio morbi laudat, lac exhibere *aſſuetis optimè conſtitutis*, *avideque petentibus*. Verum *ejus uſum verè phthiſicis prorſus interdixiſſe*, *neceſſe duxit*. Metuebat enim caſeoſae partis coagulum, & cremoraceae partis corruptionem rancidam.

Hinc ſerum lactis, caſeo & cremore ablatis, omni indicationi ſatisfacere credidit; unde & alibi (*b*), ubi de potu phthiſicis utili agit, dicit: *Lac quidem ſine diſpendio aliquoties forſan in uſum ducitur*, *ejus vero ſerum*, *praeſcriptorum ſelectiſſimis alteratum*, *nullam incommoditatis ſuſpicionem prae ſe fert*. Simul priori loco binos aegrorum caſus recenſet, quibus a lacte aſſumto ventriculus & inteſtina coagulo repleta inveniebantur.

Verum quidem eſt, uti poſtea dicetur in *capitulo de rheumatismo*, ſerum lactis nutrire poſſe, ſed & verum eſt, caſeoſam partem magis elaboratam jam eſſe, propiusque accedere ad naturam animalem; adeoque, ubi corpus nutriri deſinit, cum non valeat amplius bonos humores propriis

(z) Lib. VII. cap. 2. pag. 309. (*a*) Tabid. Theatr. pag. 72.
(*b*) Ibid. pag. 151.

priis viſceribus perficere, utile erit, talem materiam ingerere, quae jam in ſani animalis corpore praeparata fuit. Praeterea in phthiſicis pinguedo totius corporis conſumitur; hinc cremor lactis huic defectui ſupplendo admodum idoneus videtur, & quidem tanto magis, cum cremor ipſe in aqua dilui ſe patiatur; dum ipſum ſerum, ſale nativo lactis dives, ipſi adhuc intime permiſtum eſt, & hinc tanquam ſapo conſiderari poteſt, in quo pinguis quidem copia adeſt, ſed ſali ſic unitum, ut totum in aqua & aquoſis omnibus ſolvi poſſit.

Simul & hoc commodi habetur, ut levi negotio vario Medici ſcopo ſic ſatisfieri poſſit. Si acris admodum humorum indoles fuerit, *cremor lactis balſamus eſt interno, externoque, uſu omnium optimus, amicus corpori, acre quodcumque mitificans, hinc phthiſicis, nephriticis, arthriticis, ſummum ſolamen; ut & vulneri, ulceri aſpero, egregium* (c). Si ob calorem & febrim majorem metueretur cremoris lactis corruptio in rancidum nidoroſum, *lac defloratum, remedium incomparabile ad ſanandos morbos acres in obeſis, bilioſisque, oleo carens* [d]. Si a caſeo metueretur coagulum, ex lacte deflorato praecipitari poterit pars caſeoſa, & habebitur ſerum lactis tenue; in quo dilui poſſet cremor lactis, ſi indicatio Medica hoc poſcere videretur. Interim impediri poterit facile, ne pars caſeoſa a reliquis lactis partibus in primis viis ſeparetur tam cito, & in denſum nimis abeat coagulum, ſi quinque grana ſaponis veneti deglutiantur ante lactis ſumtionem. Si acrimonia acida in primis viis metuatur, pulveres abſorbentes ſumti una cum lacte facile cavebunt hoc vitium, vel emendabunt, ſi jam natum fuerit.

Omnia haec jam dicta, & unanimis fere celeberrimorum Medicorum conſenſus, faciunt, ut a lacte phthiſicis exhibendo nunquam metuerim: humanum lac, naturae maximè analogum, palmam reliquis praeripit: aſininum tenuitate & dulcedine proximum, dein caprinum, & ovillum, laudari ſolent. Vaccinum, his omnibus pinguius & magis nutriens, ſuum quoque uſum habet, imprimis dum laetis in paſcuis armenta pabulum habent. Sic ſaltem prodeſſe poterit illis, qui reliqua faſtidiunt, vel ſumptibus ferendis non ſunt. Si debile corpus, aut oppreſſus pulmo, non ferat, decocto hordei dilutum dari poteſt, lac vaccinum, vel tenue ex hoc lacte paratum ſerum, quod & detergendo loco ulceroſo optimum eſt. Sic & veteres Medici fecerunt, dum commendabant lac aſininum, tenuius nempe vaccino, in illo morbi ſtadio, ubi depurandum ulcus erat, levique nutrimento ſuſtinendum corpus: ubi depurato ulcere conſolidatio ſperabatur, tunc lac vaccinum adhibuerunt.

§. 1212.

(c) H. Boerh. Chem. Tom. II. proc. 99. pag. 319. (d) Ibidem.

§. 1212. CUratio vero hujus morbi palliativa maxime ſpectat tuſſim, anxietates, alvi fluorem.

Verum quidem eſt, optatiſſimam curam eſſe, ſi tollatur morbus, qui moleſtorum ſymptomatum cauſa eſt: at hoc non ſemper in poteſtate artis eſt. Cum ergo mitigandis ſymptomatum moleſtiis incumbit tantum Medicus, nullam amplius ſpem eradicandi morbi habens, tunc haec curatio vocatur *palliativa*. Novi quidem, auſteros philoſophos damnaviſſe hanc artis partem, quae de cura *palliativa* agit, & vocaviſſe morborum paedagogam: nolebant enim morbos incurabiles prorogari; ſuum nempe cuique in republica munus eſſe, quod dum exſequi nequeunt, ſatius eſſe & ipſis, & reipublicae, ut abeant ad plures; neminique tantum otii in vita ſupereſſe debere, ut ſolam ſuam curet valetudinem. Interim humanitas poſcit, ut ſuccurramus miſeris, de quorum ſalute etiam deſperamus; ut leniamus mala, quae eradicari nequeunt; ut placide magis peragatur pauculum illud, quod de vitae curriculo ſupereſt, donec mors his aerumnis finem imponat. Vidi ſevero faſtu turgentes philoſophos, dum ſani erant, in his anguſtiis conſtitutos a quovis obvio petiiſſe lenimen malorum. Accedit, quod fere omnes phthiſici, quamvis de fatali exitu morbi moniti fuerint, vana ſemper ſanationis ſpe lactentur ad ultimum halitum uſque, & avide petant a Medicis remedia. Crudele foret miſeris ultimum illud ſolatium negare.

Tria autem praecipue ſunt ſymptomata, quae lenimen poſtulant, moleſta tuſſis, intolerabilis anxietas, & alvi fluor.

§. 1213. QUibus occurritur diaeta (1211.), opiatis caute adhibitis, liquidis calidis.

Tuſſis ſemper adeſt. Nervi enim pulmonales fidelem cuſtodiam agunt, etiam in ſano homine, ut nihil nocituri pulmonem ingredi poſſit, quin per tuſſim excitatam excutiatur ilico: vel aquae guttula inter bibendum in aſperam arteriam delapſa validam movet tuſſim: ulceroſus autem in pulmone locus irritatur perpetuo ab ipſo pure, praecipue ſi tenuius aut acrius fiat, uti in deſperata phthiſi toties fit: imo tuſſis hic tuſſim facit, dum exaſperatur hac conquaſſatione ulcus.

Sed & augetur tuſſis imprimis circa veſperam, dum hectica febris exacerbatur, & majori celeritate ſanguis per libera adhuc in pulmone vaſa movetur, una cum intolerabili anxietate ob tranſitum ſanguinis difficiliorem. Omnia haec immaniter augentur, ſi copia crudioris chyli cum ſanguine venoſo ad pulmonem veniat. Hinc, ut leniantur haec mala, diaeta, quae praeſcripta fuit §. 1211., ſollicitè obſervari debet,

ſimulque curandum, ne alimenta, quamvis etiam optima fuerint, majori quantitate ſimul ingerantur, cum vel ſola copia boni chyli hic nocere poſſit; unde partitis vicibus haec danda ſunt ſemper. Simul & liquidi tenuis calidi copia, partitis pariter vicibus data, omnes humores ſic diluit, ut facilius per pulmonis vaſa tranſire poſſint, adeoque anxietatem minuant. Opiatorum prudens uſus ad tuſſim compeſcendam unicum fere remedium dat, dum & ſimul alvi fluorem vel praecavet, vel compeſcit, ſaltem pro tempore.

Antea dictum fuit, in conſummata phthiſi, a pure reſorpto, totum ſanguinem corrumpi, & ſic diſſolvi, ut per meſeraica vaſa elapſi humores putridiſſimam diarrhoeam faciant, quae & morbo, & vitae finem brevi imponere ſolet. Magnae tunc certe undique anguſtiae adſunt: cohibere, ne haec putrida exeant de corpore, periculoſum eſt; ſi pergat diarrhoea, omnes omnino vires brevi cadunt, & exhauritur totum corpus: ſaepe etiam dolores abdominales ſequuntur, moleſtiſſimusque, & perpetuus tenesmus alvum deponendi, qui vires ulterius debilitat. Unicum fere, quod tentare ſolent Medici, ut ultimam hanc morbi, brevi finiendi, moleſtiam leniant, eſt clysma, quod tali modo parari poſſet. Drachma puriſſimae terebinthinae vitello ovi, per trituram in mortario vitreo, miſcetur intime, additur unc. ß. theriacae Andromachi, dein haec diluuntur unciis quatuor lactis recentis, & in anum injiciuntur: monendus aeger eſt, ut clysma injectum retineat diu, hac ſpe, ut dolor & irritatio inteſtini recti topico anodyno remedio leniantur.

PHTHI-

PHTHISES ALIAE.

§. 1214. UT ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meſeraei, renum, uteri, veſicae, &c. phthiſis produci poteſt, cujus cognitio, praedictio, effectus, curatio, palliatio, facile ex iisdem fontibus petitur ab eo, qui viſceris cujusque effectus naturales perſpectos habet.

Certum eſt, quod, ſi in quocumque alio viſcere fomes purulentus haereat, ſimilia mala ſequi poſſint, & debeant fere, ac ſunt illa, quae ab ulcere pulmonis metuuntur. Verum quidem eſt, quod pulmo vitale viſcus ſit; adeoque vel ob hanc ſolam cauſam perículoſiores ejus morbi habeantur merito. Interim indicationes curatoriae fere eaedem ſunt, quae §. 1208. recenſitae fuerunt: abſceſſus enim tales ilico maturandi ſunt, maturi rumpendi, pus evacuandum per vias maxime congruas. In pulmonis ulcere per aſperam arteriam pus educi debet, in hepatis abſceſſu facilior via in inteſtina adeſt; idem & de liene, & pancreate verum. Renum & veſicae ulcera per urinae vias depurantur; uteri per vaginam; &c. Sed & eaedem requiruntur cautelae, & ſimilia remedia, ut ſanguis muniatur contra infectionem purulentam: ſimilis victus requiritur, ex cibis facillime ſubigendis in corpore, & qui ab omni putredine quam maximè alieni ſunt. Praeterea in Capitulis de *Hepatitide* & *Nephritide* de abſceſſu horum viſcerum actum fuit; uti & in *Inteſtinorum inflammatione*; ad quae facile reduci poterunt abſceſſus, qui in liene, pancreate, & meſenterio, naſcuntur. In morbis puerperii de uteri inflammatione & omnibus ejus morbi ſequelis dicetur. Ubi de *Calculo* agetur, dicetur & de veſicae ulcere, quod febrim hecticam, & tabem quandoque facit. Hinc ſponte patet, nullam omnino neceſſitatem eſſe, ut de tabe agatur ulterius, quatenus in diverſis illis corporis locis ſedem ſuam fixerit purulentus fomes. Accedit, quod ſatis frequenter, a pure reſorpto ex aliis corporis locis, vomica pulmonis ſequatur, depoſito in hoc viſcus pure reſorpto.

Quoad ſigna Diagnoſtica, illa haberi poſſunt, ſi ſitus viſcerum, & effectus naturales ex Anatomicis habeantur cogniti. Ex iisdem fontibus etiam determinari poſſunt variae methodi, quibus remedia applicari debent parti affectae. Sic v. g. in hepatis abſceſſu ſpes eſt, illum extrorſum vergere poſſe; tunc molliſſimis fomentis aut cataplasmatibus hepatis regio fovebitur; ſed cum pancreas ſub ventriculo ponatur, non poſ-

ſet hoc ſperari. Ulcera veſicae, uteri, vaginae, depurari poſſunt per injectiones; ſed vomica renum aperta per diuretica blanda, balſamica, facilius poterit detergeri, cum fere omnia balſama nativa ſatis cito peculiari odore urinam afficiant, uti dictum fuit. Sed & Prognoſis pariter ex cognita ſtructura, uſuque viſcerum deduci poterit: longe diutius v. g. ferri poterunt, imo & facilius curari, ulcera renum & veſicae, quam hepatis & lienis, cum facilior longe exitus puris ſit ex renibus & veſica, quam ex hepate & liene, ipſaque urina perpetuo abſtergat ulceroſa haec loca, & ſimul in poteſtate artis ſit, urinae nimiam acrimoniam lenire, illam imbuere viribus medicatis, &c. Praeterea hepar & lien, cum mollis adeo ſubſtantiae ſint, per abſceſſum longe facilius contabeſcunt, ſemperque metuendum eſt, ne tales vomicae ſic rumpantur, ut pus, in cavum abdominis delapſum & retentum, aſcitem purulentam faciat; cujus curatio vix ſperari poterit unquam.

Patet ergo, omnia, quae de diverſis phthiſicis morbis dicenda forent, facile ex praecedentibus hauriri poſſe.

HYDROPS.

§. 1215. QUando ſerum aquoſum extra vaſa fuſum, & cavitatibus receptum eſt, vel & ſtagnans alicubi vaſa ſua nimium diſtendit, hydrops vocatur.

Hydrops generale nomen eſt, ſub quo plures ejusdem morbi ſpecies intelliguntur, quarum diverſitas imprimis deducitur a diverſis corporis partibus, quae aquoſa hac colluvie occupantur; & inde varia imponuntur nomina, uti patebit in ſequentibus. Optime dixit *Celſus* (*a*): *Communis tamen omnium eſt humoris nimia abundantia*: qui humor tenuis & aquoſus eſſe ſolet; & inde morbus nomen habet; ὕδρωψ, ὕδερος, ὑδερίασις, vocari ſolitus, uti & παρέγχυσις, quod nomen imprimis in hydrope, anaſarca dicto, locum habet, dum toti corporis moli aqua quaſi circumfunditur. Unde & *Horatio* [*b*] aquoſus languor vocatur hydrops.

Notum ſatis eſt ex Chemicis, aquam in ſanis abundare humoribus non tantum, ſed etiam animalium partibus ſolidis valido adeo nexu uniri, ut per ſaeculum ſervata cervorum cornua, quae omnino exſucca & arida videntur, tamen copiam aquae exhibeant, ſi ex retorta deſtillentur. Ubi autem quacumque de cauſa abundat aqua in liquidis noſtris, vel intima unio aquae cum reliquis fluidorum & ſolidorum partibus tollitur, tunc metus eſt, ne ex vaſis, per quae movetur, elabatur aqua in corporis cava, vel, ſi exitus per vaſorum extrema denegetur, eadem vaſa diſtendat, & ſic utroque modo hydropem producat, niſi per alias vias diffletur de corpore, ſicque impediatur ſeri aquoſi accumulatio.

Antea, ubi de morbis inflammatoriis agebatur, notatum fuit, quandoque tantam naſci denſitatem inflammatoriam ſanguinis, ut potus aquoſi ingeſti non amplius poſſint ſpiſſo nimis ſanguini intime miſceri, hinc brevi per urinas tenues aquoſas, vel & per ſudores, eliminari de corpore; quod merito periti Medici pro malo habent omine. Verum ſi aqua ingeſta, ſanguini intime non potens miſceri, inde quidem ſecedat, nec tamen exeat de corpore, accumulabitur aquoſa haec colluvies, & hydropi originem dare poterit: ob hanc rationem poſtea §. 1229. morbi acuti ardentiſſimi inter cauſas hydropis recenſentur: obſervatur, & frequenter ſatis, tumor hydropicus artuum inferiorum poſt morbos acutos toleratos. Idem continget, ubi, mobilioribus in toto ſanguine diſſipatis, humor atrabiliarius craſſus, pinguis, terreſtris, per vaſa fluit

(vide

(*a*) Lib. III. cap. 21. pag. 161. (*b*) Carmin. Lib. II. Odar. 2.

(vide §. 1092.), qui pariter intimam unionem aquae difficulter admittit: unde §. 1229. & melancholia inter cauſas hydropis numeratur, una cum ſcorbuto, in quo morbo pro parte etiam ſpiſſa humorum tenacitas accuſatur, uti ad §. 1153. dictum fuit.

Quamvis autem ab aqua nomen habeat hic morbus, tamen illud, quod in cavis majoribus & minoribus corporis colligitur liquidum in hydropicis, manifeſta ſigna dat ſeri ſanguinis admiſti; hinc *ſerum aquoſum* dicitur, quia purum ſerum non eſt: nam igni impoſitum pro parte avolat in auras, pro parte vero coagulatur inſtar albuminis ovi (*c*), qualem mutationem ab igne etiam in ſero ſanguinis noſtri fieri notum eſt. Prout autem ſeri proportio ad lympham tenuiorem major vel minor eſt, illud coagulum etiam majori minorive quantitate obſervabitur in aquis hydropicorum. Contigit mihi aliquoties examinare poſt paracenteſin abdominis has aquas; inveni quandoque coagulum ſatis copioſum, dum in vaſe puro igni exponebantur; aliquando tantum turbabantur flocculis innatantibus manifeſtis; quandoque tantum lacteſcebant turbidae, forte ob minorem copiam ſeri majori copiae lymphae permiſtam. Certe ſi ſerum ſanguinis humani igni exponatur, abit in maſſam ſciſſilem, ut albumen ovi; ſi vero aquae ebullienti infundatur, lacteſcere facit aquam (*d*).

Nemo hodie dubitat, dari in corpore vaſa, quae tenuiores rubro ſanguine humores vehant; unde, ſi liber tranſitus impediatur humorum per eadem haec vaſa, diſtendentur illa, ſicque tumorem hydropicum producere poterunt. Vaſa autem arterioſa, quae tenuiorem rubro ſanguine humorem vehunt, in ipſo ſuo initio, ubi tamen ampliſſima ſunt, tam parvum habent diametrum, ut partem rubram ſanguinis naturaliter admittere nequeant; adeoque vix fieri poterit, ut ab obſtructis his vaſis magni tumores fiant. Verum aliud quid obtinet in vaſis venoſis, quae lympham verſus cor referunt, & illam venis majoribus ſanguineis infundunt, vel ad ductum thoracicum, quae quaſi vena cava lymphae (*e*) haberi poteſt, deducunt. Hae venae, antequam lympham ſuam communi alveo tradant, ſatis notabilem molem habent, quamvis poſt mortem collapſae fere evaneſcant ex oculis: tamen per flatum, injectionem, & alias artes, conſpicuae reddi poſſunt. Egregius Anatomicus *Bertin* [*f*] in renibus non tantum plurima obſervavit vaſa lymphatica venoſa, ſed & teſtatur, ſe vidiſſe majorem truncum, qui calami ſcriptorii dimidiam magnitudinem aequabat. Simul candide monet, vaſa lymphatica omnium optime in conſpectum venire, abſque ullo alio artificio, ſi cadaver huma-

(*c*) Academ. des Sciences l'an 1701. mem. pag. 200. & 1707. mem. pag. 668. (*d*) De Haen Rat. Medend. Tom. I. pag. 101. & ſeq.
(*e*) Herm. Boerh. Inſtitut. Med. §. 126. (*f*) Academ. des Sciences 1744. mem. pag. 114.

manum, dum incepta jam putredine tumet, aperiatur. Tunc enim cava corporis ab aëre, per putredinem extricato, tument, quod non tantum in cavis majoribus, ſed etiam in cellulis membranae adipoſae locum habet. Haec eſt ratio, quare cadavera ſubmerſorum, dum putreſcere incipiunt, ſurſum emergant, tumido imprimis abdomine extra ſuperficiem aquae prominente: poſtquam vero crepuit abdomen, intolerabilis mephitis quaquaverſum diſpergitur, & cadaver denuo fundum petit. Cum autem eodem tempore, dum membrana celluloſa ab aëre per putredinem genito, vel potius extricato, diſtenditur, ſimul turgere incipiant vaſa lymphatica, concludit, etiam vitae tempore inter vaſa lymphatica & membranam celluloſam adeſſe communicationem, & hinc patere rationem, quare, vaſis lymphaticis male affectis, tunica cellularis extravaſata lympha turgeat.

Si ergo quacumque de cauſa impediatur liber reditus lymphae venoſae verſus cor, poterunt impleri cava majora ac minora corporis, & vaſa lymphatica diſtendentur. Cum autem valvulas adeo manifeſtas detexerint Anatomici in his vaſis, retrogreſſus lymphae difficilis erit, tumebit locus inter binas valvulas interceptus, & forte haec una ex cauſis eſt, unde hydatides naſcuntur, de quibus poſtea dicendum erit.

§. 1216. QUi ideo obtinere poteſt, ubicunque hujus ſeri vaſa, id eſt in omni corporis habitu, atque in parte qualibet ſingulari.

Totum corpus perſpirabile eſſe in omni ſuperficie externa & interna, & viciſſim *carnes attractrices ex cavo & intrinſecus*, dixerat *Hippocrates*, uti antea ad §. 323. & 333. dictum fuit, ubi *de Contuſione* agebatur. Hanc autem perſpirationem, & viciſſim perſpirati inſpirationem, ſive reſorptionem per venas, pulcherrimis experimentis ſolidiſſime demonſtravit *Abrahamus Kaau* (g) obtinere in univerſo corpore, tam in partibus externis, quam internis. Halitus ſub forma, ex tota cute, pulmonibus, & ore interno, acri ſub frigore, apparet illud perſpirabile manifeſte. In vivis animalibus, ſi diſcindatur pectus, aut abdomen, ſimilis halitus effunditur, odore peculiari nares feriens: ſed & idem illud exhalans denuo reſorbetur in ſanis, antequam in liquorem condenſetur: poſt mortem autem, praecipue frigefacto jam cadavere, condenſatus ille vapor ſub aquae forma invenitur in cavis corporis: idem debili in ſanitate, vel potius morboſo corporis ſtatu, contingit. Hinc dixit *Hippocrates* [h]: *Omne enim non concretum, ſive cute, ſive carne, tegatur, cavum eſt. Impletur autem ſanum quidem ſpiritu, aegrotum vero ichore*. Cum ergo

(g) Perſpirat. dicta Hippocrat. per univerſum corpus. (h) De Arte Cap. 8. Charter. Tom. II. pag. 150.

ergo haec lex in toto corpore, & ſingulis ejus partibus, obtineat, patet ſatis, quod, ſi reſorptio haec exſpirati halitus, a quacumque demum cauſa hoc fiat, impediatur, colligetur & denſabitur in aquam, ſicque implebit, & diſtendet cavum, in quo haeret. Unde patet veritas aſſerti, quod Hydrops poſſit fieri in omni corporis habitu, & in parte qualibet ſingulari. Pulchre hoc *Aretaeus* (*i*) notavit, dicens: *Caeterum nonnunquam & exigua in parte homo hydropem patitur: ut ſecundum caput in eo morbo, qui hydrocephalos nuncupatur, aut in pulmone ſolo, aut hepate, liene, aut in mulierum utero. Et caeteris haec ſpecies ſanabilior; nam ſi ejus oſtiolum a priori concluſione hiare coeperit, humorem quidem, ſi habeat, effundit, ſi ſpiritum, efflat.*

Generalis ergo haec eſt hydropis idea: facile autem patet, diverſas laedi functiones, prout, in hoc illove cavo accumulatum ſerum aquoſum, variorum viſcerum actiones impedit. Simul etiam notandum eſt, collectam lympham non ſemper poſſe educi aeque facile & tuto ex cavis locis, in quibus haeret. Haec eſt ratio, quare idem morbus ſedulo conſiderandus ſit ſecundum loca corporis, quae occupat, ut certi quid de curatione ſtatui poſſit. Primo ergo de capitis hydrope agetur, & deinde de reliquis.

§. 1217. HInc Hydrocephalus, colluvie facta inter integumenta ipſa externa; inter haec, & cranium; inter cranium & cerebri membranas; inter membranas ipſas; harumque duplicaturas; inter has & cerebrum; inter cerebri plicas; in cavitatibus ipſis; ſine morte tamen ſubita.

Hydrocephalus capitis hydropem proprie deſignat; interim tamen non ſemper hoc nomine donatur colluvies aquoſa in capite accumulata. Niſi enim flexiles adeo adhuc ſint capitis partes, ut patiantur ſe extendi facile, ſicque caput mole auctum appareat, non dicitur hydrocephalus. Dum in lethargicis, vel & apoplexia frigida dicta, accumulatur ſerum aquoſum in cerebri ventriculis, nemo hunc morbum vocabit hydrocephalum; quia firma oſſa cranii extenſionem impediunt, & hinc moles capitis non apparet aucta, licet copia ſatis magna ſeri aquoſi interius haereat accumulata.

Quamvis autem inter ipſa integumenta communia & calvariam poſſit accumulari aqua in omni aetate; tamen hoc rarius contingit in adultis, & ideo hydrocephalus fere tantum deprehenditur in junioribus. Notum eſt, quandoque foetus, dum in utero materno haerent, hoc morbo laborare, & aucta ſic capitis mole partum difficilem fieri non tantum, ſed

(*i*) De Cauſ. & Sign. morbor. diut. Lib. II. cap. 1. pag. 51.

ſed & quandoque omnino impoſſibilem, niſi inter partus nixus rumpantur membranae, quae aquam continent, vel per artem via paretur, ſicque capitis moles minuatur.

Nato infante frequenter hic morbus naſcitur, ſollicite diſtinguendus in initio, ut curari poſſit: adultus enim difficulter medelam admittit. Notum eſt, in recens natis calvariam nondum penitus oſſeam eſſe, ſed inter oſſa capitis interſtitia reperiri membranacea ſatis magna, quae procedente aetate ſenſim oſſeſcunt, citius vel ſerius in diverſis. Vidi aliquoties octavo aetatis anno inter oſſa bregmatis & frontis *fontanellam* (ſic vulgo dictam) adhuc ſupereſſe, imo & quandoque ſerius, dum nondum in os mutata fuiſſet haec pars membranacea. Unde facile patet, accumulato in cavo calvariae liquido, oſſa magis magisque a ſe mutuo recedere, partem membranaceam extendi, ſicque capitis molem immaniter augeri, poſſe, uti numeroſae docuerunt obſervationes.

Commode dividitur hic morbus in Hydrocephalon externum & internum. Externus dicitur, ubi inter integumenta capitis, vel inter haec & calvariam, haeret aqua. Internus vocatur, dum in cavo calvariae accumulatur lympha, in quocumque demum loco haereat: poteſt enim, uti mox patebit, variam occupare ſedem. Externam hujus morbi ſpeciem videtur tantum agnoviſſe *Celſus* [*k*], ubi de morbis, qui naſcuntur in capite, agit. Dicit enim: *Praeter haec etiam invenitur genus, quod poteſt longum eſſe: ubi humor cutem inflat, eaque intumeſcit & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Graeci appellant*. Hoc autem videtur confirmari ex illis, quae ad curandum hunc morbum ſuadet (*l*): *In hoc tonderi ad cutem neceſſarium eſt, dein imponere ſinapi, ſic ut exulceret: ſi id parum profuit, ſcalpello utendum eſt*. Videtur enim tantum voluiſſe, ut ſic via fieret aquae inter integumenta capitis & calvariam collectae. E contra celebres alii in arte viri dubitaverunt, an quidem daretur hydrocephalus externus, vel ſaltem, ſi obſervaretur, an non illud rarius contingeret. *Celeberrimus Petit* (*m*) fatetur, ſe tantum obſervaſſe hydrocephalos, qui a ſero aquoſo in ventriculis cerebri accumulato facti fuerant. Rarae certe admodum habentur obſervationes hydrocephali ſub externis tantum tegumentis haerentis, abſque eo, quod in cranii cavo lympha extravaſata inventa fuerit. Interim tamen, cum in tunica celluloſa totius corporis aqua colligi poſſit, poterit & idem in capite contingere. Artificioſus autem hydrocephalus, quem *Hildanus* recenſet [*n*], potius erat emphyſema, dum ſceleſti parentes foramine parvo inciſo in cute verticis infantis per flatum impulſum in magnam molem extenderant integumenta, ut quaeſtum inde facerent: meritam autem ſceleris poenam dederunt ultimo ſupplicio affecti.

 Quod

(*k*) Lib. IV. cap. 2. pag. 187. (*l*) Ibidem pag. 189. (*m*) Academ. des Scienc. 1718. Mem. pag. 121. (*n*) Obſervat. Chirurg. Centur. 3. obſerv. 18. pag. 199.

Quod raro obſervetur hydrocephalus exteriorem tantum partem capitis occupans, etiam inde confirmatur, quod *Aëtius* (*o*), de hoc morbo agens, illum quidem deſcripſerit duplicem, externum & internum; ſed ſimul monuerit, plerumque quidem aquoſam humiditatem hic colligi, nonnunquam tamen etiam foeculentam & ſanguineam: inter apparentes autem morbi cauſas percuſſionem aut contuſionem numerat, unde vaſa franguntur ac ſanguis effunditur; & ſpeciatim monet, hoc fieri, dum obſtetrix rudiori manu caput attrectaverit. Manifeſtè inde apparet, quod ſub hydrocephali nomine deſcripſerit tumores a contuſione in externa capitis parte natos. *Stalpart van der Wiel* [*p*], qui plures hydrocephalorum obſervationes recenſet, dicit, *quod tales hydrocephali* [externi nempe] *non tantum a violentia, aliave cauſa externa, naſcantur, ſed & quod in iisdem limoſa quaedam, vel ſanguinolenta, turbulentaque, ſemper reperiatur lympha, cum tamen in internis hydrocephalis ea clara ſemper & limpida appareat*. Saepius contingit, ſi in difficiliori partu diutius haeſerit caput foetus preſſum inter oſſa pelvis, quod tunc illa pars capitis, quae aperto uteri orificio, elapſis jam aquis, directe reſpondet, incipiat tumere, & ſugillationem ſive ecchymoſin inveniamus in hoc loco, poſtquam infans natus eſt. Sed videtur male tunc talis tumor referri ad hydrocephalum. Saepe etiam hoc contingit, dum os uteri una cum foetus capite non directe reſpondet pelvi, ſed in partem lateralem pelvis vel ſummitatem oſſium pubis impingit. Contunditur enim tunc per validos parientis nixus ad oſſa caput. Memini me vidiſſe talem tumorem ſatis inſignem in capite infantis, cujus bregma ſiniſtrum diu haeſerat appreſſum margini oſſis pubis, antequam peritior obſtetrix vocata, mutato puerperae ſitu, & prudenti manu, perverſam hanc poſituram emendaſſet. Tumor tamen ille feliciter curatus fuit illis remediis, quae ad contuſionem curandam antea fuerunt laudata; ita ut poſtea illum viderim ſaepius, jam adoleſcentiae annos ſuperantem, vegetum & ſanum. Plures ſimiles caſus vidi, ſed nunquam obſervavi illud, quod *Aëtius* [*q*] innuere videtur. Dicit enim, quod ſi a percuſſione vel contuſione talis tumor natus fuerit, in initio quidem rubeat & doleat, ſed poſtea, humore contento in tenuem ſubſtantiam mutato, tum demum tumor concolor cuti & ſine dolore evadat. Certe ſi effuſus ſanguis ſub cute integra ſenſim ſic attenuari poſſit, ut in tenuem lympham convertatur, facile reſorberi poterit, & talis tumor reſolvendo curabitur, uti pluribus demonſtratum fuit in *Capitulo de Contuſis*. In illis caſibus, quos mihi videre contigit, tales tumores perfecte reſoluti fuerunt, neque opus fuit, ut inciſa cute via fieret ſanguini extravaſato.

Notandum inſuper eſt, quandoque in recens natis tumorem circa occiput

(*o*) Lib. VI. cap. 1. pag. 99. verſa. (*p*) Obſerv. rarior. Tom. II. pag. 123.
(*q*) Loco citato.

ciput inveniri mollem, & magnae ſatis molis: aliquoties hoc vidi, ſed perierunt omnes, & quidam ex his ſatis cito. *Ruyſchius* [r] teſtatur, ſe hos tumores aliquoties vidiſſe, & quidem ſemel tantae molis, ut foetum magnitudine ſuperaret: improprie hydropes capitis illos tumores vocari monet, ſi reliquum caput bene conſtitutum fuerit; tamen hanc cum hydrocephalo affinitatem habere obſervavit, ut cito moriantur infantes, ſi tales tumores aperiantur, cum liquidum, ſimilibus tumoribus contentum, plerumque communicet cum latice aquoſo, qui in ventriculis cerebri ſtabulatur. Similes tumores ſe vidiſſe aliquando aſſerit, qui non plane humorales erant, ſed partim carnei, partim etiam cartilaginoſi. *Wepferus* (s) vidit tamen puellam, quae ſimilem tumorem in occipitio habebat, & vitam in ſextum annum produxit, licet & dyſenteriam, & febrim catarrhalem paſſa fuerit. Convulſionibus & paralyſi ſiniſtri pedis praegreſſis, mortua eſt. In cadavere patuit, hunc tumorem per foramen exacte rotundum in oſſe lambdoïdeo communionem habuiſſe cum capitis partibus internis; & ventriculi cerebri ultra libram aquae ſanguinolentae continebant.

Cum autem omnia, quae cranii cavo continentur, in hominibus violenta morte peremtis ſemper humida inveniantur, nemo mirabitur, accumulationem ſeri aquoſi hic fieri poſſe, & quidem variis in locis, omnium tamen frequentiſſimè in ventriculis cerebri, uti ex numeroſis obſervationibus, quae apud autores habentur, colligi poteſt. Certe dura mater, uti notum eſt, firmiter adhaeret cranio, ita ut inde non niſi vi adhibita avelli poſſit: adeoque difficilius fieri poterit collectio lymphae inter cranium & duram matrem. Longe facilius id contingere poterit inter duram & piam matrem; cum hae membranae ſibi invicem contiguae quidem ſint, naturaliter tamen nunquam concretae, ob perpetuam humidi interpoſitionem. Arachnoïdea dicta membrana, quae piae matri accumbit, celluloſam ſubſtantiam habet; unde, ſi in cadavere lanceolae apice prudenter pertuſa fuerit, flatu diſtenditur facile: inter hanc ergo & piam matrem poterit lympha colligi, quod aliquoties factum vidi in cadaveribus illorum, qui lethargo perierant: apparet tunc, ac ſi gelatina cerebro circumfuſa haereret, cum per innumeras cellulas diſtributa ſit collecta lympha; licet puncturis factis lympha tenuis effluat. Plures obſervationes legi poterunt apud *Stalpart van der Wiel* (t) de aqua in diverſis locis capitis interni collecta. Praecipue autem hujus rei veritatem evincit accuratum examen foetus, quem difficili admodum partu ob capitis molem ingentem enixa fuerat paupercula mater [u]. In ca-

(r) Obſervat. Anatom. Chirurgic. N°. 52. pag. 50. (s) Obſervat. Medic. Pract. de Affect. cap. N°. 23. pag. 46. (t) Obſervat. rarior. Tom. II. pag. 112. & ſequent. (u) Corn. Henr. Velſe Diſſertat. Miſcell. Anat. pract. pag. 39.

cadavere, cranii integumentis diviſis, non multum lymphae reperiebatur in membrana celluloſa, ſed pericranium in ſacci ſpeciem elevatum, & a cranii oſſibus ſeparatum lympham copioſam ſubrubellam continebat: dura mater ubique a ſuperioribus cranii oſſibus ſejuncta erat, ſed cohaerebat cum pericranio in loco ſuturarum: inter piam & duram matrem aliquot lymphae librae haerebant: pia mater ſatis naturaliter ſe habebat. Cerebrum autem, a pondere incumbentis lymphae depreſſum, convexam figuram omnino amiſerat, ità ut lobi complanati eſſent ſic, ut cum corpore calloſo idem planum facerent. Caeterum cerebrum, medulla oblongata, & alter cerebelli lobus, in pultem quaſi converſa conſpiciebantur. Simul autem hic apparet, in externis & internis partibus collectam fuiſſe lympham.

In ventriculis cerebri contentam lympham frequentiſſime hydrocephali cauſam eſſe, plurimae teſtantur obſervationes; antea monitum fuit, quod *Petitus* hanc ſolam hydrocephali ſpeciem tantum obſervaverit. Imprimis mirum videtur, ingentem adeo liquidi copiam poſſe in calvariae cavo contineri. *Veſalius* [v] vidit Auguſtae Vindelicorum puellam biennem, cujus caput ſeptem menſium ſpatio mirum in modum mole increverat, ita ut poſt mortem novem fere aquae librae in cerebri ventriculis repertae fuerint. Simul notat, *quod calvaria fuit prorſus membranacea, tantaque duntaxat ſede oſſea, quanta calvariae puellae erat amplitudo, priusquam caput extra modum increſceret*. Nullibi autem in reliquo corpore aquoſa colluvies obſervabatur: cerebellum & cerebri univerſa baſis, uti & nervorum productiones, ſecundum naturam ſe habebant, & puella ad mortem uſque ſenſibus omnibus integre fuit uſa: paucis ante mortem diebus illam videns *Veſalius* obſervavit, ſi caput ab adſtantibus moveretur, vel nonnihil, quantumvis etiam leviter, erigeretur, quod tunc ilico ſequebatur tuſſis, difficilis reſpiratio, vultus ſanguine ſuffundebatur, & lacrymae fluebant. In quinquenni puero hydrocephalum vidit *Tulpius* (w), qui continebat quinque aquae libras, qua effuſa totum cavum cranii adeo vacuum videbatur, ut plerique adſtantium judicaverint, omnino cerebrum abeſſe: interim apparuit, cerebrum quidem adeſſe, *ſed amiſſa figura globoſa induiſſe formam convexi fornicis; &, ab exuberante aqua, ſequacem ejus medullam adeo fuiſſe diſtentam, ut inſtar alicujus craſſioris membranae adhaereſceret undique arcuatae diſſolutorum oſſium circumferentiae*. Interim ſanctè aſſeverabat pueri pater, integra ſemper fuiſſe mentis munia. Ultra viginti quatuor libras aquae ex capite infantis, coram pluribus teſtibus, eductas fuiſſe, legitur (x).

Merito mirum videtur, quod, tam enormi copia aquae in capite contenta, ſupervivere potuerint tam diu quandoque, cum paucae ſaepe un-

(v) De corp. human. fabrica Lib. I. cap. 5. pag. 17. (w) Obſervat. Medic. Lib. I. cap. 24. (x) Miſcell. curioſ. Dec. 3. anno 1. pag. 25.

unciae ſanguinis effuſi ſub cranio ſubitam mortem fecerint. Verum in junioribus cedere poſſunt oſſa cranii, membranaceis interſtitiis tantum inter ſe juncta, neque ſimul & ſemel tanta copia lymphae effunditur, ſed ſenſim & ſucceſſive colligitur. Magis mirum adhuc eſt, quod in quibusdam actiones ſenſuum ſuperſtites fuerint, licet adeo enormiter mutata fuerit cerebri fabrica, vel per preſſionem incumbentis aquae, vel per ingentem adeo extenſionem ventriculorum cerebri, ut illud omnino deëſſe videretur, non tantum minus peritis, ſed & Medicis. Quamvis autem facilis illa capitis extenſio in junioribus multum videatur huc facere poſſe; tamen non omnino haec difficultas ſic ſolvitur. Nam & capitis moles obſervata fuit augeri, licet oſſa ſolitam acquirerent duritiem pro ratione aetatis, & tamen manifeſto apparebat, ſenſuum functiones ſupereſſe: oſſa tamen capitis tenuia erant adeo, ut irradiante lumine pellucerent ſic, ut interiora capitis videri potuerint (*y*). Sed alia habetur obſervatio hydrocephali in puero octo vel novem annorum, in quo oſſa frontis, bregmatis, occipitis, ſextam partem pollicis craſſitie excedebant, & tamen tres pintae aquae limpidae inodorae educebantur cranio reſecto (*z*). Peritiſſimus ille Anatomicus nullum veſtigium cerebri invenit, ſed ſolam tantum medullam oblongatam. Fatetur, ſe ignorare, an ſenſuum & loquelae uſum habuerit ille puer; tamdiu tamen vivere potuit. *Hildanus* [*a*] vidit juvenem octodecim annorum, cui caput immenſae erat magnitudinis: tertio aetatis anno inceperat intumeſcere poſt morbum acutum toleratum; reliquum vero corpus extenuatum erat: *Cranium autem non membranoſum, ut plerumque ſolet eſſe hydrocephalorum, ſed durum ſolidumque, tactu percipiebatur*. Loquebatur diſtinctè, ſed mens non adeo conſtabat, & peſſimos inſultus epilepticos patiebatur. In nundinis quondam publice ſe ſpectandum exhibebat homo, qui primo vitae tempore hydrocephalo laboraverat, & languidam quidem vitam duxerat, ſed tamen trigeſimum annum ſuperaverat: immanis erat capitis moles, dum reliquum corpus decennis pueri magnitudinem non ſuperabat; ſenſus aderant quidem, hebete tamen erat ingenio, nec multum ſe movere poterat; imo ingens capitis pondus impediebat, quo minus erecto ſitu diu ſedere poſſet, niſi retro appoſitis pulvinaribus ſuſtineretur.

Dum ſera poſteritas in coemeteriis immanes tales calvarias inveniet, non deërunt procul dubio, qui calculo ſubducto immenſi gigantis menſuram inde eruent, praecipue ſi ſimul ſolito major craſſities in talis cranii oſſibus inveniatur, qualem *Du Verney* in calvaria novennis pueri vidit, qui hoc morbo laboraverat. Si integra talis calvaria effoderetur, poſ-

(*y*) Betbeder Hiſtoire de l'Hydrocephale de Begle pag. 35. & ſeq. (*z*) Du Verney Traitè des Maladies des os Tom. II. pag. 8. (*a*) Obſerv. Chirurg. Cent. 3. Obſerv. 19. pag. 199.

poſſet cognoſci, cum oſſa maxillae ſuperioris naturalem magnitudinem ſervent, licet oſſa cranii immaniter aucta fuerint. Verum ſi oſſa cranii a ſe mutuo ſoluta jam reperiantur, tunc hoc criterium locum non habet. *Ruyſchius* (*b*) ſervabat gigantis os ſincipitis ſiniſtrum tam prodigioſae magnitudinis, ut integro hominis capiti pro galea inſervire poſſet. Humanum eſſe os, agnovit *Ruyſchius*, qui certe in his facile falli non potuit. Sed *Libitinarius templi novi hujus civitatis dixit nobis, ſeſe illud inter alia oſſa effodiſſe, cujus curioſitas tanta non erat, ut caetera quoque reſervaret*. Procul dubio ſi Libitinarius ille alia eodem in ſepulcro inveniſſet oſſa ſceleti gigantei, illa obtuliſſet *Ruyſchio*, vel Ampliſſimo & Conſultiſſimo viro *D. J. Witſen*, Amſtelodamenſium Reipublicae conſuli, qui dextrum ſincipitis os in muſaeo ſuo ſervabat. Accedit, quod hiſtoria patria nullam mentionem fecerit unquam, procerae adeo ſtaturae gigantem exſtitiſſe, qui tamen omnium oculos in ſe rapere debuiſſet, dum viveret.

§. 1218. Facile cognoſcitur poſterior ſpecies incurabilis, reliquae levi inuſtione, terebratione, punctura, prudenter, lente adhibitis, ſimulque hydragogis & roborantibus internis curatur; vel externis diſcutientibus diſſipatur.

Ad curam omnis hydropis, uti poſtea ad §. 1231. dicetur, requiritur, ut aquae in cavitates effuſae inde educantur. Ubi autem copia jam magna ſeri aquoſi haeret in ipſius cerebri cavitatibus, facile patet, illam inde educi non poſſe. Punctura ſaltem locum non habet, cum prius deberet tota ſubſtantia cerebri, & ipſum corpus calloſum pertundi. Reſorptio autem extravaſati ſeri aquoſi ex ipſis cavis cerebri vix ſperari poterit, niſi parca tantum copia adfuerit; & tunc adhuc difficulter fiet; cum ideo haec accumulatio facta fuerit, quia venae non ſatis reſorbuerunt laticem, qui ab arteriis exhalantibus perpetuo exivit. Si quid ergo ſperandum ſit, imprimis ab eo pendebit, ut in ipſo morbi initio tentetur curatio; adeoque magna cum cura debent conſiderari illa indicia, quae juſtam dant ſuſpicionem morbi incipientis.

Obſervavit *Petitus* (*c*), naſci quandoque hunc morbum poſt dentitionem difficilem, validas convulſiones, uti & ſi vermibus laboraverint. Incipiente autem morbo labia & palpebrae motibus convulſivis levioribus agitantur, mordent labia, dentibus ſtrident, naſum fricant: alvus eſt vel ſtricta, vel laxa nimis: oculi apparent languidi, pupilla dilatatur magis: pallidi, debiles, triſtes, languent. Praecipuum ſignum eſt, ſi in-

(*b*) Catalog. Rarior. pag. 153.

(*c*) Academ. des Sciences l'an 1718. Mem. pag. 121.

ſi incipiant hebetes fieri & ſomnolenti; quod docet, jam comprimi cerebrum ab accumulato ſero aquoſo: dein, aucto malo, incipiunt oſſa capitis a ſe mutuo recedere, caput augetur mole, tuncque nullum amplius dubium de morbo ſupereſt. Signa illa omnia notant, cerebri functiones magis & magis impediri; quae ergo minus facile deteguntur in infantibus paucorum tantum menſium; ubi vero annum ſuperaverunt, melius illa mutatio poterit obſervari: ſic legitur caſus [*d*] de puero, qui ad ſecundum annum cum dimidio vixerat perfecte ſanus, & deinde hoc morbo incepit corripi. Loquela fiebat minus diſtincta, nihil addiſcebat amplius, memoria peribat, ſenſus hebetabantur magis & magis, & tandem omnino peribant. Nec in externis partibus capitis, quamvis plurimum mole aucti, nec inter meninges, reperiebatur aqua, ſed pertuſo cerebro ingens copia prodibat lymphae pellucidae, quae nihil mali odoris ſpirabat. Praeter memorata ſigna, & imprimis hebetudinem illam perpetuam, obſervavi aliquoties, quod minime ferant erectum capitis ſitum, ſed mox ejulent; ſimul ac autem reclinatum leviter verſus poſteriora caput pulvinari ſuſtentatur, quieti jacent, ſed hebetes. Auſus fui praedicere collectionem ſeri aquoſi in ventriculis cerebri, licet capitis magnitudo nondum inſigniter aucta fuiſſet, & in cadavere diſſecto veritas diagnoſis patuit: ſemper etiam inveni collectam hanc aquam eſſe limpidam abſque ullo foetore.

Hippocrates [*e*] deſcripſit ſigna, quae adſunt, *ſi aqua in cerebro orta fuerit*, ſed non meminit auctae magnitudinis capitis; & reliqua, quae in curatione morbi deſcribit, ſatis docent, quod non hic agat de hydrocephalo in junioribus, dum oſſa adhuc extendi poſſunt, ſed de collectione aquae in cerebro adulti jam hominis facta. Haec autem ſigna enumerat: *Dolor acutus ſinciput & tempora, interdumque alia capitis parte, detinet; ſubindeque rigor & febris; oculorum regiones dolor occupat, iique caligant, pupilla ſcinditur, & ex uno duo ſibi cernere videntur, &, ſi ſurrexerit, ipſum tenebricoſa vertigo prehendit &c.* Si autem haec ſigna conferantur cum illis, quae *Petitus* [*f*] invenit in cadaveribus hoc morbo defunctorum, ratio horum ſymptomatum ſatis liquet. Invenit enim duram matrem ſolito firmius adhaerere calvariae, baſin cranii complanatam, & quaſi depreſſam, oculorum orbitas extrorſum preſſas una cum oculis. In junioribus vero vix expiſcari poſſumus, quid ſentiant incommodi, praecipue cum procedente morbo magis magiſque hebetes fiant, & loquela minuatur. Interim tamen moleſto ejulatu noctes dieſque dolorem teſtantur, uti obſervavit *Celeberrimus Littre* [*g*] in puero, qui integro biennio hunc morbum tulit, & toto hoc tempore parum dormiebat, perpetuo fere plorans. Ubi

[*d*] Ibidem l'an 1705. Hiſtoir. pag. 70. (*e*) De Morbis Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 556. (*f*) Academ. des Sciences l'an 1718. Mem. pag. 123. (*g*) Academ. des Sciences l'an 1704. Hiſtor. pag. 70.

Ubi ex indiciis modo enumeratis ſuſpicabar, collectum haerere in capitis interioribus laticem, reſectis capillis, molli frictione uſus fui, quam facile ferebant, emplaſtro molli, aromatico tamen, quale eſt illud, quod a Labdano, vel & Meliloto, in officinis nomen habet, texi caput, removendo bis vel ter de die emplaſtrum, ut frictio adhiberi poſſet: loca pone aures parum fortius perfricari curavi, ut cutis rubeſcere inciperet: cum enim obſervemus toties pone aures, imo & quandoque ex tota capitis cute, exire copiam liquidi, qui effluxus ſi impediatur imprudenti conſilio, mox cerebrum affici, & omnes ejus functiones turbari; hinc ſperabam, & capitis interiora liberari poſſe, ſi externa capitis cutis madeſcere multum inciperet.

Tentavi hanc methodum in puella novem menſium, & laetabar multum, dum circa latus dextrum fontanellae madorem inſignem perciperem, poſteaque univerſa capitis cutis, & imprimis pone aures, perpetuo quaſi rore perfunderetur, ſic ut capitis tegumenta ſaepius mutari debuerint penitus madida. Sollicite caput quotidie luſtrans, vidi illud non augeri mole, nec magis ſecedere a ſe mutuo oſſa in vertice. Simul blandis utebar purgantibus, quantum prudentia ſuadebat in tenello hoc corpore. Sed ſpes me fefellit, & poſtquam per binas ſeptimanas perpetuo ploraſſet liquidum tota cutis capitis, augebatur hebetudo, & poſt leves convulſiones mors ſecuta fuit. In ventriculis cerebri ultra ſex uncias limpidiſſimae aquae inveni. Si novem partes emplaſtri de meliloto ſumantur cum una parte emplaſtri veſicatorii, & haec ſuper linteum extenſa applicentur cuti capillatae capitis, capillis prius forfice reſectis, non vero novacula abraſis, leviter irritatur cutis, parum rubeſcere incipit, nec tamen elevatur epidermis in veſiculas, cum parca tantum emplaſtri veſicatorii copia addita fuerit, & ob pilorum, forfice tantum reſectorum, reliquias, emplaſtrum non tangat cutim immediate, & plerumque cutis madeſcere incipit. Hac methodo feliciter uſus fui, ubi cutis capitis ulceroſa & manans exſiccantibus remediis adhibitis, imprudenti conſilio, ſubito curata fuerat, & convulſiones, vel diras ophthalmias, aut & periculoſum aſthma, produxerat perverſa haec medela. Brevi enim poſt redit ichoris per cutim ſic irritatam excretio, cum levamine ſubito omnium malorum. Unde apparet, hanc methodum cum ſpe tentari poſſe, praecipue in morbi initio.

Sacculi ex herbis aromaticis, cephalicis dictis, *ſalvia*, *roremarino*, *lavendula*, *&c.*, capiti applicantur, quibus ſolet addi copia ſalis marini decrepitati, quod vel ex ipſo aëre humidum cito in ſe trahit.

Simul mollis & prudens compreſſio totius capitis fulcit partes, ne nimis extendantur. Pileolum ſolent conficere ex corio turcico, quem per fibulas adducunt leniter, ſic ut firmentur potius partes, quam valide conſtringantur: verum & hoc tantum locum habet in morbi initio; ubi

enim

enim in majorem jam molem increvit hydrocephalon, a tali compreſſione lethalis apoplexia metuenda foret.

Purgantia dantur frequenter, ut exhauriatur corpus utcumque, hac ſpe, ut venae fiant magis bibulae, ſicque reſorbeant extravaſatam lympham.

Ubi inter integumenta & calvariam haeret collecta aqua, ſcarificatione facile via fieri poſſet, vel & inuſtione, quae ulcus relinquit diutius apertum, per quod perpetuo effluere poſſit ſerum illud aquoſum. Ubi autem in cavo ipſo calvariae haeret, longe major difficultas eſt: antea jam dictum fuit, ſi in cerebri cavis haereat, inde per puncturam educi non poſſe: ſi autem inter cerebri meninges accumulata fuerit aqua, facilis quidem foret pertuſio; ſed educto ſero oſſa adhuc tenera, & per membranam ſibi invicem unita, nec ſuſtentata amplius, collaberentur & contentum cerebrum comprimerent, dum caput pulvinari incumberet.

Verum quidem eſt, uti poſtea in cura generali hydropis dicetur, indicationem curatoriam requirere, ut aqua in cavitatibus corporis contenta educatur, ſed tamen obſervationes fere omnes docuerunt, puncturam in hydrocephalo interno funeſtum habuiſſe exitum. *Petitus* (*h*) doluit, omnes mori, in quibus haec operatio inſtituitur. Si omnis copia educta fuerit, quatuor vel quinque horis poſt evacuationem pereunt; ſi minus eductum fuerit, tardius moriuntur; ita quidem, ut nullus ſupervixerit quadraginta horis. Celebris Chirurgus (*i*) abſolute repudiabat puncturam hydrocephali tanquam lethalem ſemper; dumque audacior alter operationem perficiebat in puero trimeſtri, educta aqua ſubſidebant oſſa, & ſequenti die mors ſequebatur, licet educta aqua limpidiſſima fuerit, & haeſerit intra cranium & duram matrem; quae hydrocephali ſpecies videretur majorem curae ſpem dare, quam reliquae, quae profundius haerent. Eandem ſententiam tuetur *Hildanus* (*k*), & apud *Wepferum* (*l*) legitur, quod recuſaverit hydrocephali ſectionem in quinquenni puero, licet mater importunè urgeret: poſtea audivit, Chirurgum quemdam hanc operationem tentaſſe, ſed lethali cum eventu: in hac tamen aetate major firmitas oſſium utcumque ſperari potuiſſet, quo minus facile ſubſiderent, educta aqua. Cum ergo neminem ſervatum viderim, in quo capitis punctura inſtituta fuerit, & probatiſſimi auctores illam operationem repudient, videtur prudentia jubere, ut hydrocephalo interno laborantes ſuo fato relinquantur, praecipue cum conſtet certis obſervatis, quosdam diu adhuc ſupervixiſſe, quamvis miſere vixerint.

Verum quidem eſt, quod *Aëtius* (*m*) & in externo, & interno hydrocephalo ſectionem commendaverit, ſed ſimul monet ſequentia: *majores no-*

(*h*) Academ. des Sciences l'an 1718. Mem. pag. 122. (*i*) La Motte Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 131. &c. (*k*) Obſervat. Chirurg. Cent. 3. obſerv. 17. pag. 198. (*l*) Obſerv. Medic. Pract. de cap. Affect. obſerv. 49. pag. 49. (*m*) Lib. VI. cap. 1. pag. 99. verſa.

noſtri dicunt, etiam inter membranas & cerebrum colligi, quod quidem eſt lethale. *Hippocrates* (*n*), ubi per purgantia praecipue, & repetita quidem, aquam in encephalo contentam educere tentaverat, ultimum ſuadet remedium, ut, inciſo circa bregma capite, perforatio usque ad cerebrum fieret. Sed uti paulo ante monitum fuit, non videtur ibi agere de Hydrocephalo, infantum morbo, ubi oſſa adhuc cedere poſſunt, verum de aqua collecta in cavo cranii adultorum. Simul facile patet, cranii perforationem tantum poſſe exitum conciliare lymphae inter cranium & meninges, vel inter meninges & cerebrum, collectae, neutiquam vero ſic educi poſſe ſerum aquoſum, quod in cerebri ventriculis accumulatum eſt.

Imo ſi tuto poſſet educi lympha, quae in cerebri ventriculis continetur, ſic videntur debere collabi omnia, dum aqua ſubducta fuit, ut omnes encephali actiones brevi deſtruantur. Hoc autem videtur confirmari ex morbo illo, qui in recens natis & junioribus aliquoties obſervatur, & quem ſpinam bifidam vocare ſolent Chirurgi, & Medici, quia ſpinae vertebrarum quaſi a ſe mutuo dehiſcunt, & tumor in hoc loco naſcitur mollis, variae magnitudinis, quandoque limpidam aquam continens, quandoque opacum magis humorem: aliquando integumenta naturali colore praedita manent, ſaepius rubrum colorem, vel & ſublividum, habent. *Celeberrimus Ruyſchius* (*o*) hunc morbum deſcribit, & affirmat; *ſi rite hunc examinaverimus tumorem, luce meridiana clarius conſtabit, Hydropem eſſe particulae ſpinalis medullae, eundemque eſſe fere affectum, qui in capite foetus hydrocephalus audit*.

In dorſo aut lumbis talis tumor apparere ſolet, in nucha etiam, ſed rarius; rariſſime in inferiore & exteriore parte oſſis ſacri, quod mirabatur *Ruyſchius*, cum infima pars oſſis ſacri a poſtica parte ſemper in ſtatu naturali hiatum habeat. Quamvis autem plerumque dehiſcant tantum vertebrae a parte poſteriori circa proceſſus ſpinoſos, corpore ipſius vertebrae manente integro, obſervavit tamen & in cadavere aperturam in unica tantum vertebra, quae vix ciceris granum admittebat. Fatetur autem, quod nullus ex infantibus, hoc morbo affectis, quos tractavit, evaſerit, & in omnibus vidit, mortem accelerari, ſi tumor talis vel ſponte rumperetur, vel imprudenti conſilio pertunderetur. Hinc jam ante *Ruyſchii* obſervata monuerat *Tulpius* (*p*) chirurgos, ne aperirent unquam tales tumores.

Tota ergo curatio tantum palliativa eſt, cavendo ne attactu imprudenti, vel attritu rumpantur tumoris integumenta, ſed potius per fomenta adſtringentia & roborantia reddantur magis firma & ſolida, ut diutius tumor talis integer & clauſus maneat. Ad

(*n*) De Morbis Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 556. (*o*) Obſervat. Anatom. Chirurg. Centur. obſerv. 34. 35. 36. pag. 33. & ſeq.
(*p*) Lib. III. Obſervat. Medic. cap. 29. 30. pag. 232. & ſeq.

Ad quintum annum aetatis ſic ſervatum fuiſſe legitur [q] infantem, qui forte adhuc diutius ſupervixit, cum auctor de illo poſt quintum annum adhuc vivente loquatur. Plerumque citius pereunt, dum vel caſu, vel mala arte, quandoque & gangraena nata, exitus paratur lymphae tumorem diſtendenti. Si potuerint hydrocephalo affecti tam diu vivere, uti ante dictum fuit, videtur & in ſpina bifida ſpes prolongandae vitae ſupereſſe.

Forte etiam lympha, in ſpinae bifidae tumore contenta, a ventriculis cerebri deſcendit: notum enim eſt, quartum ventriculum cerebri continuari ſecundum longitudinem medullae ſpinalis. Apud *Wepferum* [r] habetur obſervatio, quae hanc ſententiam confirmare videtur. Naſcebatur puella, capite bene formato, in dorſo ad dextrum latus vertebrarum lumbarium ſuperiorum apparebat macula livida ſplendeſcens, uncias circiter quinque longa & tres lata, quae in dies ſenſim in altum attollebatur, ſic tamen ut nunquam ultra craſſitiem parvi digiti emineret, & ſimul tam ſplendida fiebat, ut ſpeculi inſtar reluceret. Pes dexter a nativitate fuit immobilis. Decimo a nativitate die, cum aqua per cutim pelluceret, chirurgus vulnuſculum inflixit, ex quo limpidiſſima proſiliit aqua; vulnuſculum poſtea brevi coaluit; quod mater diebus ſequentibus adhuc ſexies ungue laceravit, qualibet vice tribus aquae unciis erumpentibus: Chirurgus brevi conſolidavit locum. Verum quam primum cicatrice clauſus fuerat ille locus, & macula penitus evanuerat, primo ſinciput dextrum, deinde ſiniſtrum, in faſtigium tolli coepit, & hydrocephalus vaſta mole apparuit circa quartam aetatis ſeptimanam. Manifeſte patet, lympham hanc ex ventriculis cerebri defluxiſſe, cujus exitu impedito, nec amplius diſtentis integumentis, ab accumulatione hujus caput impleri coepit, & quaquaverſum diſtendi.

Simul etiam patet, quod, cum in loco tam diſſito a capite exitus lymphae extravaſatae tuto conciliari non potuerit, ſed graviſſimorum auctorum teſtimonio ſemper mors intra paucos plerumque dies ſecuta fuerit, multo magis funeſtus exitus exſpectari debeat, ſi talis pertuſio tentaretur, ubi interiora cranii accumulato ſero aquoſo replentur.

§. 1219. IN Thoracis hydrope, qui ex variis locis colligere lympham valet, eadem fere ſigna, quae Empyematis, ſed obſervatio cauſae antecedentis diſcrimen exhibet; paracenteſis ſanat hunc, una adhibitis his, quae cauſae adverſantur ejus.

Dictum fuit ad §. 1217., exſpirationem humidi, & exſpirati reſor-

(q) Abraham Titſing over de tegennatuurlyke ſplyting der ruggegraat pag. 69.
(r) Obſervat. Medic. Practic. de Affect. Capit. obſerv. 29. pag. 56.

ptionem, obtinere in omnibus cavis majoribus & minoribus corporis; adeoque & idem in cavitate pectoris verum erit. Imo videtur, in thorace exſpirationem validiſſimam eſſe, dum cor totis ſuis viribus humores urget per propinqua vaſa. Certe pulmonis ſuperficies, quae ab aëre tangitur, copiam ingentem vaporis humidi efflat ſingulis exſpirationibus; qui vapor non apparet aeſtivo calido tempore, ſed inviſibili ſub ſpecie difflatur in auras; rigida vero hyeme, denſae nebulae forma ex ore & naribus hominum majorumque animalium expellitur, & quidem longe majori copia ac impetu, quam ex reliqua cutis ſuperficie; uti manifeſte apparet, ſi quis, de lecto calido ſurgens, intenſiſſimo ſub gelu, frigido ſe exponat aëri per momentum: fumant manus quidem, ſed longe copioſior vapor ex naribus & ore prodit. Solet hoc phoenomenon terrorem incutere Afris ſervis, qui calidiſſimo ſub aëre vixerunt ſemper, dum ad frigidiora Europae loca veniunt. Sed directis experimentis demonſtravit *Kaau* (*s*), pulmonum ſuperficiem externam, totam pleuram, mediaſtinum, pericardium, cor, auriculas, perpetuo exſpirare ſimilem vaporem. Omnium velociſſima ſanguinis circulatio fit per arterias coronarias; hinc tota cordis ſuperficies perpetuo magnam copiam talis vaporis exhalat. Unde ſi in vivo animali celeri ſectione cor nudetur, illud totum fumat: ideo etiam poſt mortem, penitus frigefacto cadavere, ab hoc vapore condenſato, major copia humidi reperitur in cavo pericardii, quam in aliis corporis cavis, habita nempe ratione magnitudinis diverſae in variis cavitatibus.

In ſanis tamen animalibus omnes partes internae, tam continentes, quam contentae, reperiuntur perpetuo humidae, ſed non invenitur liquidum accumulatum, ſi viva, vel ſtatim poſt mortem, diſſecantur. Reſorbetur ergo ille vapor humidus, qui exhalat per arterias, denuo per venas, uti pulchris experimentis demonſtratur (*t*). Sed & venulae illae reſorbentes minimae, vicinis unitae, majores trunculos, etiam nudo oculo viſibiles, oſtendunt in thorace, & quidem in omni continentium & contentorum ſuperficie, tandem hae venae lymphaticae in ductum thoracicum, vel & in venas ſanguineas, ſe evacuant (*u*). Patet ergo, manifeſte adeſſe vias, per quas tenuis lympha, ex ultimis arteriolis exhalantibus in cava corporis expulſa, iterum humoribus circulantibus reddi poſſit; adeoque ſic impediatur humidi collectio, & collecti ſtagnatio.

Quamvis autem ſanitatis tempore videatur illud exhalans ex arteriis reſorberi vaporis forma per venas, antequam in lympham condenſetur; tamen & patuit directis experimentis, vapores jam condenſatos, & collectam inde notabili copia aquam, per venas reſorberi poſſe. *Celeberrimus*

(*s*) Perſpirat. dicta Hippocr. pag. 239. & ſeq. (*t*) Ibidem pag. 274. & ſeq. (*u*) Ibidem pag. 279.

mus Muſgrave (*w*) per ſyphonem injecit uncias quatuor aquae calidae in dextram partem thoracis canis vivi, unde difficultas reſpirationis ſequebatur, & manifeſta debilitas: tamen ſucceſſive minuebantur illae moleſtiae, & ſeptimanae ſpatio aeque ſanum videbatur animal, ac ante fuerat: poſtea ſimili modo injecit ſexdecim uncias aquae calidae in ſiniſtrum thoracis cavum ejusdem canis; reſpiratio erat difficilis, animal calebat admodum, & cor validiſſime pulſabat: intra ſeptimanae ſpatium pariter convaluit canis. Poſtea in unum thoracis cavum aquae calidae uncias octodecim injecit, in alterum ſex tantum: eadem omnino ſymptomata ſequebantur, ſed citius evaneſcebant; poſt quinque enim dies perfecte convaluit canis. Simul obſervavit, copiam urinae ſolito majorem excreviſſe hoc animal.

Poſtea dicetur ad §. 1228. de cauſis hydropis; hic ſufficiet in genere notaſſe, quod omnis cauſa, quae impedire valet promtam reſorptionem exhalantis liquidi per venas, poſſit eſſe cauſa hydropis thoracis. Unde intelligitur, quare poſt aſthma ſpasmodicum convulſivum, diu toleratum, toties ſequatur hydrops thoracis. Certe in hoc morbo cor dextrum ſanguinem pellere nequit per pulmonem conſtrictum, hinc venae cavae ſe evacuare non poſſunt; ideo omnes venae turgent, liveſcunt labia & tument miſeris, adeoque & venae lymphaticae reſorptam lympham tradere nequeunt venis ſanguineis, prae nimia plenitudine turgentibus; pergunt tamen arteriae exhalare; hinc accumulabitur lympha, vel & tenera adeo vaſa lymphatica rumpentur, & perpetuum fiet in thoracis cava ſtillicidium. Imprimis autem haec mala metuenda ſunt, ſi paroxyſmi aſthmatici validi, diuturni, & frequentes, fuerint.

Forte nulla frequentior cauſa eſt ſeri aquoſi in thorace collecti, quam ſi calido & aeſtuante corpore potum gelidum quis ſubito ingurgitet, vel quieſcente corpore in aëre frigido maneat diu. Quantum haec noceant, antea in *Pleuritidis* Hiſtoria dictum fuit; quatenus nempe acutos inflammatorios morbos producant: in illis vero, quorum humores in ſpiſſitudinem inflammatoriam non adeo vergunt, frequenter pectoris hydrops naſcitur. Subito enim tali frigore conſtringuntur extrema vaſorum orificia, & venoſa magis, quam arterioſa exhalantia; quia, caeteris paribus, venae tenuiores tunicas habent, quam arteriae; uti etiam quia motus humorum per arterias, verſus extremos fines, illos ſervat apertos, vel reſerat, ſi conſtricti fuerint aliquatenus: in venis autem humorum motus non poteſt urgere extrema illarum orificia, unde illa conſtricta a frigore connivent facilius, vel & collapſa, nullo liquido interpoſito, concreſcere poſſunt; quod ſi in plurimis venis inhalantibus fiat, immedicabilis hydrops naſcetur, cum inhalatio tunc reſtitui nequeat. Moris eſt apud Batavos, uti notum eſt, ut ſtatutis horis ſcaphae ab

(*w*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 78.

ab una urbe ad aliam tendant; cum autem ad ipſum campanae pulſum ſolvatur ſcapha, ſaepe veloci curſu peregrinantes illam jamjam abeuntem aſſequi conantur, & ſudore madentes illam ingreſſi, per aliquot horas ſedent quieti: ſi autem ventus validus, vel & frigida hyemalis tempeſtas, fuerit, tunc ſaepius contingit, ut a tali cauſa aſthmatici fiant, & copiam ſeri aquoſi in pectoris cavis colligant.

Merito autem notatur in textu, quod in variis thoracis locis lympha colligi poſſit. Alia occaſione ad §. 913. dictum fuit, quomodo pleura totum thoracis interni ambitum inveſtiat non tantum, verum etiam & qua ratione mediaſtinum, thoracem bifariam dividens, naſcatur. Poteſt hinc lympha in dextro & ſiniſtro thoracis cavo colligi, vel & in utroque: poterit & in ipſo pericardii, cor ambientis, cavo accumulari. Simul tunc notatum fuit, quod ſingulis thoracis cavitatibus ſua quaſi propria membrana ſit, & hinc binae pleurae poſſent concipi, ut cavae veſicae ſibi mutuo adjacentes, & in loco contactus ſibi invicem accretae, ita ut ex harum membranarum duplicatura naſcatur mediaſtinum, quod thoracis cavum bifariam dividit. Simul tunc monitum fuit, quod a pleura utrimque a corporibus vertebrarum ſecedente relinquatur ſpecies triangularis cavi, cujus poſtica pars fit a columna vertebrarum dorſi: cavum autem hoc occupat membrana celluloſa, per quam tranſeunt aſpera arteria, oeſophagus &c.: anterius vero illae lamellae duplicis pleurae arctius cohaerent, niſi quod in ſuperiori parte ſecedant in illo loco, ubi glandula thymus ponitur.

Poſſet ergo lympha collecta in quinque diſtinctis locis thoracis haerere: in dextro & ſiniſtro pectoris cavo, in pericardio, retrorſum extra pleuram circa corpora vertebrarum, & antrorſum ſub ſterno inter binas pleurae lamellas. Hae autem diverſae hydropis ſedes ideo imprimis diſtingui merentur, quia & diverſa producunt ſymptomata, & varia requiritur methodus, ut collecta ibi lympha educi poſſit. Si enim in alterutro pectoris cavo haereat, paracenteſi educi poterit; ſi in cavo pericardii, illud deberet pertundi; ſi ſub ſterno colligeretur lympha, ſterni perforatio requireretur. Si vero in triangulari illo cavo, quod diſſitae a ſe mutuo pleurae relinquunt circa vertebras thoracis, accumuletur aqua, viam vel ſolo pondere ſibi facit per membranam celluloſam, quae muſculos dorſi ambit, & illorum interſtitia occupat; ſimili modo ac pus ibi natum ſinuoſa, & miro modo decurrentia, ulcera facit, uti pariter ad §. 913. notatum fuit.

Magna ergo cum cura erui debent ſigna diagnoſtica, quae docent hydropem thoracis adeſſe, & ſimul demonſtrant, in quo loco collecta lympha haereat. Diagnoſis autem evidens hujus morbi non ſemper adeo facile obtineri poterit, uti patebit ex ſequentibus.

Multa enim ſigna communia, imo & fere eadem, habet hydrops pectoris,

ctoris, quae in empyemate adeſſe ſolent. Liquidum in cavo pectoris contentum aeque pulmonem comprimet & anguſtabit, ſive pus fuerit, ſive ſerum aquoſum: pus mora in acrem ichorem degenerans ſimili modo irritabit partes quas alluit, ac lympha dum putreſcere incipit. Sollicita hujus morbi obſervatione & cadaverum ſectione didicit *Celeberrimus Albertini* [x], ſtagnans in thorace liquidum, ſi purum & aqueum ſit, non adeo difficilem reſpirationem inducere, niſi utramque pectoris cavitatem fere impleat, vel alterutram ſic diſtendat, ut alterum pectoris cavum comprimendo minuat: ubi vero liquidum extravaſatum turbidum, intenſe flavum, aut acre fuerit, tunc parva etiam ſeri quantitas in pectoris cavo difficilem admodum reſpirationem fecerat.

Cauſarum quidem antecedentium obſervatio diſcrimen exhibet, ſi nempe poſt morbum inflammatorium pectoris ſuppurationis ſigna ſecuta fuerint, & poſtea ſuccedat difficillima reſpiratio, tunc pus adeſſe concludimus facile. Verum antea in *Capitulo de Phthiſi* patuit, quandoque latentes adeo fuiſſe pectoris vomicas, ut nec aegri, nec Medici talem morbum ſuſpicati fuerint, antequam pus tuſſi eductum viderent, vel in cadavere empyema invenirent. Si vero cauſae, hydropi producendo aptae, praeceſſerint; temperies frigida leucophlegmatica, facies tumidula, fuerit; pedes, crura, femora, ſcrotum, tumeant; tunc certius hydropem cognoſcimus, & ſi tunc difficilis reſpiratio adſit, vel concuſſo corpore ſtrepitus moti liquidi in pectore percipiatur, certiorem habemus hujus morbi diagnoſin. Praeterea novimus, uti antea monitum fuit, poſt aſthma convulſivum ſaepe ſequi thoracis hydropem, adeoque, tali morbo praegreſſo, merito & illum ſuſpicamur. Si alterutrum cavum pectoris aqua plenum fuerit, in latus ſanum decumbere nequeunt; ſi in utroque cavo aqua haereat, ſitum erectum, corpore parum verſus anteriora inclinato ferunt facilius. Oedema autem pedum fere ſemper comitari ſolet morbum non tantum, ſed & levatur pectus, ſi extrema inferiora plus tumeant; quod ſaepius obſervavi; & e contra ſi crura detumeſcerent ſubito, peſſime angebantur tales aegri. Adeſt & frequenter, licet non ſemper illud invenerim, alterum ſignum, quod pro certiſſimo & pathognomico habuit *Piſo* (y); nempe *eam in ſpirando difficultatem ac crebritatem, quae de ſubito ſomni primo tempore invadat, & quiete defraudet, ſed tamen procedente die ſenſim lenteſcat, quod ſignum cum ratio mihi dictaverit, tum experientia in omnibus comprobavit*. Simul notat, ſe quandoque obſervaſſe unius, quandoque utriusque, brachii reſolutionem in aegris, qui pectoris hydrope laborabant. Quamvis autem merito ad cauſas praegreſſas, & varia ſigna modo memorata, attendendum ſit, juſtam tamen hujus morbi ſuſpicionem dabit oedema partium externarum cum difficili reſpiratione.

Prae-

(x) Inſtit. Bonon. Tom. I. pag. 393. ſect. III. cap. 7. pag. 243.

(y) De Morbis a ſeroſa colluv.

Praeterea obſervata fuit lymphae accumulatio in cavo pericardii: antea dictum fuit, in ſanis animalibus pericardii internam ſuperficiem ſemper madeſcere, uti etiam cor, auriculas, ſinus, & vaſa majora, in pericardii cavo contenta. Certe nullibi majores cauſae ſecretionis adſunt, quam hic: docuerunt injectiones Anatomicae, pericardium ſcatere innumeris arteriis, per quas ſanguis a pulmone redux, fluidus, attenuatus, pellitur ingenti cordis proximi vi, idem & in omnibus, quae pericardii cavo continentur, obtinet: ſimul adeſt calor maximus reſolvens liquidum exhalans in vaporem admodum penetrabilem: unde in ſanis animalibus nulla fit hic aggeſtio liquidi, nulla ſtagnatio, nulla corruptio. Per hunc vaporem humidum, calidum, perpetuo exhalantem, removetur pericardium a corde, impeditur omnis concretio, & tota ſuperficies cordis, ambarum auricularum, ſinuum, arteriarum, venarum, manet mobilis, extenſilis, humida, reſorptioni apta; ſimul praecavetur a ſummo & perpetuo illo motu metuenda partium calloſitas, & attritus tollitur. Certe, ſi adſunt maximae ſecretionis cauſae, non minor invenitur & reſorptioni opportunitas. Vapor enim exhalans calidus magna ſatis vi urget omnem ſuperficiem concavam pericardii, convexamque cordis & auricularum: venae cordis, ſyſtoles tempore, evacuantur penitus, hinc momento poſt vacuae, bibulae, aptiſſimae ſunt, ut reſorbeant omne excretum per arterias. Verum quidem eſt, quod olim quidam Medici crediderint, naturaliter copiam humoris aliquam pericardii cavo contineri, ut calidiſſimum cor perpetuo humectaretur; ſed hodie illae lites compoſitae ſunt, cum tantum poſt mortem frigefacto cadavere liquidum hic inveniatur; in vivis animalibus ſubito diſſectis vapor exhalat, caeterum nil invenitur, ſi nempe ante mortem ſana fuerint. *Veſalius* (z) haec experimenta jam tentavit, & dixit: *Vivi canes, involucri cavitatem, & cordis ſuperficiem, humectas habent, in hisque nulla diffluentis aquae obſervatur quantitas: quum tamen notatu digna (etiamſi fere ſemper mediocris) in aliquamdiu mortuis canibus occurrat.* Videtur interim potius faviſſe illorum ſententiae, qui aquam in pericardio naturaliter contineri affirmabant, licet ſemper dubio modo de hac re loqueretur. Nullum unquam cadaver diſſecuit, quin invenerit aquam in pericardio; addit tamen: *Quin etiam minus fere aquae in nuper mortuis adinveni, quam in his, a quorum ſectione diutius temperaſſem.* Sed & in vivis hominibus habuit occaſionem examinandi hoc dubium, quibus ſaevo ſupplicio cor exſcindebatur adhuc ſpirantibus; ſed fatetur, quod non commode illud expendere licuerit, licet propinquum ſupplicio locum occuparet; tantum affirmans ſequentia: *aquam etiam in involucro continere videbatur.* Poſtea vero *Patavii pulſans adhuc cor cum pulmone, reliquisque viſceribus ilico atque ex his, quos vivos in quatuor partes diſſecant, exemtum erat, in proximam quan-*

(z) Lib. VI. cap. 8. pag. 506. 507.

quandoque pharmacopolae officinam deferri curavimus, ac in involucro aquam nonnullam invenimus. Certe circa mortem omnia ſtagnant in venis, ſinu dextro, & auricula dextra; hinc ceſſat reſorptio; arteriae proprio elatere cavum ſuum minuunt; hinc propellunt adhuc humores; adeoque exhalatio diutius durat, quam reſorptio: praeterea, licet ilico a loco ſupplicii ad vicinam domum delata fuerint haec viſcera, aëri expoſita fuerunt, antequam potuerint examinari: adeoque facile intelligitur, vapores exhalantes potuiſſe ſic condenſari, ut *nonnullam aquam* in pericardii cavo invenerit. Quod autem aliquot poſt mortem diebus aucta inveniatur hujus liquidi copia, intelligitur, ſi conſideretur, quod poſt mortem arteriae magis & magis contrahantur, propria vi elaſtica, & aëris ambientis frigore, quod in cadaveris ſuperficiem magis agit; adeoque humores ab hac cauſa retropelluntur verſus cor ſiniſtrum; valvulae autem aörtae impediunt ingreſſum in cavum cordis; hinc arteriae coronariae urgentur, & per illorum fines tenuiſſima humorum pars exprimitur in cavum pericardii. Auricula vero dextra a retropulſo ab eadem cauſa ſanguine venoſo turget; ſed ſi in cadavere prematur ſuperficies interna auriculae dextrae, exſudat ſuperficies externa liquidum tenue: accedit, quod incipiente putredine ſolvatur ſanguis in cordis vaſis contentus, & per extrema hiantia tranſeat ſolutus; unde etiam in cadavere plerumque ſubrubellus ichor invenitur in pericardii cavo. Videntur illae cauſae ſufficere, ut poſt mortem in cadaveribus unum alterumve cochlear liquidi reperiatur, quam quantitatem ſe inveniſſe plerumque, teſtatur *Diemerbroekius* (*a*) in naturaliter conſtitutis corporibus.

Cum autem adeo valida exhalatio hic ſit, ob cauſas ante expoſitas, ſi a quacumque demum cauſa impediatur reſorptio, accumulabitur in pericardio humor, & poterit ad magnam ſatis quantitatem colligi. Nec videtur adeo infrequens hic morbus eſſe, cum ſatis numeroſi caſus in Hiſtoria Medica recenſeantur: aliquando hydropem pectoris comitatur; quandoque ſolum pericardium hydropicum inventum fuit (*b*). Plures ſimiles caſus recenſuit *Celeberrimus Senac* (*c*) in utiliſſimo tractatu, quem de corde ſcripſit.

Diagnoſis autem certa, quae docet hydropem pericardii adeſſe, non adeo facilis eſt, uti optime & prudenter monuit *Senac* (*d*); imprimis ideo, quia ſaepe hic morbus concurrit cum hydrope pectoris, vitiis pulmonum, cordis, polypis &c.: unde tunc ſymptomata, in vivente aegro obſervata, non poſſunt unice tribui hydropi pericardii, qui poſt mortem detegitur. Praeterea certum eſt, incipiente morbo, dum modi-

(*a*) Anatom. Lib. II. cap. 5. pag. 261. (*b*) Sinopei Parerg. Med. pag. 46. — 51. Barrere Obſervat. Anatom. pag. 81. 83. 86. 89. 91. (*c*) De la Structure du coeur Livr. IV. chap. 5. Tom. II. pag. 354. & ſeq. (*d*) Ibidem pag. 356. & ſeq.

dice tantum diſtenditur pericardium, minores moleſtias naſci, quam ubi accumulata lympha immaniter turget. Preſſionis & anguſtiae ſenſus circa partem anteriorem thoracis, quam pericardium occupat, indicium hujus morbi videtur. Simul evidens eſt, a turgente pericardio vicinum pulmonem debere comprimi; adeoque reſpiratio erit difficilior; & tuſſis ſicca irritans adeſt ſaepius: cum autem pericardium incumbat parti tendinoſae diaphragmatis non tantum, ſed & accreſcat firmiſſime illa ſui parte, quae reſpondet planae inferiori parti cordis, videtur probabile, quod pericardium aqua collecta diſtentum motum diaphragmatis reddet difficiliorem. Praeterea cordis motus turbabitur; unde palpitationes cordis, pulſuum inaequalitas, quandoque & ſyncope, ſequentur, praecedente ſuffocationis quaſi inſtantis ſenſu. In quinque aegris, qui poſt mortem inventi fuerunt pericardii hydrope laboraſſe, talia ſymptomata fere recenſuit *Barrere* (e). Unde pro ſignis diagnoſticis hujus morbi poſuit pedum oedema, pallorem faciei, pulſum parvum celerem, reſpirationem impeditam, difficilem in lecto decubitum, una cum ſuffocationis ſenſu, ſubinde recurrente; ſimul tamen fatetur, quod hydrops pericardii difficulter diſtinguatur a pectoris hydrope. Magna cum cura enumeravit ſigna hujus morbi *Senac* (f), tam ex probatis auctoribus, quam ex propriis obſervationibus; & imprimis addidit illud ſignum, quod reliquis certius videtur, nempe inter tertiam, quartam, & quintam, coſtam percipitur motus undulatorius, dum cor palpitat: verum quidem eſt, quod palpitante corde, licet abſit hydrops pericardii, aliquid ſimile percipiatur, ſed non ſentitur tunc ille motus undulatorius, & fluctuatio quaſi, quae ſatis longe ſe extendit. Forte tamen, ſi pericardium jam admodum diſtentum fuerit, non adeo diſtincte percipietur illa undulatio.

Palpitationem cordis adfuiſſe negat *Diemerbroeckius* (g) in Anglo, in cujus pericardio duas libras aquae invenit; nec *Barrere* in quinque aegris hujus ſymptomatis mentionem fecit, tantum meminit pulſum parvum & celerem adfuiſſe, qualis etiam quandoque cordis palpitationem comitari ſolet: praeterea veriſimile videtur, quod cordis motus difficilius percipiatur in pectore, dum inter coſtas & cordis apicem copioſa aqua haeret.

Prudentiſſime hinc concludit *Senac* (h), quod ſigna recenſita, ſi non plenam certitudinem, ſaltem juſtam ſuſpicionem, latentis hujus morbi exhibeant.

Simul facile apparet, ſi tot & tanta mala ab accumulatione ſeri aquoſi in pericardio oriantur, multo adhuc pejora exſpectanda eſſe, ſi degenerans illud ſerum acre fiat, & ſic cor, adeo irritabile viſcus, per-

(e) In loco modo citato. (f) De la Structure du coeur Livr. IV. chap. 5. Tom. II. pag. 356. & ſeq. (g) Anatom. Lib. II. cap. 5. pag. 261.
[h] In loco citato pag. 364.

perpetuo ſtimulet. Invenit *Vieuſſens* liquidum in pericardio alcalinae fuiſſe naturae (*i*). In tribus cadaveribus *Barrere* (*k*) invenit pericardii & cordis ſuperficiem obductam materia, quae lac grumoſum referebat.

In tribus ergo cavis, in pericardio nempe, pectore dextro, & ſiniſtro, thoracis hydrops praecipue locum habet: ille enim locus mediaſtini, ubi thymus haeret, parvus eſt; nec memini me legiſſe, quod ibi hydrops inventus unquam fuerit: a poſteriori vero parte, inter dehiſcentes mediaſtini lamellas, ſi colligeretur aqua, per tunicam celluloſam facile diffunderetur, uti dictum fuit.

Quomodo procedendum ſit in cura hydropis, poſtea dicetur; & §. 1231. inter generales curationis indicationes ſecundo numero ponitur, *ut aquae jam in cavitates effuſae educantur*. Haec autem eductio tentatur duplici modo: vel enim per alvum, veſicam, ſudores &c., conantur educere extravaſatam lympham; quae ergo prius reſorberi debebit per venas ex cavo, in quo haeret; vel, ſi hoc fruſtra tentatum fuerit, arte emiſſarium parant, per quod effluere poſſit collecta in corpore lympha, & poſtea conantur removere cauſas, quae hydropem produxerant. De priori methodo poſtea dicetur: hic autem perpendi debet, an & quomodo poſſit via fieri ſero aquoſo, punctura thoracis, quam & paracenteſin vocare ſolent.

Certum quidem eſt, paracenteſin non tollere cauſam morbi; ſed a praeſenti ſuffocationis periculo liberat aegrum; ſicque tempus & occaſio datur Medico, ut cauſam morbi efficaci medela aggredi poſſit: imo, uti poſtea patebit, ubi de paracenteſi abdominis agetur, frequenter repetita punctio licet cauſa hydropis tolli per artem nequeat, tamen vitam & tolerabiliorem reddit, & prolongat. Hinc minime videtur damnanda eſſe paracenteſis thoracis in hoc morbo, uti clari in arte viri fecerunt. Lympham non ſine vitae periculo educi poſſe, communis Chirurgorum querela eſt, ut monuit *Brunnerus* (*l*), & ideo propter infauſtum plerumque ſucceſſum e foro medico proſcribi: mirabatur, empyïcum convaluiſſe, cui intra triduum duodecim libras materiae ſubrufae eduxerat, & paracenteſin in hydrope thoracis tentatam, ſed ſiniſtro ac plane contrario eventu. *La Motte* (*m*) omnes pectoris hydropes abſolutè lethales aſſerit, & paracenteſin omnino damnat, tanquam & rationi & experientiae penitus adverſam: noverat quidem, antiquos Medicos commendaſſe aquarum eductionem in pectoris hydrope; tamen illam abſolutè lethalem pronunciat, & a nemine tentatam fuiſſe felici cum eventu. Interim, uti ſtatim dicetur, *Hippocrates* hanc eductionem aquae ex pectore conſuluit, & ex ejus verbis concludi poſſe videtur, quod per

T 2

[*i*] Ibidem pag. 360. [*k*] Obſervat. Anat. pag. 86. & ſeq. [*l*] De Glandul. Duodeni pag. 84. 85. [*m*] Traite compl. de Chirurg. Tom. II. pag. 189.

per paracenteſin quidam ſervati fuerint. Multo magis adhuc lethalis habitus fuit hydrops pericardii, cum piaculum crederetur fere omnibus illud pertundere, imo nequidem remediis fatigandos aegros voluerunt (*n*) in hoc morbo, quem certe lethalem credebant. Facile patet, parum ſpei ſupereſſe, ſi collectum ſerum diu in his cavis haeſerit, & maceraverit vitalia viſcera, vel jam mora acrius factum illa eroſerit: in tali enim caſu mors ſequens non debet adſcribi eductioni ſeri collecti, ſed quod non fuerit inſtituta paracenteſis, antequam viſcera hanc labem paſſa fuerant: plerumque autem haec operatio ſerius tentatur, diu nimis ceſpitantibus amicis, & quandoque Medicis.

Sic apud *Peyerum* (*o*) legitur, ultra tres libras acris & turbidi humoris in pericardii cavo inventas fuiſſe, quae cordis ſubſtantiam eroſerant. Pulmones ab eadem cauſa peſſime affectos fuiſſe, numeroſae obſervationes evincunt; uti etiam abdominalia viſcera in aſcite hydrope; de quo poſtea dicetur. Paracenteſis autem thoracis & ab antiquis Medicis, & a recentioribus inſtituta fuit, cum felici ſaepe ſucceſſu.

Deſcripſit *Hippocrates* (*p*) hunc morbum, & monuit, maxime oriri, ſi aeſtivo tempore valida ſiti preſſus quis copioſam aquam biberit, & pulmo expletus fuerit, rurſumque in pectus dimiſerit. Monet, tuſſim ſiccam fieri, fauces exaſperari: dein ſuccedit rigor, febris, & orthopnoea; corpus extuberat, pedes tument: monet, tales aegros ſimilibus affici malis ac ſuppuratos, verum remiſſius atque diutius; ſimul addit, quod quibuſdam etiam venter, ſcrotum, & facies, intumeſcat; ſed addit, hoc tantum fieri, *ſi ſectionis tempus praeterieris*. Jubet, ut auribus admotis Medicus exploret ſtrepitum vel fluctuationem aquae, dum nempe inſpirando & exſpirando pectus movetur. Legitur quidem (*q*), quod *ſi diutius aure ad latera admota auſcultaveris, intrinſecus velut acetum olet*. Sed manifeſte mendoſus locus eſt, cum certe aurem nemo admoveat, dum quid olfacere vult, & ex ſequentibus, & alio loco citato (*r*), manifeſte pateat, aurem admoveri, ut conſtet, an aqua in thorace haereat, & in quo loco; ut nempe inde educi poſſit. Deinde jubet attendi, an exterius protuberet thorax; & tunc in protuberante loco ſectionem inſtituendam jubet: ſin minus, mandat, ut multa calida lotus aeger, humeris comprehenſus, concutiatur, uti in empyicis fieri ſolet, & tunc auſcultet Medicus, in quonam latere magis fluctuet: de hoc ubi conſtiterit, juſſit, ut ad coſtam, quae tertium ab ultima locum habet ſectio fiat, & quidem ad os uſque; poſtea jubet coſtam terebra perforari, ut aquae pauculum educatur: dein monet, ut foramen factum lino

[*n*] Barrere Obſervat. Anatom. pag. 93. (*o*) Parerg. Anatom. & Medic. pag. 150. 151. (*p*) De Morbis Lib. II. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 576. & de Intern. Affect. cap. 24. Ibidem. pag. 655. (*q*) Ibidem pag. 576. (*r*) Ibidem pag. 656.

lino crudo obturetur, mollis ſpongia ſuperimponatur, & ſimul apta deligatione firmetur totus ille apparatus. Singulis autem diebus pars aquae educebatur; decimo tertio tandem die omnis, quae adhuc in pectoris cavo ſupererat, aqua educebatur: reliquo vero tempore, ſi nova accumulatio obſervabatur, per eandem viam educebatur; cibos ſimul ſiccos adhibebat, & medicamenta calefacientia; monetque, audacter ſcarificationes adhibendas eſſe, ſi pudenda ac femora intumuerint.

Notandum autem eſt, quod non ſimul & ſemel, ſed partitis vicibus tantum, aquam ex pectore eduxerit *Hippocrates*. Pro generali enim regula olim habitum fuit, nunquam ſimul & ſemel ex cavis majoribus corporis educere humores, qui in his praeternaturaliter collecti erant. Unde in *Aphoriſmis* (s) legitur: *Qui ſuppurati aut hydropici uruntur, pure aut aqua confertim effluente, omnino intereunt*. In commentariis ad hunc *Aphoriſmum* idem aſſerit *Galenus* (t); & *Eraſiſtrati* teſtimonio confirmat, idemque metuendum eſſe in aliis locis corporis, aeque ac in thorace, monet, ſi magni abſceſſus ſubito ſic aperiantur, ut uno impetu contentum pus educatur: rationem autem dat ſequentem: *Vaſa quaedam arterioſa recludi videntur, quae prius operculi vice pus habebant; quo derepente evacuato, multus ſpiritus cum eo excernitur, unde detrimentum aegrotantibus accidit*. Cum autem hydrops ſaepe ſcirrhum pro cauſa habeat, in pectoris hydrope ſubito evacuato metuebat, ne ſcirrhus forte, non amplius ſuſtentatus, mole ſua diſtraheret diaphragma, aut alia circa thoracem viſcera. Ob hanc cauſam videtur *Hippocrates* non ſecaſſe molles thoracis partes, ut aquam educeret, quae citius coaleſcere ſolent, ſed perterebraſſe coſtam, ut diutius apertura maneret.

Verum quidem eſt, diu macerata in aqua undique alluente viſcera ſaepe ſic eſſe emollita, ut, ſimulac aequalis preſſio ambientis aquae tollitur, vaſa rumpantur ab impetu ſanguinis moti: ſed hoc non fit, niſi ſerius tentetur ſeri aquoſi eductio, mora nimia jam acrioris facti. Praeterea, uti poſtea in paracenteſi abdominis dicetur, idonea ligatura ſic poterunt firmari viſcera, dum aqua effluit, ut preſſio ſemper maneat aequabilis, & tunc tuto omnis aqua educitur: metus enim eſt ne repetita ſaepius evacuatione aër accedat, & putredinem extravaſati liquidi ſubito promoveat.

Videtur etiam in thoracis hydrope minus inde metuendum eſſe, cum pulmo, antea ab aqua ambiente preſſus, nunc libere ab aëre inſpirato diſtendatur, & totum pectoris cavum, aqua educta, repleat: hinc niſi omnino jam tabefactus pulmo fuerit, ſatis tuto poterit ſimul & ſemel educi omnis aqua.

Saltem ex dictis concludi poteſt, paracenteſin thoracis veteribus Medicis in uſu fuiſſe, & plures evaſiſſe poſt eductam ex thorace aquam.

Di-

(s) Sect. VI. Aphor. 27. Charter. Tom. IX. pag. 263. (t) Ibidem.

Diſerte enim *Hippocrates* (*u*) dicit: *Si quinto die linamentum pure obductum fuerit, plerumque evadit; ſin vero hoc non contigerit, poſtquam aquam exhauſeris, ſitis corripit ac tuſſis, & moritur.*

Recentiorum autem obſervata docuerunt, thoracis paracenteſin in pectoris hydrope utiliter inſtitui poſſe, etiam in tali caſu, ubi vix multum ſpei ſupereſſe videbatur. *Celebris du Verney* (*w*) in foemina, cui pulſus parvus inaequalis erat, & reſpiratio admodum difficilis, nec tantum pectoris hydrope, ſed & aſcite, laborabat, evacuata prius ex abdomine aqua per paracenteſin, poſt aliquot dies acu cannulata thoracem inter ſecundam & tertiam coſtam ſpuriam pertudit, tam propinquo ad ſpinam dorſi loco, ac fieri poterat; ſicque omnem aquam eduxit, felici adeo ſucceſſu, ut ſtatim libere reſpirare potuerit, & menſis ſpatio ſolitis vacaret muneribus. Paracenteſin thoracis in recenti pectoris hydrope, & juvene athletico, audacter tentatam & ſalutarem vidit *Bianchi* (*x*): fatetur tamen, quod ſaepius eandem in uſum vocare non auderet.

Nec ſolus *Bianchi* in hac re meticuloſus fuit: dolet *Celeberrimus Senac*, quod Medici fere omnes ſuo fato relinquant pectoris hydrope laborantes (*y*), cum tamen propriis experimentis utilitatem paracenteſis agnoſceret. Poſt curatam enim pleuritidem in homine, tanta erat reſpirationis difficultas, ut non niſi ſedens erecto corpore animam ducere poſſet. Dum adeo augebatur malum, ut jamjam ſuffocandus videretur, pertuſus fuit thorax, exiverunt ſex pintae flavae pellucidae aquae, & per aliquot dies perrexit ſimilis fluxus, felici adeo cum ſucceſſu, ut intra menſis ſpatium integre curatus fuerit, & pernici vectus equo regiis venationibus intereſſe potuerit. Doluit pariter *Morand* (*z*) in Galliis, ubi tamen adeo excolitur ars Chirurgica, raro admodum inſtitui thoracis paracenteſin ad curandum pectoris hydropem: viderat toties, Scholam Anatomicam inundari aqua, dum defunctorum pectora ſecarentur. In deſperato fere caſu celeberrimus ille chirurgus eduxit ſimul & ſemel ſex pintas aquae: in fine ſequebatur notabilis copia puris: revixit illico aeger, qui morti proximus videbatur: poſt ſeptem dies rediit eadem oppreſſio pectoris, adeo intolerabilis, ut denuo via fieri debuerit liquido extravaſato, non per acum cannulatam, ut prius, ſed diſſecando ſpatium intercoſtale, ut in empyematis cura fieri ſolet: exiverunt adhuc quinque pintae aquae, & ſub finem major, quam ante, puris copia prodiit: quamvis autem maraſmo periturus videretur, tamen a tanto morbo integrè curatus fuit. Notandum autem eſt, omnem aquam ſimul

(*u*) De Morbis Lib. II. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 576. (*w*) Academ. des Sciences l'an 1703. Memoir. pag. 199. (*x*) Hiſtor. Hepat. Tom. I. pag. 662. (*y*) Traité de la Structure du Coeur Tom. II. pag. 366.
(*z*) Mem. de l'Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 547.

ſimul ac ſemel emiſſam fuiſſe, & licet una cum pectoris hydrope manifeſta ſuppurationis indicia adfuerint, tamen curam ceſſiſſe feliciter.

Simul hic notari meretur, quod tanta copia aquae in thoracis cavo haerens debuerit pulmonem redegiſſe in parvam ſatis molem; neque forte ſtatim explicatur penitus, cum vix impediri poſſit aëris in cavum thoracis ingreſſus, imprimis dum latiori vulnere ſpatium intercoſtale diviſum fuerit: hinc intelligitur, quare ſpecillum potuerit introduci ad quatuor vel quinque pollicum longitudinem abſque ulla reſiſtentia. Poſtquam autem omne extravaſatum liquidum eductum eſt, nec amplius nova copia per aliquot dies colligitur, aër in pectoris cavo contentus educi debet; tuncque pulmo ab aëre inſpirato diſtentus fiet contiguus pleurae, & replebit totum pectoris cavum. Quomodo autem hoc obtineri poſſit, pluribus dictum fuit ad §. 304., ubi de cura vulnerum thoracis agebatur.

Si Medici & Chirurgi nimis meticuloſi fuerint in educendis aquis ex thoracis cavo, quam audax facinus debet videri omnibus, ſi quis cogitaret de pertundendo pericardio, dum hydrope turget? Antea vidimus, difficilem ſatis hujus mali diagnoſin haberi, nec tamen omnino impoſſibile eſſe, ut cognoſcatur hydrops pericardii. Si ergo conſtaret de morbo, & incaſſum tentata fuiſſent omnia, de quibus poſtea in cura hydropis dicetur, nil ſupereſt, niſi ut certae morti relinquatur aeger, vel per artem via fiat extravaſato liquido. Nemo prudens negabit, omnia hic periculi plena eſſe; poteſt enim cor jam vitium non emendabile contraxiſſe, quod mortem inducet poſt eductam aquam; poteſt tale latere vitium, quod impedit facilem reſorptionem halitus, quem arteriae efflant; hinc licet feliciter educta fuiſſet omnis aqua, brevi renaſceretur morbus. Inventum fuit pericardium diſtentum ſanguine, pure, ichore, aëre (*a*). Cor perpetuo motum laedi poteſt ab inſtrumento perforante. Omnes hae difficultates effecerunt, ut nunquam forte tentata fuerit haec operatio; ſaltem non memini me ullibi legiſſe, quod inſtituta fuerit paracenteſis pericardii. Interim generale axioma practicum omnibus probatur; tentandum eſſe potius anceps remedium quam nullum, dum certa pernicies imminet. Sequenti autem methodo perfici poſſe hanc operationem, legitur (*b*). Acu cannulata pertunditur ſpatium inter coſtam tertiam & quartam in latere ſiniſtro ad duorum pollicum diſtantiam a ſterno, ſic ut apex dirigatur oblique verſus originem cartilaginis enſiformis, & proxime ad coſtas tranſeat acus: ſic enim cavebitur, ne vel cor, vel pulmo, aut arteria mammaria, laedantur.

Simul hoc notandum videtur, ut caveant Medici, ne abſolutè affirment,

(*a*) Senac Traité de la Structure du Coeur Tom. II. pag. 353. 354.
(*b*) Ibidem pag. 365. 366.

ment, quale liquidum prodibit, dum thorax pertunditur, imprimis ſi morbi inflammatorii praeceſſerint pectoris hydropem. In caſibus modo memoratis patuit, quandoque primo copiam ſeri aquoſi, dein notabilem quantitatem puris prodiiſſe: quandoque & alii degeneres humores in thoracis cavo latent. In cadavere viri (*c*) robuſtiſſimi, admodum muſculoſi & proceri, & qui ob toroſitatem corporis, ac craſſiora edulia in ventriculo reperta, videbatur ante mortem adhuc utcumque valuiſſe, inter alia continebantur in dextro thoracis cavo duodecim librae liquoris, qui griſeum colorem habebat, & odore recentes liquiritiae radices referebat, primo non ingrato, ſed ſenſim ingraveſcente, & tandem nauſeoſo. Hic humor ſpiſſitudine ac homogeneitate ab ichore diverſus erat; pure autem bono magis candicans & fluidus: nullum putredinis ſignum dabat ille liquor, licet quinque poſt mortem diebus apertus fuerit thorax: dum in digeſtione ponebatur hic liquor, acidum ſpirabat, & in duas partes ſecedebat, quarum altera ponderoſior ſubſidebat, inſtar lactis coaguli, mucoſa & ſubflaveſcens; altera multo tenuior, ſubviridis, priori innatabat. Aceſcentem odorem nonniſi poſt multos demum dies cum putrido alcalino & valde nauſeoſo commutabat: ductus thoracicus integerrimus erat, oeſophagus toto ſuo itinere illaeſus, nec ullibi vas lymphaticum majus in thorace disruptum apparuit. In ſiniſtra autem cavitate pectoris magna copia lymphae ſubrubellae inventa fuit.

Plura alia notatu digniſſima in hoc cadavere inventa fuerunt; ſed quae hujus loci non ſunt; ſufficit enim, quod in eodem homine in binis cavis thoracis adeo diverſi liquores inventi fuerint; adeoque cauti debent eſſe Medici, ne facile determinent naturam liquidi, quod thoracis cavo continetur, ſicque cavillandi anſam praebeant malevolis vel ignaris, qui ſaepe plus a Medico requirunt, quam in arte eſt. Facile enim apparet, diverſam liquidi extravaſati indolem non mutare methodum medendi, cum indicatio jubeat, tollendum eſſe illud, quod pectus gravat, pulmonem comprimit, qualiſcumque demum fuerit indolis.

Caeterum de illis, quae adhibenda ſunt poſt eductam ex thorace aquam, & cauſae hydropis adverſantur, dicetur poſtea, ubi de cura generali hydropis agetur.

§. 1220. DEprehenſus itidem pulmo, accumulata, effuſa, inter ſinus magnos recepta, lympha, nunc in hydatides, nunc in vomicas hydropicas, incidiſſe; morbus ſane difficilis cognitu, curatuque, niſi alia ſigna praeſentia fortuitam huic hydropis curationem petant.

Mi-

[*c*] Cornel. Henr. Velſe Diſſert. Miſc. Anat. Pract. pag. 30. & ſeq.

Mirus praeterea & tectus ſatis morbus eſt, dum ipſe pulmo hydropicus fit. Notum eſt, quod hoc viſcus conſtet vaſis arterioſis & venoſis, & praeterea vaſis aëriferis. Seri aquoſi collectio in vaſis arterioſis & venoſis, per quae perpetuo humores moventur a proximi cordis vi, fieri nequit, neque etiam in aëriferis vaſis, cum colligi incipientes ibi humores, excitata tuſſi, ſtatim expellerentur, vel ſi fieri hoc non poſſet, brevi ſequeretur ſuffocatio. Verum Anatome docuit (*d*), triplex hoc vaſorum genus in pulmone jungi per celluloſam tunicam ſatis notabilem, quae nunquam adipem habet: demonſtratur haec celluloſa ſatis facile, ſi, leviſſime vulnerata membrana pulmonum exteriori, tubulo prudenter immiſſo inter lobos ſibi mutuo adjacentes, inflatur aër; tunc enim totus pulmo aſſurgit, aëre pererrante omnes vaſorum & veſicularum conjunctiones; ſicque impletur haec celluloſa, & conſpicua redditur. Longe autem pulchrius apparet, ſi, vaſis ſanguineis feliciter materia ceracea impletis, inflatus pulmo exſiccatur: tunc enim, ſi microſcopio conſpiciatur lamella tenuis pulmonis ſic praeparati, apparent folliculi Malpigiani, quorum membranas innumera vaſcula perrepunt, ſed & praeterea manifeſte apparet, inter folliculos illos relicta ſpatia continere membranam celluloſam, per quam pariter numeroſiſſima vaſcula diſtribuuntur. Praeparata talia poſſideo, quae evidentiſſime hoc demonſtrant. In hac membrana celluloſa, ſimili modo ac in univerſo reliquo corpore, poterit colligi extravaſata lympha, & verum pulmonis hydropem facere, ſimulac tenuis halitus, quem arteriae perpetuo exſpirant, non reſorbetur integrè a venulis abſorbentibus, quacumque demum cauſa hoc fiat. Verum turgens haec tunica celluloſa hydrope poteſt variae magnitudinis tumores, vomicas aquoſas, hydatideſve, producere, adjacentia vaſa comprimere, praecipue extrema membranacea vaſorum aëriferorum, ſicque pulmonis actionem variis modis turbare. Nec hoc mirum videbitur, ſi conſideretur, vomicas purulentas in eadem hac tunica celluloſa colligi.

Videtur autem *Hippocrates* (*e*) hunc morbum deſcripſiſſe: in praecedenti paragrapho de hoc textu *Hippocratis* jam dictum fuit: notabatur tunc, quod aure admota ad latera juſſerit explorari, in quo loco haereret collecta aqua: dixit tunc: *intrinſecus velut acetum olet*. *Cornarius*, loco ὄζει olet, legit ζέει ebullit, fervet. Antea, ubi de Peripneumonia agebatur, ad §. 848. dictum fuit, quod pro peſſimo ſigno habeatur, ſi ab adſtantibus ingratus ſtrepitus auditur, qui refert ferventis in lebete, operculo imprimis tecto, aquae ſibilum, quem fervorem ſtrepentis pulmonis vocaverunt Medici; ſimul notabatur ibi, hoc imprimis fieri, dum ab infarctis & diſtentis vaſis ſanguineis pulmonis comprimuntur ve-

[*d*] Kaau Perſpir. dicta Hippocrat. pag. 64. Charter. Tom. VII. pag. 576.

(*e*) De Morbis Lib. II. cap. 24.

veſiculae aëreae, unde liber aëris ingreſſus & egreſſus impeditur, collectusque mucus ſpumeſcens, cum aëre conquaſſatus, neque facile averri potens, ingratum illum ſtrepitum facit. Quam maxime autem notandum eſt, quod ex *Prognoſtico Hippocratis* citatus fuerit textus, in quo idem illud vocabulum ζεῖν occurrit, dum nempe *pulmo plenus in gutture fervet*. At illo tempore, dum vinum ſecunda fermentatione in acetum tranſit, ſimilis omnino ſtrepitus in doliis auditur. Sic videtur commode intelligi poſſe textus *Hippocratis*, qui abſque hac *Cornarii* emendatione obſcurus omnino manet.

Quod autem de pulmonis hydrope hic agat *Hippocrates*, patet ex illis, quae immediate ſequuntur: *Et aliquamdiu his afficitur, ſed poſtea in ventrem* [πρὸς τὴν κοιλίην] *erumpit, confeſtimque ſanus, & morbo liberatus eſſe videtur*. Si enim celluloſa pulmonis membrana ſero aquoſo impleta fuerit, vel idem illud majorem hydatidem formaverit, compreſſis vaſis aëreis magna fiet anxietas, tuſſis ſicca &c. Simulac vero talis vomica aquoſa rupta in cavum thoracis effuderit lympham, omnia illa ſymptomata ceſſant, dum hydrops pulmonis mutatur in hydropem thoracis. Quod autem in hoc loco *Hippocrates* intellexerit cavum thoracis, evidenter patet, cum paulo poſt abdomen vocaverit non κοιλίην ſimpliciter, ſed κοιλίην τὴν κάτω, vel & γαστέρα.

Evidentius autem adhuc alibi [*f*] de his loquitur: *Gignitur etiam, ubi tubercula in pulmone exorta fuerint, & aqua repleta in pectus eruperint. Quod autem etiam a tuberculis oriatur hydrops, mihi argumento ſunt boves, canes, & ſues. In his enim quadrupedibus maxime pulmonis tubercula oriuntur, quae aquam continent. Sectione namque facta citiſſime cognoveris, nam aqua effluet. Talia autem multo magis etiam in homine, quam in pecoribus, fieri videntur, quanto morboſa magis etiam victus ratione utimur.*

Alia occaſione ad §. 1062. memini, *Celeberrimum Ruyſchium* in tribus cadaveribus orthopnoea & dyspnoea ante mortem afflictorum, in quorum pulmonibus invenit acervum veſicularum pellucidarum ab aëre expanſarum, ex quibus levi compreſſione aërem educere non potuit, neque etiam flatus per aſperam arteriam impulſus commercium habebat cum his veſiculis expanſis, quae acicula perforatae, aëre emiſſo, ſubſidebant. Conatus fui tunc hoc explicare, quod nempe, paralyticis factis muſculis meſochondriis, ultimi fines vaſorum aëriferorum manerent aëre diſtenti, concretis poſtea a quacumque cauſa aſperae arteriae ramuſculis, qui ad has veſiculas pertingebant. Forte probabilius videbitur, ab aëre diſtentam fuiſſe tunicam celluloſam pulmonis, ita ut quaſi pulmonis emphyſema inde natum fuerit, quod veſiculas aëreas pulmonis compreſſerit, ſicque reſpirationi impedimentum fecerit. Tunc facile intelligitur, quare flatus per aſperam arteriam immiſſus non penetraverit in has cellulas;

(*f*) De Intern. Affect. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 656.

lulas; uti etiam, cur, aëre vehementer per aſperam arteriam adacto, nonnullae disruptae fuerint. Potuit autem aër extricatus ex humoribus noſtris, uti in *Capitulo de Flatibus* antea dictum fuit, diſtendere celluloſam pulmonis tunicam, vel & ruptis aut exeſis ultimis finibus aſperae arteriae in illam venire. Ubi autem ſemel aër ingreſſus eſt tunicam celluloſam, non tam facile expelli poterit per eandem viam, per quam intravit, uti antea dictum fuit, ubi de Emphyſemate poſt vulnera capitis, & imprimis thoracis, ſequente agebatur. Merito autem credidit *Ruyſchius*, hanc poſſe eſſe cauſam aſthmatis, & quidem frequentiorem, quam creditur.

Celeberrimus Albertini [g] obſervavit tale oedema pulmonis; & imprimis inde diagnoſin deduxit, ſi una cum oedemate partium externarum incipiente ſtatim adſit difficilis reſpiratio: a mediocri enim ſeri copia in pulmonum interſtitiis cumulati difficiliorem reddi reſpirationem, quam a multo majori copia in pectoris cavum effuſa, & ratio docet, & modo memoratum *Hippocratis* teſtimonium confirmare videtur. Simul etiam notat, quod pulmones accumulato in interſtitiis ſuis ſero facilius liberentur, quam ſi ſerum aquoſum in pectoris cavis haeret effuſum. Multos enim aegros viderat, qui varias ob cauſas ſubito intumuerant toto corpore, & praecipue in extremis partibus, & magna ſimul urgebantur reſpirationis difficultate, tamen haud multo labore ex morbo convaluiſſe, datis lenibus hydragogis, diureticis, &c.; unde concluſit ſpirandi illam difficultatem, a pulmonum oedemate originem ſumſiſſe. Memorabile eſt obſervatum *Celeberrimi Simſoni* (*), qui fatetur, ſe ſemper ſuſpicatum fuiſſe oedema pulmonis, ſi vel facies turgida eſſet, vel circa malleolos etiam parum tumerent pedes, & reſpiratio difficilis eſſet: praecipue ſi ſimul pulſus adeo ſuppreſſus fuerit, ut vix tangi poſſet. Sic dato mercurio dulci feliciter curavit mulierem, quae jamjam ſuffocanda videbatur. Certe ſi conſideremus, quod pulmonis venae liberrime evacuentur illo tempore, dum cordis diaſtole eſt, calorque magnus & celeris humorum circulatio hic adſint, videtur magna ſpes reſorptionis liquidi extravaſati, imprimis in morbi initio, & ſi prudens evacuatio humorum inſtituatur; hinc diureſin, purgationem per alvum, imo & venae ſectionem, profuiſſe vidit. Hanc hydropis ſedem ex cadaverum ſectionibus ſe didiciſſe, affirmat: fatetur tamen, rarius hydropem pulmonis in cadaveribus inveniri, partim quia facilius curationem recipit, partim etiam quia idem morbus, ſi pertinax fuerit, facile, rupta tali vomica aquoſa, in thoracis hydropem tranſeat.

Pulchra tamen hujus morbi obſervatio habetur (*h*) deſcripta a *Celeber-*

(*g*) Inſtitut. Bonon. Tom. I. pag. 392. 393. (*) Medic. Eſſays Tom. V. part. 2. pag. 627. 628. (*h*) Academ. des Sciences l'an 1732. Mem. pag. 350. & ſeq.

berrimo Maloët. Miles magna difficultate reſpirandi laborabat una cum febre lenta, nec dorſo, nec alterutri laterum incumbere poterat abſque magna moleſtia; hinc cogebatur fere ſemper erecto manere corporis ſitu: brachia & manus, crura & pedes, erant oedematoſa: ſuſpicabatur egregius ille Medicus hydropem thoracis, ſed cum ſevero examine nullam inveniret fluctuationem, nec aeger unquam ſimile quid percepiſſet, nec reliqua ſymptomata adeſſent, quae hunc morbum comitari ſolent, mutabat ſententiam. Ab adhibitis remediis parvum ſolamen habuit miſer; & poſtquam per biennium languerat, moritur; mortui cadaver aperitur. In thoracis cavo nihil ſeri extravaſati invenitur; verum in utroque pulmone aderat vomica aquoſa, quae uncias ſex circiter ſeri limpidi pellucidi continebat. Serum hoc peculiari cyſtidi incluſum haerebat, cujus parietes lineam geometricam circiter craſſitie aequabant, ex pluribus lamellis ſibi mutuo accumbentibus conflati, in quibus nec fibrae, nec vaſa, nec glandulae, ullo modo apparebant: in majorem tamen longitudinem diſtrahi poterant, & proprio elatere, ceſſante diſtractione, denuo contrahebantur; digitis tamen rudius tritae hae membranae abibant in mucum informem. Optimè ſimul notatur, ſerum extravaſatum non haeſiſſe in vaſis aëreis pulmonum, ſed in tunica celluloſa, quae interſtitia loborum majorum & minorum hujus viſceris replet.

Ex hac obſervatione confirmatur diagnoſis paulo ante tradita: extrema enim corporis tumebant oedematoſa, ſigna hydropis thoracis non aderant, & a paucis unciis ſeri limpidi ingens reſpirationis naſcebatur difficultas.

Videtur Celeberrimus Auctor in hac opinione fuiſſe, lamellatas illas harum cyſtidum membranas non eſſe partes organicas, ſed ex liquido contento natas fuiſſe, cum nec fibrae, nec vaſa in illis apparuerint. Dudum jam celeberrimi Anatomici in hac opinione fuerant, membranae celluloſae proprie dicendam ſubſtantiam non eſſe vaſculoſam, ſaltem hactenus non demonſtrata eſſe in hac parte vaſcula: at per tunicam celluloſam numeroſiſſima diſtribuuntur vaſa; eadem haec tunica ambit vaſa per viſcerum fabricam diſperſa, & ubique eadem comitatur. Notum eſt illis, qui ſubtiliorem Anatomen excoluerunt, poſt feliciſſimas injectiones manere quaedam non impleta in viſcerum fabrica, quae niſi per macerationem vel alia encheireſi tollantur, obfuſcant ſemper praeparatorum Anatomicorum nitiditatem: hoc videtur praecipue pendere a tunica celluloſa. Videri poteſt & de hac re *Celeberrimus Hallerus* (*i*), ubi de tunica celluloſa agit. Poſſideo talia praeparata Anatomica, quae omni celluloſa tunica ablata mirabilem in ſingulis viſceribus vaſorum decurſum oculo armato exhibent quam perfectiſſimè. An ergo impoſſibile videtur, tunicam celluloſam feciſſe cyſtidem, in qua lympha collecta haeſit:

(*i*) Primae Lin. Phyſiol. pag. 15. & ſeq.

ſit: praeterea novimus, membranas praeternaturaliter extenſas non ſemper extenuari, ſed ſaepius incraſſari. Videntur & vomicae purulentae pulmonum in eadem tunica celluloſa haerere, quae ubique in toto corpore phlegmones, & ſuppurationis illam ſequentis, ſedes eſt: illae autem vomicae toties inventae fuerunt craſſos, imo & ſatis ſolidos, habere parietes.

Caeterum oedema pulmonis in cadaveribus ſe inveniſſe teſtatur *Barrere* (*k*); ſemel etiam in concava parte lobi dextri pulmonis invenit duas veſicas aëre plenas, quarum una pollicem magnitudine aequabat, altera ovum gallinaceum. Integrum pulmonem emphyſematicum vidit *Stork* (*). Hydrops autem pulmonis triplicem exitum habere poteſt: vel enim reſorptum extravaſatum ſerum per emunctoria communia exire poteſt, & ſic liberatur pulmo, uti antea dictum fuit; vel vomica talis hydropica rumpitur verſus cavum pectoris, & thoracis hydropem producit; vel denique contentam lympham in aërea vaſa pulmonis diffundit, & per tuſſim evacuatur; ubi idem periculum eſt ac in vomica purulenta, ne nempe ſimul ac ſemel inundentur tracheae, & ſuffocetur aeger.

Caeterum ſi evacuari poſſit per tuſſim extravaſatum hoc ſerum, & nondum magnam acrimoniam acquiſiverit, major curae ſpes eſt, quam in vomica purulenta, a qua tamen multi evaſerunt, uti antea dictum fuit.

Binae obſervationes Medicae (*l*) hoc confirmant. In viro Patricio, jam ſexagenario, poſt neglectum catarrhum ante quatuor annos, difficilior erat reſpiratio, intercurrente ſubinde tuſſi moleſtiſſima, loquela erat difficilis, & per aliquot dies quandoque crura tumebant. Accidit, dum brachium dextrum levaret, quod ſenſerit, ac ſi quid rumperetur in pectore, & ſtatim cum valida tuſſi exſpuit materiam inſipidam inodoram, ſimilem albumini ovi, ita ut intra tres horae quadrantes ejecerit quatuor libras, & poſtquam in lecto repoſitus parum quieverat, ſenſit levamen, & pulſus bonus inveniebatur. Dum felix ſperabatur ſucceſſus, poſt decem horas rediit ſimilis evacuatio, ita ut intra viginti horae minuta tres libras ſimilis materiae exſpueret. Verum non levabatur inde, creſcebat anxietas, vires deficiebant; & paulo poſt ſuffocatus periit. Veriſimile eſt, binas tales vomicas adfuiſſe. Felicius ſucceſſit in robuſto juvene, qui poſt toleratam pleuritidem querebatur de levi anxietate, & ponderis ſenſu in loco affecto: poſt quadraginta dies ſubito ſenſit, ac ſi aliquid rumperetur in pectore, mox ſequebatur magna anxietas, tuſſisque validiſſima, & intra horam plus quam quatuor libras ſimilis materiae, ut prior, ejecit, ac integre convaluit.

Si ſuſpicio talis morbi foret, eadem tentanda forent, quae ad §. 857. laudata fuerunt ad promovendam rupturam vomicae purulentae. Certe in ulti-

(*k*) Obſervat. Anatom. pag. 109. & ſeq. (*) Ann. Medic. pag. 115

(*l*) Targioni Tozzetti prima raccolta di Oſſervaz. Mediche pag. 83. & ſeq.

ultimo caſu quis potius expectaſſet abſceſſum. Interim tamen, ſive pus, ſive aqua collecta, haeſerit in pulmone, ſemper eductio tentanda erit.

§. 1221. QUin & arteria aſpera, anteriori, & conſpicua parte, quacunque vi lympham ſtagnantem colligens, Bronchoceles ſaepe ſpeciem exhibet; quam cognitu facilem, punctura, diſcutientibus, avertentibus, aggredi licet; ſi obſervatur, ut Auctores ſcribunt.

Frequenter in anteriori & conſpicua arteriae aſperae parte tumores apparent, & ſaepe ingentis molis, quos cum credant oriri ab inſigni nixu, a clamore valido, vel & in puerperii laboribus; hinc ad hernias ſive rupturas retulerunt, & vocaverunt *Bronchocelen*. Cum autem glandula, Thyroïdea dicta, quae in homine quatuor pollices longa eſt (*m*), parte ſua anteriori applicetur ſegmentis cartilagineis aſperae arteriae, & ibi anguſtior ſit, lata magis, ubi partes laterales cartilaginis thyroïdeae tegit; hinc plerumque pro ſede horum tumorum habetur. Multum laboris adhibuit *Celeberrimus Lalouette*, ut fabricam & uſum hujus glandulae in humano corpore, & in aliis animalibus, indagaret: vidit, internam fabricam conſtare innumeris corpuſculis rotundis, pellucidis, quae diſſecta dabant humorem flavum, admodum viſcoſum, tamen promte evaneſcentem. Levi vulnuſculo apice lanceolae inflicto, per tubum aërem inflabat, & turgebat multum glandula thyroïdea; viditque, rotunda illa corpuſcula elevari ac tumere. Dum autem per arterias aut venas flatum adigebat, non tumebant haec corpuſcula. Contigit in puerpera, poſt validiſſimos nixus puerperii, dum aërem inſpiratum clauſa glottide retinebat, tumere inſigniter partem ſiniſtram glandulae thyroïdeae; qui tumor in cadavere examinatus, continebat aërem tantum, una cum paucis guttulis liquidi flavi tenuioris [*n*]. Unde admodum videtur probabile, quod aër, retentus in aſpera arteria, per validos nixus viam invenerit, per quam tranſiret in hujus glandulae ſubſtantiam. Cum ergo inſignes arteriae ad hanc glandulam tendant, venae inde redeant, & innumeris corpuſculis rotundis, cavis, humorem continentibus, conſtet, videtur hic omnis apparatus ad liquidi ſecretionem adeſſe; quod ſi in folliculis accumulatum inde impediatur exire, illos ſenſim magis magiſque diſtendere poterit, & inſignes producere tumores.

Interim tamen in ſola glandula thyroïdea non naſci tales tumores aquoſos circa haec loca, patet ex binis illis caſibus, qui ad §. 792. memorati fuerunt.

Cer-

(*m*) Mem. de Mathem. & Phyſ. preſentés à l'Academ. Tom. I. pag. 160.
(*n*) Mem. de Mathem. & Phyſ. preſent s à l'Academ. Tom. I. pag. 169.

Certe talis tumor aquoſus cognitu facilis eſt; & dum nondum in magnam admodum molem increvit, ſpes eſt, diſſipando curari poſſe, ſi frictiones adhibeantur repetitae, *Sp. vini camphorato dilutiori* foveantur, & ſubinde purgans hydragogum detur. *Bryoniae radicis* decoctum addito *vino* & *ſale ammoniaco*, vel & ſola haec radix in pultem contuſa, ſaepius profuit. Si majores fuerint hi tumores, nec cedant his remediis, tuto aperiuntur, & plerumque exit liquidum pellucidum, ſubviſcidum, fere inſtar albuminis ovi. Ut recidiva caveatur, poterunt vacui ſacci parietes validioribus ſuppurantibus, aut leviter erodentibus, ſic irritari, ut ſuppuratione facta concreſcant inter ſe, de qua re poſtea dicetur, ubi de curatione Hydroceles agendum erit.

§. 1222. SImili morbo cujuslibet glandulae folliculus occupari, ſimili modo ſanari, poteſt.

Vix ullus forte locus corporis eſt, ubi ſimiles tumores non poſſint naſci, dum accumulato ſero aquoſo diſtenditur vel glandulae folliculus, vel una pluresve cellulae membranae adipoſae. Nullum in corpore cavum eſt, magnum vel parvum, quod non exſpirat humorem & exſpiratum reſorbet, uti ad §. 1216. dictum fuit. Si ergo quacumque de cauſa reſorptio per venas impediatur, pergente interim exhalatione, tumor talis aquoſus naſci poterit. Sub lingua, uti ad §. 796. monui, talem tumorem, & quidem magnae molis, vidi, feliciter curatum, dum pertunderetur. In limbis palpebrarum, in ipſa cornea, obſervavi aliquoties natas tales hydatides. In articulo genu frequenter ſatis colligitur talis lympha ſubviſcida, quae tamen in principio morbi plerumque ſatis feliciter idoneis remediis diſſipatur: una nocte natum talem tumorem vidit *La Motte* (*o*), parum dolentem, & in quo manifeſtam undulationem percipiebat; feliciter tamen, intra paucos dies, aromatibus & vino applicatis, integra ſanatio ſequebatur. Curatio autem ſimilium in variis corporis locis facile deducitur ex modo dictis, uti etiam ex illis, quae poſtea dicentur de hydropis curatione.

§. 1223. NOtabilis itidem hydropis ſpecies ovaria mulierum ſaepe occupat, qui morbus ut plurimum ſteriles, annoſaſque, mulieres occupat, difficulter cognoſcitur, & vix ſine inciſo cadavere; curatur vero nunquam, ſed tranſit ſaepe in Aſciten.

Ovaria, utrimque ad latera fundi uteri ſita, & utero unita per liga-

(*o*) Traité complet de Chirurgie Tom. II. pag. 209.

gamentum breve ac teres, intra duplicaturam ligamenti lati uteri haerent, & ſatis frequenter hydrope tument. Numeroſiſſimi tales caſus paſſim apud obſervationum Medicarum ſcriptores & collectores occurrunt. In flore aetatis turgida & toroſa ovaria inveniuntur, pluresque veſiculae pellucidae ex illarum ſuperficie eminent, quae ova vocari ſolent. In effoetis & vetulis mulieribus adeo ſaepe mole minuuntur, ut vix veſtigium illorum remaneat. Nulla forte corporis pars eſt, quae tam frequenter in enormes adeo tumores excreſcat, atheromatoſos, ſteatomatoſos, hydropicos &c., & in qua tam mira concreta inventa fuerint. Calculos, pilos, dentes, capillos, oſſa, invenerunt in ovariis Anatomici, & frequenter tumores hydropicos, ſive hydatides ingentes, propriis membranis concluſos, aliquando in molem immanem auctos.

Quamvis autem ſaepius ſteriles & annoſas mulieres occupet ille morbus, tamen & foecundas, & in ipſo aetatis flore occupaſſe certum eſt. In cadavere puerperae, quae viginti ſeptem annos nata erat, & tertio a partu die perierat, invenit *Celeberrimus Douglas* [p] ovarium ſiniſtrum mutatum fuiſſe in hydatidem ingentem, quae totum cavum abdominis implebat, omnia contenta viſcera comprimebat, & continebat plus quam ſeptuaginta libras humoris viſcidi, fuſci, ſyrupi fere conſiſtentiam habentis. In ipſo ſacco invenit plures veſiculas, diverſae magnitudinis, a ſe invicem diſtinctas, continentes pellucidum & viſcoſum humorem, ſimilem mucilagini ſeminum cydoniorum, & calore concreſcentem inſtar albuminis ovi.

Triennii ſpatio vaſtus adeo tumor increverat, & originem duxerat a valida percuſſione ſiniſtrae partis abdominis, non diu poſt primum puerperium: magnum ab hac percuſſione dolorem ſenſerat; qui tamen intra triduum evaneſcebat. Poſt bimeſtre ſpatium leves dolores percepit in ſiniſtro hypogaſtrio, quod & tumere incepit: dolores magis magisque increſcebant, donec denuo conceperit, nec toto graviditatis tempore inſolitam moleſtiam ſenſit; abdomen tantum ſolito plus tumebat; poſt puerperium vix ſubſidebat abdomen: anni ſpatio elapſo denuo concepit, & circa medium graviditatis tempus ſubito coeperunt crura tumere, quae ſi fricarentur, aqua ſatis copioſa exibat, uti etiam ex cute abdominis, imprimis ſi puſtulae quaedam in cute lacerarentur unguibus. Acceſſit tunc reſpirationis difficultas, & cordis palpitatio, nec poterat ob ſuffocationis metum ſomnum capere, niſi erecto corporis ſitu. Peperit tamen vivum infantem; ſed ſequebatur poſt partum ſumma debilitas, & reſpirationis difficultas, tertiaque puerperii die periit. Cum autem utrumque thoracis cavum contineret magnam copiam aquae ſubrubellae, & pericardium viridem ſatis copioſum liquorem haberet, credidit *Douglas*, hanc

(p) Philoſoph. Tranſact. N°. 308. pag. 2317. & Philoſoph. Tranſact. abridg. Tom. V. pag. 290.

hanc fuiſſe praecipuam mortis cauſam, dum caeterum plures annos vivere adhuc potuiſſet, cum reliqua omnia abdominis viſcera naturaliter ſe haberent.

Per quinquaginta & octo annos toleratum fuiſſe hunc morbum legitur (q) a virgine, quae trigeſimo anno hoc malo laborare incepit, & ad octuageſimum octavum annum vitam produxit: in cadavere deprehenſum fuit, quod tumor totum cavum abdominis occuparet, excepta pelvi.

An in hydrope ovarii contentus liquor frequentius invenitur colorem fuſcum habere, quam quidem in aſcite? Certe plura obſervata hoc docere videntur. In modo memorato caſu inventus fuit liquor viſcidus fuſcus: in alio caſu ſimili poſt mortem eductae fuerunt ad minimum quadraginta & duae pintae liquidi inodori, quod conſiſtentia & colore referebat potum Caffée (r). In binis cadaveribus hydrope defunctarum, dum paracenteſin diſcipulis demonſtrare voluit egregius *Antonius Benevoli* (s), ex uno cadavere eduxit maximam copiam aquae limpidae ſatis, ex altero cadavere obſcuri coloris liquor effluxit; quod miratus ſtatim diſſecuit abdomen, & primo intuitu credebat, omnia contenta in putrilaginem verſa fuiſſe: aqua pura curavit elui totum abdominis cavum, viditque tunc in aqua fluitare ingentem cavam membranam, nigri coloris, ſub qua tegebantur inteſtina & reliqua abdominis viſcera ſana & optimi coloris; poſt diligens examen apparuit, vaſtum illum ſaccum radicari in ſiniſtro ovario: in ſuperficie interna hujus ſacci reperiebantur aliqui tumores praeterea, qui ovi magnitudinem aequabant, quidam & ſuperabant. *Celeberrimus Morand* (t) ſuis quoque obſervatis confirmat, ſaepe amurcae ſimilem materiam contineri, quandoque & gelatinoſam habere conſiſtentiam; quod pariter vidi.

Quando in magnam molem jam increverunt tales tumores hydropici, ita ut abdominis cavum repleant, tunc non adeo facile ab aſcite poſſunt diſtingui. Sed incipiens hydrops ovarii facilius cognoſci poſſe videtur a loco, quem occupat, in uno vel altero hypogaſtrio, & a tumoris limite circumſcripto: adeſt ſaepe & obtuſus dolor, & ponderis ſenſus in loco affecto (u), dum morbus incipit. Ferunt hoc malum aegrotae diu abſque magno ſanitatis damno; concipiunt, pariunt, & reliquorum viſcerum abdominalium functiones ſatis integrae manent, cum non macerentur in aqua, ut in aſcite, ſed tantum ab accumbentis ſacci diſtenſione moleſtiam patiantur. Urinae libere ſatis prodeunt, & conſueta copia, quod in aſciticis pariter vix obſervatur. His ſignis addidit celebris Medicus (v), ſi crus ejusdem lateris tumeat, & per cutis poros

(q) Mem. de l'Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 458. (r) Academ. des Sciences l'an 1739. hiſt. pag. 22. (s) Diſſertazioni &c. pag. 113. & 114. (t) Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 458. (u) Ibidem pag. 457. (v) Targioni Tozzetti Obſervat. Mediche pag. 37. & 75.

poros aqua ſaepius exeat; imo hoc ſignum fere pro indicio pathognomico habuit. Certe in caſu, quem paulo ante recenſui, *Celeberrimus Douglas* idem obſervavit.

Interim adhuc dubium manere poſſet de vera hydropis ſede, cum & in tubis Fallopianis idem malum obſervatum fuerit, quod per octodecim annos tulit miſera virgo, in cujus cadavere, abdomine quamvis immaniter diſtento, nulla aqua in ventris cavo inventa fuit, ſed centum & duodecim librae aquae limpidae ſaporis ſubſalſi continebantur tuba Fallopiana dextri lateris (*w*). Ovarium erat mediocris magnitudinis tantum, & dimidia ex parte corruptum. Nemo certe facile diſtinguet, an incipiens talis tumor in ovario, aut in tuba Fallopiana, ſedem habeat: tamen in curatione non erit magna diverſitas ſive hydrops in hoc, ſive in illo, loco haeſerit. Cum autem ſaepe membranae talis ſacci hydropici inventae fuerint craſſae, in tali caſu & difficilius percipietur fluctuatio, quam ſi in abdominis cavo collecta aqua haereret.

Hydropem ovarii, ruptis membranis coërcentibus, in cavum abdominis effundere poſſe contentam aquam, ſicque aſcitem producere, ſponte patet: videtur tamen hoc rarius contingere, cum tot obſervata legantur ingentium tumorum aquoſorum in ovariis, qui integri in cadaveribus reperti fuerint. Curatio tentari poſſet ſimilis, ac poſtea dicetur in generali hydropis cura; ſed merito difficilis praevidetur; cum in morbi initio ſaepe diu lateat malum, antequam rite diſtingui poſſit, & vix certo cognoſcatur, niſi poſtquam in notabilem molem jam increverit. Si jam verum fuerit, uti *Celeberrimus Ruyſchius* (*x*) affirmat, tumores illos hydropicos ovariorum eſſe ut plurimum, ſi non ſemper, ova dilatata, tunc haec immaniter excedunt naturalem ſuam magnitudinem, antequam cognoſcatur morbus. Cum autem praecipua ſpes hydropis curandi conſiſtat in eo, ut collecta lympha per venas reſorpta expellatur de corpore, per urinam, alvum, aut cutis vaſa; facile patet, vix exſpectari poſſe hanc reſorptionem, dum membranae coërcentes jam adeo dilatatae fuerunt, adeoque & a diſtendente aqua venae membranas has perreptantes compreſſae omnino; hinc pergunt tales tumores excreſcere, donec in molem vix credibilem quandoque extendantur. Accedit, quod aliquando ſcirrhoſa labes haec mala comitetur, quae curae difficultatem auget (*y*). Utrumque ovarium ſcirrhoſum inventum fuit, ita ut unum quindecim libras, alterum duodecim, ponderaret: interior horum tumorum ſubſtantia apparebat quaſi glandulоſa, & plures continebat hydatides variae magnitudinis. Quandoque gelatinae ſimilis materia continetur in talibus tumoribus [*z*], & per acum cannulatam educi nequit; unde

(*w*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Tom. II. pag. 491. (*x*) Obſervat. Anatom. Chirurg. Obſerv. 17. pag. 17. (*y*) Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 456. (*z*) Academ. de Chirurgie Tom. II. pag. 452.

unde neceſſe fuit dilatare vulnus, ut ſpiſſior talis humor educi poſſet. Verum poſt liberum aëris acceſſum putredo brevi ſequitur, & pars contenti humoris in abdomen delabitur, corrumpitur, ac mortem facit. Licet diverſis vicibus ſexaginta ſeptem librae gelatinoſi humoris eductae fuiſſent, tamen & ejusdem copia in cavo abdominis poſt mortem inventa fuit.

An ergo hydrops ovarii pro morbo abſolute incurabili haberi debet? Certe caſus legitur [*a*], in quo omnia ſymptomata docere videntur, ovarium ſiniſtrum affectum fuiſſe, & tredecim annorum ſpatio immaniter intumuiſſe. Cum in apicem promineret tumor, miſerae aegrotae precibus ceſſit Egregius Medicus *Houſton*, & tumenti apici vulnus inflixit ad pollicis longitudinem; cum nihil exiret, dilatavit ulterius vulnus; tenax gelatinoſa ſubſtantia prodiit, & poſtea ingens copia ſimilis materiae, ac in ſteatomate & atheromate contineri ſolet, una cum numeroſis hydatidibus variae magnitudinis, quarum quaedam malum aurantium ſuperabant. Evacuatis omnibus vulnus ſutura univit, & adhibita curatione debita, poſt paucas ſeptimanas, integrae ſanitati reſtituta fuit haec foemina.

Cum autem quandoque tales tumores non adeo craſſo pedunculo adhaereant ovario, & inventi fuerint nulli alteri ex vicinis viſceribus accreti, inceperunt cogitare celebres Chirurgi de exſtirpatione ovarii morboſi. Certum eſt, in multis animalibus exſcindi ovaria, vita ſuperſtite; & in humano genere hoc tentatum fuiſſe legitur; quandoque & caſu hoc contigiſſe [*b*]. Morbo nondum admodum provecto, dum minor adhaeſionis metus eſt cum vicinis, non videtur impoſſibile, hoc cum ſpe felicis eventus tentari poſſe.

Interim hoc certum eſt, aeque tuto, inſtituta paracenteſi, aquas ex tumente ovario educi poſſe, quam ex cavo abdominis. Sic ſaltem vita per plures annos prorogari poſſet, & moleſtiae morbi tolli, licet integra ſanatio non ſuccederet. *Celeberrimus Morand* (*c*) teſtatur, ſe aliquoties ſic applicuiſſe paracenteſin nobili foeminae, quae tam parum incommodi inde habebat, ut ſaepe ſequenti poſt operationem die rus peteret, licet plerumque octodecim pintae aquae educerentur. Neque illa hydrope periit, ſed alio morbo.

§. 1224. IMo in ipſo cavo uterino, clauſo accurate ejus ore interno, ſaepe colligitur tanta aquae copia, ut integrum abdomen mentiatur Aſciten; morbus itidem difficulter cognoſcendus ob ſigna fallacia graviditatis; curabilis laxatione oris uterini per fomenta, vapores, Uterina adhibita.

Uterus, cum cavus ſit, per ultima orificia arterioſa exhalat lympham te-

(*a*) Philoſoph. Tranſact. Num. 381. Sect. 3. (*b*) Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 460. (*c*) Ibidem pag. 458.

tenuem, quae vel exire poterit per orificium uteri, vel, ſi illud conni-vens facilem exitum non conceſſerit, reſorbebitur per venas, quae hic & copioſae, & patulae ſatis adſunt. Dum Egregius Anatomicus *Tabarra-ni* (*d*) *inflaret aërem in alterum arteriae vel venae hypogaſtricae ramum, aliis ſingulis utrimque vinculo adſtrictis, vidit communicationem ſeu anaſto-moſin, quam invicem agunt arteriae, itidemque venae, matricis alterius la-teris cum aliis ſimilibus partis oppoſitae, & cum ipſis ſpermaticis*. Non tantum hoc, verum ipſum uteri & vaginae cavum ſic inflari vidit, & viciſſim per orificium vaginae inſufflando aërem obſervavit, venas ute-ro, vaginae, atque ovariis dicatas aëre turgentes attolli. Liberrimus hinc exhalantis liquidi aditus eſt in venas, adeoque facilis reſorptio. Praeterea ſi accumulatio ſeri aquoſi fiat in uteri cavo, facile exire po-terit per os uteri, niſi illud clauſum fuerit, vel vagina praeternaturali-ter concreta, quod cum rarius contingat, patet ratio, quare hydrops uterinus non adeo frequenter obſervetur.

Cum autem graviditatis tempore os uteri clauſum ſit, lymphae, ſi colligeretur in cavo uteri, exitus denegaretur. Verum quidem eſt, quod ubi foetus in notabilem molem jam crevit, chorion ubique cavae uteri ſuperficiei adhaereat per ſubſtantiam celluloſam, & totum uteri cavum repleatur. Sed primo graviditatis tempore foetus cum membranis, & liquido his incluſo, cavo uterino longe minor eſt, & hoc tempore poſ-ſet lymphae collectio fieri. Praeterea, poſtquam chorii externa ſuper-ficies uteri cavum undique tangit, & ipſi adhaeret, poterit pars cellu-loſa nectens rumpi in quodam loco, vel & alia de cauſa ſeparari, & inter uteri concavam & chorii convexam ſuperficiem colligi liquidum extravaſatum.

Interim facile patet, ut fiat hydrops uteri, requiri, ut os uteri clau-ſum ſit, vel vagina concreta: hinc poteſt uteri hydrops conſiderari in gravidis, vel in illis, quae gravidae non ſunt.

In propria uxore gravida talem uteri hydropem obſervavit *Hildanus* [*e*]. Ab initio graviditatis ſtatim praeter conſuetudinem debilis fuerat, venter poſtea in monſtruoſam adeo excreſcebat magnitudinem, ut plu-res foetus enixuram omnes arbitrarentur; ſex ante partum ſeptimanis crura & pedes hydropicorum more intumeſcebant. Multas & graves mo-leſtias diu toleravit; tandem partus dolores per biduum paſſa, ſed le-niores, aucto ſubito dolore os uteri aperitur, & maximo cum impetu effluunt octodecim librae civiles aquae limpidiſſimae, nullo cruore ad-miſto. Poſtquam per ſemihoram quieviſſet, & cardiaco remedio refecta fuiſſet, tunc primo aquae, quae foetum comitari ſolent, effluxerunt, ſed ad novem librarum quantitatem, peperitque puellum ſaniſſimum & ro-

(*d*) Obſervat. Anatom. N°. 38. pag. 77.

(*e*) Oper. omn. Obſervat. Centur. 2. pag. 128. 129.

robuſtiorem quam reliqui, quos ante pepererat; cui ubera dedit mater, & feliciter educavit: ipſa vero puerpera menſis ſpatio optime convaluit; poſtea dein gravida fuit, & toto graviditatis tempore ſatis bene ſe habuit. Admodum probabile videtur, primas illas octodecim libras aquae pellucidae extra membranas foetum involventes praeternaturaliter collectas fuiſſe, cum aquae foetum ambientes vix unquam adeo pellucidae inveniantur. In foemina, quae ante menſem tres libras & ultra aquae per uterum emiſerat, invenit *Mauriceau* (*f*) membranas foetum ambientes integras, illasque perrumpere debuit, ut illam a foetu mortuo liberaret.

Interim tamen admodum veroſimile videtur, humorem, in cavo amnios contentum naturaliter, quandoque ad magnam copiam increſcere poſſe. Sic saepius obſervatur, gravidas abdomen admodum tumidum habere, ſic ut plures ſe geſtare foetus credant, dum tamen partus tempore unicus tantum excluditur, nec mole inſignis, ſed ruptis membranis in partu ingens copia aquae prodit. Saepe tales foetus debiliores ſunt, & non diu vitam languidam trahunt. Mulier, quae ſaepius antea pepererat, octo menſes gravida, tumidum admodum habebat abdomen, cujus moles ultimis binis ſeptimanis quotidie notabiliter increverat. Ruptis membranis, quinquaginta circiter aquae librae effluxerunt, deinde Chirurgus obſtetricans eduxit gemellos, quorum unus mortuus erat, alter adhuc per ſexaginta quatuor horas ſupervixit; ſed uterque vix dimidiam habebat molem, quam octimeſtris foetus habere ſolet. Mater vero, duodecimo a partu die jam extra omne mortis periculum credebatur (*g*).

Morbus ille *Hippocrati* cognitus fuit, & pluribus in locis ejus mentionem fecit [*h*]; dixitque, convaleſcere mulierem, ſi pepererit: *Expurgantur enim cum ipſo puerperii purgamento & quae prius in ea ſuberant*. Recenſiti modo caſus *Hippocratis* ſententiam confirmant.

Verum aliquoties contingit, ut poſt abortum hydrops uteri ſequatur, praecipue ſi placenta relicta fuerit; quae obſervata fuit toties degeneraſſe in congeriem hydatidum. Obſervavit *Ruyſchius* [*i*], ab hac cauſa quibusdam mulieribus abdomen in magnam molem diſtendi, cum reſpirandi difficultate, pedum oedemate, ventriculi anorexia, praecordiorum anxietatibus, animi deliquiis, & faciei pallore. Alio in loco (*k*) monet, ſaepius ſe vidiſſe, quod placenta, relicta in utero, vel in totum vel pro parte degeneravit in hydatides limpidas. *Tulpius* (*l*) ſimilia viderat

(*f*) Traité des Maladies des Femmes groſſes Tom. I. pag. 178. (*g*) Eſſays and Obſervat. Phyſic. and liter. Vol. II. pag. 342. (*h*) De Natur. muliebri cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682. & cap. 36. Ibidem 707. De mulier. morb. Lib. II. cap. 53. Ibidem 828. (*i*) Obſervat. Anatom. Chirurg. N°. 28. pag. 25. (*k*) Ibidem Obſervat. 33. pag. 32. (*l*) Obſervat. Medic. Lib. III. cap. 22. pag. 238.

derat in muliere, quae, menſtruis inordinatis aliquamdiu afflicta, tandem peperit maſſam, continentem in ſe innumeras veſiculas, partim aqua crocea, partim ſolo ſpiritu, refertas. Non quidem ſimul & ſemel, ſed partitis vicibus, haec excernebantur, ſic ut ſimul collecta facile explerent ſitulam, qua aquam haurire ſolent mulieres (& quae facile ſedecim & ultra libras aquae continet). Poſt haec excreta, tantum adhuc aquae ac ſanguinis effluxit, ut defecerit crebrius anima. Similem affectum adhuc in alia muliere viderat, quae, aeque ac prior, brevi priſtinam recuperavit ſanitatem; nec videtur aliquid vitii in utero manſiſſe, cum poſtea feliciter pepererint. Videtur & *Hippocrates* (*m*), ab hac cauſa natum hydropem uteri agnoviſſe. Sic enim habet: *Si hydrops in uteris oboriatur, menſes pauciores ac deteriores fiunt, deinde derepente deficiunt, venter intumeſcit, mammae ſiccae evadunt, & in reliquis male habet, ſibique utero geſtare videtur. Sed & in uterorum oſculo ſignificat; tangentibus enim gracile apparet; & febris & aqua ipſam corripit; quoque longius tempus proceſſerit, dolor imum ventrem, lumbos, & ilia, detinet. Hic morbus ex abortu maxime oritur; & ex aliis etiam accidit.* His ſimilia alio in loco (*n*) habet.

Sed & in utero non gravido aquoſam colluviem accumulari, docent obſervationes, & quidem maxima quandoque copia, ſi os uteri vel obſtructum, vel concretum fuerit; ſicque exitum collectae lymphae impediat. Cum autem multa graviditatis ſigna ab uteri diſtentione pendeant, minime mirum videbitur, quandoque diſtentum hydrope uterum fefelliſſe etiam peritos falſa graviditatis ſpecie. Quandoque & ſerum aquoſum in uteri cavo collectum, ſtatis temporibus exit aperto uteri oſculo, ac renaſcitur denuo. Sic legitur apud *Fernelium* (*o*), quod *mulier quaedam, hoc hydrope correpta, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum colluviem ex utero per cervicem profunderet, pelveſque ſex aut octo repleret aqua ferventiſſima, dum venter totus ſubſideret. Mox deinde menſes inſequebantur ex naturae praeſcripto. Collecta proximo menſe par colluvies, ſtato dein tempore profluebat. Haec tandem perſanata uterum geſtavit, beneque vitalem peperit foetum.* Quotidie per aliquot menſes ex utero generoſae foeminae Berolinenſis limpidiſſima exſtillabat aqua, quae viginti quatuor horarum ſpatio interdum libram aequabat; tandem marcore & febre confecta periit. In cadavere uterus magna ex parte ſcirrhoſus, ex parte etiam polypis quoad vaſa obſeſſus, inventus fuit (*p*). Verum in binis his caſibus dehiſcens os uteri viam relinquebat apertam collectae lymphae. Cum autem ſimul ex his obſervatis appareat, ingentem liqui-

(*m*) De Natura muliebri cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682. (*n*) De Natura Muliebri cap. 36. Charter. Tom. VII. pag. 707. & de Nat. Mul. cap. 59. Ibidem pag. 761. (*o*) Pathol. Lib. VI. cap. 15. part. 2. pag. 196. (*p*) Frid. Hoffm. Medic. rat. ſyſtem. Tom. III. pag. 160.

quidi copiam ſatis brevi tempore in uteri cavo colligi poſſe, ſi os uteri obturatum quacumque de cauſa impediverit liberum exitum, minus mirabimur obſervationem *Veſalii* [q], dum teſtatur, ſe vidiſſe in utero cadaveris plus quam centum & octoginta libras aquae ſeroſae, *nullibi interim circum inteſtina aqua praeſente, aut laxo in manibus aut pedibus tumore, aut etiam viſcerum, aut alterius cujusdam organi, ſeſe alioquin offerente vitio: praeterquam quod magnus ille uterus, cujus fundi os miris modis occalluerat, tota anteriori ſua ſede peritonaeo erat connatus, & dextri teſtis glandulae miris modis non ſecus excreverant, quam ſi novem decemve anſerum, aut ſtruthio-camelorum potius, ova uni ineſſent membranae, ſingula humore albumini ovorum non abſimili, aut paulo craſſiore, oppleta.* Plura potuiſſent adduci de hydrope uteri obſervata; ſed haec credo ſufficere, ut conſtet, & in utero gravido, & non gravido, hunc morbum obſervatum fuiſſe.

Difficultatem diagnoſis in hoc morbo ipſe agnovit *Hippocrates* (r), cum & mulieres quandoque neſciant ſe aegrotare, & licet incipientem in hypogaſtrio tumorem percipiant, credant ſe gravidas eſſe, vel ſi hujus nulla ſuſpicio ſit, ex pudore celent incipiens malum. Monet & *Hippocrates*, quod etiam Medici hallucinentur, dum morbi cauſam non ſatis accuratè inquirunt. Poſtea, ubi de gravidarum morbis agendum erit, patebit, ſigna graviditatis non omnino certa eſſe, & peritiſſimos etiam Medicos quandoque hic deceptos fuiſſe. Haec autem hydropis uterini ſigna *Hippocrates* (s) habet: *Venter ei magnus erit, & pondus tanquam praegnanti inerit, & in ejus ventre velut puer moveri videbitur, uteris nimirum aqua oppletis, & aqua agitata. Alias enim atque alias in iis aqua tanquam in utre fluctuat, & pars ſub umbilico ad contactum dolet, claviculae, thorax, facies, atque oculi, attenuantur, & papillae attolluntur.* Recentiores pauca alia his ſignis addiderunt (t), & notaverunt, ſterilibus mulieribus hunc morbum ſaepius contingere, quam illis, quae pepererunt, & fere ſemper os uteri minus ac gracilius apparere. *Hippocrates* dixerat, papillas attolli; illi vero ſtatuerunt, mammas flaccidas & molles eſſe, neque lacte turgere, ut in gravidis fieri ſolet.

Interim, omnibus rite perpenſis, ſatis patet, magna prudentia opus eſſe, ut quid certi hic determinari poſſit. Senſim enim aquâ collecta turgens uterus aſſurget, ut in gravidis, neque videtur facile poſſe percipi aquae utero contentae fluctuatio, cum ſemper plenus ſit, & ideo diſtendatur uterus ab aucta copia aquae, quia plenus eſt. Quandoque & foeminae, hydrope uterino laborantes, certiſſime credunt, ſe motum foetus in utero ſentire, quod facile fieri poterit a flatibus per inteſtina ober-

(q) De Hum. corp. fabr. Lib. V. cap. 9. Tom. I. pag. 438. (r) De Mulier. Morb. Lib. I. cap. 61. Charter. Tom. VII. pag. 763. (s) Ibid. (t) Mauriceau Traité des Maladies des Femmes groſſes Tom. I. pag. 177.

oberrantibus, dum diverſa abdominis loca ſucceſſive diſtendunt. Sterilis foemina (*u*) certiſſime ſe gravidam credebat, uti & obſtetrix, & aliae plures: decimo menſe finito copia aquae una cum flatibus erupit ex utero, & abdominis tumor ſubſedit. Non enim in cavo uterino tantum aqua colligitur, ſed & flatus, qui, ſi uteri orificium pertinaciter clauſum fuerit, tympanitidem refert. Uteri inflationem *Hippocrates* [*v*] vocavit, & alibi (*w*) monet, quod, dum *uteri, a ventre flatum ſuppeditante, ſpiritu diſtenduntur & intumeſcunt, tunc mulieres ſe concepiſſe exiſtiment*. Aërem in uteri cavum libere venire poſſe, notum eſt, imprimis dum poſt partum uteri os hiat: ſi jam a quacumque cauſa os uteri obturetur, aër retentus, calore corporis expanſus, uterum diſtendere poterit: ſed & ex ſanguine extravaſato putreſcente ſeparatur elaſticus aër, qui uteri inflationem producere poterit. Pulchre hoc notavit *Aëtius* (*x*), dicens: *Vulva interdum a partu refrigerata ſpiritu impleri ſolet, ſive os ejus claudatur, ſive grumeſcente ſanguine obſtruatur*. Deinde addit, *nonnunquam ſpiritus efflatio per muliebre pudendum erumpit, ut ab aegris percipiatur*. In puerperis, utero inflammato, vel & orificio ejus a grumis concreti ſanguinis obſtructo, inflatur abdomen non ſine magno vitae periculo, & tunc adſunt pleraque ſymptomata, quae *Aëtius* recenſet: *Affectum ſequitur pectinis, totiusque ſuminis, tanquam tympanitae hydropis tumefactio, doloresque punctionis ſenſum inferentes, qui usque ad ſtomachum & ſeptum transverſum perveniunt, ac nihilominus utrimque in lateribus extenduntur, ſaepeque alteri inguini, interdum utrique, interdum & umbilico lumbisque ac pectini, dolor communicatur, cui caput quoque aſſentitur*. In curatione hujus mali jubet, ut, poſt diuturnam balnei applicationem, quod partim emollientibus, partim uterinis & carminantibus, conſtabit, *obſtetrix, digitum inunctum in ſinum pudoris imponens, grumum ſenſim diſſolvat & educat*.

Sive enim aqua, ſive flatus, in cavo uteri contineatur, praecipua curae ſpes in eo ſita eſt, ut aperto uteri orificio exitus concedatur. Quod cum plerumque ſperari poſſit, ideo dixit *Aretaeus* [*y*], uteri hydropem caeteris eſſe ſanabiliorem: *Nam ſi ejus oſculum a priori concluſione hiare ceperit, humorem quidem, ſi habeat, effundit; ſi ſpiritum, efflat*. Ex emollientiſſimis ergo herbis parata balnea, fomenta, vapores, linimenta &c., adhibentur, qualia ad §. 35. 3. laudata fuerunt, & in *Materia Medica* ad hunc numerum recenſentur. Poſt haec adhibita, vel & una cum illis, miſcentur uterina ſic dicta remedia, quae ſtimulo agunt, & in Materia Medica ad §. 1291. 4. recenſentur; ex quibus ſeligi poſſunt illa, quae aetati, temperiei &c., aegrotantis magis conducere videntur.

Si-

(*u*) Ibidem pag. 74. (*v*) De Natur. Muliebri cap. 41. Charter. Tom. VII. pag. 709. (*w*) De Natur. pueri cap. 10. Charter. Tom. V. pag. 323. (*x*) De Re Medica Lib. XVI. cap. 80. pag. 159. (*y*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 51.

Similem methodum laudavit & *Hippocrates* (z): commendabat enim calidas lotiones & tepentes fotus, dein propinabat medicamentum, quod deorſum purgat, porro irritabat os uteri fomento, quod ex ſtercore bubulo parabatur; poſtea utebatur remedio, quod ex cantharide praeparatur, & tribus diebus intermiſſis, adhibebat aliud, quod ex felle conficitur. Similia alio in loco (a) ſuadet, & poſt lotiones ac fomenta *cyclaminum* melle ſubactum, linteoque exceptum, uteri oſculo applicari jubet, & *cupreſſi* ramenta aqua madefacta. *Idque, quo plus mordet aut vellicat, breviore aut longiore tempore faciendum. Et paratum ſpecillum ſtanneum digitumque eodem modo intromittito.* Dum enim irritatur os uteri, ſpes eſt, uterum, propria contractione, emollitum prius orificium ſic dilatare poſſe, ut contenta aqua expellatur. Dum poſt partum abſolutum grumus ſanguinis haerere incipit in uteri orificio, novi oriuntur tenesmi, qui non ceſſant, donec illud moleſtum exprimatur: poſtea, ubi de partu difficili agetur, patebit, quod leviter attrectando, & titillando quaſi, os uteri languentes partus dolores excitent quandoque obſtetrices; imo primum ingruentis doloris veſtigium percipere noverunt in ipſo uteri orificio, dum illud tangunt in parturientibus.

Tota ergo ſpes curae in eo conſiſtit, ut aperto iterum uteri ore exeant illa, quae in uteri cavo continentur. Si autem illud ſic obturatum fuerit, ut nulla arte reſerari poſſit, uti in mirabili caſu, qui ex *Veſalio* paulo ante memoratus fuit, factum legitur, tunc in immanem molem diſtendetur uterus. Forte tunc paracenteſis locum habere poſſet, ut levamen morbi obtineretur ſaltem. Uteri ipſa ſubſtantia pertundi deberet; ſed non videtur inde tantum diſcriminis metuendum eſſe, cum in partu caeſareo largum vulnus infligatur utero, & ſimul conſtet, illud feliciter ſanatum fuiſſe. Nec facile, poſt cannulam eductam, aqua reſidua, vel poſtea accumulanda denuo in uteri cavo, in abdomen delabetur, cum illud vulnuſculum ſtatim ſic contrahatur, ut fere nullum fiat, & diſtentiſſimus uterus ſaepius accreſcat peritonaeo, uti & obſervatum *Veſalii* teſtatur.

§. 1225. QUoties in toto habitu pinguitudinis ſubcutaneae eadem lympha ſtagnat, vel effunditur, hydrops oritur ἀνὰ σάρκα, ὑπὸ σάρκα, λευκοφλεγματία: qui & circum abdomen, & circa ſcrotum.

Alia occaſione, ubi de inflammatione agebatur, ad §. 374., de tunica adipoſa dictum fuit; & tunc notabatur, illam per totum corpus diſpergi, omnes muſculos, tendines &c., inveſtire, uti & horum fibras,

(z) De Natura Mulieb. cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682. (a) De Mulier. morb. Lib. I. cap. 60. Charter. Tom. VII. pag. 762.

bras, vaſa fere omnia in tali cellulosa ſubſtantia decurrere, imo & ipſam vaſorum viſcerumque ſubſtantiam pro parte conſtituere. Fabrica hujus membranae pulcherrime deſcripta eſt (*b*); & ſimul probatur, a ſanguine ſecerni pingue oleum in cellulas hujus membranae, non quidem per vaſa pinguifera peculiaria; ſed ex lateribus arteriarum ſanguiferarum minorum exeunt ramuli, ſola decreſcente magnitudine a prioribus diverſi, per quorum fines pingue in cellulas hujus membranae deponitur, atque iterum per venulas ſimiles reſorptum ſanguini redditur. Si plus ſecernitur pinguis in membranam celluloſam, quam reſorbetur per venas, opima pinguedine turget corpus obeſum; ſi fuſum pingue per motum validum, calorem, febrim, reſorptum fuerit, ſaepe ſubita ſequitur emaciatio, uti poſt morbos acutos toleratos toties obſervatur. Ubi ergo aquoſa colluvies in ſanguine abundaverit, vel partes aquoſae cum ſpiſſiori ſanguinis parte minus unitae fuerint, ſecernitur facile in celluloſam tunicam aqua, quae, ſi non reſorbeatur eadem proportione per venas, extendet tunicam celluloſam, & tumere faciet totum corporis habitum. Sic artificialem hydropem produxit *Celeberrimus Hales* [*c*], dum arteriis animalis infudit aquam calidam per canalem talis altitudinis, ut preſſio columnae referret quam proxime vim, qua cor pellit ſanguinem per vaſa. Verum etiam per venas ſi injiciatur aqua, tota membrana celluloſa turget hydropica, & quidem facilius, quam ſi per arterias aquae injectio tentetur (*d*). Ob hanc cauſam hydrops panniculi adipoſi, vel membranae cellularis, muſculis ubique incumbentis, & inter illorum interſtitia locatae, vocatur ἀνὰ σάρκα, vel ὑπὸ σάρκα; & quia tumens membrana celluloſa cutim a ſubjectis partibus elevat, hinc & aquam inter cutim vocaverunt. Ita *Quintus Serenus* de hydrope loquitur:

Corrupti jecoris vitio, vel ſplenis acervo
Creſcit hydrops: aut cum ſiccatae febre medullae,
Atque avidae fauces gelidum traxere liquorem:
Tum lympha intercus vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.

Poteſt ergo ſerum aquoſum, in tunica celluloſa collectum, per totum habitum corporis diſpergi: poſſunt etiam ſingulares partes eodem vitio tumere. Sic ſaepius pedes, crura, & femora, hydrope anaſarca laborant ſola; imo & plerumque ab inferioribus partibus incipit hic morbus, dum collecta in tunica celluloſa aqua proprio pondere verſus inferiora delabitur, & veſpertino tempore tumere pedes facit, qui tumor lecti tepo-

[*b*] Abrah. Kaau Perſpirat. dicta Hippocr. pag. 326. & ſeq. [*c*] Haemaſtat. Exper. XIV. pag. 114. [*d*] Abrah. Kaau Perſpirat. dicta Hippocrat. pag. 335.

tepore, & horizontali corporis ſitu in lecto, denuo evaneſcit, rediturus iterum, dum erecto corpore artus inferiores in ſitu declivi ponuntur, praecipue ſi motu muſculari non juvetur difficilis hic ſanguinis venoſi aſcenſus.

Notatur autem, quod hydrops anaſarca, & circum abdomen, & circa ſcrotum, haerere poſſit; quia quandoque tunica celluloſa harum partium, facile diſtendenda, ſic tumere poteſt, ut aſciten, vel & teſtium hydropem referret, quos morbos etiam anaſarca quandoque comitatur, ut poſtea dicetur.

Solet quidem hic morbus vocari λευκοφλεγματία, ſed forte minus adaequatè. Antea ad §. 72., ubi de morbis ex glutinoſo ſpontaneo natis agebatur, dictum fuit, quod ſanguis quandoque degeneret in talem cacochymiam, ut rubedinem & denſitatem amittat, leviorque factus magis laxam, & mucoſo frigori accedentem, naturam acquirat; tunc vocaverunt veteres λεύκον φλέγμα. Ubi vero ſanguis diſſolutus in aquoſam tenuitatem loca ſubcutanea aquoſo humore diſtendit, tunc potius dicitur *hydrops anaſarca*. In Leucophlegmatia ergo adeſt potius mucoſus lentor, qui, in habitum corporis diffuſus, magis aequabiliter per totum diſpergitur. In Anaſarca eſt aquoſa tenuitas humorum, & tumor aquoſus in inferioribus corporis partibus primo apparet, dein ſenſim adſcendente tumore pergit. Notatum tunc etiam fuit, quod veteres Medici obſervaverint, leucophlegmatiam in hydropem tranſire, dum frigidum illud mucoſum ſenſim in tenuitatem aquoſam diſſolvitur. *Celſus* (*e*) quidem hydropem in tres ſpecies diſtinxit, ſic ut ſecundam ſpeciem λευκοφλεγματίαν, vel ὑπὸ τὴν σάρκα, dixerit, in quo morbo monet, obſervari ſequentia: *Modo corpus inaequale eſt, tumoribus aliter, aliterque, per totum id orientibus*; quae deſcriptio reſpondet anaſarcae potius, quam leucophlegmatiae, in qua ſolet totus habitus corporis tumere. *Hippocrates* (*f*), poſtquam φλέγμα λευκὸν deſcripſerat, addit ſequentia: *Si igitur curatus fuerit inchoante morbo, convaleſcit; ſin minus, in hydropem tranſit morbus, & hominem perimit.* Carnes vero deliqueſcere, corrumpi, & aquam gignere, monet paulo poſt (*g*). Notum autem eſt, veteres pinguedinem muſculis externis ſuperpoſitam vocaſſe carnes, & panniculum carnoſum, quod etiam pulchre confirmatur alio *Hippocratis* (*h*) textu: *A pituita in hydropem maxime hoc modo devenitur. Colliquatur pinguedo, & a pituitae ardore aqua fit.* Simul addit, vix ſperari poſſe curationem morbi, ſi omnis pinguedo perierit. Diſtinxit *Aretaeus* (*i*) binos hos morbos: *Si omne corpus intumeſcat, ſi ex alba craſſa & frigida pituita eſt,* φλεγματίας *ei nomen*

[*e*] Lib. III. cap. 21. pag. 160. [*f*] De Affect. cap. 5. Charter. Tom. VII. pag. 625. [*g*] Ibidem cap. 6. pag. 625. [*h*] De Intern. Affection. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655. [*i*] De Cauſ. & Sign. morb. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 49.

men eſt: ſi in humorem ſanguineum, aquoſum, tenuem, carnes liquatae fuerint, ὕδρωψ ἀνὰ σάρκα *generatur*.

Operae pretium tamen eſt, binos illos morbos a ſe mutuo diſtinguere, cum varia ſaepe requiratur cura. Leucophlegmatica virgo, abſque evacuantibus remediis, ſaepe ſolis roborantibus curatur, quod in hydropis cura non ſemper obtinet. Sic autem imprimis diſtinguuntur: in leucophlegmaticis totus habitus corporis mollis, paſtaceus, frigidus, apparet: in anaſarca tumor hydropicus a pedibus fere ſemper incipit, ſenſim adſcendens; ſimulque major tumor partium aqua intercute laborantium obſervatur, cum in leucophlegmatia totum corpus tumidulum, laxum, pallidum, appareat. Hoc ſignum *Fernelius* (*k*) pro pathognomico habuit, dicens: *Hanc* (*anaſarcam*) *a phlegmatica cachexia ſejungit ſola magnitudo, quod tumidiorem habeat corporis vitiatam molem*. Praeterea, ſi partes tumentes in hac hydropis ſpecie digitis premantur, fovea fit, quae ſenſim denuo aſſurgit: membranae enim adipoſae cellulae cum ſe invicem communicant, hinc a preſſione dum quaedam evacuantur, liquidum in his contentum tranſit in vicinas, & ceſſante preſſione ſenſim redit in priorem locum. Hoc autem in leucophlegmatia non tam facile contingere poteſt, cum magis viſcida ſit collecti humoris indoles, quae difficilius preſſione in vicinas cellulas adigi poteſt. Inde etiam intelligitur, quare, proprio pondere, ſerum aquoſum per compagem tunicae celluloſae verſus inferiorem partem corporis delabatur. *Aretaeus* (*l*) hoc ſignum hydropis inter cutim obſervavit: jubet enim, ut huic illive parti digitus imprimatur, tunc enim *cavus locus efficitur, & multum temporis cavus perſeverat*. Verum quidem eſt, quod pro hydropis aſcitis ſigno habeat, ſi fovea digitis impreſſa maneat, ſed minus accuratè, cum hoc tantum obſervetur ſi aſcitem comitetur anaſarca, quod aliquoties fit. Poteſt tamen aſcites ſolus eſſe, & tunc abdomen tenſum eſt, nec integumenta preſsioni cedunt.

Poteſt jam hydrops anaſarca totum corporis habitum occupare, cum tunica celluloſa per omnia ſe diffundat; ſed tunc facile patet, difficillimam curationem praevideri, cum totus ſanguis in aquoſam tenuitatem degeneraverit; tuncque *Hippocrates*, uti paulo ante dictum fuit, vix ullam ſpem ſupereſſe dixit; *ſi omnis pinguedo perierit*. Tunc & *Aretaeus* (*m*) ipſa tympanitide difficiliorem curatu pronunciavit anaſarcam: *Oportet enim Medicum in hoc morbo totum hominem permutare, quod neque Diis ipſis facile fuerit*. Quod autem acerbam illam prognoſin de univerſali hydrope intellexerit, patet inde, quod mox ſubjungat, quod nonnunquam exigua tantum in parte homo hydropem patiatur, in capite, pulmone, jecinore, liene, &c.

Prae-

[*k*] Patholog. Lib. VI. cap. 8. part. 2. pag. 151. [*l*] Loco modo citato.
[*m*] De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 51.

Praeterea tali in caſu merito metuendum eſt, ne tunica celluloſa in interioribus pariter aqua turgeat. Antea ad §. 1220. dictum fuit, vomicas tales aquoſas in cellulari pulmonis ſubſtantia obſervatas fuiſſe, & poſtea dicetur, hydatides, quae ſaepe degenerantis tunicae celluloſae videntur eſſe ſoboles, in plurimis viſceribus fuiſſe inventas. Veram anaſarcam piae matris vidi, dum inter arachnoïdeam membranam & piam matrem poſita celluloſa ſubſtantia turgebat aqua; primo aſpectu tenax mucus videbatur incumbere piae matri; ſed lanceolae apice aliquot locis pertundebatur arachnoïdea, & tenuis aqua effluebat notabili ſatis copia, quo facto omnis tumor ſubſidebat. Videri poſſunt & illa, quae §.1010. 2. γ. habentur, ubi de Apoplexia ex ſimili cauſa orta agebatur.

Patet ſimul, anaſarcam hydropem varia mala producere poſſe, prout vel totum corporis habitum, vel has illaſve partes, occupat, non tantum in internis, verum etiam in externis, corporis partibus. Vidi, in tali hydrope palpebras oculorum adeo intumuiſſe, ut nullo modo deduci potuerint. Frequenter contingit in anaſarca, ſi ſcrotum occupet, turgere penem, & praeputium tumidum miro intorqueri modo, ita ut ſaepe urinae excretio difficillima fiat, imo & integrè ſupprimatur; ſic ut ſcarificationibus opus ſit, quibus exitus fiat aquae in mirabili hic tunica celluloſa contentae. Notavit hoc morbi ſymptoma *Aretaeus* (*n*): *Intumeſcunt teſtes, praeputium, & totus colis, ob inaequalitatem tumoris, tortuoſus eſt.*

Caeteris tamen paribus, videtur hydrops anaſarca, niſi interiora corporis occupaverit, facilius curam admittere, quam reliquae ſpecies hydropis, cum largae & numeroſae venae decurrant per tunicam celluloſam, quae reſorbere poterunt collectum hic ſerum aquoſum, & ſimul frictionibus adhibitis ſtagnantia in motum duci poſsint, ſicque adjuvari reſorptio. Simul etiam ſacrificatione, veſicatoriis, cauterio, exitus conciliari ſatis facile poterit collectae lymphae; de qua re poſtea dicetur.

§. 1226. DUm eadem aqua in duplicatura peritonaei, in cavo abdominis inter peritonaeum & viſcera abdominis, aut in dilatatis glandularum cavis, vaſiſque in abdomine contentis, colligitur, ἀσκίτης appellatur, ut & τυμπανίτης, ſi vapore rarefacto turget, ab aqua, pure, ichore, aëre, clauſis hic, fotis, putrefactiſve.

Quando regio abdominis a collecta aqua tumet inſigniter, tunc vocatur ἀσκίτης, quia utrem coriaceum, quo veteres vina recondere ſolebant, refert. Triplici autem modo collecta hic aqua haerere poteſt. Vel enim in cavo abdominis libere fluctuat, & viſcera abdominis undique

[*n*] De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 5.

dique alluit; vel in cavis membranis dilatatis haeret; vel denique extra abdominis cavitatem colligitur, & tunc intra duplicaturam peritonaei haerere dicitur.

An autem peritonaeum revera duplex ſit, dubitaverunt multi. *Galenus* (*o*) ſic deſcripſit, ubi de vulneribus abdominis agens, abdominis integumenta recenſet: *Quod vero deinceps excipit, ab illis quidem vocatur peritonaeum, putantibus videlicet, illud unum & ſimplex eſſe corpus, minimeque compoſitum, ſed non ita ſe res habet, quum id compoſitum ex duobus corporibus ſit, quorum utrumque & exſangue, & nervoſum eſt. Verum alterum eorum aponeuroſis eſt muſculorum tranſverſorum, alterum membrana praetenuis, velut aranea, quae utique verum eſt peritonaeum.*

Ex hac deſcriptione apparet evidenter, quod *Galenus* non habuerit ipſum peritonaeum pro duplici membrana, ſed tantum de aponeuroſi muſculorum peritonaeo incumbente hoc intellexerit. Celluloſa tunica videtur ſe interponere inter illam tendinoſam expanſionem & peritonaeum, & hanc pro parte externa peritonaei habuit accuratiſſimus Anatomicus *Winslow* (*p*), notatque, celluloſam hanc fabricam non eſſe ubique ejuſdem craſſitiei; in quibusdam locis admodum exiguam eſſe, imo quandoque fere nullam. Simul monet, improprie dici ſic duplicaturam peritonaei. Eandem ſententiam confirmavit *Celeberrimus Douglas* (*q*), & voluit, celluloſam hanc ſubſtantiam inter peritonaeum & incumbentes ipſi partes locatam, idem facere, *quod goſſypium vel ſericei flocci in veſte quadam inter pannum exteriorem & interiorem.*

Fatetur deinde (*r*), quod olim quidem crediderit, aquam colligi inter duplicaturam peritonaei, ſed quod nunc penitus convictus ſit, *inter peritonaeum, & tendines muſculorum transverſorum, eſſe.*

An autem certo conſtat, peritonaeum ſimplicem eſſe membranam, nec duplicatam? certe ſimplices tales membranae rariſſime in corpore occurrunt. Exactiſſime omnium peritonaeum deſcripſit *Kaau* (*s*), & mirabilem modum demonſtravit, quo haec membrana non tantum undique tegit internam abdominis ſuperficiem, ſed & ſingula involvit viſcera, menſenterium ac omentum producit &c.; unde concludit, *factam eſſe mirabilem hanc membranam continuam, ut partes ordinet, ſimul inveſtiat, & loco retineat ſtupendum in modum, omni parte una & eadem; proceſſus ubique dans, qui, iterum ad partes divergentes, illas includunt; nec finis, nec principium revera in his eſt* (*t*). Verum peritonaeum vaſculoſa membrana eſt, & idem ille author, qui tanta cum induſtria corpus humanum ſcrutatus eſt, *admirabatur naturae apparatum, dum moliretur vaſorum dedu-*

[*o*] Method. Medendi Lib. VI. cap. 4. Charter. Tom. X. pag. 139. [*p*] Expoſit. Anatomique, traité du bas ventre N°. 28. pag. 501. [*q*] Deſcriptio Periton. pag. 37. (*r*) Ibidem pag. 98. (*s*) Perſpirat. dicta Hippocrat. pag. 255. & ſequent. (*t*) Ibidem pag. 267.

deductiones ; nunquam pendula, nunquam in ſuperficie diſtribuuntur , nuda ; ſed ſemper inter binas lamellas membranaceas proſerpunt : ibi ordinantur , & ibi in ordine ſervantur (u). Optime autem hoc confirmavit ex ſtructura Pericardii, quae, ante *Ruyſchii* artem, pro ſimplici, tenui, pellucida, habebatur membrana ; poſt felicem autem vaſorum impletionem patuit, numeroſiſſima vaſcula in celluloſa tunica media inter duplices membranas decurrere. Hydatides inventae fuerunt numeroſae in peritonaeo, quae vix concipi poſſent, niſi duplex haec membrana foret. Si jam ſimul conſideretur, per morbos miro modo quandoque mutari peritonaeum, ita ut admodum incraſſetur, & in plures lamellas dividi poſſit, confirmabitur magis haec opinio, quod peritonaeum ſanum non ſit abſolutè ſimplex membrana, ſed, ut reliquae fere omnes, duplici lamella conſtet, quae lamellae naturaliter cohaerent quidem, ſed tamen per morbos a ſe mutuo ſeparari poſſunt, & ſic cavum facere, in quo ſerum aquoſum colligi, & accumulari, poſſet. In hernioſis, dum operatione chirurgica indiget inveteratum malum, toties invenerunt Chirurgi, ſe numeroſas lamellas cultello findere debere, antequam inteſtinum nudum appareat, integre aperto ſacco hernioſo.

An autem hydrops abdominis, qui non occupat ventris cavum, haereat intra duplicaturam peritonaeì, an vero inter peritonaeum & expanſionem tendinoſam muſculorum abdominalium, forte non tam facile cognoſci poterit in cadaveribus hydropicorum ; cum in morbo hoc inveterato membranae continentes aquam collectam ſaepe inſigniter a naturali ſuo ſtatu degenerent. Neque videtur adeo magni momenti futurum ad morbi curationem, ſive aqua haereat in duplicatura peritonaeì, ſive inter peritonaeum & membranam tendinoſam. Proderit ſemper noviſſe, an aqua haereat in abdominis cavo, an extra illud, quod quomodo cognoſci poſſit, ſtatim dicetur.

Non incongruum tamen videtur, ſi hoc loco conſideremus, quid probati auctores ſe obſervaſſe teſtentur in cadaveribus hominum, qui hunc morbum paſſi fuerunt.

Nuckius (w), in canibus inſtituto experimento, viderat, vaſa lymphatica inter duplicaturam peritonaei decurrere, & inde deduxit originem *hydropis peritonaei*, quem novum morbum vocat, quod antea illum incognitum fuiſſe crediderit. Speciatim autem in helluonibus, voracibus, & gravidis, hunc morbum metuendum eſſe voluit, dum ab una parte ventriculus & inteſtina repleta, vel uterus diſtentus, premit, ab altera parte muſculi abdominales renituntur ; hinc facile poſſe vaſa lymphatica nimis impleta rumpi & lympha ſic ſtillare intra duplicaturam peritonaeì. Poſtea narrat caſum hydropicae mulieris, cujus cadaver inciderat, prius poſt mortem prope umbilicum inſtituta paracenteſi, & no-

(u) Perſpirat. dicta Hippocrat. pag. 290. (w) Adenograph. curioſ. pag. 99. &c.

& nonaginta quinque libris aquae eductis. Dein inciſis abdominis integumentis mirabatur, nulla apparere oculis viſcera (aſcitem enim eſſe crediderat) diligentiori autem examine, & cultri acie profundius adacta, viſcera, quae antea latuerant, in conſpectum venerunt omnia, & *Peritonaeum ſacciformem induiſſe figuram, intra cujus duplicaturam tanta aquarum moles abſcondita fuerat, obſervatum, internamque membranam ab externa ſeceſſiſſe, & adeo incraſſatam fuiſſe, ut altera tantum peritonaei lamina naturalem hujus membranae conſtitutionem triplo quadruplove craſſitie ſua ſuperaret, & cavitate ſua accuratiſſime aquam extravaſatam ſervaret, ut ne guttula quidem abdominis viſcera irroraret*. Deinde recenſet *Tulpii* (x) ſimilem obſervationem de muliere hydropica, quae centum & decem aquae libras geſſit inter duplicaturam peritonaei, & tantum aquarum pondus ſeptem plus minus annis animoſa tulit, ita ut potuerit, perinde atque ſaniſſima, deambulare, peregre proficiſci, imo, quod magis mirum erat, excelſam Clivenſium turrim aſcendere. In cadavere omnia viſcera ſana & integra reperiebantur, excepto rene ſiniſtro, qui ſolito major erat, uti & tubis Fallopianis, quae erant planè imperviae. Peritonaei autem tunicae, inter quas haeſerat aquoſa ingens haec colluvies, craſſitiem habebant digiti annularis.

Plures ſimiles caſus in Hiſtoria Medica habentur, qui demonſtrant, hydropem maximae molis inveniri ſatis frequenter in abdominali regione, & tamen extra abdominis cavum, nec operae pretium videtur, plures recenſere. Interim ſemper invenitur, quod membranae, quae continent aquas, degeneraverint plurimum, & incraſſatae fuerint; adeoque non videtur inde certo concludi poſſe, quod aquae inter duplicaturam peritonaei haeſerint. Illi enim, qui contrariam ſententiam tenent, poterunt ſtatuere, quod cellulosa tunica, inter peritonaeum & expanſionem tendineam muſculorum abdominalium locata, longe aptior videatur, ut ſic degeneret, quam ſimplex & tenuis membrana; hincque affirmabunt, poſteriorem talis ſacci hydropici partem eſſe peritonaeum, anteriorem vero conſtitui ab expanſione tendinoſa. Praeterea obſervationes habentur, quae affirmant, tales aquarum collectiones inter peritonaeum & muſculos fuiſſe inventas (y); licet & alii plures teſtentur, illas haeſiſſe inter duplicaturam peritonaei; verum dum hos caſus attente perlegi, non vidi, quod hoc accurrate demonſtraverint, ſed plerumque, prout in hac illave opinione fuerint, pronunciaverint aquas in abdominali regione, ſed extra cavum abdominis repertas, fuiſſe in duplicatura peritonaei, vel inter peritonaeum & muſculos abdominales.

Celeberrimus Mead (z) peritonaeum agnovit eſſe duplicem membranam

(x) Obſervat. Medic. Lib. IV. cap. 44. (y) Philoſoph. Tranſact. N°. 299. p. 1977. Abridg. T. V. p. 286. (z) Monit. & Praecept. Medic. p. 126. &c.

nam; & hinc triplicem aſcitis ſpeciem ſtatuit, unam, ubi aqua in cavo abdominis collecta ſtagnat; alteram, ubi inter tendines muſculorum abdominis, qui transverſales dicuntur, & peritonaeum, aqua effunditur; tertiam denique, ubi in medium tunicarum peritonaei illapſus humor harum diſtenſione largum ſibi receptaculum format. Rariſſimum autem caſum vidit in cadavere mulieris quadraginta annorum, in quo omnes tres illae hydropis ſpecies aderant: *Inciſo enim cadavere, effluxit primum ex cavo, quod muſculorum transverſalium tendines a peritonaeo ſejuncti confecerant, magna aquae copia, admiſtis multis hydatidibus largis & nondum diſruptis. Dein, ſecto peritonaeo, craſſiuſculi & viſcidi humoris librae ſeptem aut octo eductae, quibus glandulae multae corruptae admiſcebantur. Mirabamur jam, nulla ſe in conſpectum dare inteſtina, quae fruſtra quaeſivimus; donec, craſſa membrana corii inſtar diſſecta, ventriculum & omnia inteſtina ſimul cum omento in anguſtum ſpatium coacta, & quaſi occultata, tandem reperimus. Membrana haec erat pars interior peritonaei, quod duplex eſſe jam diximus; cujus pars exterior, quum corium, ut notavi, prope referret, facile prima facie ita nobis impoſuit, ut totum eſſe peritonaeum putaremus.*

Ex omnibus hactenus dictis videtur ſequi, quod inter duplicaturam peritonaei hydrops naſci poſſit, quamvis forte rarius id contingat: non ſemper autem adeo facile diſtinguitur, an inter peritonaeum & tendines transverſalium muſculorum, an vero in duplicatura peritonaei, haereat aqua, cum membranae adeo degenerent, neque ſemper cadavera hoc morbo defunctorum diſſecantibus ſatis temporis concedatur, ut ad amuſſim omnia inquirere poſſint.

Sequitur jam, ut agatur de ſignis, quibus cognoſci poteſt hydrops aſcites, qui extra cavum abdominis colligitur: facile patet, haec ſigna diſtinctius poſſe cognoſci, morbo incipiente, quam poſtea, ubi in immanem molem talis hydrops excrevit.

Celeberrimus Littre [a] deſcripſit caſum matronae, quae hydrope peritonaei periit; & indicia hujus morbi accurate recenſet; ſunt autem ſequentia.

1°. Si ſenſim inceperit, & lente admodum augeatur, morbus; quod imprimis obſervatur in hydropis talis initio.

2°. Si venter aequabiliter non tumeat, uti fieri ſolet, dum in abdominis cavo aqua colligitur, ſed circumſcriptus, praecipue in anteriore ventris parte, tumor appareat, cujus figura in diverſo corporis ſitu vix mutatur. Sic enim diſtinguitur ab hydrope in cavo abdominis collecto; niſi enim admodum jam diſtentum fuerit abdomen, mutatur tumoris locus, prout in hoc illudve latus aeger decumbit. Sic pariter diſtingui poterit ab ovarii tumore incipiente, qui inferiorem lateralem abdominis regionem occupat, & plerumque obtuſum quemdam dolorem comitem

(a) Academ. des Sciences l'an 1707. Memoir. pag. 667. & ſeq.

tem habet. Notandum tamen eſt, quod obſervatum fuerit [b], cavum abdominis bifariam diviſum fuiſſe dura, & pollicem craſſa membrana, oblique poſita, ſic ut inciperet a rene dextro, & inde deſcendens terminaretur ad trium pollicum diſtantiam ab inferiore parte renis ſiniſtri: in ſuperiore parte abdominis nihil extravaſati aderat, in inferiori autem parte nigra, ſpiſſa, glutinoſa, colluvies aderat cadaveroſi foetoris. Patet facile, in tali caſu abdomen non fuiſſe aequabiliter diſtentum.

3°. Si locus in abdomine inveniatur, ubi nulla fluctuatio percipitur; nempe extra limites circumſcripti tumoris.

4°. Si extrema corporis inferiora non tumeant, vel ſaltem parum & tardè admodum intumeſcant.

5°. Si diu abſque inſigni functionum laeſione ferat aeger malum, & vix aliam patiatur moleſtiam, quam a mole & pondere tumoris ſenſim aucti.

Certe ultra triginta annos tumidiſſimo ſic abdomine vixit mulier, ſatis caeterum ſana, abſque ulla crurum intumeſcentia, in cujus cadavere ingens aquae copia in peritonaei duplicatura inventa fuit (c).

Mirabilior adhuc caſus legitur de muliere, quae per quadraginta quatuor annos hunc morbum tulit, & tandem octuageſimo ſecundo anno mortua fuit, tumore hydropico toto fere illo tempore permanente in eodem ſtatu. Poſt mortem ultra quinquaginta pintae liquoris foetidi, ſpiſſi, viſcoſi, ſalini, inventae fuerunt inter lamellas peritonaei [d].

Addit *Celeberrimus Littre*, in loco modo citato, & alia quaedam ſigna, quae poſt paracenteſin inſtitutam obſervari poſſunt in hac hydropis ſpecie. V. g. ſi omnis omnino aqua effluat, & ſi, evacuato penitus tali ſacco, aqua tepida per cannulam injecta ilico redeat tota &c. verum de his ſignis hic loci non agitur, poſtea de illis dicendum erit. Conſiderantur enim nunc tantum illa indicia, quae morbum in ſuo initio detegunt.

Cum autem aqua extra cavum abdominis haereat, viſcera non macerantur in hac colluvie; hinc diutius morbum ſuſtinere poſſunt tales aegri, commoda adhuc ſatis ſanitate gaudentes; & obſervationes fidae docuerunt, quod & color bonus faciei, urinae naturalis ſatis libera excretio, appetitus, digeſtio, alvi egeſtio, per plures annos fuerint integra. Unde iterum morbi hujus ſigna deduci poterunt. Moles ſola, dum multum increvit talis hydrops, moleſta eſt, & premendo viſcera nocet: cum autem & peritonaeum, & abdominis integumenta, facile cedant, primis morbi temporibus viſcera abdominalia non adeo multum comprimentur.

Sed & felicior poterit ſperari cura, cum integre talis ſaccus per paracenteſin evacuari poſſit; & ſi admiſſo aëre putredo inciperet naſci in hoc

(b) Ibidem l'an 1703. Memoir. pag. 114. (c) Philoſoph. Tranſact. N°. 348. pag. 458. Abridgem. Tom. V. pag. 288. 289. (d) Medic. Obſervat. and Inquiries Tom. I. pag. 7. & ſeq.

hoc cavo, per injectiones detergentes & antiſepticas poſſet haec emendari, limoſa foex, quae ſuperficiem talis ſacci oblinire ſolet, poſſet ſimul ablui, & ſic depurari latera ſacci, ut moderata compreſſione accedente ſpes ſit, concreſcere poſſe, ſicque morbum integre curari.

Sequitur jam, ut conſideretur aſcites, qui fit ab aqua accumulata in ipſo abdominis cavo; qui iterum duplex eſt. Vel enim libere fluctuat, & omnia abdominalia viſcera alluit, vel in dilatatis glandularum cavis aut vaſis colligitur; qui & hydrops cyſticus, & ſaccatus, vocari ſolet.

Dum in abdominis cavo colligitur fluctuans aqua, nullum ſui indicium dabit, niſi dum incipit aucta copia diſtendi abdomen: verum quidem eſt, quod ex morbis praegreſſis, colore corporis mutato, urina parca &c., Medicus prudens ſaepe colligit, hydropem metuendum eſſe, ſicque illum praevidet futurum: verum hic agitur de ſignis morbi praeſentis: cum autem aqua, incipiens colligi in cavo abdominis, pondere ſuo inferiora petat, tumor ille ab inferiori abdominis parte incipiet, & ſenſim aucta copia extravaſati liquidi aſcendet: hinc mirum non eſt, quod in ipſo ſui initio aſcites facile diſtingui nequeat. Hoc videtur indicaſſe *Aretaeus* [e], dum dicit: *Neque enim in inferiore ventre fluctuans humidum hydropa nuncupamus: quandoquidem neque ibi vitium eſt, ſed quum morbum conſequitur tumor, inflatio, coloris foeditas, iſte in aquam habitus colliqueſcens, hydrops eſt, & vocatur.* Deinde paulo poſt addit: *Si aqua copioſa in peritonaeo contineatur, natentque in humore inteſtina, aſciten cognominarunt.* Notat ſimul, hydropi, qui in ilibus fit, unam earum, quae totum corpus inflant, copulari nonnunquam: ideo videtur & ſignis hydropis aſcitis addidiſſe ſigna hydropis anaſarcae; ſic enim habet: *In Aſcite in ilibus tumorem, in pedibus inflationem* (οἶδος), *videre licet: facies, brachia, & reliqua, gracilia cernuntur, intumeſcunt teſtes, praeputium, & totus colis ob inaequalitatem tumoris tortuoſus eſt. Tangito vero, & aliquam in partem manum imprimens intro moderate pellito, ad alias enim partes humiditas transfluet. Verum etiam in corporis ad alterutrum latus converſionibus humor in locum declivem & tumorem, & fluctuationem faciet; fluctuantisque liquoris ſonitus exauditur.*

Patet ergo, quod, cum impleri incipiat aqua abdomen, in ilibus primo tumor appareat; dumque magis & magis impletio haec augetur, preſſio major fit in abdominis inferiora, unde venae iliacae comprimuntur; & hinc in aſcitide crura & femora frequentius tument; cum e contra, ubi aqua inter muſculos abdominis & peritonaeum, vel in duplicatura peritonaei, colligitur, venae iliacae non premantur, & ideo, uti modo dictum fuit, tunc artus inferiores vel omnino non, vel parum tantum & tarde, tumere incipiant; quando nempe immaniter jam aucto tumore viſcera abdomine contenta multum comprimuntur.

Z 2 Flu-

(e) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 48. 49.

Fluctuatio autem aquae contentae, & delapſus verſus latus, in quod aeger decumbit, omnium facillime deprehenduntur, quando totum abdominis cavum nondum aqua repletum eſt. Dum enim lagena liquido penitus plena concutitur, nullus ſonus, nulla fluctuatio, percipitur. Cum autem Medici quandoque non vocentur niſi morbo jam adulto, dum totum abdomen jam plenum turget, majori cautela opus erit, ut certa habeatur diagnoſis. Multum juvabit certe, ſi incipientis morbi hiſtoria ritè cognoſci poſſit; ſed & ſaepe haec deficit, vel ab aegro & adſtantibus vix accurata ſperari poteſt. Solent autem Medici ſic examinare tumidum abdomen. Digitos applicant utrimque lateribus abdominis, dein uno digito fortiter percutiunt unum latus, ſi tunc ſentiant undulationem digitis eodem tempore oppoſito lateri applicatis, credunt impletum eſſe liquido abdomen, & non ſine ratione. Notavit Celebris *du Verney junior* [*f*], quandoque ob nimiam tenſionem, vel ob craſſitiem integumentorum, nequidem hoc modo percipi fluctuationem; tuncque voluit, ut, una manu umbilico impoſita, percutiatur inferior abdominis pars, ita ut percuſſionis impetus dirigatur verſus ſuperiora abdominis. Quamvis autem egregius ille vir ſatis verſatus fuerit in hoc aſciticorum examine, fatetur tamen candidè, ſe aliquoties deceptum fuiſſe in diagnoſi, dum fluctuationem ſe percepiſſe arbitrabatur, cum tamen poſtea nullam inveniret aquam in cavo abdominis, ſed inteſtina flatibus & glutinoſa materia plena.

Videmus, optimos Medicos, & admodum verſatos in hujus morbi diagnoſi, quandoque tamen hallucinatos fuiſſe. *Sydenhamus* [*g*] monuit, excreſcentias carnoſas praeternaturales quandoque abdominis hydropem mentiri, uti & flatus, de quibus poſtea agetur, ubi *Tympanitidis* fiet mentio. Mirus talis caſus legitur [*h*]. Matrona quadraginta ſeptem annorum, ob mortem unici filii afflictiſſima, incepit languere, & emaciari: abdomen poſtea intumuit ſenſim magis magisque, & cum omnia ſigna aſcitidis adeſſe viderentur, tentata fuit paracenteſis in quartam vicem usque, abſque ullo fructu, cum nulla omnino exiret aqua, licet fluctuatio manifeſtè perciperetur. In cadavere inveniebatur ren ſiniſter immaniter auctus mole, ita ut triginta quinque libras aequaret pondere, totus a ſtructura ſua naturali degenerans. Aqua, cujus fluctuatio in vivente percepta fuerat, haerebat tantum in vacuis intervallis, quae a rene tam enormiter tumido relinquebantur; adeoque non mirum erat, evacuationem per inſtitutam paracenteſin non ſucceſſiſſe. Alia ſimilia exempla apud *Bonetum* [*i*], & alios, habentur.

Pa-

(*f*) Academ. des Sciences l'an 1703. Memoir. pag. 186. (*g*) De Hydrope pag. 611. (*h*) Academ. des Sciences l'an 1732. Hiſtoire pag. 45. & ſeq. (*i*) Sepulcr. Anat. Tom. II. pag. 448. & aliis pluribus in locis.

Patet ergo, nihil temere hic concludendum eſſe, & famam Medici ſaepe in hac diagnoſi periclitari, niſi ad omnia, quae toto morbi tempore contigerunt, attentiſſimus fuerit.

Verum ſi tanta requiritur prudentia, ut ſtatuatur, an abdominis tumor ab aqua collecta pendeat, major adhuc deſideratur, ut de indole & dotibus contenti in abdominis cavo humoris quis decernat. Stupebat Celebris *Vernage* (k), dum pertundebatur abdomen hydropicae virginis, loco aquae exire liquidum, quod colore & conſiſtentia lac referebat, imo & ſapore utcumque, niſi quod ſalſius eſſet: ſpumeſcebat lactis inſtar, dum ex alto cadebat, intumeſcebat igni impoſitum, attamen multo levius erat lacte, nec coagulabatur per acida, ſed per ſalem tartari admiſtum. Singulis quindecim diebus debebat repeti paracenteſis, & ſingulis vicibus educebantur tredecim, quatuordecim, imo & quindecim, pintae: integro anno morbum paſſa, periit. Poſt lapſum in caput ſaniſſima ante puella ſeptem annorum languere incepit; chyloſa materies una cum foecibus exibat, corpus totum emaciabatur: ceſſavit dein chyloſus ille alvi fluxus, & abdomen incepit tumere: paracenteſi facta, ſex ſeptemve pintae liquidi chyloſi eductae fuerunt, & poſt quindecim dies periit: poſt mortem ſimilis liquidi eadem quantitas in cavo abdominis inventa fuit (l). Quandoque, licet manifeſta fluctuatio percipiatur, pertuſo abdomine pauca copia exprimitur tremulae quaſi gelatinae; quod mihi contigit, dum in annoſa virgine, quae nullo modo perſuaderi ſe paſſa fuit, ut Chirurgi manum admitteret, paracenteſin inſtituiſſem: licet enim amplam ſatis cannulam adhibuiſſem, educta acu triquetra, nihil effluxit: immiſſus tamen per cannulam ſtylus nullum offendebat obſtaculum; & vix, compreſſo turgido abdomine, decem unciae gelatinae ſubfuſcae educi potuerunt.

Aliquando aquae cruentae, quandoque virides, fuſcae &c., exeunt: imo, repetita ſaepius abdominis punctione, ſingulis vicibus prodit diverſis dotibus praeditus humor, uti poſtea patebit, quando de paracenteſi dicetur. Hinc videtur, tutius eſſe, ut Medicus, ante paracenteſin inſtitutam, de peculiari indole liquidi in abdomine contenti nihil affirmet.

Verum non ſemper in aſciticis contentus in abdomine humor libere fluctuat, ſed invenitur ſaepe in majoribus vel minoribus cavis membranaceis contineri; & tunc hydrops ſaccatus vocari ſolet.

Degenerare poſſe ſic cavos folliculos membranoſos, ut lympha collecta turgidi magis magisque extendantur, & ſaepe in magnam molem, ſi quacumque de cauſa emiſſarium horum fuerit impervium, facile concipitur, ſimilesque tumores in externis corporis partibus ſaepius videmus; uti v. g. in limbis palpebrarum; & ſolent hydatides vocari. Sed & in tu-

(k) Academ. des Sciences l'an 1700. Hiſtoire pag. 15.

(l) Academ. des Sciences l'an 1710. Hiſtoire pag. 52.

tunica celluloſa idem contingere poſſe certum eſt: vidi tales parvas hydatides in albo oculi, ad limbum corneae & ſcleroticae, imo in ipſius corneae ſuperficie, quae apice lanceolae apertae ſtatim ſubſidebant abſque ullo incommodo remanente. Verum & ipſa vaſa corporis ſic poſſe degenerare, ut in hydatides abeant, alia occaſione ad §. 112. 1., ubi de obſtructione agebatur, notavi: integram enim placentam uterinam in hydatides mutatam obſervavit *Ruyſchius*, & ipſe partem talis placentae ſervo. Verum tunc ſimul monitum fuit, quod quandoque tales hydatides inventae fuerint libere fluctuantes, abſque omni nexu cum ſe invicem vel vicinis partibus, in majori ſacco membranaceo: imo quandoque inventae fuerunt majores hydatides, quae minores alias, in ſuo cavo libere fluctuantes, continebant.

Veteres Medici hanc morbi ſpeciem obſervaverunt. *Aretaeus* [*m*] enim ſic habet: *Alia quaedam hydropici morbi ſpecies talis agnoſcitur: veſiculae quaedam puſillae, crebrae, humoris plenae, in loco, ubi aſcites fieri ſolet, excitantur. Caeterum quod humore multo impleantur, illud indicio eſt. Si abdomen perforaveris, parum admodum humoris effundes, ab interiori nempe parte veſica occluſit; at ſi in veſicam inſtrumentum impuleris, iterum effluit: haec autem hydropis ſpecies haud levis eſt.*

Ingenue ſimul fatetur, ſe nihil certi habere, quod diceret de harum veſicularum origine. Sed & *Aëtius* (*n*) ſimiliter ſic ſcribit: *Fiunt etiam aliquando bullae inter peritonaeum, pelliculam, & inteſtina, figura veſicae ſimiles & ſeroſum humorem continentes: hae ipſae ſane per fluctuationes quaſdam inaequales deprehenduntur: nimirum proprium locum, ſecundum lineamenta quaedam diſtributum ac velut circumſcriptum, ipſo humore tenente.*

Licet autem in folliculorum praeternaturaliter dilatatorum, vel membranae celluloſae, cryptulis origo hydatidum a multis ponatur; tamen & aliis viſum fuit, vaſa lymphatica ad talem degenerationem imprimis aptiſſima eſſe. *Nuckius* [*o*], qui in rimandis vaſis lymphaticis diligentiſſimus fuit, illa in hydatides morboſe mutari, aſſerit: *Celeberrimus Morand* [*p*], ſententiam *Nuckii* amplexus, illam ſatis ingenioſe explicat & confirmat. Plerumque hydatides ſub tunica externa viſcerum haerent in primo ſuo ortu, ſed in eodem loco copia vaſorum lymphaticorum adeſt; hydatides lympham continent ſimilem, ac per vaſa lymphatica fluit: vaſa lymphatica in tota ſua longitudine nodoſa quaſi apparent, dum ubique binis valvulis oppoſitis illorum cavum diſtinguitur, quarum valvularum apparatus talis eſt, ut lymphae, verſus latiorem partem horum vaſorum fluenti, facilem viam praebeat, retrogrado autem motui, a latiori horum vaſorum parte verſus anguſtiorem, obicem ponat. Simul

(*m*) De Cauſ. & Sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 51. (*n*) Sermon. X. cap. 20. pag. 234. (*o*) Adenograph. Curioſ. pag. 99. (*p*) Academ. des Sciences l'an 1723. Hiſtoire pag. 32. & ſequent.

mul obſervatur, quod vaſa lymphatica ad ſingula loca, ubi valvulae ponuntur, magis conſtricta appareant. Ipſae autem hae valvulae ab illa parte, quae latiorem vaſorum lymphaticorum partem ſpectat, cavae ſunt, ab altera parte convexae. Si jam a quacumque cauſa tenera haec vaſa lymphatica comprimantur, vel obſtaculum quodcumque naſcatur, quod impedit liberam lymphae in majores venas evacuationem, turgebunt haec internodia, valvularum cava ſuperficies ab incumbente liquido diſtendetur, binae ſibi mutuo accumbentes valvulae dilatatae preſſione, & plaſtica lymphae indole, uniri poterunt ac concreſcere; ſicque tota vaſis lymphatici pars inter bina valvularum paria in hydatidem extendetur, dum lympha ſequens perpetuo urget, antequam valvulae penitus inter ſe concreverint: nec impoſſibile videtur, hydatidem ſic natam poſſe a reliqua continuitate vaſis, cum haec tenerrima ſint, ſolvi, & in cavum abdominis decidere; ſicque intelligeretur ortus hydatidum libere fluctuantium.

Voluit & egregius ille vir, quod valvulae multum diſtentae poſſent ſingulae abire in hydatides, dum ſenſim a lympha degenerante ex valvula naſceretur integra ſphaerula; & cum inter binas tales ſphaerulas contiguas adhuc aliquod interſtitium maneat, aliqua copia lymphae tranſiens poſſet augere naſcentium ſic hydatidum molem, donec tandem pauculum illud, quod transprimitur adhuc, tardius motum, vel omnino ſtagnans, concreſceret, & adhaereret formatis jam hydatidibus. Sic explicare conatur originem hydatidum, quae racemoſae vocantur, cum racemi uvarum inſtar cohaereant.

Cum autem, uti poſtea ad §. 1229. dicetur, omnes pertinaces viſcerum obſtructiones, & ſcirrhi inter cauſas hydropis numerentur, non adeo improbabilis videtur haec opinio, quod hydatides a morboſa vaſorum lymphaticorum degeneratione fieri poſſent; quamvis non careat adhuc omni difficultate, quam forſan diluet ulterior hujus morbi obſervatio.

Quidquid ſtatuatur de origine hydatidum, certum eſt, illas inveniri in cadaveribus demortuorum. *Celeberrimus Bianchi* (q) teſtatur, ſe vidiſſe in homine quadragenario *viſcera abdominis omnia*, *Hepar*, *Lienem*, *Meſenterium*, *Pancreas*, *Renes*, *Veſicam*, *Inteſtina &c.*, *non tantum innumeris pene utriculis ſero turgidis*, *ac omnimodam hydatidum ſpeciem repraeſentantibus*, *obſita; ſed hae inſuper ſuppoſitae hydatides ſibi invicem per quatuor aut quinque plana denſiſſimè ſuperincumbebant*. Cum autem & in ipſis inteſtinorum cavis ſimiles hydatides deprehenderet, neque in viſcerum ſuperficie vaſa lymphatica tam denſo agmine ab Anatomicis deprehenſa fuerint, ut plurimis ſtratis ſibi mutuo incumberent; hinc noluit hydatides ad lymphaticorum vitia referre, ſed potius diſperſis cingentis tunicae elevationibus a ſero ſubter effuſo illarum originem tribuit. Summa autem

(q) Hiſtor. Hepat. Tom. I. part. 2. cap. 3. §. 2. pag. 139.

tem pelluciditate a reliquis aquoſis tumoribus hydatides diſtingui afferit.

Similis etiam caſus legitur apud *Schenckium* [r], de muliere hydropica, in qua omnia viſcera, & in externa ſuperficie, & in cavis ſuis, habebant cyſtides pendulas, plenas aqua citrina, quae etiam poſt vigeſimum diem nullum contraxit foetorem. Nequidem cava cordis, pericardii, ventriculi, inteſtinorum &c., erant immunia ab hoc morbo; quod ſatis mirum videtur. Numeroſa apud Obſervatores exempla hydropis ſaccati occurrunt, ſed plura recenſere ſuperfluum videtur.

Utile tamen ſemper erit Medico, ſi ſcire poſſit, an tumor abdominis a fluctuante in cavo abdominis aqua fiat, an vero ab hydrope, ſaccato dicto. Antea jam laudatus *Du Verney* (*s*) haec ſigna collegit: Si nempe lente increverit tumor, ita ut biennium & ultra elapſum fuerit, antequam abdomen in magnam molem intumuerit: Si incipiente morbo tumorem in abdomine rotundum perceperit aeger, qui ſenſim increvit abſque magna moleſtia: Si pedes, crura, femora, tarde tumere inceperint, & venter, mutato ſitu aegri, figuram nunquam mutaverit, uti fieri ſolet, dum hydrops in cavo abdomine colligitur. Apparet, pleraque ex his ſignis ſatis convenire cum illis, quae antea recenſita fuerunt, ubi de dignoſcendo peritonaei hydrope agebatur.

Interim tamen in diagnoſi hac formanda opus eſt iterum magna circumſpectione, ſi Medicus ab initio ipſius morbi non adfuerit aegro. *Tumor obſervatus fuit durus ventris, enormis, aequalis, in corpore ſumme cachectico, ubi omnis ſuſpicio enormis hydropis ſaccati aderat, maxime cum totum abdomen expleret, excepta infima hypogaſtrica regione, in adoleſcente quatuordecim annorum, ſpina ventoſa, omnes dorſi ac lumborum vertebras & os ſacrum exedente, enecti; ubi tamen monſtroſa abdominis moles unice debebatur ſaniſſimis, &, citra notatum Anatomicis exemplum, mole immenſis, Hepati & Lieni* (*t*). Quam turpis error fuiſſet in hoc caſu paracenteſin inſtituere?

Praeterea contingere poteſt, ut ſaccus talis hydropicus a nimia diſtenſione collectae aquae rumpatur, & ſic omnis aqua in cavo abdominis haereat. Verum quidem eſt, quod frequenter talis ſacci latera multum craſſeſcant ſimul, dum diſtenduntur; ſed & poſt mortem, toto abdomine aqua pleno, inventae fuerunt laciniae lacerae ingentis ſacci, qui aquam olim continuerat.

Neque hoc tantum: verum & obſervatum fuit, aquam in cavo abdominis haeſiſſe, licet ſimul hydrops ſaccatus adeſſet. Memorabile exemplum habetur (*u*): Pertuſo abdomine, modica aquae quantitas effluebat, nec ventris tumor multum minuebatur: ſtylo tamen per cannulam immiſ-

(*r*) Obſervat. Medicin. Lib. III. obſerv. 4. pag. 341. (*s*) Academ. des Sciences l'an 1703. Memoir. pag 195. (*t*) Ant. de Haen Meth. Med. part. 4. pag. 99. (*u*) Academ. des Sciences in loco modo citato.

miſſo, certum erat, acum triquetram in cavum abdominis penetraſſe: cannula percipiebatur reſiſtentia manifeſta, cumque ſe certum crederet peritiſſimus in hoc morbo *Du Verney*, cyſtidem ſe tangere, pertudit illam, & effluxerunt circiter ſex pintae humoris flaveſcentis, & mucilaginoſi, qui penitus diverſus erat ab illo, qui prius ex cavo abdominis exiverat. Repetiit in eadem aegra paracenteſin, iiſdem cum cautelis, & poſtea etiam in aliis aegris cum eodem eventu.

Inde tamen apparet, quam certus debeat eſſe Medicus de morbi diagnoſi, antequam audeat reſiſtentem cannulae tumorem, poſt eductam ex cavo abdominis aquam, pertundere, cum toties inventi fuerint ſcirrhoſi tumores hydropem comitantes, qui, diſtento per aquas abdomine, tactum fugiunt.

Verum & obſervatum fuit abdomen admodum tumidum, licet nulla aqua contineretur in cavo abdominis, nec in duplicatura peritonaei, nec inter peritonaeum & muſculos abdominales, ſed totus tumor a vapore rarefacto penderet. *Tympanites* hydrops tunc vocatur, quia turgidum abdomen, dum manu percutitur, reſonat tympani bellici inſtar. Solet etiam a Medicis hydrops ſiccus vocari.

Galenus (w), ubi de plenitudine pulſus diſputat, dicit, tactu non poſſe deprehendi, an ſpiritus ſolus arteriis, an vero etiam quidam humores, contineantur; & hac occaſione pro exemplo confirmante hanc aſſertionem addit, quod nec in hydrope poſſimus ſolo tactu explorare, an humor ſit, an ſpiritus, qui ventre continetur: *Sed ad veram notitiam comparandam pulſare cogimur abdomen* [τὸ ἐπιγάςριον], *ut cognoſcamus, ſi velut tympanum reſonet: ſecundo loco aliter componere hominem, & in latera convertere, quo fluctuationem aliquam audiamus: ac nobis ſtrepitus, per modum tympani, ſpiritum annuntiat, fluctuatio humorem, uno vero admoto tactu diſtentum abdomen non deprehendas, ex aëre ſit, an ex aqua.* Notandum imprimis, quod *Galenus* illud, quod in tympanitide diſtendit abdomen, nunc vocaverit aëra, nunc ſpiritum. Cum autem, uti ad initium hujus capituli probatum fuit, vaporem, qui omnia cava corporis in ſanis hominibus replet, veteres Medici vocaverint ſpiritum; ubi autem vapor ille condenſabatur in humorem, tunc vocaverint ichorem; ſic etiam crediderunt, illud elaſticum fluidum, quod in tympanitide diſtendit abdomen, in aquam mutari poſſe. Unde *Aëtius* (x) de hoc morbo agens dicit: *Tympanites vero flatus aëre repleti ac ſuperflui plurimam collectionem in iiſdem ventri incumbentibus locis facit, ut in principio ſola inflatio eſſe videatur: poſtea tamen flatus inſpiſſatur, & velut nubilus redditur, atque ita una cum flatu quaſi nebuloſus humor conſiſtit ac con-*

(w) De Dignoſc. Pulſ. Lib. IV. cap. 3. Charter. Tom. VIII. pag. 163.
(x) Serm. X. cap. 20. pag. 233.

congregatur. Ita & *Aretaeus* (*y*) hunc morbum vocat *humidam ſuffuſionem, quae in ilibus fluctuat; & prae inflatione, quum verberantur, tympanum quodammodo referant*. Videtur autem omnino fuiſſe in hac opinione, quod condenſatus ille vapor produceret aſcitem: ſic enim paulo poſt legitur: *Tympanias autem, ultra tumoris ſpectaculum, etiam auditu ſonorus eſt, nam ad palmae percuſſum abdomen ſonum edit: neque ad corporis converſionem ſpiritus locum mutat. Etſi enim locus ambiens aliquantum inclinet, ſpiritus tamen aequalis ſupra & infra ubique permanet. Caeterum ſi in nebulam & aquam ſpiritus vertatur (nam Aſcites ex Tympania gignitur), ſi non perfecte aliquando mutatus fuerit, ex dimidio factus in ventre fluctuat.*

Videntur & poſtea quidam ex celebrioribus etiam Medicis in ſimili fere opinione fuiſſe, ac credidiſſe, typanitidem vix habendam eſſe pro peculiari quadam hydropis ſpecie. Sic enim *Celeberrimus Hoffmannus* [z] habet: *Quoad illam ſpeciem, quae tympanitis, itemque hydrops ſiccus, appellari ſolet, ubi abdomen valde tenſum & inflatum ad palmae percuſſum inſtar tympani edit ſonum, ſciendum eſt, eum ſymptoma potius anaſarcae & aſcitis, quam certam hydropis ſpeciem, eſſe dicendam*. Quamvis autem quandoque contingat, tympanitem alios hydropes comitari, vel ſequi, tamen patebit ex ſequentibus, verum tympanitem ſolum inveniri. Imo alio in loco idem *Hoffmannus* [*a*] agnoſcit, quod ſit morbus plane peculiaris, & ſine ulla aquae extravaſatione in abdomine contingat. Minime ergo credendum eſt, dum abdomen inſtar tympani reſonat, ſemper adeſſe aquam ſimul in cavo abdominis, quae paracenteſin indicaret. Turpis enim ſic error fieret, qualis apud *Helmontium* (*b*) legitur: *Vir quidam, ſuaſu medentum, paracenteſim a latere umbilici ſuſtinens, qui hydropicus cenſebatur, utque aquam elicerent, me juvene ſpectante, extracto chirurgi phlebotomo, repente ſidit abdomen, & quam primum periit: editus autem flatus immenſe putidus; & cadaver olebat*.

Requiritur ergo, ut omni cura indagentur ſigna, quae docent, quod tympanites adſit, & quomodo ab aſcite diſtingui poſſit: periti enim Medici in hac diagnoſi quandoque erraverunt, dum pertinaciter affirmabant tympanitem adeſſe, ubi tamen inſtituta paracenteſis monſtrabat aſcitem fuiſſe, & e contra quandoque credebant Medici, ſe manifeſtam percepiſſe fluctuationem aquae in abdomine contentae, dum tamen ſectio cadaveris monſtrabat poſtea, nihil extravaſati adeſſe, ſed totum abdominis tumorem natum fuiſſe ab inteſtinis, flatibus & glutinoſa materia, diſtentis. Ingenue fatetur antea jam laudatus *Du Verney junior* proprium in hac diagnoſi errorem [*c*].

In

(*y*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 49. (*z*) Medic. Ration. & Syſtemat. Tom. IV. part. 4. pag. 425. (*a*) Ibidem pag. 486. (*b*) Capit. *Ignotus Hydrops* pag. 416. ad num. 44. (*c*) Academ. des Scienc. l'an 1703. Mem. pag. 186.

In tympanite nunquam abdomen in tantam molem extenditur, ac in aſcite: abdomen ad latera magis compreſſum eſt, anterius autem magis prominet: non percipitur evidens illa fluctuatio: percuſſum abdomen reſonat, ſed obtuſo quodam ſono, qualem daret tympanum madidum, vel non ſatis tenſum (d). Haec ſigna colligens *Celebris Combaluſier* [e] ita definivit tympanitem: *Eſt totius abdominis utricularius tumor, renitens, ad ſenſum levis, conſtanter ſurſum & verſus umbilicum prominens, percuſſione facta tinniens, preſſus mox ſe attollens, ructu, borborygmis, & contumaci ut plurimum ventris adſtrictione, ſtipatus, a flatibus oriundus.* His autem ſignis alio in loco (f) addit, quod in tympanite alba tenſa & elaſtica cutis ſit abdominis, quae preſſa renititur, prompteque reſilit, quod ex vario decubitu non mutetur ventris forma, & plerumque pulſus ſit plenior ac durior quam in aſcite, ubi minor & languidior eſſe ſolet. Quamvis autem omnia haec ſigna ſuam conferant ſymbolam ad formandam diagnoſin; praecipua tamen ſunt haec bina, ſi abdomen percuſſum inſtar tympani reſonet, & ſi aeger ad ſtateram levis ſit, cum e contra in aſcite aegri ob collectam aquam pondus inſigne habeant.

Cum autem, uti antea ad §. 1224. dictum fuit, in cavo uteri, clauſo ejus orificio, quandoque elaſticus aër collectus inflaverit hoc viſcus; hinc maximè communis olim opinio fuit, tympanitem adeſſe, dum in cavo abdominis aër collectus haereret. Licet autem hoc quandoque fiat, tamen ſectio cadaverum docuit, rarius hoc contingere, & frequentius longe ventriculum & inteſtina, enormiter ab aëre contento & rarefacto diſtenta, tympanitem producere. *Celeberrimus Littre* [g] in pluribus cadaveribus hoc morbo defunctorum paracenteſin inſtituit; non ſubſidebat abdomen, & dum, acu educta, cannulae orificio applicabatur candela, flamma manebat immota, licet abdomen undique premeretur. Dum recens erat tympanites, parum humoris invenit in cavo abdominis; ſi diu duraſſet morbus, tres circiter libras aquae invenit, quae quantitas adeo modica non reſpondebat abdominis diſtenſioni. Semper autem invenit ventriculum & inteſtina diſtenta, imprimis autem craſſa, ita ut coecum & colon quandoque femur humanum mole aequaverint: hinc concluſit, tympanitem non produci ab aëre collecto in cavo abdominis, ſed a ventriculo & inteſtinis inflatis. Eandem ſententiam ſuis obſervationibus confirmavit *Sinopeus* [h], dum, intruſa cannula in tumidiſſimum ventrem cadaveris, quem vix ampliſſimus ſarcophagus capere poterat, nec aqua, nec flatus erupit: poſtea in pluribus vidit, ſimili morbo defunctis, inteſtina enormiter a flatibus diſtenta, dum modica tantum aqua inter anfractus inteſtinorum fluctuaret. Celeberrimus in Viennenſi

(d) Academ. des Scienc. l'an 1703. Mem. pag. 186. (e) Pneumato-Patholog. pag. 23. (f) Ibidem pag. 229. (g) Academ. des Sciences l'an 1713. Memoir. pag. 315. (h) Parerg. Medic. pag. 14.

Lycaeo Profeſſor *de Haen* (*i*), poſtquam varias auctorum de ſede hujus morbi opiniones recenſuit, omnino probat ſententiam *Celeberrimi Littre*, cum in cadavere hominis, qui a triennio tympaniticus vixerat, invenerit colon admodum dilatatum, ita ut in quibusdam locis brachium, in aliis femur hominis adulti, magnitudine aequaret: inteſtina autem tenuia omnia, uti & ventriculus, duplo, triplo, naturalem diametrum ſuperabant, ita ut, enormiter adeo tumentibus his, thoracis figura multum fuerit mutata, & pulmones una cum corde compreſſi. Cum autem utiles ſuos labores quotannis communicare publico ſoleat, candore non minus, quam indefeſſa diligentia, ſpectabilis ille vir, & aliud memorat exemplum tympanitis (*k*), quo per longum tempus jam languerat ſexennis puer, ſic ut nunc plus, nunc minus tumeret, ſed nunquam integrè detumeſceret; ultimis triginta diebus vitae abdomen in immanem increverat molem, una cum alvo ſtricta: haud aequabiliter tamen venter tumebat, ſed eminentiis pluribus, globoſis, & oblongis, inaequalis apparebat. Poſt mortem inciſo abdomine, nihil aquae inveniebatur, ſed totus tumor originem debebat inteſtinis craſſis hic plus, illic minus, dilatatis & impletis: continebant autem aëris immenſam copiam, & multum durarum foecum. Apparet hinc, quomodo poſſit in tympanite abdomen plurimum diſtendi, ſed non aequaliter tamen, magis minusve diſtentis in hoc illove loco inteſtinis: imo in iis locis, ubi foeces durae accumulatae haerent, durities inſignis ſentietur, dum in reliquo abdomine flatulentus tumor adſit tantum. Simul notari meretur diverſus inteſtini coli ſitus, penitus mutatus a naturali, quod ſatis frequenter contingit, uti antea, ubi de vulneribus agebatur, monui.

Cum ergo frequentior tympanitis ſedes in ventriculo, inteſtinis craſſis, tenuibusque, inveniatur, quandoque in ſingulis, quandoque in pluribus, vel omnibus ſimul; & cum obſervata fidelia doceant, inflammatoriis inteſtinorum morbis ſaepe ſucceſſiſſe tympanitem, ſive hydropem ſiccum; intelliguntur quaedam loca *Hippocratis*, quae caeteroquin obſcuriora videbantur. Dixerat enim (*l*): *Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamento purgante, neque alias, ſolvitur, in hydropem ſiccum firmatur*. Tormina enim praecedunt, dum inteſtina flatu diſtenduntur, & cum in ſitu naturali inteſtina tenuia regionem umbilicalem occupent, malum tunc in his haerere videtur, & revera etiam in cadaveribus tympaniticorum inteſtina tenuia admodum diſtenta fuerunt inventa: verum etiam craſſa inteſtina quandoque miris modis ſitum mutant, uti dictum modo fuit, & colon viſum fuit occupaſſe regionem umbilicalem. Si autem valide intumuerint inteſtina, me-

(*i*) Rat. Medend. parte altera cap. 5. pag. 73. & ſequent. (*k*) Ibidem parte quarta pag. 59. & ſequent. (*l*) Aphor. II. Sect. 4. Charter. Tom. IX. pag. 138.

meſenterium neceſſario diſtrahitur, ſi in tenuibus inteſtinis malum haeſerit, meſocolon vero, ſi in craſſis: verum & meſenterium, & meſocolon, uti notum eſt, lumbis annectuntur; & hinc patet ratio, quare lumborum dolor pro praeſagio hydropis ſicci ſecuturi ab *Hippocrate* habeatur. Si autem medicamento purgante dato, aut alio quocumque modo, ſolvatur malum, exturbata inteſtinorum ſaburra, & flatibus, antequam nimis diu diſtenta inteſtina tonum amiſerint omnino, ſanatur malum. In *Coacis Praenotionibus* (*m*) legitur: *Dolor ſupra umbilicum, & lumborum dolor, ſi medicamentis non ſolvantur, in hydropem ſiccum deſinunt.* Tunc autem credi poteſt, in colo inteſtino praecipue haerere ſedem mali. Alibi (*n*) legitur: *Orthopnoeam facit hydrops ſiccus:* dum nempe immaniter diſtento abdomine cavum thoracis arctatur; uti in ſexennis pueri paulo ante memorati caſu contigit. *In hydrope ſicco ſui ſignificationem praemittente, tormina circa tenue* [*inteſtinum*] *incidentia, malum* (*o*). Et paulo ante legitur [*p*]: *In hydropicis ſiccis, urinae ſtillicidia, mala. Malae etiam urinae parva ſedimenta habentes.* Deſignat enim, ventriculum & inteſtina inflata ſic comprimere renes & ureteres, ut ſecretio & excretio urinae turbetur. Sed & ab eadem cauſa aſcites ſaepe naſcitur, uti poſtea dicetur, qui ſe tympaniti jungere poteſt, uti ſtatim apparebit.

Optime explicuit *Celeberrimus Littre* (*q*) modum, quo ventriculus & inteſtina ſic diſtendi poſſint aëre, ut tympanitem producant. Oeſophagus aërem ſemper libere admittit, cum ſuperius pateat; ſed & in ventriculum una cum deglutitis cibis & potibus aërem transmittit: forte etiam, dum ventriculus vacuus eſt, & a binis orificiis ſuis pendulus haeret, vix clauſum tunc orificium ventriculi ſuperius ſatis libere aërem admittere poteſt; qui ergo in ventriculi & inteſtinorum cavo ſatis libere oberrabit. Quem autem uſum habeat aër in digeſtione ciborum, in Phyſiologia explicatur. Aër quidem a calore corporis interni expanditur, ſed tubus totus alimentarius, cum muſculoſus ſit, validisque ſatis tunicis conſtet, reſiſtit ſuae dilatationi; & premit ſemper contenta in ſuo cavo. In vivo animali, ſi ſubito diſſecetur abdomen, inteſtina ſolida apparent & teretia, & vix cavum habere videntur, ſi diſcindantur: in cadavere, inteſtina apparent tenuia membranoſa, & cava multum, dum poſt mortem vis illa muſculoſa ceſſat, quae aëri diſtendenti reſiſtebat. Cum autem viſcera adhuc calida maneant pluribus poſt mortem horis, a rarefacto aëre diſtenduntur inteſtina, dum non amplius ſe contrahere poſſint vi muſculari ſua.

Conſiderabat jam *Celeberrimus Littre*, aërem contentum in tubo alimentario nitentem diſtendere inteſtina, dum rareſcit, & vim contractilem

(*m*) N°. 305. Charter. Tom. VIII. pag. 869. (*n*) Ibidem N°. 424. pag. 877. (*o*) Ibidem N°. 458. pag. 879. (*p*) Ibidem N°. 453. pag. 878. (*q*) Academ. des Sciences l'an 1713. Memoir. pag. 318. & ſequent.

lem inteſtinorum, quae reſiſtit huic dilatationi, tanquam binas potentias ſibi invicem oppoſitas. In ſanitate vis contractilis inteſtinorum praevalet: niſi enim hoc fieret, concipi non poſſet, quomodo ſex & ultra librae aquarum medicatarum, parvo temporis intervallo potatae, integrae reſorbeantur ab inteſtinis, ſic ut nihil per alvum exeat. Si vero aëris nimia copia adſit in tubo alimentario, ſive nimis rarefactus fuerit, a contractione naturali ventriculi & inteſtinorum exprimitur, vel ſurſum per ructus, vel deorſum per flatus. Hinc ventriculus, qui cruda, flatulenta, potus fermentantes, toties excipit, imo his ſaepe repletur, nimis copioſum aërem ab his genitum, vel & nimis ſubito raреſcentem, per os ſuperius, oeſophago continuum, cum impetu explodit. In craſſis autem inteſtinis, in quibus reſidua ingeſtorum pars, exhauſta fere omni materia nutrititia, colligitur, una cum illis, quae ab humoribus corporis noſtri per totam longitudinem tubi alimentarii admiſcentur ingeſtis, putredinis manifeſtae ſigna adſunt; verum alia occaſione ad §. 647. demonſtratum fuit, humores putreſcentes elaſticum aërem producere; & hinc patet, quare inteſtina craſſa prae reliquis flatuum ſedes ſint. Craſſa autem inteſtina majorem diametrum habent, quam tenuia, tunicas fortiores, & triplex ligamentum, quod nimiae extenſioni reſiſtit, totamque longitudinem craſſi inteſtini firmat inſigniter. Hinc renitens craſſum inteſtinum, & irritatum validiſſime ſe contrahens, flatus per vicinam anum expellit. Quanta autem vis ſit, qua ſe contrahit craſſum inteſtinum, vel inde patet, quod robuſtiſſimo homini, etiam invito & renitenti, flatus, imo & foeces, per alvum quandoque exprimantur magna cum vi.

Si jam a quacumque cauſa debilitetur vis, qua inteſtina ſe contrahunt, cedent aëri ſe expandenti, & poterit naſci tympanites; unde poſt morbos longos, debilitatis ſolidis corporis partibus, ſequi ſolet, uti etiam poſt ileum aliquoties toleratum; ut ex caſibus modo allegatis patet. Antea, ubi de inteſtinorum inflammatione agebatur ad §. 960., patuit, partem inteſtini, quae loco obſtructo altior eſt, immaniter diſtendi, inflari, & dilacerari, cum dolore acutiſſimo: verum §. 25. probatum fuit, nimiam diſtractionem fibrae, rupturae proximam, pro effectu ſuo relinquere, debilitatem nimiam. Imo §. 1060. inter cauſas paralyſis numerabatur dolor ingens diuturnus, & quidquid diſtorquendo aut diſtrahendo nervos laedere poteſt. Patet ergo, ex variis cauſis ſic debilitari poſſe fibras inteſtinorum, atque ita enervari muſcularem inteſtinorum actionem, ut cedere debeant aëri expanſo, & ſic magis magisque dilatari, uti in tympaniticis obſervatum fuit.

Licet autem naſcentem tympanitem ſaepe dolor acutus praecedat, dum inflammationem inteſtinorum ſequitur, vel ſaltem moleſta tormina, ſi a mitiori cauſa ſequatur, uti ex *Hippocratis* obſervatis patuit, tamen po-

poſtea, validè jam extenſis inteſtinis, nec amplius ſe contrahere valentibus, dolor ceſſat, paralyticis jam redditis fibris muſcularibus inteſtinorum, ſimili modo ac poſt acerbiſſimos rheumatiſmi dolores toleratos, ſequente paralyſi, dolor ceſſat, deſtructis jam nervis, vel ſaltem per morbum ſic mutatis, ut functionibus ſuis exercendis ſint impares.

Hinc etiam intelligitur, quare in tympanite jam adulto nulli flatus exeant, nulli borborygmi audiantur: uti etiam, cur, ſi curae ſpes adhuc ſit, pro bono omine habeatur, ſi borborygmos percipiat aeger; cum ſignum dent, inteſtina recuperaſſe, vel nondum penitus ſaltem amiſiſſe, vim ſe contrahendi; unde poſtea copioſiſſimi flatus expelluntur, & tunc ſubſidet abdomen ſatis ſubito, licet quandoque poſtea intumeſcat denuo, donec tandem, idoneis remediis adhibitis, inteſtina debitum robur acquiſiverint, non amplius redeunte abdominis tumore.

Memorabilis talis caſus legitur (*r*): Puella viginti duorum annorum, poſt febrim tertianam peſſime tractatam, & per ſeptem ac ultra menſes pertinaciter manentem, ſumſit aliquot doſes corticis peruviani: incepit poſtea pati acutos dolores in lumbis & abdomine, qui plerumque incipiebant circa dextrum os ilii, dein aſcendebant, & tranſverſim ſecundum ventriculum ad latus ſiniſtrum pergebant: aderant tormina, borborygmi; abdomen intumeſcebat, & quandoque in magnam molem aſſurgebat; deinde abſque ulla evacuatione facta gradatim ſubſidebat, ita tamen ut nunquam penitus detumeſceret: hyeme ſequenti per aliquod tempus libera erat ab his malis; ſed veris initio eadem ſymptomata redibant; & abdomen ſemper tumidum erat; ſed aliquando tumor adeo augebatur, ut integumentorum abdominis crepatura metueretur; abſque tamen ulla evacuatione denuo gradatim minuebatur tumor; & tunc tactu percipiebantur in abdomine quaſi pilae protuberantes in variis locis, praecipue in utroque abdominis latere. Appetitus erat integer, ſitis nulla, urina reſpondebat potus aſſumti quantitati. Purgantibus datis foeces evacuabantur; ſed vix aliquid flatulenti; & parum mutabatur abdominis tumor: varia tentabantur remedia, externa & interna, ſed vix ullo cum ſucceſſu: Alvus ſemper erat ſtricta, flatus nulli exibant. Tandem inceperunt murmura & borborygmi in abdomine; aliquid ſanguinis exivit ano; antea enim haemorrhoïdum fluxum paſſa fuerat; poſtea per biduum flatus ſurſum & deorſum tanta cum vi exibant, ut nemo aegrorum, in eodem noſocomio decumbentium, tolerare potuerit; abdomen detumeſcebat, & reddebatur mollius; pergebat flatuum exploſio, & quamvis tumor abdominis ſubinde rediret, datis corroborantibus adeo convaluit, ut duris laboribus ferendis par eſſet, & integra poſtea maneret ſanitas, licet plerumque nudis incederet pedibus, validos perficeret labores, nec exquiſito victu uteretur.

Vi-

(*r*) Medic. Eſſays Tom.I. N°. 31. pag. 296. & ſequent.

Videtur ex deſcriptione miri morbi tympanites adfuiſſe, diſtento inteſtino colo in toto ſui tractu: tumores illi duri procul dubio a foecibus induratis facti fuerunt; ſi enim ſcirrhoſi fuiſſent, non tam facilis cura ſperari potuiſſet. Reſtituto robore inteſtini dilatati fibris, flatus exploſi fuerunt, abdomen ſubſedit, retentae foeces purgantibus ac clysmatibus fuerunt expulſae, & optata rediit ſanitas.

Neque videtur impoſſibile, ut poſt mortem flatus quandoque viam inveniens per anum exeat, & abdomen, antea immaniter tumens, ſubito ſubſideat. Mirabatur *Ballonius* (*s*), dum hoc viderat contigiſſe in ſocru ſua, & in alia adhuc matrona: *Quum utraque hydropica foret, & aqualiculus valde diſtenderetur, partim aquis, partim flatu aliquo, poſtquam utraque exſtincta eſt, ita reſedit venter, acſi nusquam intumuiſſet.* Videtur autem ille tympanites in inteſtinis ſedem habuiſſe; ſi enim in cavo abdominis haeſiſſet, & non in tubo alimentario, vix intelligi poterit, quomodo tumor poſt mortem evanuerit, integris manentibus abdominis integumentis.

Ex omnibus his concludi poſſe videtur, tympanitem frequentiſſime ſedem habere in ventriculo & inteſtinis, imprimis craſſis. Nec videtur tamen omnino negari poſſe, quod tympanites quandoque inventus fuerit in cavo peritonaeo. Obſervationes enim fideles docuerunt, revera hoc contigiſſe. Ne autem longior ſim in his enarrandis, unicam tantum ſelegi, quae a *Celeberrimo Buyſchio*, adeo verſato in ſecandis cadaveribus, facta fuit, praeſente *Heiſtero*, qui certe facile in ſimilibus falli non poterat [*t*]. Mulier nempe, in flore aetatis, ſubito moriebatur; cum autem abdomen admodum tumeret, & gravida crederetur, cupiebant parentes & maritus, ut poſt mortem ſedulo indagaretur, an gravida foret, & quid lateret mali. Dum *Ruyſchius* ſolita ſua prudentia & dexteritate abdomen aperire tentabat, levi foraminulo in cavum abdominis penetrante, cum ſtrepitu exibat aër copioſus, & mox totum abdomen concidebat. Uterus vacuus & contractus inveniebatur, ſolum omentum contabuerat, reliqua viſcera tam in pectore, quam abdomine, ſana erant, nec *Ruyſchius* detegere poterat, quomodo, aut per quas vias aër in cavum abdominis venire potuiſſet. Oppido rarum eſſe, quod tympanites abdominalis inveniatur, teſtatur & *Heiſterus* jam ſeptuagenarius; licet enim ſpatio quadraginta ſex annorum plura tympanite defunctorum cadavera ſecuiſſet, nunquam invenit aërem in cavo abdominis, ſed ſemper inteſtinis admodum diſtentis. Hodie certo novimus, uti pluribus in *Capitulo de Flatibus* dictum fuit, aërem incredibili copia haerere in fluidis & ſolidis corporis noſtri; verum quamdiu cohaeret partibus corpus conſtituentibus aër, in ſua elementa quaſi diviſus, non eſt elaſticus:

(*s*) Epidem. & Ephemer. Lib. II. Tom. I. pag. 176.

(*t*) Heiſter. Medic. Chirurg. und Anatom. Wahrnehmungen pag. 28.

cus; at ubi aucto calore, vel per inteſtinum motum fermentationis, aut putrefactionis, nexus ille & cohaeſio aëris cum ſolidis & fluidis noſtri corporis partibus ſolvitur, redit ſolita aëri elaſticitas, & dilatabilitas ad leve etiam caloris augmentum. Cum autem in cadavere hujus mulieris omentum tabidum inveniretur, non adeo difficile intellectu videtur, quare abdomen adeo intumuerit, &, levi vulnuſculo inflicto abdomini, aër cum impetu & ſono eruperit.

Haec eſt ratio, quare, dum in peſſimis morbis omnia in putredinem vergunt, tympanites mortem brevi ſecuturam praecedat. Ubi de *Synocho putrida* agebatur, §. 735. notatum fuit, quod mors inſtet, *ſi hypochondria tenſa & inflata fuerint*. Sic etiam ad §.1104., ubi de *Bile atra turgente* dicebatur, notatum fuit, quod materies atrabilaria putrefacta, ruptis viſcerum vaſculis in cavum abdominis effuſa, tympanitem producat: ob eandem cauſam cadavera ſubmerſorum poſt aliquot dies, inflato admodum abdomine, in ſuperficiem aquae emergunt. Facile ſimul patet, ex gangraenoſis inteſtinis aërem in cavum abdominis penetrare poſſe; unde & Ileum paſſis, & moribundis, abdomen inflatur: ob eandem cauſam &, ſi vermes perforaverint inteſtina, tympanites abdominalis naſci poterit.

Cum autem tympanites inteſtinalis longe frequentius obſervetur, quam abdominalis, de illo cogitare imprimis ſolent ſemper Medici: quaedam tamen ſigna videntur, quibus hae binae tympanitidum ſpecies diſtingui poſſent. Si enim poſt ventris tormina, & dolorem lumborum, infletur abdomen, frequentes adſint borborygmi, alvusque tarda admodum, merito creditur, tympanitem inteſtinalem adeſſe. Si haec ſigna abſuerint, & tumeat ſubito inflatum abdomen, de tympanite abdominali cogitandum videtur; tuncque percuſſum abdomen fortius reſonat. Confirmatur haec diagnoſis, ſi tales cauſae fuerint praegreſſae, a quibus putredo & tabefactio viſcerum metuenda eſt.

Sed & inde patet ratio, quare tympanites quandoque aſcitem comitetur: ſi nempe aquae abdominis cavo contentae putreſcere incipiant, vel viſcera, diuturna hac maceratione tabefacta, jam corrumpantur. Vidit hoc *Du Verney junior* (*u*), & ſigna notat, quibus hoc cognoſci poſſit. Cum aër aqua levior ſit, ſuperiorem abdominis locum occupat, & dum manibus palpatur abdomen, illo in loco, ubi aqua deſinit, percipitur levitas quaſi, ſive minor reſiſtentia, ac ſi veſicam quis tangeret, partim aqua, partim aëre, plenam: mutato ſitu corporis, mutatur & aquae & aëris in abdomine locus: praeterea obſervavit, paracenteſi inſtituta, aquae effluxum quandoque impeditum bulla aërea, quae ſeta porcina debuit pertundi, ut liber fluxus reſtitueretur. Sed & ſimul patet, in tali caſu aegri perniciem metuendam eſſe; cum ſola ſpes in cu-

(*u*) Academ. des Sciences l'an 1703. Memoir. pag. 185.

ra aſcitis pendeat ab integritate viſcerum adhuc ſuperſtite.

Talis caſus & habetur deſcriptus a *Celeberrimo Combaluſier* (*w*), qui in vivente adhuc aegra muliere tympanitem abdominalem junctum aſciti pronunciaverat; & poſt mortem veritas diagnoſis manifeſtè patuit. Dum enim tricuſpis acus in prominentiſſimum abdomen adigebatur, mox cum tetro foetore proſiliit aër, & quidem tanto cum impetu, ut lampadis flammam mox exſtingueret, mediaque pars tumentis abdominis collaberetur ilico. Diſſecto dein abdomine apparuit ingens copia humoris craſſioris ex luteo viridis, cui hydatides multae, limpido aut flaveſcente liquore turgidae, diverſaeque magnitudinis, innatabant, uti & pelliculae nonnullae, ruptarum hydatidum exuviae.

§. 1227. Hydrops teſtium dictus, eſt 1. ſcroti; pertinet ad (1225.); noſcitur ſenſu tactus; pelluciditate conſpicua; veſtigio remanente impreſſi digiti. 2. Sacci ex producto peritonaeo in hernia vera orti: fit in Aſcite (1226.) valido: noſcitur ſignis Aſcitis, Tympanitidiſve, praegreſſis; evaneſcentia per preſſionem, decubitum ſupinum declivem, evacuationem aquae ex abdomine; ſubito ſaepe augmento & decremento mali, ſine cauſa manifeſta; figura tumoris farciminali per inguina ex ſcroto. 3. Involucri vaginalis teſtis: fit, ſi humor ibi ſecretus non reſorbetur ſuis vaſis, ſed ſtagnat, accumulatur, veſicam ſuam diſtendit in immenſum ſaepe; aut ſi ruptis, obſtructis, vaſis, itidem colligitur; inflammatio, ſuppuratio, ichoroſa collectio, ſaepe hujus ſpeciem mentiuntur. Cognoſcitur tumore non elaſtico, non cedente, duro, lente producto; abſentia ſignorum primi & ſecundi hydropis teſtium; figura tumoris rotunda, vel ovali ſaltem; pelluciditate apparente, ſi circumtenſo ſcroto, ſaccus collectionis candelae lucenti expoſitus cernitur clarus: an vero, praeter hos, inter tunicam nerveam & ipſam teſtis ſubſtantiam, aut in ipſa hujus ſubſtantia ſimilis ſit tumor, haud ita obſervatur, a praecedenti ſpecie vix dignoſcitur, nec forſitan, niſi extirpando, curatur. Vocantur mala haec, *ὑδρόκηλαι*, hydrocelae.

Sequitur hydrops, maſculino ſexui peculiaris, qui hydrops teſtium quidem ſolet vocari, licet raro ipſam teſtium ſubſtantiam occupet, ſed plerumque tantum in illorum involucris haereat, praecipue in ſcroto. Cum

(*w*) Pneumato Patholog. pag. 33.

Cum autem & hic herniarum maxime communis locus ſit; hinc tumens ab aqua aggeſta ſcrotum ſi fuerit, vocaverunt herniam, &, ut diſtingueretur ab aliis ſpeciebus, aquoſam; unde & a Graecis omnes aquoſi harum partium tumores vocabantur ὑδροκῆλαι, generali nomine.

Cum autem in diverſis locis aquoſa talis colluvies colligi poſſit, merito hoc indagari debet; quod & diverſa medendi methodus requiratur. Optimè hinc monuit *Celſus* (x), de his morbis agens: *Signa autem quaedam communia ſunt, quaedam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus.* Unde de diverſis hujus morbi ſpeciebus agendum eſt.

1°. Eſt proprie Anaſarca ſcroti, ſive collectio aquae in tunica celluloſa hujus partis; adeoque omnia, quae ad §. 1225. memorata fuerunt, huc pertinent. Sub cute enim ſcroti (y) tenerrima celluloſa ponitur, in qua locantur bulbi pilorum; huic celluloſae ſuccumbit muſculus cutaneus cavus, *Dartos* dictus, cujus pleraeque fibrae per celluloſam illam tranſeunt, & cuti fortiter adhaerent. Concava pars illius muſculi cutanei, ſive Dartos, veſtitur pariter tunica cellulari, & quidem craſſiori, quam illa, quae inter cutim & hunc muſculum ponitur; unde proprie loquendo Dartos inter binas tunicas cellulares ponitur. Cum autem hydrops anaſarca ſedem ſuam habeat in membrana cellulari, poſſet & concipi talis morbus in ſingulis his membranis. Verum cum tenerrimae ſint, nunquam naturaliter pinguedinem habeant (in caſtratis tantum animalibus adipe implentur) tenuis muſculus, cavus, cutaneus, interponatur, nullum dubium videtur, quin binae illae celluloſae per interſtitia fibrarum hujus muſculi communicent inter ſe; adeoque ambae ſimul aqua collecta turgeant in hoc morbo, qui anaſarca ſcroti vocatur. Sedes ergo hujus hydropis eſt in illo ſpatio, quod cutim & tunicam vaginalem dictam, de qua poſtea, intercedit, & utramque hanc celluloſam occupat.

Videtur haec quodammodo *Celſus* (z) diſtinxiſſe, dum dicit: *Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas eſt, una ſedes eſt. Nam modo inter ſummam & mediam, modo inter mediam & imam, conſiſtit.* Videtur autem anaſarca ſcroti convenire cum hydrocele *Celſi*, in qua humor inter ſummam & mediam tunicam, id eſt, inter cutim & tunicam vaginalem, colligitur. Poſtea enim ſic habet [a]: *Si inter ſummam mediamque tunicam eſt, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius eſt & albidius, ſi ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur, teſticulus ex parte, neque viſu, neque tactu ſentitur.* Cutis enim ſcroti; dum aqua diſtenditur tunica celluloſa, corrugari nequit, uti in ſanis & robuſtis fit.

(x) Lib. VII. cap. 18. pag. 458. (y) Winslow Expoſit. Anatom. Traité du bas Ventre N°. 493. & ſeq. pag. 562. (z) Lib. VII. cap. 18. pag. 457. (a) Ibidem pag. 458.

Plures auctores, qui de hoc morbo ſcripſerunt, multiplicaverunt ſpecies herniae aquoſae; nam conſideraverunt, aquam colligi non tantum inter vaginalem tunicam & teſtem; de qua poſtea ad tertium numerum agetur; verum etiam inter tunicam vaginalem & Dartos. Cum autem ex accuratiſſimi *Winslowi* obſervatis inter tunicam vaginalem & Dartos interponatur notabilis cellularis ſubſtantia, potius humor collectus in hoc loco faciet anaſarcam, dum illa cellularis ſubſtantia, uti modo dictum fuit, communionem habet cum ſimili, quae inter cutim & Darton ponitur, diſparebit fere tener ille muſculus inter binas has membranas celluloſas diſtentas; neque videtur Dartos ſatis firmus eſſe, ut inter hunc & tunicam vaginalem aqua colligatur tanquam in ſacco cavo. Legi certe merentur, quae circa hanc rem ſcripſit egregius Chirurgus *Sharp* (*b*). Interim tamen, ſi humor hic collectus vel ex natura ſua propria acrior ſit, vel mora diuturniori talis fiat, minime impoſſibile videtur, ut cellulae hujus membranae erodantur, & ſic collectus humor non amplius in diviſis cellulis haereat, ſed in majori cavo. Quamdiu autem hae cellulae ſunt integrae, non facile a pondere & copia collecti humoris hoc continget, cum non premat tota ſua altitudine, ſed in cellulis diviſus haereat, uti optime notavit *Celeberrimus Bertrandi* (*c*). Hoc videtur contingere, dum a calculo in urethra haerente, vel alia quacumque cauſa, impeditur urinae excretio; tunc ſummis illis & perpetuis nixibus urethra rumpitur, & urina ſe per ſubſtantiam ſcroti & penis diffundit [*d*]. Vidi hoc contigiſſe in juvene, cui poſt repetitas gonorrhoeas, peſſima methodo tractatas, carunculis enatis urethrae cavum fere integre oppletum erat, & urina totam celluloſam ſcroti impleverat; ac deinde pluribus in locis cutim eroſerat ſic, ut urina tota per haec foraminula exiret, & vix quid per urethram. Dum univerſalis anaſarca habitum corporis occupat, minime mirum eſt, & celluloſam ſcroti tunicam repleri; interim tamen hic morbus obſervatus fuit ſcrotum occupare prae reliquis partibus. Mirus talis caſus legitur (*e*) de homine, qui aliquoties eryſipelas ſcroti & pedum paſſus, tandem anaſarca harum partium laborare incepit, caeterum ſatis ſanus. Excreverat ſcrotum, uti & penis, in molem immanem, ita ut ſcrotum in omni dimenſione auctum ad genua pertingeret, & una cum pene reſectum quadraginta libras pondere aequaret. Cutis quidem harum partium degeneraverat multum, triplo craſſior facta, ſed reliqua monſtroſae hujus molis ſubſtantia erat *compoſita ex innumerabilibus cellulis loculisque, quibus, velut intra totidem ſacculos membranaceos, ſpiſſus & gelatinoſus contine-*

(*b*) A Critical Enquiry into the preſent ſtate of ſurgery cap. 2. pag. 64. & ſeq. (*c*) Academ. de Chirurg. Tom. III. pag. 85. & ſequent. [*d*] Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. V. pag. 300. (*e*) Act. Erudit. 1725. Novembris pag. 492.

nebatur humor, qualem etiam in tumore pedum, cute hinc inde inciſa, obſervavimus. Proinde hoc tenace latice totum ſcrotum, & penis involucrum, repletum deprehendimus, nec alias cavitates in iſto invenimus, niſi eas, quibus teſtes, naturalibus multo majores, concluderentur. Mirus ille caſus confirmat, quae modo dicta fuerunt, quod nempe ingens humoris copia poſſit in cellulis membranae hujus contineri, abſque eo quod deſtructis harum cellularum membranis majus & amplius cavum fieret.

Cum jam venae & arteriae ſpermaticae, una cum vaſe deferente, in funiculo ſpermatico dicto contentae, ordinentur & firmentur in tunica celluloſa, poterit & hic loci ſimilis collectio fieri; quam obſervavit *Celeberrimus Monro* (*f*). Tunc tumor mollis oblongus in funiculo ſpermatico percipitur, qui premendo diminuitur, vel & integre diſparet quandoque: mutatur figura pro diverſo corporis ſitu; ſi nempe horizontaliter decumbat aeger, & ſcrotum ſuſtineatur, tumor apparet oblongus, & fere ejusdem craſſitiei ab annulo abdominis ad ſummitatem teſtis usque; ſi autem erectus ſtet aeger, ſcroto ſimul pendulo, in parte inferiori major tumor apparet, & minor in ſuperiori. Imo & quandoque cellulae hujus membranae, ſenſim magis diſtentae, in cyſticos tumores mutantur, qui coërciti a cremaſtere muſculo oblongam figuram acquirunt, & facile tangi poſſunt: teſticulus autem manifeſtè ſub tumore tali percipitur. Enarrantur deinde obſervationes practicae, quibus modo dicta confirmantur.

2°. Notum eſt, hernias inguinales & ſcrotales fieri, non a ruptura peritonaei, vel ſaltem rariſſimè, ſed a peritonaeo producto & extenſo in proceſſum cavum, qui recipit & continet in ſe inteſtini, vel omenti partem: talis ſaccus peritonaei adhuc facilius recipiet in ſe aquam in abdomine contentam, uti & aërem in cavo abdominis collectum in tympaniticis. Cum autem hernia reducta bracherio firmatur locus, ne inteſtina vel omentum elabantur, productio peritonaei illa adhuc pendula in ſcroto manet, & ſi aqua in cavo abdominis adſit, poterit illa ſe facile ſub comprimente inguen bracherio ſubducere, & implere ſaccum hernioſum. Imo quandoque obſervatum fuit, licet omentum & inteſtina in ſacco hernioſo ingenti haererent adhuc, ſimul tamen magnam aquae copiam adfuiſſe. Sic ex annoſae herniae ſacco, enormiter tumente, ſex libras ſeri limpidi eduxit *Monro* (*g*), & tunc tactu facile potuit diſtinguere inteſtini gyros & omenti inaequalem ſuperficiem, quae herniam conſtituebant. Rarius contingit, poſt reductam herniam, partem ſuperiorem ſacci hernioſi ſic connivere, ut non amplius admittat inteſtini vel omenti prolapſum, ſed tamen parva apertura maneat, quae aquam ex abdomine defluentem accipiat. Vidit hoc celebris Chirurgus *Sa-*

(*f*) Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. V. pag. 301. & ſeq. (*g*) Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. V. pag. 315.

Saviard in cadavere foeminae aſciticae, quae & hernia laboraverat, & tumorem in inguine habebat [*h*]. Saccus erat hernioſus, qui minima apertura in parte ſuperiori relicta admittebat partem ſeri in abdomine fluctuantis. Similis caſus alibi legitur (*i*), ubi ſimul egregius author notat, inventum fuiſſe ſaccum hernioſum talem aqua plenum, cujus orificium, cum abdominis cavo communicans, omnino clauſum erat.

Cognoſcitur autem haec ſpecies hydroceles imprimis ex hernia praegreſſa, & aſcite praeſente; uti enim optime notavit *Sharp* (*k*), ſolus aſcites non implet ſcrotum; & provocat ad omnes practicos, an unquam viderint aſcite laborantes, qui ſimul hydrocelem patiebantur, niſi antea hernioſi fuiſſent. Fateor, quod numeroſos viderim aſciticos, & licet abdomen diſtentiſſimum aqua foret, nunquam vidi, viam ſibi feciſſe in ſcrotum, niſi hernia praegreſſa fuiſſet.

Facile intelligitur, quod talis hydrocele cum abdominis cavo communicans preſſione evaneſcere poſſit, per decubitum ſupinum declivem minui, ſi nondum omnino plenum aqua fuerit abdominis cavum, erecto aegro augeri, & ipſe tumor aquoſus farciminis formam referre, debeat, cum talis figurae ſit ſaccus hernioſus repletus.

Obſervatum fuit (*l*), veſicam urinariam, protenſam in proceſſum quaſi, exire per annulum abdominalem in ſcrotum, & tumorem hernioſum facere; qui urina diſtentus fallere poſſet minus peritos ſub hydroceles ſpecie. Verum cum plerumque poſt diu retentam urinam hoc malum ſequatur, & preſſo tali tumore urina exeat per urethram, tumorque minuatur inſigniter, vel & totus quandoque evaneſcat, poſtea denuo replendus ab urina collecta; non adeo difficile videtur, diſtinguere herniam urinoſam ab hydrocele, praecipue cum hic morbus longe melius cognitus ſit quam olim, quando raro vel nunquam cogitabatur de veſicae hernia. Cum autem hujus loci non ſit de hoc morbo diſſerere, videantur illa, quae in *Academia Chirurgica Pariſina* [*m*] habentur, ubi optima omnia, quae ad hunc morbum cognoſcendum & curandum ſpectant, collecta legi poſſunt.

3°. Haec eſt tertia hydroceles ſpecies, & omnium frequentiſſima, ita ut fere hanc unicam agnoverit *Egregius Sharp*, praeter anaſarcam ſcroti [*n*]. Colligitur autem in tunica vaginali teſtis dicta, quae eſt continuatio vaginae, quae funiculum ſpermaticum ambit: dum enim haec vagina ad teſtim accedit, ſenſim magis magisque dilatatur, & conſtat quaſi binis capſulis membranaceis, quarum una alteram includit, ſic ut exter-

(*h*) Nouveau Recueil d'Obſervat. Chirurgic. obſerv. 22. pag. 120. (*i*) Le Dran Traité des Operations de Chirurgie pag. 184. (*k*) A Critical inquiry into the preſent ſtate of ſurgery cap. 2. pag. 72. (*l*) Academ. des Sciences l'an 1713. Memoir. pag. 147. (*m*) Tom. II. pag. 1. & ſeq. (*n*) A Critical inquiry into the preſent ſtate of ſurgery pag. 65.

externa longior ſit, & fundum largiorem habeat, adeoque intervallum ſit inter binos harum capſularum fundos, in quo intervallo teſtis locatur. Interna tunica facit fundum vaginae funiculi ſpermatici, & illi adhaerens ſepimentum facit, quod communicationem tollit inter vaginam funiculi ſpermatici, & tunicam vaginalem teſtis, quae eſt continuatio externae membranae, & dilatatur circa teſticulum (*o*). Poterit ergo aqua colligi in vagina funiculi ſpermatici, de qua re ante dictum fuit; ſed illa hydroceles ſpecies, de qua jam agitur, colligitur in cavo tunicae vaginalis, quae teſticulum cingit. Demonſtravit autem *Kaau* (*p*), internam ſuperficiem tunicae vaginalis, uti & teſticuli, & Epidydimidis ſuperficiem, perpetuo exhalare tenuem rorem, qui poſt mortem collectus & condenſatus madorem notabilem exhibet; quem ſemper inveniri in hoc loco teſtatur *Sharp* (*q*), & a cujus accumulatione hydrocelem fieri merito contendit. Legitur caſus ſatis mirus, a *Celeberrimo Monro* deſcriptus (*r*), de vegeto ſene, cui tumor aquoſus in ſuperiori parte ſcroti ſic excreverat, ut pertuſione opus haberet, cum diſciſſionem ſacci ad curam radicalem perficiendam admittere nollet. Poſt aliquot menſes ſaccus, ut ſolet fieri, denuo implebatur; per integrum biennium punctionem diſtulit; & tunc ſcrotum non tantum in ſuperiori, verum etiam in inferiori, parte tumebat, nec teſticulus amplius percipi poterat tangendo. Exterius apparebat transverſa depreſſio, quae totum tumorem bifariam diviſum monſtrabat: dum inferior pars digito premebatur, nulla fluctuatio percipiebatur in parte ſuperiori. Pertundebatur ſcrotum in parte inferiori, exibant plures aquae unciae, ſed ſuperior tumentis ſcroti pars non detumeſcebat. Poſt aliquot dies febris, inflammatio, ac ſuppuratio, ſecuta fuerunt in parte inferiori ſcroti; &, maturatione facta, diſciſſo loco duodecim puris unciae exiverunt, evidenterque apparuit, pus hoc collectum fuiſſe in ipſa tumentis teſticuli ſubſtantia. Poſt decem dies obſervabatur, apparatum chirurgicum ulceri impoſitum plus ſolito madeſcere; quo remoto, limpida guttatim exſtillabat aqua, & ſuperior ſcroti tumor minuebatur, qui continuante eodem ſtillicidio totus evanuit; ulcus curabatur, nec poſtea unquam rediit hydrocele.

Videtur ille caſus docere, quod aqua collecta fuerit in vagina funiculi ſpermatici; hincque tumor natus in ſuperiori ſcroti parte; ſed poſtea pariter ſimilis collectio contigit in tunica vaginali teſtis, &, aqua inde educta, fundus vaginae funiculi ſpermatici, non amplius ſuſtentatus aqua in tunica vaginali collecta, ruptus viam fecit, ut aqua contenta elabi poſſet.

Cum

(*o*) Winslow Expoſit. Anatom. Traité du bas Ventre N°. 515. 516. 517. pag. 564. (*p*) Perſpirat. Hippocr. pag. 313. 314. (*q*) A critical inquiry into the preſent ſtate of ſurgery pag. 66. (*r*) Medic. Eſſays Tom. V. N°. 21. pag. 310. & ſequent.

Cum autem magna hic & aſſidua fiat perſpiratio, ut teſtis perpetuo foveatur blando tali vapore, ſi reſorptio a quacumque cauſa impediatur, accumulabitur ſenſim humor, & tunica vaginalis poterit ſenſim in immanem molem diſtendi, uti frequentes ſatis obſervationes docuerunt. Idem jam a ruptis vaſis lympham ferentibus fieri poterit, uti antea in recenſendis diverſis hydropum ſpeciebus demonſtratum fuit. Vidi hominem ſexagenarium, cui, dum in platea urinam mittebat, pes ſubito gliſcebat, ſimul acutum ſentiebat dolorem in dextra lumborum parte, ſed brevi evanidum, paulo poſt in eodem latere hydrocele nata fuit, ſatis ſubito aucta, ita ut brevi punctura opus habuerit. Videtur in hoc caſu probabile, a ruptura vaſorum hydrocelem natam fuiſſe.

Cavendum eſt, ne alii tumores fallant ſub hydroceles ſpecie; quod tamen vix fiet, ſi debita adhibeatur attentio. Inflammatorii enim harum partium tumores, calore, rubedine, dolore, febre comite, ſatis diſtinguuntur; ſuppuratorii & ichoroſi tumores ab inflammatione aliisve cauſis praegreſſis noſcuntur, & aeque ac hydrocele collecti humoris evacuationem indicant, ne malum mora pejus reddatur. Quandoque & teſtis a contuſione, aliisve cauſis intumeſcit, durus ac ſcaber fit, & in immanem molem quandoque excreſcit; vocari ſolet tunc *Sarcocele*; quae tamen tactu facile diſtinguitur ab hydrocele. Aliquando etiam obſervatur, teſte ſic male affecto, ſequi hydrocelem; quae ſi in magnam molem excreverit, occultare poteſt teſtem tumidum ſic, ut tangi non poſſit. Tunc autem compoſitum malum eſt, & hiſtoria morbi docebit, teſtis tumorem praeceſſiſſe hydrocelem: ſi exacta morbi deſcriptio a rudioribus hominibus obtineri nequeat, cum cautela tamen punctura adhiberi poterit abſque teſtis laeſione, uti poſtea ad §. 1252. dicetur, ubi de paracenteſi ſcroti agendum erit.

Cognoſcitur morbus ille tunc tantum, quando tumore ſe manifeſtat: ipſum enim initium, dum parca tantum ſeroſae lymphae copia in tunica vaginali colligitur, diſtingui nequit. Tumor autem ille non eſt elaſticus, nec digitis prementibus cedit, poſtea demum reſurgens, ut in anaſarca ſcroti fit, quia non haeret in tunica celluloſa, ſed in vaginali teſtis tunica. Confirmatur diagnoſis, ſi primae & ſecundae ſpeciei hydroceles ſigna, antea recenſita, abſint. Cum cavum tunicae vaginalis rotundam ſatis figuram habeat, idem dilatatum hanc figuram habebit; cum autem tunica vaginalis verſus ſuperiora anguſtior fiat, hinc poterit, penitus repleta, figuram ovalem referre; licet tamen, aucta copia humoris contenti, & haec ſuperior pars tunicae vaginalis ſic dilatari ſoleat, ut totus tumor rotundam figuram acquirat. Cum autem & tunica vaginalis, & integumenta ſcroti, multum diſtenta attenuentur diſtrahendo; hinc ſaccus, in quo collectus haeret humor, ſatis pellucidus apparebit, praeſertim ſi molli linteo & lato ſtringatur prudenter ſcrotum

in

in parte ſuperiori, ut tenſio augeatur. Aqua autem, in hydrocele tali contenta, plerumque limpida eſſe ſolet; adeoque totus tumor pellucebit, ſi a parte adverſa lucens candela ponatur, ita ut teſticulus in medio tumore haerens diſtingui facile poſsit, & ſic in paracenteſi inſtituenda caveri, ne ab acus triquetrae cuſpide laedatur. Haec diagnoſis a *Celſo* (*s*) confirmatur; qui ſic habet: *Tumor mollis eſt, ſi non nimius humor ſubeſt; at, ſi is vehementer increvit, renititur ſicut uter repletus & arctè adſtrictus: Venae quoque in ſcroto inflantur; & ſi digitis premimus, cedit humor, circumfluensque id, quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornuve per ſcrotum apparet; iſque, quantum in ſe ipſo eſt, ſine dolore eſt.* Deinde poſtquam addidit ſigna, quibus prima hydroceles ſpecies dignoſcitur, addit: *At, ſi ſub media tunica eſt, intentum ſcrotum magis ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub tumore deliteſcat.* Notandum tamen, quandoque contingere, ut collectus in tunica vaginali humor pellucidus non ſit, ſed turbidus, & aliquando ſanguinolentus; quod ſaepius fieri ſolet in hydrocele inveterata, ubi humor collectus mora jam degenerari incepit, & vaſa macerata, vel & eroſa, ſanguinem effuderint. Pelluciditas tunc non adeſt, & paracenteſis ſcroti majori cum cautela debet inſtitui.

Praeter recenſitas modo hydroceles ſpecies, voluerunt quidam, aquoſum humorem colligi poſſe inter ipſam teſtium ſubſtantiam & membranam propriam teſtium, quae nervea atque albuginea vocatur, fortis admodum eſt ac tenax, & arctiſſime accrevit ipſi teſtium ſubſtantiae. Imo *Celeberrimus Winslow* (*t*) credit, membranoſas illas cellulas, quae teſticuli vaſa ſecretoria continent & ordinant, eſſe productiones tunicae albugineae, quae teſticulum obvolvit. Unde facile patet, non poſſe hic colligi tam facile humorem; & ſi collectus foret, non poſſe diſtendi tunicam albugineam, aut a teſticuli ſubſtantia ſic divelli, quin tota teſticuli ſtructura penitus deſtrueretur; quod etiam fieri deberet, ſi in ipſa teſtium ſubſtantia colligeretur hydrops. Optime notat *Celeberrimus Bertrandi* (*u*), nullas inveniri obſervationes, quibus liquido demonſtretur teſtium hydrops ita, ut omnis ſuſpicio de alia aquarum ſede adimatur. Praeterea monet, quod in caſibus, ubi talis morbus adeſſe credebatur, effluxerit humor, qui teſticuli eliquationem putridam, vel ſuppurationem veram, fuiſſe praegreſſam probaret.

Certe ſi adeſſet talis hydrocele, a praecedenti vix poſſet diſtingui, quae in tunica vaginali colligitur, niſi forte immani dolore in morbo incipiente, dum nempe tunica albuginea a teſtis ſubſtantia lenta diſtractione ſepararetur. Cum autem hoc fieri non poſſet, niſi ſimul deſtructa teſtis fabrica, ſola ejusdem exſtirpatio ſupereſſet, ut curatio fieret. Te-

(*s*) Lib. VII. cap. 18. pag. 458.

(*t*) Expoſit. Anatom. Traité du bas Ventre N°. 486. pag. 561.

(*u*) Academ. de Chirurg. Tom. III. pag. 101.

ſtes maceratos in aqua & diffluentes quaſi in hydrocele inveterata obſervatos fuiſſe, certum eſt; ſed de teſtium hydrope proprie ſic dicendo non conſtat.

§. 1228. OBſervatum fuit, hos omnes morbos produci ab omni cauſa, quae valet liquidum ſeroſum 1. ita coërcere, ut redire nequeat in venas, ſed extenſis in vaſis ſtagnet. vel 2. ipſa vaſa rumpat ita, ut intra membranulas effundatur. aut 3. vaſa reducentia a cavitatibus ita obſtruat, & liquida in cavitatibus depoſita tam parum moveat, ut non exhalent, nec reſorbeantur.

Poſtquam enarratae fuerunt hydropis diverſae ſpecies, ſequitur, ut dicatur de cauſis hydropis, quae per attentam obſervationem hujus morbi detectae fuerunt, vel etiam in diſſectis hydropicorum cadaveribus inventae. Sequenti paragrapho praecipuae enumerantur. Cum autem adeo variae & numeroſae ſint, ordo doctrinae poſcit, ut ad quaſdam magis generales claſſes reducantur. De qua re hac paragrapho agendum.

1°. Notum eſt ex Phyſiologicis, omnem lympham, a quacumque corporis parte reducem, per vaſa venoſa lymphatica venire in venas ſanguineas, ſive immediatè, ſive prius ad cyſternam lumbarem, ad ductum thoracicum, & deinde in venam ſubclaviam, derivetur. Si jam quacumque de cauſa impediatur liber tranſitus lymphae in majora vaſa, ſtagnabit haec in vaſis ſuis, illa diſtendet, & minimae venae reſorbentes ſe evacuare non poterunt; hinc reſorptio ex cavis corporis ceſſabit, dum tamen exhalatio per arterias perget in eadem cava; adeoque naſcetur hydrops. Directis experimentis in vivis animalibus hoc demonſtravit *Lowerus* (w). In majori moloſſo, perforato thorace, ligavit venam cavam aſcendentem, dein conſuit vulnus; mox languit animal, & intra paucas horas exſpiravit: *In diſſecti abdomine magna ſeri quantitas innatare conſpiciebatur, non aliter, quam ſi Aſcite diu laboraſſet*. In alio cane venas jugulares arctè ligaverat; poſt aliquot horas partes omnes ſupra ligaturam mire intumeſcebant, & intra duos dies canis, quaſi angina ſuffocatus, periit: invenit muſculos omnes & glandulas, ſupra ligaturam poſitas, ſero limpido admodum diſtentas & pellucidas. Apparet hinc, ab impedimento motus ſanguinis venoſi intra paucas horas aſciten ortum fuiſſe. In cadavere puellae octo annorum (x), quae a collecta in ventriculis cerebri aqua perierat ſoporoſa, cum difficili reſpiratione, inventa fuit & pectoris cavitas plena ſero aquoſo ſubrubello

(w) De Corde cap. 2. pag. 123. & ſequent.

(x) La Motte Traité compl. de Chirurg. Tom.II. pag.186.

bello; in cerebro autem limpidiſſimus humor reperiebatur. Dum autem totum pectoris cavum liberaſſet a contento humore, invenit pulmones ſanos; verum abſceſſus binos, & duos tumores duros, carnoſos, ovum columbinum magnitudine aequantes, qui venam cavam deſcendentem compreſſerant; & procul dubio inde orta fuerat collectio ſeri aquoſi in capite, & in pectore.

Sed & videmus toties in gravidis, ſi diſtentus uterus premat venas iliacas, crura & femora tumore hydropico affici, quandoque & genitales partes vera anaſarca turgere: ſimul ac poſt partum tollitur haec venarum compreſſio, intra paucos dies ſaepe evaneſcit omnis tumor. Haec, & ſimilia plura, dum conſiderabant celebres Medici, ſtatuerunt nimiae corporis in hydrope intumeſcentiae & ſeparationis ſeri a ſanguine, ejuſque intra cavitates & interſtitia ſtagnationis, veram cauſam eſſe retardatum ſanguinis, per venas maxime, tranſitum (*y*). Inde etiam intelligitur ratio, quare in hydrope incipiente, uti notatur ad §. 1230., pedes primo tumere incipiant, quia nempe difficilis in extremis inferioribus eſt ſanguinis venoſi adſcenſus contra gravitatis nixum, praecipue in illis, qui ſedentariam nimis vitam agentes vix corpus movent. Unde etiam, procerae ſtaturae homines hydropi magis obnoxios eſſe, creditur (*z*). Praecipua enim ſtaturae diverſitas pendet a majori minorive longitudine crurum & femorum: illa enim diſtantia, quae menſuratur a ſummitate oſſis ſterni uſque ad oſſa pubis, in hominibus diverſae ſtaturae non adeo multum differt, cum viſcera thoracis & abdominis in omnibus locum fere ſimilem requirant. Praecipua autem ſtaturae varietas a majori minorive longitudine capitis, colli, & imprimis artuum inferiorum, oritur.

In proceris ergo hominibus, ſanguis venoſus per longius ſpatium contra gravitatis nixum adſcendere debet; adeoque, caeteris omnibus paribus, facilius tumebunt in his hydrope pedes. Optime notavit *Celeberrimus de Sauvages* (*a*), humores ſanos habere certum viſciditatis gradum, per quam adhaerent lateribus vaſorum; adeoque per hanc minuitur actio gravitatis, ubi perpendiculariter fere debent aſcendere. Si jam nata fuerit cachexia talis, ut non amplius firmus & bonus ſanguis producatur, ſed in aquoſam tenuitatem degenerare incipiant humores, minuetur illa adhaeſio ad latera vaſorum, manente tamen immutata vi gravitatis; adeoque tunc facile tumebunt artus inferiores.

Pariter ex his intelligitur, cur quocunque obſtaculo nato circa ſinum venoſum dextrum, arteriam pulmonalem, vel in ipſo pulmone, ſic ut liber ſanguinis tranſitus per hoc viſcus impediatur, hydrops metuendus ſit: binae enim venae cavae ſe tunc libere evacuare nequeunt; unde

(*y*) Frid. Hoffmann. Med. Rat. Syſtem. Tom. IV. part. 4. cap. 14. pag. 431.
(*z*) Ibidem pag. 436. (*a*) Diſſertat. ſur les Medicam. pag. 12.

unde totius ſanguinis venoſi motus impeditur. Inde fit, ut toties miſeri, qui polypoſis concretionibus circa cor & majora vaſa laborant, pereant hydropici. Ob eandem rationem aſthmatici ſaepius hydropici fiunt; quod & monuit *Aretaeus* (*b*), de hoc morbo agens: *Nonnulli ex his celerius ſuffocati ſunt, quam aliquod deterius omne corpus invaſerit: nonnullis vero in hydropem circa ilia, aut in eum, qui Anaſarca dicitur, deſinit*. Et *Aëtius* (*c*), licet ſecundum opinionem ſui temporis ſtatuiſſet; *Citra hepatis refrigerationem impoſſibile eſt, aquam congelari*; adeoque hepati refrigerato omnem hydropem adſcriberet; tamen paulo poſt adjungit ſequentia: *Novimus etiam quosdam, qui ex recta ſpiratione, quam orthopnoeam vocant, in aquam inter cutem ſunt deducti*.

Nec mirum eſt, veteres hepar male affectum accuſaſſe tanquam omnis hydropis cauſam, cum toties male affectum hoc viſcus in hydropicorum cadaveribus inveniatur, cava aſcendens per hepar tranſeat, & vena portarum per totam hujus viſceris ſubſtantiam diſtribuatur. Tumore enim quocunque in hepate nato, fieri poterit impedimentum motui ſanguinis venoſi. Remoto autem obſtaculo, quod liberum motum ſanguinis venoſi tollebat, reſorptio extravaſati liquidi fieri poterit, & reſorti evacuatio de corpore per loca commoda. Unde *Hippocrates* dixit: *Ab Hydrope detento, aqua ſecundum venas in ventrem fluente, ſolutio fit* (*d*). Cujus textus alia occaſione mentionem feci ad §.719.

2°. Si impedito libero motu ſanguinis venoſi diſtenta maneant vaſa lymphatica, poterunt & aucta diſtenſione rumpi, & liquidum contentum in cava effundere. Verum quidem eſt, plures auctores negare hanc hydropis cauſam; alii rariſſime hanc cauſam hydropis adeſſe, ſi unquam, credunt (*e*). Obſervaverat *Lowerus* (*f*) in ovibus, hydrope pectoris atque abdominis defunctis, vaſa lymphatica plena & turgida; ita ut Anatomicis commendet talia cadavera prae reliquis pro optima vaſorum lymphaticorum demonſtratione. Hoc autem ſuccedere nunquam poſſet, ſi vaſa lymphatica rupta fuiſſent. Interim tamen ſi conſideretur, ipſum ductum thoracicum ruptum fuiſſe, qui maximum vas eſt lympham ferens, & hinc quaſi vena cava lymphae vocatur, nulla videtur eſſe ratio, quare & in minoribus vaſis lymphaticis idem contingere non poſſet. Imo ipſe ille Egregius Auctor (*g*), qui negaverat, hydropem a ruptura vaſorum lymphaticorum unquam fieri, recenſet caſum hominis, ex cujus thorace larga quantitas liquidi chyloſi educta fuerat, & in cujus cadavere ductus thoracicus circa tertiam aut quartam thoracis vertebram

(*b*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib.I. cap.12. pag.41. (*c*) Serm.X. cap.20. pag.233. (*d*) Aphor. 14. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 255. & Coac. Praenot. N°.461. Charter. Tom.VIII. pag.879. (*e*) Monro an Eſſay on the Dropſy pag. 20. (*f*) De Corde cap. 2. pag.124. 125. (*g*) Monro an Eſſay on the Dropſy pag. 22.

tebram perforatus fuit inventus. Dum autem in vivis animalibus ligaverat ductum thoracicum, fatetur, receptaculum chyli quandoque, aut quaedam ex majoribus vaſis lacteis, rupta fuiſſe. Sed per morbos poterit idem contingere, quod in vivis animalibus ligatura fecerat. Puellus duorum annorum, poſt peripneumoniam male curatam, valetudinarius, cum tuſſi & difficili reſpiratione, manſit per annum; acceſſit febris quotidiana intermittens, tumor abdominis hydropicus, in dies creſcens, tuſſis & dyſpnoeae augmentum, atrophia partium, tandemque tot malis ſuccubuit aegrotulus. Vegeta tamen manſit facies; & appetitus integer ad mortem uſque. Praedixit *Mortonus* (*h*) amicis, *eſſe hydropem vere chyloſum, factum a depluvio chyli in cavitates abdominis per vaſa lactea, ex accidente aliquo rupta*. Viderat enim, paracenteſi abdominis in vivo adhuc puello inſtituta, exiviſſe *plurimas libras chyli lacteſcentis, dulcis, qualis in ipſo ductu chylifero reperitur*. In cadavere autem invenit pulmones ſanos, *niſi quod in poſtica parte pone trachaeam glandulae apparerent admodum numeroſae, eaeque ſatis inſignes & durae, egregiam preſſuram ſuper ipſum ductum thoracicum facientes, fere qua parte venam ſubclaviam pertingit; erantque adeo inſignis ponderis & molis, quod ob preſſuram ſuper ductum inde factam, ac ſi a faſcia injecta, difficile admodum videbatur, ſi omnino poſſibile, ut chylus ſeſe in ſanguinem trajiceret*.

Si jam ſimul conſideretur, vaſa lymphatica tenerrimas habere tunicas, & una cum liquore contento ſic pellucere, ut minus peritorum oculos facile fugiant; praeterea, haec vaſa tamen ſatis notabilem magnitudinem habere, ita ut (vide §. 1215.) in renibus inventus fuerit truncus dimidii calami ſcriptorii magnitudinem habens; patebit ſatis, non eſſe impoſſibile, ut tenera adeo vaſa, liquido contento turgidiſſima, rumpantur quandoque, effundant lympham, plorent deinde perpetuo, & ſic hydropem producant. Maxima enim lymphae copia per vaſa lymphatica diſciſſa vel rupta exire poteſt: teſtatur hoc *Ruyſchius* (*i*). Chirurgus bubonem venereum ante perfectam maturitatem aperuerat, & mala fortuna vas lymphaticum diſſecuerat, unde magna lymphae copia quotidie effluebat, ita ut linteamina impoſita continuo madeſcerent. Spleniis infra locum affectum impoſitis, & per fibulam arcte compreſſis, compeſcuit lymphae per vaſa lymphatica aſcendentia motum, & ſic curavit feliciter. Aliquoties vidi, poſt venae ſectionem inſtitutam moleſtiſſimum lymphae copioſae ſtillicidium diu manſiſſe. Adeoque patet, rupturam vaſorum inter cauſas hydropis numerari poſſe, licet tamen ſequens cauſa longe frequentior ſit.

3°. Antea ſaepius notatum fuit, cava corporis majora & minora ſemper in vivente & ſano homine plena eſſe vapore tenuiſſimo mobili, qui

(*h*) Phthiſiologiae Lib. I. cap. 10. pag. 21.

(*i*) Obſervat. Anatom. Chirurg. N°. 41. pag. 40.

qui ex diſſecto abdomine ſani animalis exit inſtar denſae nebulae, imprimis hyemali tempore, & difflatur in auras. Videtur idem ille vapor a venulis minimis reſorberi, antequam in laticem condenſetur, cum in vivis animalibus viſcera humida quidem inveniantur in omni ſuperficie, ſed nihil liquidi collecti reperiatur in cavis corporis, niſi poſt mortem. Cum impetu enim efflatur ex arteriis exhalantibus ille roſcidus vapor, & eadem vi videtur introprimi in venularum patula oſcula. Niſi ergo valida vis vitalis adſit, quae humores circumducat, minori cum impetu ex arteriis exibit ille vapor, minore vi urgebitur in venas: unde etiam languidis & debilibus magis infeſtus eſt hydrops, robuſtis & alacribus minus. Omnia ergo, quae vaſorum robur debilitant, ad hydropem diſponunt. Sic obſervavit *Hippocrates* (*k*), quum annus auſtrinus humidus & mollis fuiſſet, in hydropem multos incidiſſe: nil enim magis debilitat ſolidas noſtri corporis partes, quam humidus & tepidus vapor, uti antea, quando de ſolidarum partium morbis agebatur, demonſtratum fuit.

Simulac autem debilitatur vaſorum robur, minus agunt in contenta fluida, nec chylum poſſunt in bonum & firmum ſanguinem mutare; hinc incipit deficere pars rubra in ſanguine, & cum haec pars omnium craſſiſſima ſit, tota maſſa humorum in majorem tenuitatem degenerat, cachectica fiunt corpora, & ſi nimis attenuata fluida difflentur de corpore, maraſmus ſequitur; ſi maneant in corpore, in cavis accumulantur, fitque leucophlegmatia & hydrops; uti ad §. 1170. dictum fuit.

Cum autem & illa corpora, quae firma vaſa habent, ac copioſum ſanguinem rubrum, plus caleant, caeteris paribus, minus in hydropem prona erunt, ſed potius in morbos acutos calidos vergent: minuto autem calore, vaporoſum illud exhalans condenſatur in laticem, cava implet, & difficillime reſorbetur: hinc toties obſervantur hydropicorum crura & fermora marmoris inſtar frigida; ideoque, uti poſtea in curatione dicetur, Medici tantam ſpem ponunt in frictione partium tumentium, ut ſtagnantia moveantur non tantum, verum etiam, ut per frictiones natus calor in vapores ſolvat extravaſatum liquidum, ſicque reſorptioni reddat magis aptum. Antea ad §. 44., ubi de morbis viſcerum debilium & laxorum agebatur, notatum fuit, illam vim, qua minima orificia venoſa imbibunt ex cavis corporis locis effuſos humores, creſcere & decreſcere proportionaliter ad circulationis vires. Simul tunc notabatur, quod in ſummis languoribus diutius videatur perſiſtere vis evacuans arteriae, quam vis reſorbens venae: unde etiam ob hanc cauſam in cadaveribus fere ſemper aliqua humidi quantitas in cavis corporis reperitur.

Ubi autem aqua nimis abundat in humoribus humanis, nec difflatur

(*k*) Epidem. Lib. III. Charter. Tom. IX. pag. 259. & 263.

tur de corpore per vaſa cutanea, aut per urinae vias expellitur, creſcit perpetuo ejus copia, & reliqua omnia minuuntur.

Sic in confirmato hydrope videmus, abdomen & artus inferiores tumere immaniter, dum ſuperiora tabeſcunt, & vaſa ſanguinea pauculum tantum ſanguinis continent, ita ut fere in totum collabantur.

Sed & alia ratio eſt, quare abundans in humoribus noſtris aqua derivetur in cava corporis, & hydropem faciat. Prima fronte videretur, quod aqua, ſanguine rubro tenuior, facillime deberet tranſire ex arteriarum ſanguiferarum finibus in venas; & ſic ſperabat *Celeberrimus Hales* (*l*), quod poſſet aqua calida immiſſa per arterias omnia vaſa ſanguinea, venoſa aeque ac arterioſa, eluere & penitus liberare ab omni craſſo ſanguine. Sed non ſucceſſit eventus: aqua enim non redibat per venas; ſed per minimas arterias, per quas ſanguis ruber tranſire non poterat, in vacua interſtitia membranae celluloſae penetravit, vicinaſque arterias compreſſit mole ſua, & adhuc plus venas minus reſiſtentes. Concluſit autem ex hoc experimento, ultimas arterias capillares ſanguineas adeo contractiles eſſe, ut earum fines extremi non poſsint retineri aperti per aquam transfluentem, ſed requiri non interruptam globulorum rubrorum ſeriem, quae viam ex ultimo extremo arteriae in venam ipſi continuatam ſervet apertam. Hinc alibi (*m*) demonſtravit, non ſufficere ad vitam, ut arteriae & venae plenae maneant aqua, poſt ſanguinem eductum; moriebantur enim animalia. Simul, dum pergebat per tubum carotidi arteriae affixum aquam infundere, venis jugularibus quamvis ſecundum longitudinem fiſſis, non exivit libere aqua per has aperturas; ſed omnes partes corporis incipiebant tumere, & fiebat univerſalis hydrops; ubera diſtendebantur, omnes muſculi turgebant, interſtitiis inter fibras illorum repletis aqua. Interim non majori vi aqua premebatur per arterias, quam erat vis cordis in ſtatu naturali.

Patet ergo ratio, quomodo ſola aquae in ſanguine aucta proportio ad reliquas partes poſſit diſponere ad hydropem.

Ubi autem aqua in cavis corporis ad talem copiam pervenit, ut multum diſtendere incipiat continentes membranas, tunc vix poſſibile eſt, ut amplius in vapores reſolvatur; quandoque mora ſpiſſeſcit gelatinae inſtar, ſicque nullo modo poterit reſorberi. Praeterea dum ab aqua accumulata ultra modum membranae diſtenduntur, licet forte credi poſſet, ſic pariter diſtrahi, & latiora fieri venularum reſorbentium oſcula; tamen venarum ramuli ab ipſa preſſione liquidi ſic comprimentur, ut nil amplius tranſmittere poſſint, adeoque reſorptionis difficultas augebitur. Accedit praeterea, quod in diuturniori hydrope obſervatum fuerit, limoſas foeces incruſtare latera cavi continentis, quibus oſcula venoſa

(*l*) Haemaſtat. Exper. XX. pag. 143. & ſeq.
(*m*) Ibidem Exper. XIV. pag. 114. & ſequent.

noſa obturantur. Hoc imprimis in hydrope, ſaccato dicto, fuit obſervatum frequentius; uti cadaverum ſectiones docuerunt, & antea dictum fuit.

Hae ſunt tres generales cauſae, unde Hydrops naſcitur. Sequitur jam, ut conſiderentur illae mutationes morboſae corporis humani, quae unam, vel plures harum cauſarum praecedere ſolent, ſicque hydropi ſecuturo occaſionem praebent.

§. 1229. QUae cauſae obſervatae ſunt imprimis: diſpoſitio gentilitia: potus nimius frigidae ſubitus, neque vomitu, neque alvo, neque ſudore, vel urina, calore motuve excitatis, excretus: Morbi acuti, imprimis ardentiſſimi, ſive cum ſiti potuque inexplebili, ſive ſine his: Dyſenteria lienoſa diu permanens: omnes pertinaces viſcerum obſtructiones, ut ſcirrhi Hepatis, Lienis, Pancreatis, Meſenterii, Renum, Uteri, Inteſtinorum: Icterus: Quartana ſaeva & diuturna: Lienteria: diarrhoea: dyſenteria diuturna: Coeliaca: Empyema: phthoë: podagra: Evacuationes quaecunque nimiae, maxime ſanguinis arterioſi: hauſtus acrium, fermentatorumque liquidorum: victus tenacium, durorum: Hydatides ingentes, plures, in cavo abdominis pendulae: & plura ſimilia, ut Melancholia, Scorbutus &c.

Diſpoſitio gentilitia. Numeroſis ſatis obſervatis conſtat, morbos ex parentibus in prolem derivari; uti alia occaſione ad §. 1075. dictum fuit; adeoque minime mirum videbitur, ſi hydropicis parentibus nati ab eodem morbo ſibi timeant. Et uti ſolet futurorum malorum metus efficere, ut vana etiam avidè arripiantur remedia; hinc, ut antea & de phthiſi dictum fuit, hydrope mortuorum cadavera dum comburebantur, illorum liberi ſedebant pedibus in aquam demiſſis; ſic enim caveri credebatur, ne morbus in illos tranſiret unquam (*n*). Populus Antwerpienſis, *Helmontii* tempore, in illa verſabatur opinione, *niſi omnis aqua e cadavere hauriretur, in proximum haeredem hydropem migraturum; adeoque ſolliciti erant de ſectione*. Saltem haec populi perſuaſio illud utilitatis habuit, ut frequens daretur Medicis occaſio luſtrandi hydropicorum cadavera, ut tanto melius morbi hujus cauſas & effectus inveſtigare poſſent. Antea dictum fuit, debiles & flaccidos homines huic morbo, caeteris paribus, magis obnoxios eſſe; cum autem talium & infirma ſoleat eſſe progenies, patet facile ratio, quare diſpoſitio gentilitia inter cauſas hydropis numeretur.

Po-

(*n*) Plutarch. de his, qui ſerò a Numine puniuntur Tom.II. pag.558.

Potus nimius frigidae ſubitus &c. Haec cauſa ſatis frequens eſt ſubiti hydropis, imprimis in caſtris, dum laſſi & aeſtuantes a validiori labore, vel & longiori itinere, milites affatim frigidam hauriunt, & mox ad quietem ſe diſponunt. Antea, dum de *Pleuritide* & *Peripneumonia* agebatur, demonſtratum fuit, quantum diſcrimen ſubitae mortis, vel & morborum acutiſſimorum, immineat illis, qui, calefacto per aeſtum aut validos labores corpore, frigidam affatim ingurgitant. Ubi autem hoc periculum effugerunt, aliud ſupereſt, ne nempe ſubito hydropici fiant. In quibuſdam morbis prodeſt quandoque gelidiſſimae aquae potus; uti in cura Ilei inflammatorii, Haemoptyſis &c., dictum fuit: verum prudentes Medici modica quantitate, & ſaepe repetitis vicibus, gelidam potandam praebent, ut in ventriculo calefieri poſſit, & poſtea aequabiliter per totum corpus diffundi. Solet enim, dum hac lege datur gelidus potus, & bene tecto corpore in lecto decumbunt aegri, ſequi blandus & aequabilis ad extrema corporis uſque calor; ſimulque ſuccedit toto corpore profuſus ſudor, quo difflatur aqua, quae in ſanguine abundat.

Verum dum aeſtuante corpore, abſque ullo moderamine, largis hauſtibus aqua ingeritur, & non bene tecto corpore poſtea quieſcunt homines, nullus ſudor ſequitur; imo quandoque parciſſima exit urina, & omnis aqua ingeſta ſanguini permiſta manet. Verum ex pulcherrimis experimentis *Celeberrimi Hales*, ante memoratis, patuit, magnam copiam aquae, ſanguini miſtam ſubito, non tranſire ex arteriis in venas ſanguineas, ſed per tenuiores ramulos ſecretorios deponi in cava corporis, ſicque ſatis ſubito produci hydropem univerſalem. Hoc contingit miſeris illis, dum mox poſt copioſum gelidae potum quieſcunt; ſi enim pergerent corpus acriter movere, muſculis perpetuo & valide agentibus, impediretur collectio aquae in tunica celluloſa, quae ubique muſculis incumbit, & illorum interſtitia replet; ſimul dum a motu pergit incaleſcere corpus, aqua ingeſta mobilis manet, & per ſudoris vel urinae vias denuo exit de corpore, aut ſi nimium gravat corpus, vomitu expellitur, vel per alvum ruit.

Sed praeterea, dum frigida potata ſubito turget ventriculus, calefacto per motum corporis praegreſſum hepati, accumbenti & incumbenti ventriculo, ſubitum applicatur frigus; unde metuenda eſt hepatitis, & ejus effectus, ſcirrhus nempe hepatis, uti antea ad §. *916.* dictum fuit; ſtatim autem videbimus, ab hepatis ſcirrho frequenter hydropem naſci; adeoque duplicem ob rationem poſt imprudentem frigidae ingurgitationem, calefacto prius corpore, fit hydrops; vel ſubitaneus, dum aqua ingeſta manet in corpore; vel tardior, dum poſt hepar prius male affectum ſequitur. Cum autem hepatis refrigerationem pro cauſa primaria hydropis habuerint veteres Medici, & ab hac ſola, abſque ullo

hepatis tumore praeter naturam, hydropem naſci poſſe ſtatuerent, licet & hepatis indurationem ſaepe praecedere hydropem probe noviſſent, dixit *Aëtius* (*o*) ſequentia: *Aquae inter cutem morbo corpus apprehenditur, ex ſola refrigeratione, hepate in his in principio affecto: poſt vero aliquando & durum fit; quod palam in illis videre eſt, qui ex intempeſtivo aquae frigidae potu hepar refrigeratum habent acervatim, ut ſtatim aquae ſuffuſionem operetur, priuſquam ipſum in ſcirrhoſum tumorem elevetur*. Omnium autem pulcherrime ſubitum talem hydropem *Aretaeus* (*p*) deſcribit: *Fit & hydrops ſubito, a copioſo frigidae potu, quum prae nimia ſiti ad ſaturitatem quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit; poſtea humidum in peritonaeum delatum fuerit; atque inde in ventribus inſitus calor refrigeratus fuerit: deinde in ilia guttae effluunt, quae prius in aërem verſae, per tranſpirationem digerebantur. Id igitur ſi incidit, facilior eſt hujus morbi curatio, antequam viſcus aliquod, aut totus homo, affectus ſit*. Praecipue autem damnavit *Hippocrates* (*q*) aquam pluviam ac ſtagnantem, & hydropem univerſalem inde oriri dixit: *Quum quis per aeſtatis tempus ex longo viae itinere in aquam pluviam & ſtagnantem inciderit, eamque avide copioſam biberit: ſi igitur carnes aquam ebiberint, & in ſe continuerint, nuſquam autem ſeceſſus fiat, haec contingunt*. Deinde pulchre addit: *Hic interea ſane ſi incedat, nihil mali videtur habere; quum autem ab inceſſu ceſſarit, ſolque occiderit, confeſtim multum laborem exhibet*. Alia occaſione ad §. 1051. 1. jam quaedam de hac re notavi. Agitur autem hic de hydrope ex gelido potu copioſo ſubito nato; nam ſtagnantes & paluſtres aquae ſi communi potui inſerviant, licet non ingurgitentur affatim, hydropes quoque producere, & quidem maxime lethales, *Hippocrates* alibi notavit (*r*); ſed non loquitur ibi de ſubito nato hydrope, qui minus lethalis eſt, quam reliqui, qui a viſceribus male affectis oriuntur; dicit enim: *AEſtate dyſenteriae multae incidunt, & diarrhoeae, & quartanae febres diuturnae. Hi autem morbi producti ejuſmodi naturas ad hydropas deducunt, & perimunt*. Imo & uteri hydropem paluſtrium aquarum uſui attribuit.

Morbi acuti &c. Dixerat *Celſus* (*s*), de hoc morbo agens: *Saepe hoc malum per ſe incipit, ſaepe alteri vetuſto morbo ſupervenit*. De priori hydropis ſpecie dictum; ſequitur, ut videamus, poſt quos morbos hydrops ſequi ſoleat.

Morbi acuti, & præcipue ardentiſſimi, penitus oppoſitam hydropi naturam videntur habere, cum ardens calor adſit, una cum ſiccitate oris, narium, linguae, & totius cutis (vide §. 739.), ac contraria in hydrope

(*o*) Serm. X. cap. 20. pag. 233. (*p*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 50. (*q*) De Intern. Affection. cap. 28. Charter. Tom. VII. (*r*) De Aëre, locis, & aquis. Charter Tom. VI. pag. 195. (*s*) Lib. III. cap. 21. pag. 161.

drope obſerventur ſymptomata: hinc mirum videri poſſet, quod poſt morbos calidiſſimos frigidus hydrops ſequatur. Sed conſiderandum eſt, per morbos calidos acutos fluidiſſima & mobiliſſima perire de corpore, craſsiora relicta ſic adunari, ut aqua, copioſa etiam, ingeſta vix dilui & attenuari denuo poſsint, imo tandem adeo compacta & tenacia evadant, ut intimam cum aquoſis miſcelam vel non admittant omnino, vel ſaltem aqua brevi poſt per vaſa ſecretoria a ſpiſſo nimis ſanguine ſecedat, & vel per ſudores non juvantes, vel per urinas, eliminentur de corpore. Unde, uti antea in morborum inflammatoriorum hiſtoria ſaepius monitum fuit, pro infauſto omine habent Medici, ſi urinae tenues aquoſae exeant in morbis acutis. Obſervatur enim, quandoque piceam fere tenacitatem induere ſanguinem, dum mobiliſſimis & fluidiſſimis partibus orbatus eſt. Unde inter cauſas atrae bilis §. 1093. enumeratae fuerunt *febres calidae diu haerentes*, *ſaepe repetentes*, *ſine bona criſi*, *& ſine diluentibus*, *abeuntes*. Aliquando tales morbos inexplebilis ſitis comitatur, quandoque, licet omnes ſitis cauſae, & quidem validiſſimae, adſint, nullum potum aſſumunt aegri, dum nempe mens laborat. In priori caſu, quamdiu in vigore morbus eſt, diluentia, maxima in copia potata, per vim febris moventur, & variis viis expelluntur de corpore. Verum cauſa ſitis non ſublata, dum copioſum potum pergunt ſumere aegri, morbo jam deferveſcente, & fractis per mali praegreſſi vehementiam viribus, non movebuntur ingeſta aquoſa ſatis per vaſa, ſecedent a ſanguine nimis inſpiſſato, colligentur in cavis majoribus & minoribus corporis, ſicque hydrops ſequetur. Ubi vero ardentiſſimi morbi tempore ſitim non ſenſerunt aegri, maxime denſabitur ſanguis, & difficillima erit perfecta miſcela aquae cum reliquis humorum partibus, quando miteſcente morbo ad ſe redeunt aegri, & potum avide poſcunt. Accedit, quod tenax talis ſanguis aptiſſimus erit, ut producat peſſimas viſcerum obſtructiones; ex quibus, uti ſtatim videbimus, hydrops naſci poterit. Videantur & illa, quae de morbis chronicis, originem ducentibus a vitiis relictis ex morbis acutis non bene ſanatis, ad §. 1050. & ſequentes dicta fuerunt.

Dyſenteria Lienoſa diu permanens. Antea ad §. 958., ubi de lienis morbis agebatur, notatum fuit, dyſenteriam ſplenicis utilem eſſe, modo non ſit longa; quando nempe materies morboſa, lienem infarciens, ſoluta, per venam ſplenicam in hepar tendit, & inde in inteſtinorum cavum: ſi autem, evacuata ſic materia morboſa, ceſſet dyſenteria, & vires reſurgant, optimum ſignum eſt; verum *Hippocrates*, uti in illo loco dictum fuit, damnavit longam dyſenteriam in lienoſis, dixitque, tunc illas deſinere in hydropem, aut lienteriam, lethali cum eventu.

Tunc enim dyſenteria non eſt effectus materiae morboſae ſolutae exi-

exitum molientis; ſed tabefactorum potius viſcerum, & ſolutorum nimis humorum, ſimulque acrium, ſignum dat.

Omnes pertinaces viſcerum obſtructiones, ut ſcirrhi &c. Haec frequentiſſima hydropis cauſa obſervatur, & quidem adeo, ut, ſi excipiantur hydropes, qui a potu frigido affatim ingeſto oriuntur, uti & illi, qui ab evacuationibus nimiis ſanguinis fiunt, pauci occurrant caſus, in quibus non inveniatur unum, vel & plura viſcera, ſcirrhoſa.

Toties contingit, poſt paracenteſin inſtitutam, ut eductis aquis ſcirrhoſae maſſae tactui appareant in abdomine: numeroſiſſima legi poſſunt exempla apud obſervationum medicarum collectores; non pauca ipſe in cadaveribus vidi; & praecipue in hepate; ut non videatur illis enarrandis immorandum eſſe, praecipue cum de viſcerum ſcirrhis, & peſſimis eorum effectibus, antea dictum fuerit in morbis inflammatoriis, uti etiam in Capitulo de Scirrho, ubi peculiariter de hac re agebatur. Cum autem tunc ſimul patuerit difficultas ſumma ſanandi ſcirrhi confirmati, nemo mirabitur, Medicos vix audere integram hydropis curam ſperare, dum ſcirrhi viſcerum adſunt. Merito hinc *Aretaeus* (*t*) dixit: *Scirrhi in liene geniti diſcuſſiones non facillime ſunt, quod ſi & ab hoc oriundi morbi proveniant, hydrops aut cachexia, inſanabile malum effectum eſt*. Idem certe de aliorum viſcerum ſcirrhis pronunciari poterit. Vel enim mole aucta premendo vicinas venas reditum lymphae venoſae impedire poterunt; quod imprimis in hepate metuendum, cum per illud viſcus magna portarum vena diſtribuatur, & cava vena aſcendens tranſeat; unde & vaſorum diſtentorum ruptura metuenda erit; vel etiam, functionibus viſcerum, ad crudorum ingeſtorum elaborationem requiſitorum, impeditis, corpus totum cachecticum fiet; unde pariter hydrops naſci poterit; vel etiam a ſimili cauſa reſorptio illius, quod per arterias exhalantes efflatur perpetuo, impedietur; adeoque a ſolis viſcerum ſcirrhis omnia illa fieri poterunt, quae hydropi producendo originem dant, & praecedenti paragrapho fuerunt enumerata.

Conſtat ex Phyſiologicis (*u*), omenti talem fabricam eſſe, ut reſorptioni lymphae aptiſſima ſit, atque illam reſorptam per binas venas Epiploïcas miſceat ſanguini venae portarum, antequam per hepar fluat: adeoque ſi male affectum omentum fuerit, haec reſorptio impedietur.

Patet jam numeroſis obſervatis, in cadaveribus hydropicorum frequentiſſime obſervari omentum inſigniter minutum mole, ita ut quandoque vel integre deſit, vel parva tantum ejus portio ſuperſit. Aliquando etiam, licet rarius, miro modo degenerat a naturali ſua fabrica; cujus nota-

(*t*) De Curat. Morbor. diutur. Lib. II. cap. 14. pag. 128. (*u*) Herm. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 331.

notabile exemplum *Celeberrimus Monro* (*w*) in cadavere mulieris aſciticae invenit. Similes his obſervationes apud *Ruyſchium*, alioſque, habentur.

Notandum tamen eſt, quod in hydrope abdominis ſaccato, educta per paracenteſin aqua, aliquando corrugetur ſaccus, & durum tumorem tactui offerat, qui dein, ſacco recreſcente aqua diſtento, diſparet, & poſt mortem in loco, ubi ſcirrhoſam duritiem adeſſe crediderant Medici, nihil tale inveniatur.

Icterus. In pertinaci ictero ſaepe ſcirrhus hepatis adeſt: praeterea antea ad §. 950. notatum fuit, bilem, ſi ſaepe in ſanguinem regurgitet, diuque illi permiſta maneat, totum ſanguinem ita fundere & attenuare, ut nihil fere de rubra ac craſſiori parte ſanguinis ſuperſit; unde poſt diuturnum icterum hydrops ſolet ſequi, & quidem immedicabilis.

Quartana ſaeva & diuturna. Videantur illa, quae de hac re ad §. 753. habentur, ubi agitur de illis corporis humani mutationibus morboſis, quae a febribus intermittentibus obſervantur productae fuiſſe. Simul tunc notatum fuit, crurum tumorem hydropicum, poſt febres intermittentes, non adeo malum omen dare, cum *Sydenhamus* obſervaverit febrim tunc ſimul recedere ſolitam, credideritque, aliquid materiae morboſae verſus has partes deponi; hinc curam hydropis non adhibebat huic malo, ſed frictionibus, & vino medicato, ex amaricantibus, aromaticis, & roborantibus, parato ſatis feliciter illud ſuperare poterat.

Lienteria, diarrhoea &c. Antea jam monitum fuit, quandoque ſerum aquoſum in cavis corporis collectum, per venas reſorptum, viam per alvum quaerere; & tunc tales dyſenteriae, diarrhoeae &c., utiles ſunt, quatenus materiam morboſam evacuant; ac deinde laxae partes nimis, ubi haeſit collecta aqua, uti & illae, per quas transfluxit, roborantibus ſic firmari poterunt, ut ſanitas redeat. Poſtea in cura hydropis patebit, quandoque & Medicos per artem has evacuationes moliri: ſic *Aretaeus* (*x*), ubi de Lienteria agit, notat, quod *hydrops nonnunquam in hanc aegritudinem feliciter commutatus ſit, in malum ſcilicet ex malo; ſed melior eſt ſucceſſio*. Alibi autem (*y*), de Dyſenteria agens, dicit: *Nonnunquam ex laxo* (*colo*) *inteſtino aqua multa, dyſenteriae modo, profluit, idque millenos ab hydrope liberavit*.

Verum iidem illi morbi tunc remedium adferunt, quando colluviem aquoſam educunt de corpore, ſimul auctis viribus, quod prudentiſſime *Aretaeus* (*z*) diſtinxit, ubi de hydrope poſt hepar male affectum orto diſſerit. Sic autem habet: *Quod ſi priſtinas vires natura recipiat, & quandoque per ventrem cum impetu materiem deturbet, poſt multorum craſſorum, aquo-*

(*w*) Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. IV. N. 30. pag. 428. & ſequent.
(*x*) De Cauſ. & Sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 10. pag. 63.
(*y*) Ibidem cap. 9. pag. 61. (*z*) Ibidem Lib. I. cap. 13. pag. 43.

aquoſorumque, *depulſionem*, *& ipſum hydropem tollere conſuevit*. *Verum id genus auxilii cum periculo eſt*. *Poſt enim ſubitas & copioſas inanitiones*, *extremoſque collapſus*, *parierunt interdum aegri proſtratis viribus*. Ex his ſimul intelligitur, quare *Hippocrates* (*a*) damnaverit tanquam malum, ſi, *quibus ab ilibus & lumbis principia fiunt hydropum*, *pedes tumeant*, *& diarrhoeae diuturnae detineant*, *quae neque dolores ex ilibus ac lumbis obortos ſolvunt*, *neque ventrem molliunt*. Optime autem *Galenus* (*b*) in commentariis ad hunc locum monet, τὸ λαπάττειν non ſignificare alvi evacuationem, cum diarrhoea longa adſit, ſed ventris tumentis diminutionem.

Omnes ergo illae alvi evacuationes, ſi hydropem ſequentes expellant de corpore colluviem aquoſam, una cum virium inſtauratione, utiles eſſe poſſunt. Verum, ubi poſt has praegreſſas debile corpus, & cacheēticum jam redditum, hydrope turgere incipit, malum eſt. Videantur & illa, quae ad §. 721. de Leucophlegmatia & Hydrope, diarrhoeam & dyſenteriam ſequentibus, dicta fuerunt.

Empyema, Phthoë. Solutis nempe per pus reſorptum omnibus corporis humoribus, in ultimo ſtadio morbi extrema corporis tumere incipiunt, praecipue ſi ſudores nocturni, debilitatis penitus viribus, minui, vel & integre ceſſare, inceperint; omnium maxime, ſi ſimul valida ſitis adſit; tunc enim ingeſtus potus ſatis moveri per corpus nequit, & hinc extrema tument. Videantur & illa, quae §. 1206. de hac re dicta fuerunt.

Podagra. Partim, quia ſaepe podagra vini & potuum ſpirituoſorum diuturnum abuſum ſequitur, qui & hydropi originem dat, uti mox patebit; partim, quia frequentiores & diuturni podagrae paroxyſmi aegros perpetuo lecto fere affigunt; & dum articuli plurimi corporis, imprimis artuum inferiorum, omnem amiſerunt mobilitatem, vix ullo modo movere poſſunt corpus, etiam dum dolor abeſt. Verum §. 25. probatum fuit, quod defectus motus muſcularis producat laxam debilitatem fibrarum ſolidarum corporis, & §. 44. demonſtratum fuit, illam debilitatem hydropi producendo favere omnino. Accedit, quod diuturno decubitu in dorſo, tempore paroxyſmi plerumque ſoleant in podagricis renes male affici, unde ſaepe calculoſi fiunt, ſecretio & excretio urinae libera impeditur. Verum patebit ſequenti paragrapho, urinae paucitatem non tantum eſſe hydropis effectum, ſed & ſaepe cauſam.

Evacuationes quaecumque &c. Antea, ubi de Cachexiae cauſis agebatur, §. 1168. notatum fuit, ad perfectam aſſimilationem ingeſtorum requiri, ut pauculum crudi aſſumti miſceatur ingenti copiae humorum inquilinorum. Si ergo per evacuationes validas quaſcumque de corpore ſubducitur magna copia ſanorum humorum, non rite aſſimilantur cruda ingeſta, ſequiturque univerſalis liquidorum degeneratio, cache-

(*a*) In Progn. Charter. Tom. VIII. pag. 620. (*b*) Ibidem.

chexia, & hydrops ejus ſequela; uti ante dictum fuit.

Sed imprimis hydrops metuendus eſt poſt ingentes evacuationes ſanguinis arterioſi per vulnera, poſt abortum, puerperium &c.; pars enim rubra ſanguinis ſolidiſſima eſt, craſſiſſima, & producendo ac conſervando calori corporis noſtri aptiſſima. Reliquae ſanguinis partes tenuiores ſunt, & ex vaſis majoribus elabuntur per ramos laterales tenuiores, in cavis corporis majoribus & minoribus accumulantur, nec moventur ſatis, nec calent, ut exhalare vel reſorberi poſſint. Ex experimentis enim *Celeberrimi Hales*, antea recitatis, patuit, ſimul ac ſanguis in vivo & ſano animali nimis diluitur, ſtatim hydropem naſci. Hanc cauſam hydropis, dilutionem nempe nimiam humorum, ſuis obſervatis confirmavit *Hippocrates* (*c*). Sic autem habet: *Si ſitim mulier minime temperet, neque veſica, neque alvus, tum urinam, tum ſtercus, ut aequum eſt, tranſmiſerint, neque idonea utatur homo victus ratione. Quod ſi hydropica fuerit, copioſi menſes derepente, quandoque etiam pauci, prodeunt, & nonnunquam velut aqua ex carnibus fiunt, ut ſi quis cruentas carnes abluerit, interdum etiam paulo fortiores, neque concreſcunt.* Et alio in loco (*d*), ubi de hydrope ſanabili & inſanabili agit, dicit: *Cui vero multum ſanguinis ſurſum ac deorſum eruperit, & febris inſuper acceſſerit, eum aqua repletum iri multa ſpes eſt, atque hic hydrops breviſſimi temporis eſt, & ex quo pauciſſimi evadunt.* Hoc ergo pro certo ſtatui poteſt, defectum partis rubrae in ſanguine, ſive ſenſim fiat, ut in cachecticis, ſive ſubito, ut in vulneratis, diſponere ad hydropem.

Hauſtus acrium, fermentatorumque liquidorum. Alia occaſione ad §. 28. dictum fuit, abuſu ſpirituum fermentatorum viſcera abdominalia indurari, & in ſcirrhos abire, nulla arte amplius medicabiles; verum pertinaces tales obſtructiones hydropem faciunt, uti paulo ante dictum fuit.

Sed & aliam ob cauſam ebrioſi fiunt hydropici: dum enim veteris Maſſici pocula affatim ingurgitant, caleſcit corpus, rareſcunt liquida, turgent omnia vaſa. Vide lauta de menſa, poſt larga pocula, ſurgentes convivas, venae omnes inflatae ſunt, rubicunda turget facies; ſed poſtquam hoc villi edormiverunt, languent debiles, palleſcunt. Si jam frequenter, imo quotidie, genio indulgeant, diſtentis toties ultra modum vaſis, perit debitum robur (§. 25. N. 3.), & cum ſimul crapulam comitetur ingens ſitis, potus aquoſos copioſos ingerunt, qui ulterius debilitant, nec a flaccidis vaſis ſatis moveri poſſunt, ut difflentur de corpore; hinc in cavis corporis accumulati ſtagnant: hoc imprimis metuendum illis, qui, turpis vitii poenitentia ducti, ſimul & ſemel abſtinent ab omnibus fermentatis liquidis, & in peſſimum languorem inci-

(*c*) De Mulier. Morb. Lib. I. cap. 61. Charter. Tom. VII. pag. 762.
(*d*) Praedict. Lib. II. cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 814.

cidunt. Videantur illa, quae §. 605. II. de hac re dicta fuerunt.

Victus tenacium, durorum. Videantur circa hanc rem illa, quae ad §. 25. & 26. habentur; uti etiam illa, quæ ad §. 1168. de malo victu, tanquam cachexiae cauſa, dicta fuerunt.

Hydatides ingentes. De his ad §. 1226. dictum fuit.

Plura ſimilia &c. Omnes illi morbi in genere, qui vires vitales multum debilitant, hydropis cauſae eſſe poſſunt; uti etiam illi, qui ſanguinem admodum tenacem efficiunt, ita ut ab aquoſis vix dilui, nec iiſdem intime permiſceri, poſſit; uti ex melancholiae tota hiſtoria patuit. Sed & in ſcorbuti deſcriptione §. 1153. craſſities ſanguinis unam partem cauſae proximae conſtituebat. Accedit, quod & hi morbi plures habeant cauſas communes cum hydrope; uti ex illis, quae ad §. 1093. & 1150. dicta fuerunt, evidenter patet,

§. 1230. Effectus adeoque, & morbi progreſſus, hic fere eſt: tument pedes, maxime veſperi, ſenſim hic augetur tumor, increſcitque: tum tumor abdominis, quotidie increſcens: hujus extenſi ſonus in Tympanitide, ſi percutitur; ſtrepitus fluctuantis aquae in moto corpore in Aſcite ab aqua libera fluente in cavo abdominis; at in Aſcite ab aquis clauſis in ſuis ciſtis, fallit: Dyspnoea: Sitis: Gravitas: Torpor: Alvus dura: Urina pauca: Febricula lenta: Sudor nullus: macies eo major, quo partis affectae major intumeſcentia: tum femorum, ſcroti, cutis abdominalis, aqua intercus: hydatides: aquae, in loco calido, clauſo, ſtagnantis, putrefactae, acrimonia: Ulcera: Gangraenae: Haemorrhagiae narium: Exomphali: Viſcerum ſphacelus: Mors.

Operae pretium erit, conſiderare, quomodo, & cum quibus ſignis, morbus hic incipiat, & augeatur.

Tument pedes &c. Si nempe a ſimplici tenuitate aquoſa liquidorum originem trahit morbus, tunc ibi incipit tumor, ubi difficillimus ſanguinis venoſi aſcenſus eſt; nempe circa pedum aſtragalos primo tumor apparet, quia calcei coërcent pedes, ut non facile tumere poſſint. Si autem a viſcerum ſcirrhis oriatur hydrops, vel a ruptis vaſis, tunc abdomen prius tumet, quam pedes, & ſaepe aſciti tarde ſuccedit pedum tumor, praecipue ſi aqua collecta haeſerit extra abdominis cavum, uti ad §. 1226. dictum fuit. Veſperi autem imprimis tumor ille percipitur, quia tota die, vel erecto, vel ſedente, homine, nec multum corpus movente, humores facile non potuerunt adſcendere:

imo

imo obſervamus, etiam in ſanis caeteroquin hominibus, plus minuſve turgere artus inferiores veſperi; unde & calcei, ſi parum arctiores fuerint, tunc magis urgent. Incipiens autem talis tumor pedum ſolet horizontali decubitu, & tepore lecti, denuo diſſipari, ſic ut matutino tempore integre diſpareat, veſperi demum rediturus. Dum ſenſim augetur malum, tumor altius aſſurgit, nec amplius evaneſcit noctis tempore.

Notandum tamen eſt, non omnem pedum tumorem deſignare hydropem; nam & in ſcorbuto incipiente (vide §. 1151. 2.) tumor crurum accedens & recedens adeſt: tumor autem ille in ſcorbuticis non adeo paſtaceus eſt, ſed magis reſiſtit digitis prementibus; nec foveae manent, quas pro ſigno hydropis *Hippocrates* (*e*) ſub Ilei nomine ſic deſcribit in hominibus, qui calida & humida victus ratione uſi fuerint, nec corpus exercuerint, ſed cibis expleti perpetuo fere dormierint: *Si digito partem aliquam comprimas, impreſſionem facies, & tibi veſtigium apparebit, quemadmodum in farina aqua ſubacta, maxime autem in pedibus cavitas imprimitur.* Verum, uti ad praecedentem paragraphum monitum fuit, quandoque poſt morbos diuturnos deponitur ad unum pedem, vel & ad utrumque, ſeparatus a reliquo ſanguine humor, cum manifeſto levamine; & tunc, motu corporis, frictionibus, inſolatione, remediisque roborantibus, feliciter ſuperantur tales tumores, qui primo aſpectu pro hydropicis haberi poſſent, cum anaſarcam omnino referant. Videtur & *Celſus* (*f*) hoc indigitare, dum dicit: *Aqua inter cutim minime terribilis eſt, quae nullo antecedente morbo coepit: deinde quae longo morbo ſupervenit; utique ſi firma viſcera ſunt, ſi ſpiritus facilis eſt, ſi nullus dolor &c.*: deinde recenſet omnium fere functionum integritatem, & concludit: *Si quidem in quo omnia haec ſunt, is ex toto tutus eſt: in quo plura ex his ſunt, is in bona ſpe eſt.* In tali enim caſu tumor ſatis ſubito augetur, donec, depoſita omni materia morboſa verſus has partes, viſcera omnino liberentur: in hydrope vero incipiente ſenſim augeſcit tumor, & reliqua ſigna mox enumeranda ſucceſſive ſequuntur, quae docent viſcera non liberari per metaſtaſin ad artus inferiores; ſed tumorem hunc ſequelam eſſe viſcerum male affectorum. *Quibus vero ab hepate hydropes fiunt, tuſſis & tuſſiendi cupiditas ipſis innaſcitur, nihilque effatu dignum exſpuunt, ac pedes tument, venterque non dejicit niſi & dura, & ad neceſſitatem, & circa ventrem tumores prodeunt, qui partim ad dextra, partim ad ſiniſtra, tum conſiſtunt, tum deſinunt* (*g*).

Certe & *Sydenhamus* (*h*), qui adeo attente morbos in prima etiam ori-

(*e*) De Intern. Affect. cap. 46. Charter. Tom. VII. pag. 671. (*f*) Lib. II. cap. 8. (*g*) Hippocrat. Prognoſt. Charter. Tom. VIII. pag. 621. Coac. Praenot. N°. 452. Ibidem pag. 878. (*h*) Tractat. de Hydrope pag. 608. 609.

origine obſervabat, foveas a digitorum impreſſione in ſurarum parte inferiori, ſub noctem imprimis conſpicuas, mane vero evaneſcentes, agnoſcebat pro primo hydropis indicio. Monet tamen, non certum omnino hoc ſignum eſſe, *niſi ita affecti ſpiritum aegrius ducant: qui quidem tumor tam copia, quam mole auctior indies redditur, donec, pedibus majorem aquarum copiam jam reſpuentibus, crura tentantur, ac poſtea abdomen ipſum.*

Licet autem plerumque in hydrope incipiente pedes tumeant, tamen non ſemper ab inferioribus incipit; nam, uti ante in *hydrocephalo*, *thoracis hydrope*, & *aſcite*, dictum fuit, ſaepe in illis hujus morbi ſpeciebus pedes non tument omnino, vel ſaltem tarde, ubi hydrops in cavis corporis jam confirmatus fuit. Imo ex *Hippocratis* obſervatis pateret, quandoque ab ipſa facie hydropem incipere, atque inde verſus inferiora deſcendere. Sic enim deſcribit morbum, quem craſſum vocat, & quidem quartam ejus ſpeciem, quae verus hydrops eſt, & quam curandam jubet iisdem, quibus hydrops ſanatur, remediis (*i*): *Hic morbus a pituita alba fit; in ventre vero colligitur, ubi febres diuturnae corpus occuparint. Hic morbus initium ſumit a facie, & facies tumet; deinde ad ventrem deſcendit; quo quum pervenerit, ventrem in magnitudinem attollit, corpusque velut a defatigatione ſuccumbit. In ventre pondus eſt, & dolor vehemens, & pedes intumeſcunt.* Deinde addit mirum ſymptoma, quod in hoc morbo obſervavit: *Quod ſi pluvia in terram effuſa fuerit, pulveris odorem non ſuſtinet. Si vero in pluvia forte conſtiterit, & terrae odorem ſenſerit, mox concidit.* Alia occaſione ad §. 1210., ubi de tabis curatione agebatur, quaedam notavi de miro illo odore, quem pluviis madefacta tellus ſpargit.

Tum tumor abdominis &c. Si nempe in cavo abdominis ſenſim incipit accumulari aqua. Si enim ſerum aquoſum in panniculo adipoſo colligitur tantum, ut in hydrope intercute ſive anaſarca fit, tunc abdomen non plus tumet, quam reliquae partes corporis; cum aqua non in ejus cavo, ſed tantum ſub cute, colligatur.

Caeterum de ſignis diagnoſticis tympanitidis, & aſcitis ſimplicis, ſive etiam ſaccati hydropis, abunde dictum fuit ad §. 1226.

Dyſpnoea. Quando nempe libera pulmonis expanſio ab aëre inſpirato impeditur. Si abdomen aqua plenum turgeat, diaphragma in inſpiratione deſcendere nequit libere; unde thoracis dilatatio impeditur. Sed & idem contingere poteſt longe magis, ſi non tantum abdominis, ſed & pectoris, cavum aqua repleri inceperit. Verum in anaſarca univerſali metus eſt, ne & tunica celluloſa pulmonum ſimiliter affecta ſit, uti ad §. 1220. dictum fuit. Unde merito pro malo ſigno in hydrope habetur dyſpnoea; quia vel ſummam abdominis plenitudinem in aſcite ſequitur, vel juſtum metum facit, thoracem, & pulmonem ſimili morbo affici. Ob

(*i*) De Intern. Affect. cap. 52. Charter. Tom. VIII. pag. 676.

Ob eandem rationem & tuſſis in hoc morbo pro malo ſigno habetur, cum pariter deſignet pulmonem impediri ob copiam aquae accumulatae, vel irritari perpetuo a parciori etiam aquae copia, ſed jam acrioris redditae, uti antea ad §. 1219. notatum fuit. Hinc *Hippocrates* (*k*) dixit: *Hydropicis tuſſis ſuccedens*, *malum*. In Commentariis autem ad hunc Aphoriſmum *Galenus* (*l*) notat, tunc imprimis malam eſſe tuſſim, quando ab hydrope augmentum capiente, ut cauſa, producitur; non vero, quando ex alia occaſione hydropico tuſſis fit; poteſt enim a catarrho & aliis cauſis produci. In alio loco *Hippocrates* (*m*) videtur tuſſim continuam in hoc morbo non ſimpliciter malam pronunciaſſe; ſed dicit: *Hydropicum ſi tuſſis detineat*, *deſperatus eſt*. Ibi autem utitur hac phraſi ἡ βὴξ ἔχῃ, quae videtur intelligenda de perpetua & ſicca tuſſicula hydropicorum; cum in altero loco forte tantum de leviori & incipiente tuſſicula dicat.

Sitis. Antea, ubi de ſiti febrili agebatur, ad §. *636*., ſitis cauſae enumeratae fuerunt. Siccitas nempe, liquorum immeabilitas, acrimonia ſalſa, &c.: ſed omnes hae cauſae concurrunt in hydrope, ſi morbus jam inveteraverit; nam in initio hydropici non adeo ſiticuloſi ſunt. Dum colligitur in cavis corporis ſerum aquoſum, illud non redit per venas, nec ſanguini miſcetur amplius; hinc fluidiſſima ſui parte quotidie magis magiſque ſanguis privatur, adeoque redditur minus meabilis. Simul ob humidi in ſanguine defectum ſecretiones liquidi tenuioris a ſanguine minuuntur, unde cutis ſicca, lingua & os internum arida, fiunt; & dum in aſcite ſolus venter augetur mole, reliqua omnia vero maraſmo contabeſcunt. Nec ſitim ſedat copioſus etiam potus; quia liquida ingeſta non facile uniuntur exſiccato jam nimis ſanguini, atque cito ex vaſis elabuntur in cava corporis dilatata. Non enim perſpirat cutis amplius, & urina parciſſima prodit, uti ſtatim dicetur; hinc potus ingeſtus manet in corpore, & hydropem auget; ſed non manet in vaſis, per quae humores circumducuntur. Hinc merito de hydropicis dicitur: *Quo plus ſunt potae*, *plus ſitiuntur*, *aquae*. Sed lympha haec accumulata ſalſa eſt, & diuturna mora acrior redditur, ſubputrida, & fere alcalina. Accedit, quod & alvus dura ſit in hydropicis, adeoque diu retenta excrementa in primis viis putrida fiant. Patet ergo, plures & efficaces cauſas ſitis in hoc morbo adeſſe.

Gravitas: Torpor. Obruuntur miſeri mole aquarum, & debiles vires immane corporis pondus movere nequeunt. Si jam ſimul cogitetur, a ſanguine, adeo degenerante in hoc morbo, bonorum ſpirituum copiam per fabricam encephali parari non poſſe, patebit & alia ratio,

(*k*) Aphor. 35. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 270. (*l*) Ibidem.
(*m*) Aphor. 47. Sect. VII. Ibidem pag. 317.

quare grave corpus percipiatur, & torpidi fiant hydropici. Accedit, quod & aliquando aqua incipiat accumulari in ventriculis cerebri; unde lethargici quandoque pereunt aegri. Simul etiam notari meretur, quod ſanguis, orbatus fere omni lympha, difficulter per vaſa encephali tandem moveatur; unde omnes functiones animales turbari poterunt, & quidem variis modis. Videtur & hoc *Hippocratis* obſervatis confirmari, dum monet (*n*); Epileptica mala, ſi hydropicis contigerint, pernicioſa eſſe.

Alvus dura. Dum ingenti copia aquae diſtentum eſt abdomen, inteſtina comprimuntur; hinc facile in craſſis inteſtinis accumulantur faeces, induréſcunt, & non niſi magna cum difficultate excerni poſſunt. Accedit, quod ſaepe ſcirrhoſa & pertinaciter obſtructa ſint viſcera chylopoietica in hydropicis, quae tamen omnia ad bilis bonae praeparationem ſuam conferunt ſymbolam, uti in Phyſiologicis demonſtratur. Sed inter alios bilis uſus notatur, quod & alvi excretionem promoveat: unde ſi bilis quantitate deficiat, vel ob viſcerum impeditam actionem debitas dotes non habeat, patet facile, quare & ab hac cauſa ſequi poſſit alvi conſtipatio. Omnia haec hydropis ſymptomata pulchre *Hippocrates* recenſet [*o*]: *Quibus ex aliqua aegritudine ad hydropem res devenit, his alvi ſiccae excrementa caprini ſtercoris pilulis ſimilia dejiciunt, cum eliquatione mucoſa, & urina non bona: & diſtenſiones circa hypochondria, & dolores ac tumores circa ventrem, & dolores circa laterum mollitudinem, & juxta ſpinae muſculos, accidunt; febres quoque, & ſitis, & tuſſes ſiccae, ſequuntur, & circa motus ſpirandi difficultas, & crurum gravitas; & a cibis abſtinent, & paucis ingeſtis explentur.*

Adeo autem ſegnis plerumque in hydropicis eſt alvus, ut, dum purgantibus cura tentatur, ſaepe dupla, imo & tripla, doſi catharticorum remediorum indigeant, ut alvus moveri poſſit.

Urina pauca. Dum omne ſerum aquoſum in corporis cavis accumulatur, mirum non eſt, paucam ſecerni urinam a ſanguine, lympha orbato pro maxima parte. Pariter certum eſt, maximam copiam potus tenuis aquoſi per renes exire, niſi a motu corporis validiori, aut aëris calore, aeſtuans homo per ſudorem expulerit ſuperabundantem in ſanguine aquam: patet hoc manifeſte in illis, qui aquas minerales larga copia potant. Unde etiam aeſtivo ſub calore parcior urina obſervatur, dum multum liquidi per cutis ſpiracula exit, & contrarium obtinet hyemali frigore. Simul obſervatum eſt, dum ſubito ingens copia urinae aquoſae excernitur, ſive ſponte, ſive per artem hoc contigerit, tumores hydropicos minui non tantum, verum etiam quandoque penitus tolli. Haec dum conſiderabat *Helmontius*, qui nullam unquam neglexit occaſionem, ut in Scholas Medicas debaccharetur, antiquis Medicis, & *Ga-*

leno

(*n*) Coac. Praenot. N°. 454. 459. Charter. Tom. VIII. pag. 878. 879.

(*o*) Ibidem N°. 481. Charter. Tom. VIII. pag. 880.

leno praecipue, ſemper infenſus, voluit ſedem omnis hydropis in ſolis renibus eſſe. Salſe ridebat veteres Medicos, qui hepatis frigidam intemperiem ſtatuerant hydropis cauſam: affirmabat, ſe plurima hydropicorum cadavera ſecuiſſe, & ſemel tantum in hepate labem inveniſſe; unde ſtatuebat (*p*): *In Hydrope autem efficiens Archaeus renum, in conceptu Ideae a perturbatione ſua genitae, claudit renes, & fit hydrops*. Et alibi (*q*): *Renes actualiter hydropem concipiunt, fabricant, & continent. Abdomen vero, per actionem regiminis renum, diverſorium praebet, & ren laticem, tanquam ſcenae productum, eo mittit. Non enim, quatenus per aliud viſcus, latex furtim abripiatur; ſed ſolus ren laticem proſcribat ad loca ipſi ſubjecta*. Unde concludit (*r*): *Ergo verus Hydrops Aſcites eſt in renibus: ſive, ſolvere pertinacem ſeram renum, eſt ſolvere hydropem*. Unde, ſi illa perturbatio Ideae in Archeo renum mutaretur, credit hydropem ſanari poſſe. Sic enim habet [*s*]: *Authores aliquot commendant bufones vivos, utrimque renibus alligatos, ſolvere hydropem per lotium. Saltem vidi ruſticum hydropicum ſanatum, alligata anguium ſenecta per ventrem & renes. Inducitur enim idea metus renibus, qua indignationem amittant. Eodem videlicet modo, ſitis ideam triſtitiae, ſive denegatae appetentiae, ſuſcitat: unde ren ſuae indignationis obliviſcitur*.

Illi, qui *Helmontii* mira dogmata ſequebantur, ſtupebant magiſtri ſagacitatem, dum in renibus invenerat omnis hydropis cauſam; in ſcholis publicis clamabant, neminem ante *Helmontium* de hac re cogitaſſe unquam. Interim certum eſt, veteres Medicos Graecos, urinae parcitatem agnoviſſe tanquam cauſam & ſignum hydropis naſcentis, & damnaſſe eandem, ſi adeſſet, hydrope jam facto: Certe *Hippocrates* [*t*] dixit: *In bilioſis alvus turbata, dejiciens parva, geniturae ſimilia, mucoſa, & dolorem circa pubem inducentia, & urinae non expedite prodeuntes* (ſic enim verti poſſe vocabulum εὐλύτως crederem); *ex talibus in hydropem deſinunt*. Et paulo poſt [*u*]: *Hydropico febrienti, urina pauca, & turbata, pernicioſa eſt*. Dum de renum duritie, ſive ſcirrho, agit *Aëtius* (*w*), dicit: *Mingunt pauca, & reliquo corporis habitu aqua inter cutem laborantibus maxime ſimiles exiſtunt. Quidam etiam temporis progreſſu manifeſte hydropem incurrunt*.

Et contra urinae copioſum profluvium pro optima hydropis medela habebat *Araeteus* (*x*): dum enim de Diabete agit, dicit, illam eſſe ſpeciem hydropis, & tantum differre in eo, quod effluat in diabete aqua de corpore, non vero colligatur in corporis cavis, ut in hydrope; deinde addit:

(*p*) In Capitulo *Ignotus hoſpes Morbus* §. 70. pag. 399. (*q*) In Capitulo *Ignotus Hydrops* §. 20. pag. 411. (*r*) Ibidem §. 19. pag. 412. (*s*) Ibidem §. 36. pag. 415. (*t*) Coac. Praenot. N°. 455. Charter. Tom. VIII. pag. 878. (*u*) Ibidem N°. 456. (*w*) Sermon. XI. cap. 17. pag. 270. (*x*) De Morbor. diuturn. Curat. Lib. II. cap. 2. pag. 129.

addit: *Hydropicis eadem haec via ſuccedit, ſi in bonum vertitur morbus.*

Cum autem, uti poſtea in curatione videbimus, eductio collectae aquae ex corpore hydropicorum juvet quidem ſemper, ſi prudenter inſtituta fuerit, nec tamen ſanet morbum, niſi cauſa hydropis tolli poſſit; hinc prudenter *Aretaeus* ſubjungit: *Ac bonum eſt, ſi cauſa ſolvatur, nec ponderis duntaxat levatio fiat.* Cum autem videbant, totum corpus maraſmo exſiccari, dum hydrope affectae partes ſolae creſcerent mole, hinc, colliqueſcere omnia in aquam, dixerunt. Sic *Galenus* (*y*) dixit: *Fit igitur quaedam quaſi in elementa diviſio* [ἀναστοιχείωσις], *vel colliquatio, vel diſſolutio, aut quomodocumque quis aliter nominare voluerit, aliquando totius corporis, aliquando humorum, qui in venis ſunt, duntaxat. Atque hujus colliquamentum alias ad ventrem confluit, alias ad urinas, alias ad ſudores pellitur. At humoribus, quos venae continent, in ſeroſam ſaniem reſolutis, renes ad excrementum id trahendum nati, potiſſimum quum ſani ſunt, ſerum quidem a venis expurgant, fluxionem autem ad veſicam aſſiduo mittunt. Ubi autem renes trahere non valent, venae ejusmodi ſerum in ventrem mittunt, aut, toti id corpori partientes, ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt.*

Quam pulchre haec *Galeni* ſententia experimentis hoc ſaeculo captis confirmatur! Prima fronte plus quam veroſimile videretur forſan, quod ſanguis in ſerum aquoſum ſolutus facillime tranſire poſſet per renum vaſa ſecretoria, praecipue cum potus tenuis, magna copia a ſanis hominibus ingeſtus, tam facile tranſeat per renes, & urinae copiam augeat. Verum, ad ſecretionem ſeri aquoſi a ſanguine per renum fabricam, requiritur ſanguinis rubri motus validus per majora vaſa, qui ſi ceſſat, vel ob defectum partis rubrae in ſanguine nimis diſſoluto, vel ob vaſorum minutum robur, ceſſat ſecretio in renibus, vel uti alia phraſi *Galenus* dixit, *non trahunt renes.*

Pulchrum experimentum fecit *Celeberrimus Hales* [z], per quod modo dicta omnino confirmantur. Diſciſſis venis jugularibus, per tubum arteriae inſertum eluebat immiſſa aqua calida omnem ſanguinem rubrum, in cane: poſt mortem calente adhuc cadavere aperiebat abdomen & thoracem. Dein Aörtae deſcendenti, in cordis vicinia, immittebat largiorem tubum aeneum, ut aqua calida liberrime arteriam ingredi poſſet, & ex tali altitudine, ut preſſio liquidi incumbentis aequalis foret viribus, quae ſanguinem arterioſum movent. Dum aqua calida ſic movebatur per arterias, fovebat cadaver perpetuo, per aquam calidam affuſam, tegebat pannis aqua calida madentibus, quandoque & totum cadaver immergebat calidae aquae. Omnibus tamen his cautelis adhibitis, nil de aqua calida tranſibat per renes in ureteres & veſicam, licet renes aqua diſtenti indureſcerent.

Non-

(*y*) Lib. III. de Symptom. cauſ. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 99.
(z) Haemaſtat. Experim. XIV. pag. 118. & ſequent.

Nonne ex his patet, nihil novi dixiſſe *Helmontium*, dum urinae ſecretionem impeditam cauſam ſtatuebat? Veteres Medici ex ſollicita morborum obſervatione hoc noverant, hoc ſcripſerant. Fatetur *Helmontius*, quod legiſſet antiquos Medicos; ſed lectos contemſerat. Jam aliquoties alia occaſione monui, quod multa, quae laudantur in heteroclito hoc auctore, apud veteres inveniantur, & melius quidem. *Galenus* ſimpliciter dixit: non trahunt renes ſerum aquoſum. An meliora protulit *Helmontius*, dum affirmat, Archeum renum indignabundum abjeciſſe habenas regendi laticis? An ſapere videtur, dum credit, appenſis vivis bufonibus, vel anguium ſenecta, metum incuti Archeo, illumque ad meliorem mentem adduci, ſic ut priſtino ſuo munere denuo rite fungatur?

Febricula lenta. Quamvis in hydrope incipiente totum corpus frigeat, langueat, & omnino a febre alienus morbus hydrops videatur, tamen vetuſtiorem jam hydropem febris comitari ſolet; partim ob putredinem inceptam in liquidis ſtagnantibus, partim ob ſanguinem orbatum lympha diluente, quae vaſis exit, & in cavis corporis colligitur. De his videri poſſunt illa, quae ad §. 586. 8 habentur, ubi de febrium cauſis agebatur. Unde de hydrope *Aëtius* (*a*) differens, dicit: *Faſtidiunt etiam cibum, potum autem largiorem plurimi appetunt*, *maxime qui ex aſcite laborant. Etenim humor, qui in locis detinetur, ſalſus eſt & putrefactus, quare & ſitis, & febris augeſcit: fere enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt.*

Sudor nullus. Ut per extrema arteriolarum cutanearum humores exire poſſint, requiritur, ut cutis mollis ſit, & naturali calore tepeſcat. Verum in hydropicis crura & femora tumentia, marmoris inſtar, frigeſcunt, dum ſimul reliquae partes, uti ſtatim dicetur, macie penitus exſiccentur & areſcant. Optimam certe curationis ſpem concipiunt Medici, ſi hydropici ſponte vel per artem ſudare incipiant; cum hoc ſignum det, extravaſatum ſerum reſorberi, reſorptum cum ſanguine moveri per vaſa, & per cutis ſpiracula difflari de corpore. Solent hinc Medici, uti poſtea dicetur, per ſudorifera remedia curam tentare quandoque, ſed & ſaepe dolent, veriſſima eſſe illa, quae *Aretaeus* [*b*] jam monuerat: *Citra madorem illorum corpus eſt, idcirco neque in balneis ſudore madeſcunt.*

Macies eo major &c. Niſi perpetuo per bona alimenta reſtitueretur partibus noſtri corporis illud, quod quotidie per ipſas ſanitatis actiones perit neceſſario de partibus fluidis & ſolidis, omnia vero maraſmo contabeſcerent. Verum vel optima etiam alimenta requirunt omnium viſcerum & vaſorum actiones, & copiam bonorum humorum praeëxiſtentium jam in corpore, ut poſſint reſtitui perdita. Sed totus ſanguis degenerat a dotibus ſuis naturalibus, & viſcera comprimuntur a collecta aqua

(*a*) Serm. X. cap. 20. pag. 233.

(*b*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 50.

aqua in cavis corporis; hinc impediuntur in functionibus ſuis exercendis, & deficit nutritio in partibus non tumentibus eo magis, quo partes aliae, hydrope diſtentae, plus turgent. Unde *Hippocrates* (c): *Et ſiquidem hydrops ex purgationis defectu oriatur, venter aqua impletur, pedes, & tibiae attolluntur, humeri vero, claviculae, pectus, & femora, contabeſcunt*. Verum & macies illa partium ſuperiorum merito habetur ab *Aëtio* pro malo omine [*d*]. Omnes autem inveterati hydropes, & qui jam habitum corrumpunt, ſunt periculoſi.

Tum femoris, ſcroti, &c. Haec mala imprimis ſequi ſolent aſciten jam inveteratum, dum ab aqua in cavo abdominis contenta premitur cava aſcendens, & venae iliacae. Verum tunc hydrops anaſarca artuum inferiorum aucta, adſcendens, etiam ſub cute abdominali extenditur. Praeterea & ab ipſa cutis diſtenſione, quotidie aucta, premuntur venae ſanguineae ſubcutaneae; hinc, quidquid in tunicam celluloſam per arterias adhuc exhalat, per venas non poterit reſorberi; hinc turgere incipiet tunica celluloſa. In aſciticis in cute abdominis apparent venae ſanguineae magnae, nigro fere ſanguine plenae, quas in paracenteſi inſtituenda vitare ſolent Chirurgi; & praecipue ſi in ſcroto haec operatio inſtitui debeat. Videantur & illa, quae de aqua intercute ad §. 1225. dicta fuerunt.

Hydatides. De his antea ſaepius dictum fuit.

Aquae in loco calido &c. Humores corporis noſtri in putredinem tendere, notum eſt; ſed quamdiu moventur per vaſa, & per debitas vias excernuntur de corpore illa, quae nimis jam in putredinem vergunt, omnis corruptela impeditur in vivente. Verum, dum liquida in cavis corporis collecta ſtagnant diu, putredo metuenda eſt, quae quidem ſerius contingit, quamdiu cava haec clauſa ſunt, ſed longe citius, ſi ſemel aëri acceſſus detur. Forte haec eſt ratio, uti poſtea in cura hydropis dicetur, quare eductio aquae ex abdomine, partitis vicibus, ſaepius infauſto cum eventu tentata fuerit. Aëre enim admiſſo, putredo acceleratur inſigniter: imo obſervatum fuit, aquas paracenteſi eductas nullum putredinis ſignum dediſſe, & poſt paucas horas, dum aëri exponebantur, peſſimum ſparſiſſe foetorem. Licet in quocumque corporis loco collecta aqua putreſcere poſſit, videtur tamen hoc citius fieri debere in aſcite. Ex abdomine enim ſani animalis recens aperto exſpirat halitus, ſuburinoſus, & aliquid jam foetiduli habens: viſcera abdominalia perpetuo reſpirationis motu agitantur: bilis, inter naturales humores putredini proxima, tranſſudat ſic, ut vicina cyſtidi felleae loca in cadaveribus flavo colore toties tincta appareant: in inteſtinis craſſis fae-

(c) De Affection. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 626. (d) Sermon. X. cap. 20. pag. 234.

foeces retentae diu (dura enim ſolet eſſe hydropicis alvus) putridum ſpirant. Omnia haec concurrunt, ut citius hic putreſcant aquae; quod ubi ſemel obtinuit, viſcera, perpetuo macerata in tali colluvie, in putridum liquamen contabeſcunt. Unde etiam pro infauſto omine habetur, ſi paracenteſi inſtituta aquae exeunt, putrefactae jam, vel & tales, ut digitos immiſſos abſtergant, & cutim teneram reddant, ut ſolet facere lixivium alcalinum; de qua re poſtea dicetur.

Ulcera, gangraenae. Dum diu ſtagnat ſerum aquoſum in tunica celluloſa, non tantum cutim diſtendit, ſed &, ſenſim acrius factum, inflammat, & erodit. Saepius contigit, ut hydropici frigidos & tumidos pedes igni propius admoverint, nec ſenſerint a nimio calore epidermidem in veſiculas attolli; quae ruptae copiam ſeri plorabant continuo: dicetur poſtea ad §. 1242., & per artem tentari talia emiſſaria, quandoque cum optimo ſucceſſu. Cum autem tunc aëri liber acceſſus detur, partibus illis flaccidis, & tamdiu in lympha jam acriori maceratis, gangraena ſubito accidit (uti ad §. 423. monitum fuit), niſi fomentis antiſepticis hoc caveatur. Saepe etiam loca haec, per quae exeunt aquae, in ulcera degenerant, difficillimae curationis, cum a perpetuo ſeri acrioris affluxu impediatur, ne tale ulcus depuratum reducatur ad conditionem puri vulneris (vide §. 411.), quod requiritur, ut ulcus ſanari poſſit. Unde recte monuit *Hippocrates* (e): *Orta hydropicis in corpore ulcera non facile ſanantur*. *Galenus* autem notat in Commentario ad hunc textum, illud fieri non poſſe ob nimiam humiditatem, cum ulcus exſiccari debeat, ut ad cicatricem deducatur. Idem etiam confirmat *Celſus* (f). Poſtquam enim varias hydropum ſpecies recenſuit, addit: *Communis tamen omnium eſt humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera quidem in his aegris facile ſaneſcunt*.

Haemorrhagiae narium. Paucus quidem ſanguis per vaſa fluit; ſed ſi cogitemus, omnia vaſa artuum inferiorum premi ab aqua accumbente, & in aſcite, dum admodum turget abdomen, aörtae deſcendentes ramos praecipuos pariter comprimi, patet, ſanguinis liberum motum adhuc fere tantum per vaſa ſuperiora fieri. Si jam ſimul, uti hoc paragrapho dictum fuit, adſit dyſpnoea, ſanguis venoſus a capite libere redire nequit; hinc hydropici, frigidi in toto corpore, calent quandoque in capite, & genas rubras habent: ſequitur tunc haemorrhagia narium, quae nocet, minuendo ſanguinis copiam, quae parca nimis adeſt, & etiam malum ſignum dat, nempe inferioris corporis vaſa a tumore hydropico admodum compreſſa eſſe. Haemorrhagiae narium autem, quae in hydrope contingit, videtur applicari poſſe prognoſis, quam *Hippocrates* (g) dedit: *In morbis longis parvae apparentes ſanguinis fluxiones, pernicio-*

(e) Aphor. 8. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 252. (f) Lib. III. cap. 21. pag. 161. (g) Coac. Praenot. N°. 340. Charter. Tom. VIII. pag. 871.

nicioſae ſunt. Cum enim paucus ſanguis adhuc per vaſa fluat, valida haemorrhagia narium non eſt exſpectanda. Forte & huc ſpectat alius *Hippocratis* (*h*) textus: *Alvi interceptae, ſed parva, nigra, caprinis ſtercoribus ſimilia, ex neceſſitate dejicientes, naſus in his ſanguinem fundens, malum*. Alvus enim in hydropicis dura eſt, ut ante dictum fuit; & tunc *Hippocratis* textus allegatus fuit, ubi eodem vocabolo σπυραθώδεες uſus fuit, ut foecum alvinarum figuram deſignaret.

Exomphali. Notum eſt, quod linea alba dicta abdominis in media fere parte ſuae longitudinis rotundo foramine perforetur, quod in foetu transmittit chordam umbilicalem, & amplius eſt, in adulto autem multo minus. Interim tamen, cum ille locus minus ſit firmus, quam reliqua abdominis ſuperficies, hinc ſatis frequentes obſervantur herniae umbilicales. Mirum ergo non eſt, ubi aqua plenum eſt abdomen, ſi hic locus extendatur, ſicque exomphalus fiat. Ubi craſſa & firma pinguedo abdomini incumbit, minus facile herniae fiunt, & obſervaverunt Chirurgi, hernioſos, antea macilentos, ſi pingueſcere incipiant, curari facilius. Cum in hydrope obſervaſſent veteres Medici, aqua collecta tumere partes corporis, reliqua autem omnia penitus emaciari; hinc dixerunt, uti ad §. 1225. notatum fuit, pinguedinem colliquari, & in aquam verti. Monebat autem *Hippocrates* (*i*), curabilem eſſe hydropem, quamdiu quis in imo ventre pinguedinem habet: *Sed an pinguedo in imo ventre adſit, nec ne, his potiſſimum dignoſces; ſi ſane febres advenerint, & erectus ſtare nequeat, & umbilicus inflatus foras promineat, pinguedinem non amplius ineſſe dicito, eumque ſanari non poſſe*. Ex quo textu ſaltem videtur patere, quod agnoverit, pinguedine conſumta, facilius protuberare umbilicum. Non videtur autem hoc ſemper pro ſigno incurabilis hydropis haberi poſſe, cum obſervata docuerint, non tantum protuberante umbilico, ſed etiam a valida preſſione rupto, aegros manſiſſe ſuperſtites. Vidit hoc Celeberrimus *du Verney junior* [*k*] in muliere, quae in flore aetatis, poſt lochiorum ſuppreſſionem, aſcite laborabat, una cum inſigni femorum & crurum tumore. Pluribus incaſſum tentatis, inſtituta fuit paracenteſis, cum multo levamine; & poſtea urina, quae antea pauca, nunc copioſa reddebatur; unde omnis tumor hydropicus evaneſcebat; ſimul appetitus & ſomnus boni erant, vireſque brevi reſtituebantur, ita ut integre ſanata crederetur, licet una cum aqua ex abdomine educta fuiſſet materies purulenta. Poſt aliquot ſeptimanas autem denuo intumuit abdomen; dumque de reiteranda paracenteſi cogitaret aegra, incepit tumere umbilicus, & dein apertus fuit. Exivit ſimilis humor, ac per paracenteſin eductus fuerat: poſt octiduum rurſus aperieba-

(*h*) Praediction. Lib. I. Ibidem pag. 728. Coac. Praenot. N°. 603. Ibidem pag. 888. (*i*) De Intern. Affect. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655. (k) Académ. des Sciences l'an 1702. Mémoir. pag. 285. & ſequent.

batur umbilicus, & limpidiſſima exivit aqua. Poſtea adhuc bis eadem ipſi contigerunt, & ſponte conſolidato umbilico perfectam ſanitatem recuperavit. Alter caſus habetur deſcriptus a *D°. Chomel* (*l*), ubi pariter poſt puerperium, ſuppreſſis lochiis, abdomen intumuit, & licet rupto umbilico ingens copia foetidi humoris exiverit, ſuperſtes fuit aegra, & integre ſanata. Sed & aſcites plurium annorum ſanatus fuit, exeunte aqua per umbilicum, ex muliere quadraginta & aliquot annorum; poſt validiſſima purgantia hydragoga, & diuretica, exhibita a Medicis, augebatur potius moles abdominis, & cum paracenteſin admittere nollet, ſuo relinquebatur fato. Poſt validum purgans datum per umbilicum aquam exire ſenſit, ſed ſenſim, & abſque ulla moleſtia, niſi quod lintea perpetuo madeſcerent: duravit hoc ſtillicidium per totam hyemem, non increſcente abdominis tumore quidem, ſed emaciabatur, una cum virium diminutione. Majo menſe ſequente, dum curru vehebatur, cum impetu ex umbilico proſiliit aqua, & magna valde copia, ſequente maxima debilitate: quamvis autem ſequeretur febris, vomitu, ſingultu, aſthmate, comitata, evaſit tamen; color, toroſitas, vires, redierunt, & per aliquot menſes ſana vixit, tuncque alio morbo, colico nempe dolore cum pertinaci alvi conſtipatione & vomitu violento, periit intra paucos dies. Aperto abdomine nulla fuit inventa aqua, nec aliquid praeternaturale in viſceribus, excepto, quod uterus ingens, totus ſcirrhoſus, quatuor libras cum dimidia pendens, reperiretur (*m*).

Similes caſus videntur docere, quod ſalutaria haec naturae morbos curantis molimina dederint arti Medicae occaſionem, ut inſtituta paracenteſi haec imitaretur.

Viſcerum ſphacelus, mors. Dum nempe putrefacta jam aqua viſcera macerantur, & in putridum tabum diffluunt.

Caeterum praecipua, quae ad prognoſin in hydrope formandam ſpectant apud *Hippocratem* (*n*) ſic leguntur: *Eum, qui ab hydrope correptus eſt, & ſuperſtes eſt futurus, bonis viſceribus praeditum eſſe oportet, ita ut natura ſe exſerat, ſimulque facile concoquat, & bene ſpiret, ſitque ſine dolore, & totum corpus aequaliter tepidum habeat, & non circa extremas partes colliquatum. Melius eſt autem, ut tumores potius habeat in extremis partibus. Optimum vero eſt, neutrum horum habere: nam molles & graciles eſſe convenit extremas partes, itemque ventrem ad contactum mollem. Tuſſim vero adeſſe non oportet, neque ſitim, neque linguam reſiccari, tum reliquo tempore, tum poſt ſomnos, quando haec valde fieri ſolent. At cibos libenter accipere oportet, & ubi idoneam copiam comedit, non affligi. Alvum vero ad medicamenta quidem celerem habere, reliquo autem tempore egerere excremen-*

(*l*) Acad. des Sciences l'an 1728. Mémoir. pag. 583. & ſequent. (*m*) Medic. Eſſays and obſervat. Tom. III. pag. 378. & ſequent. (*n*) Praediction. Lib. II. cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 814.

mentum molle figuratum. Urinam apparere convenit ſecundum inſtitutum (morem), & vinorum mutationes. Laborem vero oportet ferre facile, & laſſitudinis exſortem eſſe. Ac optimum quidem eſt, hominem per omnia ſic diſpoſitum eſſe, & ſic ſecuriſſime ſanus fieri poterit; ſin minus, plurima ex his habeat; nam ſpes erit, ut ſuperſtes evadat. Qui vero nihil horum habuerit, ſed contraria, eum deſperatum eſſe ſcito. Qui autem pauca horum habuerit, quae bona dixi eſſe ſi hydrope laboranti adſint, huic exiguae ſpes reſtant. Apparet ex hoc textu, quod tanto pejorem morbum crediderit, quanto plures functiones laeſae ſunt, uti optime *Galenus* in loco antea ad §. 3. citato tanquam generale axioma practicum poſuit: *Cujusque morbi tanta magnitudo eſt, quantum a naturali ſtatu recedit; quantum vero recedat, is ſolus novit, qui naturalem habitum adamuſſim tenuerit.*

§. 1231. HYdrops curandus ergo indicat 1. Liberum conciliare fluorem Lymphae: ſive fuerit aqua, ſerum bilioſum, ichoroſum, ſanguinolentumve. 2. Aquas jam in cavitates effuſas inde educere. 3. Labem debilitatorum viſcerum tollere, ſive ea cauſa, ſive hydropis fuerit effectus.

Poſtquam dictum fuit de illis, quae in variis ſpeciebus hydropis tam ad diagnoſin quam ad prognoſin ſpectant, ſequitur ut de curatione agatur. Primo autem dicendum de generalibus indicationibus curatoriis, & poſtea videndum, qua methodo, & quibus remediis, obtineri poſſit illud, quod indicatio medica jubet.

1°. Lympha tunc liberum habet fluorem, quando humor meabilis, per vaſa pervia, debito motu, propellitur. Si haec tria obtineri poterunt, tunc huic indicationi penitus ſatisfiet. Cum autem, uti antea jam ſaepius dictum fuit, & tenuis lympha, halitus inſtar, in cavis majoribus ac minoribus corporis perpetuo expellatur, niſi abſorbeatur per venulas denuo, accumulatur in his cavis, & hydropem facit: hinc, ut hoc impediatur, debent oſcula venarum abſorbentium aperta, & nullum obſtaculum in toto genere venoſo, eſſe, quod reditum lymphae venoſae reſorptae ex cavis corporis impedire poſſit: antea enim demonſtratum fuit, a ſola venarum compreſſione hydropem naſci poſſe ſubito; & ſimul monitum fuit, aſthmaticos ſaepe fieri hydropicos, quia per contractos paparoxyſmi tempore pulmones cor dextrum libere nequit ſanguinem propellere; adeoque venoſi ſanguinis receptacula circa cor dextrum plena manent; ſicque obex ponitur libero motui humorum venoſorum. Praeterea videtur ſatis veroſimile, quod ſanitatis tempore ſub vaporis forma afflent arteriae lympham, quae &, eadem ſub forma, a venis reſorbetur, antequam in lympham condenſari poſſit. Unde & calor corporis in-

interni requiritur talis, ut illa condenſatio nec cito, nec facile contingere poſſit. Ex abdomine, thorace, pericardio, animalis ſani, celeri manu aperti, exhalat talis vapor, qui poſt mortem, frigeſcente cadavere, denſatur in lympham.

Quamvis autem ille vapor, & ex illo condenſato nata lympha, conſtet pro maxima parte aqua; tamen non eſt pura aqua, uti manifeſte docet vaporis talis odor ſuburinoſus. Praeterea huic lymphae, in cavis corporis collectae, ſaepe ſeri, ad ignem coagulabilis, quantitas permiſta eſt; unde & flavo colore ſeri quandoque tinguntur hydropicorum aquae; qui color in aſcite intenſior ſaepe obſervatur, ob bilem nempe tranſſudantem; uti antea dictum fuit. Poſſunt & hae aquae mora, inceptaque jam putredine, in acrem ichorem mutari; ſed tunc parum ſpei ſupereſt. Interim tamen ichoris vocabulum apud *Hippocratem*, alioſque veteres Medicos, non ſemper ſignificabat acrem putridumve liquorem. Vapor enim in cava corporis perpetuo exhalans vocabatur πνεῦμα; ubi vero idem ille vapor condenſabatur in liquidum, tunc ἰχὼρ dicebatur.

Contingit aliquando, aquas hydropicorum ſubrubello ſanguinis colore tingi, dum vaſa quaedam ſanguinea, diu macerata, contentum fluidum dimittunt: tamen & hoc obſervatur, licet omnia vaſa adhuc integra fuerint, imprimis in pericardio, ubi ob cordis moventis & maximorum vaſorum viciniam circulatio ſanguinis rapidiſſima eſt: in cadaveribus enim hominum ſanorum, violenta morte peremtorum, ſaepe invenitur aliqua copia lymphae rubellae. Videtur celerrimo motu humorum per vaſa in hoc loco aliquid de parte rubra ſanguinis exprimi per dilatata oſcula arteriarum exhalantium; docent autem injectiones Anatomicae, ipſam materiam ceraceam, rubro colore tinctam, per totam cordis ſuperficiem exprimi, licet integritas vaſorum manſerit.

Caeterum de diverſis coloribus, variiſque dotibus, aquarum, in cavis corporis collectarum, & prognoſi inde facienda, partim dictum fuit ad §. 1219., partim etiam agetur ad §. 1240., ubi de paracenteſi in aſcite dicendum erit.

2°. Niſi enim hoc cito fieri poſſit, ſemper metus eſt, ne vel copia auctae pondere & preſſione noceant vicinis viſceribus, vel mora acriores redditae deſtruant omnia. Haec autem eductio aquae obtinetur, vel efficiendo, ut venae denuo reſorbeant collectam lympham, quae dein ſanguini miſta per varia loca poteſt de corpore educi; vel, ſi hoc obtineri nequeat, per artem exitus paratur, pertuſo loco, in quo aqua collecta ſtagnat. In hac indicatione perficienda ars multum valet, ſed longe major difficultas invenitur in ſequenti.

3°. Patuit ex illis, quae ad §. 1229. dicta fuerunt, ubi cauſae hydropis recenſebantur, quam multae inter illas ſint, quae vel omnino non, vel difficillimè, per artem tolli poſſunt. Praecedenti vero paragra-

pho

pho dictum fuit de peſſimis effectibus, qui ex hydrope metuendi ſunt, & poſt ſublatum hydropem ſuperſtites manent; neque ſemper in poteſtate artis eſt, ut tolli, vel emendari poſſint. Si per diuturnam macerationem viſcera fere contabuerint, vel acriori jam reddito ſero aquoſo eroſa fuerint, quis curam promittere audebit? Unde merito a Medicis hydrops inter morbos curatu admodum difficiles numeratur. Novi Chemicos, arcanis ſuis ſuperbientes, certam hydropis curam polliceri audacter, ſed & ſaepe teſtis fui, quam turpiter erraverint. *Helmontius* (*o*) jactat, *ſe ſupra bis mille hydropicos, etiam quorum lotium jam ex cruento nigricaret, & tota nocte vix unum cochlear minxerant, in priſtinam ſanitatem reſtituiſſe.*

Nec tamen ad magnam ſenectutem vitam produxit, cum quinquageſimo ſexto vitae anno fuerit mortuus. Paucos credo fore Medicos, veritatis amantes, qui idem jactare auderent. Verum quidem eſt, ſi *Helmontio* credere fas eſt, quod decimo ſeptimo aetatis anno jam praecelleret reliquis Medicis. Natus fuit anno 1588., & de ſe ipſo teſtatur ſequentia (*p*): *In Autumno 1605., ex Anglia Antwerpiam rediens, reperi aliquot centenos, poſt malignam atque popularem febrim, hydropicos: multos ſanavi, multique ſub infauſtis aliorum tentaminibus interim perierunt.* An non quadrat hîc Proverbium? *Oportet, mendacem eſſe memorem.*

Certe de hoc morbo longe aliter ſenſit ſapiens vetuſtas: *Hydrops injucundum aſpectu vitium eſt, & toleratu difficile. Ab ipſo enim perpauci liberantur, idque felicitate quadam, ac Deorum potius, quam artis [majora enim omnia vitia ſoli Dii medicantur]. Nam aut in viſcere primario morbus deliteſcens totum in malum habitum convertit, aut, omne corpus ingruente peſtilentia, in malum ſuccum viſcera permutavit, quando ſibi utraque viciſſim ad perniciem ſuffragantur, nullaque eſt pars noxa carens, quae vel modicam naturae opem afferre poſſit* [*q*]. Unde mirabatur *Aretaeus*, quod Hydropici vitam amarent (*): *Cujus rei cauſa dici non poteſt, ſed mirari tantum id licet: hoc autem magnum eſt. Namque in aliis, non omnino perniciosis, affectibus aegrotantes abjecto ſunt animo, triſtes, mortis amantes: in his vero & bene ſperant, & vitae cupidi ſunt: Ambo haec contraria morbi efficiunt.*

§. 1232. **F**Luor conciliatur Lymphae, tollendo cauſas hunc impedientes, quae 1. vis vitalis minus fortiter circumagens; 2. vaſculorum compreſſio, diſruptio, obſtructio. 3. Liquidi nimia tenacitas.

Fluor lymphae liber impeditur, vel vitio vaſorum, per quae circumducitur, vel nimia tenacitate liquidi, vel denique ſi & vaſa continentia,

(*o*) In Capitulo *Ignotus Hydrops* §. 11. pag. 409. (*p*) Ibidem pag. 408.
(*q*) Aretaeus de Cauſis & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 48.
(*) Ibidem pag. 50.

tia, & liquida contenta, bona fuerint, poteſt defectus eſſe in cauſis moventibus minus validis.

1°. Ut humores noſtri debito cum impetu moveantur per vaſa, non tantum cordis, ſed & vaſorum, actio requiritur debita; quae ſi deficiant robore, ingeſtorum mutatio in noſtros humores non fiet, illa ſpontaneam naturam ſequentur (vide §. 10.), inducetur cachexia, quae toties hydropem praecedit, uti antea dictum fuit. Cum autem motus humorum pendeat multum a firmo vaſorum robore; hinc antea ad §. *26.* notatum fuit, a nimia debilitate fibrarum ſolidarum produci vaſorum facilem extenſionem, rupturam, tumores, &c., quae omnia hydropi viam ſternunt. Unde etiam §. 44. hydrops tanquam effectus viſcerum nimis debilium & laxorum enumeratus fuit. Verum ad §. *69.* demonſtratum fuit, liquidorum glutinoſam tenacitatem ab iiſdem cauſis naſci, per quam pariter lymphae liber fluor impeditur.

2°. Compreſſio in vaſis venoſis facta reditum lymphae ex cavis corporis impedire, & horum vaſorum ruptura, praecipue ſi majora fuerint, perpetuo lymphae depluvio cavitates implere, poterit. In arteriis lymphaticis minus hoc metuendum videtur, cum parvae ſint; adeoque ab harum ruptura copioſae lymphae effluvium non ſequetur: ſi vero arteriae lymphaticae comprimerentur, exhalatio in cava corporis impediretur; unde potius ſiccitas ſequeretur. Obſtructio autem in iiſdem arteriis eundem effectum faciet: in venis enim vix obſtructio locum habere poteſt (vide §. 1*19.*), niſi cavum illarum vera compreſſione adjacentis tumoris, vel alterius ſimilis cauſae, anguſtetur.

3°. Obſervatum fuit, uti antea dictum, ſerum aquoſum, in cavis corporis collectum, quandoque lenteſcere ſic, ut paracenteſi inſtituta vel omnino non, vel difficillime, exire poſſit. Verum admodum probabile videtur, quod ab initio, dum incipiebat colligi, talem tenacitatem non habuerit, ſed per moram diuturnam ſic mutatum fuerit. Sed & poteſt in humoribus circulantibus talis tenacitas naſci, ſive inflammatoria calida, ſive glutinoſa frigida, quae difficillimas viſcerum obſtructiones producet; adeoque hydropem (vide §. 122*9.*) poterit facere. Ut ergo radicitus curetur morbus, debet nimia illa liquidi tenacitas tolli.

§. 1233. AD primum (1232.) faciunt Cardiaca dicta, roborantia, & ſtimulantia; quae, ſi ſitis valida non urget, petuntur ex aromaticis, ſalinis, oleoſis, calidis, forma Electuarii, Miſturae, Vini Medicati, Cereviſiae Medicatae, Pilularum, Decoctorum, Syruporum, Tabellarum, facillime varianda.

In hydrope ſaepe totum corpus friget, vires languent, debilis nimis cir-

circuitus humorum parum movet liquida; ita ut adſit tunc revera illud, quod *Horatius* optime dixit: *aquoſus albo in corpore languor*. Augere ergo tunc convenit humorum per vaſa motum. Cum autem cor primaria cauſa movens ſit, hinc talia remedia vocantur Cardiaca, quae motum vitalem ſuſtinent, & augent, licet ſoli cordi proximè non inſerviant [*r*]. Solent autem Cardiaca dividi in illa, quae replent, reſtituendo copiam humoris ſani; vel ſecundo, quae roborant vires ſolidorum, per quas humores moventur; vel denique, quae amabili fragrantia reficiunt ſubito debiles vires, & hinc copiam motumque humoris nervoſi augere dicuntur; aut etiam acriori ſtimulo ſic irritant fibras motrices, ut inertia vaſa & ſtagnantes humores in majorem motum ducantur.

Quamvis autem & de ſalubri victu hydrope laborantium cura haberi debeat; tamen ad hanc indicationem proprie ſpectant Cardiaca, quae roborant flaccidas partes, & motum nimis debilem ſuo ſtimulo augent. In *Materia Medica* ad hunc numerum enumerantur talia remedia, quae has vires medicatas habent, & ſimul adſunt variae formulae medicamentorum ex his paratae, ad quarum normam plures aliae componi facile poterunt. Cum enim quandoque huic indicationi diu inſiſtendum ſit, expedit ſaepe, ut mutentur formulae, manente tamen eadem medendi methodo, ne diuturnus ejusdem remedii uſus moroſioribus aegris faſtidium pariat.

Interim tamen in horum uſu etiam prudentia opus erit, ne nempe ſimul & ſemel nimis augeamus circulationis velocitatem. Creſcit enim ſibi indulgens dirus hydrops, & in aſcite magis magisque turget abdomen, dum arteriae pergunt eructare ſerum aquoſum, venae autem vel nihil omnino, vel parum, reſorbent. Hinc ſi nimis ſubito augeretur humorum motus, imprimis ſi ſoluti nimis fuerint, omnes exprimerentur in cavum dilatatum abdominis, & omnia vaſa corporis collaberentur ſubito; quod periculoſum foret. Prudentem certe cautelam dedit in cura Hydropis *Trallianus* (*): *Nam calefacientia nimium, ſi univerſa ac una vice aſſumantur, totum potius habitum colliquant, quam abundantem humorem evacuent*.

Praeterea, dum ſubito illa, quae ſtagnaverant hactenus, deducuntur in motum, & humoribus circulantibus miſcentur, ſubita fiet vaſorum plenitudo, obruetur pulmo ſic, ut poſſet aeger ſuffocari. Ita videmus, dum hydrope anaſarca corpus tumet, ſi ſubito movere corpus tales aegri tentent, quod incipiant angi, vix animam ducere poſſint, imprimis ſi per acclivia loca greſſum facere nitantur. Unde prudentes Medici, non ſimul & ſemel, ſed ſenſim, conantur ſtagnantia in motum reducere, hac ſpe, ut extravaſata lympha, denuo reſorpta & ſanguini miſta, per cu-

(*r*) Herm. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 1095. & ſequent. (*) Lib. IX. cap. 3. pag. 528.

cutanea vaſa, vel auctam urinae copiam, expellatur de corpore: niſi enim hoc obtineatur per auctum motum vitalem, nullum inde emolumentum percipient aegri: brevi enim omne illud, quod circulantibus humoribus miſtum fuerat, denuo in cavis corporis colligetur.

Talem medendi methodum laudavit in hoc morbo *Hippocrates* (*s*): Dicit enim, *huic ventrem ſiccare confert*. Victum autem ſiccum ex carnibus imprimis aſſatis commendat: piſces quidem dabat elixos, ſed pridie coctos & frigidos, ut eſſent ſicciſſimi; & ideo monuit, ut juſculo non immergantur, inſulſique ſint, ne ſitis augeatur. Vinum autem nigrum, craſſiſſimum, & acerbiſſimum, dabat, ſed paucum: pro oleribus commendabat raphanos & apium: ſimul mane & a coena ambulare juſſit. Similia fere his alio in loco laudat (*t*). Verum haec omnia tantum locum habent, ſi non urgeat ſitis valida, quae per calida haec remedia augeretur eo uſque, ut aegri a potu copioſiore ſibi temperare non poſſent; unde major copia aquae adderetur humoribus, quam difflaretur de corpore per motum vitalem auctum; adeoque hydrops augmentum caperet.

§. 1234. SI ingens vexet ſitis, cauſa fuerit calida, morbus cum febre calida, quod ſaepe ſolet fieri, ad primum (1232.) faciunt Cardiaca dicta reficientia, acida grata, & leniter aromatica.

In hydrope incipiente raro ingens ſitis adeſſe ſolet, ſed adulto morbo ſaepe accedit, & merito pro malo ſigno habetur. Sitis enim, uti alia occaſione dictum fuit ad §. *636.*, pro cauſis agnoſcit humorum immeabilitatem, ſiccitatem, aut acrimoniam; quae in hydrope inveterato invenitur putrida. Dum autem aquoſa pars a ſanguine ſecedens in cavis corporis colligitur, orbatus diluente vehiculo ſanguis redditur nimis ſiccus & immeabilis; tuncque ſitis naſcitur, & ſaepe moleſtiſſima. A potu autem creſcit indulgens ſibi hydrops, nec ſitis potu ingeſto tollitur, quia ingeſta aqua faciilime a ſanguine ſecedit, & copiam extravaſati liquidi auget; nullo modo autem liquidorum per vaſa fluentium immeabilitatem minuit; adeoque ſitis cauſa manet; & tunc a calidis illis ſtimulantibus abſtinendum eſt.

Quandoque hydrops morbos acutos ſequitur, & ab illo *Hippocrates* (*u*) multum metuebat; dicit enim: *Hydropes ex acutis morbis omnes mali; neque enim febrem ſolvunt, & cum dolore ſunt vehementi, & lethales:* impri-

(*s*) De Intern. Affection. cap. 33. Charter. Tom. VII. pag. *655*. (*t*) De Morbis Lib. II. cap. 28. Ibidem pag. 580. (*u*) In Prognoſtic. Charter. Tom. VIII. pag. *619*. & Coac. Praenot. No. 452. Ibidem pag. 878.

primis hoc obſervatur poſt febres continuas mali moris, ſcarlatinae quandam ſpeciem, exanthemata miliaria, & petechias; ita ut hydrops naſcens cum fine talis morbi fere coincidat, & quandoque jam tumere incipiat, antequam febris omnino deferbuerit: minime tutum foret in ſimili caſu calidis & ſtimulantibus remediis uti. Unde *Trallianus* (v) ſingulari titulo agit de illis, qui hydrope una cum febre laborant, & monet ſequentia: *Quare aqua inter cutim, ex acutis morbis profecta, non poteſt non inflammationes habere in ipſa perſeverantes: nihil enim adeo intervallorum expers eſt ac febris: ac mirum, quod neque aqua inter cutim, ipſis oboriens, calorem aegrorum extinguat, neque febris omnem aquam inter cutim exhauriat, ſed ab aqua & igne ſimul contineantur ambo, ut undequaque dubia fiat curatio, ſive calefacere, ſive refrigerare, quidpiam velis.*

Contingit autem ſaepius, quod in hydrope jam inveterato ſtagnantes aquae incipiant putreſcere, & acres fieri; tunc febris calida accenditur in frigido antea corpore, ſitis immanis oritur, & omnia brevi in pejus ruunt. Sic obſervatur, crura & femora hydropicorum, tumida, pallida, & marmoris inſtar frigida, incipere rubeſcere, calere, dum ſimul cutis leviter etiam attacta dolet, quae brevi poſt eroditur, & copia quandoque ingens ſeri aquoſi exit, cum levamine quodam; ſed ſaepe peſſima grangraena ſequitur, omnia depaſcens. Tunc augetur immaniter ſitis, & calida illa ſtimulantia remedia nocerent peſſime. Unde optimè monuit *Trallianus* (w): *Quod ſi aqua inter cutem laborantes etiam febricitent, admodum calidis auxiliis utendum non eſt, neque in viſceribus, neque in cibis, aut potibus, aut antidotis, aut purgationibus, &c. Nullum enim valde calefaciens ipſos juvare poteſt. Nam ejuſmodi medicamenta ſitim ipſorum augent, & febrim incendunt, & cauſas inflammantes magis adhuc exurunt, intenduntque malum.*

Cum autem poſt morbos acutos, uti dictum fuit, quandoque ſequatur hydrops, praecipue illa ſpecies, quae aqua intercus ſive anaſarca dicitur, ideo forte veteres Medici ſanguinis miſsionem conſuluerunt in hac ſpecie hydropis. Sic *AEgineta* (x) curam tympanitis, & aſcitis, auſpicari juſsit a purgantibus hydragogis; in anaſarca autem a ſanguinis miſsione incipiendum voluit; *maxime ſi a ſuppreſſis haemorrhoïdibus, aut menſtrua purgatione, affectus originem habuerit; praeterquam ſi jam antea ſanguinem miſerint, in malo habitu conſtituti.* Similia & apud *Trallianum* (y) habentur, ubi aſſerit, venae ſectionem in cura anaſarcae interdum requiri, *ut quae ex ſanguinis frigidi copia naſcatur. Ac frigiditatis ratione quidem illa non indiget, ſed quoniam copiae detractio naturam levat.* Sed ex ſequentibus alio in loco patet, quod *Trallianus* (z) ceſpitave-

(v) Lib. IX. cap. 3. pag. 526. (w) Ibidem pag. 525. (x) Lib. III. cap. 48. pag. 48. verſa. (y) Lib. IX. cap. 3. pag. 514. (z) Ibidem pag. 518.

taverit circa venae ſectionem, addit enim plures cautelas; voluitque, tunc convenire tantum, ſi inflammatio ſcirrhoſa ſit in viſceribus, ſi pravi humoris copia in venis adſit, ſi vires conſtent, aeger ſit in vigore aetatis, nec tempus admodum frigidum fuerit. Imo videtur & ſanguinis miſsionem ideo praemiſiſſe, ut poſt hanc tutius poſſet valida calefacientia remedia adhibere. Sollicitè autem monet, magnam cautelam adhibendam eſſe: *Etenim intempeſtiva ſanguinis miſſio in aliis quoque periculum inducit, in hydropico autem interdum etiam mortem.*

Antea monitum fuit, impedimentum motus ſanguinis venoſi poſſe originem dare hydropi, adeoque & nimiam vaſorum plenitudinem: in tali caſu vaſorum depletio per ſanguinis miſſiones procul dubio utilis foret. Apud *Hildanum* (*a*) tale exemplum habetur, de homine robuſtiſſimo ſanguineo, trigeſimum annum agente, qui a vertice ad pedes uſque intumuit. Dum Medici curam aperientibus & purgantibus lenioribus tentant, ſubito ex nare dextra ſanguis ad quatuor libras effluxit tanto cum impetu, ut ſyncope ſequeretur. Suppreſſa autem hac haemorrhagia, non tantum vires redierunt, *verum etiam ab hydrope, citra ullorum aliorum remediorum uſum brevi curatus eſt aeger*. Apparet hinc evidens ratio, quo caſu in cura hydropis ſanguinis miſſio locum habere poſſit, cum caeteroquin ſanguinis evacuatio hydropicis nocere ſoleat; imo a profuſa ſanguinis evacuatione in robuſtis etiam & ſanis hominibus toties naſcatur hydrops, uti ad §. 1229. dictum fuit. Ubi ergo a cauſa calida morbus ortus fuerit, vel & febris calida hydropico ſupervenerit, & valida ſitis vexaverit, tunc calida illa ſtimulantia remedia, quae ad paragraphum praecedentem laudata fuerunt, locum non habent. Ideo ad hunc numerum in *Materia Medica* alia laudantur, *cryſtalli tartari*, *rob ſambuci*, *juniperi*, *ſpiritus ſalis marini*, *&c.* quae & ſitim ſedant, & putredini hic metuendae reſiſtunt quam efficaciſſime. Aromata quidem & hic laudantur, ſed leniora; & prudens Medicus facile determinabit horum quantitatem, prout virium languor, major vel minor calor, & moleſtae ſitis intenſitas, requirunt.

§. 1235. Utroque caſu (1233. 1234.) prodeſt frictio, motus, calor.

Totus ſcopus conſiſtit in eo, ut per motum vitalem auctum ſtagnans lympha ſic diſponatur, ut a venis reſorberi poſſit, & reſorpta, humoribus circulantibus miſta, per varias vias exire de corpore. Quantum autem frictiones valeant ad augendum motum per vaſa, alio in loco ad §. 28. N°. 2. dictum fuit. Sed praeterea ad §. 334., dum de cura

(*a*) Obſervat. Centur. 1. pag. 43.

ra contuſionis agebatur, patuit, quantum poſſit frictio prudenter inſtituta in reſolvendo ſanguine extravaſato & grumoſo; adeoque & multo plus efficere poterit in ſerum aquoſum, ſi lenteſcere inceperit. Imprimis autem frictio efficax eſt in hydrope anaſarca, dum aqua in panniculo adipoſo collecta ſtagnat: quamvis enim & in aliis hydropis ſpeciebus uſum habere poſſit, tamen frictionis effectus, interpoſita tantum cute, agit magis immediatè in extravaſatum ſerum, quam ſi abdomen in aſcite turgidum fortiter perfricaretur. Unde *Trallianus* (*b*) dixit: *At perfricatio hydropicis adhiberi debet potiſſimum, ut externos corporis meatus rarefaciat, humores extenuet, & diſcutiat.* In cura hydropis anaſarcae quam maxime frictiones commendat *Aëtius* (*c*), & alii plures. Frictiones autem illae variis inſtituebantur modis: *Utendum igitur prima die quidem fricatione, per modicum oleum, moderatè & molliter facta: in progreſſu autem & ſicca & multa, & cum intenſione magis appreſſa: deinde etiam per lintea aſperiora.*

Certe, dum manu oleo inuncta perfricatur cutis, minus laeditur & exaſperatur, hincque frictiones diuturniores ferunt aegri abſque moleſtia. Verum quidem eſt, quod locus oleo perfricatus minus reddatur perſpirabilis; ſed ſcopus eſt tantum, ut per frictionem mobilia reddantur illa, quae ſtagnant, & attenuentur lenta ac viſcoſa, dum ſimul acceleratur humorum per vaſa motus; unde videtur oleum tuto hic adhiberi poſſe, & veteres Medici illud in uſu habuerunt, additaque *Scilla* & aliis reddiderunt medicatum (*d*). Interim tamen & ſolum oleum olivarum ſalubrem aeque praeſtitit effectum in ipſo aſcite, qui curabatur tali frictione mane ac veſperi facta intra menſis ſpatium; & tertio jam quartove die, poſt frictiones inceptas, copioſa reddebatur urina; ſicque quotidie detumeſcebat abdomen (*e*). Videtur autem felix ille eventus frictioni tribuendus eſſe, non autem virtuti medicatae olei olivarum. Alvus inde quotidie ſine aliis remediis ſoluta fuit. Frictio autem cum oleo non convenit, ſi ventris moles nimium magna ſit, & integumenta tenſa ac tenuia, & reſpiratio multum difficilis (*). Ubi jam minui incipit tumor, cutis minus tenſa fortiorem & aſperiorem frictionem ferre poterit. Antiquis ad diſſipandos tumores hydropicos in uſu fuit & alia methodus, ad frictionem accedens, quae hodie vix in uſu eſt, & tamen tuta ſatis & utilis videtur. De hac methodo *Aëtius* (*f*) ſic habet: *Experiri etiam Herodoti remedium convenit, neque enim minus quam ipſa frictio auxiliari poteſt: veſicis itaque bubulis, aut etiam aliis magnis omnino, ac probè inflatis & vacuis, tumentes locos pulſato, atque id au-*

(*b*) Lib. IX. cap. 3. pag. 524. (*c*) Sermon. X. cap. 28. pag. 244. (*d*) Ibidem. (*e*) Donald Monro on the Dropſy pag. 30. 31. Nouvelle Biblioth. Angloiſe pour les Mois de Janvier & Février 1757. pag. 107. (*) Störk. Ann. Medic. pag. 90. (*f*) Sermon. X. cap. 29. pag. 246.

autoritate tum Archigenis tum Herodoti facito: inde enim citra moleſtiam caro condenſatur, neque dolore, neque repercuſſione duriore, reſultante.

Omnibus autem illis methodis hoc obtinere ſperabant, ut moverentur ſtagnantia, & ſic diſſiparentur tumores hydropici, ſimulque caverent, ne cutis offenderetur. Vidi ſaepius per imprudentem frictionem crurum tumentium inflammari cutim, & brevi gangraeneſcere; quod periculoſum erat frequenter, & ſemper magnas creabat moleſtias. Prudentiſſime hinc *Celſus* monuit (*g*), de cura hydropis agens: *Utendum fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui ſal & nitrum & olei paucum ſit adjectum, ſic, ut aut pueriles, aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus ſit. Idque, ſi vires patiantur, ante meridiem tota hora, poſt meridiem ſemihora, fieri oportet.*

Simul etiam apparet, quod prudenter veteres Medici a lenioribus frictionibus inceperint, ne uno impetu extravaſatum ſerum, humoribus circulantibus miſtum, obrueret pulmonem, cum periculo ſuffocationis. Obſervaverat *Hoffmannus* (*h*), tumorem oedematoſum pedum, quacumque de cauſa intra corpus repulſum, gravem pectoris oppreſſionem & anxietatem producere. Imo viderat in talibus aegris, febre intermittente correptis, ſub frigoris acceſſione, pedum tumores ſubito evanuiſſe, cum ingenti reſpirationis anguſtia, & tertio ſemper paroxyſmo repentina ſequebatur, ſub ipſo frigore, ſuffocatio.

Motus. De pulchris motus corporis in emendanda valetudine effectibus, antea ad §. 28. dictum fuit. Certe per motus muſculares acceleratur motus ſanguinis venoſi verſus cor, & circulatio humorum augeri poteſt pro lubitu. Unde ab omni tempore corporis motus inter remedia hydropis numeratus fuit. *Hippocrates* (*i*) praecipua ad hydropem remedia enumerat, *labores, fotum, & temperantiam*. Vocabulo autem ταλαιπωρίῃς utitur, quod graves & ad laſſitudinem uſque protractos labores indicat; poſteaque addit, quod quam plurimum laborare debeant, imo & per acclivia loca ambulando aſcendere. Ne autem valido & ſubito motu obrueretur pulmo, addit cautelam: *Si vero difficulter ſpiraverit, fueritque aeſtiva anni tempeſtas, aetas viguerit, & virium robur adſit, ſanguinem e brachio detrahere oportet.*

Muſculis, dum agunt, tumentibus, premitur tunica celluloſa, muſculis non tantum incumbens, ſed & ubique interpoſita; adeoque & in anaſarca ob hunc effectum utilis eſſe poterit, movendo ſtagnans ſerum. Hinc ſuaſit *Celſus* (*k*), multum ambulandum eſſe, currendum aliquando; & ideo credidit, quod *facilius in ſervis, quam in liberis, tollitur; quia*

(*g*) Lib. III. cap. 21. pag. 164. (*h*) Medic. ration. & Syſtem. Tom. IV. part. 3. cap. 2. pag. 324. (*i*) De Victu Acutorum Charter. Tom. XI. pag. 174. Epidem. V. Charter. Tom. IX. pag. 347. (*k*) Lib. III. cap. 21. pag. 161. 162.

quia, cum deſideret famem, ſitim, & mille alia taedia, longamque patientiam, promptius iis ſuccurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas eſt.

Cum autem per validos motus augeatur humorum per vaſa circumductio, facile patet, his non utendum eſſe, ſi per febrim comitem excesſus motus circulatorii jam adſit; unde ſubjungit ſequentia: *Sed ſi febris quoque eſt, haec imprimis ſubmovenda eſt per eas rationes, per quas huic ſuccurri poſſe propoſitum eſt. Si ſine febre aeger eſt, tum demum ad ea veniendum eſt, quae ipſi morbo mederi ſolent.*

Facile patet, & hic eandem cautelam obſervandam eſſe, ne ſubito per valida corporis exercitia in motum ducantur ſtagnantia, uti de frictionibus paulo ante dictum fuit. A leniori ergo motu incipiendum eſt, quod & magis convenit talium aegrorum viribus, quae non ſemper adeo validae ſunt, dum ſimul pondus artuum inferiorum, ſi anaſarca adſit, difficicilem corporis motum reddat. Unde *Trallianus* (*l*) dixit: *Porro motus, ſi quid aliud, hydropicis conducit, praecipue qui fit per mare, equum, & lecticam; iis vero, qui viribus conſtant, inceſſus per pedes eſt utiliſſimus.* Illud exercitii genus, quod navigatione in mari fit, etiam debilibus convenit, & recentiorum obſervatis confirmatur ejus utilitas. Sic apud *Foreſtum* (*m*) legitur, quod a Medicis derelictus hydropicus, cui non tantum venter, ſed & manus, pedes, & facies, tumebant, naviculam ingreſſus per aliquot miliaria aſcenderit in altum maris. Vomuit, & poſt vomitum exercitio utens reſtitutus eſt. Notum eſt, non aſſuetis, dum mari vehuntur, nauſeam moleſtiſſimam & vomitum ſuccedere: verum poſtea ad §. 1244. patebit, vomitum egregie profuiſſe in hydrope curando. Uſus navigationis ille & pluribus obſervatis confirmatur (*n*).

Calor. Antea dictum fuit, in ſanis exhalans in cava corporis liquidum ſub vaporis forma expelli ex arteriis, & reſorberi a venis, antequam in liquidum fuerit condenſatum. Unde videmus, quod ab omni aevo frigida hydropicorum corpora calefecerint Medici, ut ſtagnans ſerum aquoſum mobile magis redderent, & aptum ut in vapores ſolvi inciperet, facilius a venis bibulis reſorbendos. Per frictiones & motum augetur in corpore calor; ſed praeterea externum calorem adhibuerunt, & quidem ſatis validum. *Aëtius* (*o*) *maximam curandi rationem in inſolationibus habet: itaque tumefactae partes ad ſolem exponantur, capite ſaltem velato, cavendo etiam, ne tumor vehementius ſupercalefiat.*

Ipſas fricationes, vel in ſole, vel juxta ignem, inſtitui juſſit: *Aliquando & arena probe a ſole ignita, aut pellibus, ſimiliter a ſole ferveſactis,*

(*l*) Lib. IX. cap. 3. pag. 524. (*m*) Lib. XIX. Obſervat. 32. pag. 377. (*n*) Ebenezer Gilchriſt the uſe of ſea Voyages pag. 88. (*o*) Sermon. X. cap. 28. pag. 244. 245.

ctis, aegrum occulere oportet, capite tantum velato, & facie cum ſpongia perpetuo abſterſa. His ſimilia *Celſus* (*p*) laudavit: *Evocandus eſt ſudor, non per exercitationem tantum, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque aliis, &c. Balneum, atque omnis humor, alienus eſt.* Siccus enim hic calor requiritur. Poſt eductas autem per paracenteſim ex abdomine aquas, ut morbi recidiva caveatur, *paulatim revocandus aeger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat* (*q*).

§. 1236. AD ſecundum ſcopum (1232.) indaganda cauſa vaſa arctans, obſtruens, rumpensve; quae tollenda, ſi fieri queat (1229.), vel emendanda ſaepe aquis mineralibus.

De cauſis hydropis dictum fuit ad §. 1229. Sed & ſimul tunc patuit, plures ex illis eſſe, quae vel difficillime, vel omnino non, tolli poſſunt. Si v. g. ingens ſteatoma in abdomine compreſſerit vicinas venas, quis ſperare audebit curationem, cum in externis corporis locis vix unquam, niſi manu chirurgi, tolli poſſit? E contra, dum tumens gravidae uterus venas iliacas, vel cavam deſcendentem, premit, tument ſaepe immaniter crura & femora; verum poſt partum contracto utero tollitur venarum compreſsio, & ſponte ſua brevi cedit talis anaſarca, vel ſaltem molli frictione ſola facile ſuperatur.

Haec videtur eſſe ratio, quare quandoque ab aquis mineralibus ſanetur hydrops: quando nempe obſtacula, liberum lymphae venoſae motum impedientia, harum aquarum efficacia ſolvi & removeri poſſunt. Abſtinentia a potu, uti poſtea patebit, inter efficacia ad hydropem ſanandum remedia numeratur; adeoque noxium videri debet, ſi hydropico corpori copioſae tales aquae ingererentur. Verum notandum eſt, tunc tantum prodeſſe has aquas poſſe, ſi vires vitales adhuc adeo validae ſint, ut ingeſtas aquas movere & excernere poſsint per urinam, ſudorem, aut alvum. Si enim manerent in corpore, augeretur hydrops. Unde prudentes Medici, dum haec tentant, a parca incipiunt copia, quam augent deinde, ſi obſervent, aegrum facile ferre, & urinam ingeſti potus quantitati reſpondere. Habent enim ſalubres hae aquae ſtimulum aliquem, quem lingua facile diſtinguit, in auras evaſcentem cito, ſi in aëre aperto relinquantur, per quem ſtimulum efficitur, ut cito a venis bibulis ventriculi & inteſtinorum reſorbeantur, ac facile cum humoribus circulantibus moveantur per corporis vaſa. Certe ſi ſanus & robuſtus homo potaret intra breve temporis ſpatium matutino tempo-

(*p*) Lib. III. cap. 21. pag. 162. (*q*) Ibidem pag. 166.

pore libras quatuor aquae communis, inde gravaretur: valetudinarius autem majorem copiam aquae ſpadanae ſumit abſque ulla moleſtia.

Plura exempla habentur apud Auctores, qui de viribus & uſu fontium medicatorum ſcripſerunt, quae docent, hydropem aliquando horum uſu curatum fuiſſe. *Celeberrimus Cocchi* (r) plures tales collegit caſus, qui hoc confirmant; quibus ſimiles paſſim & apud alios habentur.

Cum enim in hydropicis fere ſemper urina excernatur parca copia, ſi ab aquis potatis urinae copia augeatur ſubito, quandoque tam feliciter reſerantur hae viae, ut integra ſequatur curatio, & quidem in tali hydrope, qui omnino deſperatus videbatur. Mirus talis caſus (cujus *Cocchi* etiam meminit) integre deſcriptus legitur (s) de homine, qui genio indulgens ictero corripiebatur, & dein aſcite turgebat. Varia tentaverant Celebres Medici, ſed abſque fructu. Cum nulla omnino ſpes ſupereſſet, ad aquas medicatas deductus fuit, & unicum hoc ſolamen ab uxore rogavit, ut ante mortem intolerabilem ſitim exſtinguere liceret, potis ad lubitum his aquis: impetrata hac venia, ſpatio quinque vel ſex horarum maximam ingurgitavit aquae copiam, ne guttulam quidem urinae emittens; ſudor frigidus & viſcidus, ſumma ſimul debilitas, fecerunt, ut adſtantes mortuum, ut putabant, in lectum repoſuerint: poſt mediam horam urina incepit fluere, & quidem tanta copia, ut medietatem aquae potatae emingeret. Hoc facto loqui incepit, & paululum vini generoſi petiit; quo calide ſumpto, profundo obdormivit ſomno, & tota nocte ſudor erat, & perpetuum urinae ſtillicidium: ſimul & per alvum tenuia aquoſa excernebantur. Per quinque vel ſex dies potando & mingendo perrexit, & convaluit. Medicus, qui ejus curam geſſerat, & reliquerat tanquam deſperatum, obſtupeſcebat, dum poſt biennium videret eundem hunc hominem ſanum, quem diu ſepultum credebat. Mali ominis ſolet haberi ab omnibus Medicis hydrops, qui icterum ſequitur; unde & mirabilior haec cura apparet.

Aliquid ſimile videtur ab *Hippocrate* (t) obſervatum fuiſſe. Ubi enim de hydrope univerſali, orto a potu copioſo aquae pluviae & ſtagnantis, agit, valida purgantia ad curandum hunc morbum laudat; & deinde ſubjungit: *Potiſſimum vero ejus aquae, ex qua morbus corripuit, quam plurimum propinato, quo ejus ventrem turbet, & multum dejiciat. Sic enim maxime ſanum facies*. Quamvis enim hic aquarum medicatarum nulla fiat mentio, tamen apparet, quod aquam, collectam in corpore, per aquam copioſe potatam expellere de corpore conatus fuerit.

§. 1237.

(r) De J. Bagni de Piſa pag. 265. &c. in Notis pag. 457. (s) Floyer ψυχρολουσία pag. 658. (t) De Intern. Affection. cap. 28. Charter. Tom. VII.

§. 1237. Liquidi nimia tenacitas ſolvetur in calido, frigidove, hydrope (1233. 1234.). 1. Per ea remedia, quae ibidem data. 2. Per Alcalinos maxime ſales, tam volatiles, quam inprimis fixos. 3. Ope Mercurialium, Antimoniatorumque, & Venereorum medicaminum arte Chemica rite praeparatorum, & ſagacitate medica bene exhibitorum.

Verum quidem eſt, quandoque nimis ſolutos humores inveniri in hydropicis; adeoque tunc opus minime foret, ut illa remedia adhiberentur, quae humores ſolvendi vim habent. Ex illis autem, quae in *Capitulo de glutinoſo ſpontaneo* dicta ſunt, patent ſigna diagnoſtica hujus degenerationis humorum. Simul etiam ex cauſis hydropis intelligi poterit, quid de tenacitate nimia humorum ſtatuendum ſit. Si enim poſt largas haemorrhagias, poſt copioſum aquae potum, ſubito ortus fuerit hydrops, & nulla ante hunc morbum ſuſpicio fuerit viſcerum obſtructorum, vel viſcidae cacochymiae, de attenuantibus remediis cogitandum non eſt; ſed potius ilico opera adhibenda, ut expellatur de corpore aquoſa haec colluvies, ac dein labefactato corpori priſtinae vires reſtituantur per remedia roborantia. Verum quidem eſt, quod collectum ſerum aquoſum in corporis cavis ſtagnando lenteſcere poſſit; ſed non multum efficaciae videntur habere remedia in humores extravaſatos, & imprimis ſi jam ingenti copia collecti fuerint. Nec aliqualis lentor extravaſati ſeri pro malo omine habetur: obſervavit enim ante jam ſaepe laudatus *Du verney junior* (*u*), majorem curationis ſpem adeſſe, ſi aquae per paracenteſin educerentur parum mucilaginoſae; cum e contra, ſi aquae fluviatili ſimiles forent, nullumque poſt evaporationem factam relinquerent ſedimentum, vel parca tantum copia, aegri fere ſemper morerentur.

Illa autem remedia, quae nimiam tenacitatem ſolvunt, quandoque ſimul evacuando proſunt, uti poſtea patebit, imprimis ſi liberaliori doſi exhibeantur: hic autem proprie de attenuandi & ſolvendi virtute, quam poſſident, agitur; qua proſunt removendis viſcerum obſtructionibus, quae toties obſervatae fuerunt, hydropem feciſſe.

1°. Antea, ubi de *glutinoſo ſpontaneo* agebatur, ad §. 75. demonſtratum fuit, ab aucto motu plurimum boni exſpectari merito in ſolvenda nimia tenacitate; adeoque omnia illa remedia, quae laudata fuerunt numeris hic citatis, huic ſcopo inſerviunt, quatenus vim vitalem humores circumagentem incitant. Monitum autem tunc fuit, ex qua reme-

(*u*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 206. 207.

mediorum claſſe deſumi debeant in diverſis ſpeciebus hydropis, calidi nempe, aut frigidi.

2°. Antea, ubi de cura obſtructionis agebatur, ad §. 135., ſales alcalini tam fixi, quam volatiles numerati fuerunt inter remedia attenuantia & ſolventia, quibus majori cum fiducia nunc utimur, poſtquam per experimenta *Celeberrimi Pringle* conſtitit (*w*), putredinem per hos ſales non promoveri, uti antea credebatur. Sales alcalini volatiles, uti ſal volatile oleoſum in officinis dictum, & alia ſimilia, ad §. 1233. laudata fuerunt, tanquam ſtimulantia & motum augentia remedia; ſimul tamen etiam ob vim ſolventem merito celebrantur. Sunt autem quaedam plantae, quae continent naturaliter ſalem volatilem alcalinum, ſimilem illi, qui arte Chemica ex variis corporibus elicitur. In cepis, alliis, ſinapi ſeminibus, & pluribus aliis plantis, quae antiſcorbuticae acres ſolent vocari, praeſto eſt copia ſalis volatilis alcalini, qui vix percipitur, quamdiu harum plantarum partes integrae ſunt; ſed ſimul ac ſcindendo aut contundendo franguntur, mox quaquaverſum exhalans nares ferit, oculoſque irritando lacrymas exprimit, linguam vellicat. Sed & ſimilium plantarum efficacia per totum corpus penetrat, vix mutata. Notum eſt hominum, qui alliorum uſu delectantur, halitum non tantum, ſed & urinam, & ſudorem, allii ſpirare fragrantiam; dum ſimul merito laudatur ob vim diureticam, adeoque duplici effectu prodeſt. *Foreſtus* (*x*) inveteratos hydropes ſolo allii uſu curatos vidit. *Sydenhamus* (*y*) teſtatur, *quod ſolo allio, miſſis evacuantibus, Hydropem ex aliorum praeſcripto, non ſuo, depulſum noverit.*

Cum ſtatim exſpirent volatile illud hi bulbi, uti & ſemina, ſi ſciſſa vel contuſa fuerint; apud plebem moris fuit dudum jam, integros alliorum bulbos, integra ſemina ſinapi, deglutire, ut, maceratione in ventriculo & inteſtinis emollita, ſenſim exhalent ſalem volatilem alcalinum, quem recondunt, abſque ulla jactura. Mirabilis effectus ſimilium remediorum legitur (*z*). Quinquagenaria mulier aſcite laborabat, qui nec purgantibus, nec diureticis remediis levabatur: ter paracenteſin paſſa fuerat, ſed denuo intumeſcebat. Aniculae conſilio mane & veſperi cochleare plenum ſeminum ſinapi non contuſorum devoravit, ſuperbibendo decocti ſummitatum viridium geniſtae ſemilibram; & poſt triduum ſenſit maximum levamen, dum moleſtiſſima ſitis omnino ſedaretur. Urina quotidie ad libras minimum quinque aut ſex profluxit; alvus interdum duobus aut tribus diebus continuis movebatur ab hoc remedio. Perſtitit in hiſce per annum, neque rediit morbus. Verum quidem eſt, quod & *geniſta* ad hydropem curandum celebris

(*w*) Obſervat. on the Diſeaſ. of the Army; in Appendice. (*x*) Lib. XIX. obſervat. 27. Tom. II. pag. 369. (*y*) De Hydrope pag. 633.

(*z*) Mead Monit. & Praecept. Medic. pag. 138.

bris planta ſit; ſed tamen admodum credibile videtur, quod ſemina ſinapi multum ad felicem hanc curationem contulerint. Salium ſuccum *geniſta* habet, & ejus cineres, vel ſal fixus ex his elixiviando eductus, magni nominis remedium dat in hoc morbo, & ubique in officinis ſervatur. Cineres *geniſtae*, vel ſalem, vino infundere ſolent, & hujus vini medicati unc. ij. bis vel ter de die exhibent; plerumque unciam ſalis infundunt libris duabus vini aciduli, Rhenani, Moſellani, vel ſimilis; doſim hanc augent, vel minuunt, pro varia aetate, viribus aegrorum, & remedii effectu. Quando cineribus utuntur, eorundem libram ſubſtituere ſolent unciae ſalis plerumque. Salis autem fixi copia in geniſtae cineribus varia obſervatur, pro diverſitate ſoli: circa litora maris in arenoſis locis creſcens ſalſiſſima eſſe ſolet haec planta, minus ſi in loco pinguiori aut humidiore degat. Ex *ſtipitibus Fabarum*, *Abſinthio*, *Carduo Benedicto*, aliiſque pluribus plantis, parati cineres, & ſales, ad eoſdem laudantur uſus.

Dum autem alcalini ſales fixi infunduntur vino, naſcitur ſal ex acido & alcali compoſitus, ob oleum vini ipſi unitum ſaponaceus, admodum penetrabilis, qui facillime fertur a corpore humano, & inſigni ſolvendi & deobſtruendi efficacia valet. Notum eſt, quantas laudes habeat, & mereatur, *Tartarus regeneratus*, qui & *Terra Foliata tartari* a Chemicis vocari ſolet, atque ex acido aceti, & ſale tartari alcalino fixo, componitur, perfecta ſaturatione ſibi mutuo intime unitis ita, ut nec acidum, nec alcali praedominetur. Simile huic, & forte adhuc magis penetrabile, remedium paratur, dum ſpiritus ſalis ammoniaci, qui volatilis & alcalinus, unitur acido vegetabili ſatis volatili, quod acetum deſtillatum in officinis vocatur: ex miſcela horum & perfecta ſaturatione naſcitur ſal compoſitus mitiſſimus, qui ne oculum quidem irritat, ſaltem ſi parum tantum diluatur aqua, & nullo modo corpus turbat; hinc in morbis acutis & chronicis tuto uſurpatur, tanquam potentiſſimum reſolvens, ſimulque excretiones per urinam & ſudores multum promovet. Haec ſi conſiderentur, nemo mirabitur, cur Medici tantam ſpem conceperint de ſimilibus remediis, ad ſanandum hydropem, & tollendas hydropis cauſas frequentiſſimas, obſtructiones nempe viſcerum.

Quandoque felici cum effectu ſales volatiles, fixos & alcalinos, una cum vi roborante ferri, ſimul adhibuerunt hydropi curando. Sic legitur (*a*), quod aſcites, quem comitabatur anaſarca crurum & femorum, reſpiratio difficilis, ſitis magna, una cum pulſu celeri & debili, curatus fuerit, dum libris duodecim cereviſiae infunderetur libra cinerum geniſtae, cum unciis duabus ſeminum ſinapi, & limaturae ferri unciis quatuor, & poſtea aegra ſumeret uncias quatuor hujus cereviſiae bis de die.

(*a*) Medic. Eſſays Tom. V. part. 2. pag. 639.

die. Effectus autem adeo ſubitus erat, ut poſt primam doſin aſſumtam viginti libras urinae excerneret: continuato uſu hujus, interpoſitis ſubinde purgantibus, aegra haec convaluit.

3°. Notum eſt, ex argento vivo, antimonio, cupro, varia parari poſſe remedia, quae efficaciſſime corpus turbant, & ſurſum, & deorſum valide evacuant. In hoc autem loco non agitur adeo de illa vi, per quam expellere aquam in cavitates congeſtam haec remedia ſolent; ſed potius de illa horum efficacia, per quam ſolvunt nimiam tenacitatem, ſicque tollunt in vaſis & viſceribus illa obſtacula, quae hydropi cauſam dederunt. Soluta autem illa tenacitate, quandoque profuſae evacuationes ſequuntur, imprimis per ſudores & urinam, rarius per alvum, & quidem cum magno levamine, ſurgentibus inde, non autem fractis, aegrorum viribus. Illae enim evacuationes tunc non excitantur a remediorum ſtimulo; ſed remotis, vel multum imminutis, obſtaculis, natura, quae toties ſola ſibi ſufficit, per varias vias de corpore expellit aquoſam colluviem.

Salivatio, per argentum vivum excitata, ſolvit omnes humores totius corporis ita, ut emacietur totum; licet prudentes Medici conentur impedire, ne ſoluti humores per alvum ruant, cum adeo acres ſint, ut totum os exulcerent, adeoque & ſimiliter inteſtina ſic afficere poſſent. Verum per ipſam ſalivationem hydrops ſanatus fuit in homine triginta circiter annorum, qui hydrope anaſarca, & aſcite laborabat; cumque poſt paracenteſin maneret anaſarca, nec cederet remediis, ſalivatio tentata fuit, tam felici cum effectu, ut non tantum evanuerit omnis hydrops, verum & poſtea perfecta frueretur ſanitate (*b*). De mirabili hac vi, qua argentum vivum ſolvit humores noſtros, alia occaſione ad §. 135. 4. dixi; ubi de cura obſtructionis agebatur.

In praeparatis illis metallicis conficiendis ſollicita cura requiritur, & in iiſdem adminiſtrandis prudens ſagacitas. Ob hanc cauſam propria manu ſolebam, difficiliora ſaltem, conficere, vel nonniſi illis committere hanc provinciam, quorum fidem & dexteritatem in chemicis probe noveram. Minime autem hoc feci, ut arcanorum titulo diſtribuerem cognita remedia, vel ſi quid peculiaris efficaciae ſcirem, non omnibus notum, turpis lucri cauſa tegerem; revelavi enim ilico, ſi quid utilis noviſſem. Summa cum indignatione vidi, Medicos, ſed hoc nomine indignos, libellis lingua vernacula ſcriptis obtrudere ignaro vulgo merces ſuas, addito pretio, ut ſacram illam auri famem ſatiarent malis his artibus. *Auguſta Imperatrix* & honoribus, & praemiis remuneratur illos, qui novi quid, ſed utilis, in re Medica invenerunt; ſed e ditionibus ſuis juſſit exulare turpes illos libellos, quibus creduli homines decipi poſſent, crumenae ſemper, quandoque & ſanitatis, diſpen-

(*b*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 174.

diſpendio. Sed haec per tranſennam.

Solent autem ad hunc ſcopum adhiberi haec remedia, vel in tam parca doſi, vel variis praeparationibus ſic mitigata, ut in ventriculum & inteſtina nullo agant ſtimulo, vel ſaltem adeo levi, ut nec vomitum, nec alvi evacuationem, excitent; licet eadem remedia, vel majori doſi, vel aliis modis praeparata, validam vim emeticam, aut catharticam, exerceant in corpore. Plures in *Materia Medica* ad hunc numerum proſtant formulae, ubi mercurialia remedia praeſcribuntur parca admodum doſi; antimonii vis emetica ſic adhibetur, ut leniſſima tantum ſit. Tale remedium videtur fuiſſe *Praecipiolum Paracelſi*, cujus vires adeo extollit *Helmontius* (*c*), dicens: *Curat omnem hydropem, non quatenus purgat, ſed in quantum materialiter tranſiens per inteſtina, reſolvit extravenatum cruorem. Sin autem vomitum vel alvum cieat, id hydropi eſt per accidens*. Apparet autem, quod vim purgantem hujus remedii non probaverit; quod confirmatur, cum paulo poſt *brioniae albae* radicem ad hydropem laudaverit: *Quocirca vim hydragogi in Brionia proficuam attende, ſi virus ſolutivum ab eadem abſtuleris*. Similiter laudat *Antimonium*, ſi prius in liquorem verſum fuerit, & dein in pulverem, qui tantum per ſudorem purget; tunc enim ajit, *haberi remedium, quod omnem hydropem modeſte tollit abſque metu recidivae*. De Praecipiolo autem illo Paracelſi dicit, quod difficilis quidem ſit ejus acquiſitio, ſed & duorum granorum pondus ſufficiat, ter quaterve adhibitum. De praeparatione hujus remedii habet ſequentia (*d*): *Id autem ut pro voto ſuccedat oportet mercurium mori, abſque ullo ſalium externorum ſodalitio, aut ſpirituum alienorum conſortio. Sic tamen convenit mori, ut vivum maneat in plauſtro, quod queat in vita media mercurii deferre ad loca deſtinata. Gratulor illi, quem ignis docuit me intelligere*. Ex illis autem, quae ad §. 135. N°. 4. dicta ſunt, patuit, argentum vivum, abſque ullo alio addito, poſſe converti in pulverem ſaporis acris metallici, per ſolam digeſtionem, vel & deſtillationem repetitam: pulvis tamen ille ſic natus ex argento vivo, ſolo igne valido fere totus mutabatur in argentum vivum, omni acri ſapore deleto. Videtur hinc ſatis probabile, *Praecipiolum Paracelſi* ſimile eſſe huic pulveri. Novi, hoc in hydrope, & in aliis morbis difficillimis, non contemnendum effectum produxiſſe: vidi unicum granum, una cum purgantibus datum, peſſimum in lingua ulcus cito ſanaſſe; ſed adeo turbaverat totum corpus, ut aeger biduo poſt aſſumtum hoc remedium langueret omnino.

Quamvis autem illud mercuriale praeparatum non immerito ob ſingularem efficaciam commendetur, tamen & ab aliis mercurialibus remediis officinalibus ſimilis quandoque effectus fuit obſervatus. Sic paucis

(*c*) In capitulo *Ignotus Hydrops* §. 39. & ſequent. pag. 416. 417.
(*d*) Ibidem pag. 417.

cis doſibus mercurii dulcis aſcites, cum univerſali totius corporis anaſarca junctus, curatus fuit, ſequente copioſiſſimo urinae profluvio (*e*). Similis effectus etiam ab emeticis, refracta doſi datis, obſervatus fuit (*f*); & imprimis profuit, ſi una cum opio addito darentur. Cuprum in ſpiritu volatili alcalino ſolutum, & tali quantitate datum, ut corpus non turbet, excitato urinae profluvio, quandoque inſigniter profuit (*g*).

Utilis haec methodus exhibendi valida remedia tam parca doſi, ut corpus nullo modo turbent, videtur magni momenti eſſe in curando hydrope, aliiſque chronicis & difficilibus morbis; neque tantum in remediis ex regno minerali depromtis, verum etiam in vegetabilibus locum habet. Multae plantae ſunt, ob venenatam indolem ſuſpectae, quae forte poſt diverſas praeparationes, vel etiam minuta doſi, poſſent tuto exhiberi, & prodeſſe. Papaveris ſuccum horruerunt multi ex antiquis Medicis: *Paracelſus*, illo audacter utens, magnam ſibi famam comparavit. Infamis ab omnibus, ob deleteriam vim, habita fuit *Cicuta*; debemus egregio *Archiatro Störck*, quod abſque noxa, etiam ſatis magna copia, dari poſſit, & tam interno, quam externo uſu cancro domando proſit egregie. Vix veroſimile videbatur, plantam, ubique terrarum fere, laete creſcentem, in ſolam generis humani perniciem fuiſſe creatam. *Helleboris* utebantur veteres Medici ad difficillimos morbos curandos, ſed tali quantitate, ut, non ſine convulſionum, imo & mortis periculo, corpus evacuarent. Duro enim nodo duriorem adhuc cuneum adhibere audebant, dum corpus balneis, aliiſque remediis, ad ferendam validiſsimorum pharmacorum vim praeparaverant. Diſputant quidem Eruditi, an Veterum *Hellebori* hodie cogniti ſint, an non. Certum tamen eſt, illas plantas, quas hodie *Helleboros* vocamus, inſignis eſſe efficaciae, modo ſat recentes fuerint, nec diuturna in officinis mora, ſitu aut carie corruptae. Certe obſervatum fuit, *Helleborum nigrum officinarum*, moderata doſi datum, vi inſigni diuretica profuiſſe quam plurimum in curando hydrope (*h*). Ex *Helleboro albo & nigro*, quandoque & ex ſolo *Helleboro albo*, *oxymel helleboratum confecit Geſnerus* (*i*), cujus eximias vires in literis ad *Adolphum Occonem* datis deſcribit. Bina autem talia oxymella adhibebat, quorum unum majus, alterum minus, vocabat: dicitque, quod propriae matri, provectae admodum aetatis, & ob dyſpnoeam valde periculoſe decumbenti, dederit minoris oxymellis parum admodum, ex vino Cretico, quinquies vel ſexies, hoc cum effectu, ut ſtatim melius ſe haberet, & a morte ad vitam rediiſſe videretur. Edidit autem tractatulum, in quo de *Aconitis* diſputat, & ſimul utri-

(*e*) Donald Monro on the Dropſy pag. 62. (*f*) Ibidem pag. 52.
(*g*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 478. (*h*) Freind Hiſtory of Phyſick part. 2. pag. 105. (*i*) Epiſtol. Medic. Conrad. Geſner. pag. 48. verſa & 49.

utriuſque oxymelitis deſcriptionem exhibet (*k*). Teſtatur (*l*), *hydropicis & cachecticis illico profuiſſe, aſthmate ſimul & ſiti remiſſis*. Verum quidem eſt, quod multa alia remedia his compoſitionibus admiſcuerit, uti decimo ſexto ſaeculo moris erat apud Medicos: interim tamen videtur, praecipuam efficaciam horum remediorum *Helleboro albo* tribuiſſe. Dicit enim (*m*): *Nec eſt, quod quiſquam ab Elleboro albo abhorreat, cum tam modicè & in parva doſi ſumatur; & ego tali modo quotidie, & feliciſſime, in meis aegris utor*. Quam utile foret humano generi, ſi Medici vellent tantorum virorum veſtigia ſequi, & prudenti cum cautela experiri, quid faciant in morbis curandis minutae doſes remediorum, quae in majori copia habentur pro noxiis!

§. 1238. AQuae in cavitates congeſtae inde educuntur. 1. Paracenteſi. 2. Emiſſariis paratis novis. 3. Urinae via. 4. Vomitu. 5. Purgatione alvi. 6. Diſſipatione.

Tres indicationes generales ad curandum hydropem enumeratae fuerunt §. 1231. De prima, quae ſuadebat, liberum conciliare fluorem lymphae, hactenus dictum fuit; ſequitur nunc ſecunda indicatio, quae agit de educendis aquis, quae in cava corporis effuſae ſtagnant. Haec autem aquarum eductio duplici modo fit, vel enim pertuſo loco, ubi haeret, aquae collectae datur exitus; vel reſorpta prius per venas aqua, & humoribus circulantibus miſta, per varias vias expellitur de corpore.

1°. Ubi nempe punctura facta exitus paratur aquae in cavis majoribus corporis collectae. Ad §. 1218. patuit, quam parum exſpectari poſſit a punctura, aut terebratione, hydrocephalo ſanando. Meliori cum ſpe illud tentari poſſe in pectoris hydrope, conſtitit ex illis, quae ad §. 1219. dicta fuerunt. Sequenti autem paragrapho agetur de uſu paracenteſis abdominis ad curandum hydropem aſciten. De paracenteſi autem ſcroti in hydrocele poſtea agetur §. 1252.

2°. Ubi vero in minoribus cavis corporis aqua collecta haeret, tunc paracenteſis locum non habet, ſed latior plaga cauſticis aut veſicantibus, facta; vel & pluribus vulnuſculis ſic pertundi debet, ut aqua in panniculo adipoſo collecta ſatis libere exire poſſit; & haec methodus in hydrope anaſarca curando locum imprimis habet. De qua re ad §. 1242. dicendum erit.

3°. Hoc autem obtineri nequit, niſi ſerum aquoſum, in cavis corporis collectum, prius reſorptum fuerit per venas, & poſtea per renes excer-

(*k*) Conrad. Geſner. de Aconit. & Oxymelle Hellebor. &c. pag. 21.
(*l*) Ibidem pag. 26. (*m*) Ibidem pag. 27. verſa.

excernatur. Qua methodo, & per quae remedia, hoc obtineri poſſit, §. 1243. patebit.

4°. Per vomitum non poſſe evacuari collectam aquam, niſi prius in cavum ventriculi venerit, ſponte patet; adeoque prius reſorberi deberet. Cum autem facilius per alvum, urinam, vel ſudorem, exeat, ideo §. 1244., ubi de vomitu agitur, imprimis laudatur ille effectus, quo per validos concuſſus inter vomendum ſolvi, moveri, expelli, poſſunt ſtagnantia, & ſic ſaepe feliciter removeri obſtacula, quae hydropi cauſam dederant. Simul etiam vomitoria, imprimis validiora, alvum movere ſolent.

5°. Facile patet, ſtagnantem in cavo abdominis aquam non poſſe per alvum exire, niſi prius reſorpta fuerit. Ob hanc cauſam §. 1247. laudantur purgantia valida, quae non tantum evacuant, ſed fundunt, & movent fortiter; ideoque etiam repetitis, pauco tantum intervallo, vicibus dantur, in quantum vires aegri tolerare poſſunt.

6°. Tuta ſatis videtur haec methodus, cum vix ullo modo corpus turbet; ſed magnum aegris taedium parit, & vix toleratur, niſi a conſtantiſſimis. Calore enim majore excitato ſtagnans aquoſa haec colluvies aptior redditur, ut reſorberi poſſit a venis; cumque ſimul calor major ad diaphoreſin & ſudores diſponat, ſpes eſt, ut omne, quod reſorptum fuit, per cutis ſpiracula diffletur de corpore. De hac re agetur §. 1248. Sed ſimul, dum hoc fit, pertinaciter toleranda ſitis eſt, ſiccis cibis tantum utendum eſt, ne reddatur corpori liquidum, quod calore diſſipatum fuit. Hinc vera eſt hydropici corporis exſiccatio, de qua dicetur ad §. 1249.

Cum autem longa patientia deſideretur, merito dixit *Celſus*, facilius curari in ſervis, qui cogi poſſunt; *ſi enim ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem non perducuntur* (n). Et merito peritus Medicus negavit, hominem, mediocriter hoc morbo implicitum, ſanari poſſe, cum notae eſſet intemperantiae. Cumque alter Medicus ſanationem polliceretur, ſcitè reſpondit, *illum ad morbum aegri reſpicere, ſe ad animum*. Eventus certe aſſerti veritatem probavit. *Ille enim cum ſumma diligentia, non Medici tantum, ſed etiam regis, cuſtodiretur, tamen malagmata ſua devorando, bibendoque ſuam urinam, in exitium ſe praecipitavit.*

Facile autem patet, hanc methodum locum habere tantum, ubi vires adhuc conſtant, nec morbus omnino inveteratus eſt. Si enim abdomen v. g. immaniter jam diſtentum fuerit, vix ulla reſorptionis ſpes ſupereſt, & ſimul metus eſt, ne per auctum calorem putredo concilietur ſtagnanti ſero; unde brevi tabefacta viſcera certam inducent mortem, & quidem tanto citius, cum in hac curandi methodo omnis potus negetur aegris, vel ſaltem parciſſimus tantum concedatur, adeoque

[n] Celſus Lib. III. cap. 21. pag. 161.

que nec dilui ſatis, nec elui, poſſit de corpore putridum, diuturna ſtagnatione & calore aucto natum. Unde prudenter *Celſus* (o) dixit: *Inter initia tamen non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſit corpori quies, ſitis, inedia. At ſi malum inveteravit, non ſine magna mole diſcutitur*. Licet autem motus corporis utilis hydropicis laudetur merito, tamen illum tolerare non poſſent aegri, dum ſimul ſitim, & inediam pati cogerentur. Hodie quidem abſoluta inedia non ſolet imperari; ſed ſolo fere pane biſcocto vivere ſolent, uti poſtea patebit.

§. 1239. SI cauſa hydropis aſcitis eſt recens, extrinſecus cito applicata; ſi vires integrae, corpus juvenile; ſi viſcera bene conſtituta, neque alio morbo perdita; ſi aqua nondum putrida, neque diu in loco ſtagnaverit; ſtatim inſtituenda paracenteſis.

Patuit antea ad §. 1219., ſatis felici cum eventu per inſtitutam thoracis paracenteſin aquam, in pectoris cavo collectam, eductam fuiſſe. Ubi ergo in cavo abdominis ſimilis aquoſa colluvies aderat, merito cogitabatur, ut ſimili arte educeretur. Natura enim, ſponte ſua, quandoque monſtravit hanc viam. Apud *Schenckium* (p) plura exempla habentur, umbilico prius protuberante, dein rupto, effluxiſſe aquas, reſtituta integre ſanitate; & quidem, illud contigiſſe in viro ſexagenario majore, qui integre ſanatus ab hydrope, abſque ulla recidiva, ſeptuageſimo aetatis anno jam ſuperato, aliis de cauſis mortuus eſt. His ſimilia leguntur & apud *Foreſtum* (q). Adeo tumebat aſcitica mulier, ut *Celeberrimus Mead* (r) morbum inſuperabilem pronunciaret, cum non ſupereſſent vires. Sponte tamen rupto aqualiculo, duodecim fere aquae librae proruperunt, & ſequenti die nova ruptura facta ſex aquae librae exiverunt. Non quidem in umbilico, ſed prope illum, binae hae aperturae inveniebantur. Languida autem adeo, & tantum non moribunda, erat haec aegra, ut cardiaco remedio dato certam & citam mortem praedixerit. Poſt menſes nihilominus aliquot incolumem, & ab omni hydrope immunem, vulneribus ſponte conſolidatis, mirabundus vidit. Unde ſtatuit: *Mulieri, ne mortuae quidem, vix credendum eſſe.*

Videtur ergo ars imitari poſſe methodum, quam natura monſtravit. Interim tamen non omnino unanimis fuit Medicorum circa paracenteſis utilitatem conſenſus. Dum enim aliquando contigiſſet, neglectis debitis cautelis, ſubito poſt tentatam paracenteſin mortuos fuiſſe aegros, in multis denuo diſtenderetur abdomen nova accumulata aqua, quando-

(o) Libr. III. cap. 21. pag. 161. (p) Obſervat. Medicin. Lib. III. obſerv. 18. pag. 439. (q) Tom. II. Lib. XIX. obſerv. 33. pag. 379.
(r) Monit. & Praecept. Medic. pag. 152.

que ſatis cito, cumque praeterea conſiderarent, per paracenteſin non tolli morboſas viſcerum affectiones, quae hydropi originem dederant, plures fuerunt, qui damnaverunt paracenteſim tanquam noxiam, alii neglexerunt tanquam inutilem.

Apud *Caelium Aurelianum* (s) diverſae antiquorum Medicorum circa paracenteſim opiniones leguntur, quas collegit; & ſententiam illorum, qui damnant hanc operationem, bene refellit, ac deinde contra illos inſurgit, dicens: *Omnes enim paracenteſi curatos, ut ajunt, mori, apertiſſime mentiuntur: nos enim quosdam vidimus evaſiſſe: plurimi vero moriuntur. Siquidem medicorum tardante conſilio, ſerius paracenteſis adhibetur.* Praeterea optime notat, licet cauſa, quae hydropem produxerat, non tollatur per aquae collectae eductionem, tamen ſymptomata plura & moleſtiam morbi ſic minui poſſe: cum autem in aliis morbis curandis Medici plura adhibere ſoleant remedia, quae cauſam morbi non attingunt, ſed ſymptomata leniunt, nulla videtur eſſe ratio, quare & paracenteſis ad eundem ſcopum non poſſet adhiberi. Suadet *Hippocrates* (t), de cura aſcitis agens, ſi alia remedia, & victus ratio, nihil effecerint, ſectione facta aquam educendam eſſe: ſectionem autem jubet faciendam circa umbilicum, vel retro circa ilia; dein dicit: *Inde vero pauci etiam evadunt.* Neque *Sydenhamus* (u) probavit paracenteſin: poſtquam enim veſicatoriorum applicationem damnaverat, ob gangraenae metum, addit ſequentia: *Neque aut feliciori cum eventu, aut minore diſcrimine, adminiſtrantur, me judice, ſive Paracenteſis, ſive Acupuncturae, a nonnullis celebratae, quam veſicatoria.* Novi ſatis, plures alios, nec infimae notae Medicos parum ſperare de paracenteſi, imo & quosdam abſolute damnare. Ex ſequentibus, ſpero, patebit, an recte hi ſenſerint nec ne?

Certe *Celſus* (w), poſtquam de cura hujus morbi dixerat, jubet, *ſi per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur.* Fatetur, *Eraſiſtratum* damnaſſe paracenteſin, quia unicam hydropis cauſam credebat eſſe vitiatum jecur; unde optime addit ſequentia; *tamen aqua, niſi emittitur, quae contra naturam ibi ſubſtitit, & jocinori, & caeteris interioribus partibus, nocet.* Nec exſpectabat a ſola paracenteſi hydropis ſanationem, nec credebat, omnes aegros ſic poſſe ſanari. Fatetur enim, *corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed Medicinae locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint.*

Omnes, qui de Hydrope ſcripſerunt, Medici conveniunt, colluviem aquoſam, in abdominis cavo aggeſtam, tollendam eſſe; ſed non omnes vo-

(s) Morb. Chronic. Lib. III. cap. 8. pag. 478. & ſequent. (t) De Affection. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 627. (u) De Hydrope pag. 635. (w) Lib. III. cap. 21. pag. 165. 166.

volunt ſuccurrere celeriori via, uti *Celſus* dixerat; pertuſo nempe abdomine. Per emetica, purgantia hydragoga valida, diuretica, &c., conantur hydropicorum aquas evacuare, vel ſiri & calore magno diſſipare tentant, non ſine magna aegrorum moleſtia, & quidem tali, ut non omnes illam tolerare aut poſſint, aut velint. Interim brevi tempore abſque inſigni dolore, abſque ullo periculo, idem ſcopus poterit obtineri, ſi perita manu inſtituatur paracenteſis. Sola enim integumenta communia, muſculi abdominales, & peritonaeum, pertunduntur. Aqua in abdominis cavo contenta removet a viſceribus peritonaeum, ita ut nullus omnino metus ſit, viſcera ab inſtrumento perforante laedi poſſe. Praeterea acus triquetra ſtatim educitur, & ſola cava cannula, obtuſa, in abdominis cavo manet; unde, effluentibus aquis, dum arctatur abdomen, vel ſponte, vel faſciis circumductis, nequidem tunc ullum poteſt eſſe viſcerum laeſionis periculum. Vulnuſculum exiguum eſt, imo fere evaneſcit, dum integumenta abdominis, aquis eductis, corrugantur; & cito ſanatur. Nihil ergo diſcriminis habet ex ſua natura paracenteſis, & aquas ex abdomine cito evacuat, vel tardius & repetitis vicibus, ſi hoc utile crediderit Medicus (de qua re ſequenti dicetur paragrapho). Si non ſatis firmato abdomine, vel alia quacumque de cauſa, languere incipit aeger, & animi deliquium metuitur, digito poterit ilico obturari cannulae extremum, donec vino, vel alio cardiaco remedio, refocilletur.

An non emetica, valida purgantia, quae ſaepe repeti debent, imo & ipſa diuretica valida, longe magis turbant corpus, quam levis talis punctura? Omnia haec remedia tantum tunc prodeſſe poſſunt, dum aqua in abdomine collecta reſorberi a venis poteſt: niſi hoc fiat, nihil tollent de aquoſa colluvie, ſed minuent copiam humorum bonorum. Verum quidem eſt, quod fundente vi purgantium & diureticorum, validiſque concuſſibus inter vomendum, removeri quandoque poſſint in viſceribus obſtacula, quae hydropi originem dederant. Sed & aeque verum eſt, rumpi poſſe validis his concuſſibus diu macerata & tabefacta fere viſcera; aeque verum eſt, per purgantia hydragoga ſanguinem ſolvi, & tamen ſaepe nimiam humorum diſſolutionem hydropem producere. Nemo credet, ſcirrhoſam viſcerum labem, quae toties hydropis cauſa eſt, diſſolvi poſſe per haec remedia; unde aliis opus erit artis adminiculis, poſtquam aquae eductae fuerunt, ut ſanetur morbus, ſi adhuc curationi locus eſt. An non melior ab his effectus ſperari poterit, ſi, nondum fractis per valida haec remedia aegrorum viribus, eductis per paracenteſin aquis, haec adhibeantur?

Credo, ſi quis animo ab omni praeconcepta opinione libero haec conſideret, nullum dubium ſupereſſe poſſe, quin in aſcite curando paracenteſis ad aquas educendas tutius remedium ſit, quam ſi per emeti-

ca, & purgantia valida idem tentetur.

Quaenam ergo eſt ratio, cur celebres in arte noſtra viri illam damnaverint, imo mortem accelerare dixerint? Facilis reſponſio eſt: Paracenteſin tentarunt, poſtquam alias methodos incaſſum adhibuerant, vires aegrorum jam collapſae fuerant, viſcera in aqua, quandoque jam ſemiputrida, contabuerant. Omnium fere animis inſedit haec opinio, quaevis prius eſſe tentanda, antequam ad paracenteſin perveniatur. Ipſe *Hippocrates* (*y*) dicit: *Si igitur a medicamentis, & reliqua victus ratione, juvetur, & venter molliatur. Sin minus, ſectione facta aquam educere oportet.* Non mirum ergo eſt, ſi pauci evaſerint. Ipſe *Caelius Aurelianus* (*z*), licet agnoſcat, quod, ex remediis contra hydropem, *alia veſicam commovent; alia inteſtina lacerando ulcerant, vel dyſentericam faciunt paſſionem; alia ſtomachum vertunt, & faſtidium generant cibi, & ſitim extendunt;* tamen dedit validiſſima remedia, helleboros nempe, euphorbium, ſcillam, &c.; deinde ſubjungit: *At ſi ex his humor detrahi non potuerit, oportebit tanquam alienum Paracenteſi auferre.* Interim paracenteſim, tanquam utilem, defendebat contra alios Medicos, uti paulo ante dictum fuit. *Tulpius* (*a*), qui certe minime favebat paracenteſi, illamque potius damnabat, utpote raro utilem, & ſaepius noxiam, tamen ſolito ſuo candore fatetur ſequentia: *Conſumitur plerumque tantum temporis in medicamentis aquam per alvum ducentibus, ut vix cogitetur de ſcalpello, niſi ubi viſcera jam ſunt, prae morbi longitudine, vitiata.*

Prudentius egit *Celſus* (*b*), dum tentabat, corporis motu, malagmate digerente impoſito, faſciis circumductis, diſſipare aſciten. Jecori aut lieni, ſi haec viſcera affecta forent, imponebat ficum pinguem contuſam, adjecto melle. Si his adhibitis nullum profectum videret, celeriori via per ventrem ipſum emittebat aquam: nullam autem mentionem fecit de purgantibus validis in aſcite adhibendis, antequam paracenteſis tentaretur.

Ubi vero abdomen nondum in magnam molem excrevit, & recens adhuc morbus eſt, merito tentari poſſunt efficacia remedia, hac ſpe, ut evacuetur aqua per varias corporis vias. Imo non facile admittent aegri paracenteſin, niſi quaedam remedia, irrito ſucceſſu, prius adhibita fuerint. Hoc tamen videtur non ſatis inculcari poſſe, ne nimis diu in remediorum evacuantium uſu pergatur, ſi tumor abdominis his non minuatur, ſed, vel idem maneat, vel increſcat. Optime hinc *Celſus* (*c*) monuit ſequentia: *Commodum eſt, etiam lino metiri ventrem quotidie, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim, quod extenuatur, medicinam ſentit.*

(*y*) De Affect. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 627. (*z*) Lib. III. cap. 8. pag. 477. (*a*) Obſervat. Medic. Lib. II. cap. 38. pag. 254.
(*b*) Lib. III. cap. 21. pag. 165. [*c*] Ibidem pag. 163.

ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. Nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundae valetudinis ſpes eſt. Praeſtat ergo, citius ad paracenteſin confugere, quam validis remediis vires aegrorum exhaurire. *Hydropicos cito ſecandos eſſe*, juſſit *Hippocrates* (*d*): poſt morbos longos, & pluribus vicibus recurrentes, ſi hydrops naſcatur aſcites, a ſectione omnino abſtinere juſſit (*e*).

Omnium autem tutiſſime, & certa cum ſpe curationis, inſtituitur paracenteſis, ſi cauſa hydropis recens, & non a labe viſcerum producta fuerit, ſed a cauſa externa ſubito applicata corpori antea ſano; uti v. g. dum nimia copia frigidi potus ſubito ingeritur (vide §. 1229.), & inde abdomen cito intumeſcit; tunc certe majori cum ſecuritate ilico educitur per paracenteſin, antequam mora diuturniori magis diſtractae partes, & compreſſa viſcera, fuerint.

Interim tamen, uti & in omnibus aliis curationibus, prudentia opus eſt, ne temere inſtituta paracenteſi mors acceleretur; ſaltem, ne Medicus videatur occidiſſe aegrum, qui ſervari non poterat. Ideo hic recenſentur illae conditiones, quae certum reddere Medicum poſſint, a paracenteſi non tantum levamen, ſed & curationem, exſpectari poſſe, abſque ullo aegrotantis periculo. Si omnia adſint, quae hic enumerantur, omne procul dubio abeſt diſcrimen; ſed raro contingit, ut hydrops naſcatur in corpore juvenili, robuſto, abſque ulla viſcerum labe, abſque morbo praegreſſo; imo vix unquam, niſi a cauſa externa ſubito applicata morbus ortum duxerit. Adeoque rara foret occaſio, in qua paracenteſi locus daretur. Certe antea ad §. 1230. ex *Hippocrate* recenſita ſunt illa, ex quibus Medicus concludere poſſet, qualis hydropis exitus ſperandus ſit. Si enim omnia bona ſigna adfuerint, tunc *securiſſime ſanus fieri poterit*; ſin *minus plurima ex his habeat*, *ſpes erit*, *ut ſuperſtes evadat*. Idem in determinanda paracenteſi hic locum habet. Si enim multa ex bonis illis ſignis adfuerint, licet non omnia, tamen cum ſpe tentari poterit; & eventus toties docuit, profuiſſe, etiam in talibus aegris, ubi certa videbatur imminere pernicies. In muliere, juvene quidem, per integrum triennium ſenſim increverat aſcites, ita ut ventris disruptio formidaretur; macie totum corpus fere confectum erat; ſed cum a diſtractis mole aquarum partibus intolerabilem pateretur dolorem, paracenteſin petiit, ut ſaltem levaretur cruciatus, cum caeteroquin aſſiduis tormentis & lenta morte conſumenda foret. Quamvis ſine maximo vitae periculo tentari non poſſe, edixiſſet *Celeberrimus Mead* (*f*), precibus victus conceſſit, & pertuſo abdomine ſexaginta librae humoris limpidi, ac nullo modo foetidi, ſimul & ſemel eductae fuerunt. Quotidie augebantur vires, nunquam rediit hydrops, & elapſis

[*d*] Foëſius Tom. II. pag. 1195. Charter. Tom. VII. pag. 672.

[*e*] De Intern. Affection. cap. 46.

[*f*] Monita & Praec. Medic. pag. 150.

ſis decem menſibus filium robuſtum peperit, plurium poſtea prolium foecunda mater. Quis crediдiſſet in annoſo hydrope aquas nondum computruiſſe? Quis non timuiſſet, viſcera macerata per integrum triennium in aquoſa tali colluvie, ſi non tabefacta penitus, ſaltem amiſiſſe firmitatem ſuam? Tamen ſubito redierunt vires, & poſt menſem apta fuit concipere foetum, conceptum alere, & dein felici partu excludere maturum.

Non ſemper tamen, imo raro, paracenteſis habet tam felicem effectum, ut non tantum educantur aquae, ſed etiam nulla recidiva ſequatur. Quandoque cauſae morboſae in viſceribus latent, quae evacuatis aquis tantum manifeſtae redduntur, imprimis ſi Medicus aegrum non viderit, antequam abdomen jam multum intumuerit. Saepius mihi contigit, ut, poſt paracenteſin, tetigerim in vacuo jam abdomine duros tumores; unde facile praevidebam hydropis recidivam; nec tamen ideo me poenituit, quod aquarum eductionem ſuaſerim.

Inſigne enim levamen conciliatur aegris, & licet humor emiſſus non ſanet, Medicinae tamen locum facit. Ter repetii in eadem muliere paracenteſim, licet duros tales tumores tetigiſſem manifeſte; fere per integrum quadriennium ſupervixit, ac quidem ſatis commodè, labores domeſticos ſolitos peragens; & procul dubio diutius adhuc vixiſſet, niſi alia ex cauſa periiſſet. Maritus enim, aerumnoſae vitae pertaeſus, ſe ipſum ſuſpenderat; miſera uxor, nihil ſimile ſuſpicata, cubiculum ingreſſa, in laqueo haerentem videt, mox labitur in ſyncopen, quam excepit acutiſſima febris, qua brevi periit.

Prodeſt ergo paracenteſis, licet cauſam morbi non tollat, imo licet immedicabilis eadem cauſa ſit, & frequentes recidivas faciat; nam & paracenteſis repeti poterit ſaepius. Certe in morbo non medicabili multum eſt, ſi poſſint minui inſigniter anxietas & dolor, ac vita prolongari. Ex numeroſiſſimis, qui hoc probant, caſibus unicum adduxiſſe ſufficiet. Quadraginta novem annorum vir aſcite, & ſimul anaſarca, laborans curabatur ab inſigni Medico *Störck* vino ſcillitico, ita ut ad ſolitos labores redire potuerit, ſuperſtite tamen tumore duro immobili in epigaſtrio. Tentabat varia Medicus, ſed aeger curam neglexit; rediit morbus, non obediens amplius remediis adhibitis. Inſtituta paracenteſi, centum librae aquae turbidae eductae fuerunt, & tumor in epigaſtrio longe magis extenſus percipiebatur. Tentabantur incaſſum varia, & poſt menſem, ob ſuffocationis metum, denuo paracenteſi opus erat; eadem fere copia ſimilis liquoris educta fuit. Singulis menſibus debuit repeti punctura abdominis, ad ſeptem vices uſque. Per quatuordecim dies videbatur ſe ſatis bene habere, ſed iterum immaniter intumuit. Debilitas, appetitus deletus, febres, ſudores, octavam punctionem diſſuadebant, quam tamen miſer ſubire voluit, ſuffocationem, aut

ven-

ventris crepaturam, metuens. Centum fere librae eductae fuerunt, cum levamine quidem, ſed ſenſim collapſis viribus periit *(g)*. In cadavere repertum omentum, in pelvim uſque propendens, mutatum in craſſum marſupium, quod ſteatomatoſum tumorem gerebat, pondere libras medicas triginta tres aequantem. Caeterum nulla in cavo abdominis aqua, ſed in illo ſacco omenti copioſiſſima, rubra, foetida.

Immedicabilis erat cauſa hydropem tam validum toties reproducens, acus debuit pertundere ſaccum omenti ut aqua exire poſſet; & tamen tot per menſes vita prolungata fuit in homine jamjam ſuffocando, & ablata intolerabilis illa anxietas.

Nec definitur facile numerus punctionum, quas aſcitici ſuſtinere poſſunt cum levamine, antequam ab immedicabili viſcerum labe tandem ſuccumbant. Miles Helvetus quinquageſies ſepties paracenteſin toleravit, ſpatio viginti & uno menſium; tam cito renaſcebatur hydrops, ut quovis undecimo vel duodecimo die debuerit repeti. Adeo enim facile & ſubito eructabatur lympha in cavum abdominis, ut pro ingeſtorum alimentorum diverſitate variae dotes obſervarentur in aquis eductis. Si chaerophyllo & naſturtio uſus fuiſſet, värideſcebant aquae; poſt vinum rubrum aſſumtum rubeſcebant; ab allio & caepis aſſumtis validum ſpirabant odorem; poſt vinum album epotum limpidiores prodibant *(h)*. Illuſtris vidua, quinquageſimo primo aetatis anno aſcitica facta, paracenteſin adhibuit adhuc frequentius, ſed ſingulis menſibus, ita ut primo anno ſingulis punctionibus educerentur librae quadraginta quatuor. Secundo anno, menſis ſpatio collegit libras quadraginta octo. Tertio anno minuebatur quantitas, ita ut unoquoque menſe viginti quatuor tantum librae effluerent. Quarto autem & quinto, ſextique anni ſeptem menſibus, trigeſies paracenteſis inſtituta fuit, ſed non ultra ſedecim profluxerunt librae ſingulis vicibus. Incepit languere, tabeſcere, difficulter reſpirare, animi deliquium pati. Tandem vitae & curae taedium cepit, & placida morte occubuit, poſtquam quinque annorum & ſeptem menſium ſpatio ſexageſies ſexties paracenteſin paſſa fuerit, & mille nongentae viginti librae aquae ex abdomine profluxerant. Prolongata ergo per plures annos vita fuit, & ſimul imminutum morbi taedium; dum eductis aquis alacris non tantum amicorum conſortiis, ſed exercitationibus, imo & choreis, ſe oblectare potuerit. Teſtamento autem mandavit, ut ad futuram rei memoriam monumento ſuo inſcriberentur punctionum inſtitutarum numerus, & aquarum eductarum quantitas: ſimulque, quod abſque murmure morbum tulerit, nec unquam paracenteſin formidaverit *(i)*.

Ex

[g] De Haen. Rat. Medend. Tom. IV. pag. 87. Störck Ann. Medic. pag. 146. *(h)* Academ. des Sciences l'an 1721. Hiſtoir. pag. 38. [i] Mead. Mon. & Praecept. pag. 148.—151.

Ex his patet, quantum proſit paracenteſis, & quod aliquoties ſanitatem fecerit, fere ſemper ingens levamen attulerit, vitamque ſaltem prolongaverit; ſi debita cum prudentia inſtitueretur; de qua re mox dicendum erit.

Verum quidem eſt, quod imprimis tunc laudetur, proſitque, paracenteſis, quando viſcera ſunt adhuc integra, nec alio morbo perdita, nec aquae diu ſtagnaverint, nec computruerint. Sed non videtur, ideo ſemper repudiari poſſe, licet juſta ſuſpicio ſit, talia mala jam adeſſe. *Sydenhamus* [k], qui validis emeticis & purgantibus aggrediebatur hunc morbum, candide fatetur, non ſemper ſanari poſſe hydropem: noverat, annoſo aſcite in putrilaginem viſcera converti; adeoque facile intelligebat, tutum minime eſſe, hunc morbum in tali ſtatu validis remediis aggredi, utpote arte omni ſuperiorem. Deinde tamen ſequentia maxime notanda ſubjungit: *Nihilominus Medici eſt, cum certo ſcire nequeat, quantum adhuc noxae viſceribus illatum fuerit, curationem omni ope moliri, remediis, tam evacuantibus, quam corroborantibus; & neque animo ipſus cadere, neque aegro ut cadat, autor eſſe debet. Cui rei ob hanc potiſſimum cauſam danda eſt opera, quoniam in permultis affectibus, morbi fomite jam penitus exantlato, Natura, quae noctes atque dies noſtris rebus invigilat, conſulitque, ſponte ſua mirum in modum machinatur, quo aegrum a pernicioſis morbi reliquiis muniat ac tueatur. Quam ob rem omnis Aſcites, quantumlibet inveteratus, & quantumlibet funeſtam cladem viſceribus intulerit, haud alio modo tractari poteſt, quam ſi nunc primum occoeperit.*

Omnium ſapientium Medicorum judicio relinquo, an non tutius foret, tentare paracenteſin, ubi metuitur aquarum putrefactio, vel viſcerum peſſima jam conditio, quam validis emeticis aut purgantibus corpus turbare. Fidelia obſervata, antea enumerata, facile evincunt, cui parti accedendum ſit. Mulier, quae per integrum ſexennium languida & morboſa vixerat, incepit adeo tumere ab aſcite hydrope, ut paracenteſis inſtitueretur, quae poſtea duodecim vicibus repetita fuit, intra ſpatium quatuordecim menſium, ſic ut tota aquarum eductarum quantitas aequaret libras ſeptingentas & ſedecim. Cum octava vice punctura inſtitueretur, aqua exivit foetida; quatuor ſequentibus vicibus minor obſervabatur foetor; cannula tamen argentea, caeruleo foeda colore, ex abdomine educebatur, & tribus ultimis vicibus poſt eductas aquas obſervabatur globoſum corpus delabi ab epigaſtrio ad oſſa pubis uſque; poſtea in cadavere inventus fuit tumor, anguſtiori pedunculo ab umbilico pendens, variis peritonaei locis leviter accretus, octo libras aequans pondere. Poſtquam ergo jam foetebant aquae, adhuc quatuor vicibus levari potuit per paracenteſin, licet adeſſet magnus talis, qui tolli non poterat, in abdomine tumor (*l*).

Sed

[*k*] De Hydrope pag. 634. [*l*] Medic. Eſſays Tom. V. part. 2. N°. 68. pag. 640.

Sed & in muliere, quae ignorabat ſe gravidam eſſe, & uteri prolapſu ſimul laborabat, ter fuit facta paracenteſis, & quidem tam felici cum ſucceſſu, ut poſt ultimam puncturam quotidie redirent vires corpori & toroſitas; ſextoque poſt paracenteſim primam menſe peperit infantem ſanum; & poſtea integre convaluit. Adeo autem cito creſcebat hydrops, ut, intra tertium & quartum graviditatis menſem, ſpatio novendecim dierum tribus vicibus debuerint aquae educi. Sic paracenteſis ſervavit, & matrem, & foetum (*m*).

Plura certe colligere potuiſſem obſervata, quae evincunt paracenteſis utilitatem; ſed haec abunde ſufficient, ut conſtet, quantum boni ſperandum inde ſit.

Sequitur jam, ut videamus, quaenam obſervanda ſint, ut poſſit haec operatio inſtitui abſque ullo periculo, & repeti etiam, ſi morbi pertinacia id exigat.

§. 1240. QUae fiat 3. pollicum longitudine infra umbilicum, & eadem diſtantia a linea alba, menſura in corpore ſano intellecta, in latere a fonte Hydropis averſo, punctura facta ope inſtrumenti idonei, cannula immiſſa, iterumque educta, aquae copia parva, quotidie bis, emiſſa, ad minimum impenſis 15. diebus in evacuando, interim utendo praeſcriptis (1233. ad 1238.): aut & recentiori methodo; qua abdomen circumductis linteis premitur pro proportione eductae aquae; ne laxa, & pendula, viſcera & vaſa fluctuent in inani poſt evacuationem abdomine.

Ex illis, quae *Celſus* (*n*) de paracenteſi abdominis ſcripſit, patet, quod quandoque ipſum umbilicum perforaverint, quidam vero quatuor interpoſitis digitis ſub umbilico a ſiniſtra parte aperturam fecerint. Antea conſtitit, ex umbilico ſponte rupto aquas omnes effluxiſſe; hinc forte hoc tentari poſſet, ſi umbilicus tumens hanc indicaret viam. Interim tamen merito potius eligitur locus magis declivis, ut facilius aquae evacuari poſſint. Cum autem abdomen in aſcite quandoque immaniter tumeat; pro ratione tumoris augeri debet diſtantia loci pertundendi ab umbilico. Omnium optima determinatio loci, in quo punctura fiet, habetur, ſi menſuretur diſtantia inter umbilicum & cruſtam oſſis ilii, tuncque in medio hujus perforans inſtrumentum adigatur. Solent Chirurgi atramento notare locum indicatum; & ſi abdomen immaniter tumuerit, adhuc magis declivem locum eligunt. Sic

(*m*) Ibidem pag. 644. (*n*) Lib. VII. cap. 15. pag. 451.

abunde cavetur, ne vel linea alba, vel tendinoſa vagina, muſculos rectos abdominis tegens, laedatur, cum a tendinoſis expanſionibus laeſis dolores & moleſta alia ſymptomata ſequi ſoleant. AEque autem tuto in dextro latere, quam in ſiniſtro, haec operatio inſtituitur, niſi quod quandoque alterutrum eligatur, ut fiat punctura in latere a fonte hydropis averſo. Hoc autem ſic intelligendum eſt. Saepe ſcirrhus hepatis, aut lienis, in hoc morbo adeſt, neque ſine ratione pro morbi cauſa & origine habetur, uti antea dictum fuit. Cum autem ſcirrhoſa viſcera in molem ingentem ſaepe excreſcant, ideo ſi v. g. lienis ſcirrhus adeſſe credatur, in latere dextro inſtituitur paracenteſis, ne, aliqua copia aquarum educta, moles talis ſcirrhoſa cannulae orificio apprimatur, & ſic liber effluxus impediatur. Monuit etiam *Celſus* (*o*), magnam curam adhibendam eſſe, *ne qua vena incidatur*. Saepe enim videmus, venas cutaneas in diſtento aſciticorum abdomine magnas admodum & varicoſas. Verum quidem eſt, quod a laeſa tali vena non timenda ſit periculoſa haemorrhagia, ſed adſtantes inde turbantur, & ſi quid ſiniſtri poſtea ſequeretur, Chirurgum accuſarent, acſi non ſatis magnam attentionem adhibuiſſet. Notavit & *Garengeot* (*p*), venarum talium laeſionem quandoque ulcuſcula ſequi. Facile autem hoc evitari poterit, cum pertuſio, abſque ulla noxa, ad aliquam diſtantiam a loco determinato per menſuram fieri poſſit.

Licet aegro in ſedili poſito commode paracenteſis inſtitui poſſit, malunt tamen plerique, ut hoc fiat, aegro in lecto decumbente in latus, ita ut turgidum abdomen ultra lecti marginem emineat. Sic enim vitatur aegri defatigatio, & ſimul cavetur facile, ne lectus conſpurcetur ab effluentibus aquis.

Oritur jam illa quaeſtio, an aqua ex abdomine pertuſo debeat ſimul & ſemel educi omnis, an vero partitis vicibus. In diverſam opinionem abiverunt hic Medici ac Chirurgi, & olim fere omnes ſtatuerunt, nonniſi ſummo cum periculo omnes aquas ſimul poſſe emitti. Veterum Medicorum conſenſus firmabat hanc ſententiam, & infelices caſus, qui contigerant, dum totalis eductio aquarum abſque debita cautela facta fuerat, videbantur idem omnino demonſtrare. Plerique credebant, una cum colluvie aquoſa exire ſubtile aliquid, ſpirituoſum, ad vires & vitam conſervandam maxime neceſſarium. Videtur in hac opinione fuiſſe *Celſus* (*q*), dum dicit: *Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quaedam ſimul & affligant noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, ſive aqua inter cutem quem implevit, ſive in magno abſceſſu multum puris coiit, ſimul id omne effudiſſe, aeque mortiferum eſt, acſi quis ſani corporis vulnere factus exan-*

(*o*) Lib. VII. cap. 15. pag. 451. (*p*) Operations de Chirurg. Tom. I. pag. 249. (*q*) Lib. II. cap. 8. pag. 72. 73.

exſanguis eſt. Certe & *Hippocrates* [r] ferramento ventrem inuri, & aquas paulatim educi, jubet. Imo certam mortem a contrario praedicit alibi (s): *Qui Empyici aut hydropici uruntur, pure aut aqua confertim effluente, omnino pereunt*; uti antea ad §. 1219. dictum fuit. In commentariis ad hunc locum *Galenus* [t] rationem conatur reddere; quod nempe aperirentur arterioſa quaedam vaſa, quae prius operculi loco pus habebant, quo derepente & confertim vacuato, multus ſpiritus cum eo excernitur, quod nocet aegris. Notum eſt, quod Veteres crediderint, ſpiritum potius quam ſanguinem arteriis contineri; in hydropicis autem non tantum ob hanc cauſam nocere ſubitam aquarum eductionem, verum etiam, quia ſcirrhus, non amplius ab aqua ſuſtentatus, tum diaphragma, tum viſcera thorace contenta, deorſum traheret. Quia ergo aquas ſenſim educere volebant, ideo uſtionem praetulerunt ſectioni; cum uſtus locus nonniſi ſuppuratione prius facta conſolidetur, ſectione autem facti vulneris labia cito uniantur. *Celſus* [u] hoc confirmat: *Quidam, cute primum aduſta, deinde interiore abdomine inciſo; quia, quod per ignem diviſum eſt, minus celeriter coit*. Ferramento vulnus fecit *Celſus* [w], cui deinde plumbeam aut aeneam fiſtulam impoſuit, ut per hanc evacuaret humorem; cujus majorem partem educi curabat; deinde, ut jubet, demiſſo linteolo fiſtula claudebatur, in vulnere, ſi id uſtum non eſt, relinquenda, ut ſingulis diebus ſingulae heminae emitterentur, donec nullum aquarum veſtigium appareret amplius. Notat tamen, quosdam, non uſta cute, protinus fiſtulam adhibere, ſupra vulnus ſpongiam expreſſam ex aqua aut aceto deligare, deinde poſtero die rurſus fiſtulam demittere (quod recens vulnus paululum diductum patitur), ut ſi quid humoris ſupereſt, emittatur. Audaciores ergo erant illi, cum binis vicibus totum educerent.

Certum eſt, quod, ſimul & ſemel eductis aquis, viſcera antea preſſa in magno cavo nunc libere fluctuent, vaſa illorum antea compreſſa, nunc facile impulſis a corde humoribus cedant & dilatentur; unde quandoque totus fere ſanguis in loca haec non reſiſtentia tranſit, nullus vel ſaltem paucus verſus ſuperiores corporis partes tendit; hinc omnia encephali vaſa ſubito collabuntur, & lethalis ſyncope metuenda eſt. Simile infortunium quandoque & obſervatum fuit in puerperis, quae felici, ut videbatur, celerique partu aquas, foetum, ſecundinas, expulerant; unde ſanguis ſubito & magno impetu in vaſa uteri dilatata ruit, & majori etiam copia in reliquorom viſcerum abdominalium vaſa, jam non amplius a mole tumentis uteri compreſſa, tranſit. Si autem ilico poſt partum lato linteo circumducto abdomen molliter fulcitur,

(r) De Intern. Affection. cap. 26. Charter. Tom. VII. pag. 657.
[s] Aphor. 27. ſect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 263. [t] Ibidem.
[u] Lib. VII. cap. 15. pag. 451. [w] Ibidem.

citur, uti poſtea in puerperii morbis dicetur, praecaveri poſſunt haec mala. Verum quidem eſt, quod placenta ſoluta, ex hiulcis uteri vaſis ſanguis undatim effluat, ſicque periculum augeatur. Sed & metus, ne macerata tamdiu in colluvie aquoſa viſcera adeo debilitentur, ut rumpantur ab impetu ſanguinis jam liberius influentis, vel & ſic dilatentur vaſorum extrema oſcula, ut per anaſtomoſin ſanguinem dimittant. Haec videtur eſſe ratio, quare per paracenteſin prima vice inſtitutam limpidae prodeant aquae, & poſtea, ſi repetenda ſit operatio, cruentae profluant (*x*).

Ut hoc periculum evitetur, monuit *Du Verney junior* [*y*], ut anguſtior cannula adhibeatur, ne nimis impetuoſe effluant aquae, & ſubinde interrumpatur exitus aquarum, ut detur tempus partibus diſtentis ſe contrahendi proprio elatere: jubet praeterea, ut prematur vel faſciis firmetur abdomen, uti ſolet fieri foeminis immediate poſt puerperium: ſimul, ſi vires languere incipiant, juſculo reficiendi ſunt aegri, vel vino generoſo, quo melius cardiacum vix habetur. Interim tamen, ſi anguſtior adhibetur cannula, viſcidiores aquae difficilius effluent, a membranulis, ſaepe una cum aquis effluentibus, facile poterit obſtrui cavum anguſtius; hinc, modo debita abdominis compreſſio fiat, dum fluunt aquae, etiam tuto adhibetur craſſior cannula. Pulchre hoc confirmatur a *Celeberrimo Mead* [*z*]; qui explorare volens, quid efficeret compreſſio abdominis ad cavendum ſubitae mortis diſcrimen poſt inſtitutam paracenteſin, ſimulac aqua pertuſo abdomine erumperet, ſedula cura ambabus manibus ſupra umbilicum ab utroque latere poſitis ventrem deorſum compulit, ſimul mandans Chirurgo, ut inferiorem partem abdominis ſimili modo comprimeret. *Id autem animadvertit, ſi vel per temporis momentum manus amoveret, aegram actutum animo deficere*. Eductis penitus aquis, faſciis laneis arctè adſtringebatur abdomen, panno laneo ſpiritu vinoſo madefacto primum ſuperimpoſito. Integre autem convaluit, morbi recidivam nunquam paſſa.

Cum autem preſſio manibus facta non ab uno, ſed a pluribus, fieri deberet, & deinde eductis aquis faſcia circumducenda eſſet, quod fieri non facile poterit, niſi manus removeantur; adeoque ſyncopes periculum naſci poſſet illo tempore, dum faſcia applicatur, *Celeberrimus Alexander Monro* [*a*] cingulum excogitavit & deſcripſit, quod circumducitur abdomini tumido ante paracenteſin, & per fibulas adducitur, dum aqua effluit, ut ſemper maneat aequabilis preſſio; & eductis penitus aquis manere poterit, nec aliis faſciis opus erit. Hoc cingulo, poſtquam

[*x*] Monro on the Dropſy pag. 73. [*y*] Académ. des Sciences l'an 1703. Mém. pag. 184. [*z*] Monit. & Praecept. Medic. pag. 146. [*a*] Medic. Eſſays and Obſervat. Tom. I. N°. 18. pag. 218.

quam innotuerat, uſus ſum felici ſemper cum ſucceſſu, & ab aliis idem factum novi, ita ut non tantum quinquaginta ſex librae, uti optimus ille vir ſe feciſſe laetabatur, ſed centum librae eductae fuerint una vice, abſque ullo animi deliquio. Exactius etiam determinavit locum puncturae celebris ille vir [b]; medio nempe loco inter umbilicum & criſtam oſſis ilii; ſed cum haec criſta magnam extenſionem habeat, hinc non ſatis ſic indicatur locus; unde monuit, tutum puncturae locum haberi in media diſtantia inter umbilicum & proceſſum anteriorem criſtae oſſis ilii; a quo oritur rectus cruris muſculus [c].

Quotannis frequenter in noſocomiis Viennenſibus ſic paracenteſis inſtituitur, & feliciter; tutoque ſequimur conſilium *Coelii Aureliani* [d], ſuadentis, *per cathetera liquorem, ſi res patiuntur, ſemel atque eodem tempore omnem auferendum*. Uſus enim fuit cathetere muliebri, poſtquam ſcalpello in cavum abdominis uſque viam fecerat: monet pariter, cavendas eſſe *venarum diviſuras*. Manuum quidem compreſſionem adhibuit, ſed tantum, uti videtur, ad exprimendas aquas, neque videtur de faſciis cogitaſſe; nam *levi faſciola* tantum firmabat apparatum in loco puncturae, ſi differre debebat integram aquarum evacuationem, *quo turbatio corporis reſolvatur: ac deinde reſumpto aegrotante eodem die reſiduum detrahimus humorem: ſin minus, alia die, manibus comprimentes ſubjectas partes*.

Tuto ergo ſimul & ſemel poſſunt per paracenteſin educi aquae omnes, ſi circumducto tali cingulo premitur abdomen ſecundum proportionem eductae aquae. Sicque multa aegrorum taedia vitantur, & felicior ſperari poterit effectus. Si enim partitis vicibus hoc fiat, vel debet cannula in abdomine manere, unde ſaepe inflammatio in omni ambitu nata fuit, dum contracta & corrugata abdominis integumenta ad duram cannulam premuntur, & affricantur, reſpirationis motu. Si auferatur cannula, exiguum illud vulnus brevi concreſcet, vel ſaltem ſic contrahetur, ut non poſſit abſque vi adhibita denuo introduci, unde ſaepe moleſta mala ſequi poſſent. Ideo *Caelius Aurelianus* [e], qui ſcalpello vulnus infligebat, cui dein immittebat tubum, adeoque majorem aperturam faciebat, monet; ſi eodem tempore totum detrahi non potuerit; *alio in loco diviſuram facientes; vel ſi rurſum oportuerit, tertio. Etenim prima diviſura ſervata diſtans aut cohaerens, ſoluta tumores vel conſenſus ingerit vehementes*.

Sed quod maxime metuendum videtur, eſt putredo accelerata per liberum aëris acceſſum. Quamvis enim nondum computruerint aquae in cavo abdominis, utpote ab omni commercio cum aëre externo ſeclu-

[b] Medic. Eſsays and obſervat. Tom. I. N. 18. pag. 216. (c) Tab. Euſtach. 43. N. 30. (d) Lib. III. cap. 8. pag. 483. (e) Ibidem.

cluſae, tamen ſaepe adeo putredini proximae ſunt, ut accedente aëre cito corrumpantur. Per quindecim annos mulier fuit hydropica, &, gangraena ſupra umbilicum nata ac ſeparata magno cum impetu humor in abdomine contentus erupit, ſine notabili foetore: tamen hic humor, paucis poſt eruptionem horis, tantum concepit foetorem, ut nemo perferre potuerit [*f*]. Per tot annos ergo haerere potuit aqua abſque notabili corruptione, & aëre libere accedente intra paucas horas omnino corrupta fuit. Quandoque & paulo ante mortem ſerum aquoſum horrendam acquirit putredinem, ita ut Chirurgus, paucis poſt mortem horis in cadavere aſciticae paracenteſim inſtituens a viridis coloris ſeri, quod effluebat, mephiti peſtilentiali febre correptus fuerit, unde vix evaſit [*g*].

Subita illa corruptio aquarum in abdomine ſtagnantium ab aëre admiſſo, dum partitis vicibus educuntur aquae, videtur potiſſimum in cauſa fuiſſe, quare egregii Medici paracenteſin contempſerint, cum fere omnes morerentur. Caſus ſequens [*h*] hoc docet. Juvenis laborabat aſcite, a ſex menſibus lente accreſcente; non tumebant artus inferiores, nec ulla alia corporis pars; nulla aderat anxietas, commode decumbebat, pulſus bonus erat; nec aliquid aliud culpari in corpore poterat; nulluſque alius morbus hydropem praeceſſerat. Celebris ille Chirurgus merito concludebat, paracenteſin, ſi unquam, in hoc aegro cum ſpe optima tentari poſſe; nec abnuit Medicus, ſed ſubridens dixit, quod poſt paracenteſin inſtitutam non evaderet aeger, cum fere omnes perire vidiſſet, in quibus idem tentatum fuerat. Cum autem multum promineret umbilicus, acu pertuſus fuit, & ſex librae aquae fuerunt eductae (non enim in more habebat, ſimul & ſemel omnem aquam evacuare); cera flava & idoneo apparatu ſic claudebatur apertura, ut ne vel guttula exire poſſet; veſperi ejuſdem diei per eandem aperturam eadem quantitas educta fuit; idemque factum quotidie, bis de die. Omnia feliciter procedebant uſque ad diem duodecimum; abdomen valde admodum detumuerat, aeger vegetus apparebat, integer erat appetitus, nec febris, nec ullum aliud ſymptoma, aderat. Sed vix elapſo hoc tempore febris ſequebatur cum nauſea, paulo poſt convulſiones ſe manifeſtabant, aquae, quae antea limpidae effluxerant, jam turbidae prodibant & foetentes, quae acum argenteam colore violaceo, & dein nigro, tingebant. Periit vigeſimo quarto die poſt paracenteſim inſtitutam. In cadavere parva obſtructio in concava hepatis parte inveniebatur; ſed totum peritonaeum penitus putrefactum erat; & copia tabi putridi peſſime foetentis inundaverat totum abdominis cavum.

Concluſit hinc *Benevoli*, aëris liberum ingreſſum, poſt tot punctiones,

[*f*] Ruyſch. Obſerv. Anatom. Chirurg. N.18. pag.18. [*g*] Pringle on the diſeaſes of the Army p.421. [*h*] Diſsertazioni di Ant. Benevoli p.126.

nes, pro cauſa natae putredinis habendum eſſe; adeoque ſimul & ſemel educendas eſſe aquas ex cavo abdominis; quam ſententiam & confirmat caſu mulieris aſciticae, cui tumens umbilicus, exulceratus, ruptus omnem aquam ſubito effuderat, & quidem tanta copia, ut non minus quadraginta libras in diverſis vaſis collegerint; cui adhuc addi debebat non mediocris quantitas, quae lectum & cubiculum inundaverat, antequam vaſis excipi potuiſſet.

Illa poſt tres ſeptimanas, ſanato umbilico, domum ex noſocomio rediit. Poſt quatuor vel quinque annos denuo aſcites rediit, urinae profluvio ſanatus.

Opponi forte poſſet, eſſe & alia obſervata, quae docent, aquas per paracenteſim eductas non ſemper adeo cito corrumpi, licet libero exponantur aëri. Antea ad §. 1219. dictum fuit, humorem ex cavo pectoris eductum quinque poſt mortem diebus nullum putredinis ſignum dediſſe; imo poſt digeſtionem acidulum ſpiraſſe odorem, qui tandem poſt multos dies in putridum & valde nauſeoſum mutabatur. *Celeberrimus de Haen* (*i*), poſtquam per paracenteſin integre evacuaverat abdomen aſciticae mulieris, eductas libras viginti ſeptem ſervavit in vaſis vitreis, in aëre aperto, per quindecim dies abſque ullis ſignis putredinis: in fundo quidem ſubſidebat gelatina ſpiſſa, nonnullis in vaſis ſanguine, pure in aliis, miſta: tenuior pars ſupernatans cochleari excepta, igni impoſita, mox abivit in coagulum; unde merito concluditur, maximam partem humoris collecti fuiſſe ſerum. Interim notandum eſt, recentem ſatis fuiſſe morbum, cum vix per quinque menſes duraverat, dum paracenteſis inſtitueretur; adeoque minor erat in putredinem proclivitas. Tamen ſatis cito degenerare incepit eductus humor; nam intra octo horas coepit floccos oblongos albosque a ſuperficie deorſum verſus formare, & ſequenti die pus in fundo exhibere. Verum quidem eſt, quod morbi hiſtoria doceat, juſtam rationem ſuſpicandi fuiſſe, quod uterus ſuppuratus fuerit. Verum notandum videtur, quod *Celeberrimus Pringle* [*k*] obſervaverit, purum ſanguinis ſerum, dum ad putredinem diſponebatur, turbidum fieri, album purulentum ſedimentum ad fundum dimittere, & virideſcere leviter. Sed ex hac foemina eductum liquidum erat ſubvirideſcens ac turbidum, & ſequenti die, non autem ſtatim, pus in fundo exhibuit. Unde ſatis credibile videtur, ſi pars educti liquidi in abdomine manſiſſet, per aëris admiſſionem, una cum calore corporis, citius ſecuturam fuiſſe putredinem. Dum enim partitis tantum vicibus aqua ex abdomine educitur, ſaepe notabile tempus intercurrit, antequam totalis evacuatio fieri poſſit; uti ex obſervatione *Benevoli* conſtitit.

Simul etiam hinc patet, purulentam materiam naſci poſſe in ſero ſan-

(*i*) Ratio Medendi part. 4. pag. 73. (*k*) On the Diſeaſes of the Army pag. 420.

ſanguinis degenerante, licet nulla inflammatio praegreſſa fuerit; quod magni momenti eſt ad intelligendas ſubitas illas metaſtaſes in morbis quandoque obſervatas, dum ſubito tumor pure plenus elevatur in quibusdam corporis locis, licet nulla ſigna doceant alibi abſceſſum fuiſſe, cujus pus reſorptum ad haec loca deponeretur. Pariter & patet, non ſine ratione veteres Medicos mutationem humorum in pus vocaſſe putredinem; ita tamen, ut non intelligerent omnimodo abſolutam putredinem, ſed quae aliquid coctionis haberet. Videantur quae antea ad §. 387. de hac re dicta fuerunt, ubi agebatur de inflammatione non reſolubili, quae in abſceſſum vergit.

Inſtrumentum, quod ad paracenteſin adhibetur, omnibus cognitum eſt, & apud *Heiſterum*, *Garengeot*, aliosque, deſcriptum, figuraque expreſſum, habetur. Acus nempe tricuspis, cannula argentea contentus ita, ut cuſpis emineat, hac lege formatus, ut perforato abdomine acus commode retrahi poſſit, cannula in ventris cavo manente. Solemus autem nunc, craſſiorem cannulam tenuioribus praeferre, cum debite firmato & conſtricto abdomine nihil metuendum ſit a celeriori aquarum effluxu; & ſi viſcidiores aquae fuerint, facilius per patulum magis orificium effluant.

Sed obſervatum fuit, quandoque in aſciticis non contineri aquam facile effluentem, ſimulac libera via conceditur; at invenitur tremula gelatina (qualem caſum mihi contigiſſe ad §. 1226. monui), quae nullo modo per ampliorem cannulam, etiam compreſſo abdomine, exit. Contigit, ut prima vice exiret aqua viridis inſtar decocti aſparagorum, & ſatis fluida: ſecunda vice cum difficultate exibat gelatina, & paulo poſt nihil omnino, licet vulnus dilataretur, calido balneo immergeretur aeger, & calidi liquores in abdomen injicerentur. Brevi tempore moriebatur aeger, & abdomen plenum inveniebatur gelatina [*l*]. Et illa aegra, quam memoravi, periit intra triduum, ſed cadaveris ſecandi licentiam impetrare non potui.

In tali caſu nihil ſupereſſe videtur, niſi ut aeger fato ſuo relinquatur, vel larga apertura facta exitus concilietur materiae gelatinoſae in cavo abdominis contentae. Factum hoc fuiſſe legitur [*m*], inciſione abdominis facta ad quinque digitorum latitudinem: exibat gelatina, ſed adhuc difficulter; cum, triginta quinque librae ut exirent, requireretur tempus duarum horarum cum quadrante; nondum tamen penitus evacuato abdomine; cum amoto apparatu Chirurgico adhuc quindecim librae ſimilis gelatinae prodirent, & poſtea adhuc plures. Quarta die acceſſit diarrhoea; quinta effluxerunt liquida ſeroſa, gangraenae & putredinis ſigna acceſſerunt; & tandem decima tertia poſt operationem die ſuc-

(*l*) Targioni Tozzetti oſſervaz. Medic. pag. 34. 35. (*m*) Mémoir. de l'Académ. Royal. de Chirurg. Tom. II. pag. 452.

ſuccubuit, poſtquam gelatinoſae talis materiae ſexaginta ſeptem librae diverſis vicibus prodierant. In cadavere inventum fuit, ovarium dextrum dilatatum continuiſſe omnem hanc molem; & ſectionem factam penetraſſe in cavum hujus tumoris, apertura quatuor circiter digitos aequante. Bina adhuc alia foramina inveniebantur, a putredine nata, per quae gelatina haec in cavum abdominis tranſiverat. Certe non mirum videtur, cum tam largo vulnere opus fuerit, aëre liberrime accedente, putredinem natam fuiſſe.

Alter caſus mirabilis contigit Pariſiis (*n*) in homine robuſto quadrato aſcitico, quinquaginta & octo annos nato; ex cujus abdomine, poſt factam paracenteſim nihil prodibat: dilatato autem vulnere, exivit materies gelatinoſa coloris griſei & lutei, albumine ovorum ſpiſſior, cum magna hydatidum copia ad menſuras ſex [menſura ſolet quatuor libras continere]; vires conſtabant optime. Sequenti die, dilatato vulnere, adhuc prodibant magno numero hydatides, majoris jam molis, & ovum columbinum magnitudine ſuperantes, una cum magno fruſto maſſae cujusdam albae, portionem omenti referentis, cui plures hydatides fibroſis filamentis adhaerebant; ſimul & ſex menſurae ſimilis gelatinae exiverunt. Hydatidum autem numerus, majorum & minorum, ad ſeptem vel octo millia ſe extendiſſe, legitur.

Decimo ſexto ab operatione die aeger quam optime ſe habebat: venter erat mollis, planus, vulnus pulcherrimum, urina, pulſus, reſpiratio, bona, febris nulla, ſomnus tranquillus. Verum evacuatio per tredecim dies fuerat copioſa, ſed inodora, poſtea ſeroſa & parca, ſed fortem odorem ſpirans, immiſſumque catheterem nigro colore tingens. Credebatur autem, potius corporibus heterogeneis corruptis, quam viſcerum gangraenae hoc tribuendum eſſe, cum febris abeſſet; uti etiam, quia decocto antiſeptico in cavum abdominis injecto ruptae hydatidis pellicula prodibat, quae videbatur ovum gallinae aequaſſe ad minimum, dum integra erat.

Qualis autem morbi exitus fuerit, non dicitur; ſed fere credi poſſet, tandem funeſtum fuiſſe; cum metuenda hic maxime putredo jam adeſſet, & poſtea ſubjungatur: *Appetitus & vires nunc ſunt, quae nobis faceſſunt*. Certe dum, putridis viſcera abdominalia alluentibus, in robuſto corpore vires cadunt, parum ſpei ſupereſſe videtur.

An ergo dilatatio vulneris in tali caſu non foret tentanda? Certe in illo caſu, qui mihi contigit, facta non fuit, nec facere licuiſſet, & tamen periit intra triduum. In binis his caſibus, dilatato vulnere, levamen ſenſerunt aegri, & ſupervixerunt diutius. Pro generali autem axiomate habetur, in morbo ancipiti tentari poſſe anceps remedium. Corticis Peruviani virtus antiſeptica, hodie tam certo cognita, aliquam ſpem face-

(*n*) Philoſoph. Tranſact. vol. XXXII. N°. 370. §. 4. pag. 17.

faceret, ſi illius decoctum in abdomen injiceretur, ſimulque idem remedium per os ingereretur.

Injectio autem liquidorum detergentium, antiſepticorum, &c., in cavum, poſt eductas per paracenteſin aquas, ſaepius tentata fuit. Obſervatur enim, aquas eductas ſaepe deponere faeculenti quid limoſi; quandoque & gelatinam ſubſidere; unde merito creditur, in diuturno aſcite ſimile quid contingere in loco, ubi collecta aqua haeret. Verum illud limoſum adhaeret cavi parietibus, & viſceribus contentis, videturque citius putreſcere, quam tenuior humor, dum aër admittitur; unde de eluendis his faecibus cogitatum fuit.

Dum poſt repetitam aliquoties paracenteſim ſpiſſior & foetidus prodiret liquor, poſt evacuationem *Celeberrimus Littre* vulnerariis injectionibus uſus fuit [o] in aſcite, qui occupabat duplicaturam peritonaei. Sed & in abdominis cavum ipſum injectiones tentatae fuerunt, & quidem magna copia. Peritus, & ingenio aeque ac dexteritate valens, Chirurgus *Warrick* (p), in quinquagenaria muliere aſcitica paracenteſin inſtituens, eduxerat triginta ſex pintas pellucidae virideſcentis lymphae, optimo cum ſucceſſu quidem; ſed quadraginta poſt dies abdomen aeque, ſi non magis, tumebat ac ante. Nova hinc aquarum eductione opus erat. Cum autem variis experimentis in lympha, per primam paracenteſim educta, vidiſſet, a miſcela vini rubri, uti & aquarum Briſtolienſium lympham coagulari, credidit, recidivam caveri poſſe, ſi poſt eductas aquas talia injicerentur in abdominis cavum. Conſentientibus huic tentamini binis egregiis Medicis, eductis per paracenteſin circiter duabus tertiis partibus aquae in abdomine contentae, per cannulam injecit aequalem copiam vini & aquae Briſtolienſis, quae ſanguinis calorem habebant. Cum autem tam cito abdomen replere non poſſet, incipiebat animi deliquium; quod tamen ceſſabat, dum denuo turgebat abdomen. Percipiebat aegra, ac ſi liquor injectus ſtomachum ingrederetur. Cum vero notabilis quantitas lymphae adhuc eſſet in abdomine, dum miſcelam ex aqua Briſtolienſi & vino rubro injiceret, metuebat efficaciam nimis minutam fuiſſe; hinc educto per cannulam omni liquido in abdomine contento, denuo cavum replevit miſcela, quae duas partes vini rubri, & unam aquae Briſtolienſis, haberet, ut tanto major foret efficacia. Sentiebat tunc aegra pungentes in pectore dolores, & lancinationes per omnia viſcera, difficulter reſpirabat, pulſus vacillabat, ſyncope redibat, & loqui non poterat. Unde tam ſubito, quam fieri potuit, evacuato abdomine, cannulam abſtulit, & ſolito modo abdomen firmavit ſpleniis & faſciis, ſicque redibant integre ſenſus aegrae.

Optimus autem fuit ſucceſſus; non enim paſſa fuit morbi recidivam; ſed

(o) Académ. des Sciences l'an 1707. Mémoir. pag. *669*. & *679*. (p) Philoſoph. Tranſact. vol. XLIII. N°. 472. §. 3. pag. 13. & ſequent.

ſed integra ſanitate fruebatur; quae felicitas poſt integrum annum adhuc ſtabilis manſit.

Dum hoc contigiſſe noverat *Reverendus Hales*, propoſuit methodum, qua hoc commodius impoſterum tentari poſſet; duplici nempe paracenteſi, ut eodem tempore, dum per unam cannulam educeretur aqua, per alteram fieret injectio liquoris medicati [q].

Ex omnibus illis, quae jam dicta ſunt, patet, quantum ars profecerit in curatione hydropis per paracenteſin, dum firmato abdomine collecta aqua ſimul & ſemel educitur.

Quandoque quaedam contingunt operationis tempore, quae moram effluenti aquae faciunt, &, niſi removeri poſſint haec obſtacula, totalem evacuationem impediunt. De gelatinoſa viſciditate aquae contentae in abdomine dictum fuit: verum contingit quandoque, ut educta notabili quantitate aquae, & conſtricto, pro ratione effluentis aquae, abdomine, omentum, vel & inteſtina, contigua fiant orificio cannulae, illudque obturent. Ideo ſolent periti Chirurgi praeſto habere ſtylum plumbeum, flexilem, obtuſum, quem per cannulae cavum introducunt, & ſic, abſque vi adhibita, & abſque laeſionis periculo, removent obſtacula talia a cannulae apertura. Debet autem ſtylus talis eſſe minoris diametri, quam eſt cannulae cavum, ut ſic facilius poſſit introduci, & inter illum ac cavam ſuperficiem cannulae tranſire poſſit aqua. Contingit aliquando, ut membranae, in aquis aſciticorum fluctuantes, cannulae cavum ingrediantur, ejusque cavum obturent. Mirus talis caſus legitur (r), ubi poſt factam paracenteſim nulla exibat aqua; & eductam cannulam ſequebatur corpus teres, parum complanatum tamen, prominens ex vulnere ad longitudinem duorum digitorum; cum illud prudenter extraheretur, abſque ullo dolore, vel haemorrhagia, ad longitudinem fere binarum ulnarum, prodierunt cum impetu aquae. Corpus illud evolutum exhibuit membranam telae araneae inſtar tenuem, in qua nihil organici deprehendebatur, & hinc credebatur, fuiſſe involucrum cyſtidis, quae aquas ſuo cavo continuerat. Unde etiam ſperabatur, aquas impoſterum minus facile accumulari poſſe; cumque bimeſtri ſpatio bis debuerit repeti paracenteſis, ſingulis vicibus minor quantitas educebatur. Septuaginta & tribus diebus ſupervixit; in cadavere *Celeberrimus Morand* (s) reſiduam cyſtidis membranaceae partem invenit, hepatis ſcirrhoſi externae membranae affixam, & pendulam.

Sacci autem tales non ſemper tenuem adeo membranam habent; ſed frequentius longe firmiori fabrica conſtant; quandoque ſcirrhoſi inventi fuerunt, uti patet ex antedictis. Aliquando inteſtinis accreti ſunt, &,

 ſi non

(q) Philoſoph. Tranſact. vol. XLIII. N°. 472. §. 4. pag. 20. (r) Académ. des Sciences l'an 1718. Hiſtoir. pag. 34. (s) Ibidem l'an 1719. Hiſtoir. pag. 48.

ſi non omnino duri fuerint, ſed adhuc contractiles, aquis evacuatis, trahere & irritare poſſunt inteſtina: idem fieri poterit, dum inteſtina, ſacco concreta, minus jam preſſa, liberius agunt, & ſe movent; unde videntur naſci dolores illi, & ſpaſmi, qui quandoque paracenteſin ſequuntur [t].

Poſt eductas aquas, quantum fieri poterit, ſpes videbatur adeſſe, ut paucum illud, quod forte adhuc reliquum manſit, abſorberi poſſet, praecipue dum ſtrictum per cingulum, aut faſcias, abdomen diſtenſioni reſiſtit, & victu roborantibusque remediis, de quibus §. 1250. dicetur, tentent impedire Medici, ne renaſcatur hydrops. Tanto magis autem talis reſorptio ſperari poſſe videbatur, cum obſervationes medicae docuerint, etiam craſſiora reſorberi, & poſtea per urinas evacuari, poſſe. Virgo viginti annorum per biennium fere hydrope aſcite laborabat, & ter paracenteſis inſtituta fuit, hoc effectu, ut ſingulis vicibus quatuor vel quinque pintae materiae limoſae & nigricantis educerentur: poſt tertiam paracenteſim uti incepit ptiſana ex *urtica*, *iride*, & *acetoſa rotundifolia*, parata; ſequenti jam die ſimilis materia in urina inveniebatur, & quidem tali copia, ut ad minimum mediam quantitatem urinae emiſſae conſtitueret. Sanata fuit, viro juncta dein infantes peperit (u).

Interim ex illis, quae ante dicta ſunt, patet, aſcitem renaſci ſaepius, & raro per unicam paracenteſim tolli. Dolebant quidem hoc Medici, ſed non adeo mirabantur, probe gnari, eductis aquis non tolli ſemper hydropis cauſam, qua ergo manente recidiva metuenda erat. Intelligebant facile, vaſa illa, quae dilatata vel rupta effuderant humores, jam a preſſione aquae in abdomine contentae libera, ſimilem humorem fundere, & quidem majori copia: unde nequidem mirabantur, abdomen, quod per plures menſes, imo annos, lente intumuerat, jam cito impleri, poſtquam per paracenteſin omnis colluvies aquoſa educta fuerat. Hoc autem maxime mirum videbatur, quod, licet parca admodum copia liquidi ingereretur, & urina aequaret, imo & ſuperaret, potus aſſumti quantitatem, tamen abdomen intra paucas ſeptimanas aeque turgeret, quandoque & magis, quam antea.

Mulieri aſciticae per paracenteſin auferebantur quadraginta ſex librae, magno quidem cum levamine. *Celſus* [w] in hoc morbo monuerat: *Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus & urinam; nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundae valetudinis ſpes eſt.* Secutus fui hoc conſilium, & laetabar, urinam ſuperare quotidie copiam liquidi aſſumti. Tamen fere quotidie ad ſtateram examinata inveniebatur ponderoſior, & poſt tres ſeptimanas nova indigebat paracenteſi, per quam evacuatae fuerunt quinquaginta tres librae. Poſt menſis ſpa-

(t) De Haen Ratio Medend. Tom. IV. pag. 108. (u) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 175. (w) Lib. III. cap. 21.

ſpatium denuo quadraginta librae eductae fuerunt. Interim toto hoc tempore, vel ab omni omnino potu abſtinuit, vel, dum ſitis tolerari non poterat, decem uncias ad ſummum cereviſiae, ſed valde meracae, aſſumſit. Cum autem haec foemina ſalutis recuperandae avidiſſima foret, & ſemper illam in aliis morbis morigeram invenerim, nullam habui ſuſpicionem, quod me deceperit: accedebat, quod indiga eſſet ſatis, neque cibis aut potibus uteretur, niſi illis, quos ſubminiſtrabam. Licet autem ſollicito examine conſtaret, urinam emiſſam ſuperare potum, & illud liquidi, quod in cibis adeſſe poterat, tamen quotidie creſcebat abdominis moles ab aqua accumulata.

An ergo ex aëre trahunt aquam hydropicorum corpora? Videtur jam *Hippocrates* [x] ſimilem habuiſſe opinionem; credebat enim a flatibus hydropem naſci: *Quod ſi flatus, per carnes perrumpentes, corporis meatus rareſecerint, eos humiditas conſequitur, cui viam aër antea ſtruxit*. Ut autem explicaret, cur tam cito renaſceretur hydrops, dixit: *Eſt & hoc aliud ejus rei indicium. Nam ventre penitus evacuato, non tranſeunt tres dies, & iterum impletur. Quidnam igitur aliud quam ſpiritus impleat? quidve aliud tam cito implere poſſet? Neque enim tanta potus copia corpus ingreſſa eſt, neque carnes, quae colliqueſcunt, in cauſa eſſe poſſunt, quum oſſa ſuperſint, & nervi, & fibrae, a quarum nulla quidem tantum aquae augmentum fieri poteſt*. Certum eſt, in aëre aeſtivo calido, qui omnibus apparet ſicciſſimus, incredibilem aquae copiam haerere: ſales enim alcalini fixi, ſicciſſimi ab igne, in tali aëre humeſcunt ilico, & pondere augentur, ſimulac refriguerint; nec parva eſt copia aquae, quam ſales illi ex aëre in ſe trahunt. Obſervavit *Digby*, libram ſalis tartari ex aëre vicino in ſe trahere novem libras aquae, dum per deliquium, ut Chemici dicunt, ſolvitur (*y*). Si jam ſimul conſideretur aëris nos ambientis levitas ad ſtateram, debet ſal alcalinus ſiccus ad ingentem diſtantiam aquam ex aëre attrahere, vel debet aër perpetuo motus, ſucceſſive ſali alcalino applicatus, aquam contentam huic ſali tradere. Neque tantum hoc alcalinis ſalibus proprium eſt, ſed & ſal marinus, & ſal ammoniacus, in aëre deliqueſcunt. Imo fortiſſimum acidum, vitrioli oleum nempe, ſi per artem chemicam concentratiſſimum reddatur, forma ſolida, glaciei inſtar, concreſcit in vaſis vitreis puriſſimis, quibus ſervatur, ſi exacte clauſa fuerint. Si in bilance ponatur tale vas, & ab altera parte oppoſito pondere exactum habeatur aequilibrium, ſimulac aufertur epiſtomium, ut aër libere ingredi poſſit, vix minutum horae numeratur, quin jam deſcenſus lancis indicet ponderis augmentum; & ſolida prius concreti olei vitrioli maſſa deliqueſcere incipiat. Plurima alia dantur corpora, quae aquam ex aëre, in quo haeret, in ſe tra-

(*x*) De Flatibus cap. 6. Charter. Tom. VI. pag. 218. (*y*) Dionis Differt. ſur le taenia &c.; ubi ille Tractatus Digby habetur pag. 166. 167.

trahunt; hujus autem loci non eſt, illa enumerare.

Sufficient dicta, ut demonſtretur, aquam in aëre haerere ſatis copioſam, & quaedam corpora illam ex aëre trahere, ac ſibi unire.

Si jam conſideretur, dum tumidum in aſciticis turget abdomen, reliquum corpus decreſcere, penitusque exſuccum fieri, non videtur abſonum eſſe, ut credatur, talia corpora ex ipſo aëre in ſe aquam trahere, imprimis cum nulla alia cauſa aſſignari poſſit, cur aſcitici, per paracenteſin ab omni colluvie aquoſa liberati, tam cito denuo impleantur, licet parciſſimo potu & cibis ſiccioribus utantur, excretaeque urinae copia potus ingeſti quantitatem ſuperet. Mirabilis caſus narratur a *Petro Servio*, ſummi Pontificis *Urbani octavi* Archiatro, de ſacra virgine, quae jejunio, vigilia, meditatione, corpus omnino exhauſerat ita, ut cum maxima totius ſiccitate urens adeſſet calor. Illa, per aliquot ſeptimanas, ſingulis viginti quatuor horis ducentas & ultra libras per veſicam excrevit.

Fatetur *Digby* [z], quod vix fidem adhibere potuiſſet, niſi tantus in arte vir illud portentum memoriae mandaſſet, & veritatem facti ab ipſa aegra, & plurimis Medicis Romanis, confirmari audiviſſet. Toties certe mirati fuerunt Medici, in hyſtericis paroxyſmis ingentem copiam urinae limpidae inodorae inſipidae excerni, ita ut metueretur ſanguinis, diluenti vehiculo orbati, periculoſa inſpiſſatio. Finito tamen paroxyſmo ſatis commoda valetudine fruebantur tales aegrae. An in his morbis ſimile quid contingit?

Videndum jam adhuc ſupereſt, quam prognoſin fecerint Medici, poſt paracenteſin, pro diverſa aquarum ex abdomine eductarum indole.

Ad §. 1215. dictum fuit, ſerum aquoſum colligi in cavis majoribus & minoribus corporis, dum hydrops adeſt; tuncque probatum fuit, non eſſe puram aquam ſemper, quae in cavis corporis colligitur, ſed admiſtum fere ſemper eſſe ſanguinis ſerum, dilutum tamen copioſa lympha, quae ad ignem non concreſcit, ut ſerum, ſed avolat. Cum igitur, paracenteſi inſtituta, prodit liquidum, in quo dotes ſeri & lymphae reperiuntur, pro bono habetur omine; cum hoc deſignet, humores effuſos ſanos fuiſſe, nondum per moram aut ineptam putredinem degeneres, adeoque & ſpem eſſe, quod viſcera abdominalia nondum multum damni receperint, dum talis humor illa undique alluebat. Sed ſerum ſanguinis flaveſcit in ſanis hominibus, aliquem lentorem habet, ſubſalſum eſt, & quid ſuburinoſi ſpirat; unde & laudantur hydropicorum aquae, ſi ſimiles dotes habuerint. Hoc autem pulchre probatur obſervatis *Celeberrimi du Verney junioris* [a], qui expertus fuit, tunc imprimis felicem even-

(z) Dionis Diſſertat. ſur le Taenia &c.; ubi ille Tractatus Digby habetur pag. 167. 168.

(a) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 206. & ſequent.

eventum ſperari poſſe, ſi aquae eductae citrini coloris forent, ſubmucilaginoſae, ſubſalſae, & odorem urinoſum ſpirarent. Quo autem magis recederent aquae ab his dotibus, eo majus periculum praevidebat. Hinc foetidas aquas, ſaturato flavo colore, vel & ſanguineo rubro, tinctas, damnabat, uti & omnino mucilaginoſas, imprimis in muliebri ſexu; quia tunc obſervaverat, hydropem ſaccatum adfuiſſe, qui raro integre curatur. Quin imo ſuſpectae erant hydropicorum aquae, ſi puram referrent aquam, & poſt evaporationem nullum omnino, vel paucum tantum, relinquerent ſedimentum; tales enim aegri ut plurimum moriebantur, cito recreſcente hydrope. Si aquae hae digitos immiſſos inſtar acris lixivii detergeant, & cutim corrugent, ſenſibilioremque reddant, ſignum eſt, jam majorem adeſſe acrimoniam; adeoque merito metuendum eſſe; ne viſcera contabeſcere jam inceperint, imprimis ſi, una cum aquis, omenti filamenta vel laciniae prodierint.

§. 1241. SI conditiones (1240.) abſint, vel ſint contrariae, paracenteſis mortem accelerat.

Antea ad §. 1239. enumeratae fuerunt illae conditiones, quae, dum adeſſent, ſuadebant, paracenteſim tuto inſtitui poſſe non tantum, ſed & affulgere tunc ſpem felicis curationis. Simul tamen tunc monitum fuit, raro obtinere, ut adſint omnes, & tamen utilem eſſe paracenteſin, licet quaedam ex his deſint. Si autem ſigna omnia penitus contraria fuerint, ut, ſi aeger decrepitus ſenex ſit, viſcera corrupta, putredinis certa adfuerint ſigna; tunc melius abſtinetur a paracenteſi, ne Medicus occidiſſe videatur aegrum, qui nullo modo ſervari poterat. Interim tamen ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, ſatis patet, paracenteſin rariſſime, ſi unquam, mortem acceleraſſe; ſi debitis cum cautelis ſimul & ſemel omnis aqua educitur. Conſtat etiam pluribus & fideliſſimis obſervatis, hydropicos, de quorum ſalute peritiſſimi Medici omnino deſperabant, per paracenteſim non tantum inſigne levamen accepiſſe, verum etiam integrae ſanitati reſtitutos fuiſſe. Et quamvis nulla omnino ſpes ſupereſſet, cauſam hydropis tolli poſſe, adeoque certo praevideret Medicus, rediturum morbum; tamen inſignem uſum habet paracenteſis, quod per hanc intolerabiles aegris moleſtiae tolli, & vita prorogari, poſſit. Ex quibus omnibus concludere licet, paracenteſin utilem, & ſecundum artis regulas etiam in dubiis caſibus adhibendam, eſſe.

§. 1242. Emiſſaria ferro candenti, medicamentis cauſticis, veſicantibus, lanceolis, filis, facta in parte carnoſa, loco declivi, ſaepe admodum proſunt; maxime ſi aperta teneri permittit morbi genius.

Si colluvies aquoſa poſſit quacumque via educi de corpore, ſemper utile erit, cum & inde leventur aegri, & locus medicinae detur, ut hydropis cauſa tolli poſtea poſſit. Dum in majoribus cavis corporis collecta haeret aqua, in abdomine, vel thorace, paracenteſi educitur, uti dictum fuit. Verum ubi in hydrope anaſarca per tunicam celluloſam diſtributa haeret aqua, ſponte patet, illam per puncturam inde educi non poſſe; unde varia methodo uſi fuerunt Medici, ut pararent facilem & tutum exitum aquae ſub cute collectae. Certe ipſa Natura indicavit hic viam, & caſus fortuiti dederunt toties felicem eventum. Contingit enim quandoque, uti antea dictum fuit, per ipſos cutis diſtentae poros exire aquam, perpetui roris inſtar, ita ut partes hydropicae detumeſcant ſenſim. Quandoque aqua, per cutim penetrans, non tranſit per epidermidem, ſed illam in veſicas attollit, quibus ruptis, ſequitur perpetuum ſtillicidium, ſimili cum effectu. Toties contingit, ut frigida crura hydropici igni admoveant propius, &, cum in diſtentis illis partibus obtuſior ſenſus ſit, levis ambuſtio fiat; veſiculae tunc fiunt, quibus ſponte ruptis vel pertuſis aqua exit perpetuo. In quibusdam locis mulieres in more habent, ut hypocauſtula, quae vivos ceſpitum carbones continent, pedibus ſupponant hyemali tempore, ut caleſcant: ſi hydrope tumeant pedes & crura, fere ſemper tales veſiculae attolluntur, & plurimas inde levatas, imo & multas ſic curatas, vidi. Inter plures felices curationes, per ambuſtionem factas, *Celeberrimus Homberg* (*b*) memorat caſum mulieris, cui per plures annos enormiter tumebant crura & femora, ſimulque aderat dolor, quem levare ſolebat, perfricando tumentes partes mane & veſperi ſpiritu vini ante focum: caſu incenditur vini ſpiritus, & leviter amburit partes; quibus applicuit unguentum quoddam; & unica nocte omnino detumuerunt crura ac femora, evacuata per urinas omni aqua, qua prius turgebant. Verum quidem eſt, hic novum emiſſarium factum non fuiſſe, cum per urinae vias exiverit aqua, mota ſubito, rarefacta, & reſorpta venis, per ſubitum & validum hunc calorem. Interim tamen vix dubium videtur, quin eadem haec aqua per veſicas ambuſtione excitatas exiviſſet, niſi tam cito reſorpta aliam inveniſſet viam. Integerrima autem fuit curatio, cum nunquam poſtea redierit tumor.

Ut

(*b*) Académ. des Sciences l'an 1708. Hiſtoir. pag. 56.

Ut ergo novum emiſſarium paretur aquae in hydrope anaſarca, debet cutis pertundi ita, ut vulnus tranſeat in tunicam celluloſam usque; ſimulque debet eſſe non adeo anguſtum, ut cito coaleſcere, vel a tumente membrana celluloſa obturari, poſſit. Vario modo hoc perficere tentaverunt Medici. Tumidas & aqua plenas partes in puero ſcalpello aperiendas jubet *Hippocrates* (c); ſimulque monet, fomentis utendum, & ſemper, quod apertum eſt, calefaciente linimento illinendum, eſſe; gangraena enim facile occupat flaccidas, poſt eductam aquam, partes, uti poſtea dicetur. Alio autem in loco [d] dicit, dum de hydrope agit: *Quod ſi in ſcroto & femoribus ac tibiis tumor conſtiterit, peracuto ſcalpello multis & crebris vulnuſculis ſcarificato: Haec ſi feceris, cito ſanum efficies.* Poſtquam plura remedia ad hydropem intercutem ſanandam recenſuerat *Aëtius*, dicit [e]: *Omnibus praedictis efficacius auxilium in hac hydropis ſpecie chirurgia praeſtat.* Quod *Aſclepiadis* & *Archigenis* authoritate confirmat, qui jubebant, *fiſſuras fieri circa internum talum, in loco quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venae ſectione utatur.*

Neque timuerunt vulnerum inflammationem, neque ſubitam coalitionem vulnerum, cum aqua perpetuo deplueret, donec totus homo gracilis relinqueretur. *Foreſtus* (f) ramulis ilicis, ſive aquifolii, verberari fecit bis in die crura & femora hydropicae mulieris, ſicque puncta vel & lacerata cute per ſpinoſa hujus plantae folia, miro modo detumeſcebant crura & femora.

Longe minori cum moleſtia hodie pertundi poteſt cutis ope inſtrumenti, quod *ſcarificator* vocatur, ubi plures lanceolae, elateris ope, proſilientes, vulnuſcula faciunt, ex quibus poſtea ope cucurbitae impoſitae ſanguis educitur. Sic autem conſtructum eſt illud inſtrumentum, ut varia profunditate cutim pertundere poſſint lanceolae: in hoc autem caſu requiritur, ut cute pertuſa, penetrent in tunicam celluloſam; quod abſque ullo periculo fieri poterit, cum aqua turgens haec tunica cutim a ſuppoſitis vaſis & mulſculis removeat. Cum autem ictu oculi citius hac methodo ſcindatur cutis, aegri nullum dolorem ſentiunt, & ideo minime hanc operationem formidant, ſi quandoque repeti debeat in alio loco.

Univerſalem hydropem anaſarcam vidit Celebris Chirurgus (g), in quo a vertice capitis ad plantas pedum usque omnes tumebant corporis partes. Fruſtra in juvene & robuſto equite purgantia hydragoga aliaque plura fuerant adhibita, & ſcrotum adeo tumebat, ut inter femora, quocumque etiam corporis ſitu, commode locari non poſſet. Scrotum, crura,

(c) De Locis in Homine cap. 9. Charter. Tom. VII. pag. 369. (d) De Intern. Affect. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655. (e) Sermon. X. cap. 30. pag. 246. (f) Lib. XIX. Obſervat. 41. Tom. II. pag. 394. (g) De la Motte Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 147.

crura, femora, pluribus ſcarificationibus pertudit; unde ingens aquarum copia effluxit, hoc effectu, ut intra duos tresve dies penitus detumuerit, & poſtea integre convaluerit. In juvene ruſtico neglectus hydrops anaſarca univerſalis una cum aſcite adeo invaluerat, ut nulla medelae ſpes ſupereſſe videretur. Miſer, omnium rerum indigus, in noſocomium recipiebatur tantum, ut placide ſaltem mori poſſet; ſcrotum immaniter tumebat, dyſpnoea aderat, & talis functionum vitalium debilitas, ut nullo corporis loco arteriarum pulſus percipi potuerit; tremulus tantum motus circa regionem cordis ſentiebatur. Dato vino calido, aqua mixta diluto, cum parum reviviſceret, ſic ut pulſus in carpo, ſed admodum languidus, perciperetur, pluribus in locis pertundebatur lanceola ſcroti inferior pars, veſiculae in cruribus pedibusque elevatae diſcindebantur, & notabilis aquae copia exivit: fovebantur ſcrotum & crura decocto aromatico calido, dabatur vinum aqua dilutum pro potu communi, una cum julapio diuretico; poſtea crura pungebantur pluribus in locis; unde incredibilis copia aquae effluxit: detumeſcebat totum corpus, appetitus redibat, reſpiratio & pulſus emendabantur. Abdomen tamen adhuc tumebat, ſed multo minus quam ante. Alternis diebus purgantia mercurialia ſumſit, interpoſitis remediis diureticis, tanto cum effectu, ut intra ſex ſeptimanas ex noſocomio dimiſſus fuerit ſanus, de quo omnino deſperabatur antea, & poſt anni ſpatium ſanum & robuſtum viderit illum Medicus, qui ejus curam geſſerat (*h*).

Bini illi caſus ſatis evincunt, non facile deſperandum eſſe, imprimis ſi in flore aetatis conſtiterint aegri; tunc enim, ſublata colluvie aquoſa, vires promptè ſurgunt, quod in ſenili aetate vix ſperare licet.

Cum autem tunica celluloſa per totum corpus diſtribuatur, & ejus cellulae ſecum mutuo communicent, non adeo mirum videbitur, diſſecta cute in loco corporis inferiori, omne aquoſum exhauriri, quod in tunica celluloſa collectum fuerat. Magis autem mirum eſt, eadem methodo ſiccari aſcitem, qui anaſarcam comitatur. Cutis fiſſuras, uti ante dictum fuit, tanquam efficaciſſimum in curando hydrope anaſarca remedium laudaverat *Aëtius* [*i*]; ſed & poſtea addidit ſequentia: *Caeterum Archigenes ita prodit. Non ſunt audiendi, inquit, qui per hujusmodi lancinationes nihil excerni dicunt, quin potius cum fiducia hae ipſae incutiendae: nam & nos, inquit, his cutis fiſſuris uſi ſumus, & per ipſas quantum plurimum excluſimus humorem, ut & femora, & ſurae, & ſuperior venter, evidenter ſint demiſſa ac compreſſa.* Obſervatio *Foreſti* [*k*] antea memorata habet, quod dum crura & femora in aſcitica muliere verberabantur bis de die ſpinoſis aquifolii foliis, non tantum partes illae

(*h*) Eſſays and Obſervat. Phyſic. and liter. Tom. II. pag. 407. (*i*) Sermon. X. cap. 30. pag. 246. (*k*) Lib. XIX. obſerv. 41. Tom. II. pag. 394.

lae detumeſcerent, ſed & venter ipſe. Antea ad §. 1215. dictum fuit, tunicam cellulosam cum vaſis lymphaticis immediatum commercium habere; & obſervationes practicae docent, ſerum aquoſum in pectore congeſtum ad inferiores partes derivari quandoque cum inſigni aegrorum levamine; & econtra toties obſervatum fuit, pectus ſtatim opprimi, dum tumor hydropicus artuum inferiorum ſubito diſpareret, abſque evacuationibus ſpontaneis, vel per artem factis. Videtur enim corpus, a comprimente hydrope anaſarca liberatum, ſic diſponi, ut venulae collectam in majoribus cavis corporis aquam reſorbere poſſint, & reſorpta haec per nova illa emiſſaria expellatur. Sic & ſaepius contingit, evacuato per paracenteſin abdomine, anaſarcam artuum inferiorum ſenſim evaneſcere. Quin imo quandoque & ſubitae tales reſorptiones aquae accumulatae fuerunt obſervatae. Cum in aſcitico per paracenteſin viginti circiter librae humoris limpidi & tenuis eductae fuiſſent, poſt aliquot hebdomadas abdomen de novo intumuit; dumque ad repetendam paracenteſin *Celeberrimus Mead* (*l*) una cum Chirurgo mane accederet, ſubridens aeger, nudato corpore, abdomen molle & laxum oſtendit, licet neque per alvum, neque per renes, neque per ſudorem, plus ſolito quid profluxiſſet. Forte quis crederet, tympanitidem ſucceſſiſſe poſt aſcitem: verum nulla flatuum emiſſorum fit mentio, & notum eſt, aſcitem poſt paracenteſin ſaepius redire. Neque veroſimile videtur, in Medica praxi adeo verſatum *Meadium* hic hallucinatum fuiſſe. Obſervavit egregius ille vir [*m*], inciſa cute in celluloſam membranam usque, in tibiis, non tantum magnum levamen in aſcite, ſed & interdum ſanationem, profluente per multos dies tanta liquoris copia, ut fidem ſuperaret.

Confirmat autem hoc, caſum enarrando generoſae foeminae, annorum fere quinquaginta, ſed corpore ſatis firmo ac robuſto, quae hydrope intercute ſimul & aſcite laborabat, ita quidem, ut de vita fere deſperaretur; & ſub dubia ſpe humoris e talo emiſſio proponebatur, tanquam unicum remedium. Reluctans aegra, amicorum precibus victa, tandem admiſit in utroque crure vulnuſculum; per decem continuos dies ad congii menſuram quotidie effluxit aqua, datisque idoneis remediis ſenſim convaluit, & corpus ad priſtinum ſtatum rediit. Per integrum quinquennium ſupervixit ſana; dein morbo acuto correpta periit. Credebat *Meadius*, totum illud aquarum colluvium, partim ex celluloſa membrana, partim ex ſacco a tendinibus muſculorum abdominis & peritonaeo, aut duplicis membranae peritonaei diſtenſione, formato, profluxiſſe. Videtur autem aeque poſſibilis reſorptio aquae ex cavo abdomine, quam ex ingentibus talibus ſaccis morboſis.

Ut autem talia emiſſaria in cute fierent, uſi fuerunt Medici & aliis methodis; cauterio nempe actuali, dum ferro ignito profunde inurebant

Mm 2 cu-

(*l*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 154. (*m*) Ibidem pag. 131. 132.

cutim; vel & cauterio, potentiali dicto, profundam rodendo faciebant eſcharam, qua, per ſuppurationem in ambitu natam, ſeparata a partibus vivis vicinis, liber dabatur aquae, in panniculo adipoſo collectae, effluxus. Simul etiam non tam cito poterat conſolidari tale ulcus, quam quidem recens & leve vulnus cuti inflictum; adeoque tale emiſſarium diutius manebat apertum. Tamen rarius haec methodus jam tentari ſolet, quia & aegri ignem horrent, & eſchara tam potentiali, quam actuali cauterio producta ſeparari non poteſt, niſi inflammatione in ambitu facta, ac ſequente dein ſuppuratione. Cum autem ſemper hic merito metuatur gangraena, quantum poteſt fieri cavetur omnis inflammatio; cum levia illa vulnuſcula ſcarificando inflicta abſque ſuppuratione, vel ſaltem modica tantum, ſanari poſſint; hinc haec methodus praeferri ſolet. Neque tamen tam facile conſolidatio fiet, quamdiu perpetuum aquae ſtillicidium manet, & ſi, hoc effluxu multum minuto, vel integre ceſſante, conſolidarentur haec vulnuſcula, antequam penitus evacuatae forent aquae, levi negotio poterunt nova ſimilia vulnuſcula fieri. *Rhaſes* (*n*) in utroque crure fontanellam fieri jubet, ſed ſimul monet, cavendum eſſe, *ne eas candenti ferro aperias, quoniam ignis ſiccat, laxam partem roborat, ne ultra permeet. Ruptoria, praeter incertitudinem quantitatis ruptionis, ſumme partem debilitant. Qua de cauſa plurima, illaque irreparabilia, damna, partis nempe mortificatio, & gangraena, ſubſequuntur.* Teſtatur autem, quod illuſtrem matronam, per biennium jam aſcite laborantem, plurimis aliis remediis fruſtra tentatis, curaverit, binis fontanellis in cruribus apertis: *Cum enim per hos fontes trium menſium ſpatio ſeroſus humor in magna copia emanaret, detumuit venter, ſitis, quae antea vexabat clamoſa, minuta eſt, & tandem parco chalybeati vini potu uſa, lymphati cum aqua decocta eupatorio, ac rhabarbaro, & a morbo evaſit.*

Cum autem fontanellis heterogeneum corpus imponi debeat, ut apertae teneantur, a perpetua illa irritatione quandoque inflammatur & irritatur omnis ambitus; quod praeſtat evitare. Idem verum eſt de ſetaceis, quae ad eundem ſcopum quandoque adhibita fuerunt; nam & filum relictum ſimili modo irritat, imprimis, dum quotidie trahitur, ut fieri ſolet.

Idem tentatum fuit per veſicatoria applicata, a quibus epidermis elevatur in veſicas lympha plenas; his ruptis, ſequitur ſtillicidium perpetuum, pergens donec totus hydrops exhauriatur, dum ſimul magna copia urinae excernitur. Notum eſt, cantharides ſpecifica vi ſtimulare urinae vias, imo quandoque moleſtam facere dyſuriam, ſi majori copia externe corpori applicentur. Forte utroque modo veſicatoria proſunt, imprimis ſi majori quantitate applicantur. Celebris Medicus (*o*) tres can-

(*n*) Zacut. Luſit. Lib. II. obſerv. 120. & 121. Tom. II. pag. 401.
(*o*) Targioni Tozzetti Obſervat. Medic. pag. 109.

cantharidum drachmas cum ſufficienti quantitate fermenti panis, addito aceto ſcillitico, miſcebat, & femoribus applicabat, in curanda anaſarca, feliciſſimo cum ſucceſſu, uti ex binis caſibus ibi memoratis patet. Damnaverat quidem veſicatoriorum uſum *Sydenhamus* (p), metuens, ne gangraena naſceretur in partibus aqua diſtentis; ſed teſtatur *Tozzetti*, nunquam ſe vidiſſe gangraenam natam in locis, cui veſicatoria fuerant applicata, ut hydrops anaſarca curaretur: fatetur tamen, quod hoc malum metueret, ſi in aſcite confirmato veſicatoria adhiberentur.

Cum autem omnia illa emiſſaria, quacumque demum methodo parata fuerint, diutius aperta teneri debeant, ut aquae exhauriantur, facile patet, plus metuendum eſſe, ſi acris ſimul humorum indoles una cum hydrope adſit. Sic v. g. antea ad §. 1151. 4. inter peſſimos ſcorbuti effectus & hydrops numerabatur: notum autem eſt, ulcera peſſima, nullis fere remediis cedentia, crura ſcorbuticorum frequenter depaſcere, quae acrem ac foetidum ichorem plorant; adeoque in ſcorbutica tali diatheſi majori cum diſcrimine nova talia emiſſaria tentantur in artubus inferioribus. Sed & fatendum eſt, quod raro curetur hydrops, ſi ſcorbutum, jam intenſiori gradu minacem, comitetur, vel ſequatur. Cum autem in morbis, in quibus certa pernicies praevidetur, anceps etiam remedium tentari poſſit, forte ne tunc quidem haec methodus omnino repudianda videtur; praecipue cum antiſepticam corticis Peruviani vim tot jam experimenta probaverint, per quam caveri poſſe gangraenam, vel coërceri, ſi jam nata fuerit, magna ſpes ſupereſt.

§. 1243. PEr urinas evacuati hydropis quum citentur plurima exempla, & hanc viam tentabimus praeëunte natura, utendo ſalibus urinoſis, fixis, compoſitis, ſpecificis animalibus, vitriolatis, ſolutisve metallis, ſpecificis renibus.

Antea ad §. 1230. monitum fuit, urinae paucitatem hydropis imminentis ſignum eſſe; unde, uti tunc dictum fuit, *Helmontius* praecipuam cauſam hydropis in renibus ponebat; & quia videbat in hydropicis urinam paucam ruberrimam excerni, dixit (q): *Sicuti deficiente potu, nihilominus adhuc renes urinam cruoris eliciunt, licet parcam, ita & in hydrope urina eſt cruoris, non potus, non laticis.* Et paulo poſt addit ſequentia: *Non ergo renes cadere ſinunt laticem proprio pondere, ſed vere mittunt, non ſecus atque vere iterum trahunt eundem, trans omnem venarum cruorem, dum ſcilicet ſanatur hydrops per mictiones.* Unde concludit; in renibus *ſolvendum eſt itaque pertinaciae vitium Archei, ita ut mictio ſequatur, ſi ſperanda eſt ſanitas.* Cum

(p) Tractat. de Hydrope pag. 635. (q) In Capitulo *Ignotus Hydrops* pag. 411. §. 20. N°. 4. & 5. 10. & pag. 412. §. 20. N°. 19.

Cum autem abundans in ſanguine aqua, poſt potum tenuem copioſum v. g., vel & poſt imminutam perſpirationem cutaneam, per renes naturali lege ſecernatur, & ſecreta expellatur de corpore, facile apparet ratio, quare ſemper Medici de remediis diureticis cogitaverint; quae praeterea & hoc commodi habent, quod caeteris paribus minus turbent corpus, quam vomitoria & purgantia, minusque aegros debilitent. Unde etiam *Sydenhamus* (*r*), qui praecipuam curandi hydropis ſpem ponebat in uſu emeticorum & validorum purgantium, tamen diuretica remedia adhibere coactus fuit in debilioribus aegris, & in mulieribus hyſtericis; & fatetur, quod horum uſu ſolo *Hydropes pro deploratis habitos curatos viderit in iis, quorum craſis debilior purgantibus ferendis non fuit.*

Diuretica autem remedia habentur admodum varia (*s*). Aquae enim & aquoſa omnia, ad quae etiam referuntur aceſcentes animalium humores, ut ſerum lactis, lac acidum, lac ebutyratum, ſi copioſe potentur, aquae copiam in ſanguine augent, & hoc modo aquae ſecretionem per renes promovent: cum autem in hydropicis colluvies aquoſa jam adſit, & per renes parum ſecernatur, metus eſt, ne ingeſta aquoſorum copia augeatur hydrops. Niſi enim tubuli renales his aſſumtis ſic reſerari poſſint, ut liberrime transmittant, quidquid aquoſi ingeſtum fuerit, creſcet morbus, cum cutis hydropicorum vix tranſpiret, adeoque vix ſpes ſit, per vaſa cutanea aquam ingeſtam exire poſſe. Ob hanc rationem ſolent Medici potius adhibere illa, quae ſtimulo, aut ſpecifica virtute, diureſim promovent. Interim conſtat, aquas medicatas magna copia potatas, ſi tandem per renes tranſire potuerint, deploratum etiam hydropem curaſſe; cujus mirum exemplum antea ad §. 1236. memoratum fuit. Fatendum tamen eſt, quod anceps ſemper eventus ſit, cum aquoſa magna copia ingeſta, ſi non profuerint, noceant ſemper.

Cum autem in ſanitate per urinae vias expellantur & ſalina de corpore, quae diutius relicta nocere potuiſſent; hinc crediderunt Medici, urinae ſecretionem augeri poſſe, ſi ingererentur talia, quae ſecretionis hujus neceſſitatem facerent majorem. Certum eſt, quod ingeſta ſalina in ſano corpore majorem faciant urinae ſecretionem; ſed imprimis ideo, quia, ſiti ab his aſſumtis nata, copioſior potus ingeritur, adeoque & plus urinae prodit. Niſi enim ſimul potetur, ab his acrior poterit reddi urina, & frequentior naſcetur ad mingendum ſtimulus, ſed non ſequetur ſemper copioſior urinae excretio; quae imprimis in hydrope curando deſideratur. Praeterea ſitim, adeo ſaepe moleſtam hydropicis, augere per ſalina remedia exhibita, non videtur ſemper tutum, cum rari inveniantur, qui obfirmato animo illam tolerare poſſint; unde potu copioſiori ingeſto creſcit dirus hydrops. Acidos ſales, qui etiam inter diuretica remedia numerantur, hinc praetulerunt multi, cum ſitim ſe-

(*r*) Tractat. de Hydrope pag. 629. (*s*) Herm. Boerhaave Inſtitut. §. 1222.

ſedent, & ſimul efficaciter putredini reſiſtant.

Acetum, ad uncias quinque vel ſex potatum, in aſcite curando profuiſſe legitur (*t*). Alcalinis ſalibus uſi fuerunt alii, & minori cum ſcrupulo haec tentabuntur, cum *Celeberrimi Pringle* experimentis conſtet, alcalia non adeo favere putredini augendae, ac quidem olim credebatur.

Omnium tamen optime ſucceſſit, dum ſales alcalini fixi acido vegetabili jungebantur, ut ſic fieret tartari regenerati ſpecies quaedam. Efficaciſſima haec invenit *Sydenhamus* [*u*], ſalia nempe lixivialia vino infuſa; neque credidit, quidquam referre, e quorum vegetabilium genere deſumerentur. Cum autem *geniſta* facile haberi poſſit, & antiqua jam traditione medica ad hydropem curandum laudata fuerit haec planta, cinerum ejus libram frigide infundi jubebat libris quatuor vini Rhenani, addendo pugillum unum alterumve abſinthii vulgaris: filtro depurati liquoris uncias quatuor mane & veſperi dabat, usque dum tumor omnis evaneſceret; & teſtatur, ſe vidiſſe feliciſſimum ſucceſſum. Cum autem *geniſta* ſuccum ſalſum habeat, in cineribus ejus copia ſalis fixi relinquitur. Multi etiam laudaverunt cineres *ſtipitum fabarum*; alii ex aliis plantis deſumtos. Si ſali fixo, ex cineribus harum plantarum elixiviato, addatur vinum acidulum, tali proportione, ut unciae ſalis affundantur binae vini librae, habetur efficax ad hunc ſcopum remedium; quod ſimul validá vi ſolvente ac deobſtruente pollet, ſicque viſcerum obſtructionibus reſerandis, & liquidorum ſolvendae tenacitati nimiae, utiliſſimum eſt; adeoque non tantum evacuandis aquis, ſed & pluribus hydropis cauſis tollendis, prodeſt.

Baccae juniperi infuſum praebent, quod ob diureticam virtutem ſatis celebre eſt; ſed magna copia harum baccarum addita debet parari, cum hoc remedium facile a corpore feratur, nec turbas excitet. Optime profuiſſe aſcitico homini teſtatur *Du Verney junior* (*w*), dum potus communis loco dabatur vinum, baccis juniperi infuſis medicatum, ſimulque addebatur centaurium minus. Saepius vidi, forte infuſum harum baccarum ſuffeciſſe ad curam aſcitis & anaſarcae, dum nondum penitus inveteratus erat morbus. In officinis habetur *rob* ex *baccis juniperinis* paratum, cujus unciae quatuor ſi diluantur in duabus libris *aquae ſtillatitiae juniperi*, & huic miſcelae addantur binae unciae *ſpiritus* ex *baccis juniperi* deſtillati, habetur remedium, quod concentratas baccarum juniperi vires habet; cui quandoque ſolet addi uncia media ſpiritus nitri dulcis, ſi aegri multum ſitiant. Hujus remedii uncia una aut altera ſi detur omni trihorio, ſatis pulchrum effectum ſolet praeſtare. Profuit & *ſemen fraxini* infuſum *ſpiritui baccarum juniperi*, ſi ſimili modo ſumeretur. Plu-

(*t*) Combaluſier Pneumato-Patholog. pag. 535. (*u*) Tractat. de Hydrope pag. 629. (*w*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 172.

Plures aliae plantae ob virtutem diureticam laudantur (x); ex quibus variae formae remedia ad hunc ſcopum confici poterunt. Obſervatum fuit aliquando, valida purgantia hydropicis, & ſatis audaci quidem doſi, exhibita, nullam evacuationem per alvum, ſed ingens urinae profluvium feciſſe. Sic legitur (y), quod *diagridii* grana quindecim, & totidem grana *mercurii dulcis*, additis granis ſex *gummi guttae*, hydropico data, non moverint alvum, ſed ſecuta fuerit incredibilis urinae excretio. Dictum fuit antea ad §. 1237. 3. de pulchra illa methodo exhibendi purgantia, emetica, & alia validiſſima remedia, tam refracta doſi, vel ſic cicuratis viribus, ut vix agant in primas vias, & quod tunc ſaepe vi diuretica inſigni agant, adeoque & huic ſcopo utiliſſima ſint. Sic obſervatur, *aſari* folia, quae cruda, vel aquae infuſa, ſi exhibeantur, validiſſime ſurſum & deorſum corpus evacuant, ſi coquantur per unam alteramve horam, agere vi diuretica tantum [z].

Millepedum cum vino contritorum ſuccum expreſſum laudaverunt plures, & profuiſſe novi. *Cantharides* auſi fuerunt dare quidam; ſed peſſima quandoque ſequuntur mala, quae *Dioſcorides* graphice deſcripſit. Unde cum tuta, & ſatis efficacia, remedia diuretica habeantur, prudentiores cantharidibus abſtinere ſolent.

Inter diuretica certa & efficacia *Scillae* bulbus primum videtur mereri locum. Amariſſimo ſapore ingratum quidem eſt, & quod majori copia datum nauſeam ac vomitum movet ſatis valide; veteribus Medicis, ad difficiles multos morbos curandos, laudatum remedium; praecipue dum vino vel aceto infundebatur; unde *acetum ſcilliticum*, *vinum ſcilliticum*, *mel* & *oxymel ſcilliticum*, multo in uſu erant; interim tamen videntur veteres Medici metuiſſe utcumque validas hujus bulbi vires; & ideo abhibuiſſe varias praeparationes ad mitigandam ejus efficaciam. Notum eſt, *Trochiſcos ſcilliticos*, qui *Theriacam* ingrediuntur, parari ex ſcillae bulbo in clibano aſſato; ex cujus pulpa, addita farina, dein parabantur trochiſci. *Aëtius* (a), recenſens illa remedia, quae ad ciendam urinam ab hydropicis bibuntur, laudat, ſi *acetum ſcillinum aſſidue ſorbeant. Etenim ex eorum numero, quae citra gravitatem urinam cient, eſt ſcilla aſſata, delincta ex melle: aut ſcillam aſſatam terito, eique farinae ervi per pondus admiſceto, ſiccato, ac drachmam unam ex vino dato*. Scillam coctam deligari ſuper tumores hydropicos, ſuaſit *Celſus* [b]; & in leucophlegmatia curanda dicit; *quod ſi valens eſt, qui id accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſupra ventrem deligatur*. Scillae bene purgatae libram, adjectis vini ſextariis tribus, ad tertias decoqui jubebat *Caelius Aurelia-*

nus

(x) Herm. Boerhaave Inſtitut. §. 1222. N°. 7. (y) De Laiſſe Rec. d'Obſerv. de Chirurg. pag. 179. (z) Herm. Boerhaave in loco modo citato. (a) Serm. X. cap. 36. pag. 240. (b) Lib. III. cap. 21. pag. 164.

nus (*c*); deinde ex hoc vino ſcillitico dabat *duo cochlearia; & proficiente curatione, uſque ad unciae unius accedere modum oportet. Sed hoc erit poſt geſtationem adhibendum, vel poſt perunctionem corporis, & ante ſumptionem* [*cibi*], *cum plurimo interjecto tempore*. Unde apparet, quod veteres Medici anxia cum cautela tantum uſi fuerint *ſcillae* bulbo.

Cum ſemper in illa opinione fuerim, potius minuendam eſſe medicamentorum quantitatem, ſi quid mali ab illis metuatur, quam ut laborioſis praeparationibus cicurentur illorum vires, adhibui potius recentem & crudum ſcillae bulbum. Quamvis enim exotica planta ſit, diu ſervari poteſt recens, & ſucci plena: ſaepe enim non ſine admiratione vidi, bulbum ſcillae, charta craſſiori involutum, in mercatorum ſcriniis per plures menſes ſervatum, non tantum manſiſſe integrum, ſed & germinaſſe. Vegeti talis bulbi, remotis tantum tunicis exterioribus aridis, unciam mediam infundi curavi libris duabus vini, & adulto homini mane, vacuo ventriculo, unciam mediam talis vini ſcillitici exhibui. Solet plerumque ſequi levis nauſea, abſque vomitu, & ſubito adeſt magnum urinae profluvium, ita ut intra paucas horas ſex, octo, imo duodecim, libras excretas viderim, ſummo cum aegrotantium levamine. Minuitur, vel augetur, remedii doſis, pro varia aetate, & tolerantia aegri. Attente enim expiſcari conabar, quaenam ſufficeret doſis, ut ſequeretur levis nauſea tantum; tunc enim certus eram de diureſi ſecutura. Si autem inde vomerent aegri, non ſequebatur tanta urinae excretio; nec ſuccedebat etiam, ſi nullam omnino nauſeam ſentirent. Haec videtur eſſe ratio, quare celebris Author (*d*), *ut vomitum a ſcillae uſu caveret, monuerit ſequentia: Et ſiquidem ſquillae infuſio detur cum aqua Cinamomi forti, raro vomitum ciet: ſed modo per alvum, modo per renes, copioſiſſimo flumine excernitur. Et profecto hanc ob cauſam fit, ut adeo in hydropicis celebretur ejus uſus*.

Doſis hujus remedii differt multum in variis hominibus. Vidi, qui vix ferebant unciam mediam, quin vomerent; in aliis tripla quantitate opus fuit, antequam nauſeam ſentirent. Repetitur quotidie vini ſcillitici uſus, donec omnes aquae per diureſin evacuatae fuerint: cum autem ſoleant ſenſim minus affici ab hoc remedio, prudenter augetur doſis, donec effectus ſequatur. Quamvis autem *ſcilla*, & omnia inde parata remedia, inſignem vim ſolvendi & attenuandi habeant, tamen non ſemper ſufficiunt, ut hydropis cauſam tollant; & ſaepe aliis remediis opus erit. Hic tantum agitur de evacuatione colluviei aquoſae per diureſim, in qua promovenda inſignem hoc remedium praeſtat effectum. Facile autem patet, tunc tantum poſſe exſpectari auxilium ab hoc remedio, ſi cavum, in quo haeret collecta aqua, adhuc aptum ſit, ut reſor-

(*c*) De Morb. Chronic. Lib. III. cap. 8. pag. 477.

(*d*) Ruſſel de Tabe Glandulari pag. 68.

reſorbeat; ſecus enim per urinam exire non poſſet. Cum autem inde minus debilitentur aegri, quam a validis purgantibus; hinc *ſcillae* uſum tentare ſoleo, antequam inſtituatur paracenteſis.

§. 1244. PEr Vomitus ſolvuntur cuncta tenacia, concutiuntur obſtructa, expelluntur ſtagnantia, unde mirabiliter in hoc morbo proſunt.

Antea ad §. 1237. dictum fuit de uſu & efficacia emeticorum in hydrope curando, dum tam refracta doſi dantur, ut levem tantum nauſeam excitent, & potius per alvum evacuando agant, vel per auctam urinae excretionem. Hic autem agitur de effectu vomitoriorum, non quatenus per vomitum evacuatur aqua, ſed potius, per concuſſus validos inter vomendum ſic moventur & agitantur aquae collectae, ut reſorberi poſſint a venis, & reſorptae per varias vias expelli de corpore. Antea, ubi de *Vomitu Febrili* agebatur §. 652., dictum fuit, de valido illo & convulſivo fibrarum muſcularum, faucium, oeſophagi, inteſtinorum, diaphragmatis, muſculorum abdominalium, motu, qui vomitus tempore contingit. Simul tunc notatum fuit, non tantum per vomitum expelli omnia, quae in ventriculo & inteſtinorum cavo continentur, ſed etiam omnes humores, qui ex aliis abdominis viſceribus in ventriculum & inteſtina venire poſſunt. Apparet hinc, quam late pateat emeticorum virtus. Patuit autem ex antedictis, ſaepe obſtructiones viſcerum eſſe cauſam hydropis, quandoque aquam in cavo abdominis collectam lenteſcere, imo in tremulam gelatinam mutari; quae ſola concuſſione demum fluidior fieri poterit, adeoque reſorptioni aptior. Sed & iisdem illis concuſſibus reſerari poterunt obſtructiones, ſi nondum in ſcirrhoſam duritiem omnino degeneraverint. Adeoque patet, optimos Medicos merito magnam ſpem poſuiſſe in uſu emeticorum ad curandum hydropem, non tantum aſcitem; verum etiam, ut *Aëtius* [e] dixit, *Maximum hydropis ſubter cutim auxilium vomitus praeſtant*; & vel in pueris anaſarca laborantibus hoc tentandum voluit; licet difficulter perſuaderi ipſis poſſit, ut haec remedia admittant; unde jubebat, tonſillas pinnulis, aut digitis oleo inunctis, irritandas eſſe, ut vomitus fieret; imo & alias plures artes recenſet, quibus hoc obtineri poſſet. Concutitur enim inter vomendum totum corpus, & omnes fere agitantur muſculi. Licet autem non videatur, quod ſtatim poſſit exſpectari aquarum evacuatio per vomitoria data, ſed potius per concuſſus inter vomendum ſic diſponantur aquae, ut reſorberi poſſint ex cavis, in quibus collectae haerebant; tamen notat *Sydenhamus* [f], quod, ceſſante vomitione, cathar-

(e) Sermon. X. cap. 31. pag. 247. (f) Tractat. de Hydrope pag. 617.

tharſis ſoleat ſequi, quae aquas per vomendi concuſſus reſorptas evacuat; imo etiam obſervavit, quod, poſt repetitum aliquoties emeticorum uſum, aquae per os & per alvum evacuabantur (g). Simul etiam monet, ſi leviter tantum tumeat abdomen in aſcite, aquas per vomitoria non ita prompte educi, quam ſi majori copia aquarum abdomen tumeat: *Etenim vel ipſa aquarum moles, dum emetici operatione agitatur ac concutitur, ad earundem evacuationem mire confert; atque eam ob cauſam, niſi venter in tumorem inſignem attollatur, omnino convenit, ut tota res evacuationibus per inferiora committatur.* Facile enim intelligitur, praelum illud abdominale, dum ſimul agunt diaphragma & muſculi abdominales, validius agere in contentas aquas, ſi abdomen turgeat.

§. 1245. SEd fortia dari, ſaepe repeti, & ſine longa mora intermedia ſe mutuo excipere, debent.

Haec erat *Sydenhami* (h) methodus, quam ſatis audacter adhibebat. Pauperculae enim mulieri, quae quinquaginta annos jam ſuperaverat, &, poſt diuturnam febrim intermittentem carceri per triennium incluſa, a frigore multum paſſa fuerat, cui dein aſcite abdomen adeo intumuerat, ut fateatur, ſe parem tumorem nunquam vidiſſe; huic mulieri, inquam, emeticum dedit antimoniale validum, unciam nempe cum dimidia infuſionis *Croci Metallorum* per tres dies ſucceſſivos, & poſtea alternis diebus, usque dum ſex omnino doſes talis emetici ſumſiſſet. Detumuerat quidem poſt haec aſſumta abdomen cum inſigni levamine; ſed adeo ſimul turbatum erat corpus violentia remedii, ut tutum non crederet pergere in eorundem uſu, ſed repetita catharſi curam abſolvere debuerit: ſaepius tamen interpolare debuit horum uſum, cum affectus hyſterici ſequerentur purgantium uſum, licet mitiores illis, qui ab emeticis datis excitabantur. Hoc praeſertim incommodi habet talis medicatio, quod validiſſimis remediis opus ſit, quae frequenter repeti debeant, abſque longa interpoſita mora, cum aliter denuo magis intumeſcere incipiant aegri. Sed certe ad tantas moleſtias ſuſtinendas requiritur, ut viſcerum integritas tot vomendi concuſſus abſque noxa ferre poſſit, & vires adhuc ſatis firmae ſint.

Notandum praeterea eſt, quod poſt tot evacuationes toleratas nondum curatus ſit hydrops, cum Medicus minime adhuc certus eſſe poſſit, ſublatam eſſe hydropis cauſam; tantum eduxit aquas, quae in cava corporis effuſae fuerant. Supereſt adhuc ſemper tertia conditio (vide §.1231.), in hydrope curando requiſita, nempe ut tollatur labes debilitatorum viſcerum, ſive haec cauſa fuerit hydropis, ſive effectus. Si jam conſideremus, magnam vim inferri viſceribus per repetitum tam validorum re-

(g) Ibidem pag. 625. (h) Ibidem pag. 624.

mediorum uſum, an non tutius erit, per paracenteſin ex cavis abdominis & thoracis aquas educere, aut in anaſarca parare in declivibus corporis locis emiſſaria, per quae aqua, per totum habitum corporis collecta, depluere poſſit? Tuto haec tentari poſſe, ex ante dictis patuit; minorique cum aegrorum moleſtia & periculo hoc fieri, vix ullum dubium videtur.

§. 1246. UT plurimum eadem valide ſolent evacuare alvum, unde duplici effectu, quin ſaepe & tertio, diureſi, proſunt.

Adeo affinis eſt emeticorum & catharticorum virtus, ut emetica fere ſemper alvum ſimul movere ſoleant, & purgantia, imprimis validiora, vomitum excitent illo tempore, dum agere incipiunt. Laudabat hinc infuſi croci metallorum uſum, cujus ſeſquiunciam, vel uncias duas in purgatu difficillimis, dabat *Sydenhamus* (*i*), *quia ceſſante vomitione, in Catharſin τὴν κάτω ſolet deſinere*. Imo ſi non ſequeretur inde copioſus alvi fluxus, addebat infuſo *croci metallorum ſyrupum de ſpina cervina*, & *Electuarium de ſucco roſarum*. Obſervaverat *Hoffmannus* (*k*), in hydrope curando, emetica, paulo majori etiam doſi data, ſerum aquoſum per inferiora, rarius vero per ſuperiora, expellere; & alio in loco felicem curam recenſet, dum purgantibus addidit radicem Ypecacuanhae, hoc cum effectu, ut non tantum alvus ſufficienter evacuata fuerit, *verum & mira aquoſi liquoris, ſanguine parum tincti, quantitas per uterum effluxerit*: ſaepe etiam aucta diureſis ſolet ſequi, poſtquam per vomitus concuſſiones incepit reſorberi ſerum extravaſatum, quod poſtea per varias vias exit de corpore, ſi feliciter cura ſucceſſerit.

§. 1247. PEr alvum ſeri eductio fit per uſum largum, ſaepe & breviter repetitum, ſumme purgantium, variis formis, maxime liquida, aſſumtorum.

Magnam ſpem Medici poſuerunt in purgantium remediorum uſu ad curandum hydropem, imprimis, quia obſervata docuerant, naturam ſaepius hanc viam indicare in ſanando hoc morbo. Dixerat, (uti alia occaſione ad §. 423. β. & 720. monui) *Hippocrates*: *Hydropicis, ſecundum venas aqua in alvum prorumpente, ſolutio fit* [*l*]. Et alibi (*m*): *Hydropi incipienti alvi profluvium aquoſum ſuperveniens, citra cruditatem, morbum ſolvit*. Iterum validam alvi evacuationem laudat [*n*]: *Subaquoſo, & lienoſo,*

(*i*) Tractat. de Hydrope pag. 617. 618. (*k*) Medic. Ration. Syſtem. Tom. III. Sect. II. cap. 5. pag. 483. (*l*) Coac. Praenot. N°. 461. Charter. Tom. VIII. pag. 879. (*m*) Ibidem N°. 457. Ibidem pag. 878. (*n*) De Morbis Lib. I. cap. 4. Charter. Tom. VII. pag. 535. & Aphor. 29. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 305.

noſo, albaque pituita detento, alvus vehementer perturbata, bonum. Alio in loco (*o*), ubi ſub nomine *Pituitae albae* deſcribit anaſarcam, totum corpus occupantem, dicit: *Huic ſi venter per morbi initia ſua quidem ſponte turbetur, ſanitati eſt proximus:* deinde ſubjungit: *Quod ſi non purgetur, medicamentum deorſum purgans, quo aqua purgetur, exhibeto*. Alibi autem (*p*), de eodem morbo, ſed jam vetuſtiori, agens, ſuadet: *Si alvus ſponte turbata non fuerit, cneoro dato, aut hippophae, grano cnidio, vel Magneſio lapide, purgare oportet*. Ex quibus patet, *Hippocratem* multum boni exſpectaſſe ab alvi fluxu in recenti hydrope, ſi ſponte naturae fieret, & hanc evacuationem per artem promoviſſe, ſi ſpontanea non ſequebatur, & quidem ſatis acribus remediis, etiam in morbo jam vetuſtiori. Sed notandum eſt, quod vires adhuc conſtabant aegris, dum hanc curationem tentabat *Hippocrates*; jubet enim, *ut poſtero die mane viginti ſtadia obambulet. At reverſus, panem exaſſatum parvum comedat, & opſonium allium coctum habeat, vinique ejusdem (nigri nempe auſteri & fortis) pauculum meracius bibat, deinde ſtadia triginta ambulet, quumque tempeſtivum fuerit, quantum prandere conſueverat, coenet. Pro opſonio maxime quidem pedes ſuillos, aut capita, habeat. Sin minus galli carnibus, aut ſuillis, tritis utatur. Piſcibus vero, ſcorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut aliis piſcibus, aequalem facultatem habentibus. Ex oleribus, alliis ſolis utatur, neque olerum ullo alio. Haec autem quam plurima comedat, tum cruda, tum aſſa, & elixa, ſingulis diebus ſemper plura, & pro ciborum ratione ex pauco plus laboret*.

Ex quibus patet, quod *Hippocrates* purgandi methodum adhibuerit in curando hydrope, ſi recens fuerit, & ſi vetuſtior eſſet, in talibus aegris, quibus viſcera firma erant ad digerendos validos cibos, bis de die aſſumtos, & ſimul vires tantae, ut corporis exercitiis ac laboribus ferendis pares eſſent. Neque videtur, inveteratum morbum his remediis aggreſſus fuiſſe, cum ſubjungat: *Judicatur autem triginta diebus, lethalis ſit, nec ne*. Neque talis hydrops a pertinaci cauſa ortum duxit, quales ſunt viſcerum ſcirrhi, tumores, &c. Dicit enim: *Hic morbus potiſſimum per aeſtatem oritur ex aquae potu, ad haec etiam ex multo ſomno*.

Neque videtur, multum ſperaſſe a catharticis, ſi ab hydrope jam admodum intumuiſſet aeger. Monet enim (*q*): *Hunc ſi incipientem* (curandum) *acceperis, priusquam aqua exuberante diſtentus fuerit, medicamenta propina, quibus aqua aut bilis per inferiora purgetur. Bilis vero minime movenda*. In hydropicis enim ſaepe bilis quantitate & qualitate deficere ſolet, &, uti notum eſt, illi minus in lentos morbos proclives ſunt, quibus acrior & copioſior bilis adeſt. Certum eſt, ſi conditiones §. 1239. adfuerint, feliciter ſaepe curam perfici catharticorum uſu. Memini

(*o*) Ibidem Lib. II. cap. 28. Charter. Tom. VII. pag. 579. (*p*) De Intern. Affect. cap. 22. Ibidem pag. 654. (*q*) Ibidem cap. 6. pag. 626.

mini inter alios plures caſus ſimiles, quod binis purgantis remedii doſibus ſanaverim hominem, qui univerſali anaſarca laborabat, dum ſimul abdomen aſcite tumeret: dederam ſcrupulos duos *radicum jalappae* cum granis quatuor *turbith mineralis* pro doſi, felici adeo effectu, ut totus detumuerit, & perfecte ſanus foret: verum erat vir triginta annorum, robuſtus, antea ſemper ſanus, qui, aeſtuante ſub ſole iter faciens navi, ingentem cereviſiae tenuis copiam biberat, & dein, non tecto corpore, refrigerato ſubito poſt validum tonitru aëre, obdormiverat. Verum in vetuſtiori jam morbo, &, ſi difficiliores hydropis cauſae fuerint, non ſperandus eſt felix adeo eventus.

Obſervatum fuit fere ſemper, hydropicos, imprimis adulto jam morbo, vix moveri niſi a purgantibus validioribus; imo, ſi repeti debeat catharticorum uſus, augeri doſim debere, aut acriorem ſtimulum addendum eſſe. Si jam percurramus catalogum purgantium, quae hydragoga vocari ſolent, fere omnia ſunt validiſſima; & quae ſimul hanc vim habent, ut ſolvant totum ſanguinem, ſolutumque in tenuem olidum liquorem per alvum expellant. Dum enim gonorrhoea, aliaque mala venerea, purgantibus datis ſaepius tentantur, videmus manifeſte totum ſanguinem ſolvi, labia, oculos, gingivas, &c., palleſcere, totamque corporis toroſitatem collabi. Sed in aſciticis, adulto jam morbo, macies eo major fit, quo abdomen magis tumet (vide §. 1230.). Si ergo per purgantia hydragoga valida pauculum illud ſanguinis, quod adhuc per vaſa majora circumducitur, ſolvatur, metus eſt, ne exhauſtus pereat aeger, niſi ſubito reſorpta aqua, in abdomine contenta, per alvum expellatur; ſicque roborantibus remediis, & victui analeptico, locus detur. An ergo non patet denuo, citius & tutius per paracenteſin educi poſſe colluviem ſeroſam? Si jam videamus illa remedia, quae ad hunc numerum, uti & ad numerum 1245., habentur, invenimus *turbith minerale*, *ſuccum recenter expreſſum corticis medii ſambuci*, *ſoldanellae folia*, *elaterium*, ſive *cucumeris aſinini ſuccum inſpiſſatum*, *gialappam*, *ſcammoneum*. &c., *Lunam purgativam Boylei*, quae & *argentum Hydragogum Angeli Salae* dicitur (*r*). Ex illis, quae ante notata fuerunt, patuit & *Hippocratem* ſatis acribus purgantibus uſum fuiſſe. Sed & *Celſus* (*s*), qui dixerat; *Alvum moliri cibo melius eſt, quam medicamento*; tamen in hydrope curando, ſi res cogat, inter alia minus efficacia commendat *Iridem*, *Nardum &c.*, *Uvam taminiam*, *quam* σαφίδα ἄγριαν *Graeci vocant*, & quae certe acerrima eſt. Addit tamen: *Primo, quae leniſſima ex his ſunt, id eſt, roſae folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt*. Neque videtur faviſſe adeo uſui purgantium ſaepe & breviter repetito: poſtea enim ſubjungit ſequentia: *Hactenus communiter de omni ſpecie praepici poteſt: ſi ve-*

(*r*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 468.

(*s*) Lib. III. cap. 21. pag. 162, 163.

vehementius malum eſt, deducenda ratio curandi eſt.

Interim *Sydenhamus* (*t*), & alii multi, ſe expertos fuiſſe teſtantur, ubi purgantibus remediis tentatur aquarum expulſio, non ſuccedere curam, ſi poſt longa intervalla tentetur repetita purgatio. Unde noluerunt ceſſandum eſſe ab horum uſu, niſi urgente neceſſitate, donec omnis aquarum moles omnino fuerit evacuata. *Caeteroquin, quantumlibet copioſa catharſis praeceſſerit, aquis denuo colligendis anſam praebebimus, atque ex hac induciarum occaſione, quaſi victoria jam parta uti neſcientes, tandem loco pulſi, re infecta turpiter fugabimur.* Prudenter tamen inquirendum jubet, an aegro facile moveatur alvus, cum hic in variis hominibus magna diverſitas inveniatur, dum aliquando robuſtiſſimi lenibus catharticis facile moventur, & contra debiliores quandoque validioribus indigent, ut alvus moveatur. Tamen purgationem paulo fortiorem praeferebat, nec multum metuebat hypercatharſin, cum *laudano liquido* certo & cito illam domare poſſet.

Quandoque & purgantia per diureſim agunt; rarum eſt, quod per alvum, renes, & ſudores, ſimul agant. Talem effectum fecit *Seneka*, ſive *Polygala Virginiana*, dum uncia radicis in pinta aquae coquebatur ad medietatem, & colaturae tria cochlearia dabantur omni hora homini anaſarca univerſali & aſcite decumbenti. Simul aderat febris. Optimus tamen ſucceſſus fuit, licet lien mole magnus ac durus fuerit; nam & tumor hydropicus detumuit, & febris ſedata fuit [*u*].

Liquida autem forma praefertur in purgantibus, quia primae viae ſiccae ſaepe omnino ſunt; ita ut pilulae, & alia ſolidiora, vix ſolvantur, hincque minus agant.

§. 1248. Diſſipatur calore foci, hypocauſti, furni, arenae, ſolis, ſalis, fimi, excitato ſudore, vel diaphoreſi.

Cum quotidiana obſervatione conſtet, madida corpora, in aëre ſicco calido, diſſipato ſenſim humido, ſicceſcere, idem tentatum fuit in hydrope curando, hac quidem ſpe, ut quotidie aliqua pars ſuperabundantis humidi diſſiparetur de corpore. Sed aër, dum ſiccat corpora humida, undique illa alluit; hydrops autem in cavis corporis collectus haeret; vel dum per habitum corporis diſperſus in tunica celluloſa locatur, cutis illam ambit, quae difflationem aquae impedit. Dixerat *Aretaeus* [*w*], dum de hydrope poſt hepatis morbos ſequente agit, omnium tutiſſimam eſſe curationem, ſi ſudor liberalius effluens morbum ſolveret; ſed ſimul monet, hydropicos non ſolere ita multum in cute humectari;

(*t*) Tractat. de Hydrope pag. 613. 614.

(*u*) Académ. des Sciences l'an 1744. Mémoir. pag. 55. (*w*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. cap. 13. pag. 43.

ri; unde patet, ab hac exſiccatione hydropis, per aërem ſiccum calidum, non adeo multum exſpectandum eſſe.

Verum videtur calor major conciliatus hydropicis alium uſum habere poſſe. Antea jam ſaepius monitum fuit, ab arteriis vaporis forma efflari humidum in cava corporis, illudque ſimili ſub forma reſorberi a venis, antequam in ichorem concreſcit: unde in vivis & ſanis animalibus, ſubito apertis abdomine vel thorace, omnes partes his cavis contentae inveniuntur quidem humidae, ſed collectus humor non apparet, tantum exhalat vapor humidus, ſuburinoſum odorem diffundens. Cum jam crura & femora hydropicorum frigida manifeſte percipiantur, nihil hic in vaporem ſolvitur, nihil ergo reſorbetur, ſed accumulatur magis magiſque aquoſum illud, quod arteriarum oſcula extrema pergunt effundere. Si nunc per artem applicato majore calore pars aliqua collectae aquae incipit in vapores reſolvi, haec reſorbebitur, & ſic minuetur aquoſus tumor. Docuit hoc evidenter caſus ille, §. 1242. memoratus, ubi fortuito ſpiritus vini incendio detumuit anaſarca crurum & femorum, quae per plures annos duraverat, ita ut unicae noctis ſpatio totus tumor evanuerit, nec poſtea rediverit unquam, tota hac aquoſa colluvie per urinas evacuata. Ubi enim ſemel reſorpta fuerit aqua ex locis, ubi ſtagnaverat, ſolet facile ſibi viam invenire, ut exeat de corpore.

A fricationibus caleſcere partes primo, quibus applicantur, & dein totum corpus, omnibus notum eſt; illae magno in uſu erant veteribus Medicis [x]; ſed mollioribus utebantur, ne tenſa a tumore hydropico laederetur cutis; ſimulque exponebant ſoli; *ſed non nimium, ne febriculam incenderet: ſi is vehementior eſt; caput velandum eſt, utendumque fricatione*. Omni molimine conabantur calorem in cutem evocare [y], ambulando, currendo, frictionibus; quae dum in debilioribus non ſemper locum habere poſſunt, *evocandus eſt ſudor, non per exercitationem tantum, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibuſque aliis: maximeque utiles ſunt naturales & ſiccae ſudationes; quales ſuper Batas habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor, alienus eſt*. Siccum ergo calorem laudaverunt veteres, & adhuc hodie peregrinationes in Luſitaniam, Hiſpaniam, Neapolim, conſuluntur talibus aegris. Hydrope laborantem decet, laboribus exerceri, ſudare, dixit *Hippocrates* [z]; ſed ſi vires non ſufficiant, ut per exercitia corporis caleſcere poſſint aegri, tunc externus calor ad ſupplendum hunc defectum adhibetur. Abdomini hominis, qui aſcite laborabat, lateres calefactos applicari continuo curavi, nec ſine ſucceſſu; ſed abdomen modice tumebat tantum. Variam methodum adhibuerunt Medici, ut calefacerent cutim, &

(x) Celſus Lib. III. cap. 21. pag. 164. (y) Ibidem pag. 162. (z) Epidem. Lib. V. Textu 41. Charter. Tom. IX. pag. 347.

& ſtagnantem aquam mobilem redderent, hac imprimis ſpe, ut ſudore diſſiparetur aqua. Tenuioris fortunae hominibus conſulebat *Schenckius* [*a*], *ut menſae incubantes univerſum corpus immitterent in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, ita tamen ut caput extra praefurnium, pulvinari innixum foret, ut libera maneret exſpiratio, nec a calidiore aëre ſuffocationis periculum naſceretur*. Commendavit & balneum vaporis; ſed tam calidum, ac aeger ferre poſſet; cum autem balneum vaporis laxet partes, per ipſam diſtenſionem nimis jam diſtractas, hoc forte minus conduceret. Si ſimile quid tentandum foret, forte melius conduceret ſpiritus vini accenſi vapor, ad partem hydropicam tumentem determinatus peculiari methodo, de qua in cura *Morborum Oſſium* ad §. 529. dictum fuit.

Cum autem fimus caleſceret, calore ſatis ſimili, ac eſt in corpore humano ſano, in hydrope curando ejus quoque uſus tentatus fuiſſe legitur: ſic *Heraclitus*, dum hominum odio in montes ſeceſſit, oleribus & herbis vivens, hydropicus factus fuit, & ſe ipſum boum ſtabulo includens, fimoque bubulo obruens, curationem ſperabat. *Hermippus* retulit, quod ſe ipſum objecerit ſolis radiis, ac juſſerit, ut pueri boum fimo ſe oblinirent; ſed quod poſtridie obierit: alius narravit, quod in fimo haerens a canibus diſcerptus fuerit. Alii autem memoriae tradiderunt, quod ab hydrope quidem curatus fuerit, ſed poſtea alio morbo vitam finiverit [*b*]. Quidquid de eventu hujus curae fuerit, conſtat ſaltem, hoc tentatum fuiſſe. Fimi calor ſatis facile toleratur a corpore; nam conſtat, ova gallinarum ſic excludi poſſe; & novi eruditiſſimum virum, qui adhuc in vivis eſt, in pueritia preſſum dura pauperie, totum variolarum morbum ſuperaſſe, dum ſolo fimo tectus erat, ut arceret aſperrimae hyemis frigus, quod nono hujus ſaeculi anno toti Europae adeo moleſtum fuit.

Simul etiam tentaverunt diſſipare tumores hydropicos, dum ſalem marinum decrepitatum ſicciſſimum, calidum, linteo involutum, applicabant. Non autem ſolo calore excitato prodeſt hoc remedium, verum etiam ſal marinus in ſe trahit aquam, ex ipſo aëre, licet ſicciſſimus videatur; hinc & ſpes erat, quod ſub cute haerentem aquam ſibi unire poſſet, ſicque tumores hydropicos minuere. Neque caret haec methodus ſucceſſu; ſi nempe ſaepius renovetur ſalis decrepitati applicatio, partim ut celerior obtineatur effectus, partim ne ſal in muriam deliqueſcens rodat, aut inflammet, tenſam cutim, & ulcera curatu difficilia ſequantur.

Simul etiam apparet, tunc tantum prodeſſe diaphoreſin & ſudores, quando reſorberi incipit ſtagnans aqua, vel dum ſpes eſt, per calorem exter-

(*a*) Lib. III. pag. 442.
(*b*) Diog. Laërt. Lib. IX. cap. 1. pag. 964. & ſequent.

externum applicatum, foci, ſolis, arenae, &c., ad reſorptionem diſponi poſſe: tunc enim ſolet ſimul ſudor ſequi. Si autem, dum immaniter tumet abdomen in aſcite, darentur calida ſtimulantia ſudorifera, haec non agerent in lympham extravaſatam & ſtagnantem, ſed expellerent de corpore pauculum illud fluidi, quod adhuc per vaſa circumducitur, vitamque continuat.

§. 1249. TUm maxime, pertinaci abſtinentia a potu, victu panis biſcocti, cum pauco ſale, & pauxillo vini oleoſi.

Tentata fuit & haec methodus quandoque cum ſucceſſu; imo Celebres Medici certam inde exſpectabant curam, modo viſcera nondum eſſent tabefacta, nec indomabilis cauſa morbi lateret in corpore: ſed in tali caſu nulla medendi methodus ſanat, & ſolaypereſt cura palliativa. Potum parcum, illumque meraciorem, omnes Medici unanimi conſenſu ſuadent in hydrope curando, ſed pertinacem ab omni omnino potu abſtinentiam tolerare poſſunt pauci. Hinc videmus etiam, Medicos admodum ſollicitos fuiſſe, ut talia invenirent, quae fallerent ſitim; ſicque tolerabilem redderent omnimodam a potu abſtinentiam. Aqua frigida, addito ſpiritu vitrioli acidula reddita, os colluere ſaepius, juſſit *Sydenhamus* [c]. Limones manducari juſſit, vel tamarindos in ore retineri. Glycyrrhizae radicem ore volvendam, ſuaſerunt alii; quae ab hoc uſu ἄδιψος vocari ſolet: omnia enim haec efficiunt, ut, vel motu manducationis, vel leni ſtimulo, os humeſcat internum, ſicque minus percipiatur ſitis tormentum. In eundem uſum commendatur, ut cum pane biſcocto ſumatur pauculum ſalis; quamvis omnia ſalſa ſitim augere ſoleant, ſi majori copia ſumantur. Pauculum autem ſalis ſtimulando os humectat. Noverunt hoc Aſiatici, dum per arida & deſerta loca peregrinantur: Camelis enim linguam & gingivas ſale perfricant; ſicque haec animalia, per plures etiam dies, ſitim tolerant. Bellicoſa Hungarorum natio, ſimili modo, laſſos & ſiticuloſos equos reficere ſolet.

Quam difficulter autem immanem illam ſitim tolerent miſeri hydropici, patet exemplo amici regis *Antigoni*, qui regis juſſu diligenter ab omni potu arcebatur, ſed, propriam urinam ebibendo, in exitium ſeſe praecipitavit [d]. *Metrodorus*, Epicuri diſcipulus, hydropis curam in ſe ipſo tentans per abſtinentiam a potu, dum aequo animo neceſſariam ſitim non amplius ſuſtinere poſſet, bibebat, deinde evomebat. Unde *Celſus* [e] concluſit: *Quod ſi redditur, quidquid receptum eſt, multum taedio*

(c) Tractat. de Hydrope pag. 632. 633. (d) Celſus Lib. III. cap. 21. pag. 161. (e) Ibidem pag. 162.

dio demit: ſi a ſtomacho retentum eſt, morbum auget; ideoque in quolibet tentandum non eſt.

Fuerunt tamen homines, qui ſitis tormento vitam redimere, & voluerunt, & potuerunt. Mirus imprimis caſus legitur [*f*] ruſtici hydropici, de quo deſperans Medicus, ut aliquod ſaltem conſilium daret, ſubridens dixit: *Amice, ſi curari deſideras, opus eſt, ut non ultra bibas, quam ut vitam ſuſtineas.* Poſt annum integrum rediit ad Medicum, ut bibendi licentiam obtineret, cum hactenus omni caruiſſet potu. Facile obtinuit, & ſanus poſtea vixit.

Per menſis ſpatium dum ab omni potu abſtineret nobilis Pedemontanus, aſcite laborans, integre ſanatus fuit [*g*]. Duos, graviſſimo hydrope aſcite laborantes, abſtinentia a potu ſanatos vidit *Celeberrimus Meadius* [*h*]. Sed & illi fauces ſucco pomorum acidorum, aut limoniorum eluebant; ſicque ſitim pertinaciter fallebant.

Panis autem biſcoctus in victu imprimis conceditur, quoniam facillimae digeſtionis eſt, ſponte quaſi deliqueſcens, grati ſaporis ſimul, neque ventriculum gravat. Pauculum vini oleoſi, qualia ſunt vina Graeca, Hiſpanica, Tockavienſe, &c., ſimul datur ad erigendas vires, quod imprimis prodeſt, ſi panis biſcoctus ſimili vino intinctus ſumatur.

§. 1250. Tertiae indicationi (1231.) ſatisfaciunt imprimis vina chalybeata, chalybs, & roborantia leniter adſtringentia, debita doſi, & in tempore uſurpata; victus ſiccus; vinum meracum, vetus, adſtringens; motus.

Antea ad §. 1231. generales indicationes ad curandum hydropem enumeratae fuerunt: de binis prioribus hactenus actum fuit. Supereſt tertia & ultima, ut nempe labes debilitatorum viſcerum tollatur, ſive illa cauſa hydropis fuerit, ſive effectus.

Debilitatem in ſolidis partibus corporis humani pro cauſa hydropis agnovit *Sydenhamus* [*i*]; unde etiam foeminis, quibus laxior naturaliter corporis fabrica eſt, frequentiorem eſſe hunc morbum, quam viris, notavit. Monuit ſimul, magis increſcere hyeme, quam aeſtate, tempeſtate pluvia, quam ſerena. Frigus quidem potius roborat ſolida; ſed notandum, quod hydropici frigus moleſte ferant; hinc vel foco aſſident perpetuo, vel calidis in hypocauſtis torpidi manent, & vix ullos facere poſſunt corporis motus; unde debilitas & inertia augentur. Sed

(*f*) Marcell. Donat. de Medic. Hiſtor. Mirabil. Lib. IV. cap. 21. pag. 234. verſa. (*g*) Hildan. Obſerv. Medico-Chirurg. Cent. IV. obſerv. 41. pag. 319. (*h*) Monita & Praec. Medic. pag. 143.
(*i*) Tractat. de Hydrope pag. 608—611.

& mucoſam inertem frigidam humorum degenerationem, quam ſanguinis debilitatem vocabat, pro cauſa hydropis agnovit; quam cacochymiam obſervaverat oriri a nimia ſanguinis jactura, per vulnera, vel nimis repetitas ſanguinis miſſiones, uti etiam a tali victu, qui non poterat ſuperari viſcerum, vaſorum, & bonorum humorum in corpore praeëxiſtentium, efficacia; unde, loco boni ſanguinis, degeneres omnino humores parabantur, ſicque ſequebatur cacochymia, quae in hydropem toties ſolet deſinere. Similem ſanguinis degenerationem obſervaverat fieri in illis, qui liquorum ſpirituoſorum uſui indulgebant nimis; in illis enim quotidie diſtenduntur vaſa, turgent inflatae venae, & mox omnia, diſſipatis de corpore illis ſpiritibus, collabuntur; miſerique novis indigent ſtimulis, ut actiones ſolitas perficere valeant. Verum ad §. 25. 3. demonſtratum fuit, diſtractionem nimiam inducere ſolidis corporis fibris debilitatem. Cum ergo quotidie ſic nimis diſtendantur vaſa, omne fere robur tandem amittunt, & pallor, genae pendulae, ac tremulae, manus effundentes plena vaſa, nimis teſtantur aerumnoſam conditionem illorum, qui potuum ſpirituoſorum ingurgitationi perpetuo indulgent. Videri poſſunt circa rem hanc illa, quae ad §. 605. 11. habentur; ubi de peſſimis ebrioſorum malis agitur. Accedit, quod plerumque ebrietatem ſequatur ingens ſitis; unde copioſum potum aquoſum ingurgitare ſolent, qui a vaſis debilitatis nec ſubigi, nec expelli poteſt de corpore; unde in cavis corporis accumulatus varias hydropis ſpecies producit.

Patet ergo, debilitatem vaſorum & viſcerum merito inter hydropis cauſas numerari. Sed & eadem debilitas hydropem ſequitur, tanquam effectus. Dictum fuit ad §. 30., aquoſa reddere fibras debiles; & contra ad §. 35. demonſtratum fuit, remedia aquoſa, externa, interna, tepide applicata fibris nimis rigidis, reddere debitam flexilitatem. Si jam cogitetur, in aſcite per tot menſes, imo & per annos quandoque, macerari omnia viſcera abdominalia in ſero aquoſo tepido, facile patet, nimiam debilitatem metuendam eſſe, tanquam effectum hydropis. Dum cogitamus, in anaſarca cutim immaniter diſtendi, panniculum adipoſum impleri aquoſo humore, non miramur, poſt eductas aquas adeo flacceſcere omnes illas partes; adeoque poſt evacuationem factam ſtatim cogitandum eſt de roboratione harum partium; & quidem omnium maxime, ſi per paracenteſin, vel evacuantia remedia, aquarum evacuatio ſubita facta fuerit. Si enim per diſſipationem (§. 1248.), aut pertinaci a potu abſtinentia (§. 1249.), ſenſim imminuti fuerint hydropici tumores, ſolidae partes ſucceſſive minorem vim patiuntur, ſenſim propria elaſticitate ſe contrahunt, & robur acquirunt debitum.

Qua autem methodo, & quibus remediis, firmitas reſtitui debita poſſit debilibus nimis & laxis partibus corporis humani, dictum fuit ad §. 28., ubi de hac re agebatur. Ma-

Maximam autem ſpem poſuerunt Medici, & merito quidem, in uſu ferri, ſive in ſubſtantia, ut vocant, ſive ſoluti in acido vegetabili (*k*); imprimis, ſi addantur aromata, ac talia remedia, quae roborante & adſtringente vi pollent. In *Materia Medica* ad hunc numerum formula talis vini medicati habetur; in qua tamen praeſtaret addere quatuor libras vini Rhenani, cum in formula tantum binae librae vini praeſcribantur. Omnia enim haec agunt primo in ventriculum, & ſi nimis meraca fuerint, illum quandoque offendunt.

Chalybis uſum non tantum commendavit *Sydenhamus* [*l*] ad roborandum corpus poſt eductionem aquarum, ſed & in ipſo hydrope, incipiente tamen, *qui vel pedes tantum inflavit, vel etiam ventrem, ſed modice*, ſufficere dixit non raro remediorum calefacientium, & corroborantium uſum, neque tunc requiri emeticorum & catharticorum exhibitionem. Simul autem monet ſequentia: *Quoties hunc morbum ſolis corroborantibus, vel etiam lixivialibus, aggredimur, aeger nullo modo expurgandus eſt, ſive mitiori, ſive fortiori, pharmaco quocumque, tantiſper, dum ſanguinis corroborationi navatur opera. Evertet enim catharticum, quidquid corroborans exſtruxerit; quod vel invitus agnoſcat oportet, qui obſervaverit, tumorem, qui ab uſu corroborantium jam imminui coeperat, mox a purgatione augeri.* Verum hoc tantum intelligit, ubi roborantibus ſolis hydropem curari ſpes eſt. Dum enim evacuantibus tentatur curatio, & vires aegri non permittunt, ut quotidianae fiant evacuationes, intermediis illis diebus corroborantia adhibere non improbat [*m*]. Uti enim antea ad §. 1237. dictum fuit, uſu cereviſiae medicatae ex *ferri limatura*, *cineribus geniſtae*, & *ſeminum ſinapi*, feliciſſime curata fuit mulier, aſcite & anaſarca laborans, interpoſito tamen ſubinde purgantium uſu.

Victus autem tum imperatur ſiccior, ex pane biſcocto, vel ſaltem bene fermentato & cocto, carnibus juniorum animalium aſſatis, piſcibus fluviatilibus, aſſis pariter. Potus ſit parcior, ſed meracior. Vinum imprimis generoſum, rubrum, quod adſtringentem ſimul vim habere ſolet, optimi uſus eſt. Ut autem flaccida inteſtina & ventriculus modice ſtimulentur, condimenta acriora cibis miſceri ſolent, *ſinapi*, *raphanus ruſticanus*, *piper*, aliaque aromata, habita ſemper ratione tempeſtatis anni, aetatis, & peculiaris temperiei aegri, qui ab hydrope convaluit.

Omnium autem maxima ſpes, ad recidivam cavendam, ponitur in ſalubri corporis motu; nil enim magis roborat, & diſſipat ſuperflua de corpore. Haec erat ratio, quare *Hippocrates*, in textu antea ad §. 1230. citato, ubi recenſet bona ſigna, quae docent, hydropicum ſanari poſſe, laudaverit imprimis, ſi aeger defatigationem facile ſuſtinere poſſit; &, uti antea ad §. 1235. dictum fuit, valida corporis exercitia inter prae-

(*k*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 438. & ſequent. (*l*) Tractat. de Hydrope pag. 633. (*m*) Ibidem.

praecipua ad hydropem curandum remedia numerat. Legitur etiam [n] de piſcatore, cujus venter ingenti mole intumuerat, qui aſſiduo labore detumuit, & perfecte ſanatus fuit, nullis medicis adhibitis auxiliis.

Interim diſſimulari non debet, quod *Celſus* [o] dixerit de hydrope: *Inter initia tamen, non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſint corpori ſitis, quies, inedia.* Quantum ſitis pertinaciter tolerata in hydrope curando prodeſſe poſſit, antea dictum fuit: dixerat *Hippocrates* (p): *Corporibus humidas carnes habentibus famem inducere oportet: fames enim exſiccat corpora.*

Forte ſitis & inedia tentata fuerunt in initio levioris morbi; quamvis durum videatur, aegros ſiti & fame cruciare; ſed quietem, quantum memini, nemo conſuluit, niſi *Celſus* in hoc loco tantum. Certe aegri fame & ſiti enervati corporis motum tolerare non poſſent. Videtur autem haec cura tentata fuiſſe in amico regis Antigoni, cum non tantum propriam urinam biberit, ſed etiam malagmata ſua devoraverit [q]. Quod autem in aliis caſibus *Celſus* [r] motum corporis laudaverit, patet ex illis, quae paulo poſt ſequuntur: *Atque hic quoque, quaecumque ſpecies eſt, ſi nondum nimis occupavit, iiſdem auxiliis opus eſt. Multum ambulandum, currendum quandoque, &c.*

Caeterum ad roborandas partes flaccidas inſignem uſum habent faſciae, poſtquam plane, educta aqua, detumuerunt partes; de quarum uſu inſigni dictum fuit §. 28. 3. Solent etiam faſciae, optimo cum effectu, fumo aromatico *ſuccini*, *olibani*, *maſtiches*, *ſtyracis calamitae*, *benzoin*, &c., impraegnari.

§. 1251. TYmpanitis iiſdem mediis, eadem methodo, tollitur, ſi ortum duxit a rarefacto vapore humoris extravaſati, & putrefacti; tum enim, cauſa ablata, tollitur; ſi vero ortum duxit ex aëre per membranas inteſtinorum putrefactorum perforatas in cava delapſo, retroire non potente, ſed calore corporis rareſcente, tum cuncta cito putrefiunt, aëre juvante, malumque ex poſita cauſa eſt fere ſemper inſanabile: unde hydrops ſiccus humido longe magis immedicabilis habetur: punctura ſaepe ſolatio, raro ſanationi, ſuffecit; faſciae poſt puncturam locum habent.

Antea ad §. 1226. de *Tympanite*, ſive hydrope ſicco, & ejus diagnoſi, pluribus dictum fuit; hic agitur de illis mediis, per quae hoc ma-

(n) Marcell. Donat. de Medic. Hiſtor. mirab. Lib. IV. cap. 21. pag. 235. verſa. (o) Lib. III. cap. 21. pag. 161. (p) Aphor. 69. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 326. (q) Celſus in loco modo citato. (r) Ibidem pag. 162.

malum tolli poſſit. Monitum tunc fuit, duplicem eſſe tympanitis ſpeciem: vel enim aër haeret libere in cavo abdominis, vel inteſtina & ventriculus aëre diſtenta tument: ſimul tunc probatum fuit fide digniſſimis obſervationibus, rarius contingere tympanitem ab aëre in cavo abdominis haerente; longe frequentius autem ab inteſtinis & ventriculo aëre diſtentis. Simul tunc dictum fuit de ſignis, quibus utraque haec tympanitis ſpecies diſtingui poteſt.

Notum eſt, aquam caloris ope in vapores mutari, qui longe majus ſpatium occupant, quam aqua, unde nati ſunt; hinc ſi pars aquae in cavo abdominis contentae in vapores mutaretur, multum augeretur in aſcite abdominis tumor. Sed ſimul ſaepius monitum jam in hoc capitulo, naturaliter in ſanitate corporis cava repleri halitu, non aqua, ſed poſt mortem illum halitum denſari in aquam. Dictum fuit in curatione hydropis, Medicos conari, ut per calorem ſolis, foci, &c., pars aquae extravaſatae mutetur in vapores, quia videtur humidum ſub vaporis ſpecie facilius reſorberi a venis; adeoque a tali rarefacto vapore potius morbi curatio ſperanda eſt, quam morbi augmentum: ſi enim ille vapor, a calore externo applicato natus, non reſorberetur, minuto calore denſaretur denuo in aquam, nec fieret inde tumoris augmentum.

Verum, in Capitulo, ubi de *Ructibus* & *Flatibus* agebatur, probatum fuit, aërem ingenti copia inhaerere vegetabilium & animalium partibus liquidis & ſolidis, ſed tali nexu, ut non amplius elaſticus ſit aër, quamdiu illis partibus cohaeret. Simul tunc conſtitit, putredine nata, ſolvi nexum illum aëris cum partibus noſtri corporis, illumque, ſimul ac liber eſt, denuo elaſticum fieri, & occupare longe majus ſpatium, quam antè. Si ergo aquae in cavo abdominis contentae putreſcere incipiant, tympanites poterit comitari aſcitem; & uti ad §. 1226. dictum fuit, tunc ſuperior pars abdominis inſtar tympani reſonabit, dum percutitur, ſimulque in inferiori ventris parte manifeſta fluctuatio contentae aquae percipietur. Tunc autem imprimis locum habebit prognoſis *Aretaei* (s), qui omnes hydropes malos pronunciavit, ſed longe pejorem illorum permiſtionem dixit.

Certe, ſi a putredine nata aër extricatus, elaſticus redditus, diſtendit abdomen, tolli debet putridus ille fomes, aqua nempe extravaſata in abdomine; adeoque cura aſcitis requiritur. Quam parum autem ſpei ſupererit, dum hepar & lien in putreſcente lympha macerata fuerint? in tabum putridum brevi omnia diffluent cum certa pernicie.

Paracenteſis ipſa, quamvis ex ſua natura ſatis tutum ſit remedium, aëris externi liberiori admiſſione inceptam augebit putredinem. Nec reliquae methodi, de quibus in aſcite curando dictum fuit, meliorem uſum habebunt; omnia enim valida ſunt, movent fortiter, & quandoque

(s) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 49.

que vomitum excitant, qui certe ſemper metuendus eſt, dum macerata in putreſcente aqua viſcera jam tabeſcere incipiunt. Calor externus, diſſipationis ſpe applicatus, nocebit, rarefactione tumorem augendo. Sitis, quae ſemper immanis adeſt, dum aquae putreſcere incipiunt, ab aegro tolerari non poterit ullo modo; imo augebitur putredo, ſi a potu abſtineant aegri, cum potus ingeſtus aliquid ſaltem ex putredine nata abluat de corpore.

Si vero, inteſtinis a vermibus perforatis, vel per gangraenam tabeſcentibus, aër in cavum abdominis exeat, ille rareſcet magis a calore corporis, omnia cito corrumpentur; & vix ulla, ut facile liquet, ſpes ſupererit.

Patet ergo evidens ratio, quare fere deſperaverint Medici de curando hydrope ſicco. Unde *Aëtius* (*t*) dixit: *Eſt autem Tympanites omnino periculoſus, minus eo Aſcites: adhibetur enim in eo pertuſio ſive punctio, quam paracenteſin Graeci appellant, & reliquis quoque remediis promptius quam ille obedit*. Haec autem imprimis vera ſunt de illo tympanite, ubi aër in cavo abdominis haeret.

At ſi contigerit, ventriculum & inteſtina, aëre diſtenta quam maxime, producere talem abdominis tumorem, melior ſpes eſt, quamvis curatu difficilis ſemper ſit morbus. Antea ad §. 1226. dictum fuit, aërem in ventriculo & inteſtinis adeſſe, ſed actione ventriculi & inteſtinorum ſic coërceri, ut illa non diſtendat; adeoque aërem ſe expandere conantem, & vim ventriculi ac inteſtinorum, conſiderari poſſe tanquam binas oppoſitas potentias. Si vis inteſtinorum praevaleat, cavum inteſtinorum fere nullum eſt, & inteſtina ſolida ac teretia apparent in animali vivo, diſſecto abdomine: poſt mortem in cadavere inteſtina expanſa ſunt tenuia; & fere pellucent. In *Capitulo de Ructibus & Flatibus* patuit, acre irritans ſic ſtringere locum inteſtini, cui applicatur, ut nil tranſire poſſit; quod dum in pluribus locis ſimul fit, interceptus aër expanditur, & inteſtini cavum dilatat quam maxime: idem in hyſtericis, & hypochondriacis, ab animi affectibus fieri, omnibus notum eſt. Si jam ſimiles cauſae vel validiſſimae fuerint, vel frequenter repetitae, aut diuturnae, perit vis contractilis inteſtinorum, vel ſaltem debilis adeo ſit, ut aëris rarefactio ſemper praevaleat; & tunc tympanites adeſt. Ad §. 1226. dictum fuit, quandoque inteſtina craſſa in tympanite ſic dilatata fuiſſe, ut femur humanum amplitudine aequarent. Si diſtenta inteſtina, vel ventriculus, contracta poſtea, expellunt rarefactum aërem, vel quacumque de cauſa minuatur aëris rarefactio, tunc flatus dicuntur, & tales morbi flatulenti vocantur: ſi vero pertinax maneat flatulentus talis tumor, tunc tympanites eſt. Mirabatur *Sydenhamus* (*u*), dum in muliere hydropica, evacuatis per valida eme-

(*t*) Sermon. X. cap. 20. pag. 234. (*u*) Tractat. de Hydrope pag. 626. 627.

emetica & cathartica aquis, videbat abdomen ſubito aeque tumidum fieri, ac antea fuerat, praecipue cum obſervaret, emetico aut purgante dato, tumorem augeri ad guttur uſque, & ſimul adeſſe diſpnoeam, *donec corpus, a purgantium moleſtia liberatum, ſtatum naturalem ac quietem reciperet; quo facto & tumor, & caetera ſymptomata derepente evaneſcebant, donec a ſuccedente catharſi denuo irritarentur*. Unde, dum, poſt omnes aquas evacuatas, eadem ſymptomata etiam ad ſeptimanam a poſtrema purgatione negotium faceſſebant, coactus fuit, ad quatuor noctes continuas ſeſquiunciam Diacodii propinare; imo, niſi ſomnus intra tres horas inſequeretur, eadem doſis repetenda erat: ſic pacata ſunt omnia, & tumor diſparuit. Subitum talem tumorem obſervavi in muliere aſcitica, abdomine per diuretica remedia fere integrè evacuato, dum dederam pulverem aromaticum ex *ſpeciebus diagalangae & cortice Magellanico*, ſed intra paucas horas ſubſedit omnis tumor. Tympanites poterat vocari ille morbus; nam abdomen percuſſum tympani inſtar reſonabat; ſed brevi evanuit. Si vero diu maneant ſic diſtenta inteſtina, aut ventriculus, difficilis ſaepe cura eſt, dum omnem ſe contrahendi vim amiſerunt haec viſcera.

Curatio ergo tympanitis requirit, ut vis illa, qua ventriculus & inſtina reſiſtunt dilatationi cavi ſui, augeatur: ut aëris in horum viſcerum cavo contenti rarefactio minuatur. Notum eſt ex Phyſiologicis (*w*), talem vim ineſſe ventriculo & inteſtinis, ut contenta premant, moveant, omni ſolubili emungant, & reſiduas faeces promoveant ad recti inteſtini finem uſque, ut dein expellantur de corpore. Verum ubi haec vis inteſtinorum a quacumque cauſa minuitur, vel penitus tollitur, ab aëre contento diſtendi poſſunt nimis; uti circa mortem aliquoties contingit in morbis, & poſt mortem fere ſemper ſolet obſervari. Simul conſtat, ab acri quocumque, vel cauſa mechanica vulnerante, ſic conſtringi haec viſcera, ut nihil transmittant omnino; & hinc ab aëre inter loca conſtricta intercepto poſſunt turgere immaniter. Ideo, uti ad §. 1226. dictum fuit, alvi conſtipatio, tormina ventris, dolor lumborum, praecedere ſolent: ob eandem rationem pro bono omine habetur in tympanite, ſi borborygmi percipiantur in abdomine; nam dant ſignum, per vim periſtalticam moveri flatulentam materiam in cavo inteſtinorum; imprimis, ſi poſt borborygmos expellantur flatus, brevi enim tunc detumeſcet abdomen, reſtituta inteſtinorum contractilitate.

Videtur in ſanitate ſtimulus adeſſe, qui tubum inteſtinalem, facile irritabilem, in contractionem irritet: ingeſta pleraque, vel ſponte ſua talem vim habent, vel mora acquirunt ſaepe; unde a blando lacte, aceſcente in ventriculo & inteſtinis in junioribus, toties ventris tormina & abdominis intumeſcentia. Bilis autem ſana, quae majorem acrimo-

(*w*) Herm. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 93.

moniam habet, quam reliqui humores ſani, videtur hunc effectum facere. Supra ad §. 312., ubi de vulneribus abdominis agebatur, memorabilis caſus habetur de milite, cui fundus veſicae felleae perfoſſus fuerat, absque ulla notabili laeſione vicinarum partium. Statim intumeſcebat abdomen; manſitque ille tumor ad mortem uſque: nulli ructus, flatus, aut borborygmi, aderant, & alvus manſit ſemper ſtricta, licet acria ſatis purgantia ac clysmata adhiberentur. Stimulus autem bilis ſanae naturalis eſt, & corpori amicus, dumque in famelicis hominibus vacuus obmurmurat venter, videtur & hoc a bile in ventriculum regurgitante, vel per inteſtina fluente, fieri; nam tales ſaepe eructant ſpumeſcens ſubamarum liquidum.

Unde patet, quod tympanites naſci poſſit, deleta vi contractili inteſtinorum, vel dum in quodam loco inteſtinum coarctatum eſt, & hinc, tumens ante locum conſtrictum, nimia diſtractione vires perdit: unde in cadaveribus hoc morbo defunctorum toties inveniuntur inteſtina hinc inde contracta, dum in aliis locis immaniter diſtenta ſunt. Hinc in morbi hujus initio ſpaſmodica inteſtinorum conſtrictio ſolvenda eſt, ut impediatur nimia dilatatio partium non conſtrictarum: quomodo autem, & per quae remedia, hoc fieri poſſit, dictum fuit in *Capitulo de Ructibus & Flatibus*, praecipue ad §. 650. Ubi autem diuturna inteſtinorum, vel in toto, vel in parte, dilatatio vires contractiles omnino ſuperavit, tunc requiritur ſtimulus, ut inertes fibrae inteſtinorum ſollicitentur in motum; & dein roborantia remedia, ut diſtractis partibus reddatur debita firmitas.

Si jam conſideremus illa remedia, quae a Medicis peritiſſimis laudata fuerunt ad tympanitem curandum, patebit, eſſe talia, quae his indicationibus reſpondent. *Celſus* (*x*), de cura agens hujus morbi, quem & *inflationem* vocavit, primo videtur dicere de illis, quae in morbi hujus initio conducunt; nam dicit, *ſi ex ea* (*inflatione*) *dolor creber eſt*. Verum antea ad §. 1226. notatum fuit, abdominis tormina praecedere tympanitem, retentis nempe flatibus & interceptis, ab inteſtinorum ſpaſmodica conſtrictione in variis locis. Tunc ſuaſit vomitum quotidie, aut altero quoque die, poſt cibum, fomenta ſicca calida, cucurbitulas ſine ferro. *Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis eſt, & tum his utendum*. Si nec haec profuerint, ultimum auxilium erat, *per alvum infundere copioſam aquam calidam, eamque recipere*. Omnia haec videntur imprimis conducere huic ſcopo, ut ſpaſmi ſolvantur. Verum ubi jam diu dilatata manſerunt inteſtina, tunc locus videtur eſſe irritantibus; ut diſtentae nimis, & fere paralyticae, inteſtinorum fibrae motum recuperent. Juſſit enim, ſinapi ſaepius ventri imponendum, donec cutim erodat; imo & voluit, ferramentis candentibus ventrem exulcerandum

(*x*) Lib. III. cap. 21. pag. 163. 164.

dum eſſe pluribus in locis, & ſervanda ulcera diutius: *Scillam* coctam utiliter ſuper cutim deligari, dixit. Quamvis autem illa externa tantum abdominis involucra irritent, tamen & internas partes inde mutari, patuit ex illis, quae antea *de Ructibus & Flatibus* dicta fuerunt.

Aquam, glacie aut nive frigidiſſimam redditam, applicuerunt abdomini Medici, & ſimul potandam dederunt, cum feliciſſimo effectu (y). Sed certe frigus tale ſubitum ſtringit partes ſolidas, ſimul minuit flatuoſae materiae expanſionem, & ſic utroque prodeſt effectu. Unde talis frigidae aquae applicatio merito ad roborantia remedia refertur. Simulac autem abdomen ſubſidere incipit, faſciis circumductis firmandum eſt, ut non tam facile ventriculus & inteſtina dilatari denuo poſſint, ſed reſiſtant rarefactis vaporibus, qui per illorum cava oberrant.

Notum eſt, catharticorum remediorum ſtimulis augeri & accelerari vim periſtalticam inteſtinorum, ita ut contenta citius ano expellantur. Unde Medici & haec adhibuerunt; & quidam laudaverunt acerrima (z), *cucumerem agreſtem*, *iridem*, *ſoldanellam*, additis ſimul aromaticis & carminantibus dictis remediis. Verum cum non ſemper in tympaniticis turgeat tota inteſtinorum ſeries, ſed ſaepe hinc inde conſtricta ſint inteſtina; hinc plures laudaverunt parcam copiam purgantium, & quidem mitiorum, addendo carminantia, hoc ſcopo tantum, ne dura moretur alvus: a validioribus enim catharticis non ſine ratione metuitur major conſtrictio in locis inteſtinorum coarctatis: & obſervatum fuit, carminantia remedia, abſque leni ſtimulo purgante addito, nocuiſſe (a). Videtur etiam *Celeberrimus Hoffmannus* (b) ſuſpectum habuiſſe acriorum purgantium ſtimulum in hoc morbo curando; laudat enim *pilulas purgantes cum anodynis maritatas*; dum ſimul ventrem *camphora* oleo amygdalarum ſoluta inungi jubet.

Aëris in ventriculi & inteſtinorum cavis rarefactio minuenda eſt, quantum fieri poterit. Aër autem cum ingeſtis deglutitur, vel digeſtionis tempore extricatur ex alimentis, in quibus latebat prius non elaſticus, vel, quod pejus eſt, per putredinem emergit. Demonſtravit *Celeberrimus Hales* (c), aërem inhaerere corporibus, & notabilem ſatis partem molis eorundem conſtituere, eundemque aërem denuo inde ſeparari, quando partium inter ſe nexus per ignem, fermentationem, putredinem, effervescentiam, aliasve cauſas, tollitur, vel minuitur: monſtravit pariter, aërem, ſeparatum a corporibus, elaſticum reddi, atque denuo ab aliis corporibus reſorptum elaſticitate privari. Obſervavit etiam, vapores aqueos elaſticitatem minuere, ſive ex pura aqua nati ſint, ſive

(y) Combaluſier Pneumato-pathologia pag. 428. & ſeq. (z) Ibidem pag. 467. (a) Pringle on the Diſeaſes of the Army pag. 252. 253. (b) Medic. Ration. & Syſtem. Tom. IV. part. 4. pag. 455. (c) Vegetable Static. chap. 6. pag. 309.

ſive ex animalium corporibus exhalent; unde per ipſam reſpirationem aëris inſpirati elaſticitas minuitur. Si jam conſideremus, digeſtionis tempore reſolvi alimenta; quaedam ex illis in fermentationem, alia in putredinem vergere; neceſſario ſequetur aëris ſeparatio ab ingeſtis, qui niſi iterum reſorbeatur, & privetur ſic elaſticitate per vapores calidos, ex arteriis ultimis in cava ventriculi & inteſtinorum exhalantes, diſtendet haec viſcera, & quidem tanto magis, quanto haec viſcera minus firma fuerint, adeoque expanſioni aëris minus reſiſtere potuerint. In ſanis hominibus, digeſtionis naturalis tempore plus aëris generari videtur, quam reſorberi; unde poſt paſtum omnes homines plus minusve tument; in debilioribus autem moleſti toties flatus oriuntur, imprimis ſi tales cibos potusve aſſumſerint, qui vel ex ſua indole plurimum aëris, facile ab illis ſeparandi, continent, vel in fermentationem, aut putredinem admodum proni ſunt. Unde patet, quare tympanite laborantibus fructus horaei crudi, rapae, raphani, &c., noceant.

Invenit *Hales* (*d*), ſulphuris vaporem abſorbere potentiſſime aërem, ſive ejus elaſticitatem inſigniter minuere. Sed fortuitus caſus practicus docuit, ſpiritum ſulphuris per campanam, qui accenſi ſulphuris condenſatus vapor eſt, inſigniter profuiſſe in hoc morbo (*e*). *Franciſcus Oſwaldus Grembſius* purgantibus hydragogis fruſtra curare tentaverat hunc morbum, poſtea fomentum ex *urina pueri*, *&* *lapide prunellae* imperaverat, vix ullo modo ſperans de ſanatione morbi. Poſtea petiit aeger remedium, quo ſitim intolerabilem lenire poſſet. Habebat Medicus prae manibus tunc temporis *ſpiritum ſulphuris per campanam*; cujus portionem dedit inſtillandam aquae fontanae. Sitis non tantum ſedata fuit inde, ſed flatus copioſiſſimi eruperunt, venter detumuit, & integrae ſanitati fuit reſtitutus. Notum eſt, quantam efficaciam habeat vapor ſulphuris ad cavendam fermentationem, vel ad eandem ſupprimendam, ſi jam nata fuerit. Fermentatio autem copioſum aërem elaſticum generat.

Quamdiu inteſtina nondum omnem vim ſuam perdiderunt; quae tamen nimis debilis eſt, ut expellat diſtendentem aërem; ſimul ac aëris elaſticitas a quacumque cauſa minuitur, vis contractilis praevalere incipit, & flatus expellit. Hoc autem videtur contigiſſe in caſu memorato: dum per potum copioſiorem aquae cum admiſto *ſpiritu ſulphuris per campanam* aëris inteſtina expandentis rarefactio minuta fuit, periſtaltica inteſtinorum contractio praevaluit aëri diſtendenti: ſimul etiam videtur ad hunc ſalutarem effectum concurriſſe, quod arteriae exhalantes, contractis jam magis inteſtinis, denuo emittere potuerint vaporem calidum aquoſum, qui pariter aërem abſorbet, ejusve elaſticitatem minuit.

Verum omnia haec tunc locum imprimis habent, dum in cavo ventricu-

(*d*) Vegetable Staticks chap. VI. pag. 226.

(*e*) Combaluſier Pneumato-Patholog. pag. 455.

triculi & inteſtinorum aër elaſticus oberrat; nec facile expelli poteſt. Poſſunt enim & inteſtina vero emphyſemate occupari. Notum eſt ex Anatomicis, meſenterium conſtare duplici peritonaei lamella; ubi meſenterium accedit inteſtino, ibi ſecedunt lamellae peritonaei, & inteſtinum undique ambiunt, ita ut inteſtini pars meſenterio proxima non tegatur peritonaeo. Celluloſa autem tunica meſenterii, inter binas lamellas peritonaei media, pariter ad inteſtinum pertingit, & applicatur illi plagae inteſtini, quae a peritonaeo non tegitur: haec celluloſa tunica ſenſim imminuitur, dum ſtrictior fit peritonaei ad inteſtinum adhaeſio, & tandem evaneſcit; adeoque totum inteſtinum non ambit. Haec autem vocatur tunica celluloſa exterior: adeſt enim & altera, quae interior dicitur, muſculari inteſtinorum tunicae ſuppoſita, quae olim ſolebat dici nervea, ſed eſt vera celluloſa. In utraque hac tunica emphyſema naſci poteſt, uti per reliquum totum corpus, & obſervatum fuit, talem morbum adfuiſſe (*f*), dum inteſtina tali emphyſemate obſita reperiebantur, pluribus in locis, non tantum in externa ſuperficie, ſed & inverſo inteſtino ſimile emphyſema apparebat, perfecte ſitu reſpondens externo: nonnulli autem ex illis tumoribus emphyſematicis adeo protuberabant, ut fere cavum inteſtini obturarent. Docuerunt enim experimenta Anatomica, flatum, immiſſum per tunicam celluloſam exteriorem inteſtinorum, etiam diſtendere tunicam celluloſam interiorem. Verum & alia viſcera corporis emphyſemate ſimili quandoque affecta inveniuntur: in hepatis convexa ſuperficie ſub tunica externa parvum tale emphyſema me vidiſſe memini. Sed, quod longe magis mirum eſt, in homine, qui validiſſime tuſſiens ſubito periit, poſt mortem inventus fuit *pulmo totus durus, inflatus, valide elaſticus; aër inter membranam pulmones inveſtientem effuſus multas diverſae magnitudinis bullas efformavit. Nulla preſſione aër per aſperam arteriam expelli potuit; pulmo in fruſta diſſectus nequaquam collabebatur; & omnia fruſta aeque inflata & elaſtica permanſerunt* (*g*).

Si jam tale emphyſema occupet inteſtina, tumor abdominis non quidem erit adeo magnus, ac in prioribus tympanitis ſpeciebus obſervari ſolet, ſed eadem curatio locum habebit; quae tamen difficilior erit, cum ingeſta remedia, dum per cavum inteſtinorum tranſeunt, parum admodum in tale emphyſema agere poſſint.

Si autem nullis remediis cedat tympanites, an punctura locum habet? Si tympanites abdominalis foret, cum ille plerumque putredinis ſoboles ſit, facile adparet, parum ſperari poſſe: levabitur forte aeger a moleſta tenſione; ſed, manente putrido fomite, renaſcetur tympanites. Verum quidem eſt, faſciis, vel ligatura ſimili, ut in aſcitis cura

(*f*) Combaluſier Pneumato-Pathol. pag. 18. Comment. Acad. Petropol. Tom. V. pag. 213. [*g*] Störck Ann. Medic. pag. 115.

ra dictum fuit, firmari poſſe abdomen; ſed ſi regeneretur elaſticus aër in cavo abdominis, ſummas anxietates faciet, nec poterit ferri ab aegro abdominis conſtrictio.

Si vero non in cavo abdominis, ſed in ventriculo & inteſtinis, haeſerit aër, non poterit punctura viam aëri facere, niſi pertundantur haec viſcera. Antea ad §. *316.*, ubi de vulneribus abdominalibus dicebatur, conſtitit, Chirurgos tumens inteſtinum, aëre diſtentum, acicula pertudiſſe, ut collapſum reponi poſſet in abdominis cavum, quod non poterat fieri, quamdiu inflatum maneret; ſimulque tunc dictum fuit, *Paraeum* felici cum ſucceſſu tales puncturas feciſſe. Verum haec vulnuſcula minima erant, & contracto poſtea inteſtino diſparere debebant integre; quod certo non poſſumus exſpectare in tympanite; quin majori acu opus eſt ad paracenteſin abdominis, cum ſaepe una cum aëre adeſſe ſoleat aliqua copia aquae, & inteſtina, tamdiu aëre diſtenta, multum ſaepe amiſerint de vi ſua contractili; adeoque metuendum foret, ne ex tympanite inteſtinali ſequeretur abdominalis, & poſſent per foramen factum in inteſtino in cavum abdominis delabi contenta inteſtinorum, quae corrupta dein nova & immedicabilia mala producerent.

Prudenter de punctura abdominis in tympanite diſſerit *Celeberrimus Combaluſier* (*h*); & merito monet, hactenus nullam haberi obſervationem medicam, quae doceat, paracenteſin in tympanite curando inſtitutam fuiſſe felici cum ſucceſſu. In pectore, quod pure plenum credebatur, facta fuit punctura, & loco puris cum ſtrepitu proſiliit aër, citoque convaluit aeger (*i*). Incertae ſane opus aleae foret hoc tentare; ſed ubi certa pernicies imminet, anceps remedium tentare licet, acerbo prognoſtico praemiſſo, ut famae Medici conſulatur. Eadem methodo, & iisdem cum cautelis, deberet tunc paracenteſis inſtitui, ac in cura aſcitis dictum fuit. Acus triquetra tamen deberet eſſe minoris diametri, ut parvum vulnus tantum infligeretur inteſtino, ut eo certius & citius occluderetur.

§. 1252. HYdrocele prima (1227.) ſanatur, ſi 1°. Hydrops anaſarca, cujus ſoboles eſt, ſanetur (1231. ad 1238). 2°. per remedia (1248.). 3°. ſummis diſcutientibus, & corroborantibus ſimul, ipſi ſcroto applicatis, perque calorem externum aſſiduo excitatis in majorem motum. Secunda autem ſpecies (1227.) curabitur optime 1. ſi hernia radicali chirurgica cura perſanetur. 2. ablata aſcitis materie (1238. ad 1252.), & occluſo fonte. 3. tum per machinas comprimentes preſſo

(*h*) Pneumato-Patholog. pag. 506. (*i*) Ibidem pag. 508.

preſſo loco exitus, ut in herniis per ligamenta: raro autem ſemel factus hydrops hic ſanatur integre. Ultima tandem (1227.) ſanabitur. 1. Datis hydragogis fortibus, ſaepe repetitis, dum interim victus eſt exſiccans. 2. Validiſſimis diſcutientibus & corroborantibus. 3. Paracenteſi ſcroti. 4. Cauſticis, & ſuppuratione.

Antea ad §. 1227. de diverſis hydroceles ſpeciebus dictum fuit, uti & de ſignis, quibus a ſe invicem diſtingui poſſunt. Conſtitit tunc, primam ſpeciem hydroceles eſſe veram anaſarcam, & raro ſcrotum occupare, niſi reliquum corpus ſimili malo laboret. Adeoque omnia, quae ad curam hydropis anaſarcae ſpectant, hic pariter locum habent. Simul hoc commodi habetur, quod ſcrotum, cum promineat totum, undique obvolvi poſſit diſcutientibus ac roborantibus remediis, & exponi vaporibus aromaticis incenſi *Succini*, *Maſtiches*, vel ſimilium.

Secunda ſpecies §. 1227. erat, ubi ſaccus, ex producto peritonaeo in herniis natus, replebatur aqua in abdomine contenta, ſi aſcites, vel & elaſtico aëre, ſi tympanites, tales hernias comitaretur. Cura autem talis mali obtinebitur, ſi herniae cura fiat radicalis; quae fit, quando inteſtinum, aut omentum, in ſacco hernioſo contenta, non tantum reducuntur in cavum abdominis, ſed & ſimul ſacci ex producto peritonaeo nati latera omnino inter ſe concreſcunt, adeoque nihil poſtea illum ingredi poteſt. Facile autem apparet, curam herniae radicalem vix tentari poſſe, antequam felici curatione aſcitis, aut tympanitis, detumuerit abdomen; adeoque haec cura debet praemitti. Verum quidem eſt, quod poſt herniae reductionem per machinas comprimentes ſic poſſit premi locus, ut non amplius ſaccus peritonaei admittere poſſit inteſtini vel omenti partem; ſed longe difficilius poterit impediri, ne aqua ſenſim delabi poſſit, ſi abdomen aqua plenum fuerit: accedit, quod cingula, quae comprimentes machinas firmare & in ſitu retinere debent, vel difficillime, vel omnino non, poſſint applicari diſtento abdomini. Unde patet, raro hydrocelem, ab hac cauſa natam, poſſe ſanari integre, niſi ablata prius aſcitis materie: ſi enim parva etiam copia aquae relicta fuerit in abdomine, vel, poſtquam totalis eductio facta fuerit, renaſcatur, ob cauſas hydropis nondum radicaliter ſublatas, neceſſario ad declivem abdominis locum ſuo pondere feretur, ſaccumque hernioſum diſtendet denuo.

Supereſt ergo tantum, ut agatur de ultima hydroceles ſpecie, quae §. 1227. deſcribitur, ubi nempe aqua in vaginali involucro teſtis collecta haeret. Cura autem hujus tentatur ſequentibus modis.

1°. De hac methodo dictum fuit ad §. 1247. Si potuit, uti docuerunt fidelia obſervata, abdomen aqua repletum exhauriri per purgan-

tia , longe plus hoc ſperari poterit in hydrocele , ubi ſaepe reliquum totum corpus eſt ſanum ; praecipue ſi purgantia hydragoga adhibeantur in mali principio , una cum victu exſiccante . Annoſam hydrocelem ſaepius purgante methodo tentatam vidi , ſanatam nunquam . Nimia enim diſtractione adeo immutatae ſunt partes aquam continentes , ut nulla reſorptio ſperari poſſit ; quae tamen omnino requiritur , ut per cathartica remedia educi de corpore poſſit aqua, in teſtis tunica vaginali contenta .

2°. Haec methodus multum ſaepe boni praeſtat , imprimis incipiente morbo . Cum autem hydrocele in initio non multum moleſtiae pariat, vix implorant auxilium tales aegri , niſi poſtquam in magnam jam molem increvit tumor. Scroto, uti ſtatim dictum fuit , undique poſſunt diſcutientia & roborantia remedia applicari pro lubitu . In *Materia Medica* efficaciſſimae remediorum formulae habentur ; cataplaſma nempe ex ſimplicibus, magna vi diſcutiendi donatis, confectum ; dein fomentum roborans & diſcutiens ſimul. Salis marini decrepitati ſicciſſimi uſus pariter commendatur, quatenus aquam potenter in ſe trahit ; de qua re antea dictum fuit . Tandem & habetur ſuffumigium , partim ex diſcutientibus , partim ex roborantibus , compoſitum , inſignis pariter efficaciae .

In junioribus pueris , & quandoque in recens natis , hydrocelen incipientem, & quidem ſaepius, obſervare mihi contigit: ſuffumigii talis aromatici uſu feliciter, & ſatis brevi tempore , curabatur hoc malum. *Celeberrimus Monro* (*k*) in recens natis , applicato panno laneo , vapore accenſi *Benzoin* imbuto , curavit pariter. Sed in hac aetate omnia vaſa aperta & libera ſunt ; unde futurae reſorptionis ſumma ſpes . Quin imo *Hippocrates* (*l*) , dum recenſet morbos , quibus obnoxii vivunt illi , qui civitatem ad ſeptentrionem ſitam incolunt , dicit : *Pueris autem hydropes in teſtibus fiunt , quamdiu parvi fuerint , qui deinde aetate procedente evaneſcunt* .

3. Ubi autem inveteravit malum , & in magnam molem ſcrotum aqua tumens increvit , fruſtraque priores methodi tentatae fuerunt , tunc ſcroti paracenteſis locum habet . Quamvis olim ſaepius per lanceolam exitus aquis contentis fuerit paratus ; tamen hodie omnes Chirurgi amant adhibere triquetram acum una cum cannula , uti in abdominis paracenteſi dictum fuit: minoris tamen molis acus ſit, quae ſcroti paracenteſi ſervit . Cautela adhibenda eſt, ne teſticulus , aut funiculus ſpermaticus, laedantur . Contingit enim quandoque , ut teſticuli indurationem ſcirrhoſam ſequatur hydrocele ; quod quidem ex hiſtoria morbi cognoſci poteſt ; ſed quandoque contingit , rudiores homines auxilium

(*k*) Medic. Eſsays and Obſervat. Tom. V. part. 1. pag. 312.
(*l*) De Aëre, aquis , & locis, textu 21. Charter. Tom. VI. pag. 192.

lium non petere, niſi dum inveteravit morbus, & parum attentos non meminiſſe, quid in initio morbi obſervaverint. Verum quidem eſt, ſi pellucidae aquae fuerint, & in obſcuro loco candela ponatur retro tumens ſcrotum, quod tunc totus ſaccus pelluceat, & teſticulus conſpici poſſit, adeoque & facile vitari. Sed quandoque contingit, opacas vel turbidas eſſe aquas, & tunc nihil diſtingui poteſt.

Hac autem methodo feliciter ſcroti paracenteſim inſtitutam vidi: erecto corpore, cruribus divaricatis ſtabat aeger, & mollis faſcia, binos digitos lata, peni ac ſcroti ſummitati circumdabatur, cujus extrema aeger tenebat, & leniter conſtringebat ipſe, quantum abſque dolore fieri poterat; hoc ſcopo, ut pars inferior ſcroti tanto magis tenderetur. Quo facto, candela a retro aegri poſita, ſi pellucerent aquae, Chirurgus parti anteriori & inferiori ſcroti infigebat acum, tali directione, ut cuſpis verſus exteriorem partem ſcroti tenderet: educta tunc acu, per cannulam exibat cum impetu aqua; quae plerumque ſubcitrini coloris eſt, & niſi immaniter ac diu diſtentum fuerit ſcrotum, illud ſtringitur, & corrugatur, eadem proportione, qua effluit aqua; & quandoque tanta vi, ut viderim, cannulam, ſcroto penitus evacuato, ſic ſtringi, ut difficulter educi potuerit. Ob hanc cauſam ſolent cannulam prius oleo amygdalarum inungere, ut poſtea minori cum difficultate educi poſſit. Vulnuſculum illud, corrugato ſcroto, evaneſcit, & nullam requirit medelam; ſic ut ſoleant aegri, hoc onere levati, ad priſtina munia redire ſtatim.

Cum autem in ſcroto dilatato ſaepe varicoſae venae turgeant, cavetur ſemper, ne acu laedantur tales venae: verum quidem eſt, quod, contracto poſt aquae evacuationem ſcroto, orificium venae laeſae pariter minui debeat, ſed tamen metus eſt, ne venae vulnus, per ſcroti corrugati contractionem, ſic diſponatur, ut in cavum tunicae vaginalis ſanguinem ſtillet, unde novae naſcerentur moleſtiae. Obſervationes enim certae docuerunt, haemorrhagiam quandoque ſequi poſt ſcroti paracenteſim, licet dexterrima manu peracta fuerit. In ſexagenario homine, dum quarta vice (ſingulis enim annis repeti debebat) inſtituebatur ſcroti paracenteſis, eductis viginti tribus aquae unciis, poſt pauca minuta, pleno rivo, exiverunt circiter duodecim unciae puri ſanguinis: poſt largam venae ſectionem in brachio inſtitutam ceſſavit haec haemorrhagia: ſequenti mane turgebat ſcrotum magis quam antea. Concluſum fuit, incidendum eſſe ſcrotum, quod ubi factum fuit, vulnere, quod duos pollices aequabat, apparuit tunica vaginalis ſana; ſed maxime diſtenta; qua pariter diſciſſa, ſanguinis coagulati magna copia excidit, & partim digitis educta fuit. Cum teſticulus, ejus vaſa, & omnia vicina, ſanguine deterſo apparerent ſana, & tunica vaginalis ſubito ſe contraheret, affulgebat ſpes ſanationis; quae etiam trium ſepti-

ptimanarum ſpatio ſucceſſit; neque integro triennio, quo ſupervixit aeger, rediit hydrocele (*m*). Vidi ſimilem caſum, ſed ubi ſerius, ſequente nempe die, ſequebatur haemorrhagia, ſatis copioſa, quae ſubinde ſilens, rediit adhuc aliquoties, & dein ceſſavit, licet vulnus non fuerit dilatatum, ſed roborantibus tantum foveretur ſcrotum. An macerata diu vaſa, aqua ſuſtentante ablata, rumpuntur? Videtur ſatis veroſimile, cum haemorrhagia non immediate ſecuta fuerit vulnus inflictum, ſed poſt ſatis longum temporis intervallum.

Verum, uti in aſcitis cura dictum fuit, paracenteſis tollit aquoſam colluviem, ſed non aufert cauſam morbi: obſervationes quaedam docuerunt, purgantibus hydragogis datis, corroborantibus ſcroto applicatis, ſuſpenſorio ligamento diu geſtato, impeditam fuiſſe recidivam; ſed plerumque ſolet redire morbus; cum aegri, poſt paracenteſim ſcroti, omni moleſtia liberi, Medicorum monita ſpernere ſoleant: fateri tamen debemus, & recidivam contigiſſe talibus aegris, qui admodum morigeri fuerant.

Cum autem paracenteſis ſcroti, nec magnum dolorem faciat, nec periculoſa ſit, ſi perita manu inſtituatur, multi illorum, qui hydrocele laborant, repetitas punctiones malunt ferre, quam ſubire radicalem curam, de qua ſtatim dicetur. Ob hanc rationem ſolet & ſcroti paracenteſis cura palliativa dici. Plures novi, qui quotannis ſemel, bis, ter, paracenteſi opus habent. In Reverendo Praeſule adeo cito renaſcebatur hydrocele, ut ſingulis tribus menſibus puncturam ſubire debuerit per viginti annorum ſpatium.

Ubi autem repetitae punctionis taedium ferre amplius nolunt aegri, vel inveteraſcente morbo aquae non amplius purae prodeunt, ſed turbidae & degeneres, tunc radicalis cura requiritur.

4. Haec curatio autem conſiſtit in eo, ut impediatur omnis exhalatio in cavum tunicae vaginalis; quod obtinebitur, ſi concreſcat tunica vaginalis cum teſte; dum nempe prius inflammatio & ſuppuratio excitantur, educta aqua, in omni ambitu tunicae vaginalis, & tunicae nerveae teſtis, ut poſtea purae & vivae redditae hae partes concreſcant inter ſe, ſicque totum cavum, in quo antea colligebatur hydrocele, aboleatur.

Celſus (*n*) nullam mentionem facit puncturae ſcroti ad educendam aquam, ſed tantum curam radicalem deſcribit; quam etiam in pueris tentari juſſit. Verum antea patuit, in juniori aetate curam integram ſperari poſſe abſque tali operatione. Juſſit autem *Celſus*, abſcindendas eſſe membranas, quae humorem continuerunt; unde apparet, ſatis moleſtam & crudelem fuiſſe hanc operationem.

Di-

(*m*) Medic. Eſſays and Obſervat. Vol. II. §. 14. pag. 253.
(*n*) Lib. VII. cap. 21. pag. 468.

Diverſas methodos laudaverunt celebres Chirurgi: quidam ſcalpello ſindebant ſcrotum fere ſecundum totam longitudinem, alii cauſticis ad ſimilem effectum maluerunt uti, cum & aegri inciſiones ſaepe nimis horreant, & eſchara per cauſticorum actionem facta in omni ſuo ambitu inflammationem faciat, ac dein ſuppurationem, quae in cura hac laudatur. Egregius Chirurgus *Sharp* (*o*) praefert ſimplicem inciſionem, quam plurimis experimentis, paucorum annorum ſpatio factis, feliciter ſucceſſiſſe noverat. Quandoque, dum enormiter tumuit ſcrotum ab hydrocele, ut vix ſpes ſit, illud ſatis corrugari poſſe, exſcinditur ſecundum totam tumoris longitudinem pars ſcroti, ita ut ellipticum tale ſegmentum pollicem, vel pollicem cum dimidio, aequet minori ſua diametro. Monet tamen, tantum ter quaterve contigiſſe, ut tali exſectione opus fuerit; dum nempe tunica vaginalis carneis concretionibus obſidebatur. *Heiſterus* (*p*) teſtatur, ſe cauſtico potentiali feliciter uſum eſſe, neque unquam inde aliquid mali obſervaſſe. Utraque haec methodus multos defenſores habuit; & quidem tales, qui in arte Chirurgica magnam famam adepti fuerant. *Bertrandi* (*q*) tutius credidit, ſi magnae molis fuerit hydrocele, prius per paracenteſin educere aquam; dein ſuſpenſorio & remediis corroborantibus uti; dum incepit denuo creſcere hydrocele, antequam ad priorem magnitudinem perveniſſet, repetebatur una alterave vice adhuc paracenteſis; & tunc ad curam radicalem pergebat. Optime autem conſiderat, minorem metum haemorrhagiae & gangraenae eſſe, ſi ſic ſenſim partium antea immaniter diſtentarum robur augeatur, antequam diſcindatur ſcrotum. Plura alia utiliſſima celebris ille Chirurgus de hoc morbo habet, quae legi merentur.

Poſtquam ſcrotum, vel ſectione, vel per cauſticum potentiale, ſecundum longitudinem apertum fuit, omnes conſentiunt, in eo inflammationem levem & ſuppurationem excitandam eſſe, ut depurata latera ſacci ſibi mutuo, & vicinis, ſic accreſcere poſſint, ut totum cavum deleatur. *Celſus* (*r*) juſſit abſcindendas membranas, quae humorem continuerunt: *Deinde eluendum id ex aqua, quae vel ſalem adjectum, vel nitrum habeat.* Alii ipſum vini ſpiritum injecerunt, ſed validiſſima ſecuta fuit inflammatio, non ſine aegri periculo; quae larga & repetita venae ſectione vix compeſci potuit; unde poſtea vino rubro injecto idem tentatum fuit, & quidem meliori cum ſucceſſu (*s*). Suppurantibus, leviter erodentibus, idem tentatum fuit ab aliis, praecipue ſi in hydrocele inveterata tunica vaginalis incraſſata degeneraſſet, uti ſaepius contigiſſe, obſervatum fuit.

(*o*) A Critical Inquiry into the preſent State of Surgery pag. 87.
(*p*) Inſtitut. Chirurgic. part. 2. Sect. V. cap. 122. pag. 847.
(*q*) Memoir. de l'Academ. Royale de Chirurg. Tom. III. pag. 111.
(*r*) In loco citato. (*s*) Monro an Eſſay on the Dropſy pag. 165.

Interim magna hic opus eſſe prudentia, patet inde, quod optimi Chirurgi, *Sharp*, *Bertrandi*, &c., moneant, inflammationem, in tunica vaginali excitatam, quandoque tam validam febrim comitem habere, cum delirio, abdominis convulſione, & aliis malis ſymptomatibus, ut aeger in manifeſto verſetur vitae periculo. Quin imo *Sharp*, licet aegros ſemper evaſiſſe viderit, fatetur tamen, magis terribilem eſſe hanc febrim illa, quae tumentis teſticuli exſtirpationem ſequi ſolet. Nimiam hinc irritationem & peſſimas ejus ſequelas metuens, damnat crudelem methodum illorum, qui, ſcroto diſſecto, tunicam vaginalem lacerando tentabant avellere, putantes eſſe morboſam cyſtidem, in qua hydrops collectus fuerat. A blanda ſuppuratione videtur tota ſpes curae radicalis pendere: levis ergo irritatio requiritur, valida autem periculo non caret, ſive hoc fiat acrioribus remediis, laceratione, punctura, corporibus heterogeneis applicatis: variae enim tales methodi a diverſis tentatae fuerunt.

§. 1253. EX quibus denuo apparet, in ſanatione Hydropis plus difficultatis oriri ab indole aquae in ſtagno putrefactae, quam quidem ab ejus cauſis primis. Cur eductis his aquis acceleratur gangraena partis prius innatantis? Cur educta ſubito ex thorace, vel abdomine, hac aqua, mors, aut animi deliquium ſummum? Cur tanta in hydropicis ſitis? & quid illa notat? Cur acida ſaepe adeo in hoc morbo proſunt? Cur eductis per evacuantia valida plurimis ſimul aquis tumor abdominalis idem, vel & major, videtur? opio autem dato ſubſidet? Cur faſciae hic tanti uſus? & quo uſque?

Sequuntur jam quaedam corollaria, quae ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, facile intelliguntur.

In ſanatione hydropis &c. Si videantur illa, quae §. 1229. de cauſis hydropis dicta fuerunt, patebit, plures ex illis ſuperari poſſe, vel ſaltem diu tolerari, & quandoque abſque magna noxa. Si autem putrefactae fuerint aquae, tabeſcunt viſcera, tabefacta diffluunt, & brevi ſequitur certa mors.

Cur eductis his aquis &c. Macerata ſunt diu viſcera in colluvie hac aquoſa; hinc vaſa fere omne robur ſuum amiſerunt, & vix amplius reſiſtere poſſunt liquidis impulſis. Quamdiu ab aequabili preſſione aquae ſuſtinentur vaſa, illorum ruptura cavetur, & compenſatur ſic utcumque nimia vaſorum debilitas; verum ſimulac aqua tollitur, vaſa rumpuntur, vel ſaltem, nimis debilia cum ſint, non poſſunt movere liquo-

liquores contentos; unde aboletur motus vitalis humorum per arterias & venas; adeoque gangraena ſequitur (vide §. 419.).

Antea ſaepius monitum jam fuit, hoc malum metuendum eſſe. Tenerrima tunica retina oculi, abortus minimi, aquae immerſa, ſuſtinentur aequabili preſſione, & pulchre poteſt examinari ſtructura: ſi vero ex aqua educuntur, collabuntur omnia in mucum informem.

Cur educta ſubito &c. In thorace, ſi pulmo adhuc integer ſit, & explicari poſſit ab aëre inſpirato, minus diſcrimen eſt; quia tunc pectus ſemper plenum manet, aëre ingrediente eadem proportione, qua aqua inter pleuram & pulmones collecta tollitur per paracenteſim. De cautelis autem adhibendis in hoc caſu dictum fuit ad §. 1219.

In abdomine autem, niſi faſcia ſenſim adſtricta firmentur flaccidae partes, omnis ſanguis ruit in vaſa vix reſiſtentia; cerebri & cerebelli vaſa non implentur; unde ſyncope & mors ſubita ſequi poterunt; longe magis autem, ſi vaſa rumpantur. De qua re videri poſſunt illa, quae ad §. 1240. dicta fuerunt.

Cur tanta in hydropicis ſitis &c. Dum tanta copia ſeri aquoſi in corporis cavis colligitur, ſanguis orbatur diluente vehiculo; unde ſequitur humorum circulantium immeabilitas, a qua ſitis naſcitur; quae & augetur, dum putreſcere incipiunt aquae. Videantur illa, quae ad §. 1230. de ſiti dicta fuerunt.

Cur acida &c. Quia ſitim ſedant, diureſin promovent, & putredinem arcent.

Cur eductis per evacuantia &c. Antea ad §. 1251. patuit, *Sydenhamo* contigiſſe, quod, eductis poſt valida evacuantia aquis, abdomen aeque turgidum foret ac ante; verum tumor ille non erat a nova aquae collectione, ſed a diſtentis ventriculo & inteſtinis flatu. Spaſmi enim tales poſt valida purgantia & emetica ſaepe ſequuntur, per quos contracta inteſtina aërem coërcent, qui mora rareſcens miros tumores facere poteſt, uti in hyſtericis mulieribus toties obſervatur. Aſt & poſt inſtitutam paracenteſim moleſti tales flatus ſequi ſolent (*t*); & quidem ſtatim. Opium autem ſpaſmodicas illas conſtrictiones tollit feliciter, & cito talis tumor evaneſcit; uti & *Sydenhamus* expertus fuit.

Cur faſciae &c. Quam neceſſaria ſit abdominis conſtrictio, dum pertuſo abdomine effluunt aquae, ante dictum fuit. Sed & poſt omnes aquas eductas firmare partes, antea adeo diſtentas, nunc flacceſcentes, oportet. Unde & faſciarum uſus, ad roborandas fibras debiles & laxas, §. 28. laudatus fuit. Dum ſponte, vel per artem fiſſa cute in anaſarca crurum & femorum exit aqua, niſi faſciis ſenſim magis magiſque ſtringantur flaccida harum partium integumenta, periculum eſt, ne omnia hic

(*t*) De Haen Ratio Medend. part. IV. pag. 80.

hic ſtagnare incipiant, & gangraena ſequatur, vel nova colluvies in flaccidiſſimis illis partibus colligatur.

Verum faſciae locum tantum habent, dum evacuatio fit, ut in paracenteſi, vel poſt eductionem factam in hydropico tumore partium inferiorum. Tutum enim minime eſt, tumentes partes faſciis fortiter ſtringere, hac ſpe, ut retroprimatur illud, quod extravaſatum eſt: ſi enim ſuccederet, fere ſemper interiora corporis occuparet omne illud, quod retropulſum eſt. Antea, ubi de hydrope thoracis agebatur, notatum fuit, ſaepe ſubito crura & femora his intumeſcere, cum inſigni levamine pectoris oppreſſi: quandoque contingit, ſubito ſubſidere tumorem crurum & femorum; ſed ſtatim denuo pectus gravatur, adeo, ut ſuffocationis inſtet periculum. In tali caſu patet, faſciarum uſum noxium fore.

Antea dictum fuit ad §. 1229., poſt diuturnas febres intermittentes ſuccedere quandoque tumorem hydropicum pedum; & cum videret *Sydenhamus* febrim ſimul recedere tunc, credidit, aliquid materiae morboſae deponi verſus has partes: unde non utebatur cura hydropis ad debellanda haec mala, ſed ſolis frictionibus, vinoque medicato ex amaricantibus & aromaticis parato, curabat feliciter. Aliquoties vidi in febribus rheumaticis autumnalibus, dum ad finem morbi deſtitutae ſuo robore vires non poterant expedire devictum hoſtem, ſecutam fuiſſe anaſarcam pedum & crurum materia morbi depoſita verſus has partes; quae ergo male per faſcias retroprimeretur.

PODA-

P O D A G R A.

§. 1254. **P**Odagra vocatur dolens admodum aegritudo circa ligamenta oſſium pedis, & circa juncturas horum, vere, & autumno maxime revertens.

Agitur hic de exquiſita Podagrae definitione, per quam ab aliis morbis diſtingui poſſit exacte. Unde conſideratur hic tanquam ſimplex morbus, qui nullum alium comitem habet.

Quamvis enim, uti poſtea videbimus, plures alias partes occupet, & tunc aliud ipſi nomen detur; tamen locus, quem primo aggreditur, ſemper pes eſt (vide §. 1259.). Et inde ratio nominis patet: Ποδάγρα καλοῦμαι γιγνομένη ποδῶν ἄγρα. *Podagra vocor, quaſi pedum captura ſim* (*a*). Quale autem nomen debeat dari morbo, dum alia loca occupat, facile intelligitur, dum partis affectae nomini ſubjungitur dirum illud ἄγρα (*b*). Unde dum manus invadit, *Chiragra*, ſi genua, *Gonagra*, & ſic porro, vocatur: *Nam pedem, genu, acetabulum, talos, coxendices, femora, manus, ſcapulas, brachia, roſtra, carpos, adedit, depaſcitur, urit, tenet, inflammat, coquit* (*c*).

Sed dirum illud & inauſpicatum podagrae nomen diſplicet plerumque illis, qui primos dolores ſentiunt, probe gnari, quod recens podagricus riſu excipi ſolet a ſociis malorum, & ſi fateatur nomen morbi, *ab amicis omnibus in triumpho ducitur* (*d*); hinc morbum diſſimulant, & aliis quibuſvis cauſis tribuunt dolorem, quem patiuntur; imo maxime quandoque indignantur Medicis, ſi vel de podagra muſſitare audeant. *Aretaeus* (*e*) jam monuerat, podagricos cauſam doloris diſſimulare: *Aliqui novae crepidae attritum; aliqui longam obambulationem; alius plagam, aut calcationem; nullus inteſtinam domeſticamque cauſam, explicabit: quin etiam aegrotis, verum audientibus, incredibile eſſe videtur.* Similes doloris cauſas ab aegris enarrari, monet & *Caelius Aurelianus* (*f*); tandem *neceſſitate coacti, augmenti temporibus, in confeſſionem veniunt aegrotantes.* Raro autem primo podagrae paroxyſmo nomen morbi admittere volunt aegri; dum *haec paſſio initio parvitatis cauſa negligitur, & contempta convaleſcit* (*g*).

Cum autem minus inviſum ſit *Arthritidis* nomen, hinc & aegri, & Me-

(*a*) Lucian. Tragopod. Tom. III. pag. 656. (*b*) Ibidem pag. 671. (*c*) Ibidem pag. 652. (*d*) Ibidem pag. 655. & 666. (*e*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 66. (*f*) Morb. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 560. (*g*) Ibidem.

Medici etiam quandoque, ſub hoc nomine podagram celant, donec redeunte paroxyſmo nullum dubium amplius ſupereſſe poſſit. Quod tanto facilius admitti poterit, cum celebres Medici ſub arthritidis nomine generali etiam comprehenderint podagram tanquam ſpeciem; ſic *Fernelius* (*h*) dixit: *Statuuntur autem Arthritidis differentiae ex articulorum numero: ſed tribus duntaxat uſus nomina indidit: hae ſunt Chiragra, Iſchias, & Podagra. Quaecumque in alio quovis figitur articulo, generis nomine Arthritis appellatur.*

Interim tamen certum eſt, quod & podagricis, imprimis plures jam paroxyſmos paſſis, morbus invadat genua, neque tamen tunc arthritis, ſed *gonagra* appelletur. Praeterea alios articulorum dolores a podagra diſtinxerunt veteres Medici. Sic *Hippocrates* (*i*), de doloribus circa articulos agens, dicit: *At quibus circa articulos dolores fiunt & tumores, & ſedantur, non podagrico modo, in his comperies viſcera magna, & in urina ſubſidentiam albam, & talis, ſi tempora elevarit, dicet ſe ſaepe dolere, dicet etiam, ſudores ſibi nocturnos oboriri. Si vero neque in urina ſubſidet talis ſubſidentia, neque ſudores fiant, periculum eſt, ne aut claudi fiant articuli, vel, quod melicerida vocant, ſub ipſis naſcatur.* Accedit, quod arthritis ſaepe plures, imo aliquando omnes, articulos invadat, raro vel nunquam ſolos pedes; unde videtur *Arctaeus* (*k*) ſtatuiſſe, quod *communis omnium articulorum dolor eſt arthritis, ſed pedum dolorem podagram vocamus.* Similem & diagnoſin habet *AEgineta* (*l*), tunc vocans arthritidem, quando omnes corporis articulos invaſit malum.

Quamvis ergo podagra quandoque cum arthritide confundatur, patet tamen, diſtinctos eſſe morbos; licet podagra jam inveterata alios & plures ſimul articulos occupet, tamen incipiens morbus ſolenne habet, ut feriat pedes (*m*). Praeterea arthritis cum febre continua ſolet incipere, *Podagra advertente nullo incurrit artubus* (*n*); & licet repetitos ejus paroxyſmos praecedant ructus, cruditas, & reliqua ſigna §. 1257. enumerata; prima tamen invaſio nil minus opinantes occupat; ſic ut ſaepius viderim, ſanos lectum ingreſſos media nocte evigilaſſe prae dolore: imo his diebus vidi robuſtum & in flore aetatis conſtitutum hominem, dum ex curru deſcendebat, momento temporis immanem dolorem ſenſiſſe, unde firmiter credebat, diſtorſionem vel ſubluxationem pollicis pedis cauſam doloris eſſe. Aſt eventus docuit, veram fuiſſe podagram; nam poſt paucos dies ſenſim evanuit dolor, nullo relicto ſui veſtigio, & poſt annum rediit. Primi autem podagrae inſultus ſemper breves eſſe ſolent, & ſic ab arthritide diſtinguitur, quae diu affligit, ſi autumno inceperit, vix ante vernum tempus ceſſat, & ſæpe difficiliorem articulorum motum re-

(*h*) Patholog. Lib. VI. cap. 18. Tom. II. pag. 211. (*i*) Praedict. Lib. II. cap. 19. Charter. Tom. VIII. pag. 827. (*k*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 12. pag. 65. (*l*) Lib. III. cap. 78. pag. 57. (*m*) Lucian. Tom. III. pag. 666. (*n*) Ibidem pag. 665.

relinquit, diu ſuperſtitem; neque ſolenne eſt arthritidi, ut redeat; plures enim vidi, qui hoc morbo graviter decubuerunt, & poſtea penitus immunes vixerunt. Unde notavit *Aretaeus* (o): *Haud facile quidem continua Podagra gignitur, ſed nonnunquam longo temporis intervallo intermittitur; tenuis enim eſt, & in ludis olympicis podagricus, ſedato morbo, curſu victoriam adeptus eſt*. Si ergo inopinatus dolor, abſque alia cauſa manifeſta, pedis extrema occupet, ſponte vel levibus remediis, intra paucos dies, ſenſim minutus, evaneſcat, nullo veſtigio relicto, podagrae juſta ſuſpicio eſt; quae augetur, ſi cauſae, mox enumerandae, fuerint praegreſſae: confirmatur autem omnino, ſi vere, vel autumno revertatur malum, *Hippocrate* (p) monente: *Podagrici affectus vere, & autumno plerumque moventur*. Ubi notandum imprimis eſt, quod *Hippocrates* non dixerit, naſci morbum; ſed videtur indicare, latentem & ſenſim accumulatam materiam morboſam moveri, & diſponi, ut in artus detonet. *Galenus* in Commentariis (q) ad hunc textum, verno imprimis tempore podagrae recidivam metuendam eſſe monet; quod & *Lucianus* (r), qui hunc morbum tam bene deſcripſit, confirmat:

Sed quando ulmi vere tener flos abundat,
Et arguta cantat in ramis merula:
Tunc per membra acutum telum haeret myſtis,
Obſcurum, latens, ſubiens receſſus artuum.

§. 1255. QUi, ſemper idem, quacunque demum cauſa ortus, ubi naturae ſuae decurſum non turbatum abſolvit, ſequi ſolet aetatem matura majorem, triginta, & plurium, annorum; ſexum virilem: ingenium acutum, hujus exercitia duriſſima & protracta, maxime nocturna; victum opiparum; vina acidula, alba, potum generoſum, copioſumque, maxime noctu; Venerem praematuram, nimis cultam; Corpus magnum, craſſum, plenum; acidorum uſum nimium; pedes ſudantes ſubito refrigeratos, in humidis caligis ſudantes, hinc venatum, equitationem in frigore; haereditatem in ſeros nepotes, per parentem ſaepe nondum podagricum, ſed tantum labe genitali damnoſum genitae proli; contagium.

Videtur, uti poſtea patebit, ſenſim accumulari illud in corpore, quod poſtea, in pedes derivatum, podagricos dolores producet. Quamvis autem

(o) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (p) Sect. VI. Aphor. 55. Charter. Tom. IX. pag. 287. (q) Ibidem.
(r) Tom. III. pag. 641. 651. 652.

tem diverſae admodum cauſae huic morbo originem dent; tamen ubi natus eſt, ſimilem omnino decurſum habet, ſive haereditario iure ad poſteros devenerit, ſive ab erroribus in vivendi genere commiſſis ortum duxerit. Hoc autem tunc tantum obtinet, ſi, nec imprudenti medela, nec aliis de cauſis, in ſuo decurſu turbatus fuerit morbus: mira enim & anomala penitus ſymptomata oriuntur, ſi materies podagrica, jam praeſens in corpore, non deponatur ad loca ſolita, vel jam depoſita repellatur: omnia tamen haec denuo ceſſant, ſi acriter dolere incipiant pedes.

Sequi ſolet aetatem &c. Pueros ante veneris uſum non laborare podagra, ſtatuit *Hippocrates* (*s*): & alibi (*t*) podagram numerat inter illos morbos, qui ante pubertatem non contingunt. Confirmat & hoc *Galenus* (*u*), dum hunc Aphoriſmum commentatur, dicens; ſe quidem vidiſſe eunuchos podagra vexari, ſed pueros nunquam: & ſi quid ſimile pueris contingeret, tumentibus nempe genubus & manuum articulis, potius ipſi videbatur arthritis, *propter plethoram ex multis cruditatibus acervatam*. Videtur enim ſaepius arthritis, uti & rheumatiſmus, ſub podagrae nomine deſcriptus fuiſſe. Sic enim apud *Athenaeum* (*w*) leguntur ſequentia: *Pythermus memoriae tradidit, ut fert Egeſander, aevo ſuo moros annis viginti fructum non dediſſe; & epidemiam podagricorum talem factam fuiſſe, ut non tantum viros, ſed etiam pueros, eunuchos, virgines, mulieres, is morbus corripuerit; quin & eam aegritudinem tam vehementer ſaeviiſſe in greges, ut ovium partes duas ille morbus afflixerit*. Cum autem Morus arbor *noviſſima urbanarum germinet, nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſſima arborum* (*x*), videtur, concludi poſſe, inſolitum aëris frigus adfuiſſe, quod arthritidi & rheumatiſmo producendis faveret: non enim novi, conſtare certis obſervatis, quod vera podagra unquam, epidemicorum more, genus humanum afflixerit.

Sydenhamus (*y*) pariter teſtatur, quod nec pueros, nec juvenibus minores, podagra vera atque genuina vexatos obſervaverit. Quoſdam tamen viderat, *quorum nempe patres etiam tunc hoc morbo tenerentur, cum iis generandis operam darent*, qui leviculam aliquam quaſi velitationem praeſenſerant, antequam maturam aetatem attigiſſent. Pariter & *Aretaeus* (*z*) aetatem matura majorem in hoc morbo ſtatuit, dicens: *Ætas autem huic morbo ſubjecta eſt a quinque annis ſuper triginta; celerius quoque, aut tardius, ex cujuſque natura, & vivendi ratione*.

Sexum virilem. Certum eſt, viros frequentius mulieribus podagra laborare, non tamen omnino ab hoc morbo immunes ſunt. *Hippocra-*

(*s*) Sect. VI. Aphor. 30. Charter. Tom. IX. pag. 264. (*t*) Coac. Praenot. N. 512. Charter. Tom. VIII. pag. 882. (*u*) Charter. Tom. IX. pag. 264. (*w*) Athen. Deipnoſoph. Lib. II. pag. 26. (*x*) Plin. Secund. Hiſtor. Natur. Lib. XVI. cap. 25. pag. 390. (*y*) Tractat. de Podagra pag. 556. (*z*) De Cauſ. & Sign. Morb. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67.

crates dixerat (*a*): *Mulier Podagra non laborat, niſi ipſi menſtrua defecerint.* Sed certa obſervata docuerunt, quod & quaſdam mulieres hic morbus invaſerit, licet menſtrua copia & tempore debitis fluerent. Frequentius autem hoc contingit, ſi morbus in familia haereditarius fuerit, rarius ſi ab aliis cauſis natus. Mores ſui ſaeculi carpens *Seneca* (*b*) dixit: *Non mutata foeminarum natura, ſed vita eſt, nam cum virorum licentiam aequaverint, corporum quoque virilium vitia æquaverunt.* Paulo poſt *Hippocratem* ſic excuſat: *Quid ergo mirandum eſt, maximum medicorum ac naturæ peritiſſimum, in mendacio prehendi, cum tot foeminae podagricae, calvaeque, ſint? Beneficium ſexus ſuis vitiis perdiderunt: & quia foeminam exuerunt, damnatae ſunt morbis virilibus.*

Optime hinc videtur *Aretaeus* (*c*) dixiſſe: *Viri facilius in hunc morbum incidunt, & ex mulieribus agiliores. Mulieres autem, licet rarius quam viri, difficilius laborant; quod enim neque uſitatum, neque familiare, eſt, ſi ex neceſſitate potentius evaſerit, violentum cum ſit, majorem calamitatem infert.*

Confirmantur haec & *Sydenhami* (*d*) obſervatis, qui invenit, foeminas raro admodum podagra infeſtari, & tantum vetulas, ac viragines, quae maſculorum habitum aemulantur. Caeterum obſervavit, graciliores, quae vel in adoleſcentia, vel conſtanti aetate patiuntur ſymptomata podagram mentientia, vel hyſtericas fuiſſe, vel rheumatiſmo obnoxias, & inde non ſatis curatas.

Interim notandum eſt, *Senecam* dixiſſe, quod *Hippocrates* aſſeruerit, foeminas nec podagricas, nec calvas fieri; cum tamen in citato Aphoriſmo nulla calvitiei mentio fiat: ſed in proxime praecedente Aphoriſmo (*e*) dixit: *Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt.* Contra quem Aphoriſmum poſtea tot inſurrexerunt Medici, imprimis illo tempore, dum poſt *Paracelſum* & *Helmontium* Chemici in Scholis Medicis dominabantur, antiquorum Medicorum hoſtes infenſiſſimi.

Ita *Heinſius* (*f*) in apocrypha *Hippocratis* oracula (ſic Aphoriſmos *Hippocratis* vocabat) petulantiſſime debacchatur, dum viderat, ex haereditaria labe podagra laboraſſe juniores utriuſque ſexus, & noverat, binos eunuchos peſſime hoc morbo afflictos fuiſſe.

Si autem conſideretur, illo tempore, quo *Hippocrates* vixit, non conſtare, quod eunuchi inter Graecorum ſervos numerati fuerint, & Perſarum imperium non exiguam Graeciae partem ſibi ſubditam haberet, cui praefecti ſatrapae inter ſervos ſuos & eunuchos alebant, opportunam habuit occaſionem *Hippocrates*, ut eunuchorum vivendi modum, corporis conſtitutionem, & morbos, inquireret: praeterquam, quod & ipſe

(*a*) Sect. VI. Aphor. 29. Charter. Tom. IX. pag. 265. (*b*) Epiſt. 95. pag. 600. (*c*) Loco ante citato. (*d*) Ibidem loco citato. (*e*) Charter. Tom. IX. pag. 264. (*f*) Naauwkeurige Verhandeling van het Podagra pag. 23. 28.

ipſe exteras regiones peragraverit, & plurimos habuerit diſcipulos, qui quaquaverſum emiſſi cum ipſo communicabant, quae obſervaverant. Verum & *Hippocratis tempore*, & adhuc diu poſt, Perſae ſeveris legibus temperantiam in victu, & juventutis educationem optimam, tuebantur, & nemini otioſo eſſe licebat. Nec Principum liberis magna, præ reliquis civibus, concedebatur licentia. Cum autem eunuchi, veneri impares, ex gentis inſtituto ſobrie vivebant, & gynaeceorum cuſtodiae pro maxima parte adhibebantur, patet, quod plurimis cauſis, quae podagrae originem dare ſolent, minime eſſent obnoxii. De his autem legi meretur erudiriſſima Diſſertatio in Aphoriſmum 28. Sect. VI. ſcripta (*g*), ubi omnia, quae ad hanc rem ſpectant, enarrantur, & *Hippocrates* contra calumniatores nervoſiſſime defenditur.

Agnovit autem hanc veritatem *Galenus* (*h*), ubi hunc Aphoriſmum commentatur: ſic enim habet: *Caeterum Eunuchos Podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore verum erat, nunc vero non amplius, tum propter nimium otium, tum ſimul victus intemperantiam.* Et paulo poſt ſubjungit: *Talis enim eſt eorum deſidia, tanta ingluvies & crapula, ut etiam abſque veneris uſu corripi poſſint podagra.*

Ingenium acutum &c. Morborum curationem, & rerum naturae contemplationem, ſub iiſdem auctoribus natam eſſe, dixit *Celſus* (*i*), quia maxime indigebant Medicina illi, *qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerant.* Certum eſt plures, qui ſobrie & caſte vivunt, abſque ulla ſuſpicione haereditariae labis, peſſime hoc morbo laborare, dum libris perpetuo impalleſcunt, & quod ſtudiorum intemperantia detrahit, ſalubri corporis exercitio reſtituere nolunt, quamvis ſaepius a Medicis moneantur. *Latenter enim longis meditationibus contrahitur morbus* (*k*). Praeterquam enim, quod continuis & protractis meditationibus mobiliora expellantur, reliqua figantur (vide §. 1093.), ingeſtorum alimentorum digeſtio multum impeditur, dum ſapientiae ſtudiis dediti vix corpus movent; & haec indigeſtio viſcerum merito pro origine proxima hujus morbi habetur, uti ad §. 1265. patebit. *Sydenhamus* (*l*), qui pluribus annis cum hoc morbo conflictatus fuerat, illud pro ſolatio ſibi aliiſque malorum ſociis reputabat, quod Reges, Duces, Philoſophos, idem frequenter afflixerit malum. Imo, *ut verbo diceret, articularius ille morbus* (*quod vix de quovis alio affirmaveris*) *divites plures interemit, quam pauperes, plures ſapientes, quam fatuos. Natura quaſi digito monſtrante, quam parum iniqua ſit omnium parens & arbitra, quam partibus non ſtudeat, cum eos, quibus alicubi defuit, alio aliquo bo-*

(*g*) a Barthol. Hermann. de Moor Lugdun. Batavor. 1736. (*h*) Charter. Tom. IX. pag. 264. (*i*) In Praefat. pag. 2. (*k*) Aret. Capp. de Cauſ. & Sign. Morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 12. pag. 65. (*l*) De Podagra pag. 555. 556.

bonorum genere cumulatius ditare ſoleat: profuſiorem vero erga alios munificentiam aequa malorum parte admiſta diluat, & contemperet. Certe Lappones, qui ſimplici victu contenti ingenium exercent minime, *talem morbum in mundo exiſtere, ne per ſomnium audiverunt* (m), & tota vita manent agiliſſimi. Mirabatur *Linnaeus*, dum, ſuperatis Alpibus, ipſe laſſus & exanimis fere jaceret, binos Lappones, ſenes jam, itineris comites, & ipſius ſupellectile onuſtos, non ſenſiſſe viae incommoda. Vidit ſenes, ſeptuagenario majores, talum collo ſuo impoſuiſſe, puerorum inſtar, & quidem ſine ulla moleſtia.

Praecipue autem nocent lucubrationes nocturnae illis, qui ad hunc morbum diſpoſiti ſunt, ita ut viderim, veteranos podagricos malorum incrementa percepiſſe, ſi vel amicorum literas ſera nocte legiſſent.

Victum opiparum. Hinc divitum morbus, & Μισόπτωχ☉ θεὰ dicitur Podagra, quae pauperes odit, & divitum in pedibus bene culta ſedet. De hac podagrae cauſa inter omnes auctores convenit. *Sydenhamus*, qui tanta cum induſtria hunc morbum inveſtigavit, dixit (n): *Podagra eos plerumque ſenes invadit, qui poſtquam meliores vitae dies mollius ac delicatius tranſegerint, epulis lautioribus, vino, aliiſque liquoribus ſpirituoſis, liberalius indulgentes, tandem ob pigritiam, aetatis ingraveſcentis ſemper comitem, ea corporis exercitia penitus omiſere, quibus juvenes aſſueverant.* Quandiu enim agile corpus eſt, & validos motus facile fert, ingeſtorum ciborum copiam ſuperare poteſt, & aſſimilare in indolem requiſitam. Ubi autem opima pinguedine torpere incipiunt, vel ingraveſcente aetate languent, & tamen genio indulgent, tunc ſaepe podagra prae foribus eſt.

Confirmatur hoc imprimis, cum frugalis vita ſuſtulerit quandoque vitium ab opiparo victu natum: *Legimus, quoſdam morbo articulari & podagrae humoribus laborantes, proſcriptione bonorum, ad ſimplicem menſam & pauperes cibos redactos, convaluiſſe. Caruerant enim ſollicitudine diſpenſandae domus, & epularum largitate, quae & corpus frangunt & animam* (o). Plura talia exempla, quæ hoc probant, apud *Schenckium* (p) habentur. A fide digniſſimis hominibus accepi, pingui ſacerdotio fruentem virum, & veteranum jam podagricum, a piratis captum per biennium integrum in triremibus barbarorum remigaſſe, hoc effectu, ut poſtea a captivitate redemtus, nimia & moleſta obeſitate liberatus, nec unquam poſtea podagra correptus, fuerit, licet plures annos ſupervixerit.

Vina acidula alba. Praecipuam dolorum podagricorum cauſam ponebat *Helmontius* (q) in acida acrimonia, quae *Synoviam*, unctuoſum ſcili-

(m) Linnaei Flor. Lappon. pag. 157. (n) De Podagra pag. 545.
(o) S. Hieron. adverſ. Jovin. Lib. II. pag. 341. (p) Obſervat. Medic. Lib. V. pag. 681. (q) In Capitulo *Volupe viventium morbus antiquitus putatus* pag. 314. 315.

ſcilicet humorem, qui oſſa articulata oblinit, infecerat: inde credidit, grumeſcere Synoviam, & ſic ineptam fieri, *ut juxta ſolitum tenorem ſanitatis tota exhalet, abſque capitis mortui reſidentia. Fitque hinc degener morboſus partus, infelix nodorum mater. Suffert enim tum aquoſarum partium diſflationem, retentis ex opaca & indurata Synovia reſiduis. Hinc illa monſtra, calx, & creta.* Ob hanc cauſam damnabat vina alba, acidula, largius hauſta, parum vini, multum aceti, continentia. Talia vina videntur veteribus Medicis dicta fuiſſe οἶνα ὀλιγόφορα (*r*): *Eſt autem oligophorum, quod, ſi diluatur, minimam ſuſtinet aquae mixtionem. Sed eſt ſane imbecillimum, &, ut in vinis, aquoſiſſimum; nam quod plurimum aquae in miſtura, id tum vehementiſſimum eſt, tum validiſſimum. Ejuſmodi vinum Hippocrates vinoſum nominat. Verum ab hoc cavendum eſt, quoniam imbecillas vires ferit. At quod aquoſum natura eſt, caeterum auſterum, id percommodum eſt, quod & ab aquae imbecillitate receſſit, & vini noxam nondum habet.* Unde videntur haec vina ex ſua indole non adeo noxia eſſe, ſed ſaepe ſolent largiori copia potari, cum ſapore grata ſint, & imprimis ſiticuloſis fervida aeſtate placeant adeo.

An vero acidum illud, ſecundum *Helmontii* placita, ſit dolorum cauſa, non convenit inter Medicos. Cum fluidae & ſolidae partes corporis humani, chemico examine, exhibeant ſalem volatilem alcalinum, non vero acidum, & ipſa calx podagrica in acidis liquoribus integre diſſolvatur, & per retortam deſtillata ſpiritum volatilem alcalinum præbeat (*s*). Praeterea lac, ſponte ſua aceſcens, podagricis toties profuit, uti poſtea dicetur. Cum autem inter podagrae cauſas recenſeatur & liquidi acrimonia §. 1263., non videtur repugnare, quod & quandoque acida acrimonia ad morbum hunc producendum concurrere poſſit, praecipue ſi vina talia acidula quotidie & magna copia ingeſta fuerint. Tandem enim, licet ſerius, ſanguinem infici poſſe acida acrimonia, patuit ex illis, quae *in Capitulo de morbis ſpontaneis ex acido humore* dicta fuerunt.

Mira ſatis obſervatio practica habetur, quae acidae acrimoniae praeſentiam in podagrico docet (*t*). Paroxyſmi tempore tanto dolore furebat morbus, ut vix non inſaniret aeger. Dolor uno momento pedem utrumque deſerebat, ſed aequali acerbitate invadebat ſuras, & poſt dimidium horae minutum in utroque femore eundem percipiebat dolorem, ſuris & pedibus liberis a tormento; poſt minutum alterum, relictis femoribus, invadebat dolor abdomen, validum tormen percipiebat in inteſtinis, quod ad ventriculum adſcendens mox vomitum fecit liquidi aquoſi virideſcentis, acidi, & adeo acris, ut aequaret fortiſſimi mineralis acidi acrimoniam. Cum autem aeger & Chirurgicam, & Pharmaceuticam artem

(*r*) Galen. Method. Med. Lib. VII. cap. 6. Charter. Tom. X. pag. 163.
(*s*) Philoſoph. Tranſact. Num. 403. pag. 491. Abridg. Tom. VII. pag. 634.
(*t*) Medic. Obſerv. and Inquiries vol. I. pag. 41. & ſequent.

tem exerceret, certe non ineptus erat ſimilium rerum judex. Pintam autem cum dimidia acris hujus liquoris vomitu rejecit. Mox autem ab omni dolore liber per quinque horas dormivit, & de morbo nil ſupererat praeter tumorem & teneritudinem quandam pedum, & bidui ſpatio ſolitis muneribus fungi poterat. Poſt annum, redeunte ſimili paroxyſmo, ſequente vomitu ſimilis liquidi acris, pariter levabatur adeo, ut ſequenti die incedere potuerit. Poſt decem menſes omnia eadem redierunt, ſed parcam copiam acris acidi evomuit, quod octavam unciae partem aequabat; attamen cum præſenti malorum levamine; & quamvis tribus aquae calidae pintis potatis vomitum conaretur promovere, etiam digito in fauces immiſſo, nullus tamen ſequebatur vomitus.

Subitum adeo furentis podagrae levamen, poſt expulſionem acris acidi liquoris, a natura, abſque ullo artis adminiculo, factam, videtur omnino favere huic opinioni, quæ acidam acrimoniam inter cauſas podagrae agnoſcit.

Neque ab eadem opinione alieni videntur fuiſſe plures alii magni nominis Medici. Sic *Hoffmannus* (*u*), de hoc morbo agens, quamvis *purum & ſibi relictum acidum in animantium corporibus vix reperiri exiſtimaret*, tamen acidam tartaream acrimoniam quandoque, licet non ſemper, culpandam eſſe in podagra, aſſerit. Imo poſtea ex *Clopton Havers* experimentis addit: *Attentione dignum eſt, nihil magis mucilaginem articulorum deſtruere, atque coagulare, quam acidum tartareum ſal, lenius v. g. acetum vini, vel vinum rubellum album, neque tantam mutationem atque coagulationem ipſi inducere aliud potens, uti oleum vitrioli &c.* Et inde concluſit, vina tartarea aptiſſima eſſe ad procurandos morbos arthriticos.

Poſtea autem, quando de creta, ſive calce podagricorum dicetur, quaedam adhuc circa hanc rem monenda erunt.

Potum generoſum, copioſumque, maxime noctu. Quantum mutetur corpus ab uſu immoderato & frequenti potus generoſi, alia occaſione ad §. 605. 11. dictum fuit. Omnium autem maxime nocet, ſi in ſeram noctem, uti Bacchi nepotulis ſolenne eſt, protrahantur compotationes. Sequenti enim die, poſtquam edormiverunt hoc villi, languent, appetitus deletus eſt, moleſta ſitis adeſt; dum autem quotidie genio indulgent, vix ullis vitae muneribus fungi poſſunt, niſi vini ſtimulo languentes erigant vires, ſicque tandem viſcerum primae coctionis actio fere integre deletur, vel languidiſſima tantum ſupereſt; unde indigeſtiones quotidianae, quibus podagrae origo (§. 1265.) merito tribuitur. Hanc podagrae cauſam excuſare ſemper ſolent ebrioſi, dum monſtrant, ſobrie viventes eodem morbo languere; ſed & ab aliis cauſis podagram naſci poſſe, certum eſt; ſed & aeque certum habetur, ebrietatem & crapulam huic malo frequenter originem dare.

Novi quidem, quod ante paucos annos *Celebris Medicus Pariſinus*

(*u*) Medic. Ration. & Syſtem. Tom. IV. part. 2. pag. 506. & ſequent.

nus (*w*) mucilaginoſam humorum degenerationem pro materiali cauſa podagrae ſtatuerit, illamque fieri dixerit, vel ab alimentis nimis validis, vel a potu quotidiano, qui ſimilem materiam magna ſatis copia contineret. Hinc vina, quae acidi ſalis, ſpirituumque, majorem copiam habent, eſſe remedium prophylacticum contra podagram, quatenus vim attenuandi hanc mucilaginem poſſident. Et contra, alios potus, qui plus de ſpiſſiori tali materia in ſe continent, podagrae producendae favere quam maxime. Unde concludit, cereviſiae potatores ob hanc cauſam magis podagrae obnoxios eſſe. Quamvis autem multa huic opinioni poſſent argumenta opponi, unicum tantum monendum credidi. Olim apud Batavos frugalis menſa in more erat, & potus communis cereviſia ſola, non tantum dilutior illa, qua ad ſedandam ſitim utebantur, verum veſperi poſt diurnos labores forti & generoſa cereviſia delectabantur. Vini uſus rarus erat, etiam apud illos, quibus nullo modo res anguſta domi: rariſſime autem podagra laborabant, qui tali victu utebantur; econtra longe plures hoc morbo afflictos vidi, poſtquam vini largior uſus increbuit, & lautiores a generoſae cereviſiae uſu fere integre abſtinuerunt, illam plebeculae ſoli relinquentes, dum ipſi liberaliter ſatis vino indulgerent; imprimis veſpertinis horis, cum a diurnis laboribus liberi amicorum inter conſortia animum exhilarant. *Celeberrimus Linnaeus* (*x*), dum videbat *Lappones*, licet ſpiritu frumenti uterentur, & ſaepe nimia copia, tamen ne per ſomnium quidem podagram noviſſe; dum videbat, ruſticos Suecos nunquam vinum, ſed ſolam cereviſiam haurientes, a podagra immunes vivere, dicit: *An Podagra a ſolo uſu vini? ſic ſuadent nationes podagricae, quae pro potu quotidiano utuntur vino &c.: ſic divites noſtri podagrici, qui potu vini utuntur*. Praeterea alia occaſione ad §. 1211. dictum fuit, farinam tritici, dum in aqua lavatur, relinquere copiam tenaciſſimi glutinis, quod aquae miſceri nequit, & Chemico examine dat talia producta, quae ex animalium partibus educi per artem conſtat. Gluten ergo, quod in podagricorum ſanguine culpatur, tanquam materia morbi, foret abundantiſſimum in tritico, cujus communis adeo in vita uſus eſt. Lac ipſum, quod toties profuit podagricis, glutinoſum caſeum continet.

Venerem preamaturam, nimis cultam. Videtur communis fuiſſe opinio veterum Medicorum, quod & Venus, vel praematura, vel nimis culta, podagrae cauſam det. Dum cauſas univerſales hujus morbi recenſet *Aëtius* (*y*), dicit: *Generant autem affectionem cruditates coacervatae, & ebrietates, atque his adhuc amplius immoderatus rei venereae uſus*. Imo videtur eunuchos, & impuberes, *Hippocrates* ideo ab hoc morbo liberos pronunciaſſe, quod ad Venerem apti non forent. *Sydenhamus* (*z*), ſe-

(*w*) Liger. Traité de la Goutte pag. 75. 96. &c. (*x*) Flor. Lappon. pag. 155. (*y*) Sermon. XII. cap. 6. pag. 308. (*z*) De Podagra pag. 545.

ſenes plerumque hunc morbum invadere, dixit, licet quandoque etiam aetate florentes corripiat; *quoties ſcilicet infelicia morbi ſemina a parentibus quaſi ex traduce acceperint, vel ſi hoc non fuerit, immodicae veneri praematurius indulſerint.*

Praeterea (*a*) & ſenectae & podagrae inimicam Venerem damnavit. Videantur & illa, quae ad §. 586. ε. habentur de nimiae Veneris noxis; ubi ex *Sanctorio* monebatur, facultates concoctrices a nimio coitu debilitari; unde podagrae origo (§. 1265.) deducitur. Plures vidi, qui a prima pubertate inceperant nimia Venere vires exhaurire, ante trigeſimum aetatis annum jam miſerrime podagricos, omnem fere pedum & manuum uſum amiſiſſe, licet ſaniſſimis nati parentibus ſobrie ſatis vixerint in reliquis.

Durum ergo videtur, ex numero cauſarum podagrae expungere Veneris abuſum, ut Celebris author ſtatuit (*b*), cum unicam morbi cauſam, mucilaginem nempe, ponere voluit, reliquis omnibus rejectis. Verum quidem eſt, ſaepe plures in hoc morbo cauſas concurrere, nec rarum eſſe, ut Veneri indulgentes etiam Baccho litent; unde Bacchi & Veneris filia ſalutatur a poëtis podagra:

Λυσιμελοῦς Βάκχου καὶ λυσιμελοῦς Ἀφροδίτης
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς Ποδάγρα:

Interim tamen & ſingulae ex his cauſis podagrae producendae videntur ſufficere. In Italia podagrici nimiam Venerem, in aliis regionibus ingluviem & crapulam, accuſant, quandoque & plures utroque modo ſe corpus enervaſſe dolent,

Corpus magnum, craſſum, plenum. Talis enim corporis habitus ſolet eſſe in illis, qui opiparo utuntur victu, & ſtrenuis compotationibus delectantur; imprimis, ſi ſimul corpus non ſatis exerceant. Quamdiu enim equitatione, venatu, aliisve modis, corpus valide movent, licet genio nimis indulgeant, adhuc ſatis commoda ſanitate fruuntur: ubi autem ingraveſcens aetas vires corporis & agilitatem minuit, nec vivendi normam emendaverint, ſaepe hic morbus aggredi ſolet (*c*). Unde & *Caelius Aurelius Aurelianus* (*d*) inter cauſas podagrae recenſuit *repentinam deſertionem ſolitae exercitationis*. Interim, uti optime monuit *Sydenhamus*, non omnes podagrici repletum corpus habent; nam & macilenti quandoque corripiuntur eodem malo, ſed rarius tamen. Illi, qui ex praematura & nimia Venere in podagram incidunt, plerumque ſunt admodum macilenti & exhauſti. Imo & dolorum acerbitate, ſi exquiſita podagra diuturnis paroxyſmis ſaeviat, ſaepe omnino emaciantur.

(*a*) Ibidem pag. 590. (*b*) Liger. Traité de la Goutte pag. 46. & 188.
(*c*) Sydenham. de Podagra pag. 545. (*d*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 558.

Acidorum uſum nimium. Quaenam noxae a vinorum acidulorum uſu nimio metuendae ſint, paulo ante dictum fuit. Solebat hac occaſione auditoribus ſuis narrare Celeberrimus auctor, quod Medicus *Helmontii* opinionibus penitus, addictus, ſpiritum ſulphuris per campanam ſumſerit quotidie, & quidem majori copia (vitam enim longaevam, & ab omni contagio immunitatem, ſperabat ab hoc remedio) incideritque in podagram, a qua tamen uſu diuturno ſalis volatilis alcalini emerſit.

Pedes ſudantes, ſubito refrigeratos &c. Poſtea patebit, praeter liquidorum vitia in hoc morbo etiam culpari nimiam vaſculorum anguſtiam, & rigiditatem. Haec eſt praecipua cauſa, quare inferioris ſortis homines quandoque laborent podagra; licet res anguſta domi illis ſatis ſuperque ſobrietatem ſuadeat, & cogantur quotidiano labore corpus exercere, ut ſibi ſuisque victum parent. Illi, qui apud Batavos ceſpitibus effodiendis victum quaerunt, totos ſaepe dies pedes aquae immerſos habere coguntur (idem & piſcatoribus contingit); ocreis quidem pedes muniunt, nec tamen ſic omnem humiditatem arcere poſſunt; ſolent hi ſaepe madidos pedes igni aſſidentes exſiccare; unde rigiditas ſolidis partibus naſcitur; & niſi oleo fricarent ocreas, illae ſic exſiccatae fierent rigidae, & uſibus ineptae penitus. Venatores, dum omnes tempeſtatum injurias ſpernunt, vel in paludoſis locis diu manere coguntur, pedibus luto vel & ſtagno immerſis, ab eadem cauſa peſſimam diſpoſitionem pedibus inducunt, rigidis redditis ligamentis & tendinibus, & ideo quandoque podagrici fiunt. Omnium autem maxime, ſi una vel plures ex cauſis enumeratis ſimul concurrant, quae acrimoniam & tenacitatem morboſam liquidis inducere valent.

Haereditatem in ſeros nepotes &c. Haereditariam podagram eſſe, omnes Medici ſatis unanimiter teſtantur, & vidi plures tales, in quibus nulla alia cauſa culpari ullo modo poterat, praeter labem haereditariam: ſobriè enim, caſtè, & moderatae, vixerant; & tamen, in adoleſcentia jam, morbi inſultum paſſi fuerant. Inter illos & ſapientem virum novi, qui, ſciens per plures generationes in propria familia morbum hunc propagatum fuiſſe, coelibem elegit vitam, ne poſteritati traderet infeſtum malum. Dum haereditariam podagram conſiderabat *Helmontius* (e), dixit: *Eſt ergo Podagrae character in ſemine, tanquam vita prima, cum determinatione ſilentii, ut dormiat uſque in paroxyſmum primum, velut hirundo, tota hyeme. Virtus ergo formativa in ſemine nondum defectum ſuum ſentit ob crimen materialis indiſpoſitionis. Character ſiquidem in ſemine non natus eſt generare ſuam Podagram ante ſui maturitatem, quae characteris maturitas non niſi in nepote ſubinde expli-*

(e) In Capitulo: *Volupe vivent. Morbus.* N°. 8. pag. 313.

explicatur. Dum peritus Medicus noverat, hunc morbum in familia ſua haereditarium eſſe, jam a prima aetate attentus latentis hoſtis inſidias metuebat; nec fefellit eventus (*f*); nam podagra correptus fuit; ſed & ſimul oſtendit ſuo exemplo, non omnino deſperandum eſſe de cura podagrae haereditariae. Videantur & illa, quae de morbis haereditariis ad §. 1075. 1. dicta fuerunt.

Contagium. Illa, quae in morbis obſervantur, videntur evincere, quod morbi, qui cauſis manifeſtis originem ſuam debent, ſic mutent corpus humanum & omnes humores, ut poſtea talis aeger per contagium propaget morbum, quem non ex contagio, ſed per manifeſtas atque obvias cauſas, acquiſiverat: ita quidem, ut per hoc contagium inficiantur ſaniſſimi homines, qui non obnoxii fuerant cauſis manifeſtis, quae in priore aegro morbum produxerant. Sic dyſenteria, a manifeſtis cauſis nata, poſtea per contagium propagatur. Antea ad §. 1133. 1134. dictum fuit, in quibuſdam animalibus abſque contagio rabiem naſci, & tamen morbum ſic natum per contagium propagari quam facillime. Pluribus de hac re dicendum erit ad §. 1381., ubi de variolarum contagio agetur. Interim ex his ſatis conſtare videtur, contagium naſci poſſe in humano corpore illo tempore, dum morbus adeſt abſque contagio natus, & ſic poſtea inſici alios. Non ergo repugnat analogiae, quod idem in podagra fieri poſſit, praecipue cum quaedam obſervationes hoc confirmare videantur. *Canis podagra laboranti ad pedes dormit: hic qui paulo ante mortem dolore praeoptabat, podagra liber irridet in gyros verſum canem, latratu ſuo dolorem, quem attraxit, ejulantem* (*g*). Memoriae tradidit *Joh. Bapt. Werloſchnigg.* (*h*), quod duos noverit, quorum unus podagra laborantis ocreas dono accepit, alter ſimili miaſmate affectas in foro ſcrutario ſibi comparavit; ambo, paulo poſt indutis ocreis, crudeliſſimos podagrae cruciatus paſſi fuerunt. Narrat *Helmontius* (*i*), matronam nobilem ſibi notam eſſe, quae, quoties remiſſo paroxyſmi podagrici dolore inſideret ſedili, quo frater ejus olim, & in alia urbe, podagricus ſedere ſolitus fuerat, mox dolores recrudeſcere dolebat, licet non ſuſpicaretur ullo modo, hanc cauſam eſſe, cur per multos menſes ſine remiſſione laboraret. Addit tamen, alium podagricum abſque noxa uſum fuiſſe eodem ſedili; unde concludit: *Fratris jam mortui mumiam ſedem contagio ſuſpectam merito reddidiſſe, quae ſorori, & non alteri podagrico, fluxus illos ſecus quieturos moveret, trans omnes veſtes penetrans.*

Obſervatum fuit aliquoties, uxores ſaniſſimas, dum die noctuque maritorum podagricorum curam gerebant, eodem morbo poſtea laboraviſſe, licet

(*f*) Coſte Traité pratique ſur la Goute, Préface. (*g*) Kaau Perſpiratio dicta Hippocrat. pag. 216. 217. Boyle de Util. Philoſ. experim. pag. 291. (*h*) Miſcell. Curioſ. Decur. 3. ann. 9. & 10. pag. 40.
(*i*) In Capitulo: *de Magnetica vulnerum curatione*. pag. 599.

licet & multae aliae, quae eodem officio ſtrenue perfungebantur, immunes manſerint.

Ex dictis tamen videtur concludi poſſe, podagram, imprimis inveteratam, non carere omni contagii ſuſpicione, adeoque prudentiam dictare, ut illud caveatur.

§. 1256. TEmpus, aetas, & reliqua vice cauſae fungentia (1255.), tum & phaenomena, initium, progreſſus, effectus, finis hujus morbi; ſimul comprehenſa, cauſas medicas hujus mali demonſtrant.

Diverſae cauſae enumeratae fuerunt, a quibus podagra producitur; ſed & ſimul monitum fuit, quod morbus ſemper idem ſit, a quacumque demum cauſa oriatur. A diverſis ergo cauſis incipit naſci degenerans in quadam humorum noſtrorum parte indoles, quae certo tempore creſcit, & accumulata ſe manifeſtat circa extrema artuum inferiorum, ſi regularis morbus ſit, de quo primo agendum eſt, ut melius intelligi poſſit podagrae indoles. Poſtea enim recenſebuntur anomala illa ſymptomata, quae contingunt, ubi turbatur morbi decurſus, & materiae morboſae depoſitio verſus extrema corporis impeditur. Si enim quis primo podagrae paroxyſmo defunctus fuerit, qui fere ſemper brevior eſſe ſolet, redit priſtina agilitas articulis antea dolentibus, & integra omnino apparet ſanitas. Dum autem eaedem cauſae pergunt agere, ſimilis degeneratio ſequitur, quae tamen non ilico functiones turbat, ſed ſenſim accumulata denuo deponitur ad eadem loca, ſimilem dolorem excitat, & manet, donec blando madore partis dolentis diſſipetur de corpore illud, quod morbum fecerat. Haec autem accumulatio materiae morboſae celerius vel tardius fit, prout cauſae morbi validiores vel debiliores fuerint: hinc aliquoties contingit, ut primum paroxyſmum paſſi aegri, dum cauſas morbi ſollicite vitant, ſatis diu vivant immunes. Novi, qui totum biennium, imo & triennium, vivebant ſani, antequam rediret paroxyſmus. Cum autem materies morboſa, jam haerens in parte affecta, ſic attenuetur, ut blanda diaphoreſi diſſipari poſſit, videtur ſatis probabile, partem ejuſdem intervallo inter binos paroxyſmos medio difflari de corpore. Obſervatur enim, aeſtivos calores prodeſſe podagricis, frigidam tempeſtatem nocere. Obſervavit *Sydenhamus* (*k*), veteranos podagricos fere per integrum annum vexari morbo, *demptis duobus vel tribus menſibus calidioribus atque aeſtivis*. Monet, paroxyſmum non valedicere ſenioribus, niſi poſt bimeſtre ſpatium: *iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora, jam fractiores ſunt,*

(*k*) De Podagra pag. 549. 551.

ſunt, non prius valedicit, quam aeſtas jam adultior illam fugaverit.

Unde haec conſiderans *Helmontius* (*l*) illam humorum degenerationem dixit podagram, dolorem autem eſſe hujus degenerationis productum. *In digito namque non eſt Podagra: at duntaxat pomum, ſive fructus radicis. Ideoque etſi digitum abſcideris, non proinde Podagram ſanaveris. Itaque non quod dolet, quodque tumet, vel ardet, Podagra eſt, ſed hujus ſunt producta; neque enim per pilam bombardae ſublato pede, ablata eſt podagra, ſive Arthritis*. Tota enim curatio hujus morbi, uti poſtea patebit, in eo conſiſtit, ut bono victu, & corporis ſalubri exercitio, ſimulque ſollicita evitatione manifeſtarum cauſarum, vitetur illa humorum degeneratio, & ſi quid jam degenerare inceperit, illud prudenter ſubducatur de corpore, antequam ad artus deponatur.

Unde etiam intelligitur, cur primus dolentis morbi acceſſus inopinatus veniat aegris, quamvis ſatis conſcii ſint, magnos ſe in diaeta errores commiſiſſe; quod graphice deſcribit *Lucianus* (*m*), ubi recenſet illa, quae contigerant *Ocypo*, dum podagra corripiebatur; qui, morbum excuſare volens, a lucta, curſu, percuſſione, dolorem pedis natum eſſe pertinaciter affirmabat. Verum ſenex, qui ejus educationi praefuit, Medicum monet:

Mendacia tibi dicta, quaeque dicta ſunt.
Nec enim luctamve ſeu curſum, quod indicat
Exercens ictus eſt: at hoc mihi credito:
Probe quidem valens primo venit domum,
Bene tum ſaturatus, affatim potus, miſer
In lectulo jacens ſomnum ſolus capit.
Tum nocte, ſomno excuſſus, exclamat ſubito,
Divinitus velut ictus: & cuncti timent:
Dixitque, vae mihi! unde tanta vis mali!
Deuſne quis pedem tenens extra rapis? &c.
Sed quae modo dicebat, finxit omnia,
Dum dira morbi diſſimulat myſteria.

Ubi autem repetitis paroxyſmis ingraveſcit morbus, tunc quaedam obſervantur in corpore, ex quibus Medici, imo & ſaepe ipſi aegri, propriis aerumnis edocti, praeſagire noverunt, materiam morboſam accumulatam adeſſe jam, & ſic diſponi, ut brevi in artus detonet. De his autem ſignis dicetur ſequenti paragrapho.

§. 1257.

(*l*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus*. pag. 313. 315.
(*m*) In Tragopod. Tom. III. pag. 670.

§. 1257. REpetitos enim ejus, latentis diu, in ſemine nondum germinante, paroxyſmos praecedit cruditas, ructus, gravitas, torpor flatulentus, alvus adſtrictior, febricula, ſudor pedum ſolitus interceptus, horum varices, anni tempeſtas, mutatio coeli.

Dum conſiderabat *Helmontius* (*n*) podagram, *ſive per parentum ſemina labatur in haeredes, ſive demum proprio vivendi errore contrahatur, unius & ejusdem ſpeciei eſſe, cum omni proprietate illum ſtipante*, mirabatur imprimis, quod *Podagrae character eſſet in ſemine, tanquam vita prima, cum determinatione ſilentii, ut dormiat uſque in paroxyſmum primum, velut hirundo tota hyeme*. Adeoque illud, quod podagram produceret poſt multos annos, latebat diu in corpore, nullis ſe manifeſtans ſignis. Podagrae ſemen aderat, ſed nondum germinabat. Simile contingit intervallo inter paroxyſmos medio, quod ſaepe ſatis longum eſt: recte tunc valent ſatis, donec infauſtum illud ſemen germinare demum incipiat, & novum minitetur paroxyſmum. *Verum illo tempore Podagrici* (*o*) *primum agitantur in praecordiis, & tam internas potuum atque ciborum, quam externas aëris viciſſitudines, ſentiunt: imo & ſaepe has futuras praeſagiunt. Quare patiuntur febriles motus primum &c.* Et alio in loco (*p*) dicit: *Hactenus namque nec antiqua medullitus radicata podagra, e ſinubus inſiti ſpiritus vitalis, quibus ſigillata eſt, erumpit, quin ante ſui acceſſum infeſtet circa os ſtomachi, totalemque inde integri diſpoſitionem violet, concitetque: quam adventantem podagram quaedam praecedens febricula plerumque prodit*: his ſimilia pluribus aliis locis memorat.

Nunquam autem accuratius morbus deſcribitur, quam a Medicis, qui illum paſſi ſunt. *Sydenhamus* (*q*) per multos annos podagricus, & in morborum decurſu obſervando attentiſſimus, fatetur quidem, quod derepente ingruat paroxyſmus, *niſi quod ventriculi cruditate, atque ἀπεψία, ad ſeptimanas aliquot aeger laboraverit; corporis quoque intumeſcentia quaſi ventoſa & gravitate, quae indies augetur, donec tandem detonet Paroxyſmus; quem paucis diebus praeit torpor, & quaſi flatuum deſcenſus per femorum carnes, cum affectione σπασμώδει tum etiam pridie paroxyſmi appetitus voracior, non tamen naturalis*.

Similia his leguntur apud alium auctorem (*r*), qui podagra haereditaria laboravit, & obſervavit, lacrymas copioſas, involuntarias, acres, depluere, dum inſtat paroxyſmus; uti &, quod urinae per plures dies prodeant pallidae, aut & ſubturbidae, fere inſtar potus, quem limonatum

(*n*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus* pag. 313. (*o*) Ibidem pag. 315. (*p*) In Capitulo: *In verbis, herbis, & lapidibus, &c.* pag. 465. (*q*) De Podagra pag. 546. (*r*) La Colle Traité Pratique ſur la Goute pag. 58. &c.

tum vocare ſolent. Simul monet, tanto ſeveriorem futurum paroxyſmum, quo diutius haec ſigna praeceſſerint, & levari citius morbum, ſi urinae flavam, vel rubram, hypoſtaſin magna copia depoſuerint.

Conſtans autem videtur fuiſſe ſemper morbi hujus decurſus; nam pleraque haec ſigna jam apud *Caelium Aurelianum* leguntur (*s*): *Sequitur autem paſſione articulari tentatos torpor, atque formicatio eorum articulorum, qui tanguntur, & difficilis flexio, atque rurſum extentio: item gravedo, & vacandi dulcedo, & ad parvum motum vehemens labor, atque dormientibus ſenſus quidam reſonantium articulorum, & cum de ſomno ſurrexerint, veluti ſaltu earundem partium afficiuntur: tum horror, vel rigor, atque tremor, ſine ulla ratione, partium ſequuntur. Dehinc cum paſſio ſe extollere coeperit, in podagricis dolor alterius pedis &c.* Non meminit quidem cruditatis in primis viis, & ructuum; verum haec per aliquot ſeptimanas praecedunt quandoque paroxyſmum, ut monuit *Sydenhamus*, & videtur *Aurelianus* jamjam invaſuri morbi ſigna notare.

Sudor pedum ſolitus interceptus. In ſanis hominibus pedes ſudant frequenter, & praecipue olidus ſpiſſior ſudor in digitorum pedis interſtitiis obſervatur, qui collectus inſpiſſatus ſordes mali odoris relinquit, imprimis in illis, qui corporis munditiem parum curant. *Norunt podagrici plures, ſibi inſtantem acceſſum praedicere, ex mutato excremento intra pedis digitos naſcente* (*t*). Teſtatur & *Hoffmannus* (*u*), ſaepe ſe obſervaſſe, *ſudoris conſueti intermiſſionem, notabilemque perſpirationis, quae ex induſiis inſpectis cognoſcitur, atque excrementorum inter pedis digitos defectionem, imminentem deſignare paroxyſmum*. Econtra decreſcit dolor cum madore pedum, & finitur diaphoreſi, uti poſtea ad §. 1261. dicetur. Conſtrictis enim vaſis retinentur excernenda, & iiſdem denuo laxatis exeunt illa, quae retenta hactenus fuerant.

Horum varices. Omnis cauſa, quae obſtaculum ponit ſanguini venoſo refluenti verſus cor, producit majorem venarum diſtentionem a ſanguine accumulato; hinc in gravidis, dum uterus diſtentus venas iliacas comprimit, toties venae varicoſae fiunt in cruribus, & niſi leni faſciarum compreſſione firmentur, poſtea tota vita ſaepe enormiter diſtentae manent. Idem etiam frequenter contingit in textoribus, & aliis opificibus, qui pendula crura toto die habent, dum tamen valido motu muſculari inferiorum partium frui non poſſunt; uti etiam in illis, quorum munus poſtulat, ut quotidie diu erecti ſtare debeant; tunc enim humores venoſi difficillime contra nixum gravitatis aſcendere poſſunt; hinc tales, imprimis aetate ingraveſcente, tumidos pedes habent, & venas varicoſas. Verum quidem eſt, copioſas valvulas adeſſe in venis

(*s*) Morbor. Chronicor. Lib. V. cap. 2. pag. 558.
(*t*) Helmont. in Capitulo: *Volupe viventium morbus* N. 19. pag. 314.
(*u*) Medic. Rat. Syſtem. Tom. IV. part. II. ſect. 2. cap. 11. pag. 515.

nis artuum inferiorum, quae impediunt, ne tota ſanguinis columna in venis premat inferiorem partem canalis; ſed tamen requiritur ſanguinis aſcendentis impetus ſufficiens, ut valvulas conniventes elevare poſſit; qui ſi deſit, tunc inter binas valvularum ſeries ſanguis colligitur, venam dilatat, & nodoſi varices fiunt.

Cum autem impetus ſanguinis arterioſi moveat ſanguinem in venas ex arteriis pulſum, & ex ſiccitate pedum vix amplius perſpirantium pateat, motum arterioſi liquidi minutum eſſe; ſequitur neceſſario, retardari & motum ſanguinis venoſi, adeoque venas tumere debere. Accedit, quod motus muſcularis debilis ſit in podagricis, imprimis ſi jam diu hunc morbum paſſi fuerint: notum enim eſt, muſculos adjacere venis ubique, dum arteriae profundius haerent, ut nempe a turgentibus muſculis, dum agunt, premantur venae, & ſic motus ſanguinis venoſi augeatur. Unde etiam contingit, ut illi, qui in vigore aetatis ſunt, neque per repetitos paroxyſmos agilitatem pedum perdiderunt, longe minus diſtentas venas habeant. Paroxyſmi autem tempore, dum ingens dolor abſolutam quietem imperat, venae tument.

Inde etiam videtur intelligi ratio, quare veteres Medici ſanguinis miſſionem imperaverint. Videbant enim turgidas venas, dum aegri de urente calore conquerebantur; praecipue ſi ſimul ruberet pars affecta. Teſtatur *Aëtius* (*w*), ſe hoc feciſſe: *Quod ſi vero manus dextra dolore infeſtetur, venam in dextro crure ſecamus, juxta talos, aut poplitem, aut plantam pedis: poſt ſectam vero venam, ſi dolores adhuc perſeverent, & fortis tenſio ſit in affecto membro, ſaepe in ipſo inflammato crure vena inciſa, & multo ſanguine detracto, liberavi hominem ab omni dolore*. De venae ſectione autem in podagra curanda, dicendum erit §. 1270.

Cum autem viderent venas adeo turgidas, & ſanguinis circulum ignorarent, videntur fuiſſe in illa opinione, per venas fluere in partem affectam illud, quod morbum faciebat; & hinc ſuaſerunt, ut exſcinderentur venae, ſicque interciperetur humoris morboſi affluxus. Sic *Rufus* (*x*) operae pretium credidit, etiam alios auxiliorum modos excogitare in difficili hoc morbo curando; & ſuadet ſequentia: *Si igitur quis venas veluti in varicibus exſcindat multitudo ſanguinis non amplius inflammationem facere, quemadmodum antea conſuevit, poteſt. Atque id imprimis in ſanguinea podagra conducet*. Hodie novimus, per venas nihil influere in partes, ſed per illas humores redire ad cor. Cum autem materialis cauſa podagrae non generetur in pede, ſed aliunde adveniens in pedem deponatur, &, ſi impediatur illa depoſitio, ad alia loca diſpergatur, nemo facile ſuadebit crudelem hanc operationem (*y*), quam quidem animoſe

(*w*) Sermon. XII. cap. 23. pag. 316. (*x*) Ibidem cap. 24.
(*y*) Vide Celſum Lib. VII. cap. 31. pag. 495.

moſe tulit *Ille, qui dum varices exſecandas praeberet, legere librum perſeveravit* (z). Tamen *C. Marius*, varices in utroque crure cum haberet, ſecandas eas Medico praebuit: alteriusque ſectionem ſolutus abſque ullo gemitu, & ne contractis quidem ſuperciliis, ſuſtinuit: ad alterum tranſeuntem inhibuit; non eſſe inquiens remedium iſto dignum dolore (*a*).

Animi tempeſtas, mutatio coeli. Antea ad §. 1254. dictum fuit, quod podagra vere, & autumno, ſoleat quam maxime reverti. Verum hoc tempore ſolent magnae & ſubitae tempeſtatum mutationes contingere. Interim tamen non adeo limitatum hoc tempus videtur: *Sydenhamus* [*b*] enim, qui tanta cum cura hunc morbum obſervavit, dum regularem podagram deſcribit, dicit, morbum Januario exeunte, aut incipiente Februario, derepente ingruere. Alius Medicus (*c*) fatetur quidem, ut plurimum paroxyſmum podagrae excitari hyeme vel autumno, ſic tamen, ut in ſe ipſo & millenis aliis viderit, quovis anni tempore renovari dolores, qui in quibusdam redibant trimeſtri ſemper intervallo. Imo noverat quosdam, qui media aeſtate corripiebantur, & vix liberabantur ante autumnum, quod forte rarius contingit; cum plerumque podagrici aeſtivis menſibus melius ſe habere ſoleant; uti & obſervaſſe videtur *Caelius Aurelianus* (*d*), qui ſic habet: *Nec non temporibus certis naſci, item magis aſperari, videtur, ut primo verno, ſecundo autumno, tertio hyeme, aeſtate vero difficile*. Simul notandum eſt, quod non exſpectatum paroxyſmum accerſere poſſint, alieno etiam anni tempore, illa, quae ſequenti paragrapho enumerantur.

§. 1258. Accelerat, & inexſpectatos accerſit vitium quodcunque admiſſum in ſex rebus non naturalibus, unde cruditas oritur; hinc venus immoderata; lucubratio; pergraecatio; aſparagorum, lardi, & ſimilium, comeſtio; defatigatio; animi affectus; purgatio medica alvi ſola; aër humidus, frigidus, procelloſus; haec adeo podagricis inimica.

Antea ad §. 1255. dictum fuit, diaetae vitia inter podagrae cauſas merito numerari: ſimul conſtitit, accumulari tempore inter paroxyſmos medio materiam morboſam, quae detonabit in artus; adeoque mirum non eſt, ſi, vitio admiſſo in ſex rerum non naturalium uſu, augeatur cruditas, etiam accelerari paroxyſmum. Uti etiam *Araeteus* (*e*) monuit: *Si diſcrimen evaſerint, tanquam ab inferis elapſi, laxiorem vitam degunt &c.*:

(*z*) Senec. Epiſt. 78. pag. 532. (*a*) Plutarch. Apothegm. Tom. II. pag. 202. (*b*) De Podagra pag. 546. (*c*) Coſte Traité Pratique ſur la Goute pag. 59. [*d*] Morb. Chron. Lib. V. cap. 2. pag. 558. (*e*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 12. pag. 67.

&c.: idcirco, tanquam mortem rurſus ſubituri, licentioſe praeſenti vita fruuntur. Imo ſolent Medicos ſalſe ridere, dum illis vivendi normam praeſcribere volunt. Podagricus [*f*] monebatur a Medicis, ut a ſale & fumo induratis carnibus abſtineret: obedire autem noluit, dicens, ſe ſperare ingens animi ſolamen, ſi media inter podagrae tormenta poſſet incuſare haec edulia, illisque maledicere. Unde & *Galenus* [*g*] curam morbi ſperabat in his, qui deinceps moderate vivere vellent. *Intemperantes enim, vinoſosque, & ventri ac gulae deditos, neque purgatione, neque ſanguinis miſſione, magnopere adjuveris; nam per vitae intemperantiam crudorum humorum copiam ocyſſime colligunt. Verum his ne manum quidem admovere tentandum eſt*.

Praeterea ſubita mutatio quaevis in diaeta, licet in melius, ſaepe paroxyſmum accerſit. Monet enim *Sydenhamus* [*h*] nocere, *ſi edaces fuerint, & liquores ſpirituoſos immoderatius hauſerint, poſtea derepente ad liquores tenues, & refrigerantes, ſe contulerint*. Mutatur enim inde ſubito corpus, & ſi materies podagrica praeſto ſit, ſolet brevi tunc paroxysmus ſequi. Plures podagrici, dum a dolore liberi ſunt, appetitu ſatis vigent, ſed dum dolent, ſaepe omnia oblata faſtidiunt. In quibusdam ciborum nauſea ſolet praecedere ingruentem paroxyſmum. Raro obſervatur juncta articulari dolori fames canina; quam vidit in eminentiſſimo podagrico *Celebris Hahn* [*i*] adeo acrem, *ut niſi ad primam clamantis cibum vocem accurrerent ſervi, cibum adportantes, illico vomituritione ingratiſſima afficeretur aeger, ſpaſmo gulam tamdiu torquente, uſque dum proritatus eſurie ventriculus pituitam & bilem cum impetu eructaret*.

Obſervatur toties, podagricos ſaevo corripi paroxyſmo, poſtquam genio indulgentes bacchanalia celebrarunt; praecipue ſi, ut fieri tunc ſolet, in ſeram noctem vigilaverint pergraecantes. *Ocypus*, bene paſtus, affatim potus, dum in lectulo jacet, ſubito corripitur podagra (*k*).

Venus immoderata. De hac dictum fuit ad §. 1255. Interim obſervatur, plures podagricos magis prurire in venerem, dum acceſſus in procinctu eſt.

Lucubratio &c. Quantum haec faveant podagrae excitandae, pariter dictum fuit ad §. 1255. Inſignem novi Mathematicum, cui haereditarius morbus erat, & qui ſemper ſobrie & caſte vixerat, acceleraſſe paroxysmum, dum difficili problemati enodando ſe applicuerat diu. In illo enim podagra ſatis regularis erat, ſtatuto fere tempore bis in anno invadens.

Aſparagorum, lardi, & ſimilium, comeſtio. Aſparagi, gratum

(*f*) Eſſays de Montagne Tom. I. pag. 18. (*g*) De Curandi Ratione per Venae Sect. cap. 7. Charter. Tom. X. pag. 436. (*h*) De Podagra pag. 545. (*i*) Hiſtor. Podagr. Eminentiſſ. &c. pag. 4. (*k*) Lucian. Tom. III. pag. 670.

tum adeo in menſis verno tempore ferculum, habent illud ſingulare, ut parva etiam copia guſtati intra unum alterumve horae minutum urinam inficiant foetore ſingulari, & quaſi ſubputrido; unde *Helmontius* [*l*] dixit: *Sic aſparagus foetet in lotio, quatenus putredo aliqua ſibi adnata eundem in exilium feſtinat.* Ille autem odor, qui poſt eſum aſparagorum in urina percipitur, omnino diſtinctus eſt a proprio odore aſparagorum, & crudorum, & coctorum; quod imprimis ideo notari meretur, quia allium v. g. ſuo odore inficit urinam. Unde manifeſtum eſt, mutari urinam ab aſparagis, & quidem brevi admodum tempore; hinc penetrabilis admodum aſparagorum vis patet; & videntur ob hanc cauſam radices hujus plantae recenſeri in numero *quinque radicum aperientium* in officinis. Certum eſt, quod a ſanis hominibus larga etiam copia comedantur aſparagi abſque ulla noxa. In podagricis tamen quibusdam obſervatum fuit, largiorem uſum paroxyſmum acceleraſſe. An penetrabili ſua virtute movet, & in actum deducit, materiam morboſam, hactenus ſilentem? Certe *Trallianus* (*m*) *braſſicam*, *naſturtium*, *erucam*, *porrum*, *allium*, tanquam inimica damnavit in hoc morbo. Verum & haec urinae alienum odorem conciliant. Pariter damnavit & omnia pinguia, quia ab illis facillime cruditas oritur, & non niſi a robuſtis, & valido labore corpus exercentibus, bene digeri poſſunt, ſi majori copia aſſumantur; imprimis autem lardum: de horum omnium noxis antea ad §. 196. in cura vulnerum dictum fuit.

Defatigatio. Antea, ubi §. 586. de febrium cauſis agebatur, conſtitit, a ſolo corporis motu nimio acutiſſimas accendi poſſe febres, praecipue in illis, qui validis corporis motibus non ſunt aſſueti. Unde patet, aucta per motum corporis circulationis velocitate, agitari omnia; adeoque & materiem morboſam; dum ſimul a fatigatione nimia dolentes pedes faciunt; ut facilius metaſtaſis verſus artus inferiores fiat. Ob hanc cauſam ſollicite inculcat *Sydenhamus* (*n*), qui exercitium quotidianum ſummopere podagricis commendabat: *Hoc vero exercitium vehemens non ſit, oportet; tale vero, quale ſenibus competit, qui podagrae ſubjecta ſunt magis uſitata. Motus enim corporis juſto vehementior ſpiritus nimium diſſipat, & e conſequenti concoctiones laedit; quando exercitatio moderata & perſeverans eosdem firmet.*

Animi affectus. Adeo facile in iram proni ſunt podagrici, ut *Sydenhamus* (*o*) non dubitaverit dicere de hoc morbo: *Non enim rectius podagrae, quam iracundiae, paroxyſmus omnis dici poteſt.* Cum eruditiſſimo viro diu amicitiam colui, blandae & pacatiſſimae indolis, qui proprio experimento didicerat, paroxyſmum inſtare, dum moroſus ob leviſſimam quamvis cauſam iraſceretur. Neque tantum iracundiae, ſed &

 aliis

(*l*) In Capitulo *Aditus praecluſus* &c. N°. 12. pag. 446. (*m*) Lib. XI. cap. 1. pag. 604. (*n*) De Podagra pag. 589. (*o*) Ibidem pag. 555.

aliis quoque paſſionibus, obnoxios eſſe podagricos, timori, ſollicitudini, aliisque id genus, obſervavit *Sydenhamus* [*p*]; neque reſtitui animo priſtinam tranquillitatem, donec morbus evaneſceret, finito paroxyſmo. Quantas autem turbas animi affectiones poſſint, excitare, alia occaſione in febrium hiſtoria dictum fuit; uti etiam *in Capitulo de morbis oriundis ab exceſſu motus circulatorii*. Pulchre notavit *Ægineta* (*q*), praeëxiſtere in podagricis materiam hactenus quieſcentem, quae a cauſa procatarctica in motum deducitur; adeoque animi affectus, qui miris adeo modis movere valent totum corpus, tanquam cauſae procatarcticae nocere poſſunt. Verum & alias noxas iisdem *Ægineta* adſcribit in hoc morbo, dicens: *Moerores autem, curae, & alii animi affectus, non ſolum movent, ſed ipſi quoque cacochymiam generant, ſive primario, ſive ex contingenti*. Adeoque animi affectus, ſi validi fuerint, poterunt & cauſae proëgumenae, ſive praediſponentis, aeque ac cauſae procatarcticae, ſive excitantis, vices agere.

Niſi autem conſtaret numeroſiſſimis obſervatis, incredibiles mutationes in corpore humano fieri poſſe per ſubitos & validos animi affectus, vix fides haberetur teſtantibus, podagram ab iisdem ſanatam fuiſſe. Sic legitur (*r*) de homine podagrico, ob maledicentiam inſignem pluribus inviſo, quem in ipſo paroxyſmo homo larvatus, ſpectrum ſimulans, lecto eripit, dorſo imponit, ſic onuſtus gradus deſcendit, pedes aegri dolentes gradibus allidit, nulliſque miſeri ejulationibus motus in aream deponit: podagricus, qui antea pedibus nequidem inſiſtere poterat, aufugit, velociter gradus aſcendit, & feneſtris apertis clamore totam viciniam replet. Convaluit homo, nec unquam poſtea correptus podagra fuit. Ducitur ad ſupplicium, capite plectendus, quadragenarius podagricus: advenit inſperatae veniae nuncius; quo ſic affectus fuit, ut, qui exanimis prope omnium membrorum uſu carebat, ſtatim alacri & expedito motu ſe in pedes dederit, annoſque multos poſtea liber ab hoc morbo ſupervixerit (*s*). In acta publica relatus ille caſus omnem fidem mereri videtur.

Purgatio medica alvi ſola. Quid de uſu purgantium remediorum in cura podagrae ſentiendum ſit, poſtea dicetur ad §. 1271. Hic tantum agitur de purgantibus, tanquam ſuſpectis, quod podagrae paroxyſmum, adhuc ſilentem, renovent. Multi Medici fuerunt in hac opinione, partem materiae morboſae, paulo poſt deponendae in artus, poſſe tolli purgantibus remediis, ita ut paroxyſmus lenior ſequatur; imprimis, cum a diaetae vitiis, quibus cruditas debetur, exaſperetur ſaepius morbus. Junioribus Medicis pro axiomate practico commendavit *Hoffmannus* (*t*), *mitiores ſemper dolores evadere, in quocumque etiam loco exiſtant, ſi prima regio*

(*p*) Ibidem. (*q*) Lib. III. cap. 78. pag. 57. (*r*) Hildan. Oper. omn. pag. 993. (*s*) Ibidem pag. 59. (*t*) Medic. Rat. & Syſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. II. cap. 11. pag. 529.

regio prius ſordibus ſuis, ante uſum aliorum medicamentorum, fuerit repurgata. Imo teſtatur, quod in ſe ipſo, ſtatim ſub initio doloris, inſigni cum fructu expertus fuerit purgantis remedii efficaciam: verum potiſſimum hoc fecit ſcopo liberandi primas vias a faecibus alvinis, & collectis in duodeno, inteſtinorumque reliquo canali vitioſis humoribus; ſed praecipue laudat in hunc uſum clyſteres emollientes, rhabarbarum, mannam, cremorem tartari; quae non magnas turbas excitant in corpore. *Sydenhamus* (*u*) tamen, magnae auctoritatis certe in hoc morbo, dicit, ſe perſuaſiſſimum eſſe, omnem catharſin, tam per lenientia, quam per fortiora medicamenta, nocere, ſive tempore paroxyſmi, ſive intervallo inter binos paroxyſmos medio, ſumantur. Dicit enim: *Etenim tam mei ipſius, quam aliorum, periculo compertiſſimum habeo, catharſin, quovis horum temporum adminiſtratam, ita parum votis reſpondiſſe, ut malum, quod debuerat averruncare atque avertere, accerſeret.*

Poſtea tamen, dum mictu ſanguineo ob renum calculum laboraret, inſigni cum levamine uſus fuit *Manna*; veſperi ſumto laudano liquido, ut turbas a purgante remedio excitatas compeſceret, ſicque praecaveret podagrae recidivam (*w*). Fatetur autem, hanc methodum feliciter ſibi ceſſiſſe; adeoque ſtatuit, podagricis, purgantia exhiberi quidem tali methodo poſſe, ſi tale ſymptoma illud poſceret; interim tamen manet in eadem opinione, purgantia podagricis non prodeſſe. Unde *Podagra* apud *Lucianum* (*x*) monet podagricos, quod iracundior occurrit illis, qui purgabantur epoto medicamento ſacro; *Hiera Picra* nempe; quae tota fere *aloë* conſtat.

Aër humidus, frigidus, &c. Podagrae paroxyſmus ut plurimum recrudeſcit verno & autumnali tempore, quando omnium maximae aëris varietates contingere ſolent. Podagrici levamen percipiunt ab aëre tepido; unde ſollicite dolentes artus tegere ſolent. Imo legitur [*y*], hominem, qui trigeſimo primo aetatis anno miſerrime podagra laboraverat, & manuum pedumque uſum fere omnem perdiderat, in Indias orientales navigaſſe, ut inſigni ibi munere fungeretur; poſt triennium in patriam redux, ſolo aëris calore, abſque ullo alio remedio, perfecte ſanus, a podagra liber vixit. Econtra *Celebris Hahn* [*z*] obſervavit, *ſeptentrionalem ventum provocaſſe morbum, perinde uti mollioris aurae afflatum eundem mitigaſſe.*

Cum autem ab eadem aëris intemperie frequentes ſoleant oriri catarrhi, obſervavit, familiarem eſſe fere omnibus podagricis quandam catarrhorum cum febribus viciſſitudinem. Licet enim podagrici ab epidemicis morbis liberi cenſeantur, tamen *catarrhorum epidemiae podagricis minus*

(*u*) De Podagra pag. 561. (*w*) De Mictu Sanguin. pag. 704. (*x*) Tom. III. pag. 655. (*y*) Heinſius Verhandeling van het Podagra pag. 267. (*z*) Hiſtor. Podagr. Eminentiſſim. &c. pag. 13.

minus parcunt ; quin imo permultis anſa fiunt recrudeſcentis morbi. Quidam etiam per vices vel catarrho laborant, vel articulari morbo [a]. Unde credidit, acre podagricum in catarrhoſa pituita deliteſcere, & ſic una cum catarrhis eliminari de corpore, ſin minus, podagrae cruciatus excitari. Dum incipiente catarrho tenuis humor de naribus ſtillat, ſaepe alae naſi & labium ſuperius inflammantur, & fere eroduntur; ſi depluat per labium in os, ſaporem ſalſum exhibet: humor ille catarrhoſus ex naribus depluens, microſcopio examinatus, plenus apparebat ſpiculis ſalinis (b). Si imprudenter impediatur illius acris catarrhoſi effluxus, peſſima quandoque mala ſequuntur. Sic obſervavit *Williſius* [c], catarrhum fumo ſuccini ſubito exſiccatum, peſſimas feciſſe convulſiones. Patebit autem poſtea ad §. 1273., materiam podagricam, niſi ad ſolita loca defluat, horrenda mala producere.

§. 1259. LOcus, quem primo, quem regularis aggreditur, ſemper pes; hujuſque illae imprimis partes, quas difficillime ſuum pervadit liquidum; ut perioſtea, tendines, nervos, membranas, ligamenta, quae a corde remotiores; & maxime preſſae.

Quamvis, uti antea dictum fuit, pro diverſis partibus, quas morboſa materies occupat, aliud nomen detur morbo, tamen cum a pedibus ſemper incipiat, ſi regularis fuerit, Podagra vocatur ab omnibus; licet poſtea, uti ſequenti paragrapho dicetur, alias plures corporis partes invadat.

Lucianus (d), qui falſe miſeros podagricos riſit, ſed ſimul morbum graphicè deſcripſit, inducit *Podagram* loquentem, dum jamjam meditatur invadere *Ocypum*:

Ego, quam mordet ira (quidni feminam?)
Morſu hunc remordi certo & inſanabili,
Ut eſt ſolenne mihi ferire artum pedis.
Et jam dolor dirus parvum tenet locum,
Soleamque terebrat imam punctionibus:

Dum Medicos binos, qui jactabant arcanum ſe poſſidere remedium, quod pedibus inunctum leniret ſtatim dolores, juſſit poenis, bacchanalium ſuorum comitibus, ut accederent, & mandavit (e):

Tu

(a) Ibidem pag. 21. (b) Haarlemſche Maatſchappy Tom. II. pag. 101. in notis. (c) Pathol. Cereb. pag. 124. (d) Tom. III. pag. 666. (e) Ibidem pag. 661.

—————— *Tu quidem pedum extimas*
Soleas adurito, digitos ad usque pedum;
Tu malleolos invade; Tuque a femoribus
Ad genua ſtilla amaram in intima ſaniem;
Sed vos manuum digitos; agite, conſtringite.

Licet autem omnia ſimul tormenta adhiberet Podagra miſeris, ut cogerentur fateri, *Podagram non deliniri pharmacis, non obſequi;* tamen a pedibus incipit; uti etiam (*f*), dum enumerat partes corporis, quas *adedit, depaſcitur, urit, tenet, inflammat, coquit.*

Miratus fui exactiſſimam podagrae deſcriptionem, quam *Lucianus* dedit, dum illam cum *Sydenhami* obſervatis conferrem [*g*]. Ille enim dum morbi progreſſum deſcribit, dicit: *Eſt, ubi femur occupans ſenſum exhibet quaſi ingentis ponderis appenſi, ſine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, motum omnem inhibens, ut, quaſi clavo tranſacto, lectulo affixum ne latum pilum a loco, in quo eſt, ſe queat dimovere.* Podagra autem apud *Lucianum* non mandat, ut poenae urant femora; ſed jubet, *a femoribus ad genua ſtillare amaram in intima ſaniem;* quod omnino reſpondet *Sydenhami* obſervatis.

Sedem autem mali ſic *Aretaeus* (*h*) definivit: *Initio vero nervi, articulorum vincula, & quaecumque ex oſſibus exorta ſunt, & in oſſa inſeruntur.* Locum autem, ubi dolor podagricus primo ſentiri ſolet, notat: *Magnum pedis digitum dolor occupat; rurſum calcem in priori parte qua nitimur; deinde in concavam ſubit: malleolus autem poſtremus intumeſcit.* Eadem & *Sydenhami* obſervatis confirmantur; nempe primum *dolorem ut plurimum occupare pedis pollicem, quandoque calcaneum, ſuram, aut talum* (*i*). Unde poſtea (*k*) generaliter concluſit, in hoc morbo *pedes eſſe ſedem genuinam peccantis materiae, quae cum alias quaslibet partes occupat, certiſſimum eſt, vel morbi methodum inverſam eſſe, vel corporis vigorem paulatim jam imminutum.*

Si jam conſideremus, partes illas, quae primo dolere ſolent in podagra, eſſe tales, per quorum vaſa difficillime tranſeunt liquida, non improbabilis videbitur ratio, quare a pedibus incipiat morbus. Calceis enim premuntur, totum corporis pondus ſuſtinere debent, frigent ſaepius, madeſcunt, a corde, motus origine, ſunt remotiſſimi, liquida per arterias allata readſcendere debent per venas, contra gravitatis nixum. Omnia haec videntur docere, quod his in locis facile quid haerere & colligi poſſit. Si jam ſimul notetur, hic adeſſe ligamenta nume-

(*f*) Ibidem pag. 652. (*g*) De Podagra pag. 551. (*h*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 65. (*i*) De Podagra pag. 547. (k) Ibidem pag. 550.

meroſa, tendines multos &c.; quae vaſa minus pervia habent, ut docent injectiones anatomicae; patebit, plurima hic concurrere obſtacula liberae humorum circulationi. Accedit, quod ſenibus, vel jam ſeneſcentibus, in quibus multa vaſa occalluerunt, frequentior ſit morbus, inſolens penitus juniori aetati, in qua omnia vaſa pervia ſunt, & facile cedunt humoribus impulſis. Saepe etiam pedes offenduntur, greſſu, ſaltu, lapſu, &c.; a quibus, monuit *Ægineta* (*l*), quidam primum hujus affectus experimentum invenerunt, dum nempe materies morboſa quidem praeſto erat, nunc autem a tali infortunio in actum deducebatur.

Memini, me vidiſſe hominem, qui caſu pedem diſtorſerat cum magno dolore; quo fere ſedato, primus podagrae paroxyſmus ſe manifeſtavit, pertinaciter morbum negante aegro, donec poſt anni circiter ſpatium rediret malum.

Unde non inepte apud *Lucianum* (*m*), dum chorus podagricorum laudes canit divae podagrae, inter alia epitheta, dicitur & ἐπιδεσμοχαρὲς, tanquam ligamenta afficere imprimis amaret.

Novi, ſummos in arte viros, qui certe fallere nollent, nec facile falli poſſunt, per experimenta ſtatuiſſe, quod ligamenta omni carerent ſenſibilitate, & ideo negaſſe, dolores podagricos ibi ſedem habere, ſed in cute & nervis, qui per ſuperficiem internam cutis decurrunt (*n*). Sed & multi, pariter magni nominis viri per experimenta teſtantur, oppoſitam ſententiam ſtabiliri. Certe *Sydenhamus* [*o*], dum proprios cruciatus deſcribit, dicit: *Dolor autem hic, primo remiſſior, gradatim intenditur; idque in ſingulas horas; donec tandem ad apicem pervenerit; ſed ad varietatem oſſiculorum tarſi & metatarſi, quorum ligamenta obſidet, perbelle accommodans, nunc tenſionem violentam, vel ligamentorum iſtorum dilacerationem, nunc morſum canis rodentis, quandoque preſſuram & coarctationem, exprimens: adhaec ita vivum exquiſitumque habet ſenſum, ut nec linteorum ſuperincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concuſſum, ferre valeat.* Vix credo, quod *Sydenhamus* ſibi perſuaderi paſſus fuiſſet, acerrimum illum dolorem in cute ſedem ſuam habere. Praeterea notat (*p*), a minimo motu partis affectae talem excitari dolorem, *qui eo tantum nomine poteſt tolerari, quod confeſtim evaneſcat &c. Dolor enim vehementior non per omnem paroxyſmum extenditur, ſi modo pars affecta omnino quieſcat.*

Si jam ſimul conſideretur, dolentiſſimam obſervari podagram abſque ullo tumore partis affectae, abſque mutato cutis colore; imo tunc lenimen dolorum percipi, dum tumet & rubet cutis [*q*]; quod & confirmat

(*l*) Lib. III. cap. 78. pag. 57. (*m*) Tom. III. pag. 656. (*n*) Haller Diſſertat. ſur les parties irritables & ſenſibles &c. pag. 20. (*o*) De Podagra pag. 547. (*p*) Ibidem pag. 551. (*q*) Ibidem pag. 548. Coſte Traité ſur la Goutte pag. 60.

firmat podagra haereditaria laborans Medicus; nempe, quando dolor ad ſummum gradum pervenit, tunc intumeſcere articulum, cutim inflammari, & ubi ille tumor & inflammatio cutis ſunt in ſummo gradu, tunc dolorem minui, qui tunc potius intenſiſſimus eſſe deberet, ſi ſedes doloris in ſola cute foret, non vero in partibus illis *in textu* enumeratis. Accedit, quod morbus articulorum ſedem occupet, magnam debilitatem relinquat ſaepe poſt finitum paroxyſmum, atque tandem articulorum mobilitatem tollat penitus.

§. 1260. His (1259.) demum obſtructione, infarctu, tumore occluſis; vel materia morbi quacunque vi diſperſa in alia loca, alias aggreditur partes, ita tamen, ut eadem ibidem loca, easdem partes, obſideat (1259.).

In podagra regulari plerumque primis paroxyſmis pedum alteruter affligitur; creſcente morbo, quandoque uterque pes ſimul dolet, *Si materia podagrae generandae apta fuerit copioſior* (r): ut plurimum tamen ſucceſſive pedes aggreditur. Verum cum morbus perverſa medela turbatur, *vel ob diuturniorem morbi pertinaciam, corporis ſubſtantia quaſi in morbi fomitem convertitur, neque par eſt natura eidem, methodo conſueta, eliminando* (s), tunc non tantum pedes, ſed manus, carpos, cubitos, genua, aliasque partes corporis, occupat, & plures quandoque ſimul. Verum & partes, quas morbus infeſtavit ſaepius, miro quandoque modo mutantur, vaſa infarcta manent, premuntur a tumoribus vicinis, ſicque inepta redduntur, ut morboſam materiam recipiant, quae hinc ad alia loca diſpergitur. Unde merito *Araeteus* (t) dixit: *Nam ſi majora membra occupaverit, morbum ipſum capere valentia, organa illa non ſupergreditur*. Caeteroquin per omne corpus vagatur, ſic tamen, ut eadem loca, & partes praecedenti paragrapho enumeratas, occupet praecipue. *Plerumque a pedibus in manus proſilit, neque enim multum refert in pedibusne, an fiat in manibus: quum utrique ejusdem naturae ſint, graciles, excarnes, externo frigori proximi, a calore interno remotiſſimi*. Poſtea monet, incredibile eſſe, quantum malum ſerpat, & recenſet varias partes, quae quandoque afficiuntur: *poſt omnia nares, & aures, & labia, inficiuntur* (*). Haec & *Aëtius* (u) confirmat: *Qui vero extreme ab hac affectione apprehenduntur, his & ſpinae vertebrae, & coſtarum juncturae, & genae, dolent, aliquibus autem & guttur, neque eſt aliqua oſſium connexio, quae ab hac affectione ſit immunis*. Poſtea ad §. 1283. patebit, podagricam materiam, dum impeditur a quacumque cauſa ejus depoſitio ad ſolita loca, ipſa viſcera occupare, & mira ſymptomata producere,

(r) Sydenh. de Podagra pag. 448. (s) Ibidem pag. 550. (t) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 66. (*) Ibidem. (u) Sermon. XII. cap. 6. pag. 308.

re, illaque admodum periculoſa. Unde patet, podagram naturaliter quidem articulos petere, ſed ſi morboſae materiae nimia adſit copia, vel loca ſolita illam recipere nequeant amplius; tunc diſpergi poſſe per omnes corporis partes.

In veteranis podagricis hoc toties obſervatum fuit. Sic obſervavit *Celeberrimus Hahn* (*w*), a manu dextra incepiſſe paroxyſmum; dein cubitus & pes dexter occupabatur: ſimul afficiebatur latus ſiniſtrum, coſtis turgidulis & ſubrubris: porro tranſibat morbus in manum ſiniſtram; & tandem in pedem ejusdem lateris. Sed & ipſa facies phlogoſi repetita perfundebatur, & *Ardor quidam, cum igne lambente comparandus, totum caput exagitabat, moleſto adeo ſenſu, ut vel leviſſima tegumenta jugiter a capite raſo removeret aeger &c. Triceſima ſeptima agebatur dies, qua nuchae tumor & rigor, & calor auctus, & pervigilium, & verticis dolor, ſpaſmusque genu alterius, negotium faciebant*. In alio paroxyſmo a pede dextro incepit malum; poſt ſeptem dies lateris ſiniſtri coſtae affligebantur, cum laeſa reſpiratione, & maxima deglutiendi difficultate; dein dolor aurem ſiniſtram, cubitum, & manum ejusdem lateris, infeſtabat (*x*). Oſſa lingualia in eodem aegro affecta obſervavit cum importuno gulae ſpaſmo deglutitionem turbante, ſed eodem die, dolore manum occupante, gula liberabatur [*y*].

Teſtatur *Platerus* (*z*), quod viderit, nodos calce podagrica turgentes in ipſa auricula creviſſe. Imo, *in mercatore podagrico, diu & miſere afflicto, ex toto corpore, per poros, adeo ut etiam palpebrae oculorum non exemptae fuerint, ejusmodi materiem gypſeam, circa poros cutis mox in tophos mutatam, prodiiſſe, obſervavit*.

Plura his ſimilia & mihi contigit aliquoties obſervare; ſed haec ſufficiunt, ut conſtet, quam late pateat podagrae in corpore dominium, ubi morbus jam altas egit radices. Sequitur, ut conſiderentur illa ſymptomata, quae paroxyſmi tempore aegrum affligunt, & quo ordine haec ſe mutuo excipere ſoleant, denuoque evaneſcere.

§. 1261. DOlor adeſt tenſivus, dilacerans, coarctans, increſcens ſenſim, decreſcens iterum, cum madore, rubore, tumore; finitus diaphoreſi, fotu lecti, pruritu, deſquamatione, vel abiens in cretam, calcemve, vaſa rumpentem, articulorum vincula, formam, motum, uſum, privantem.

Nunquam accuratius morbus aliquis deſcribitur, quam a Medico, qui illum paſſus fuit; praecipue, ſi aſſuetus omnino fuerit, morbos conſiderare,

(*w*) Hiſtor. Podagr. Eminentiſſim. &c. pag. 5. & 6. (*x*) Ibidem pag. 12. (*y*) Ibidem pag. 21. (*z*) Prax. Medic. Tom. II. pag. 598.

rare, non perfunctorie aut raptim, ſed omni cum attentione. Haec fuit ratio, quare *Sydenhami Tractatus de Podagra* adeo ab omnibus laudatus fuerit. Sic autem deſcribit propriam calamitatem (*a*).

Quamvis enim, uti ad §. 1257. dictum fuit, quaedam praecedant mutationes in corpore, dum podagrae paroxyſmus in procinctu eſt, multi ad haec leviora non attendunt, vel commiſſis in diaeta vitiis attribuunt. Imo, licet futuram acceſſionem metuant, de tempore tamen incertos adoritur inopinato dolor. Sani lectum petunt, ſed poſt mediam noctem excitantur, *& ſomno excuſſi exclamant ſubito* [*b*]. *Dolor autem eum refert, qui oſſium diſſociationem comitatur, cum ſenſu quaſi aquae, tantum non frigidae, partis affectae membranis affuſae, mox ſequitur rigor cum horrore & febricitatione aliqua* [*c*]. Quandoque audivi miſeros conquerentes, ac ſi cuneus inter oſſa ſenſim magis magisque impactus, diſtendendo dilaceraret omnia. Saepe & moleſtiſſima tenſio in tendine Achillis percipitur, *nervumque tendit, vir ſagittator velut telum emiſſurus* (*d*); jactatque ſe *Diva Podagra* [*e*], *animadvertente nullo incurrens artubus*. Obſervavit *Coſte* [*f*] febris comitantis majori minorive vehementiae reſpondere podagrici paroxyſmi intenſitatem.

Dolor autem hic primo remiſſior, gradatim intenditur (*& pari paſſu rigor atque horror recedunt*); *idque in ſingulas horas; donec tandem ſub noctem ad apicem pervenerit* (*g*). Variis dein modis ſenſum doloris exprimunt miſeri; quandoque preſſuram & coarctationem percipiunt; alii roſionem; quidam vivum ignem dolenti parti inhaerere clamant. Podagra enim *adedit, depaſcitur, urit, tenet, inflammat, coquit* (*h*). Doloris vero acerbitas facit, ut perpetuo jactent aegri corporis membra, quae non dolent, & mutato corporis, vel & partis dolentis, ſitu levamen quaerant, *quod tamen vix inveniunt, niſi decurſo nychtemeri ſpatio, a primo appulſu paroxysmi; quo tempore aegri poſt materiae peccantis modicam digeſtionem, & difflationem aliqualem, ſubito a dolore reſpirant; licet hanc illi liberationem iſti membri affecti poſiturae, qua poſtremo uſi erant, immerito acceptam referant* [*i*]. Centies audivi podagricos, acriter increpantes domeſticos ſuos, quod non citius inveniſſent illum partis affectae ſitum, cui deberi unice dolorum levamen firmiter credebant. Cumque moroſiores eſſe ſoleant podagrici, quandoque intempeſtiva iracundia augent morbum, vel ſaltem turbant ejus decurſum.

Sequitur tunc lenis mador cutis, & poſtea ſenſim ſomnus ſubrepit, a quo dum evigilant, laetantur, cum, *dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernunt, cum ſolum ante hac* [*quod in omni-*

(*a*) Pag. 547. &c. (*b*) Lucian. tom. 3. pag. 670. (*c*) Sydenh. tractat. de Podagra pag. 547. (*d*) Lucian. tom. 3. pag. 666. (*e*) Ibid. 665. (*f*) Traité ſur la Goutte pag. 61. (*g*) Sydenh. de Podagra pag. 547. (*h*) Lucian. tom. 3. pag. 652. (*i*) Sydenh. de Podagra pag. 548.

omnibus podagricorum paroxyſmis ſolenne eſt] *inſignior intumeſcentia venarum, membro vexato intertextarum, ſe in conſpectum dederat* (*k*).

Neque tantum in doloribus podagricis, ſed & in aliis pluribus, obſervatur, quod dolore maxime urgente cutis tota ſicca ſit, & dum haec madeſcere incipit per totum corpus, imprimis in parte affecta, miteſcat dolor. In doloribus colicis hoc toties obſervavi; uti etiam in dentium, & aurium, cruciatibus, qui omnem fere ſuperabant tolerantiam. Non tamen credendum eſt, calida ſudorifera in ſimilibus convenire; calor enim ſiccus accenditur ab his, dolores augentur, nec ullo modo madeſcit cutis. Sola diluentia, emollientia, laxantia, externe, interne, applicata, hunc effectum producunt. In podagricis, ſubacta, mutata, per teporem lecti, febriculamque comitem, doloris cauſa, reſerantur vaſcula cutanea, quae antea conſtricta fuerant. Quam pulchre hoc notavit *Lucianus* [*l*], dum miſerum podagricum inducit, tormenta ſua enarrantem;

Ut aridum atque aerumnabile corpus meum,
Manibus a ſummis, ad pedum veſtigia,
Sanie mala, atque amaro ſucco felleo,
Violento ſpiritu clauſis meatibus,
Conſtitit! ut clauſum dolores exacuit!

Omnium ſaeviſſima podagra obſervatur, quae non mutat colorem cutis, nec ullum tumorem facit, dum nempe morboſa materies minimis vaſis impacta haeret. *Hippocrates* (*m*), poſtquam monuerat, podagram eſſe omnium morborum, qui circa articulos oriuntur, violentiſſimum, ac diuturniſſimum, & qui aegerrime ſolvitur, addit ſequentia: *At quo magis in tenuiſſimis fuerit venulis, ac in plurima corporis neceſſitate conſtitutis, & in nervis, & oſſibus multis ac denſis, eo ſane tum permanentiſſimus morbus eſt, tum aegerrime profligatur*. Haec etiam videtur fuiſſe ratio, quare veteres Medici podagram diſtinxerint in calidam & frigidam. Cum enim vidiſſent, podagra correptum articulum tumere, rubere, calere, ad calidos tumores retulerunt tale malum (*n*): *Quod ſi dolor in intimis nervis demoretur, & articulus non calens collapſus ſit, neque extumeat, frigidum hunc eſſe dixerim:* tuncque juſſit, calida acria remedia applicari: *Caliditas enim collapſas partes in tumorem excitat, & internum calorem ad ſuperficiem evocat*. Crudeliſſima illa podagra, quae abſque ullo tumore vel rubore excitato in parte dolente decurſum ſuum abſolvit, rarius quidem occurrit; verum paſſim in initio paroxyſmi nullus tumor & rubor ſolet apparere, ſed miteſcente jam malo rubet, & tumet, pars affecta. Unde *Aretaeus* [*o*], hanc mutationem obſervans, dum non tume-

(*k*) Sydenh. Ibid. (*l*) Tom. 3. pag. 645. (*m*) De Affection. cap. 8. Charter. tom. VII. pag. 629. (*n*) Aretaeus de cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (*o*) Ibidem.

mebat pars dolens, calida ſuadebat adhibenda remedia; ſi vero tumor & rubor adeſſent, frigida; dein addit ſequentia; [*atque ut compendio dicam*] *calore in principio, frigiditate in fine, opus eſt*. Similem diviſionem podagrae, in calidam & frigidam, apud *Caelium Aurelianum* (*p*) legimus, qui deinde addit: *Item initio, ut ſaepe contigit, ſimilis color patientium atque ſanarum videtur partium, atteſtante aequalitate, nullo emergente tumore. Dehinc inflatio partium fit cum rubore. Quapropter relevatio altiorum ſaepe ſequetur*. Scite admodum hoc & notavit *Lucianus* (*q*). Dum enim Medicus ab *Ocypo* cauſam exquireret doloris in pede, & ille, morbum diſſimulare volens, vim externam pedi illatam accuſaret, cum tamen ſanus cubitum iviſſet, reſpondit Medicus, probe gnarus, in podagrae initio nil in loco affecto apparere praeter dolorem;

Cur non adeſt ergo gravis inflammatio
Ipſo in loco, nec humidum fomentum habes?

In gymnaſiis enim praeſto erant Medici (*r*), *quoniam inter exercendum ſaepe vulnera, contuſiones, contorſiones, luxationes, multaque alia, fieri ſolent*. Quod & patet ex loco *Galeni* (*s*), cujus alia occaſione mentionem feci ad §. 164. In palaeſtra enim acromium a clavicula diductum fuerat, & magiſter [παιδοτρίβης], humerum luxatum credens, extenſione facta reponere nitebatur, atque illum artificioſe illud tentaſſe, teſtatur *Galenus*. Aderant ergo in gymnaſiis homines gnari, qui ſuccurrere poterant ilico, ſi quid infortunii contigiſſet; & hinc jure ab *Ocypo* petebat Medicus, cur fomentum non haberet in pede, ſi in palaeſtra vis illata foret.

Cum obſervarent veteres Medici, inopinato podagram ingruere, inferiores artus, & quidem extrema illorum, primo occupari, venas varicoſas reddi, dolorem excitari acrem, & ultimo partem tumere; crediderunt, materiam morboſam aliunde derivari in partem dolentem, & hanc derivationem vocabant fluxionem, vel & catarrhum, ἀπὸ τȣ̃ καταῤῥέειν, a defluendo, dictum. Hanc eſſe communem cauſam omnium morborum articulariorum ſtatuebant. Sic *Aëtius* (*t*) dicit: *Podagrica & arthritica affectio ejuſdem ſpeciei inter ſe exiſtunt. Differt autem podagra ab arthritide, non toto genere, ſed affectis locis. In omnibus enim debilitas articulorum diuturna eſt cum fluxione*. Confirmabantur in hac opinione, dum videbant, temporis intervallo accumulari denuo materiam morboſam, & dein derivari ad eadem loca; cruditates ex diaetae vitiis natas fovere

(*p*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 559. (*q*) Tom. III. pag. 669. (*r*) Mercurial. de Arte Gymnaſtica Lib. I. cap. 12. pag. 95. (*s*) Commentar. I. in Hippocrat. de Articulis. Charter. Tom. XII. pag. 322. (*t*) Sermon. XII. cap. 6. pag. 308.

vere & excitare morbum ; & contra accuratam vivendi normam prodeſſe. Simul conſiderabant, quod podagrae paroxysmum provocarent *ambulationes concitatiores quam pro more, & ſtationes diutius productae, & familiares excretiones ſuppreſſae, & conſuetorum exercitiorum intermiſſiones* [*u*]; quibus cauſis attribuebant articulorum debilitatem, per quam aptiores evadebant, ut materies morboſa verſus illos determinaretur.

Helmontius (*w*) hanc veterum Medicorum, quibus ſemper & ubique infenſum ſe monſtrat, opinionem explodit, & totam hanc catarrhi fabulam evertere nititur. Statuit primo illud, quod ad §. 1255. dictum fuit; ſcilicet: *Podagram, ſive per parentum ſemina labatur in haeredes, ſive demum proprio vivendi errore contrahatur, unius & ejusdem ſpeciei eſſe, cum omni proprietate illam ſtipante.* Deinde addit; *haereditariam ſaltem podagram non derivari a catarrho, ſi in ſemine, hujusque conſtituto, per triginta annos inſenſilis latuit.* Unde concludit, *ſi podagra haereditaria careat catarrho; ergo & quaevis alia. Cum unius rei in ſpecie ſemper ſint eadem ſpecifica conſtitutiva initia.* Cum autem dolor podagricus, & quidem acerrimus, ſine tumore ſit quandoque, & tumor plerumque dolorem ſequi ſoleat, non praecedat, negat humoris deſcenſum, & tumorem, eſſe doloris cauſam. Poſtea autem omnium Medicorum medendi methodum explodit.

Certe, ſi *Helmontius* pacata mente conſideraſſet veterum Medicorum monumenta, credo, quod non tanta cum procacia inſultaſſet illorum opinionibus, quae accuratis morborum obſervationibus, non autem fingendi libidini, ortum debebant. Putem, non inopportunum fore, breviter conſiderare illa, quae in catarrho ſic dicto contingunt.

Incipit plerumque cum ſenſu ponderis quaſi in capite, quandoque & obtuſus capitis dolor adeſt, praecipue circa frontem, oculi lacrymantur, ſternutatio oritur. Paulo poſt membrana narium interna incipit tumere, ita ut reſpiratio per nares integra tollatur, & hinc aperto ore dormire cogantur. Sequitur tunc depluvium lymphae tenuis, acris, ſalſae, nares & labium ſuperius exulcerantis; & quidem tali copia, ut ſaepe pluribus mucciniis opus ſit homini, qui ſanitatis tempore vix nares emungere cogitur. Solet paulo poſt ſequi, quandoque etiam comitari, tuſſis moleſta; qua nihil educitur fere aliud, quam tenuis humor, ſimilis naturae ac eſt illa lympha, quae per nares depluit; unde & dolor in imo pectore percipitur, & quidem ſaepe moleſtus. Cubiculi tempore, blando victu, mollibus remediis, tenuis, qui antea fuerat, & acris, humor incipit mitior fieri ac ſpiſſior. Naribus emungitur mucus coctus, ſpiſſus, flaveſcens, quaſi purulentus; & ſputa ſimilia ex pulmone prodeunt. Subſident ſenſim tumentes membranae narium, & pulmonis, redit ſanitas, & melius ſe ſolent habere homines, quam ante catarrhum. Comitantur catarrhum plerumque tarditas, & obtuſus dolor omnium

(*u*) Sermon. XII. cap. 7. (*w*) In capitulo: *Volupe vivent. morbus* pag. 31. & ſeq.

omnium artuum; totumque corpus grave ſentitur.

An non omnia haec ſymptomata docent, morbum a capite incipientem deſcendere verſus inferiora, adeoque non erraſſe veteres, dum defluxionis nomine utebantur?

Sed & oeſophagus, ventriculus, inteſtina, inveſtiuntur membrana mucum ſecernente; hinc & ſucceſſive deſcendendo hae partes ſimili modo afficiuntur, vomitus pituitoſi fiunt, mucoſa per alvum egeruntur, & verae diarrhoeae mucoſae ſequuntur, non tantum in junioribus, qui catarrhoſum mucum deglutire ſolent, ſed etiam in adultis, uti alia occaſione ad §. 719. dictum fuit. Quin imo ſatis veroſimile videtur fluorem album uterinum, mitem nempe, qui absque ulla ulceroſa diſpoſitione uteri naſcitur, ſimilem cauſam agnoſcere. *Charletonus* (*x*) fluorem album vocat uteri rheumatiſmum, & notat, quod quandoque *narium mucum ſpiſſitudine & lentore aequet*. Et poſtea (*y*), ubi cauſas fluoris uterini albi recenſet, dicit: *Caeterum variae ſunt ἀτονίας hujus uterinae cauſae, tum procatarcticae, tum antecedentes. Aëris nimirum intemperies, frigidior ſimul ac humidior, ſive a regione, ſive a ſitu, ſive ab anni tempore, ſive a coeli ſtatu, talis exiſtit*. Sed notum eſt, aëris intemperiem frigidam & humidam catarrhis producendis quam maxime favere. Acri ſub gelu vix audiuntur homines tuſſientes in templis; verum ubi degelaſcere incipit, humidus fit aër, & tunc omnes fere tuſſiunt. Videtur & *Hippocrates* (*z*), ubi de fluore albo agit, ſimile quid credidiſſe, dum dicit de uteris pituita repletis; ſic enim habet: *Interrogare igitur eam oportet, num, quod defluit, mordeat, atque exulceret. Atque ſi non mordeat, a cerebro defluere aſſerito*. Notum autem eſt, quod veteres catarrhos derivare ſolebant a cerebro, quod frigidum & exſangue credebant. Et paulo poſt (*a*), agens de acetabulis pituita obductis, tanquam abortus cauſis, dicit: *Hoc autem modo noveris. Humida fit, & mucoſum glutinoſumque defluit, neque mordet*.

Conſtat, omnium articulorum cava, oſſa excipientia & excepta, muco lubrico ſubpingui inungi, qui partim ex glandulis, in cavis articulorum reperiundis, partim ex tota interna ſuperficie ligamenti capſularis, articulum ambientis, ſecernitur. Si jam ſimilis mutatio his in locis contingat, ac in membrana mucoſa, nares, fauces, pulmonem, &c., tegente, obſervatur, moleſtiſſima in articulis mala ſequi poterunt, dolores, tumores &c.; & quidem ab iisdem cauſis. Vere & autumno catarrhi & coryzae frequenter occurrunt, dum magnae aëris viciſſitudines adſunt, ſed & tunc articulares morbi frequentius obſervantur. Si calefacto corpore quis imprudenter ſe exponat frigido aëri, ſolet catarrhus ſequi;

(*x*) De catamen. & rheumatiſmo uteri pag. 156. (*y*) Ibidem pag. 173.
(*z*) De Natura Muliebri cap. X. Charter. Tom. VII. pag. 686.
(*a*) Ibid. cap. 17. pag. 689.

ſequi; qui inde & *refrigeratio* ſolet dici. Sed ab eadem cauſa toties ſaniſſimi homines, poſt ſummos dolores, omnium vel plurium articulorum uſum perdiderunt. Antea ad §. 118. dictum fuit, *Alexandro*, dum calente corpore in frigidiſſimum amnem ſe projiceret, ſtatim omnes artus riguiſſe.

Credo, ſi omnia haec conſiderentur, patere, quod absque ſufficienti cauſa *Helmontius* adeo debacchatus fuerit in veteres Medicos, ob putidum illud catarrhi, ut dicit, figmentum, imo ſcholas medicas catarrhoſas nominaverit, quia ſcilicet catarrhum ſomniaverant. Materies enim morboſa adeſt, ſenſim collecta, vel & antea ſilens, nunc in actum excitata, quae ſui in corpore praeſentiam laeſis quibusdam functionibus demonſtrat [vide §. 1257.], & ſerius vel ocyus deponitur ad artus, ibique podagram facit. Cum autem plerumque artus inferiores occupet primo morbus, non immerito deſcendere dicitur.

An ipſe *Helmontius* meliora dixit? Certe a praecordiis illud, quod podagram vocat, deſcendere fatetur, ſed ſolita ſua heteroclita phraſi: *Itaque podagra eſt character morbidus, ſeminaliter in ſpiritu vitae inſertus, qui ſuae maturitatis terminis fructum acidum fermentalem gignit, ſpermaticis partibus confermentabilem. Non exiſtit ergo podagra in cruore, multoque minus in excrementis. Verum podagrici primum agitantur in praecordiis, & tam internas potuum atque ciborum, quam externas aëris viciſſitudines, ſentiunt, imo & ſaepe has futuras praeſagiunt. Quare patiuntur febriles motus primum, circa officinam ſpiritus vitalis, ac quidem paroxyſmi initiis. Etenim primi motus e praecordiis aſcendunt, ſedem animae ſenſitivae adoriuntur; conceptus namque in praecordiis character, Lunae atque Mercurii typos explicat, atque deinde in corde perficitur. Formatus autem, ſive maturatus, character ſpiritum ibidem febrilem induit, quatenus inficit. Qui ſimul atque acorem ſymboli vitae, ſive fermentalem, concepit, motu febrili abigitur ſqualleus, & ad loca deſtinata [crudi videlicet ſpermatis in Synovia articulorum] febriliter defertur. Spiritus enim ſic infectus, & non humor (quod notandum) ſynoviam in ſe tranſparens, eum aciditate fermenti coagulat in grumum opacum. Adeo ut prae ponticitatis conceptae gradu, calores, dolores, tumoresque, podagrae diſtinguantur. Laticem vero advocari doloris buccina, & per venas dimitti, ad eluendum, certum eſt, in ſcholis confirmaſſe defluxionum errores &c.* (*b*).

Putavi, quod non omni uſu careret, ſi etiam longior textus ex *Helmontio* deſcriberetur, ut pateret, quod multis verbis, & terminis ſatis obſcuris, nil aliud dixerit, quam quod Veteres Medici concinne magis ſtatuerant. Latere nempe, & ſilere, in corpore cauſam podagrae, quae excitata, & in actum deducta, ad articulos deponitur. Spiritum vocavit illud morboſum latens, & non humorem; ſed Veteres dixerant, hae-

(*b*) In capitulo: *Volupe viventium morbus* pag. 315. N°. 28.

haerere morboſam materiam in tenuibus venis, per quas non niſi tenuiſſima liquida fluere poſſunt, quod etiam ſequenti paragrapho probabitur. *Helmontius* laticem advocari dixit doloris buccina; veteres dixerunt humores adfluere ad partem dolentem.

Certe videmus toties in morbis, aliquid, non niſi effectis ſuis in corpore humano cognitum, turbare totum corpus, & aſſimilare in ſuam naturam humores antea ſanos; qui humores ſic mutati conſtituunt materiam morboſam dictam Medicis, & quae materies morboſa potentiam ſaepe habet propagandi eundem morbum. In dyſentericis putridum miaſma recipitur ab adſtantibus, & quamvis illud infinite parvum fuerit, omnes humores hominis ſani in tabum dyſentericum convertit. Parvo vulnuſculo, cutaneo tantum, applicatur filum pure varioloſo imbutum; ſuſceptum illud contagium ſilet per plures dies, dein febrim accendit, totum corpus turbat, & convertit humores ſanos in ſuam indolem ita, ut quandoque numeroſae puſtulae, omnes pure contagioſo plenae, per omnem corporis ſuperficiem naſcantur. Nonne ſic concipitur, illud, quod podagrae producendae aptum eſt, diu latere in corpore, dein actuoſum redditum ad certa corporis loca deponi, & ibi humores ſanos in ſuam naturam aſſimilare ita, ut iidem producendo ſimili morbo reddantur idonei? Certe ex illis, quae ad §. 1255. dicta fuerunt, patet, podagram non carere omni contagii ſuſpicione.

His miſſis, conſiderare oportet reliqua, quae obſervantur contingere tempore paroxyſmi podagrici.

Poſtquam pars affecta, leni madore perfuſa, incipit intumeſcere, levatur dolor. *Sequente die, forte etiam ad biduum triduumve, ſi materia podagrae generandae apta fuerit copioſior, dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius die jam adveſperaſcente, levatur autem ſub galli cantu* (c); & poſtea aeger convaleſcit, ſaepe ſatis cito, ſi primus, vel ſecundus morbi acceſſus fuerit.

Ubi vero adultior jam morbus fuit: *Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, quo is, qui prior doluit; vel ſi prior iſte jam dolere deſierit, debilitas, quae eum infirmaverat, mox evaneſcit, tam viribus, quam integra ſanitate, iſti pedi ſtatim reſtitutis, perinde ac nunquam laboraverat, ſi modo dolor pedem nuper tentatum ferocius lancinet* [d]. Similis autem tragoedia luditur; & quandoque, ſi materia copioſior fuerit, utrumque pedem ſimul invadit: ſic diverſis acceſſibus conſtat podagrae paroxyſmus, qui toties renovantur, donec omne morboſum penitus diſſipatum fuerit. *Nam iſti paroxyſmi, qui hominum incautorum ac minus perſpicacium oculos animoſque ſoli fere perſtringunt & occupant, nihil prorſus aliud ſunt, quam ſeries & ordo ſymptomatum ab illa methodo pen-*

(c) Sydenh. de Podag. pag. 548. (d) Ibidem.

dentium, qua uti ſolet natura in materia morbum committente foras pellenda (*e*).

Illa autem expulſio hujus morbidi citius vel tardius fit, pro majori copia, & viribus aegri magis vel minus integris. In vegetis hominibus, & illis, quos podagra rarius inviſit, diebus ſaepe quatuordecim finitur morbus (*f*). Scite hoc indicavit *Lucianus* (*g*): inducit podagricum, hactenus ignorantem, ſe eſſe Μύϛην τῆς ἀνικήτε θεᾶς, qui ſcipioni innixus foras egrediebatur ad blandum ſolis jubar, dicens:

Nam decima haec ſupra quintam lux, ni fallor, eſt;
Ex quo tenebris concluſus & Phoebo carens,
Cubilibus non ſtratis corpus macero.

Verum *in ſenioribus, atque iis, quos ſaepius afflixit, duobus menſibus; iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora, fractiores jam ſunt, non valedicit prius, quam aeſtas jam adultior eam fugaverit* (*h*). Neque videtur adulta jam podagra ſemper eodem tempore finiri, cum aëris inclementia, aegri in diaeta vitia, & alia, morbum prolongare poſſint. Hinc forte *Hippocrates* [*i*] medium terminum ſtatuit, quem morbus & brevitate, & longiori mora excedit quandoque. Sic autem habet: *Qui podagrici morbi fiunt, ſedata inflammatione, intra dies quadraginta deſinunt*. Et *Galenus* (*k*) in commentariis ad hunc Aphoriſmum notat, quod *Hippocrates in Prognoſtico* meminerit quadrageſimae diei, in quo morbi judicantur, qui non ſunt plane diuturni, acutorum tamen terminum exceſſerunt.

In podagra autem inveterata aliud obtinet. Antea jam monitum fuit, paroxyſmum generalem componi ex pluribus aliis minoribus. *Tunc autem paroxyſmus major, ſive generalis, jam protractior, quam olim fuerat, invenitur; ita etiam paroxyſmi particulares, ex quibus generalior componitur, diutius ſaeviunt ſinguli: cum enim antea particulares illi non ultra unum alterumve diem excruciarent, jam ubicumque ſedem figunt, maxime ſi pedes vel genua occupaverint, non ante decimum quartum diem caſtra movent.* (*l*). Unde tandem miſeri toto fere anno aegrotant, demtis duobus vel tribus menſibus aeſtivis: deinde ſimul, praeter dolorem, patiuntur aliquam aegritudinem, una cum proſtrato appetitu.

Obſervavit praeterea *Sydenhamus* [*m*], quamdiu vegetae adhuc vires adſunt, dolores eſſe validiſſimos; verum ubi ſenio, & diuturnitate morbi, debilitatur corpus, minuuntur dolores, & quidem gradatim ſingulis paro-

(*e*) Sydenh. Ibidem pag. 577. (*f*) Ibid. pag. 549. (*g*) Tom. III. pag. 648. (*h*) Sydenh. de Podag. pag. 549. (*i*) Aphor. 49. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 282. (*k*) Ibidem. (*l*) Sydenh. tractat. de Podagr. pag. 551. (*m*) Ibid. pag. 553. 554.

paroxyſmis; tandemque aegritudine potius, quam dolore, aeger conficitur. Sed praeter hanc aegritudinem veteranus podagricus hoc lenimen doloris redimit dolore ventris, laſſitudine ſpontanea, & propenſione quadam in diarrhoeam; quae dum adſunt, dolor eſt mitis; qui ſimulac intenditur, haec ſymptomata evaneſcunt. Unde concluſit *Sydenhamus* (*n*), quod *hoc in morbo dolor amariſſimum ſit naturae pharmacum, qui, quo vehementior eſt, eo citius praeterlabitur paroxyſmus; atque inſuper & longior erit intermiſſio & vice verſa*. Obſervavit pariter & *Coſte* (*o*), quo diutius intervallum fuerit, eo longiorem & ſeveriorem inſtare paroxyſmum.

Duplici autem modo a paroxyſmo liberatur aeger: vel enim illud morboſum, quod circa articulos congeritur, per vaſa cutanea exit, vel abit in cretam, ſive calcem, podagricam dictam, quae tumoribus nodoſis artus deturpat, & articulorum motus impedit. Quae bina ſeorſim conſiderari merentur.

Antea dictum fuit, quod, incipiente dolore podagrico, cutis colorem non mutet, verùm poſtea incipiat rubeſcere locus, & tumere; ſed tunc ſimul dolor minuitur, & cutis madeſcere incipit, apertis vaſis, cum antea ſicca fuerit. Hinc nova colligitur ſimilitudo podagrae cum catarrhis ſic dictis. Toties enim contingit, ut ſaeva odontalgia ſequatur, ſi quis calens aurae frigidiuſculae, per rimam feneſtrae illabenti, ſic exponatur, ut dimidium caput refrigeretur. Ubi ille dolor acerrimus duravit per aliquot horas, intumeſcere incipit gena, cum levamine doloris; qui tumor evaneſcere ſolet intra aliquot dies, abſque ullo malo relicto, vel ulla ſuppuratione ſequente; quae ſuccedere ſolet, ubi a dente per cariem eroſo odontalgia naſcitur.

Quamdiu enim dolens podagra furit, ſicca in loco dolente cutis eſt, & tumor nullus; ubi autem materia morboſa ſolvi incipit, & meabilis reddi per vaſa minus conſtricta, & pervia, pruritum ſentiunt aegri; deinde vaſis cutaneis magis dilatatis, ſudoris forma exit; dum ſimul epidermis, exſiccata illo tempore, dum vaſa cutanea nihil vel parum admodum transmittere poterant, ſecedit ſquamarum ſub forma [*p*]. Dum haec in ſe ipſo & aliis obſervaverat *Sydenhamus*, ſtatuit ſequentia: *In podagra nihilominus, quaſi naturae praerogativa eſt, materiam peccantem ſuo modo exterminare, & in articulos deponere, per inſenſilem tranſpirationem difflandam* (*q*). Monet tamen, non adhibenda hic eſſe valida ſudorifera, ſed teporem lecti, & blandos diluentes potus, ſufficere. Non autem *Sydenhamus* hic intellexit perſpirationem inſenſibilem, ſtricte dictam, ſed & ſudorem; nam in alio loco dicit, madeſcere cutim. Per hunc autem ſudorem exire noxium quid, inde patet, quod ſudor podagricorum, tam in manibus, quam in pedibus admodum olidus ſit, etiam in

(*n*) Sydenh. de Podagr. pag. 553. 554. (*o*) Traité pratique ſur la goutte pag. 61.
(*p*) Medic. Eſſays Tom. II. pag. 42. 43. (*q*) De Podagr. pag. 559.

in illis, qui corporis nitiditati ſervandae invigilant; imo ille ſudor fuſco, vel & nigricante, colore inficit purum argentum; ſimili fere modo ac ſulphuris accenſi vapor [*r*]. Sic teſtatur Medicus qui ipſe podagrae calamitates expertus fuerat. Et alibi monet (*s*), dolorem minui, & paroxyſmum integre finiri, dum pars affecta incipit exſpirare foetidum tale ſerum. Hinc, ſedulo perpenſis podagrae attributis, concludit [*t*], podagrae virus aeque ſepticam vim habere, ac virus luis venereae; & etiam ſimiliter in poſteros propagari.

Non autem ſolum ſulphur argenti nitorem deturpat: fumus carbonum foſſilium, ceſpitum, qui bituminoſi ſolent vocari, idem praeſtat. Piſces in aqua calcis macerati orbes argenteos obfuſcant; imo & molle album̄en ovi, imprimis coctione induratum, argentum ſimili modo tingit. Forte & plura alia ſimilem effectum faciunt.

Obſervavit *Hoffmannus* (*u*) in viro generoſo, ſubinde podagrico, *quod paroxyſmum imminentem praeſentire ſoleret maxime ex colore annuli, quem digito gerebat, ex mercurio mediante Venere & Tutia confecti, qui aliquot dies ante paroxyſmum, & per totum morbi curſum, livorem ac nigredinem contrahebat, ſponte tandem deſinentem, priſtino redeunte colore; ſub declinationis tempus*.

Ex hactenus dictis videtur patere, illud, quod podagram producet, in pede verbi gratia, prius exſtitiſſe in corpore, diu ſiluiſſe nondum actuoſum, deinde vel temporis mora, vel aliis accedentibus cauſis, excitatum, reddi actuoſum, turbare corporis functiones, deponi ad articulos, ibi acerbum dolorem excitare, fluida & ſolida corporis in ſuam naturam aſſimilare, ſicque materiam, morboſam dictam Medicis, conſtituere, quae ſi per cutis vaſa ſub ſudoris forma exeat integra, redit ſanitas. Illud autem, quod ſic per vaſa cutanea forma ſudoris exit, morboſas dotes habere, docet, levamen doloris, olidus foetor, metallorum obfuſcatio. Obſervatio autem *Celeberrimi Hoffmanni* indicat, illud virus podagricum jam aſſimilare ſibi humores noſtri corporis, antequam ad loca conſueta deponatur; nam ex colore mutato annuli paroxyſmum brevi futurum praenoverat. Si ergo totum illud morboſum diſſlari poſſit de corpore, non ſequetur paroxyſmus podagricus; ſin minus, ſola ſpes eſt, ut ad loca ſolita deponatur, depoſitum deinde ſic mutetur, ut per ſudorem, partis affectae imprimis, expelli poſſit: illo autem tempore, dum haec mutatio efficitur, dolor ingens adeſt, quem ideo vocavit *Sydenhamus* acerbum naturae remedium, quo utitur ad domandam morbi materiam: unde exſpectabat, eo breviorem fore paroxyſmum, quo dolor magis urgebat: & contra, ſenio, & diuturnitate morbi, fractis

(*r*) Coſte Traité Pratique ſur la Goutte pag. 23. (*s*) Ibid. pag. 60. (*t*) Ibidem pag. 33. (*u*) Medic. Rat. & Syſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. Cap. II. pag. 507.

ctis viribus, dolor quidem reddebatur mitior, ſed moleſtam aegritudinem tolerare debebant aegri, & paroxyſmi reddebantur diuturniores, ita ut tandem vix unquam forent a morbo liberi.

Quot & quanta mala metuenda ſint, ſi materiae podagricae depoſitio ad conſueta loca impediatur, poſtea dicetur ad §. 1273. Ubi autem ſalutari naturae molimine ad articulos depoſita eſt, debet ſic mutari, ut inde difflari poſſit. Febris comes, quies, & tepor lecti, imprimis ſubigendae materiae morboſae proſunt; & quamvis corporis exercitia moderata ſemper adeo laudentur in podagra, etiam a *Celſo* [w]; tamen addit cautelam: *Niſi cum dolor increvit; ſub quo quies optima*. Certe nemo perſuadebit podagrico, dum accerrimum dolorem patitur, ut partem affectam movendo haec tormenta immaniter augeat. Verum *Sydenhamus* monuit [x]: *Et quidem bene nobiſcum agitur, quod, quoties dolor ita vehemens eſt, ut aeger motum tolerare non valeat, neque eo admodum opus habeat; ipſo dolore, quod amariſſimum naturae eſt remedium, aegro de vita proſpiciente*. Si vero in morbo jam inveterato potius aegritudinem, quam validos dolores, perciperent, tales ſerio monet, corpus movendum eſſe omni modo, quo poſſunt, ambulatione, equitatione, vectione in rheda; caeteroquin in vitae ſummum diſcrimen venturi; praecipue *ſi jam ad animi deliquia, ventris tormina, diarrhoeam, aliaque his ſimilia Symptomata, propendeant*.

Motum ergo corporis in paroxyſmorum intervallis non tantum commendat (y), in aëre imprimis puro campeſtri; verum etiam, dum adhuc dolent artus: *Quamlibet enim in Paroxyſmi initio aegro impoſſibile videatur, ut lationem in currum, multo minus ejus motum, ferre queat; attamen ſi tentaverit, non ita diu poſt ſentiet, ſe minus a tali motu dolere, quam cum ſe in cathedra domi contineret*. Simul etiam hoc commodi promittit, ut a motu laſſatus dormiat facilius. Imprimis autem a motu exſpectabat diſſipationem materiae podagricae, ne in articulis, vel vicinis partibus, relicta tophos podagricos generaret; & hinc, nondum finito paroxyſmo, aegros currum aſcendere jubet; *cum opes, quae luxuriae, unde pullulavit morbus, irritamenta erant, facultates currus habendi ſubminiſtrent* (z).

Tantam autem a motu efficaciam ſperabat, quia ipſe expertus erat, *quod exercitatio longa & quotidiana non tantum officit generationi tophorum, ſed etiam thopos veteres & induratos ſolvit, modo non tantum eo uſque invaluerint, ut cutim extimam in ſuam ſubſtantiam mutaverint*. Certe *Lucianus* (a), qui accurate podagrae hiſtoriam deſcripſit, chorum podagricorum inducit, qui omnes baculo fulti prorepebant, ut ſacra facerent *Di-*

(w) Lib. I. cap. 9. pag. 39. (x) De Podagr. pag. 597. (y) Ibid. pag. 595. (z) Ibidem pag. 591. (a) Tom. III. pag. 648. & 649.

Divae Podagrae, quae ipſa ſcipione gradum fulciens incedebat (*b*). Novus autem myſta ait, animum quidem & voluntatem praeſto eſſe conanti greſſus alternare ad januas, ſed corpus ignavum non ſervire cupidini: urget tamen animum;

Probe qui noverat,
Podager pauper ambulare ſi velit,
Nec poſſit, eſſe eum ponendum in mortuis.

Ambulent ergo podagrici, quamvis non abſque moleſtia, ut nempe impetrent

Dolori finem celerem
His temporibus vernis.

Sed & Diva Podagra nuncio ſuo, qui quinto itineris die duorum ſtadiorum viam abſolverat, in diligentiae praemium conceſſit, ut abhinc triennio leves dolores ſentiret (*c*). Motum & *Celſus* (*d*) inculcavit: *Si cui vero dolere nervi ſolent, quod in* Podagra, *Chiragrave, eſſe conſuevit, huic, quantum fieri poteſt, exercendum id eſt, quod affectum eſt, objiciendumque labori, & frigori.* Omnia haec molimina tentantur, ut nihil maneat reliquum de materia podagrica poſt paroxysmum, nec rigeſcant articuli, dum paroxysmi tempore ob doloris acerbitatem diu immoti manent; a qua cauſa ſola anchyloſes difficulter curabiles quandoque fiunt; uti antea dictum fuit, quando de *Luxationibus*, & *Fracturis*, agebatur.

Vidi hominem, ſaltatoriae artis magiſtrum, qui bis in anno podagra ſatis acriter infeſtabatur, & per viginti ac ultra annos nullam in articulis rigiditatem expertus fuit: numeroſae enim familiae ut victum compararet, ſimul ac aliquam ſaltem dolorum remiſſionem ſentiebat, mox lecto exibat, & quantum poterat, incedebat, dumque hoc quotidie tentabat, citius liberabatur. Generoſa autem haec molimina difficilius impetrantur ab illis, qui laute & molliter vivere conſueverunt.

Praeterea metuebant ſemper Medici, ne materia podagrica, niſi diſſipetur continuo, concreſceret in cretam, calcemve, vaſa rumpentem, articulorum vincula, formam, uſum, privantem.

In diuturna podagra obſervabat *Sydenhamus* (*e*), *tandem concretiones circa articulorum ligamenta tophaceas generari, quae articulorum cutim, ipſamque cuticulam, deſtruentes, nudos tophos, cretam vel oculos cancrorum aemulantes, acicula eruendos, exhibent conſpectui; nonnumquam materia morbum committens, cubitis impacta, tumorem ſubalbum excitat fere ad ovi magnitudinem, quae ſenſim inflammatur cum rubore.* Cutis enim, ſenſim diſtenta

(*b*) Lucian. Tom. III. pag. 652. (*c*) Ibid. 657-659. (*d*) Lib. I. cap. 9. pag. 39. (*e*) De Podag. pag. 550. 551.

ta a materia accumulata, inflammatur, tandem rumpitur, & ſimilis cretacea quaſi materies exit. Vidi in homine quadragenario, qui ſemper, & caſte, & ſobrie, vixerat, & vix credibili cum patientia ſummos dolores podagricos tulerat, omnes fere articulos corporis tophis talibus cretaceis obſeſſos; ſeptem tantum annis podagricus fuerat. Raro autem contingit, ut tam cito adeo male mulctentur, praecipue dum bonam vivendi normam ſervant, uti ſolebat optimus ille vir, qui ex religioſa Franciſcanorum familia erat.

Calcem autem hanc, ſive cretam, non eſſe ſanguinis tartarum, ad articulos transmiſſum, ſtatuit *Sydenhamus* (*f*); ſed, *dum magna vis materiae inconcoctae podagram facientis in articulos quosdam depluit, & partes vicinas diutius tumidas reddit, tandem accidit, ut partim harum virtus aſſimilativa ſufflaminetur, partim a ſuffocante obſtructione, quam in eis parit iners hic humor, dicta materia generetur; quae a calore doloreque articuli in huiusmodi ſubſtantiam cogitur, atque indies augetur, tum carnem, tum cutim articuli, in propriam naturam vertens*. Ex quibus patet, credidiſſe *Sydenhamum*, materiam podagricam copioſe collectam in articulis, diſſipata parte ſubtiliori, in tophos cretaceos concreviſſe exſiccatam. In eadem opinione verſatur *Coſte* (*g*); & *Celeberrimus Mead*, ſenſim cretaceam hanc materiam accumulari, pariter credidit (*h*) *ſubſidente enim tumore, effuſi humoris pars, quae per cutis meatus exire non potuit (& exigua ſane ejus portio hac via exhalatur) in venas & lymphae canales abſorbetur: dum id, quod craſſiſſimum eſt, membranis adhaeret; & ſingulis doloris circuitibus cumulatum, interdum in duritiem quaſi cretaceam concreſcit, ſenſimque articulos oppleт, & contundit*. Verum antea patuit, per ſudorem olidum, & copioſum, notabilem copiam materiae podagricae exire de loco affecto. Praeterea ſucceſſiva illa collectio materiae cretaceae non videtur facile conciliari poſſe cum illis, quae obſervantur in hoc morbo, uti poſtea dicetur.

Pro tartarea concretione cretaceam hanc materiam habuit *Celeberrimus Hoffmannus* (*i*); & opinionem ſuam imprimis firmare nititur, quod nempe podagrici ſaepe etiam calculoſi ſint; quod cretacea illa materies ex tophis podagricis educta manifeſtiſſime naturam tartarei ſalis, ex acido & copioſa terra conflati, demonſtret; quod a nimia potatione vinorum, quae tartaro ſcatent, podagra frequentiſſime naſcatur; &c. Alii, dum audiebant aegros, furente podagra, exclamare, quod vivi ignis, partem affectam comburentis, tormentum paterentur, crediderunt, in calcem vi morbi comburi ligamenta, & oſſa. Quidam catarrhoſum mucum ſic concreſcere poſſe opinabantur. Alii alia dixerunt.

Om-

(*f*) Ibid. pag. 590. (*g*) Traité pratique ſur la Goutte pag. 23.
(*h*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 198. 199. (*i*) Medic. Rat. Syſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. cap. II. pag. 506. & ſequent.

Omnium autem maxime expendi merentur placita illorum, qui cretam illam podagricam ſollicitè examinaverunt. *Celeberrimus Hales* [*k*], poſtquam calculum humanum invenerat continere maximam copiam aëris non elaſtici, atque idem obtinere in tartaro, calculum vocavit tartarum animalem, nec ſe dubitare dixit, quin idem obtineat in concretionibus podagricis, quas calculis ſimiles eſſe aſſerit. *Egregius Whytt* [*l*], dum plurimis experimentis probat magnam utilitatem *aquae calcis* in morbis calculoſis, operae pretium credidit, tentare efficaciam *aquae calcis* in concretiones illas podagricas, imprimis cum Medici fere omnes ſuppoſuerint, magnam affinitatem eſſe inter calculum & cretam podagricam; & quidam aſſeveraverint, chemico examine eadem omnino principia ex ambobus his concretis educi. Infudit hinc *aquae calcis* cretam podagricam, quae ſpecifice levior ſupernatabat; verum pluribus aëris bullis emiſſis cito fundum petebat, & intra unum alterumve diem creta inſtar butyri mollis reperiebatur. Poſtea eandem cretam podagricam infudit aquae purae, & idem omnino effectus ſequebatur. Unde concluſit, ex illis experimentis non poſſe deduci, *aquam calcis* ſimilem effectum habituram in concretionibus podagricis, uti in calculis.

Nunquam inveni, calcem podagricam ita firmiter cohaerere, ac calculos; ſemper vidi, levi vi friabilem eſſe; quod & tentavi, dum haec ſcribo, in concreto tali podagrico, quod jam per viginti annos ſervaveram, & quod aeque friabile inveni, ac fuit illo tempore, dum illud ex topho podagrico eximebam. Nec mirum eſt, podagricos nephritide calculoſa laborare, dum ſaepe longo tempore lecto affiguntur immobiles, & in aliis caſibus, ubi diuturnus decubitus vitari nequit, ut in paralyticis, fractura femoris, &c., pariter calculos concreſcere, toties obſervatum fuerit.

Forte alia, & non improbabilis, ratio afferri poterit, quare calx podagrica naſcatur.

Incomparabili induſtria *Celeberrimus Hallerus* (*m*) indagavit in naſcente animali, quomodo oſſa formarentur, & quamvis ſuam opinionem modeſtè proponat, conjecturae inſtar, enarrat illa, quae vidit. Obſervavit autem, totum naſcentis animalis corpus gluten referre molle, adeoque & ipſa oſſa; gluten autem illud in cartilaginem, haec dein in os, mutatur. Glutinis in cartilaginem promptus & facilis tranſitus eſt; requiri enim tantum videtur major ſoliditas. Longior autem & tectior via eſt, qua cartilago in os tendit. Cartilago, dum tenuis imprimis eſt, pellucet; primum oſſeſcentis cartilaginis ſignum eſt opacitas & color flaveſcens, ſimulque incipit apparere fibroſa compages: octavo incubatus die haec mutatio cernitur. Decimo die, ſanguinis rudimentum appa-

(*k*) Vegetab. Static. pag. 192. (*l*) Medical Eſſays Tom. V. part. 2. pag. 714. (*m*) Sur la formation des os pag. 252. &c.

paret; colore flavo ſe manifeſtans; undecimo die, rubedo adeſt; & eadem pars cartilaginis, quae incipiebat opaca fieri & flaveſcere die octavo, rubeſcit die undecimo, dilatatis jam ſic arteriis, ut rubras ſanguinis moleculas transmittere poſſint: eodem tempore & oſſea durities in eodem cartilaginis loco obſervatur; idemque in callis oſſium fractorum apparet, antequam in os conſolidentur. Auctae magis magisque arteriae vicina premunt, conſolidant, dum a ſanguine dilatantur, ſimulque aptiores evadunt, ut craſſiora transmittere poſſint, imprimis terram, quae ſic interpoſita cartilagineae ſubſtantiae duritiem, & fragilitatem, addit, flexibilitatem ejus minuit, unde ex flexili & elaſtica cartilagine durum & fragile os naſcitur. Dum acidum aceti huic terrae unitur, naſcitur ſal neuter ſplendidis cryſtallis micans, & oſſa molleſcunt denuo, atque ad cartilagineam naturam redeunt.

Terra enim illa in acidis ſolvitur; & cum de his differerem cum amantiſſimo collega *Störck*, maceravit oſſa pullorum in aqua forti, addita aqua communi, diluta; & reddita fuerunt flexilia atque elaſtica. Poſtea inſtillavit oleum tartari per deliquium, & in fundo vaſis cecidit pulvis, qui ablutus omni dote referebat meram terram. Dein integram calvariam, quae per annos in coemeterio jacuerat, immerſit aquae forti dilutae, & flexilis ac elaſtica reddita fuit tota calvaria.

Videtur autem, rubiae tinctorum radix agere tantum in hanc partem terream, illamque colore ſuo imbuere [*n*]; & ideo cartilagines non tinguntur, niſi dum oſſeſcunt, neque etiam callus uniens oſſa fracta, antequam oſſis naturam jam incipiat acquirere.

Cartilago ergo differt ab oſſe, quod careat hac ſubſtantia terrea, &, ſi ex oſſe in acidis macerato tollatur illud terreum, redit cartilago, quae latuerat quaſi in vero oſſe (*o*). Si illud terreum coloratum fuerit uſu radicis rubiae tinctorum, oſſe macerato in acidis, omne coloratum perit, & ſupereſt cartilago, nullo modo tincta [*p*]. Obſervavit *Heriſſant* (*q*), concretiones illas podagricas integre diſſolvi ab acido nitroſo, nulla cartilagine, vel membrana, relicta: idem in gallina annoſa, quae ſimiles concretiones circa digitos pedis habebat, obſervatum fuit; nam & poſt uſum rubiae tinctorum concretiones illae rubro ſaturato colore tinctae erant, & integre diſſolvebantur in acido diluto (*r*). Unde confirmatur, terream ſubſtantiam oſſium tingi a rubia tinctorum; & cum concretiones podagricae ſola hac terra conſtent, hinc magis ſaturato colore imbuuntur, quam ipſa oſſa.

Si jam conſideretur, per ipſas vitae ſanae actiones deteri perpetuo partes ſolidas, requiritur & reſtitutio perditi continua, ut ſanitas con-

(*n*) Sur la formation des os pag. 9. & ſeq. (*o*) Fougeroux Mém. ſur les os pag. 5. (*p*) Ibid. pag. 23. (*q*) Ibid. pag. 22. (*r*) Ibid. pag. 96. 97.

ſervetur. Conſtitit plurimis experimentis [s], a *Celeberrimo du Hamel* inſtitutis, & ab aliis confirmatis, ſi animalis nutrimento addatur rubiae tinctorum radix, oſſa tingi rubro colore; ſi dein nutriatur ſolito nutrimento, absque rubia tinctorum addita, tunc illam oſſis partem, quae crevit hoc tempore, non eſſe tinctam; ſi vero denuo nutriatur, addita rubia tinctorum, color ruber iterum apparet: hoc modo vidit os variegatum, circulis rubris, & albis, *Du Hamel* in porco, quem tali modo nutriverat, & cujus os femoris transverſaliter diſciderat. Notandum autem, quod menſis ſpatio, quo rubia tinctorum nutritum fuerat animal, notabilis pars craſſitiei oſſis rubro tingebatur colore; & cum antea demonſtratum fuerit, partem terream oſſium tingi ſolam colore rubiae tinctorum, patet, menſis ſpatio, notabilem terrae copiam oſſi appoſitam fuiſſe, partim ad reparandum perdita, partim ut increſceret os; in juniori enim animali haec experimenta capta fuerunt. Sed & conſtitit experimentis, intra ſex ſeptimanarum ſpatium evaneſcere illam oſſium rubedinem, ſi animal nutrimento ſolito, absque additione rubiae tinctorum, utatur (*t*). Dum nempe jacturam terreae oſſis ſubſtantiae ſupplet alia ſimilis materia, ſed non tincta amplius rubro colore.

Inde videtur concludi poſſe, terream hanc ſubſtantiam ſeparari ab oſſe, & ſeparatam exire de corpore per ſolitas vias, quibus inutilia de corpore eliminantur: ſed ſimul per vaſa allatam ſimilem materiam ſupplere non tantum hanc jacturam, verum & addere talem copiam, qualis ad incrementum oſſium requiritur in juniori aetate.

Si ergo per repetitos podagrae inſultus ſic mutata fuerint vaſa, ſic laeſa ſit oſſium fabrica, ut illud, quod reparando oſſi deſtinatum fuerat, ad debita loca venire nequeat, non videtur mirum, quod idem id, ad vicina loca depoſitum, tophos podagricos conſtituat. Ex ante dictis enim conſtat, cretam podagricam illas habere dotes, quae inveniuntur in terrea parte oſſium, quae cartilagini addita illam reddit oſſeam.

Ubi ergo illud, quod reparando oſſi ſervire debebat, in cavis articulorum colligitur, vix medicabiles anchyloſes faciet; ſi ligamenta articulorum occupet, horum flexilitatem tollet; adeoque motum uſumque partium abolebit, & forma miris poterit depravari modis. *Quandoque enim, unum pluresve digitos diſtorquens, faſciculo radicum paſtinacae ſimiles illos reddit, motu paulatim privans* [u]. Unde, dum chorus podagricorum Divae Podagrae dotes concinit, ab illis vocatur Περιχονδυλοπωρόφιλα, *callum articulis inducere amans*. Galba Imperator adeo male mulctatus fuerat, *manibus pedibusque articulari morbo diſtortiſſimis, ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere, aut tenere, omnino valeret* (*w*). Unde non immerito

(*s*) Académ. des ſcienc. l'an. 1742. Mém. 497. (*t*) Haller ſur la formation des os pag. 17. (*u*) Sydenh. tractat. de Podag. pag. 550. (*w*) Sueton. in vita Lib. VII. pag. 584.

rito miſer podagricus ſic lamentabatur; *Cum eſſe oportet, manus non habeo; oportet progredi, non ſunt mihi pedes; oportet dolere, tum & pedes mihi ſunt, & manus*. Tandem enim ubi una cum morbo ingraveſcit aetas, *aeger ideo tantum vivit, ut ſit miſer, non ut vitae dulcedine minimum fruatur* (x).

Quamvis autem haec materies terrea, quae calcem podagricam conſtituere videtur, ſolideſcat facile, tamen una cum liquidis ad oſſa defertur per vaſa; imo & quandoque liquida ſub forma exit ex tophis podagricis nondum penitus induratis, quod aliquoties me vidiſſe memini; & praeterea confirmatur miro ſatis caſu. Dictum fuit ad §. 1255. de illo homine, qui, dum acerrimum acidum vomitu rejiciebat in paroxysmo podagrico, ſtatim doloris levamen percipiebat. In eodem hoc homine circa metatarſum pedis dextri tumor durus apparuit, dum exiret viſcida materies, ſimilis albumini ovi, una cum paucis & parvis calcareis lapidibus, ex medio digito ejusdem pedis prodeuntibus. Haec autem evacuatio fiebat quatuor vel quinque diebus antequam regularis paroxysmus invadebat; qui, per tres quatuorve ſeptimanas durans, finiebatur absque vomitu illo acido, absque urina ſedimentoſa, & absque ſudore olido, quibus praecedentes paroxysmi ſolebant finiri: ſed apparebant in una manu tres digiti, in altera duo, calce podagrica onuſti. Si frigeſcerent digiti, acutiſſime dolebant; ſed dolor per calorem ſemper levabatur. Non diu poſt larga copia cretae podagricae exibat per trimeſtre ſpatium ex ſiniſtri pedis digito majore, ſive pollice, & quidem ex illo loco, cui totum corpus innititur: manebat apertus ille locus, ex quo exiverat calx illa podagrica; corripiebatur febre, cui, per ſudorem & urinam poſt triduum critice judicatae, ſuccedebat paroxysmus, & utrumque pedem dolor occupabat, ſatis acer, per ſeptimanam circiter. Oriebatur inſolitus pruritus circa locum illum apertum, & leviter premendo uncia una alterave materiae liquidae calcariae prodibat; ſequenti die, larga apertura facta, exibat media circiter pinta ſeri ſanguinolenti, pleni calculis cretaceis; vulnus brevi conſolidatum fuit, & aeger convaluit (y).

Cum ergo ſubito tanta materia colligebatur in hoc loco, non videtur ibi praeëxſtitiſſe, ſed ex aliis locis huc verſus delata fuiſſe, per veram metaſtaſin, dum dolor partis invitaret verſus hunc locum materiam morboſam; uti dictum fuit antea, ubi in febrium hiſtoria de *Criſi*, & *Metaſtaſi*, agebatur.

Fluxit ergo haec terrea materies cum humoribus ſanis, & oſſibus reddidit illud, quod quotidie perit de oſſibus, uti & id, quod ad incrementum oſſium in junioribus requiritur. Verum & eadem haec materies,

(x) Sydenh. tract. de Podag. pag. 552.

(y) Medic. Obſervat. and Inquiries pag. 47. & ſeq.

ries, dum per morbum mutatur, vel partibus oſſeis ritè applicari nequit, ad alia loca deponitur, vel & eliminatur de corpore. Ad praecedentem paragraphum dictum fuit, *Platerum* obſervaſſe tophos podagricos in auricula, imo & in ipſis palpebris. In pulmonibus podagricorum tales concretiones cretaceae inventae fuerunt (z); in renibus, & hepate, ſimiliter (a). *Pechlinus* [b] vidit juvenes viros, toroſos, optimi temperamenti, tam miſere afflictos, *ut jam a trigeſimo anno tophos ſudarent*, & unus alterque ex illis jam ante quadrageſimum aetatis annum hoc morbo periret. *In illis autem ſic omnia in calcem coïerant, ut quidquid redderetur ſputi, ſudorumque, prae gypſi copia candeſceret*. Homini quinquagenario majori, caeteroquin ſano, leves podagrae paroxyſmi redibant per intervalla; ſimul erat adeo frigoris impatiens, ut etiam media aeſtate calefacere cubiculum debuerit. Subito incepit reddere urinas lacteas, quae poſt horam pellucidae fiebant, depoſito ad fundum vaſis ſedimento albicante copioſo, quod primo molle inſtar argillae erat, ſed poſt unam alteramve horam, cretae inſtar ſive gypſi, indureſcebat. Talis urinae excretio, abſque ulla interpolatione, duravit per octo vel novem menſes; ita ut aeger judicaret, ſe plus quam ſexaginta libras talis cretaceae materiae excreviſſe (c). Quod autem maxime mirum videtur, mutato domicilio, ceſſabat illa urinae cretaceae excretio ilico, abſque ullo ſanitatis emolumento, vel detrimento. Simile quid *Baglivus* habet, ubi de Calculo, & Podagra, diſſerit (d): *Nuper Arthriticus quidam Romae excrevit urinam craſſam, copioſam, quae paulo poſt coagulata fuit in gelatinae conſiſtentiam, & ita liber evaſit ab arthritide*. In praecedenti obſervatione notatur, quod illud ſedimentum potuerit ſcindi inſtar ſaponis. Sed & obſervata docuerunt, futuros tophos podagricos ſub forma liquida collectos fuiſſe circa articulos. *Pechlinus* (e) vidit, in puero quatuordecim annorum, qui a teneris hoc morbo laboraverat, intumuiſſe cubiti articulum, *ſic ut laxatis cum tempore tunicis in ſacculum propenderet; quod videbatur glutinis alicujus aut adipoſae materiae Promum-condum. Verum apertus tumor liquorem prodidit ſalſum, ſtatimque ad auras in album callum concreſcentem*.

Credo, ex hactenus dictis ſatis apparere, quid de creta, ſive calce, podagrica ſentiendum ſit. Videtur enim eadem eſſe cum terrea illa ſubſtantia, quae cartilaginem in os convertit, & qua ablata os antea durum denuo molleſcit. Morbi autem mirabiles oſſium obſervati videntur confirmare hanc ſententiam. Antea ad §. 549., ubi de morbis oſſium agebatur, quaedam dicta fuerunt de praeternaturali & morboſa oſſium mol-

(z) Liger traité de la Goutte pag. 344. (a) Ibidem pag. 346. 347.
(b) Obſervat. Phyſico-Medicar. lib. 2. obſervat. 25. pag. 272.
(c) Académ. des ſcienc. l'an. 1747. Hiſt. pag. 56. in 4°. (d) Opera omnia Prax. Medic. Lib. I. pag. 117. (e) Obſervat. Phyſico-Medic. Lib. II. obſerv. 25. pag. 272.

mollitie, ex *Celeberrimi Petiti* obſervatis. *Du Verney* [*f*] deſcribit, ex tertio tomo *Actorum Hafnienſium*, mirabilem morbum hominis, qui vigeſimo quarto aetatis anno incepit dolere circa pedum talos, dein genua, & femorum ſuperiores partes; unde podagra laborare credebatur. Poſt anni ſpatium dolebat omnibus corporis partibus, ita ut perpetuo decumbere cogeretur; oſſa incipiebant molleſcere; atque dolores illi non ceſſaverunt, niſi ubi omnia oſſa adeo emollita fuiſſent, ut cerae inſtar flecti potuerint, abſque dolore, in quaſvis figuras. Verum a muſculis ſe contrahentibus, cum oſſa non amplius reſiſterent, ſic minuta fuit corporis longitudo, ut miſer, qui ante juſtae fuerat ſtaturae, jam triennem puerum vix aequaret. Functiones tamen reliquae corporis, motu excepto, integrae manſerunt; & ſic vixit, uſque ad annum aetatis trigeſimum ſecundum; ultimo autem vitae menſe redierunt dolores, perpetuo manentes ad mortem uſque.

Obſervaverat autem *Petitus* (vide §. 549), quod, oſſibus quamvis emollitis, cartilagines naturalem ſuam duritiem retinuerant.

Plures alii caſus in Hiſtoria Medica habentur, qui docent, oſſa corporis humani omnia, quandoque & quaedam tantum, penitus emollita fuiſſe: imprimis autem notari merentur illa, quae *Gagliardi* (*g*) obſervavit in ſimili caſu.

Nobiliſſima nempe foemina, juvenis adhuc, ſed fluxionibus rheumaticis obnoxia, poſt ſaevos & continuos cruciatus, habuit omnia oſſa emollita, ut in cadavere viderentur potius conſtructa calloſa quadam carne, in artubus ſuperioribus & inferioribus; reliqua vero oſſa cartilaginea tantum duritie praedita erant: dum autem rationem dat, cur oſſa ſic emolliantur, dicit: *Quare, cum filamenta oſſium, diſſoluto memorato oſſeo, ſeu gypſeo, ſucco, rigida amplius non conſerventur, ex eo, quia de ſui natura mollia ac flexibilia ſunt, hinc eſt, ut, illis ad primaevum ſtatum redeuntibus, omnis duritiei cauſa ceſſet, & ſic oſſa neceſſario mollia fiant, & magis, aut minus, prout magis, minusve, dictus ſuccus oſſeus, jam concretus, diſſolutus fuerit.*

In miro autem illo caſu, deſcripto ab Expertiſſimo & Eruditiſſimo *Morand* (*h*), ubi agitur de foemina, cui ante mortem omnia oſſa emollita fuerant, hoc imprimis notandum eſt, quod validos dolores ſentiret in illis partibus, quarum oſſa poſtea debitam firmitatem amittebant; ſed ſimul tunc emittebat urinam turbidam, lacteam, ſedimentum copioſum deponentem, quod rite examinatum referebat gypſum, & in acidis foſſilibus, & in aceto deſtillato, ſolvebatur, cum effervefcentia manifeſta. Dum autem talis urina excernebatur, miteſcebant dolores. Quandoque

(*f*) Traité des maladies des os Tom. I. Praeface pag. 138. (*g*) Anat. oſſ. pag. 70. & ſeq. (*h*) Hiſtoire de la maladie ſinguliére & de l'examen du cadavre d'une femme pag. 13. 17.

doque & copioſi ſudores aderant, lintea maculantes ita, ac ſi creta pinguedini miſta forent inuncta. Licet autem in miſera hac muliere omnia oſſa emollita fuerint, cartilagines omnes manſerunt immutatae, & priſtinam albedinem, laevitatem, & elaſticitatem, retinuerunt (*i*). Oſſa autem emollita trahendo poterant reduci ad naturalem formam, ſed ſponte ſua iterum incurvabantur, ſibi relicta. Morbi hujus mirabilis hiſtoria, uti & ſceleti, quod in Academiae theſauro ſervatur, exacta deſcriptio, concinnata a *Celeberrimo Morand patre*, habetur in monumentis Academiae Regiae Pariſinae (*k*). Notat autem *Morand*, quod oſſa hujus ſceleti non ſervaverint eandem mollitiem, quam habebant in cadavere, ſed firmiora reddita fuerint, & imprimis cranii oſſa. Certè idem contigit, dum, maceratione in aqua forti diluta, calvaria oſſea in flexilem & elaſticam cartilaginem mutabatur; nam & haec exſiccata majorem firmitatem acquiſivit.

Caeterum, hanc materiam cretaceam, ſive calcem podagricam dictam, dum circa articulos, horumque ligamenta, colligitur, motum impedire poſſe, & miras deformitates producere, ſponte patet, triſtibuſque exemplis, quotidie obviis, confirmatur.

§. 1262. Ex quibus cunctis liquet, cauſam proximam hujus mali eſſe vitiatam indolem minimorum, adeoque nervoſorum, vaſculorum in corpore; tum etiam liquidi, quod nervoſas partes alluit.

Patuit antea, in Hiſtoria Epilepſiae, & aliorum quorundam morborum, miras & ſubitas fieri mutationes in corpore, & ſtupenda mala produci, a latentibus cauſis, quas nullis ſenſibus aſſequi poſſunt Medici, quasque fruſtra in cadaveribus mortuorum inquiſiverunt toties. Unde merito concluſerunt, horum effectuum cauſam latere in encephalo, & inde productis nervis. Nec absque ratione idem crediderunt de vera & exquiſita podagra. Latet morbus per annos in podagra haereditaria; ſuo tamen tempore ſe manifeſtat. Ex avo tranſit in nepotem, cujus pater immunis manſit a morbo. Silet intermedio inter paroxysmos tempore, & multi podagrici illibata ſanitate fruuntur toto illo tempore, quo morbus abeſt. Hinc licet alii humores ſint ſani, poteſt aliquid latere in encephalo & nervis; quod nimis ſubtile eſt, ut turbet reliquas functiones, quodque tamen, ſuo tempore actuoſum redditum, morbum producet: unde, uti antea ad §. 1257. dictum eſt, *Helmontius* ſtatuerat, in digito dolente non eſſe podagram, ſed tantum pomum, ſive fructum, radicis. Illam autem podagrae radicem in ſyſtemate nervoſo

(*i*) Ibid. pag. 74. (*k*) L'an. 1753. Mem. pag. 541 — 552.

voſo haerere, multis probari poteſt argumentis.

Vidi hominem, qui moleſtiſſimum hoc ſymptoma paſſus fuit per biennium: dum ſederet tranquillus, nihil percipiebat mali; ſed ſimul ac ſurgens erecto ſtabat corpore, mox vertigine corripiebatur, & cadebat. A peritiſſimis Medicis tentata fuerunt plurima, abſque ullo ſucceſſu. Inopinato podagrae paroxysmus corripit hominem, qui nunquam hoc morbo laboraverat, liber fuit omnino a moleſtiſſima vertigine. Curandum habui hominem, qui dolore valido abdominis corripiebatur, cum delirio, & tremore valido totius corporis; poſtea cadit epilepticus, & poſtquam menſis ſpatio tres inſultus epilepticos paſſus fuerat, acerrimus dolor podagricus pollicem pedis invaſit; ſed omnino ab epilepſia immunis manſit, poſtquam podagricorum coetui adſcriptus fuerat; poſtea bis in anno regulari podagra laborans. Monuerat jam *Hippocrates* (*l*), affini podagrae morbo epilepſiam ſolvi; dicit enim: *Magni morbi, in vehementia exiſtentis, ſolutio, coxarum dolor.*

Praeterea, antea ad §. 1258. dictum fuit, terrore valido, uti & gaudio, ſubito curatam fuiſſe podagram, dum validis & ſubitis animi affectibus ſenſorium commune, & nervi agitabantur. Notavit *Helmontius*, uti ad §. 1257. monitum fuit, prima ingruentis paroxyſmi podagrici veſtigia in praecordiis percipi; ſed & eodem loco animi affectus validi turbas ſuas excitant; & viciſſim, ſordes circa praecordia haerentes miris modis totum ſenſorium commune turbant; uti pluribus demonſtratum fuit ad §. 701., ubi de Delirio Febrili agebatur. *Hippocrates*, & *Aretaeus*, in tenuiſſimis venulis, imo in nervis intimis, podagrae ſedem ſtatuerunt, uti praecedenti paragrapho dictum fuit. Imo *Aretaeus* (*m*) addidit, dum de hoc morbo ageret: *Eſt autem omnium ſimul nervorum affectus, ſi auctum malum omnibus ingruat.*

Haec omnia ſi conſiderentur, patebit, non ſine ratione ſtatui, cauſam proximam podagrae haerere in vitiata indole minimorum, ſive nervoſorum, vaſculorum in corpore; vel etiam, in degeneratione ſubtiliſſimi liquidi, quod per minima haec vaſa movetur, vel illa alluit.

Anatomicorum enim induſtria demonſtravit, nervos majores conſtare faſciculis minorum nervorum; qui iterum in minores dividi poſſunt; nec hactenus armati oculi, nec dexterrimae manus, finem hic invenerunt: nemo enim unquam vidit ſimplicem fibrillam nerveam, ſed tantum minimorum nervulorum faſciculum, qui adhuc ulterius dividi poſſet, niſi minutiſſima moles omnem artem, omnem dexteritatem eluderet. Verum omnes illi faſciculi propriis in vaginulis haerent, & tenuiſſimo liquido madent, ne cum ſe mutuo concreſcant vicini. Omnia ergo haec nervulorum integumenta vaſculoſa ſunt, & in minimis tenue admodum

(*l*) Epidemic. Lib. II. text. V. Charter. Tom. IX. pag. 187.
(*m*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 65.

modum liquidum continere poſſunt tantum, quod licet tenuitate cedere videatur fluido, quod per fibrillae ultimae nerveae cavum movetur, tamen magnam ſubtilitatem habere debet. Si jam conſideretur, tenuiſſimum illum rorem, qui concretionem impedit, denuo reſorberi per venas, quae, in initio minimae, evacuant ſe in majores trunculos, & tandem in venas ſanguineas, quae, uti antea dictum fuit, conſtanter turgent paroxysmi podagrici initio, poterit impediri facilis reſorptio tenuiſſimae illius lymphae, quae mora poterit degenerare, & male afficere partes, quas alluit, & humectat. Unde etiam videntur intelligi podagrae diverſitates, prout in minutiſſimis, vel paulo majoribus, vaſculis morbus haeret. Hinc etiam omnium crudeliſſima obſervatur podagra, dum non tumet pars affecta, ut antea dictum fuit.

§. 1263. ET quidem liquidum peccans hic, acrimonia, & majore tenacitate; ſolidum, nimia vaſculorum anguſtia, & rigiditate.

Multae rationes docent, in humoribus acrimoniam adeſſe. Licet enim validus dolor adeſſe poſſit, dum obſtructa vaſa urgentur ab humoribus a tergo prementibus, ſicque diſtrahuntur fibrae, uti in *Hiſtoria Inflammationis* explicatum fuit, tamen & dolentiſſima podagra obſervatur, abſque tumore & rubedine partis dolentis; ubi & vix ulla febris, vel ſaltem exigua tantum, adeſt. Tunc autem Medici ſolent incuſare acrimoniam, quando ſummi dolores abſque motu aucto adſunt: poteſt tamen humorum viſciditas huic acrimoniae juncta eſſe; imo quandoque & in aliis morbis contingit, ut acre viſcido inhaereat irretitum, ſicque fixius haereat, & difficilius extricari poſſit, uti de *Scorbuto* antea ad §. 1153. dictum fuit. *Sydenhamus* (*n*), qui omnes animi nervos intendit, ut hunc morbum intelligeret, accuſavit acrimoniam. *Coſte* humorum acrimoniam, viſciditati majori junctam, pro cauſa morbi habuit (*o*); imo ſepticam acrimoniam hic agnovit, per quam oſſa & cartilagines carie deſtruuntur (*p*). Sentiebat, paroxysmum inſtare, dum acres, copioſae, lacrymae oculos irritabant perpetuo, uti ad §. 1261. dictum fuit. Praeterea illos, qui acri victu utuntur, & vino liberalius indulgent, caeteris paribus, magis affligit morbus; & contra lenitur diaeta lactea.

Certum eſt; in corpore ſaniſſimo humores in majorem acrimoniam vergere; verum acre, in humoribus natum, expellitur de corpore per urinae vias, vel & per cutis ſpiracula exhalat, ſimulque, ubi talis acrimonia copioſior adeſt, ſive ſponte nata in corpore, ſive ab ingeſtis acrio-

(*n*) Tract. de Podag. pag. 559. (*o*) Traité de la Goutte pag. 27.
(*p*) Ibidem pag. 33.

acrioribus producta, ſitis ſequitur, quae invitat ad largum aquoſi potus uſum, ut abluatur illud acre, & per ſolitas vias acre illud dilutum expellatur de corpore. Sed obſervavit *Coſte* [vide §. 1257.], inſtante paroxysmo, urinas per plures dies prodire pallidas, ſubturbidas, inſtar potus limonati, & tanto ſeveriorem metuebat paroxysmum, quanto diutius haec ſigna praeceſſerant; quae docebant, humorum acrimoniam adeſſe, quae tamen non ſatis expellebatur per urinae vias. Et contra, citius levari morbum, obſervavit, ſi urinae flavam, vel rubram, hypoſtaſim magna copia deponerent. Unde videntur tubuli uriniferi in renibus ſtrictiores eſſe, neque ſatis facile tranſmittere illa, quae naturali lege exire per hanc viam debebant de corpore.

Memorabilis obſervatio confirmat modo dicta. Notum eſt, a *terebinthina* ſumta, imo etiam ab eadem externe inuncta, odore grato violaceo imbui urinam, & ſatis cito quidem, ita ut poſt pauca minuta in propria urina hunc odorem obſervaverim, dum experimenti gratia quinque grana hujus balſami nativi deglutiveram. Verum annoſa podagra laborans quotidie mane & veſperi ſumſerat drachmam terebinthinae venetae cum *polio montano* coctae (*q*), & quidem conſtantiſſime per integros ſeptemdecim menſes; excepto, quod paroxysmi podagrici tempore interpolaretur ejus uſus; & tamen nunquam ſe prodiderat in urinâ violaceus ille odor (*r*). Verum quidem eſt, quod terebinthina per coctionem perdat fragrantiae ſuae partem non contemnendam; ſed tamen patuit, illam manſiſſe accumulatam in corpore, dum nihil de hac per renes excerneretur. Sitis enim immodica urgebat, & per ſalivalia organa terebinthinae odor viam inveniebat. Sputa enim copioſa tenacia prodierunt, odore & ſapore terebinthinae penitus imbuta; & licet, ſtatim ac ſputa talia prodire incipiebant, abſtineretur a terebinthinae uſu, *fons tamen videbatur inexhauſtus*, *omniſque ſaliva nil niſi foecundiſſima terebinthinae progenies erat. Nec mirum: Adeo longo enim temporis tractu decantati hujus remedii frugem periclitati fueramus*, *ut tota humorum maſſa imbui ejus ſubſtantia potuerit commode*. Cum autem per plures dies moleſtus ille ſalivae odor perſiſteret, ex oleo amygdalarum, ſaccharo, & vitello ovorum, parabatur remedium, quod ſaponacea ſua vi divideret ſic tenax illud terebinthinaceum, ut facilius integre de corpore eliminari poſſet; quod etiam ex voto ſucceſſit; dum, paucorum dierum tempore, uſu hujus remedii continuato, illud incommodum tollebatur.

Patet inde, illud, quod tam cito & facile tranſit per urinae vias in ſanis, retineri per tot menſes poſſe in podagrici corpore; adeoque per urinae vias non exire omnia, quae ſecundum ſanitatis leges eliminari

(*q*) Hahn hiſtor. Podagr. Eminent. &c. pag. 10. & ſeq.

(*r*) Ibidem pag. 16.

debebant. Forte & hoc conſiderari meretur inter cauſas, quare podagrici toties fiant calculoſi. Ideo & *Sydenhamus* inculcavit ſerio potum tenuem, & motum corporis inter paroxysmorum intervalla, ut renes liberarentur ab illis, quae haerere ibi inciperent, & calculoſis concretionibus originem dare poſſent. Juſſit enim (*s*), ut podagrici, prandio contenti, decumbant incoenati: *Hauſtum tamen cereviſiae alicujus tenuioris liberaliorem ſibi indulgeant; quandoquidem etiam renum calculo generando proclives fere ſunt tales, cujus concretio a liquore ejusmodi hoc tempore hauſto multum impeditur; refrigeratis ſcilicet ab eo renibus, prolutiſque*.

Verum & videtur incuſari poſſe ſimul major humorum tenacitas. Obſervavit *Coſte* (*t*), ſanguinem eductum de venis podagricorum, qui vigore aetatis & bona temperie fruebantur, habuiſſe denſitatem phlogiſticam inſtar pleuriticorum: copia tamen partis rubrae minor erat, & ſerum abundabat. In debilioribus jam, & morbi diuturnitate fractis, pars rubra nigricabat, & ſeri copia adhuc magis abundabat; quod viride erat & ſubſalſum. Cruor autem ille, dum refriguerat, jam foetebat (*u*). *Hahn* invenit ſanguinem vena miſſum in podagrico ſatis bonae notae; poſt annum catarrhoſo muco viſcidum; tribus menſibus poſtea floridum denuo; poſt ſex menſes ſanguis erat tenax, & pituitoſus; ſicque nunc melior, nunc pejor, apparuit ſanguinis indoles: ſex autem ante mortem menſibus, *praeter morem tenax, luridus, teter, inflammationem ſpirans, e pede emiſſus fuit ſanguis*. Omnia haec monſtrant, majorem tenacitatem humorum in hoc morbo inventam fuiſſe; imo concluſerunt aliqui, totum morbum a ſola hac aucta viſciditate in humoribus pendere, adeoque produci ab illis alimentis & potulentis, in quibus mucilago abundaret (*w*). De hac re autem antea dictum fuit.

In ſolidis autem partibus major rigiditas culpatur; ex qua ſequitur vaſorum major anguſtia, uti ad §. 33. probatum fuit; & major reſiſtentia liquidis, quae per vaſa moveri debent.

Ideo provecta aetate frequentius podagra occupat (§. 1255.), cum ſenſim magis magiſque rigeſcant ſolidae corporis partes. Externum frigus, dum vaſa ſtringit, hinc podagricis adeo inimicum eſt, & frequenter paroxysmum excitat, uti antea monitum fuit. Unde veterani podagrici, qui fere toto anno ſunt miſeri, aeſtivis ſaltem menſibus commodius valere ſolent. Perſpirationis ſolitae imminutio, & imprimis ſiccitas cutis inter digitos pedum, qui olido ſudore in ſanis madeſcere ſolent, pro indicio inſtantis paroxysmi haberi ſolet, uti antea dictum fuit. Ubi autem conſtricta antea vaſa laxantur, & transmittere incipiunt humores, humeſcit cutis, dolores leniuntur, & morbus in parte affe-

(*s*) Tractat. de Podag. pag. 579. (*t*) Traité ſur la Goutte pag. 21. 22.
(*u*) Hiſtor. Podag. Eminentiſſ. &c. pag. 13. 17. 25. 20. (*w*) Liger traité de la Goutte pag. 63.

affecta verſus finem properat, uti pariter antea jam notatum fuit.

§. 1264. UNde in locis a cerebro remotiſſimis, motui maxime reſiſtentibus, ob ſoliditatem, duritiem, exercitium, pondus incumbens, primo ſe manifeſtat.

Omnia haec vera ſunt in morbo incipiente; tunc enim pedes primo invadere ſolet. In morbo autem jam adulto, dum augetur copia materiae morboſae, pedum articuli ſaepe non ſufficiunt, ut omne illud capiant; & tunc etiam alia loca occupantur; praecipue, ſi poſt frequentes jam toleratos paroxyſmos ſic mutata fuerit partium fabrica, obſtructis, vel compreſſis, aut infarctis, vaſis, ut impediatur materiae podagricae depoſitio verſus has partes. Tunc enim quandoque manus, genua, aliaſve corporis partes, invadit morbus, vel & per totum corpus miris diſpergitur modis, uti antea dictum fuit. Videantur illa, quae ad §. 1259. de hac re dicta fuerunt.

§. 1265. EJus vitii autem (1262. 1263.) origo proxima in indigeſtione viſcerum, non attenuantium, aſſimilantiumque, ſatis aſſumta in indolem requiſitam in liquido nervoſo, id eſt ultimae elaborationis ultimo effectu, ſpiritui vitae, & radicali ſeminis proliferi materiae, hinc ſe innectit clanculum.

Si conſiderentur illa, quae nutritionem ſpectant, patet per inevitabiles vitae ſanae actiones liquidorum noſtrorum copiam minui, ſolida deteri, quotidie; hinc niſi reſtituerentur perpetuo illa, quae perduntur continuo, brevi corpus noſtrum deſtrueretur. Sed non hoc tantum; verum etiam humores humani, calore corporis, motu per vaſa, degenerant a blanda indole, & in acrimoniam mutantur putreſcentem: unde, niſi acriora, nocitura corpori, ſi manerent, eliminarentur de corpore per cutis vaſa, urinam, & alvum, novuſque blandus chylus reſtitueret hanc jacturam, brevi actum foret de corpore. Manifeſte hoc apparet in illis, qui ſtrictiſſimo jejunio corpus macerant, ſi per viginti quatuor horas ab omni cibo & potu abſtinuerint. Vires enim languent, ita ut ſolitos labores tolerare nequeant, imo ſaepe in animi deliquium cadunt, licet quieſcant. Anima in his olere incipit; urina parca acris ſtranguriam facit; quae omnia emendantur, dum cibo potuque reficiuntur. Aucta haec per inediam acrimonia humorum primo ſe manifeſtat quidem in primis viis, & vaſis majoribus; verum ubi & tenuiſſimi humores ſic affici incipiunt, ſequuntur, pervigilia, epilepticae convulſio-

 nes

nes, febres furioſae, & tandem mors (*x*).

Verum alimenta, quae ingeruntur, non ſunt eadem cum illis, quae deperdita fuerunt; ſed debent ſic mutari per actionem viſcerum, & vaſorum, ut, amiſſa propria natura, acquirant indolem noſtrarum partium ſolidarum, & fluidarum. Demonſtrarunt Phyſiologi ingentem illum apparatum, qui requiritur, ut ex ingeſtis reparentur perdita. Manducatio dividit, & ſalivam una cum aëre miſcet intime cibis; ventriculus recipit, retinet, fovet, ſuos humores admiſcet; dum ſimul hoc viſcus, una cum contentis ſuis, preſſione diaphragmatis, & muſculorum abdominalium, agitatur perpetuo, atque hepate & liene, ſanguine calido copioſo plenis, fovetur, cum haec viſcera partim accumbant, partim incumbant, ventriculo; idem & a pancreate ſuccumbente fit. Mutati ſic in ventriculo cibi, liquidiori ſub forma exeunt per pylorum in inteſtina; admiſcetur bilis utraque, & ſuccus pancreaticus; in toto tubo inteſtinali, in omni puncto, ex arteriis exit tenuis lympha, quae contentis inteſtinorum intime miſcetur; per lactea vaſa reſorbetur tenuior pars, donec, omni utili ſucco exhauſto, faeculenta pars per alvum exeat. Chylo autem ſic reſorpto admiſcetur lympha tenuis venoſa, a toto corpore redux; tandemque chylus, ſic dilutus, ut pro maxima parte conſtet humoribus animalibus, guttatim inſtillatur ſanguini, per venam axillarem praeterlabenti; cum hoc pellitur ad cor; dein per pulmonem in aörtam; & cum ſanguine arterioſo per totum corpus circumducitur.

Chylus ille, dum cum ſanguine ſic movetur, jam multum perdidit de natura ingeſtorum; ſed nondum tamen perfectam indolem noſtrarum partium acquiſivit: per vaſa enim mammaria ſeparatus, & in mammis collectus, adhuc ſaepe dotes ingeſtorum retinet. *Loweri* autem experimentis conſtitit, chylum, poſtquam per octo horas fluxit cum ſanguine per vaſa & viſcera noſtra, depoſita propria natura, jam aſſimilatum eſſe humoribus noſtris, adeoque aptum, ut reſtituantur perdita ex hoc chylo jam mutato.

Si autem ex tot conditionibus, ad perfectam talem aſſimilationem requiſitis, una vel plures defecerint, effectus ultimus erit diverſus, aliqua ſequetur degeneratio, imprimis in tenuiſsimis humoribus, qui maxima elaboratione indigent, ut abſque impedimento per minima corporis vaſa fluere poſsint. Si maneant eadem ultimae aſsimilationis vitia, accumulabitur ſenſim major copia degeneris humoris; qui, ſi non exeat de corpore, mora acrior, & minus meabilis, reddi poterit; ſicque tandem, ad loca huic materiae, jam morboſae, recipiendae apta depoſitus, morbum producere.

Hinc patet, quare *Aegineta* (*y*), de hoc morbo agens, dixerit. Humor

(*x*) H. Boerh. Inſtitut. Med. §. 757. (*y*) Lib. III. cap. 78. pag. 57.

mor praeter naturam, & partium debilitas, hunc morbum faciunt. *Quando enim altrix facultas partium labefactata fuerit* (ἡ τρεπτικὴ δύναμις ἀτονήσῃ) *ob ciborum copiam, ex qua cruditates contingunt, humor abundans in quamcumque articulationem, quae antea debilior fuerat, ſe conferet, & diſtendens colligantes nervos, dolorem faciet.*

Sed & *Sydenhamus* (z), proprium morbum attentiſſime conſiderans, poſt abſolutam podagrae hiſtoriam, dicit: *Omnes animi nervos variis hujuſce morbi phaenomenis contemplandis acriter intendens, illum* Ἀπεψίᾳ, *ſeu labefactatae tam in partibus, quam ſuccis corporis univerſi concoctioni, ortum debere exiſtimo.* Haec autem deinde latius deducit. Certe illa, quae hactenus dicta ſunt de hoc morbo, hanc ſententiam pulchre confirmant. Divites, lautiſſime viventes, imprimis infeſtat podagra; & conſtitit, eoſdem a morbo curatos fuiſſe, dum, iniqua ſorte, divitiis orbi, cogebantur, frugalem victum in ſudore vultus ſibi ſuiſque quaerere. Si enim, minus perfecta aſſimilatione facta, forte quid degeneraverit in humoribus, illud ſubigetur per labores, corporiſque exercitia, vel expelletur de corpore. Panem atrum, & lardum ſale fumoque induratum, avide comedit, & optime digerit, durus arator; quae peſſime gravarent ventriculum hominis, ſedentariam vitam viventis. Unde & illi, qui plus aequo libris impalleſcunt, toties podagrici fiunt, dum ſalubre corporis exercitium nimis negligunt. Inde etiam ſeneſcentibus frequentior morbus, dum minus agile per aetatem corpus motibus perficiendis minus aptum evadit.

Sed & poſtea, quando de cura agetur, illud ulterius confirmabitur. Laudaverunt Medici toties diaetam lacteam, ut nempe in ſani animalis corpore paratus humor daretur, qui facilius a debilioribus viſceribus ſubigi poſſet. Diaetam mollem ex eupeptis cibis, & ſimplicem, laudavit *Sidenhamus*; juſſitque podagricos, ſolo prandio contentos, incoenatos lectum petere. Deinde corporis exercitia podagricis ſuadet quam maxime, ita ut dolentibus adhuc pedibus incedere illos juſſerit. Si remedia, maxime decantata, conſideramus, ſunt imprimis talia, quae languentem viſcerum chylopoieticorum actionem excitare, & emendare, valent. Si enim prima in coctione aliquod vitium manſerit, illud in reliquis coctionibus difficilius emendabitur ita, ut perfecta omnium aſſimilatio fiat. Imo licet reliqui humores, qui per majora vaſa fluunt, ſatis boni fuerint, in minimis vaſis, & ſubtiliſſimis liquidis ſecretis a ſanguine, quae per tenerrima haec vaſa moventur, poterit manere quid a natura alienum; quod ſenſim copia auctum, vel & mora pejus redditum, diverſos, & miros, morbos producere poterit. Videantur illa, quae ad §. 1262. dicta ſunt. Cum igitur in podagricis haec degeneratio morboſa in ſubtiliſſimo totius corporis liquido haereat, inde *Helmo-*

(z) Tractat. de Podag. pag. 557.

montius (*a*), podagram in vitae ſpiritu diverſorium ſuum nactam eſſe, ſtatuit; cumque in praecordiis officinam ſpiritus vitalis poneret, & circa praecordia ingruentis paroxyſmi primordia ſaepe ſentirent podagrici, hinc in illa opinione confirmabatur. Subtiliſſimis autem partibus, ſive ſolidis, ſive fluidis, inhaerere morboſum hunc characterem, etiam inde concluſit, quod podagra haereditaria eſſet, & per tot annos ſilens latere poſſet in corpore, antequam in nervum erumperet (vide §. 1255); unde dixit (*b*): *Non eſt cruori character ille podagrae commiſtus, at bene moderatori partium ſolidarum. Mutatur nimirum multoties cruor, totaque alimenti ſupellex, ante podagrae haereditariae venturum adventum.*

Certe in morbis haereditariis quam maxime mirum videtur, quod in naſcentis hominis molecula minima jam haereat illud, quod poſt triginta annos morbum faciet, tanto temporis ſpatio in ſilentio quaſi obdormiens. Sed omnia, quae generationis opus ſpectant, parum adhuc intellecta ſunt, licet ſummi viri omne ingenii acumen adhibuerint, & nullis laboribus pepercerint, ut haec myſteria indagarent. Ille, qui fecit omnia, dedit animalibus & plantis potentiam ſe multiplicandi: hoc dum fit, debet de toto hoc praeparari quid, & abſcindi de integro hoc manente, quod erit alterum ſimile huic; haec eſt genitura, aliam ex alia prolem ſubſtituendo multiplicans naturam: hoc exire poſſe de corpore fabricato, manente corpore integro, ſcimus.

Sed incomparabilis *Reaumurii* (*c*) induſtria patuit, rudimentum illud vitale futuri animalis per plures annos poſſe manere immutatum, & longo quaſi ſomno ſepultum, non creſcens, aptum tamen, ut inde prodeat animal, quod ſui ſimile producet poſtea. In regno vegetabili germen futurae plantulae in ſemine maturo recluſum quam diutiſſime ſervari poterit. Nobilis vir, qui ſapidiſſimos melones ſingulis annis in horto colebat, melonum ſemina bene ſicca ſervabat vaſis puriſſimis vitreis exacte clauſis, nec terrae mandabat unquam, niſi prius per integrum decennium ſervaſſet, dum firmiter ſibi perſuaſum haberet, ex diu ſervatis ſeminibus longe meliores fructus produci. Ex ſeminibus plantae, *Mimoſae* dictae, ſive *Senſitivae*, per octoginta annos ſervatis, dum in ſcrinio neglecta jacuerant, ab avo olim ex Indiis receptis, a nepote dein terrae mandatis, plantulas ſurrexiſſe vidi, quae vividiſſime, ad leviſſimum tantum attactum, foliola contrahebant. In hiſtoria naturali verſatiſſimus *Eques de Baillou*, qui immenſum theſaurum foſſilium, aliarumque rerum naturalium, quem collegerat indefeſſo labore & ſumma induſtria, *Auguſto Imperatori* tradiderat, ut ſub tantis auſpiciis illam in ordinem redigere poſſet, & augere perpetuo, caſu invenit in ſcriniolo

(*a*) In Capitulo: *Aſthma & Tuſſis* §. 40. pag. 293. (*b*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus*. §. 11. pag. 313.
(*c*) Mémoir. pour l'hiſtoire des inſectes Tom. II. pag. 30.

lo fabas, quarum quaedam miniato colore fulgebant, aliae variegatis coloribus pulcherrimis omnium oculos in ſe rapiebant. Vocabatur Hortulanus, in arte ſua nemini ſecundus, qui, diligenter luſtrans haec ſemina, terrae adhuc mandari poſſe, ut germinent, dixit. Optimus ſenex *de Baillou* riſit, monſtravit ſchedulam, quam una cum fabis his invenerat, quae docebat jam ultra ducentos annos ſervatas fuiſſe, & licet integrae viderentur, tamen vix veroſimile eſſe, ut poſt bina ſaecula plantam ſui generis producerent. Hortulanus ſcalpello, non ſine moleſtia, duras fabas has dividens, vidit, germen integrum eſſe, cotyledones ſanos, nil mucidi, nil corrupti; hinc audacter dixit, ſe non moveri omnibus illis ratiunculis; ſed certum eſſe, quod arte ſua excitare poſſet tam diu ſopitum hoc germen, ut vegetaret. Maceravit per aliquot dies in pura aqua fabas, ut molliretur externa ſuperficies; dein fertili terrae commiſit; blando calore fovit; & poſt aliquot ſeptimanas jam una alterave germinare coeperunt, poſteaque plures aliae, quae phaſeoli plantas ad magnam ſatis altitudinem ſcandentes exhibuerunt.

Sed certe & in corpore humano ipſo obſervantur ſimilia, quae docent, quaedam diu latere in corpore, vix incrementum capientia, quae poſt annos ſimul & ſemel ſe manifeſtant. Pilorum in cute pubis rudimenta haerent; ſed circa pubertatis tempus prodire incipiunt tantum; & tunc cito creſcunt. In maxillis minorum abortuum diffractis vidi dentium primordia manifeſte, non tantum illorum, qui primi prodibunt, ſed & illorum, qui ſeptimo vel octavo aetatis anno, & ſerius adhuc, ſubito creſcere incipient, priorumque locum derelictum occupabunt. Notum eſt, in utraque maxilla ultimos dentes molares ſaepe ad vigeſimum quintum & ultra aetatis annum manere in alveolis ſuis gingiva tectos, & poſtea, ſaepe non ſine magna moleſtia, emergere; unde & dentes ſapientiae vocari ſolent: horum tamen rudimenta in maxilla abortuum vidi, & in foemina octogenario majore, penitus jam edentula, miratus fui, eoſdem illos dentes emerſiſſe manifeſtos, non ſine metu haeredum, ne effoeta haec anus denuo juveneſceret. Omnia haec modo dicta ſi conſiderentur, non adeo abſonum videbitur, infelix podagrae, aliorumque morborum, ſeminium naſcentis hominis primo rudimento ſic innecti poſſe, ut nullo ſigno ſe manifeſtet per plures annos, tandemque determinato vitae tempore in actum deducatur, & ſimilem, ac in parente olim fuerat, morbum producat. Omnia, uti modo dixi, in generationis opere, myſteriis plena ſunt: acutiſſimi obſervatores detexerunt plura, quae jam facta erant; modum autem, quo fiebant haec, quae facta mirabantur, nemo evidenter explicuit, ſaltem quantum novi. Prudenter certe *Columella* (*d*) dixit: *Nec generandi quidem data eſt poteſtas manibus aut plantis: ſed, quod hominibus ignotum eſſe vo-*

(*d*) Lib. III. cap. 10. Auctor. rei ruſtic. Tom. I. pag. 376.

voluit genitor univerſi, ventre protexit, ut divina praeditus ratione rerum aeternus opifex, quaſi quibuſdam ſecretis corporis, in arcano, atque operto, ſacra illa ſpiritus elementa cum terrenis primordiis miſceret, atque hanc animantis machinae ſpeciem effingeret.

§. 1266. CUjus (1265.) ratio iterum deducitur ex cauſis remotis (1255. 1258.)

Si jam cum dictis conferantur illa, quae ad numeros hic citatos de cauſis remotis allata ſunt, patebit, has tales eſſe, ut digeſtionem, attenuationem, & aſſimilationem, ingeſtorum turbent, & impediant; unde cruditas naſcitur; & ſi diu ſimiles cauſae egerint, a naturali ſua indole multum degenerabunt corporis humores; adeoque podagrae producendae, vel excitandae, ſi antea jam adfuerit, dabunt occaſionem.

§. 1267. SUpponit itaque omnes fere coctionum vitiatas functiones ad producendum hoc malum (1265.), & quidem vitio in majoribus vaſis, liquidiſve, vix ſenſibili.

Omnia illa vitia in uſu ſex rerum non naturalium commiſſa turbant ſaepe multas viſcerum functiones, & alios morbos plures producere poſſunt, uti facile patet. Verum ipſa podagra ex his ſequi poteſt, licet vix ullum vitium in majoribus vaſis, aut liquidis craſsioribus, appareat. Dictum enim fuit antea ad §. 1256. & 1262, illud, quod poſtea dolorem podagricum excitabit in pede, nullum ſaepe ſui ſignum dare, niſi dum ad artus delatum fuerit. Unde *Helmontius* (e), licet ſpiritus vitalis ſedem in praecordiis poneret, & Archaeum ſuum circa cardiam, ſive os ventriculi ſuperius, locaret; tamen non credidit, aliquid morboſi in ventriculo haerere, quod podagrae quaſi fomitem daret: *Nec eſt enim character ille Podagricus ſilens, materialiter, aliquo depoſitus in nido, ſegregatoque ſtabulo in plicis aut rugis ſtomachi exceptus, tanquam tartarus aliquis exoticus adhaerens. Sed eſt in ipſo vitae Archaeo concreditus character.*

Quandoque enim podagrici toto inter paroxyſmos intervallo ſe credunt ſanos; imo quandoque media nocte, dum ſani lectum ingreſſi fuerant, ſaevus dolor corripit nil tale ſuſpicantes, uti antea dictum fuit. Unde ad §. 1262. concluſum fuit, cauſam proximam podagrae haerere in ſubtiliſsimis partibus ſolidis & fluidis corporis. Sed antea dictum fuit in epilepſia, & in febre intermittente, cauſam proximam horum morborum in minimis his partibus quandoque haerere. Unde etiam tales

(e) In capitulo: *A ſede animae ad morbos* §. 11. pag. 236.

les morbi ſaepe ſe invicem mutant, imo deſtruunt quandoque. Antea patuit, moleſtam vertiginem, podagra ſequente, perfecte ablatam fuiſſe. Febris intermittens quandoque delevit epilepſiam exquiſitam. Vidi in homine robuſto, aliquot jam podagrae acceſſus paſſo, tertianam vernam; poſt ſecundum paroxyſmum pollex pedis acri dolore corripiebatur; nec rediit amplius febris. Notum autem eſt, tertianam vernam, licet mitis fuerit, raro ante quintum paroxyſmum, & plerumque ſeptimo tantum, finiri. Solet in talibus febribus, ſponte, vel per artem, ſurſum aut deorſum evacuari materies bilioſa, magno cum levamine; hinc & illi tale remedium praeſcriptum fuerat, quod mane ſumſiſſet, niſi de nocte podagrae paroxyſmus ſe manifeſtaſſet, quem turbare dum nollet, prudenter ab uſu purgantis remedii abſtinuit; & intra quatuordecim dies, a podagra liber, optime ſe habuit tota aeſtate. Neque potui obſervare, quod poſtea bilioſas evacuationes habuerit, licet aegrum, & adſtantes monuerim, ut ſollicite attenderent.

§. 1268. ADeoque curatio impoſſibilis, niſi per medicamenta, quae integre haec vitia emendare queant, & ſubtiliſſimum peccans rite corrigant. Unde incurabilis fere hactenus habita, niſi paucis Empiricis.

Dolorem lenire, non eſt podagram curare; cum ſponte ſua ſemper minuatur, &, diſsipata omni materia morboſa, ceſſet paroxyſmus. Sed vera curatio podagrae eſt, ut nunquam poſtea redeat morbus, licet etiam cauſae, excitare paroxyſmum valentes, applicentur corpori; de quibus §. 1258. dictum fuit. Illae enim cauſae procatarcticae non feciſſent podagram, niſi praediſponens ad podagram cauſa praeëxſtitiſſet in corpore; quae ſi ſublata fuerit, morbus abeſt.

Obſervatur enim, bona diaeta leniri morbum, imo ſaepe per plures annos ſilere, ſi ſolo lacte vivant aegri, uti poſtea dicetur; attamen tales non ſunt curati, & cauſa praediſponens manet, licet, per talem diaetam ſublatis cauſis occaſionalibus, cauſa praediſponens non fuerit actuoſa reddita, ſed ſiluerit per plures annos. Obſervatum enim fuit, ſi ad priſtinam diaetam redierint, omiſſo lactis uſu, tales aegros acriori podagra laboraſſe, quam ante, licet ſe ſanos omnino credidiſſent. Agitur ergo hic de radicali illa cura, quae characterem illum podagricum dictum *Helmontio* delet integre, & ſubtiliſſimum illud peccans rite corrigere poteſt. Uti enim ad §. 1256. dictum fuit, non illud, quod in loco dolente ardet, dolet, podagra eſt, ſed ejus productum tantum. Aderat degenerans illud ſubtile ante paroxyſmum; ſed tunc morbum

facit, dum in articulos deponitur. Hinc dixit *Helmontius* (*f*); in ſanando podagra *meditandum eſt*, *quomodo e ſpiritu vitae character ſeminalis podagrae ſit abolendus. Quo alias perſtite nil actum eſt, electo medico dignum. Neque enim ad intima ſpiritus vitalis ſcrinia quivis tabellarius accedit, niſi legatus amicus.*

Tale autem remedium jactabat eſſe *Arcanum corallinum Paracelſi*, quod podagram in ſuo ſemine interimeret. Neque videtur fuiſſe medicamentum purgans per alvum, *ſed noſtris conſtitutivis commiſcibile*. Credibile videtur, quantum ex obſcura deſcriptione colligi poteſt, ex argento vivo paratum fuiſſe illud remedium, quod mite erat, nec corpus turbabat multum. Non enim validas evacuationes in hoc morbo deſiderabat *Helmontius*, uti ex alio loco patet (*g*): *Sunt demum morbi*, *quibus nulla eſt occaſionalis materia. Quibus tamen ſub periodum ſua excutitur materia connexa*, *velut ignis e ſilice: non habentes*, *inquam*, *aliam ſibi occaſionem praeter impreſſiones ideales. Qualis eſt Podagra*, *Caducus*, *Mania*, *Aſthma*, *&c. Quorum ſcilicet perfecta ſanatio conſiſtit in characteris ſeminalis*, *& incorporei fermenti*, *ablatione*, *non item in materiae cujuſdam ſequeſtratione.*

Chemici in arcanis ſuis, quae ad intima corporis penetrare poſſe ſperabant, ſpem poſuerunt. Veteres Medici laudaverunt *Helleborum*, quem difficillimis morbis eradicandis parem credebant. Sic *Aretaeus* (*h*) dixit: *Podagricis Veratrum magnum remedium; ſed in primis morbi invaſionibus; quod ſi multis jam annis inveteravit*, *vel a majoribus per ſucceſſionem deſcendit*, *aegrotum ad mortem uſque comitatur.*

Sydenhamus (*i*), poſtquam diaetam, exercitium corporis, & alia, podagricis praeſcripſerat, monet, illos immunes non fore omnino a morbo, licet cuncta haec religioſe obſervent; ſed inſigne malorum lenimen promittit tantum. Ille enim, *qui hujuſce morbi curationem molitur*, *id negotii ſibi dari*, *debet credere*, *ut totius corporis habitum immutet*, *atque illud ad priſtinam conſtitutionem refingat*, *quantum per aetatem*, *& reliquas circumſtantias*, *fieri poſſit: quod in paroxyſmorum interſtitiis*, *non in ipſis paroxyſmis*, *annitendum eſt*. Candide autem fatetur (*k*), quod, *Therapeia radicalis*, *& uſquequaque perfecta*, *qua quis etiam a diatheſi ad hunc morbum foret liberatus*, *adhuc in Democriti puteo latet*, *atque in naturae ſinu reconditur*, *neſcio quando*, *aut a quibus*, *in lucem extrahenda*. Nec deſperabat tamen, quod aliquando tale remedium inveniretur, imprimis fultus exemplo *corticis Peruviani*, qui tam feliciter febres intermittentes curat, quae toties ad omnes Medicorum conatus rebelles manebant. Patet inde ratio, cur

(*f*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus* §. 25. pag. 315. (*g*) In Capitulo: *Ignotus hoſpes morbus* pag. 405. (*h*) De curat. morbor. diuturnor. lib. I. cap. 12. pag. 133. (*i*) Tractat. de Podag. pag. 592. & ſeq. (*k*) Ibidem pag. 606.

cur hactenus Medici radicalem podagrae curam, ſi non omnino impoſſibilem, ſaltem difficillimam habuerunt. *Hippocrates* (*l*) de podagra dixit, quod ſit *omnium, qui circa articulos oriuntur, affectuum, violentiſſimus, & qui difficillime ſolvitur, & permanentiſſimus. Licet autem longus ſit & moleſtus, minime tamen lethalis.*

Inde apud *Lucianum* (*m*) podagricorum chorus *inſuperabilem Deam* vocat Podagram; quae & ſe ipſam ἀνίκητον δεσπότιν πόνων dicit (*n*), quae nullo thure placatur, quae conſuevit iracundior occurrere illis, qui plurima tentant remedia (*o*). Econtra,

His, qui nihil ſapiunt mihi contrarium,
Animam gero mitem, & fio placabilis.

Cauſas autem difficillimae curationis, vel & ſaepe impoſſibilis, enumerat *Aurelianus* (*p*); & inter illas notat: *Paſſio haec initio parvitatis cauſa negligitur, & contemta convaleſcit &c. ob hoc igitur paſſio perſeverare, atque corpora poſſidere, meditatur. Non autem minus etiam longorum lenimentorum cauſa, quibus receſſiſſe videtur, cum ſanos aegrotantes fingendo promittit, adjuvante etiam intemperantia, qua cum ſaepe concipi paſſio perſpicitur, manere poſſe non dubitatur.*

Empirici ſoli, qui audacter adeo de corio humano ludere ſolent, jactant, ſe ſuis arcanis vel radicatiſſimam podagram funditus tollere poſſe. Cumque ditiores praecipue infeſtet hic morbus, undique advolant, ut ingenti ſaepe pretio nugas ſuas vendant credulis. Novi plures, qui, ſaepius quamvis ab his nugivendulis decepti fuiſſent, tamen faciles praebebant aures, dum novus agyrta jactaret ſimilia. Facile enim ſolet humanum genus illa credere, quae optaret vera eſſe. Conantur autem tales homines fidem mereri, dum dolentibus paroxyſmi tempore partibus applicant talia, quae cruciatus lenire videntur, dum paroxyſmi particularis declinatione dolor ſponte remittit. Verum optime monuit *Sydenhamus* (*q*) aegros: *Quin potius ſub initio paroxyſmi iſta uſurpet, & ſtatim edocebitur, quam ficulneum ſit iſtud auxilium, quam vana ſpes; cum haec Epithemata nocere quandoque poſſint, prodeſſe nunquam.* Sed & ante *Sydenhamum* ſimilia monuerat *Aurelianus* (*r*), poſtquam farraginem remediorum a variis laudatorum recenſuerat, & exploſerat: *Fit praeterea, ut acceſſiones tempora percurrant, & ſua ſponte levigentur, atque ita occurrens declinatio, vel paulo proximius lenimentum, eventum curationis afferat. Quod ſi forte vere profuiſſe putaretur declinationi adhibitum, rurſum initiis neceſſario noxium comprobatur.*

(*l*) De affection. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 629.
(*m*) Tom. III. pag. 649. (*n*) Ibidem pag. 653. (*o*) Ibid. pag. 655.
(*p*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 560. (*q*) De podag. pag. 601.
(*r*) In loco modo citato pag. 565.

Utinam illis jactatoribus contingeret illud, quod ſcite fingit factum fuiſſe in binis Syris *Lucianus* (*s*). Hi enim fame ſubacti; & victi inopia, terram pererrabant totam vagi, & mare, jactantes, ſe poſſidere haereditario jure unguentum, quod leniret laevos dolores; cujus tamen compoſitionem, ob juratam tacendi fidem, revelare nolebant. Verum iratiſſima *Diva Podagra* juſſit, ut ſeverae poenae, bacchanalium ſuorum comites, convolarent ilico, & miſeros crudeli torquerent dolore, donec, fruſtra illito unguento, cogerentur fateri, nec ſuum arcanum, nec ullum aliud, vincere poſſe podagram; quae invicta dein exclamat;

Cognoſcat unuſquiſque, me ſolam Deûm
Non deliniri pharmacis, non obſequi.

§. 1269. HAEreditaria, & tophacea, curatu omnium difficillimae.

Licet autem podagra ſemper arduus curatu ſit morbus, tamen varios difficultatis gradus in curando hoc morbo agnoverunt Medici, & ſtatuerunt ſatis unanimiter, haereditariam omnium difficillimam eſſe; imo *Aretaeus*, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, de illa curanda deſperavit; uti etiam de illa, quae admodum inveterata jam eſt, & tophos podagricos in variis corporis locis produxit.

Omnes agnoſcunt ſummam difficultatem curandae podagrae haereditariae, tamen non videtur omnino deſperandum eſſe. Conſtat enim obſervatis, quod quandoque hic morbus ex avo in nepotem tranſeat, cujus pater immunis ab hoc morbo totam vitam tranſegit, praecipue ſi ſobriam, & quotidianis laboribus exercitatam, vitam duxerit. Si dura paupertas potuerit confirmatam jam podagram eradicare, videtur admodum veriſimile eſſe, eandem hoc efficere poſſe, ne morboſus ille character, haereditate ſuſceptus, in actum deducatur unquam, ſed ſilens obdormiat tota vita. Verum quidem eſt, quod non videatur omnino deletus ille character, cum tranſire obſervetur in progeniem tamen; ſed & illa, frugali vita, & ſalubri corporis motu, pariter cavere poterit, ne latens morbi veſtigium in nervum erumpat; ſicque ſpes erit, ut tandem ex tali familia exſtirpetur infelix morbi radix. Haereditariam phthiſin, cavendo haemoptoën, ſic deletam fuiſſe, antea dictum fuit, ubi de hoc morbo agebatur.

Haereditariae podagrae validum paroxyſmum ipſo aetatis flore ſenſerat Medicus (*t*); ſevera diaeta, aliiſque, de quibus poſtea dicetur in curatione, immunem ſe praeſtitit a podagrae cruciatibus per duodecim annos,

(*s*) Tom. III. pag. 660.
(*t*) Coſte Traité ſur la Goutte. In Praefat.

annos, & ultra. Nec tamen videbatur radix mali ſuperata fuiſſe. Dicit enim, ſe dictaſſe egregium hunc tractatum, cum ſcribere non poſſet, ut rigidae hyemis, & diri morbi, quo decumbebat, taedia falleret, ſimulque proximo prodeſſet. Patet tamen inde, quantum ſperare poterit Medicus, ſi docilem & conſtantis animi aegrum nactus fuerit, qui frugali menſa podagrae cruciatus redimere velit. *Cornaro*, ſola diaeta ab articulario & aliis pluribus morbis liberatus, integrum ſaeculum complevit, tandemque abſque ullo morbo praegreſſo vivere deſiit [*u*]. Tamen poſt quadrageſimum modo annum ſobrie vivere inceperat; antea gulae deditus morboſam agebat vitam.

Ubi vero eo uſque invaluit, ut tophi, creta podagrica pleni, in variis corporis locis naſcantur, credebat *Sydenhamus*, uti ad §. 1260. & 1261. dictum fuit, ipſam corporis ſubſtantiam in morbi fomitem jam converſam eſſe, adeoque & morbum difficillime curandum fore. *Hippocrates* [*w*] hanc prognoſin dedit in hoc morbo: *Quicumque, aut ſenes ſunt, aut circa articulos callos* (ἐπιπωρώματα) *habent, aut aerumnoſe vivunt, hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte, quantum ego novi &c. Qui vero juvenis eſt, & circa articulos nondum callos habet, & accurate vivit, & laboris amans eſt, & alvum bonam habet ad obediendum, pro ſtudiorum ratione, hic ſane, medicum intelligentem nactus, ſanari poterit.*

Tamen, uti poſtea patebit, bona vivendi ratione, & opportunis remediis, multum profici poterit, etiam in podagra tophacea. *Sydenhamus* [*x*] teſtatur, ſe expertum eſſe, *quod exercitatio longa, & quotidiana, non tantum officit generationi tophorum, ſed etiam tophos veteres, & induratos, ſolvit, modo non eo uſque invaluerint, ut cutim extimam in ſuam ſubſtantiam mutaverint.* De poſſibili reſolutione cretae, ſive calcis, podagricae poſtea in curatione adhuc quaedam erunt dicenda.

§. 1270. Ex iiſdem deducitur, Venae ſectionem non attingere mali materiam, ſedem, cauſam: prodeſſe tamen aliquando caſu, revellendo parum, & vires urgentes minuendo (1257.).

Ex illis, quae ad §. 1262 dicta fuerunt, patuit, in liquidis tenuiſſimis, & vaſis minimis, imprimis haerere cauſam proximam hujus mali; & inde concluſum fuit ad §. 1268., curationem ſperari non poſſe, niſi a talibus remediis, quae integre poſſunt emendare abdita haec vitia, & ſubtiliſſimum peccans rite corrigere. Verum per venae ſectionem tantum educitur craſſior humorum pars, ſanguis nempe ruber, poſt

(*u*) Cornaro raadgeving &c.
(*w*) Praedict. Lib. II. cap. 7. Charter. Tom. VIII. pag. 815.
(*x*) De Podagr. pag. 590.

poſt factas ſecretiones tenuiorum humorum, redux in venas ex arteriis; unde nihil de morbi materia per ſanguinis miſſionem evacuari, neque per hanc emendari poterit vitium, in tenuioribus longe vaſis & fluidis haerens.

Non agitur, proprie loquendo, hic, an non conducat quandoque podagricis ſanguinis miſſio, verum an ad podagrae curationem commendari mereatur. Si aeger plethorae ſigna habuerit, aut certo anni tempore ſanguinis miſſioni aſſuetus fuerit dudum, tunc certe venae ſectione opus erit, uti antea ad §. 106. dictum fuit. Si paroxyſmum comitetur febris vehemens, delirium, reſpiratio difficilis, materia morbi non rite depoſita ad loca ſolita, tunc prudentes Medici ſanguinis miſſione utuntur, ut periculoſa haec ſymptomata emendent; non autem curandae podagrae ſpem ponunt in ſanguinis evacuatione: ſic certe ſentiebat *Celeberrimus Mead* [y], qui obſervaverat; *ſanguinis miſſionem id plerumque efficere, ut morbus locum, quem jam tenet, deſerat, & derelinquat*. Si ergo materia podagrica, pectus, cerebrum, aliaque viſcera, infeſtaverit, uſum habere poterit venae ſectio, non tantum, ut leventur moleſta & periculoſa ſymptomata, verum etiam hac ſpe, ut morbus locum mutet, & in artus derivetur.

Sed ſimul inde patet, ubi artus rite occupat podagra, tunc a venae ſectione metuendum eſſe, ne morbi materia locum mutet, & viſcera infeſtet, uti poſtea ad §. 1273. dicetur. Unde *Sydenhamus* [z] pro regula practica in curatione hujus morbi ſtatuit ſequentia: *Non eſt itaque adhibenda phlebotomia, vel ad praecavendum paroxyſmum, qui timetur, vel ad iſtum, qui jam adeſt, mitigandum; in iis nempe, qui aetate ſunt provectiores. Quamvis enim, qui educitur, ſanguis pleuriticorum, & rheumatiſmo laborantium, ſanguinem ut plurimum referat, attamen venae ſectio haud minus inſigniter in hoc morbo officere aegro, quam in duobus praedictis prodeſſe, cernitur*. Non improbat quidem in juvenibus, ſi immodicis imprimis potationibus indulſerint, ſanguinem detrahi in initio paroxyſmi; *ſin autem in paroxyſmis ſubſequentibus phlebotomia jugiter utatur, podagra quam citiſſime etiam in juvenibus inveteraſcet, & intra paucos annos latius imperium, ſeu potius tyrannidem, propagabit; quam alias in multis extendere potuiſſet*. Certe & *Aegineta* [a], qui podagrae curam ſecundum quatuor humores deſcripſit, ſtatim quidem jubet, ſanguinem mittendum eſſe in podagra ſanguinea; imo etiam in pituitoſa, & melancholica; ut nempe noxium humorem de venis educeret; tamen monet ſequentia: *Statim ergo cum quis morbum experiri primum coeperit, ſanguinis miſſio erit tentanda: nam quos jam fluxio frequenter infeſtavit, ii plus inde noxae, quam auxilii, ſentiunt; praeſertim quibus corpus eſt natura frigidius, aut imbecillius*.

Ve-

(y) Monit. & Praec. Med. pag. 201. (z) Tractat. de Podag. pag. 560.
(a) Lib. III. cap. 78. pag. 57. verſa.

Verum quidem eſt, quod *Galenus* [*b*] jubeat, in podagricis, & arthriticis, evacuationem fieri debere, veris initio, ſive per venae ſectionem, ſive per remedium purgans: ſimulque teſtetur, quod plures ſanaverit hoc modo, qui tres quatuorve annos pedum doloribus laboraverant; caute tamen ſubjungit: *Caeterum id neminem latere puto, illos in omni deinceps victus vitaeque ratione agere moderatos.* Intemperantibus enim, vinoſis, ventri gulaeque deditis, nullam medelam adhibendam eſſe ſtatuit. Exercitia autem ſalubri victus rationi jungebat *Galenus*. Sed ex antedictis patuit, & poſtea adhuc in curatione morbi dicetur, ſalubri corporis motu, & regulari diaeta, magnum emolumentum obtineri in podagra, nondum penitus inveterata; qualis fuit illa, in qua *Galenus* ſanguinis miſſionem verno tempore laudavit.

Antea ad §. 1257. dictum fuit, veteres Medicos, dum videbant turgidas in membro dolente venas, calorem urentem quererentur aegri, & locum dolentem conſpicerent rubentem & tumidum, tentaſſe vanae ſectionem, non tantum in aliis locis corporis ſatis diſſitis, revulſionis cauſa, ſed in ipſo dolente crure, vena inciſa, & multo ſanguine detracto. *Aëtius* teſtatur, ſe liberaſſe hominem ab omni dolore, minuta nempe tenſione partium, quam fortem adfuiſſe memorat, per hanc vaſorum evacuationem. Minuebantur enim ſic ſubito vires urgentes locum affectum. Praeterea monitum fuit antea, ſpem levaminis adeſſe, dum pars affecta tumere, & rubere, incipit; adeoque doloris abolitio potuit non pendere a ſola ſanguinis miſſione. *Medicus Gandavenſis*, qui ſatis audacia, & felicia, in morbis quibuſdam curandis tentamina fecerat [*c*], laudavit venae ſectionem in ipſo articulo dolente, vel in loco propinquo; & teſtatur, quod ſaepe intra diei ſpatium omnis dolor abeſſet, ita ut aeger eodem adhuc die progredi potuerit, pedi affecto inſiſtens. Inde autem concluſit, ad praecavendum podagrae reditum, profuturum quam maxime, ſi bis, vel ter, in anno aperiretur vena in pedis pollice; in quo loco podagra ſedem ſuam figere amat [*d*]. Sed certe aliud quid eſt, dolorem lenire paroxyſmi tempore, aliud eſt, podagram curare. Ex modo dictis autem conſtat, repetitas ſanguinis miſſiones nocere, debilitando corpus. Laudavit quidem *Celeberrimus Hoffmannus* [*e*] cucurbitas cum ſcarificatione, ſi ſingulis tribus menſibus dorſo pedis applicarentur; dixitque, quod *inſigniſſimum allevamentum in pluribus, atque etiam in ſe ipſo, qui non immunis fuit ab ejuſmodi inſultibus podagricis, licet obtuſioribus, & non diu perſiſtentibus, expertus fuerit.* Notum autem eſt, celebrem illum Medicum prophylacticas illas venae ſectiones ſemper fere conſuluiſſe, etiam ſaniſſimis hominibus, ut nempe ab omni-

(*b*) De curandi ratione per venae ſect. cap. 7. Charter. Tom. X. pag. 436.
(*c*) Vander Heyden Diſcours & advis &c. pag. 72. (*d*) Ibidem pag. 83.
(*e*) Med. rat. & ſyſt. Tom. IV. part. 2. ſect. 2. cap. 11. pag. 525.

omnibus morbis, imprimis acutis, manerent immunes. Praeterea notandum eſt, quod hic agatur de cura radicali podagrae, quae ob rationes datas non videtur ſperari poſſe a repetitis ſanguinis miſſionibus. Dum *Ocypus* apud *Lucianum* [f], morbum diſſimulans, Medicum falleret, acſi a vi in palaeſtra illata pes doleret, ille jam paraverat *acutum, cruoris ſitiens, ſemiteres*, inſtrumentum, ut dolentem partem ſcarificaret; verum accurrens Ephorus impedivit, exclamans;

Soter, quod occipis? ſic te fugiat ſalus?
Audes, quaeſitas ferro poenas addere?
Ignarus omnium, malum admoves pedi.
Mendacia tibi dicta, quaeque dicta ſunt.

Unde patet, antiquitus ſcarificationem partis dolentis ſatis inſolitam fuiſſe.

§. 1271. NEque purgationem per ſuperiora, inferiorave, tantum praeſtare, quantum vulgo ſperari ſolet; excitare ſaepe tumultum liquidi nervoſi, ſubducere liquidiora, labefactare virtutem expellentem.

Hanc methodum ad podagram ſanandam laudaverunt plures; &, uti videtur, ob ſequentes imprimis rationes.

Antea dictum fuit ad §. 1257., podagricos futuri paroxyſmi indicium ſentire circa ſtomachum & praecordia, cruditates, ructus adeſſe nidoroſos, alvum reddi ſtrictiorem; flatus moleſtos percipi, appetitum languere, quandoque etiam pridie ante paroxyſmum ſolito voraciorem reddi, imo, uti ad §. 1258. notatum fuit, quandoque famem caninam adeſſe. Simul & ibi dictum fuit, lardi & ſimilium comeſtionem, quae difficilis admodum digeſtionis ſunt, uti & omnia vitia in rebus ſex non naturalibus, unde cruditas oritur, accelerare paroxyſmum. Omnia autem haec videntur indicare, quod in primis viis noxii quid haereat, quod ſui expulſionem indicat, per vomitum, vel alvum.

Unde *Trallianus* (g) purgationes, etiam repetitas, ſuadet, *ſi humor, qui in articulos fluit, bilioſus & acris videatur ex ſignis*; & tunc damnat venae ſectionem. Prudenter tamen monet, *medicamento bilem ducente utendum, ubi prius acrimoniam humoris, aut roſionem, humectaveris, & contemperaveris*. Ut autem caveantur nimiae turbae a cathartico remedio metuendae, *Non ſemel, verum ſaepe, aeger purgandus eſt: ita namque articulos a recrementis & fluxionibus tutos ſervare poteris, ſi materiam ſuperantem,*

non

[f] Tom. III. pag. 670. [g] Lib. XI. cap. 1. pag. 615.

non univerſam, ſed per vices, ſubtrahere ſemper coneris. Eandem cautelam poſtea (*h*) in cura podagrae pituitoſae, ſive frigidae, repetit. Calida tunc purgantia dabat; *Aloën, colocynthidem, veratrum nigrum, euphorbium* &c. Simulque monet, *ipſa non modo, praeſervationis gratia, per intervalla dari debere morbi, ſed in ipſius circuitu etiam. Nam acceſſionem valde mitigant, dum materiam ex partibus affectis eliciunt, nec impoſterum fluxionem tentare ſinunt.* Poſtea omni bimeſtri, vel trimeſtri ſpatio purgantis remedii uſum repetendum ſuadet (*i*). *Demetrius Pepagomenus* (*k*), non ſolum in declinatione dolorum, verum etiam in ipſo vigore, purgandum ſuadet. Fernelius (*l*), in conſilio pro *Alberto Juniore marchione Brandeburgenſi*, in ipſo paroxyſmo ſuadet, *ut corpus exquiſite purgetur remedio, cui non infirmior vis ſit, ne forte humores exagitet potius, quam evacuet, hincque fluxionem geminet; ſed valido ſatis, & quod a ſummis extremiſque partibus exuperantes humores proliciat.* Imo ſecunda & tertia vice eodem remedio opus eſſe ſtatuit, ſi dolores perſeverent. Sed & *Hoffmannus* (*m*) juniores Medicos monet, ut pro aphoriſmo practico habeant; *mitiores ſemper dolores evadere, in quocumque etiam loco conſiſtant, ſi prima regio prius ſordibus ſuis, ante uſum aliorum medicamentorum, fuerit expurgata, quae alias, migrando in ſanguinem, inque partes affectas penetrando, & dolores intenſiores reddunt, & graviora ſymptomata producunt.* Interim tamen clyſmatibus, & lenioribus catharticis, utebatur, *manna, rhabarbaro, cremore tartari*, & ſimilibus.

Si ſigna adſunt collectarum ſordium in primis viis, leni evacuatione has tollere, non videtur adeo nociturum. Sed non apparet, tutum eſſe, acribus remediis turbare corpus, hac ſpe, ut materies podagrica per alvum expellatur; praecipue, ſi jam ad artus depoſita fuerit, vel in procinctu ſit, ut illuc deponatur. Tunc enim metuenda eſt introverſio materiae morboſae; & ab hac ſequi ſolent peſſima mala, ut §. 1273. dicetur.

Verum quidem eſt, obſervata docuiſſe, vomitum humoris acidi acris profuiſſe podagricis, ita ut paroxyſmus inde multum miteſceret (*n*): cujus exemplum memorabile ad §. 1255. recenſitum fuit. Sed vomitus ille ſpontaneus erat, nullo remedio excitatus, imo licet aeger aquae tepidae copiam biberet, & digito in fauces immiſſo vomitum excitare conaretur, non ſucceſſit, poſtquam acre illud acidum, in parva licet quantitate, vomitu ſpontaneo jam expulſum fuerat. Spem curationis podagrae videtur & *Hyppocrates* (*o*) poſuiſſe in dyſenteria; ſic enim habet:

[*h*] Ibid. pag. 615. [*i*] Ibid. pag. 619. [*k*] Cap. 29. pag. 69. [*l*] Part. 2. pag. 332. [*m*] Med. rat. & ſyſtem. Tom. IV. part. 2. ſect. 2. cap. 11. pag. 529. [*n*] Obſervations intéreſſ. ſur la cure de la Goutte &c. pag. 260. & ſeq. [*o*] Praedict. Lib. II. cap. 7. Charter. Tom. VIII. pag. 815.

bet: *Sanant quidem hos optimè dyſenteriae, ſi ſucceſſerint. Sed & aliae eliquationes valde proſunt, quae ad inferna loca repunt.* Hinc non videtur quidem improbabile, partem materiae morboſae per hanc viam exire poſſe; ſed paroxyſmi tempore videtur potius naturae, quam artis, opus eſſe: adeoque potu diluente, aut molli enemate, juvari poſſunt haec naturae molimina; ſed minime tutum eſt, acri ſtimulo paroxyſmi tempore has evacuationes producere. De uſu autem purgantium, intercalari inter paroxyſmos tempore, dicetur poſtea ad §. 1276.

Minime favebat *Sydenhamus* purgantium methodo, tamen agnovit, quandoque materiam morboſam per alvum exire. Ubi enim de compeſcenda diarrhoea podagricorum agit [*p*], dicit: *Quod ſi materia podagrica committens, quae jam non in artus fuerit eliminata, diarrhoeam produxerit, modo ea paroxyſmi ſingularis criſis non fuerit &c.*; tunc ſudorem excitandum ſuadet; *ſiſtetur ut plurimum diarrhoea, & morbi fomes magna vi in artus detonabit*. Hac methodo ſe propriae vitae conſuluiſſe teſtatur, dum ab imprudenti potatione aquae frigidae in hoc periculum incidiſſet. Caeterum monuit (*q*), in paroxyſmo nil magni tentandum eſſe, ſufficere ſolam nempe quietem, cum tenuiori diaeta ex lenibus cibis. Purgantia autem abſolutè damnavit, & tempore paroxyſmi, & ſpatio intercalari (*r*). Fatetur, ſe ipſum fuiſſe mulctatum novo paroxyſmo, dum prioris reliquias exturbare conabatur per remedium purgans. Licet autem, uti dictum fuit ad §.1258., poſtea faſſus ſit, purgantia podagricis tuto dari poſſe, ſi mictus ſanguineus, vel aliud quoddam ſymptoma, poſceret, modo veſperi ejuſdem diei, ſumto laudano liquido compeſcerentur turbae, a cathartico remedio excitatae; tamen monet ſequentia (*s*): *Nihilominus, ſi podagram ſolam reſpiciamus, evacuationes quaecumque plurimum nocent, ac proinde nequaquam ſunt admittendae, niſi ſymptoma dictum earundem uſum omnino poſtulaverit.* Neque multum boni in podagra curanda a purgantibus exſpectavit *Mead* [*t*]; & ab his potius credidit vehementius in artus detonare morbum: ubi enim podagra retroceſſerat, commendabat cathartica calida, quae non vehementer alvum moverent, ut materia podagrica reverteretur in partem, quam prius occupaverat.

Si omnia haec conſiderentur, patebit, non tantum boni a purgantibus, & emeticis, exſpectari poſſe, ac quidem vulgo ſolet promitti; imprimis ab agyrtis. Certe paroxyſmi tempore turbant totum corpus, ſi valida fuerint, & impediunt materiae morboſae depoſitionem ad loca debita, dum ſimul, liquidiora de corpore educendo, craſſioribus relictis, nocere poſſunt.

§.1272. SU-

[*p*] Tractat. de Podag. pag. 598. 599. [*q*] Ibidem pag. 594. [*r*] Ibid. pag. 562. [*s*] De mict. ſanguin. Ibid. pag. 704. [*t*] Monit. & Praec. Med. pag. 179.

§. 1272. Sudorifera ex arte inſtituta plus proficere.

Cum in tenuibus humoribus, & minoribus vaſis, haereat malum (§. 1262.), ſatis rationi conſentaneum videtur, per minorum vaſorum ultimas aperturas, in cutis ſuperficie hiantes, illud certius & tutius expelli de corpore poſſe. Incredibilem tenuitatem vaſorum exhalantium in cute demonſtraverunt Anatomici, & Phyſiologi; per quae vaſa tamen quotidie inſignem adeo liquidi tenuiſſimi copiam exire, demonſtravit *Sanctorius*. Si jam ſimul conſideretur ingens ille nervulorum numerus, qui in cutis ſubſtantiam demerguntur, & ibi deſinunt, uti in tabulis ſuis *Euſtachius* adumbrare conatus fuit; vix dubium videtur, non omnes hos tactui ſervire, qui non adeo exquiſitus eſt in tota cute, ac in digitorum apicibus; ſed & plurimos ex ultimis oſculis, in cutis extima ſuperficie patentibus, exhalare ſubtiliſſimum liquidum, quod relictum diutius in corpore nocuiſſet. Obſervatur enim, a retento perſpirabili turbari corporis functiones, & plurimos morbos produci: primum autem, quod percipi ſolet ab impedita perſpiratione, malum, eſt laſſitudo inſignis, & gravitas totius corporis, ita ut muſculares motus difficile peragantur, qui nervorum actionem liberam poſtulant, uti notum eſt.

Obſervaverat *Sanctorius*, a lardo imprimis, & etiam a pinguibus cibis, minui tranſpirationem, uti & ab aëre humido, procelloſo, frigido. Verum ad §. 1258. dictum fuit, ab iiſdem accelerari, & inexſpectatos venire, podagrae paroxyſmos. Praeterea ad §. 1261. notatum fuit, leni madore partis dolentis, & diaphoreſi, finiri paroxyſmum, expulſa per cutis ſpiracula morbi materie. Haec autem omnia militant pro ſudoriferorum uſu.

Sydenhamus [u], licet nec his confidat multum, tamen fatetur, quod materiae peccantis per ſudores evacuatio minus noceat, quam ſi idem tentaretur per emetica, aut cathartica. Interim tamen & tunc cautela opus eſſe, prudenter monet: *In podagra enim levis ille mador, qui ut plurimum mane ſua ſponte oritur, poſt minorum paroxyſmorum, e quibus majorem paroxyſmum conſtare docui, ſingulos, tam dolorem, quam inquietudinem, quibuſcum aeger tota nocte conflictabatur, mitigat; e contra vero, ſi quando levis ille mador, & ſuapte natura fugax, diutius & vehementius proviretur, quam fert proportio materiae peccantis, jam ab ultimo paroxyſmo concoctae, morbus inde exacerbatur*. Inde tamen conſtat, quod tantum damnaverit illos ſudores, qui calidis, & ſtimulantibus, remediis exprimuntur; non autem nocebit dare diluentia, & leniter aromatica, quae in-

[u] Tractat. de Podag. pag. 564. & ſeq.

inceptum illud naturae molimen promovent, abſque motu aucto. Paroxyſmi enim tempore, ut antea dictum fuit, nil magni moliendum eſt. *Sydenhamus* (w) fatetur, *quod per ſudores non retrahatur morbi fomes in viſcera; ſed e contra in corporis habitum propellatur*. Metuebat tantum, ne per calida ſudorifera, data paroxyſmi tempore, materies morbifica nimio impetu impingeretur artubus, & intolerabiles excitaret dolores; uti etiam, ſi nimia foret, plura loca ſimul occuparet, magna cum moleſtia; cum caeteroquin, ſi naturalem decurſum morbus ſequatur, non ſoleat dolere aliud membrum, niſi poſtquam jam multum deferbuerit malum in loco, quem dolor primò invaſerat. Si vero corpus colluvie ſeroſa multum abundaret ſimul, tunc a calidis ſtimulantibus, imprudenter adhibitis, metuebat jure apoplexiam; ſubito nempe mota tali ſaburra, quae diu ſtagnaverat, vel ſaltem lente tantum per vaſa movebatur. De qua cautela antea dictum fuit, ubi de Apoplexia lenta frigida pituitoſa agebatur.

Intercalari autem tempore pariter damnavit *Sydenhamus* calida ſudorifera, ne per haec materies podagrica, nondum ſatis ſubacta, in artus vi detruderetur, ſicque novus paroxyſmus excitaretur, ante tempus, & invita natura. Quod autem non abhorruerit *Sydenhamus* a talibus ſudoriferis, quae lene aroma, multa copia aquae dilutum, habebant, patet ex potu diaetetico, quem podagricis, medio inter paroxyſmos tempore, ſumendum ſuaſit. Conſtabat enim ille *radicibus Chinae*, *Sarzae parillae*, *ligno ſaſſaphras*, *ſeminibus aniſi*, *&c.* (x).

§. 1273. Nihil autem in hoc morbo damnoſius, quam impedire materiae podagricae jam adultae (1263.), nec alio modo tuto eductae, vel correctae, defluxum ad ſua loca (1259. 1260.), maxime quidem dolentia, minime tamen periculoſa. Tum enim retenta apoplexias, paralyſes, deliria, debilitates, ſopores, tremores, convulſiones univerſales, ſi in cerebrum introïvit; aſthma, tuſſim, ſuffocationem, ſi in pulmones; pleuritidem ſaevam convulſivam, ſi in intercoſtalia & pleuram; nauſeas, anxietates, vomitus, ructus, tormina, ſpaſmos viſcerum, ſi in viſcera abdominalia; & ita incredibile quot morbos creat, ſaepe ſubito lethales: quos fruſtra exquiſitiſſimo remedio, vel methodo, fonte ignorato, tractes: nec enim cedunt, niſi podagrae recenti paroxyſmo, eoque ſaevo, reſuſcitato. Contingit id damni ex applicatu incauto narcoticorum, refrigerantium, conſtringentium, incraſſantium; vel ex omni

[w] Tractat. de Podagr. pag. 564. & ſeq. (x) Ibidem pag. 585.

omni remedio debilitante, evacuante, rurſum revellente, ſuffocante; hinc miſſio ſanguinis, purgatio ſurſum, deorſumve, Emplaſtra, Cataplaſmata modo dicta, opiata omnia, id efficiunt; ut & ſpontanea ſenii decrepiti debilitate ingruente; vel partibus omnibus extremis ita obſtructis, exſiccatis, corruptis, deſtructis, ut mala materies per eas amplius ire nequeat: hinc liquet, quae, quibus cum ſymptomatibus, & cur, podagricis, ex hoc morbo, mors.

Ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, patet, illud morboſum, quod podagrae paroxyſmum ſuo tempore producet, ſenſim intercalari tempore accumulari in corpore, maturari quaſi, tandem ad loca ſolita deponi, & ibi ingentes dolores excitare. Unde, uti ad §. 1267. dictum fuit, ſanos ſaepe ſe credunt omnino, dum paroxyſmus imminet, vel ſi aliquid mutatum in ſanitate advertant, hoc aliis cauſis tribuunt potius. Ideo ad §. 1256. & §. 1268. monitum fuit, illud, quod dolet, quod ardet, non eſſe podagram, ſed ejus productum. Hoc latentis morbi productum, ſive materies peccans morboſa, a natura foras pellitur, & ad extremas partes deponitur, longe a viſceribus, & imprimis verſus pedes, in quibus Diva Podagra thronum quaſi ſuum figere aſſueſcit, uti ad §. 1261. pluribus dictum fuit. Si quis credat, ſe tale habere remedium, quod, abſque noxa, vel periculo, materiam hanc podagricam poſſit ſic mutare, ut ſanis denuo humoribus ſimilis reddatur, & abſque ullis turbis excitatis per omnia corporis vaſa fluere poſſit; vel ſaltem, ſi hanc materiem morboſam jam adultam, mox paroxyſmum excitaturam, noverit, tuto de corpore educere, utatur ſua felicitate. Verum opus eſt, factis demonſtrare: non ſufficit, vanis promiſſis miſeros lactare. *Sydenhamus*, uti dictum fuit, latere tale remedium hactenus, merito affirmavit, quamvis non deſperaret, aliquando illud inveniri poſſe. Poſtea in curatione hujus morbi patebit, bona diaeta, & congruis remediis, obtineri poſſe, ut materiae morboſae, intercalari tempore colligendae, minuatur copia, & emendetur acrimonia, ſicque majus inter paroxyſmos intervallum fiat, & quandoque etiam doloris atrocitas leniatur multum. Verum materiae podagricae, jam maturae & turgentis, emendationem perfectam, vel tutam expulſionem de corpore per alia loca, nemo adhuc certis & fide dignis experimentis demonſtravit. Natura hanc materiam ad artus deponit, ibi depoſita conſumitur ſenſim, aut expellitur per diaphoreſin, quandoque & per ſudorem olidum: verum, dum haec fiunt, acerbos dolores patiuntur aegri, quos quovis pretio redimere vellent. Attentiſſimus ad proprium morbum *Sy-*

denha-

denhamus (*y*) obſervavit, podagricos tanto perfectius convaleſcere aegros, tanto diutius a novo paroxyſmo liberos manere, quo plus doluerint. *Morbo jam diſcuſſo, aegri tum appetitus, tum εὐεξία, redeunt, pro rata doloris, quo ſaeviebat paroxyſmus nuper elapſus, & in eadem proportione ſervata vel acceleratur, vel differtur, ſequens paroxysmus. Nam ſi hic ultimus aegrum peſſime mulctaverit, ſequens paroxyſmus non niſi anno ad idem punctum revertente denuo accedet.* Unde ſtatuit, uti ad §. 1161. dictum fuit, dolorem eſſe illud acerbum naturae pharmacum, quo utitur in debellando hoc morbo. *Quanto enim magis aegri dolores lenit, tanto magis humorum concoctioni adverſatur; quantoque claudicationem arcet, tanto materiae morbificae expulſioni officit* (*z*). Imo, dum dolor acer aderat, tunc non metuebat de vita aegri; ſi vero dolor ceſſaret, vel lenior ſolito eſſet, ut in veteranis podagricis, ſi ſimul ſenes fuerint, fieri ſolet, ſummum adeſſe periculum ſtatuebat (*a*). Unde & *Hippocrates* (*b*), longum, moleſtum, difficilem, hunc morbum eſſe, pronunciavit, *ſed non lethalem*. Conſtat enim, podagricos, ſi morbum patienter tulerint, ad longaevam aetatem perveniſſe. Unde & *Diva Podagra* apud *Lucianum* (*c*), indignata, quod omnes illam deteſtarentur, & non dolorem, dicit:

Verum dolor mihi malorum adjutor eſt.
Nihil ego namque ſum, ſi ab hoc relicta ſim.
Hoc ergo mordet, hoc animum ſubigit meum,
Dolorem quod malorum originem omnium
Maleficis maledictis haud quiſquam ſauciat,
Sed contra me laxant vocem exſecrabilem,
Mea ſperantes evitare vincula.

Dolorem hinc individuum ſibi comitem agnoſcit podagra, & *Sydenhamus* praecipuum a dolore exſpectavit auxilium [*d*]: *Cum enim morbi fomes non ſolum generatus, ſed & in articulos jam ablegatus, fuerit, ſero nimis vel ejuſdem mutationem, vel eliminationem, per alias vias conabimur: cum non alia methodo foras ejiciendus ſit, quam ea, quam natura praemonſtrat, cui ſoli permittendus omnino eſt.* Interea

Multae formae infortunatorum.
Meditatio poenae, & conſuetudo,
Podagros miſeros conſolentur (*e*).

Si enim materia podagrica impediatur, ne in artus defluat, vel ibi de-

(*y*) Tract. de Podag. pag. 550. (*z*) Ibid. pag. 594. (*a*) Ibid. pag. 597. (*b*) De Affectionibus cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 630. (*c*) Tom III. pag. 665. (*d*) Tract. de Podag. pag. 593. (*e*) Lucianus Tom. III. pag. 663.

depoſita repellatur, ſemper magno in diſcrimine verſantur aegri.

Tum enim retenta apoplexias &c: Antea ad §. 1260. dictum fuit, materiam podagricam ad varia corporis loca deponi, quando partes, illam excipere ſolitae paroxyſmi tempore, morbi diuturnitate, vel alia quacumque de cauſa, ſic mutatae fuerint, & impeditae, ut illam in ſe amplius, vel omnino non, vel difficulter, recipere valeant. Simul conſtitit tunc, quod latiſſime ſe extendere poſſit, per totum corpus externum non tantum, ſed etiam ipſa viſcera quandoque occupare. Patet ergo, diverſiſſimos morbos naſci poſſe, prout haec materies morboſa diverſas partes occupat: cum autem tendines, ligamenta, oſſa ipſa, duriſſimas corporis partes, adeo male afficere poſſit, facile patet, quanta mala metuenda ſint, ſi viſceribus eadem materia impingatur. Numeroſiſſimi caſus in hiſtoria medica habentur, qui evincunt, ſubitam mortem a retropulſa materia podagrica ſecutam fuiſſe. Monuerat jam hoc *Demetrius Pepagomenus* (*f*), dum de hoc morbo ſcriberet: *Nec vero tantum in manus, pedes, omnes articulos, tales feruntur fluxiones: verum etiam in cerebrum, jecur, atque adeo ipſum cor; quae quidem ſunt teterrimae, & liberatu difficillimae.* Si ergo in cerebrum deponatur podagrae materia, omnes morbi cerebri ſequi poterunt, & apoplexia cito lethalis; quam aliquoties ſic natam dolens vidi, dum conſueto paroxyſmi tempore leves tantum dolores in artubus percipiebantur, & cito evanidi; mox ſequente vertigine, tremore, apoplexia, & quidem tam ſubito, ut nulla efficaci medelae opportunitas relinqueretur. Si autem pulmones occupet, aſthma validum, ſubitam ſuffocationem minitans, ſuccedit; quod aliquando praecedit moleſta, & ſicca, tuſſis. Obſervaverat & hoc *Aretaeus* (*g*); monet enim: *Multis in hydropicum morbum podagra conceſſit; quandoque vero in aſthma: horum vero ſucceſſio inevitabilis eſt.* Obſervaverat *Sydenhamus* (*h*), ſi tuſsis brumalis a frigore ſuſcepta fuerit, tempore paroxyſmi, *materiam ſenſim in pulmones allici, artubus interim, ob translationem materiae morboſae in aliam regionem, vel omnino, vel tantum non, tam a dolore, quam a tumore, liberatis.* Licet autem *Sydenhamus*, uti antea dictum fuit, damnaret evacuantia paroxyſmi tempore; tamen in hoc caſu morbum tractandum ſuadet, inſtar peripneumoniae, per ſanguinis miſſiones, & alia, ob imminens nempe ſuffocationis periculum. Si evadant ab hoc diſcrimine, adhuc metus eſt, ſi tophacea fuerit podagra, ne talis materia huic viſceri impingatur. Cretaceas enim concretiones in pulmone obſervatas fuiſſe, ad §. 1261. dictum fuit.

Memini, me curandum habuiſſe olim veteranum podagricum, qui ſolis aeſtivis menſibus a dolore liber erat: laetabatur ſummopere, quod per

(*f*) Cap. V. pag. 21. (*g*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (*h*) Tractat. de Pod. pag. 599.

per integrum annum inducias habuiſſet: verum inopinato incepit omnia ingeſta evomere, & poſt paucas horas ſaeva pleuritide correptus fuit, qua fere ſuffocabatur. Poſt binas ſanguinis miſſiones minuebatur ingens diſcrimen; dumque ſimul pedes perpetuo irritarentur epispaſticis, inceperunt dolere; pectus magis magisque liberabatur; & tandem evaſit. Regulares autem paroxysmi non redierunt; & dum ſubinde manus, pedeſque afficerentur, dolores lenes erant, brevique evanidi. Unde in tertiam vicem uſque talis pleuritis rediit intra decem menſium ſpatium; ſicque, omnibus incaſſum tentatis, periit.

Facile intelligitur, quanta mala metuenda ſint, ſi in ventriculum aut inteſtina deponatur eadem haec materia. Miles dolentibus artubus applicuerat ſpiritum vini camphoratum, & retropulſa ſubito morbi materia invaſit viſcera abdominalia, unde miſer convulſus, aphonus, cum ſudoribus frigidis, vix non pro deſperato habebatur. Dato Laudano liquido, & quidem audaci doſi, evomuit copiam bilis varideſcentis, & deinde ſanguinis miſſione, ac veſicatoriis ad crura applicatis, ex ipſi orci faucibus ereptus fuit [i].

Cum ergo tot, & tam varia, mala a materia podagrica retrocedente metuenda ſint; hinc operae pretium eſt, attendere ad omnia illa ſigna, quae docent, tale malum metuendum eſſe. *Sydenhamo* (*k*) ſubinde talis retroceſſio materiae podagricae contigit, & obſervavit, quod *aegritudo ingens, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore*, ſignum dederint; *dum ſimul artus ex improviſo doloris ſunt expertes, ac ad motum plus ſolito habiles*. Haec ſigna ſufficiunt, ſi doluerint artus, materie podagrica jam in illos depoſita. Verum quandoque contingit, quod materia haec nullo modo deponatur ad artus, ſed viſcera aggrediatur. Tunc tamen, quantum obſervare potui, aegritudo praecedit; & hinc prudentes Medici, ſi quid inopinati contingat homini, quem podagricum eſſe noverunt, ſemper de hoc morbo cogitant, parteſque, affici ſolitas olim, frictionibus, balneis, epiſpaſticis, &c., omni modo vexant, ut vaga materies, viſcera occupare jam minitans, eo verſus derivetur, ubi dolorem quidem excitare poterit, ſed abſque periculo. Imprimis autem ſimilia tentanda ſunt, ſi diu morbum ſuum non fuerit paſſus podagricus, inſignes in diaeta errores commiſerit, vel adſint ſigna §. 1257. enumerata, quae indicant, morbi materiem jam adeſſe in corpore, & actuoſam fieri; licet nondum ad artus depoſita fuerit. *Totis viribus contendendum eſt, ut ignea colluvies iſta in partem, quam prius occupaverat, revertatur* (*l*). Licet enim numeroſis & variis ſymptomatibus, pro diverſitate viſcerum affectorum, ſtipetur morbus, nunquam fidas dabit inducias, niſi paroxysmus podagricus acris ſuſcitari poſsit. Non potui, licet

(*i*) La Coſte, traité ſur la Goutte pag. 98. (*k*) Tractat. de Podag. pag. 706. (*l*) Mead Monit. & praecept. Med. pag. 197.

licet efficaciſsima quaevis tentaverim, in podagrico illo veterano, de quo modo dixi, excitare in pedibus acres dolores, ſed leniores tantum, & brevi evanidos: verum, recidiva duplici facta, tandem cum ſummo ſtertore, & incredibili anxietate, ſuccubuit miſer. Dum felicior fueram in aliis, ſaevos inter dolores, dira quaevis imprecabantur mihi; cum potius mortem optaſſent, quam tantis cruciatibus vitam redimere. Solet enim ſaevus paroxysmus redire, dum vaga materia podagrica ad ſolita loca revocatur.

Omnia autem haec ſupponunt, Medicum noviſſe, quod aeger podagricus ſit, vel ob haereditariam labem in hunc morbum proclivis. Verum quandoque contingit, ut materia podagrica, praeſens in corpore, turbet varias functiones, antequam primum paroxysmum produxerit in artubus. Sic ad §. 1262. dictum fuit, moleſtiſſimam vertiginem, imo & ipſam epilepſiam, ceſſaſſe omnino, ingruente primo podagrae, nunquam ante toleratae, paroxyſmo. Vidi in homine obeſo, antea nephritidis doloribus obnoxio, poſt rudem in curru vectionem ortum dolorem circa renem dextrum, cum nauſea; urina erat tenuis, decolor, alvus ſtricta; dum in lecto jacebat, dolor augebatur, ſomnum impediens. Dum illa tentabantur, quae antea in eodem, ut credebatur, morbo profuerant, poſt aliquot dies ſubito dolor migravit ex lumbis in pollicem pedis dextri, & primum, ſed acrem ſatis, podagrae paroxysmum fecit. Nemo, ut puto, in hoc caſu ſuſpicatus fuiſſet podagram, cujus tamen ſemen, nondum germinans (vide §. 1257.), ſubdole latebat in corpore.

Contingit id damni ex applicatu incauto narcoticorum &c. Ubique quidem inculcat *Sydenhamus*, propriis aerumnis edoctus, dolorem eſſe illud unicum, ſed acerbum, remedium, quo natura utitur ad digerendam & diſſlandam materiam podagrae, quae artubus inſedit; promittit, tanto ſaniores futuros, tanto diutius liberos, quo dolentior fuerit paroxysmus. Non omnes adeo conſtantis ſunt animi, ut hos cruciatus, qui ſaepe vix non omnem humanam patientiam ſuperant, pacata mente velint ferre, vel poſſint. Unde ad omnia tentanda parati ſunt, modo vel leviſſima dolores leniendi ſpes affulgeat. Hinc faciles aures praebent agyrtis, tonſoribus, mulierculis, chemicis, qui undique affluere ſolent, dum pecunioſum podagricum ſaevo morbo decumbere norunt. Cum autem, uti *Sydenhamus* optime monuit, dolores illi circa auroram ſoleant miteſcere, ſaepe illud laudatur tanquam divinum remedium, quod opportuno tempore applicatum fuerat, dum ſponte ſua dolorum intenſitas minuebatur. Inde illa farrago remediorum, ex animali, vegetabili, & minerali, regno, quam tam ſalſe ridet *Diva Podagra* apud *Lucianum* (m). Videat, cui lubet, vana illa, inficeta, &

(m) Tom. III. pag. 653. & ſeq.

ſuperſtitioſa, remedia, quae apud *Trallianum* habentur in fine libri undecimi, in quo de podagra agit. Verba, nullam omnino ſignificationem habentia, ſculpebantur in aurea lamina; nec *Jehovae* nomini parcebatur, ut incantamentis lenirent dolorem. Certe jam *Lucianus* (*n*) dixit:

Carminibus alius impoſtorum luditur;
Judaeus nactus ſtultum excantat alterum.

Quaevis fere tentata fuerunt, ut moleſtum adeo miteſceret malum. *Servius Clodius*, cum in podagrae morbum incidiſſet, *hujus impatiens, veneno ſibi perunxit pedes, & enecuit, ita, ut parte ea corporis quaſi praemortua vixerit* (*o*). Idem de eodem Equite Romano refert *Plinius* (*p*), nempe, *magnitudine doloris in Podagra coactum, veneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe omni ſenſu aeque ac dolore in ea parte corporis.* Quale autem fuerit illud venenum, ignoramus; probabile tamen videtur, ex ſtupefacientium claſſe deſumtum fuiſſe. Dum de frigoris utilitate, & noxis, differit *Hippocrates* (*q*), dicit: *Tumores in articulis, & citra ulcus dolores, & podagricos affectus, & convulſa, haec magna ex parte frigida copioſe affuſa & levat, & minuit, doloremque ſolvit: Moderatus nempe ſtupor dolorem ſolvit*. Notandum enim eſt, quod non ſemper levari inde dicat, ſed tantum *magna ex parte*, & quod, moderato ſtupore inducto, doloris tantum levamen hic quaeſiverit. Teſtatur *Aëtius* [*r*], ſe vidiſſe quemdam, biliosa ipſi dicta podagra laborantem, *qui immiſſis in frigidam aquam pedibus, & aliquamdiu in ea retentis, praeclaram opem tulit*. Verum alia occaſione dictum fuit, ubi de frigidae uſu in curanda paralyſi, & ſolvenda alvo pertinaciſſime clauſa in Ileo laborantibus, agebatur; uti etiam, quando de compeſcenda ſubito periculoſa haemoptoë dicebatur, quod, aqua frigidiſsima potata, vel externe applicata, in lectum repoſiti aegri poſtea multum incaluerint, & ſecutus fuerit ſatis copioſus ſudor, inſigni cum levamine. Idem certe exſpectari poteſt, dum podagricorum pedes aquae frigidae immerguntur; ſicque poſſet materia podagrica per ſudorem validum, in parte affecta excitatum, de corpore expelli. Nive, ſuadente villico quodam, peditum Praefectus dolentes a podagra pedes perfricabat, & ſtatim aderat omnium dolorum remiſsio; unde, audentior factus, nudis plantis pedum ſuper nivibus ambulatiunculam inſtituit, domumque rediit, omni dolore liber, atque per annum, quod alias fieri non ſolebat, a morbo immunis fuit (*s*). Notum eſt, manus nive fricatas multum incaleſcere; unde videtur, ſimi-

(*n*) Ibid. pag. 655. (*o*) C. Sueton. Tranquill. de Illuſt. grammat. Cap. III. pag. 704. (*p*) Lib. XXV. cap. 3. (*q*) Aphoriſm. 25. ſect. V. Charter. Tom. IX. pag. 210. (*r*) Sermon. 12. cap. 28. pag. 321. (*s*) Pechlin. obſervat. Phyſico-Medic. Lib. II. obſerv. 28. pag. 280.

ſimile hic contigiſſe. Praeterea notandum eſt, quod jam per tres ſeptimanas podagra decubuerat aeger, antequam nivalem hanc curam inſtitueret; adeoque jam maturior materia podagrica facilius potuit, per calorem ſequentem, difflari de corpore. Quod autem talem effectum a frigidis, & ſtuporem producentibus, remediis ſperaverit *Aëtius* [*t*], patet ex illis, quae in eodem Capitulo ſtatim ſubjungit: *In horum tamen medicamentorum uſu immodici caloris deletionem pro ſcopo habere oportet, quae ſaepe in una contingit hora, poſtquam ſtatim, ſtupefactivo ablato, cataplasma ex fabacea farina, adipeque, & aqua, imponatur. Etenim ubi ea, quae vehementer refrigerant, diutius adhaeſerint, ſtuporem, aegrumque ac languidum ſenſum, corpori inducunt. Quapropter, quum in ferventibus doloribus fuerimus ad ſtupefacientium uſum coacti, poſtea refovebimus partes per ea, quae calefacere poſſunt.*

Ex his patet, *Aëtium* ſimilium uſum ſuſpectum habuiſſe. Certe mobilis ſatis haec materia morboſa eſt, &, ſubito tali frigore, vel & conſtringentium remediorum uſu, retropulſa, viſcera occupare poteſt, ſummo cum periculo; a quo vix ulla evadendi ſpes eſt, niſi materia haec in artus revocari poſſit, & tunc ſolet ſaepe acriores prioribus dolores facere; unde parum lucri, periculi plurimum, ſolet ſequi anomalas tales curationes. Vidi nobilem & ſtrenuiſſimum virum, qui glaciem raſam circumpoſuerat dolenti pedi podagrico; unde quidem lenimen ſubitum doloris ſequebatur; ſed paulo poſt foedus herpes totam faciem deturpavit, ipſasque palpebras occupans maximam fecit moleſtiam; a qua difficulter liberare potui aegrum, ſequente brevi poſt acri podagrae paroxysmo.

Alium novi, qui, divitiis affluens, quotidiana fere crapula, ſibi podagram contraxerat dolentiſſimam; ab agyrta emplaſtrum fuit applicatum in initio paroxyſmi; unde ſatis ſubitum levamen habuit; & prudenti Medico inſultans quam peſſime, tota die enarrabat encomia divini emplaſtri, ſimulque agyrtam cumulabat muneribus; vafer ille ſe ſubduxit poſt aliquot dies; menſis ſpatio vix elapſo, incidit in pleuritidem acutiſſimam; quae dum prudenter efficaci medela tractabatur, & jam in vado eſſe omnibus videbatur, ſucceſſit paroxysmus podagrae, quo diuturniorem, & acriorem, nunquam paſſus fuerat, tali cum effectu, ut pedum uſu poſtea caruerit tota vita; quam tamen, poſt hunc morbum, per triginta annos protraxit, ſed miſerrimam.

Prudenter certe *Trallianus* (*u*) monuit ſequentia: *Ego vero affirmo, ne adſtrigentibus quidem, & repellentibus, in affectis partibus utendum eſſe, niſi totum prius corpus a recrementis liberaveris. Nam quod articulis influit, ne, ad principales partes recurrens, ſuffocationis cauſa fiat aegro, periculumque mortis adferat, metuendum eſt; ſive igitur diſcutientibus, ſive repellenti-*

(*t*) Sermon. 12. cap.28. pag. 322. (*u*) Lib. XI. pag. 636. 637.

tibus, uti velis, totum corpus recrementis vacuare properato. Per recrementa autem hic intelligi materiam podagricam, quae in articulos derivatur, facile patet. Idem etiam *Sydenhamus* [w] repetitis vicibus inculcat, ut nempe a ſimilibus in podagra curanda caveatur; *Et fidenter aſſerit, multa & longa obſervatione ſuffultus, maximam partem eorum, qui podagra periiſse putantur, non tam ipſo morbo, quam ſubleſta atque indebita medicatione, fuiſſe peremtos*.

Vel ex omni remedio debilitante &c. Ut materies morboſa in artus debito modo derivetur, requiritur virium integritas; & hinc in vigore aetatis acri dolore quidem ſtipantur paroxyſmi, ſed citius finiuntur, caeteris paribus, & longius intervallum relinquunt, omni materia podagrica ſubito cum impetu ad loca ſolita depoſita.

Ubi autem, vel diuturnitate morbi, vel ſenio ingruente, vel alia quacumque de cauſa, fatiſcunt vires, dolores minus urgent, ſed paroxyſmi fiunt longiores, & irregulares, medioque inter paroxyſmos intervallo languent, nec fere unquam priſtinae vires redeunt. Unde *Sydenhamus* (x), quamvis mediocritatem in cibo & potu obſervandam ſuadeat, tamen nimiam abſtinentiam damnat, quam noxiam, tam in ſe ipſo, quam in aliis, haud ſemel expertus fuerat. Licet autem eupeptos cibos reliquis praeferret, attamen aegri palato conſulendum voluit; nam *ſaepenumero id, quod ventriculus vehementer appetit, licet difficilius coquatur, citius tamen a natura vincitur, quam quod facilioris concoctionis habetur, ſi ventriculo nauſeam creët*. Imo & in ipſo paroxyſmo, licet tenuem diaetam prodeſſe agnoſcat, monet tamen, quosdam non ferre a carnibus abſtinentiam, quin langueant, imo & animi deliquio corripiantur. Talibus abſtinentiam a carnibus diuturniorem nocere, non prodeſſe, monet; hinc & illarum uſum conceſſit, ſimul ac appetitus has deſideret, ſemper tamen cavendo, ne, vel in quantitate, vel in qualitate, ciborum peccent tales aegri (y). Suſtinendae enim ſunt vires, non autem obruendum corpus nimia alimenti copia.

Cum autem ſanguinis miſſiones, purgantia, emetica, evacuando debilitent (vide §. 1270. 1271.), neque attingant mali materiam, ſedem, vel cauſam, hinc illorum uſus repudiatur; quatenus vires minuunt requiſitas ad digerendam, & maturandam, morbi materiam, uti & ejus depoſitionem verſus artus. Ubi vero, periculoſa metaſtaſi, materia podagrica pulmonem, aut caput, aggreditur, tunc evacuantibus opus erit, uti antea dictum fuit; quoniam ſemper ex duobus malis minus eligendum eſt, ſi optio detur.

Ab externis applicatis parum utilitatis exſpectabat *Sydenhamus* (z). Pulticulam ex *pane ſimilagineo*, in lacte decocto, addito *croco*, & pauca quan-

(w) Tractat. de Podag. pag. 598 -- 601. (x) Ibid. pag. 578.
(y) Ibidem pag. 594. (z) Ibid. pag. 601.

quantitate *olei roſarum*, prae reliquis ſibi profuiſſe teſtatur; ita tamen, *ut in Paroxysmi initio nihil prorſus juvaret*. Unde poſtea, ſpernens ficulnea haec auxilia, per multos annos nulla remedia externa adhibuit. Neque anodynis utebatur, niſi dolor patientiam multum ſuperaret; caeterum haec melius omittenda judicavit. De his autem poſtea ad §. 1278. dicendum erit.

Ut & ſpontanea ſenii decrepiti debilitate &c. De illis mutationibus, quae per ſenectutem in corpore humano contingere obſervantur, antea ad §. 55. dictum fuit; nempe, quod minora vaſa ſenſim concreſcant, & calloſa fiant; hinc omnes functiones, quae a libero motu ſubtiliſſimorum humorum per minima vaſa pendent, magis magisque aboleri incipiunt; ſimul reliqui humores in frigidam & pituitoſam cacochymiam degenerant; & humorum circuitus per ſola majora vaſa adhuc abſolvitur; quae tandem & in cartilagineam, imo oſſeam, duritiem mutantur; ſicque tandem nec diſtendi poſſunt a liquido impulſo, nec reägere in liquidum contentum; unde inevitabilis mors, etiam in ſaniſſimis hominibus, per ipſam ſenectutem ſequitur. In ultimo autem ſenio decrepiti dicuntur; quia vita humana ſolet lucernae comparari, cujus flammula, dum deficiente oleo brevi exſtinguetur, crepat; unde lucerna dicebatur decrepita, & lumen decrepitum, quod jam prope exſpiraret; hinc & ſenes decrepiti vocantur, qui in eo propemodum ſunt, ut exſpirent. Unde & dubiam lucem crepuſculum videntur dixiſſe. In ultimo hoc vitae ſtadio vires debiles ſunt, plurima vaſa impervia, humores tenaciores & minus mobiles; hinc nec debita coctio, & maturatio, materiae morboſae, nec facilis ad articulos, prae ſenili rigiditate immobiles, derivatio ſperari poteſt; unde perpetuus languor manet, vel in viſcera deponitur morbi materies; quod etiam neceſſario ſequi debet, ſi extremi corporis artus, poſt repetitos podagrae inſultus, & imprimis tophos tumentes, adeo male mulctati fuerint, ut materiam morboſam amplius recipere nequeant. De hac re etiam dictum fuit ad §. 1260., tuncque patuit, morbum ſe diſpergere per varias corporis partes.

Hinc liquet, quae, quibus cum ſymptomatibus, &c. Optime notavit *Sydenhamus* [*a*], multum differre podagram, pro diverſa vitae periodo, qua primum invadit. Si enim ſenio confectum hominem aggreditur, nec regulares adeo periodos habet, nec adeo immaniter ſaevit, quam ſi in vigore aetatis adoriatur. Saepe etiam ſenectute pereunt tales homines, antequam podagra ad ſummum ſtadium pervenerit. Tales autem quidem moriuntur podagrici, ſed merito aliis cauſis mors attribuitur.

Verum ipſa podagra, licet jure inter longiſſimos morbos numeretur, tandem tamen in mortem terminatur. Quibus autem cum ſymptomatibus hoc fiat, *Sydenhamus* [*b*] graphice deſcripſit. Paroxysmi in podagra inve-

(*a*) Tractat. de Podag. pag. 546. (*b*) Ibid. pag. 551. & ſeq.

inveterata jam fiunt longiores, & per annum integrum fere vexant, exceptis duobus vel tribus menſibus aeſtivis. Praeterea aeger, praeter dolorem, aliqualem etiam aegritudinem patitur, & omnimodam appetitus proſtrationem. Simul artus nunquam ſunt omnino a dolore liberi; ſi quid comederit, adſunt ructus nidoroſi, moleſti; urinae excernuntur decolores, & copioſae; pruritus in pluribus corporis partibus adeſt, imprimis in dorſo, & ſub ſomni tempus; praeterea tendines muſculorum pedum ſubito, & dolentiſſimo, ſpaſmo corripiuntur frequenter. Tandem *poſt multos cruciatus, & carnificinam diuturniorem, ceu pignus miſſionis, quam mors jam in propinquo ſtans mox eſt datura*, paroxysmi ſubſequentes minus aegrum excruciant; ſed faciunt aegritudinem quandam, cum dolore ventris, laſſitudine ſpontanea; & quandoque etiam propenſio ad diarrhoeam ſupervenit. Si acrius dolere incipiant artus, haec ſymptomata evaneſcunt, & contra; atque ita nunc dolore, nunc aegritudine, quaſi alternatim laceſſente, paroxysmus longas nectit moras, tandemque aegritudine potius conficitur, quam dolore. Sicque *tandem vitam afflictiſſimam, & jam diu non vitalem, cum morte, aerumnarum requie, feliciter commutat*: viribus enim ſenſim deficientibus, materia morbi in artus non exploditur, vel obſtructis concretis, deſtructis, partibus, quae hanc materiam recipere ſolebant, illa in viſcera deponitur, & periculoſiſſimos, ſubitoque lethales, morbos facit.

§. 1274. PRoinde Curatio, quam contemplatio mali, & experientia commendavit, abſolvitur 1. reſtitutione vigoris in viſceribus perditi (1265.). 2. ablatione liquidi jam corrupti fluentis in vaſis, vel ſtagnantis ad loca (1262. 1263.).

Curatio morborum, ut rite inſtituatur, ſemper requirit cognitam exacte morbi hiſtoriam, quae non poteſt haberi, niſi totus decurſus morbi ſollicite obſervatus fuerit. Ex his enim cognitis indicatio curatoria, ſive methodus medendi, deducitur. Si jam morbus ſecundum talem indicationem curatoriam tractetur, & levamen inſigne, vel & integra curatio, ſequatur, tunc certi ſumus, genuinam methodum fuiſſe adhibitam, quam contemplatio mali indicavit, & cujus utilitatem commendavit experientia.

Tota jam podagrae hiſtoria docuit, exceſſus magnos, & frequentes, in uſu ſex rerum non naturalium, eſſe maxime obviam hujus morbi cauſam; & contra, moderatum ſex rerum non naturalium uſum lenire morbum, dum jam adeſt, cavere eundem, ne fiat, etiam in illis, qui haereditario vitio in hunc morbum proni ſunt, vel ſaltem hoc effice-

efficere, ut longe tardius adoriatur, quam quidem factum fuiſſet, dum haec cautela negligitur.

Praeterea conſtitit, materiam podagricam, tempore paroxysmi, expelli de corpore, vel ſic mutari, ut non noceat, ſed ſanitas corpori & ſolita agilitas redeat membris; uti in podagra regulari, nondum inveterata, fieri ſolet. Interim in tali homine, qui abſolute ſanus eſſe videtur, intra aliquot menſium ſpatium colligitur ſimilis morboſa materies, quae denuo ad artus deponetur, & paroxysmum renovabit. Hinc prudentes Medici cogitaverunt de methodo, qua cauſas futuri paroxysmi podagrici praeoccupare poſſent ſic, ut non naſceretur. Bonam diaetam hic multum valere, omnes agnoverunt: verum ſelectiſſima quaevis alimenta debent per actionem viſcerum ſic mutari, ut naturam fluidarum, & ſolidarum, partium noſtri corporis acquirant. Si enim viſcerum actio non ſufficiat ſubigendis perfecte ingeſtis, ultima illa, & perfectiſſima, elaboratio non ſequetur; ſed manebit quid degenerans in corpore, uti ad §. 1265. dictum fuit; & poterit hoc latens vitium adeo leve eſſe, ut in majoribus vaſis, & craſſioribus humoribus, vix ullum ſui veſtigium relinquat (vide §. 1267.); ſed tantum in liquido omnium tenuiſſimo, nervoſo nempe, quod ultimae elaborationis ultimus effectus eſt. Verum ad §. 1262. & 1263. patuit, liquidorum minimorum, & vaſculorum, per quae haec fluunt, vitiatam indolem, pro cauſa proxima hujus morbi habendam eſſe. Ubi autem illud vitium, copia auctum, & mora pejus redditum, fuit, tunc aptum fiet, ut novum excitet paroxysmum; per quem vel conſumitur illud degenerans, vel expellitur de corpore. Unde novum vigorem conabantur reddere viſceribus, ut perfectiſſima fieret coctio, & aſſimilatio, omnium humorum: ſi vero jam aliqua degeneratio facta eſſet in tenuioribus illis liquidis, ita ut illud degenerans a conditione ſanorum humorum flueret cum reliquis liquidis adhuc per vaſa, vel jam depoſitum eſſet ad illa loca, quae paroxysmi tempore infeſtari ſolent, illud conabantur tollere. Hi erant duo cardines, in quibus cura podagrae verſabatur. Unde *Aëtius* (*c*) dixit: *Quare duplex etiam ſanationis ſcopus nobis praefigetur. Evacuatio redundantis humoris, & corroboratio partium debilitatarum.* Dum omnia podagrae phaenomena collegerat *Sydenhamus* [*d*], & ſingula diligenter penſitaverat, concludit, in curatione hujus morbi duabus imprimis cauſis obviam iri debere: *Prima eſt cauſa antecedens, ſive humorum indigeſtio, a caloris & ſpirituum naturalium defectu orta. Altera eſt cauſa continens, ſive eorundem humorum calor & exaeſtuatio; ubi jam, tum putredinem, tum etiam acredinem, nacti ſunt a mora in corpore, quam oportuerat, diuturniore; quae mora ab inconcoctione ſupra memorata pendet.* Prudenter tamen monet, remedia, binis his cauſis debellandis apta, penitus a ſe invicem di-

(*c*) Sermon. XII. cap. 22. pag. 314. (*d*) Tractat. de Podag. pag. 566.

diſcrepare, ita ut, quod uni ex his cauſis prodeſt, ſaepe alteri noceat omnino; & ideo imprimis podagrae curam difficillimam eſſe ſtatuit. Illa enim, quae emendandis indigeſtionibus proſunt, calefaciendo ſaepe nocent, dum materies morbi jam praeſens in majores agitur tumultus; & contra, illa quae refrigerando, & humorum acrimoniam mitigando, agunt, nocent, labefactando viſcera. Credidit etiam, quod perraro paroxysmi tempore omnis omnino materia morbi ſic expellatur de corpore, ut nihil reliquum ſuperſit; unde metuebat, ne per illa, quae viſcerum functiones inſtaurant, moverentur ſubito illae morboſae reliquiae, &, vel novum paroxysmum producerent, vel periculo majori viſceribus impingerentur. *Quandoquidem materiae continentis eliminatio naturae omnino opus eſt, ſua ipſius methodo peragendum* [e]. Maximam tamen curandi intentionem in eo poſuit, *ut coctioni, indigeſtionibus ſublatis, conſulatur* [f]. Cum autem *Podagra* ſenilis morbus ſit, & hoc vitae tempore viſcerum functiones languere incipiant, atque eadem quandoque per alia mala chronica, praegreſſa podagram, vel illam concomitantia, labefactata fuerint, patet alia iterum curae difficilis ratio. Suadet tamen *Sydenhamus* (g): *Quantum vires, annique, ſinunt, tentandam eſſe curationem; & prout aeger propius ad hanc metam accedet, vel recedet longius, podagrae tyrannidem magis minusve effugiet.*

Videndum, quibus remediis, & qua cum cautela, perfici poterint illa, quae duplici hoc ſcopo indicantur.

§. 1275. AD primum (1274.) ſpectat α. Uſus plantarum aromaticarum, amararum, antiſcorbuticarum, maxime ſi per ſe uſurpentur ſolo melle exceptae. β. Uſus ſalium lixivioſorum fixorum ſaepe iterata, parva doſi, diu continuata, aſſumtorum. γ. Tum cibi, potuſque nutrientes, facile digerendi, leves. δ. Exercitio magno, continuato, equitationis in aëre puro, tum frictionibus, motibuſque partium ſaepe iteratis. ε. Somno maturo, longo.

Oportet jam conſiderare illa remedia, a quibus reſtitutio vigoris in viſceribus exſpectari poteſt; ut nempe ſatisfiat primae indicationi curatoriae praecedentis paragraphi.

α. Cum primae viae, ſive viſcera primae coctionis dicta, praeſertim agant in ingeſta, illaque tam per vim ſuam, quam per affuſionem copioſam humorum, quae jam conditiones ſani liquidi humani habent, ſic mutent, ut, propria ſua indole fere depoſita, propius accedant ad naturam fluidarum & ſolidarum partium noſtri corporis; ideo laudata fue-

(e) Tractat. de Podag. pag. 567. (f) Ibidem. (g) Ibid. pag. 577.

fuerunt quam maxime illa remedia, quae ventriculi & inteſtinorum actionem augerent in ingeſta, ut nempe ex his fieri poſſet bonus chylus; qui dein in ſanguinem mutatur; ex quo omnes reliqui humores noſtri ſecernuntur. Cum autem chylopoietica viſcera, non tantum continendo, retinendo, premendo, agerent in ingeſta, verum etiam affundendo utiles humores, inter quos bilis merito credebatur magnam habere efficaciam; ideo talia prae reliquis laudata fuerunt, in quibus & gratus aromaticus ſtimulus, & ſimul amaror bilioſus, adeſſent. Sic enim & viſcera in efficaciorem motum irritabantur, & bilis inertia, ſi adeſſet, amaris remediis emendabatur. Unde omnia amaricantia, quae virtute evacuante carebant, ab omni tempore dicta fuerunt ſtomachica remedia. Cum autem ingluvies & crapula, quae primae digeſtionis officinam turbant & debilitant, toties podagrae cauſam dent; hinc omni modo convenire ea ad hunc morbum credebantur.

Alia occaſione, dum de morbis chronicis agebatur §. 1051. 1. 8., ad curandam nimiam obeſitatem laudabantur amara illa remedia, quae bilis nimis parcae copiam & inertiam ſupplerent. *Galenus* autem (*h*), uti tunc dictum fuit, commendabat, *rutae ſemen, praeſertim ſylveſtris, una cum ipſis corymbis, & ariſtolochiam rotundam, & centaurium minus, & gentianam, & polium. Praeterea ex urinam cientibus ea, quae pollentes habent vires, ut petroſelinum*. Monet ſimul, quosdam ad arthriticos affectus eadem haec remedia adhibere. Dabantur autem haec, vel ſingula, vel inter ſe permiſta.

Invenimus autem, haec, vel his ſimilia, remedia dudum jam ad podagram ſanandam adhibita, & quandoque ſub arcani titulo vendita, fuiſſe, caro ſatis pretio. *Trallianus* (*i*) ſimilia antidota deſcribit, quae longo tempore ſumenda ſuadet, quandoque per ſex menſes, imo & per integrum annum ac ultra, interpolatis tamen ſubinde aliquot diebus. *Aëtius* (*k*) ſimilia laudat, & inter alia tetrapharmacum, ex quatuor ingredientibus paratum, radice nempe *gentianae*, & *ariſtolochiae*, *baccis lauri*, & *myrrha*, aequali pondere ſumtis. *Theriaca Diateſſaron* hodie dicitur in officinis, dum pulvis ille, tripla copia mellis exceptus, in formam electuarii redigitur.

Omnes tamen in eo fere convenerunt, tale remedium longo temporis ſpatio debere ſumi, ſi fructus inde ſperetur; hinc annalia medicamenta vocabat *Aurelianus* (*l*); quia anno continuo ſumi debebant. *Sin minus, repraeſentandum numerum dierum, quo integer compleatur annus, quanquam longo tempore porrectus*. Videtur tamen, non adeo multum tribuiſſe ſimilibus remediis, ſed potius credidiſſe, exactiorem diaetam, quam

(*h*) Method. Med. Lib. XIV. cap. 15. Charter. Tom. X. pag. 335. (*i*) Lib. XI. cap. 1. pag. 616. 618. 650. (k) Sermon. XII. cap. 47. pag. 352. 353. (*l*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 562. 563.

quam ſimul obſervabant, levaſſe morbum.

Certum tamen eſt, talia remedia reſtaurando viſcerum vigori prodeſſe, adeoque huic indicationi ſatisfacere; ſimulque negari nequit, pluribus aegris haec profuiſſe, licet non omnibus. Cum talis remedii uſus in Anglia hoc tempore inclareſceret, ob felicem ſucceſſum, quem ex ejus uſu habuit *Portlandiae Dux*, haereditaria podagra per plures annos qui laboraverat; hinc celebris apud Londinenſes Medicus *John Clephane* (*m*) comparavit hujus remedii ingredientia cum illis, quae in veterum Medicorum monumentis habentur, & invenit, quod *Pulvis Ducis Portlandiae* dictus idem eſſet cum *Diacentaureo Caelii Aureliani*; uti & cum Antidoto *ex duobus Centaureae generibus*, quam *Aëtius* deſcripſit.

Formula autem pulveris eſt ſequens:

Rad. Ariſtolochiae rotundae
—— Gentianae
Summit. Chamaedr.
——— Chamaepityos
——— Centaurei (*min.*)
an. part. aequales

Siccata redigantur in pulverem tenuiſſimum, cujus drachma mane ſumatur, vacuo ventriculo, ex vino & aqua, juſculo, potu theae, vel alio quocumque vehiculo. Per horam cum dimidia, jejunus maneat aeger. Per tres menſes, abſque interruptione, debet continuari uſus; dein per alios tres menſes quotidie ſumantur tres quartae partes drachmae; poſtea per alios ſex menſes ejuſdem pulveris dimidia drachma ſumitur quotidie. Sequenti anno ſufficit, ſi alternis diebus media drachma ſumatur. Monet ſimul, quandoque integrum requiri biennium, antequam manifeſtum morbi levamen percipiatur, ſimulque hortatur aegros, ne longitudine temporis territi deſiſtant ab uſu remedii, dum non ſtatim inde fructum ſentiunt.

Videtur & haec remedia indicaſſe *Lucianus* (*n*), dum *Diva Podagra* enumerat illa, quibus miſeri *Invictam Dominam Dolorum* ſuperare conantur:

Bibunt alii de quatuor rebus Pharmacum,
Sed octuplex alii, ſeptemplex plurimi.

Poſtquam varias podagram curandi methodos expenderat *Sydenhamus* (*o*), optima laudavit illa remedia, *quae miti calore atque amaritudine, ventriculum corroborant, & ſanguinis maſſam vegetiorem reddunt ac magis vitalem.*

(*m*) Med. Obſerv. and Inquir. Tom. I. pag. 126. &c. (*n*) Tom. III. pag. 654. (*o*) Tractat. de Podagra pag. 568. & ſeq.

lem. Amaricantibus his & roborantibus addidit Antiſcorbutica ſic vocata remedia, ut *Raphanum*, *Cochleariam*, *Naſturtium aquaticum &c.*: & magnum ſatis numerum ſimplicium recenſuit, ex quibus talia medicamenta parari poſſent. Nam quia, non ſpecifica quadam vi, ſed generali calefaciendi modice & roborandi efficacia, prodeſſent, hinc voluit, ut eligerentur talia, quae aegris magis placerent. *Cum enim diu admodum, ſcilicet ad omnem fere aetatem, in uſu ejus perſeverandum ſit, omnino convenit, ut palato minus ſit ingratum* (*p*). Monet ſimul, inter corroborantia primum locum obtinere *Corticem Peruvianum*, & ideo ſuadet, ut mane & veſperi aliquot ejus grana ſumantur.

Quamvis autem alias horum remediorum formulas non reprobet, ut & in hoc conſulatur aegrorum palato, tamen formam electuarii reliquis praefert, dum nempe haec remedia in pulverem redacta, melle deſpumato & vino Canarino additis, in electuarium debitae conſiſtentiae rediguntur, cujus drachmas duas mane & ſero ſumi jubet. Nec tantum in podagra, ſed & in aliis plerisque morbis chronicis, a talibus remediis inſignem exſpectabat utilitatem: *Quandoquidem ſinguli hujus generis morbi ad unam eandemque cauſam univerſalem, humorum ſcilicet indigeſtionem, referri debeant* [*q*].

In *Materia Medica* ad hunc numerum laudantur eadem ſimplicia, quae ad hydropem ſanandum §. 1233. commendabantur; quae omnia aromatica aut amara ſunt, & ſi ſolam *gratiolam germanorum* exceperis, nullum ex illis vomitum vel alvum movet: cum autem amariſſima haec plantula in parca tantum quantitate addatur, vix ullas turbas excitare poterit, ſed amarore ſuo cum reliquorum ſimplicium virtute conſpirabit. Interim monendum eſt, ad hydropem, frigidiſſimum morbum, curandum, calida remedia dari majori copia, quam aliquando conduceret in podagra; unde minor copia horum conveniret, ſi vini vel cereviſiae medicatae forma aegri palato magis arrideret. Optima autem forma videtur illa, ſi tale remedium pulveris, vel melle addito in electuarium redacti, ſpecie exhibeatur. Sic enim & blandior horum ſimplicium actio, & diuturnior erit, dum ab humoribus in ventriculum ſenſim affluentibus, vel juſculo, aliove conveniente vehiculo ſuperpotato, ſenſim ſolvuntur, & per totum tractum ventriculi & inteſtinorum vires ſuas medicatas diffundunt.

Quamvis autem videatur talium remediorum ſatis tutus uſus in hoc morbo, tamen diſſimulari non poteſt, quibusdam non proſpere ſucceſſiſſe, materia podagrica non depoſita ad artus, ut ſolebat, ſed viſceribus impacta, cujus notabile exemplum a *Celeberrimo Gaubio* obſervatum fuit (*r*). Homo nempe quadraginta annorum, bilioſae admodum tem-

(*p*) Tractat. de Podagra pag. 570. (*q*) Ibid. pag. 571. (*r*) Hollandſche Maatſchappye Tom. IV. pag. 308. & ſeq.

periei, diu jam podagra laborans, licet moderate vixiſſet ſemper, in reliquis ſatis ſanus, morbi, quamvis non adeo gravis, pertaeſus, decantatum *Ducis Portlandiae* remedium ſumſit quotidie, octodecim circiter menſium ſpatio, hoc effectu, ut a podagrae ſolitis paroxyſmis liber maneret; ſed incepit difficili reſpiratione laborare; quod malum de die in diem auctum adeo increvit, ut poſt aliquot menſes corpus, non niſi anhelans, movere poſſet; imo etiam inter loquendum augebatur reſpirationis difficultas; tuſſis aderat ſicca; totum corpus exſangue pallebat; leve oedema manuum & pedum, uti & faciei ſub palpebris; lingua alba ſicca; ſitis ingens; pulſus plenus tardus; urina copioſa inſtar aquae, decolor, & inodora; cutis ſicca absque ulla tranſpiratione, vel ſudore; appetitus parvus; ſomnus modicus; & in utrumque latus decumbere poterat, capite tamen parum elevato. Variis absque multo fructu tentatis remediis, ſubito moritur. In cadaveris abdomine nil inventum fuit, cui morbus praegreſſus & mors attribui potuiſſet. In pectoris utroque cavo circiter viginti unciae ſeri continebantur; pulmonis tertia circiter pars mollis, coloris naturalis, diſſecta ſanguinem fundebat: reliqua vero pulmonum ſubſtantia, imprimis in parte inferiori, albeſcens, contracta, & quaſi coriacea, continebat plura tubercula, piſorum magnitudine, & diſſciſſa, etiam profunde, ne guttam quidem cruoris emittebat, ſed preſſione parum ſeri flaveſcentis viſcidi educi poterat. Dura illa tubercula diſſciſſa nil purulenti continebant, ſed pultaceam materiam, quae referebat illam, quae in tophis podagricorum invenitur.

Ex omnibus illis videtur concludi poſſe, materiam podagricam, quae antea ad artus ſolebat deponi, poſt uſum remedii antipodagrici, in pulmonem depoſitam, morbum & mortem produxiſſe. Adeoque patet, non ab omnibus podagricis talia remedia tuto uſurpari poſſe. Medici veteres jam hoc prudenter monuerant. Dum ſimilia remedia, quae ad arthriticos affectus adhiberi ſolebant, *Galenus* (*s*) commendabat ad nimiam obeſitatem minuendam, dixit: *Multique, cum vel graciliores, vel mediocris habitudinis, eſſent, ex ejusmodi medicamentorum potione perierunt, ſanguine ipſorum excocto. Ruerant autem ad ea propterea, quod liberatos aliquos articulariis affectibus viderant, minime aeſtimantes, quod temperies eorum, qui ſanati fuerant, humidior, pituitoſiorque, erat, qualis nimirum obeſorum eſt, in quibus hujusmodi medicamentorum ſecurus eſt uſus.* Dum *Tetrapharmacum*, de quo ante dictum fuit, podagricis commendat tanquam morbi prophylacticum *Aëtius* [*t*], addit hoc monitum: *Prodeſt pituitoſis: Bilioſos autem laedit*. Simile autem decantato pulveri remedium deſcribit (*u*), ſub titulo *antidoti ex centaureis*, cujus drachmam dabat quotidie ex aqua calida per quadraginta dies; deinde reliquis trecentis vigin-

(*s*) Method. Medend. Lib. XIV. cap. 15. Charter. Tom. X. pag. 335.
(*t*) Sermon. XII. cap. 47. pag. 352. (*u*) Ibid. pag. 353.

ginti diebus, qui integrum annum complent, dabat quotidie mediam drachmam. *Eſt autem ex vehementer laudatis, & praeter opinionem auxiliantibus, quod ipſum experientia teſtatur. Nam multos ejus uſu ſervatos novi. Eſt enim adeo ſalutaris Podagricis, ut quosdam, per quindecim annos Podagra correptos, ejus uſus ad iter pedibus faciendum praeparaverit.* Sed de his, & aliis ſimilibus calidis remediis, quae per longum tempus ſumi debent, *Aegineta* (w) monuit ſequentia: *Qui vero per medicamenta, quae per annum bibuntur, morbum prorſus tollere voluerunt, multis ſane, quibus pituitoſus & excrementitius humor articulis incubuerit, opitulati ſunt. Verum qui calidioribus ſiccioribusque conſtarent naturis, hos in ſubitam mortem praecipitaverunt, quod materia ad inteſtinum, aut renes, aut coſtas, aut pulmonem, aut principem quandam partem, ſe contulerit.* His ſimilia & apud *Aurelianum* (x) habentur.

Patet ergo, veteres Medicos talia remedia laudaſſe ad podagram curandam, quae reſtaurando viſcerum vigorem agebant, ſed addidiſſe ſimul prudentes cautelas, quae niſi obſerventur, & omnibus absque ullo diſcrimine talia remedia exhibeantur, tunc magnum ſaepe ſequi damnum. Certe aegro, cujus hiſtoriam deſcripſit *Celeberrimus Gaubius*, prudens Medicus non conſuluiſſet uſum pulveris illius antipodagrici, cum admodum bilioſam temperiem haberet.

Totus enim ſcopus, ob quem haec remedia dantur, eſt, ut, coctionibus reſtitutis, minor copia materiae podagricae generetur, vel, generata ſi fuerit, diſſletur de corpore, antequam ad quaedam loca corporis deponi, & ibi quaſi figi poſſit. Antea notatum fuit, podagricos veteranos languere fere toto anno, aeſtivis menſibus ſolis commode utcumque valere; ſed notat *Sydenhamus* (y); *herbas ejusmodi excalefacientes magnum omnino commodum adferre, cum ſanguini aeſtatis calorem vel media hyeme concilient.* Monet tamen, quod *ſi aeſtivo tempore earum uſui aſſueſcamus, melius praecavebunt mala illa, quae adverſa tempeſtas ſolet apportare.* Alio autem in loco [z] omnia haec in paroxysmorum intervallis in uſum revocanda eſſe, idque quam longiſſime fieri poteſt a paroxysmo inſecuturo. Dum enim podagrae acceſſus deferbuit, parum ſupereſt de materia morbi, tuncque haec tutius dantur, hac ſpe, ut hujus materiae incrementum, roboratis viſceribus, caveant. Materiae enim podagricae jam accumulatae in corpore & maturae emendationem aut feliciorem depoſitionem ad ſolita loca ab his remediis *Sydenhamus* non exſpectabat (a): *Quandoquidem materiae continentis eliminatio naturae omnino opus eſt, ſua ipſius methodo peragendum:* & illo tempore jubet, ut vitentur victus & medicamenta calidiora, a quibus inflammantur humores. Cum

(w) Lib. III. cap. 78. pag. 58. verſa. (x) Morbor. Chronicor. Lib. V. cap. 2. pag. 563. (y) Tractat. de Podag. pag. 575. (z) Ibid. pag. 578. (a) Ibid. pag. 567.

Cum autem podagra ſenibus, vel jam ſeneſcentibus, contingat frequentius, illa aetas calidiora fert facilius, hinc tutius talia illis dantur. In vigore aetatis, calida ſanguinea, vel bilioſa, temperie, major cautela requiritur, & mitioribus remediis prudentes Medici uti ſolent, ne ignes addant ignibus, ſicque omnia turbent in corpore. Unde etiam *Lobb* [*b*], dum ad prophylaxim podagrae laudat uſum moderatum vini & aromatum, caryophyllorum, macis &c., ut nempe augeatur vis ac robur actionum cordis & arteriarum, quando deficiunt, addit: *ut ſaepe fit in ſpecie in corporibus Podagra affectis, fereque ſemper in iis, qui ex habitu corporis friguriunt, quorumque caro flaccida, vaſaque nimis laxa, ſunt.*

β. Antea ad §. 1263. demonſtratum fuit, acrimonia & majori tenacitate hic peccare liquidum; unde, quidquid illam tenacitatem ſolvere poterit, hic conveniet, omnium maxime, ſi acrimoniam, quae tenacitatem comitatur, non augeat, ſed potius illam imminuere, & integre corrigere, valeat. Cum autem acidorum abuſus, uti §. 1255. dictum fuit, merito inter podagrae cauſas numeretur, patet ratio, quare ſales lixivioſi fixi, alcalini, magnum nomen in hoc morbo curando acquiſiverint. Unde *Celeberrimus Boerhaavius* (*c*) dixit: *Utique illa Podagrae ſpecies, quae acido nimio ortum debet, forte vix curatur felicius, quam parco hujus ſalis, ſed diu protracto, uſu.* Tunc enim & tenacitatem ſolvit, & acre praedominans tollit. Interim, cum humores noſtri naturaliter in putredinem vergant, & quidem tanto magis, quanto plus fuerint elaborati, hinc acre illud podagricum non ſemper acidum eſt. Chylus, cum ſanguine per vaſa fluens, & deinde per mammas ſeparatus a ſanguine, lac vocatur, quod ſponte ſua aceſcit, ſed per repetitas vaſorum & viſcerum actiones, dum cum ſanguine per vaſa movetur, mutatur ſic, ut non amplius aceſcat, at, humorum noſtrorum indole penitus acquiſita, vergat ſponte ſua in putredinem. Cum autem ſtatuatur [vide §. 1265.], in ultimae elaborationis ultimo effectu, tenuiſſimo nempe & elaboratiſſimo liquido, clanculum ſe innectere illud acre, videtur minus veroſimile eſſe, illud acre ad acidorum claſſem pertinere, praeſertim cum victus ex aceſcentibus, uti ſtatim dicetur, podagricis toties profuerit.

Notandum tamen eſt, quod in podagra (vide §. 1265.) culpetur indigeſtio viſcerum, non ſatis aſſimilantium aſſumta in indolem noſtrorum humorum, adeoque acidam acrimoniam ingeſtorum, dilutione admiſtorum humorum humanorum, minui quidem & enervari, neque tamen penitus ſubigi, ut in perfectiſſima ſanitate fit. Cum autem illud humorum vitium tam leve ſit, ut majora vaſa non afficiat, poterit tamen in minimis nocere, praecipue cum, antea diſperſum, nunc ad quaedam corporis loca incipit haerere collectum. Interim certum eſt, ex

(*b*) De Calculo & Podagra &c. cap. 21. pag. 252. 253.

(*c*) Elem. Chem. Tom. II. pag. 59.

ex acidis & aceſcentibus, non ſatis ſubactis in corpore, natum acre non facere univerſalem podagrae cauſam, uti quidam voluerunt. Unde prudenter ſubjunxit ſalium fixorum laudibus *Celeberrimus Boerhaavius* (*d*) ſequentia: *Non tamen vel ideo univerſale antipodagricum ſtatim laudari debet: quia nocet podagricis acriter bilioſis, quorum humores jam ſponte in alcali putridum vergunt*. Tamen, ſi Medicus cauſas praegreſſas morbum, & conditionem praeſentem aegri, ſedulo conſideraverit, non facile errabit determinando utilitatem, vel noxam horum remediorum.

Certum eſt, ſales alcalinos fixos acres eſſe, ita ut applicati cuti externae illam erodant, & cruſtas gangraenoſas producant (*e*). Tanto autem acriores ſunt, quo ignis validi vim diutius experti fuerint. Unde & mitiores ſales poſſunt exhiberi, quales ſunt illi, qui methodo, *Tacheniana* dicta, parantur (*f*); dum nempe herbae virides, non vivis flammis, ſed ſuffocato igne, in carbonem nigerrimum rediguntur, qui dein igne aperto ſcintillare incipit, absque flamma, & convertitur in cineres, qui elixiviati dant ſalem ſubfuſcum, alcalinum quidem, ſed longe mitiorem illis, qui ex cineribus plantarum, vivo igne combuſtarum, paratur.

Hinc patet etiam ratio, quare parca doſis, & diu continuatus uſus, horum ſalium laudetur, ut nempe blanda vi ſolvente agant, dividendo omne viſcidum, nec tamen acrimonia noceant. Unde prudens horum uſus poteſt prodeſſe etiam in illo caſu, ubi acidae humorum acrimoniae nulla adſunt ſigna, praecipue cum experimenta *Celeberrimi Pringle* docuerint, ab his ſalibus putredinem non adeo augeri, ac quidem credebatur.

In *Materia Medica* ad hunc numerum laudatur *Alcaheſt Glauberi*; quod eſt nitrum in alcalinum ſalem converſum, in aëre per deliquium ſolutum; & vulgo in officinis ſolet vocari *liquor nitri fixi*. Hujus paucae guttae omni mane ex juſculo vitulino dantur, & ſic tutiſſime exhiberi poterit. Alterum ex *cineribus geniſtae* vino Rhenano infuſis paratur; cujus liquoris uncia media datur omni mane. *Cineres geniſtae* ſalem alcalinum habent, ſed acidum vini Rhenani acrimoniam alcalinam infringit, & ſimul unita conſtituunt ſpeciem *tartari regenerati*; cujus blanda indoles, & magna ſolvendi vis, omnibus adeo nota eſt. Unde, ſi vel minimus ſcrupulus Medico ſupereſſet, ne forte acrimonia alcalina noceret, hoc remedio ſemper ſecure uti poterit.

Magnum levamen & a terreis acidum abſorbentibus, & a ſalibus lixivioſis, ſe obſervaſſe in podagra, notat *Hoffmannus* (*g*); praecipue ubi acidorum vomitus ſimul aderant. Multum commendat podagricis uſum thermarum Carolinarum, in quibus ſal alcalinus invenitur.

γ. Cum proxima origo morbi (vide §. 1265.) in debiliori actione viſcerum non ſatis ſubigentium & aſſimilantium ingeſta conſiſtat, & cer-

(*d*) Ibidem. (*e*) Ibid. pag. 54. (*f*) Ibid. pag. 48. (*g*) Medic. ration. & ſyſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. cap. 11. pag. 548.

certum ſit, quaedam alimenta requirere validiſſimorum viſcerum actionem, ut ſubigi poſſint, alia vero minori viſcerum robore poſſe ſic mutari, ut noſtrorum humorum indolem acquirant; hinc patet facile, magnam curam diaetae habendam eſſe, ut morbus inſigniter levari, vel & curari, poſſit. Unde omnes Medici molles cibos, facile digerendos, laudaverunt, & potus ſimiles; ut caverent, ne quid acrius ingereretur, neque facile naſci poſſet ex degeneratione ſpontanea ingeſtorum major acrimonia humorum in corpore.

Magnam ſpem poſuerunt multi in victu vegetabili ſolo, ſic ut omnis cibus ex animalium partibus paratus omnino a menſa exularet. *Celeb. Lobb* (*h*) aliquot recenſet caſus, ubi tali diaeta utentes a podagra liberi manſerunt non tantum, ſed & tophi podagrici, ſenſim minuti, tandem omnino diſparuerunt. Moleſtias tamen multas, toroſitatis corporis imminutionem, & virium debilitatem, perceperunt, dum hac diaeta inceperunt uti, & dum poſtea carnibus moderate veſcerentur, licet vino penitus abſtinerent, rediit morbus. Ita quidem, ut in quodam aegro dolor, manum ſiniſtram & carpum occupans, dein ad cubitum ſe extenderit, & poſt quatuor dies utrumque pedem occupaverit; dolores autem intenſi, & admodum violenti, per ſeptem dies & noctes continuaverint. Unde patet, podagram, licet ſiluerit ſatis diu, tamen mutato victu, ſeverum ſatis paroxyſmum produxiſſe. Optimus ille Medicus, omnibus his conſideratis concluſit: *Alimentum vegetabile per ſe non tantopere nutrire, atque roborare, ac mixtum cum cibo animali, adeoque victum animalem non ſolum quandoque proficuum, ſed & omnino neceſſarium, eſſe* (*i*). Vires enim conſervandae ſunt, cum requirantur ad corporis exercitia, quae ſuperando morbo multum conducunt, uti ſequenti numero dicetur. Simul apparet, victum vegetabilem non ſuſtuliſſe cauſam proëgumenam podagrae, cum mutato victu, rediret morbus; videtur tamen minuiſſe morbi materiam, cum paroxyſmi vel omnino ſiluerint, vel leviores, minus frequentes, & breviores, redierint. An autem diuturno & pertinaci uſu talis diaetae tandem & delebitur character ille podagricus *Helmontio* vocatus? Certe antea recenſita fuerunt talia exempla, quae evincunt, quosdam fuiſſe integre ſanatos, dum duram cogebantur pauperiem pati, & quotidiano labore victum parcum quaerere; qui fere ex ſolis vegetabilibus conſtabat. Sed & exemplum legitur [*k*] hominis, qui in putidum detruſus carcerem ſolo pane & aqua vixit per novendecim annos, & poſtea ſanus, atque a podagra, qua antea immaniter laboraverat, immunis vixit.

Rari invenientur, qui hoc vivendi genus per plures annos tolerare poſſint, aut velint, & cum podagricorum plurimi laute vixerint, genio

(*h*) De Calculo & Podag. &c. cap. 20. pag. 215. &c. (*i*) De Calculo & Podag. &c. pag. 222. (*k*) Ramazzin. oper. pag. 478.

nio nimis indulgentes, ſubita talis mutatio non careret periculo. Unde prudenter illis, qui talem curationem tentare vellent, *Lobb* (*l*) ſuadet; *ut non ſubito & ſemel, ſed per gradus, id faciant; gradatim minuendo quantitatem cibi animalis ſingulis hebdomadibus, concedendo ſibi tempus trium menſium, ut, poſt hos demum elapſos, ad totalem a cibis his abſtinentiam perveniant*. Unde etiam conſulit illis, qui omnino a cibo animali non abſtinent in hoc morbo, ut ſaltem ejus quantitatem diminuant multum, donec tandem octo, ſex, vel & quatuor tantum, uncias cibi animalis in prandio ſumant, adeoque cibus vegetabilis maximam partem ſoliti nutrimenti conſtituat.

Unde concludi poteſt, victum vegetabilem prodeſſe in hoc morbo, licet his ſolis non poſſit, vel nolit, vivere aeger. Certe a copioſo uſu melonum, aliorumque fructuum horaeorum, in peſſima podagra laborante aegro nulla obſervabatur moleſtia. *Conſtans potius docuit experientia, horum uſu aequo, & ad palati deſideria demenſo, nunquam non temperatos fuiſſe ſanguinis fervores, indeque pendentem perſpirationis exceſſum* (*m*).

Sydenhamus, experientia, tam in ſe ipſo, quam in aliis, edoctus, prudentes diaetae leges dedit. Bina vitanda monet, nimiam nempe ciborum ingurgitationem, quae a ventriculo ſubigi non potens metuendas hic cruditates produceret, ſimul damnat nimis ſtrictam diaetam, quae vires enervando nocet (*n*). Quamvis autem facilioris digeſtionis cibos reliquis praeferendos agnoſcat, tamen monet optimè, palato aegrorum conſulendum eſſe; cum certum ſit, illa, quae avide appetuntur, citius & melius digeri. Conſuetudini etiam hic aliquid tribuendum esse patet: de his autem antea, ubi de Febribus agebatur, abunde dictum fuit. Interim, ſi aegrorum appetitus in alimenta difficilioris concoctionis feratur, minori quantitate tantum haec concedenda ſunt. Simul *Sydenhamus* unicam tantum carnium ſpeciem commendat; *cum varia carnium genera, ſimul ingeſta, plus ventriculo moleſtiae faceſſunt, quam unicum, quod omnia iſta quantitate exaequet*. Simul accedit, quod multa ferculorum varietas invitet, ut ultra ſatietatem comedatur, praecipue ſi acribus, ſalſis, aromaticis, condimentis, quae erudita gula invenit, irritetur jam ſopita fames; unde & illa in victu podagricorum damnantur. *Hippocrates* (*o*) dixit: *Eſt autem ejusmodi prava victus ratio: primum quidem, quum quis copioſiores cibos, aut liquidos, aut ſiccos, exhibeat, quam ipſum ferre poſſit, neque laborem ullum ciborum copiae opponat. Deinde quum varios & diſſimiles inter ſe cibos immittat. Diſſimilia enim ſeditionem excitant, & alia citius, alia tardius, concoquuntur*. Cum ergo, uti ſtatim dicetur, labores & corporis exercitia adeo proſint podagricis, debent ſic nu-

(*l*) De Calculo & Podag. cap. 22. pag. 279. (*m*) Hahn Hiſtor. Podagr. &c. pag. 9. (*n*) Tractat. de Podag. pag. 578. & ſeq. (*o*) Lib. de Flatibus cap. 3. Charter. Tom. VI. pag. 215.

nutriri, ut vires ad haec neceſſarias habeant; unde nimis exquiſita diaeta noceret. Simplici ergo victu contenti ſint, a nimia ferculorum varietate caveant, & tantum comedant, quantum fames poſcit. Utile ſimul erit, uti ex ante dictis patet, ſi olerum mollium, & fructuum maturorum, copia excedat cibum ex animali regno deſumtum. Solo prandio contentos juſſit eſſe podagricos *Sydenhamus* (*p*); ſed loco coenae hauſtum liberaliorem tenuioris cereviſiae ſuadet [ſi nempe huic potui aſſueti fuerint]; hoc imprimis ſcopo, ut concretiones calculoſae in renibus caveantur, quibus ob diuturnum decubitum podagrici ſolent eſſe obnoxii: urina enim, majori copia ob potum tenuem ſecreta, abluitur quidquid in renibus accumulari inciperet.

Magnum nomen in cura podagrae habuit *Lac*, *omnium rerum*, *quas cibi cauſa capimus*, *liquentium*, *maxime alibile* (*q*). Eſt alimentum, quod inter animale & vegetabile regnum quaſi ambigit; molle oleum habet, quod a reliquis lactis partibus ſeparatum vocatur butyrum; continet ſerum ſponte aceſcens, & caſeum, qui a reliquis penitus liber animali naturae propius accedit. Certum eſt, lac continere in ſe omnia, quae ad nutritionem requiruntur; unde recens natis, & debilibus hominibus, utile & bonum nutrimentum dat. Eſt enim chylus, efficacia viſcerum & vaſorum ſani animalis ſic elaboratus, ut jam propius accedat ad indolem noſtrorum humorum. Obſervationes numeroſae docuerunt, podagricis profuiſſe lactis uſum, & quidem adeo, ut ab omni paroxyſmo liberi fuerint, quamdiu ſolo lacte viverent. Non tamen delet latentem illam in podragricis cauſam proëgumenam. Profuit enim prae reliquis omnibus praeſidiis lactea haec diaeta; *quamdiu ne latum unguem ab ea diſceſſerint*. *Quam primum vero ad ſanorum diaetam*, *utut lenem mitemque*, *ſe receperit*, *qui huic inſueverat*, *Podagra*, *confeſtim reverſa*, *aegrum longe pejus*, *quam antehac*, *vexavit* (*r*). Videtur enim, molli hac, & levem tantum viſcerum actionem requirente, diaeta lactea, ſic enervari efficacia viſcerum chylopoieticorum, ut poſtea, dum ad conſuetum ſanis hominibus victum redeunt, ſolidiores cibi non poſſint ſubigi, adeoque podagrae materia augeatur, uti ad §. 1265. patuit. Pauci enim conſtanti ſatis animo ſunt, ut lacteam diaetam tota vita ſuſtineant; imo licet vellent, quandoque tantum lactis faſtidium oritur, ut cogantur inviti lac relinquere; quod aliquoties vidi, & *Sydenhamus* [*s*] optime notavit. Unde *Celeberrimus Mead* [*t*] monet, ne aetate provectiores, & podagram jam dudum paſſi, ſtrictam illam diaetam ex lacte & oleribus tentent: obſervavit enim, quod *his*, *ſi non omnino invadit morbus*, *pro articulis praecordia infeſtentur*, *crurumque inſuper robore deſti-*

(*p*) In loco modo citato. (*q*) Varro de re ruſtica lib. 2. cap. XI. pag. 302.
(*r*) Sydenh. tractat. de Podag. pag. 579. (*s*) Ibid. pag. 580.
(*t*) Monit. & Praecept. Med. pag. 202.

deſtituti, vitam ſaepe in reliquum miſeram tranſigant. Juvenes vero, qui bis vel ter paroxysmum paſſi ſunt, tentare tale quid poſſe, credit, imprimis autem ſuadet illis, in quorum familia haereditarius morbus eſt. Neque tamen & his rigidam lactis diaetam commendat: jubet enim, ut vino & cereviſia abſtineant omnino, & ſola aqua ſitim ſedent, lacte, & lacticiniis, & oleribus veſcantur: ſemel tamen in die teneris carnibus, interdum & piſcibus fluviatilibus, uti permiſit ad famen ſedandam (ſolent enim hydropotae famelici eſſe). Novit nonnullos, tali vivendi genere a podagra liberatos, ad viridem & jucundam ſenectutem perveniſſe. Similes effectus etiam a tali moderatâ diaeta vidi, ita ut, vel omnino non, vel leviſſimo tantum, paroxysmo intra biennium aut triennium corriperentur. Similem diaetam laudavit *Coſte* (*u*); & utilitatem ejus proprio in morbo expertus fuit.

Quamvis autem plurimi auctores ſolam aquam pro potu commendent podagricis, tamen non omnes ſeveram hanc legem ſtatuunt, licet in eo conveniant omnes, ſobriam vitam ducendam eſſe, ut morbi levamen ſperare poſſint.

Multi certe poſt vini nimiam ingurgitationem in hunc morbum inciderunt; illi, ſi ſimul & ſemel ad aquae potum damnentur, non ita diu poſt vitam cum morte commutare ſolent, uti optime monuit *Sydenhamus* (*w*). Unde licet vinum nocere podagrae ſtatuat, & dicat; *cum univerſa corporis ſubſtantia in Podagram quaſi degeneraverit, minus, quam exoptet, in profligando morbo promovebit, qui non a liquore fermentato quocumque, quantumvis leni & tenui, in totum abſtinet*; tamen & hic prudentia opus eſſe, agnovit, ne a ſubita tali mutatione ingens damnum ſequatur. Commode fertur ab illis aquae potus, qui ab ineunte aetate ei aſſueverunt; caeteris non adeo. Hinc *Sydenhamus* (*x*) dixit: *Aquam puram crudamque & periculoſam exiſtimo, & expertus ſum meo damno.* Unde pro potu communi laudavit illos liquores tanquam optimos, *qui neque ad vini generoſitatem aſcendunt, neque ad aquae debilitatem deprimuntur.* Cum enim potum tenuem copioſum commendaret podagricis, ut a nephritide calculoſa immunes manerent, hinc coenae loco ſuadebat copioſiorem potum, uti antea dictum fuit. Aquae autem potum copioſum vix ferri poſſe a non aſſuetis cum probe noviſſet, juſſit, tales ſubſtitui liquores, *qui neque vel in maxima copia aſſumti inebriare poſſunt, neque frigore ſuo ventriculum laedere* [*y*]. Cereviſiae tenues, aut vinum magna copia aquae dilutum, in hunc uſum adhiberi poterunt; habenda autem hic eſt conſuetudinis ratio, prout hoc illove potu quis uti conſuevit. Dantur cereviſiae, quae poſt abſolutam fermentationem vini fragrantiam habent, deſtillatione ſpiritum ardentem exhibent, & peſſime

(*u*) Traité pratique ſur la Goutte pag. 86. & ſeq. (*w*) Tractat. de Podag. pag. 582. (*x*) Ibid. pag. 583. (*y*) Ibidem pag. 582.

me inebriant: tales cereviſiae nocerent podagricis. Verum agitur hic de cereviſia, quae, ſapore placens, omni faece depoſita pellucens, nullo modo inebriat; talem autem podagricis nunquam nocuiſſe obſervavi, ſi antea huic potui aſſueti fuerint imprimis. Triticeam cereviſiam laudaverunt quidam; alii praetulerunt illam, quae ex hordeo vel avena paratur. In diverſis regionibus variae ſolent parari ſpecies, nec magna in ſalubri effectu obſervatur diverſitas, modo ſint tenues, molles, & limpidae, nec inebriandi vim poſſideant, ut tuto & magna quidem copia ſumi poſſint. Ptiſanae hordeaceae uſum tanquam ſaluberrimum aegris ubique laudavit *Hippocrates*. Hordei, poſt inceptam germinationem ſiccati, farina aquae ferventi infunditur, infuſum hoc leniter decoquitur, doliis reconditur, defaecatur, & vocatur cereviſia.

Ubi tamen inveterata eſſet podagra, tunc *Sydenhamus* ſuaſit, ut a vino & cereviſia omnino abſtinerent, & uterentur potu diaetetico ex *radicibus ſarzaeparillae*, *chinae*, *ligno ſaſſaphras*, *glycyrrhiza &c.*: ſecundum hanc normam plures alii ſimiles potus diaetetici parari poſſent; qui omnes in eo conveniunt, ut lene aroma addatur copioſae aquae. Suadet ſimul, ut finito paroxysmo aegri talis potus uſum incipiant, & dein tota vita pergant hoc uti [z]. Simul hoc commodi a tali potu ſperabat, ut nempe leviores in reliqua diaeta commiſſi errores minus nocituri eſſent aegris, quam ſi vino aut cereviſia uterentur. Licet autem tales potus in initio minus placeant aegris, ſenſim tamen ſolent illis ſic aſſueſcere, ut placeant omnino.

Ubi autem ventriculi languor uſum vini poſcit, in prandii fine pauculum vini, generoſi, mollis, concedi poteſt, quale eſt Hiſpanicum, Tockavienſe, aut ſimile his aliud.

δ. Omnia, quae modo dicta fuerunt, hunc imprimis ſcopum habent, ut ex ingeſtis, cibo & potu, per actionem viſcerum chylopoieticorum conficiatur bonus chylus; qui tamen adhuc penitus diverſus eſt a ſanguine humor, & longe abeſt a perfectione elaboratiſſimi fluidi illius, quod per minima vaſa fluere debet, & a cujus vitio, uti dictum fuit §. 1262. 1263. 1265. podagra originem ducit. Verum in Phyſiologicis demonſtratur, chylum, circumductione cum ſanguine per viſcera & vaſa, & praecipue pulmonum actione, ſic mutari, ut ſanis humoribus noſtris perfecte ſimilis fiat.

Dum autem in corporis exercitiis muſculi moventur, ſanguinis venoſi motus acceleratur, cor hinc validius & frequentius ſe contrahit, uti etiam arteriae, reſpiratio pariter augetur, adeoque omnes vires aſſimilantes chylum humoribus ſanis intra datum tempus plus agunt, quam in homine quieſcente; omnes ſecretiones & excretiones promoventur; adeoque omnia diſponuntur ad optimam ſanitatem. Haec eſt ratio,

(z) Tractat. de Podag. pag. 585.

ratio, quare non tantum in podagra, verum & in aliis morbis chronicis, Medici adeo laudent ſalubrem corporis motum. Neque tantum corporis motus prodeſt ſanguificationi, verum etiam chylificationi, dum pendula abdominis viſcera ſic agitantur, alterne a diaphragmate & abdominalibus muſculis premuntur, ſecretiones liquidi gaſtrici, pancreatici, enterici, bilis utriusque, augentur. Unde duris & quotidianis laboribus exercitati homines quaevis oblata edulia ſumunt, & facillime digerunt, dum molli otio torpentes etiam a levioribus cibis anguntur, & flatibus moleſtantur perpetuo. Nec tamen ſufficit interpolatis vicibus corpus movere: quotidianum debet eſſe exercitium, cum perpetua hujus neceſſitas ſit.

Cum autem podagra plerumque provectioris aetatis homines torquere ſoleat, debent eluctari ſenii torporem, ſi velint levamen percipere malorum. Niſi enim animoſe hoc tentent, & ſenio, & morbo obrigeſcent artus, & reddentur ad omnem motum inhabiles; monuitque *Sydenhamus* (*a*) ſenes podagricos, *quod nihil minus ſperandum eſt, quam ut morbus ſine exercitio ad digeſtionem perducatur unquam. Cum enim morbus naturam viribus ſuperet, ſaepe moriuntur a languore atque aegritudine, quae fomitis morboſi copia concoctionem reſpuentis apportat; & ab hac materia incoctili, quae nullo modo poteſt aſſimilari, tanquam a veneno enecantur.* Haec tamen corporis exercitia, ut quotidie adhiberi poſſint, debent proportionata eſſe viribus ac aetati, ne nimia laſſitudine debilitentur. Unde equitatio prae reliquis commendatur, quia aſſuetos minus delaſſat, & pulmonis in ſanguinem actionem auget: imprimis autem prodeſt, ſi in aëre puro aperto inſtituatur, de qua re antea ad §. 1210. dictum fuit. Si autem equitatio locum habere nequeat, vectio in curru ſubſtitui poterit, licet minus emolumentum praebeat. Praeter haec, motus partium, quae doluerunt antea, cavet, ne obrigeſcant articuli, quod familiare in podagra inveterata malum eſt, & curatu difficile admodum. Unde *Aurelianus* (*b*) monet ſequentia: *Arthriticis vero convenit, etiam digitis ceram emolliendam dare, vel manipulos tenendos, quos paleſtritae* ἀκτῆρας *appellant, tum movendos cereos, vel ligneos primo, cum parvo plumbo interfuſo, tum pro modo profectus graviores &c: ſit igitur primo geſtatio pro modo virium, tum deambulatio molli ſtramine coaequato ſolo, adjecto vocis exercitio cum corporis unctione.* Ex his patet, quod articulorum ob nimiam quietem, metuendae rigiditati ſic proſpexerit, ſimulque ambulationi addiderit vocis exercitium, ut pulmonis actio augeretur. Intelligitur ſimul, quod haec tentamina inceperit, dum paroxysmus nondum integre finitus eſſet, ſed aliquis adhuc, licet levior, adeſſet dolor. A leniſſimo enim motu incipit, & dum ambulatio tentatur, molli ſtramine ſolum ſterni jubet, & liberos a calceamentis pedes vult, ut nem-

pe

(*a*) Tractat. de Podag. pag. 596. (*b*) Lib. V. cap. 2. pag. 561.

pe commodius motus tolerari poſſit. Hoc & confirmat *Aegineta* [c], qui ἐν ταῖς παρακμαῖς, minuto nempe dolore, nondum tamen penitus abolito, ſuaſit exercitia & frictiones, maxime articulorum; & confirmatur *Sydenhami* obſervatis, qui urgebat podagricos, ut motum tentarent, licet adhuc dolerent articuli, uti antea dictum fuit.

Frictiones autem inſignem utilitatem habent, ſi applicentur partibus, quae paroxyſmi podagrici tempore dolere ſolent: ſaepius de magna frictionum efficacia ad ſolvendas obſtructiones, in capitulo de *Obſtructione*, & ubi de *Contuſione* agebatur, dictum fuit, aliiſque etiam in locis. Certus ſum, pluribus experimentis, ingens levamen ſemper ſecutum fuiſſe, ſi impetrare potuerim, ut diligenter his uterentur aegri mane & veſperi, imprimis in pedibus, quos frequentius morbus aggreditur. Ne ſimplicitas remedii contemtum pareret, pannos laneos ſuffumigio quodam aromatico imbui juſſi, vel & molle aliquod unguentum ſimul adhibui; tamen, ut vera fatear, a ſola frictione eundem effectum vidi, ſi mane & veſperi per quadrantem horae quotidie adhiberetur. Roborantur enim ſic partes, & quidquid de materia morboſa colligi ac figi hic inciperet, diſſipatur. Commendavit quam maxime frictiones, tanquam ſummum podagrae prophylacticum, *Aëtius* (d), illudque adhiberi juſſit, *non quidem tempore inflammationis, & doloribus inſtantibus, ſed cum haec remittunt*. Effectus autem ſalubres recenſet ſequentes: *Omnibus enim, qui hoc modo fricantur, inſitus calor augetur, & quod praeter naturam eſt diſcutitur, recrementaque conſumuntur, & affecta membra fiunt robuſtiora, & adverſus affectionem firmantur, minimeque ei obnoxia redduntur, maxime ſi diligenter ſingulis diebus mane & veſperi, ubi dolores, quemadmodum dictum fuit, remiſerint, per omnem vitam hoc praeſidio utantur*. Oleo autem cum ſale tenuiſſime trito inungebat loca perfricanda *Aëtius*; ſed, uti modo dixi, ſoli frictioni tribuendum eſſe optimum hunc effectum credo. Suaſeram hoc prophylacticum podagrico, qui deinde mane & veſperi tibialibus fricabat fortiter pedes, dum illa indueret & exueret, tandemque ſic aſſuevit, ut vix cogitans, automatico fere motu, has frictiones perageret, quoad vixit: Licet autem diaetae regulas laxius tantum ſervaret, quandoque genio indulgens, levioribus tantum, magnoque intervallo disjunctis, vexatus fuit paroxyſmis, & flexilem membrorum agilitatem ſervavit; ſicque facile corpus exercere potuit. Confidenter auſus fuit pronunciare *Philagrius* (e), *quod ſolae frictiones ſufficiant his, qui etiam maxime circa diaetam delinquunt*.

Multo plus tamen ſperare licet, ſi ſimul debita vivendi norma ſervetur, de qua dictum fuit.

6. Conſtat ex Phyſiologicis (*f*), ſomni tempore, motum arteriarum, ve-

(c) Lib. III. cap. 78. pag. 58. [d] Sermon. XII. cap. 21. pag. 314.
(e) Ibidem. [f] H. Boerh. Inſtit. Med. §. 590.

venarum, & cordis, fieri fortiorem, lentiorem, aequabiliorem, dum ſimul reſpiratio eſt profundior, robuſtior, lentior, & aequabilior: ſed per haec inducitur ſanguini illa perfectio, quae requiritur ad optimam coctionem, dum motus humorum celerior fit per vaſa ſanguinea, cordique propiora, lentior per vaſa lateralia, & a corde remota. Sed conſtat, aſſimilationem crudi fieri in majoribus vaſis, & in illis chylum ſic perfici, ut omnino noſtrorum humorum indolem acquirat. Cum ergo ſomni tempore actio cordis & vaſorum majorum augeatur, ſimulque increſcat reſpirationis robur, efficaciſſima hoc tempore fiet transmutatio crudi in coctum, adeoque & perfectiſſima aſſimilatio; a cujus defectu proximam podagrae originem pendere, §. 1265. demonſtratum fuit. Verum vigiliae nimiae & pergraecationes antea recenſitae fuerunt inter podagrae cauſas; unde apparet, quantum conducat ſomnus podagricis; qui ſimul corpus reficit, & vires ſubminiſtrat ut exercitia corporis quotidiana ſuſtinere poſſint. Ideo *Sydenhamus* [g] ſollicite monet podagricos, ut mature lectum petant, & ſurgant diluculo. Licet enim idem temporis ſpatium concedatur ſomno, magna tamen diverſitas eſt in effectu; ſi quis veſperi maturae quieti ſe dederit, & per ſeptem vel octo horas ſomno indulſerit, quam ſi in ſeram noctem vigilaverit, & dein partem diei dormiendo tranſegerit. Hoc & ſani ac robuſti homines percipiunt, dum Bacchanalium tempore noctem choreis, diem ſomno, impendunt. Quamvis enim plus ſolito dormiverint, tamen laſſi & hebetes, muneribusque ſuis peragendis vix apti, ſurgunt a longiori ſomno.

Cum autem & literatos homines, ſummosque viros, qui reipublicae gerendae praeſunt, toties excruciet podagra, monendi ſunt, ut matutinas horas arduis rebus agendis impendant tantum, hac lege tamen, ut bihorium ſuperſit exercendo corpori ante prandium. Pomeridianas horas ambulationi, ruſticationi, &c., tradant, vel gratis amicorum confabulationibus: veſperi nihil omnino tractent, quod intentam mentis aciem poſtulet.

Hac vivendi norma ad amuſſim obſervata, vidi, inveteratam podagram adeo mitem fuiſſe factam, ut raris, brevibus, nec multum dolentibus, paroxysmis tantum ſui memoriam revocaret, & ultimum ſenectutis limitem attingerent aegri, antequam morerentur. Severam lactis diaetam, vel & vegetabilem, absque ullo cibo animali, pauciſſimi tolerare poſſunt diu; hanc vero ſatis commode. Ubi autem morbus nondum inveteraverit, neque corpus crapula & ingluvie omnino fuerit enervatum, etiam integrae curationis magna ſpes affulget. *Dabit enim curatio aliis integram ſanitatem, aliis raram doloris admonitionem, ne jugi ſuperpoſitione vexentur* [h].

Prudentis Medici erit, non facile promittere integram curationem, impri-

(g) Tractat. de Podag. pag. 587. (h) Cael. Aurelian. Lib. V. cap. 2. pag. 562.

primis ſi vel morbus diuturnior, vel aetas jam provectior, fuerit. Si enim poſt talia promiſſa levem etiam paroxyſmum ſentiant, penitus immorigeri redduntur, monita Medicorum ſpernunt, & in priſtinum vivendi genus ruunt proni, omnino deſperantes de emendatione morbi; quam tamen ſpondere Medici poſſunt, ſi aegri obſervare velint illa, quae hac paragrapho laudata fuerunt.

§. 1276. AD alterum (1274.) Uſus conducit; 1. ſalis cujuſpiam volatilis parva doſi diu aſſumti, mane antequam quis ſurgat, cum largo hauſtu decocti cujuſdam lenis, ſudoriſque, vel madoris, expreſſione levi per horam. 2. frictio calida, cum linteis ſiccis, partium. 3. Uſus purgantis ſeroſi, una cum mercurialibus acuti, & addito circa veſperam potu opiato ſedante.

Ad §. 1274. patuit, medendi methodum in podagra binis conſtare partibus, quarum prima per bonam diaetam, viſcerumque auctum robur impedit, ne materia morboſa tam facile, nec tam copioſe, naſci poſſit in corpore: de quibus omnibus dictum fuit praecedenti paragrapho. Altera pars curationis dirigenda eſt in hunc ſcopum, ut illud morboſum quod incipit colligi & accumulari in corpore, expellatur tuto, antequam novum paroxyſmum producat; vel ſi hoc ſtatim integre obtineri non poſſit, ſaltem ſic minuatur materiae morboſae copia, ut leviora tantum mala efficiat.

Licet enim omnia illa ſtrenue fiant, quae paragrapho praecedenti laudata fuerunt, non tamen ſtatim obtinebitur, ut redintegretur perfecta aſſimilatio omnium; adeoque adhuc quaedam degeneratio manebit, imprimis in ſubtiliſſimis fluidis, quae ultimae & perfectiſſimae elaborationis effecta ſunt. Illud autem degenerans morboſum cum reliquis humoribus fluit, & ubi copia auctum, vel mora pejus redditum, fuit, incipit turbare functiones corporis, ſicque ſigna dare imminentis paroxyſmi: uti ad §. 1257. dictum fuit. Illud autem morboſum quandoque de corpore educi, ſaltem pro parte, patet ex illis, quae §. 1261. dicta ſunt: ante paroxyſmum enim acris pituita in fauces depluebat, acriores lacrymae oculos irritabant. Ad §. 1272. notatur, acre illud quandoque ad inteſtina vergere, & dyſenteriam facere. Ex quibus omnibus patet, ſecundum artis regulas tentari poſſe eductionem materiae podagricae, cum humoribus per vaſa fluentis. Ubi autem jam ſtagnat & haeret ad loca, quae occupare ſolet materia morboſa, dum paroxyſmum producit, non adeo tuto hoc fieri poteſt, uti ad §. 1273. monitum fuit; de qua re adhuc ad §. 1281. dicendum erit.

Se-

Sequentibus autem methodis haec eductio tentatur.

1°. Cum materies podagrica, in articulis collecta, poſt toleratos dolores, per diaphoreſin exeat de locis, quae occupaverat, uti ad §. 1261. dictum fuit, merito ſperari poterit, per eandem viam expelli poſſe de corpore, antequam in artubus fixa haereat. Videantur illa, quae ad §. 1272. habentur.

Solet autem ſequenti modo hoc fieri. Quinque vel ſex grana *ſalis volatilis cornu cervi*, vel alterius ſimilis, exhibentur mane poſt ſomnum finitum; ſuperpotantur ſex, vel octo unciae calidi infuſi *ligni ſaſſaphras*, *decocti quinque radicum aperientium*, vel ſimilis potus, in quo tenue aroma dilutum multa aqua adeſt: quieſcunt in lecto per unam alteramve horam; tunc plerumque incipiunt leni madore perfundi, a quo minime debilitantur, ſed potius alacriores ſe ſentiunt. Curavi plerumque, ut pedes & genua bene tecta eſſent, & frequenter ſic obtinui, ut hae partes ſolae ſudarent, dum reliquum corpus, minus tectum, leviter tantum perſpiraret. Quandoque hoc continuatur per duos treſve menſes, in aliis ſemel, vel bis in ſeptimana hoc factum fuit, toto tempore, quo a paroxysmo liberi fuerunt, & quidem inſigni cum levamine, dum ſimul & articuli, qui diuturnitate morbi jam obrigeſcere coeperant, multo flexiliores reddebantur. Ut autem tota cutis terſa & optime peſpirabilis retineatur, balnea laudantur, praecipue ſi ſtrictae temperiei & ſiccioris habitus fuerint aegri: in tumidis leucophlegmaticis corporibus haec minus conveniunt, & a frictionibus totius corporis tales majus emolumentum percipiunt.

2. De inſigni frictionum in hoc morbo efficacia dictum fuit ad literam δ praecedentis paragraphi.

3. Purgantia ſeroſa, quae & Hydragoga vocantur, ſunt talia, quae non tantum ſua virtute expellunt illa, quae in cavo tubi inteſtinalis continentur, verum etiam ſolvunt humores, & ſolutos in aquoſam tenuitatem per alvum evacuant. In venereis malis curandis, uti poſtea dicetur, ſaepe Medici talibus purgantibus uſi fuerunt, hoc quidem effectu, ut repetito horum uſu aegri palleſcant, & multum exhauriantur. Quamvis enim ne guttula quidem ſanguinis per alvum exeat, ſed mera tantum aquoſa colluvies, vividus & floridus in vultu color, a rubro ſanguine pendens, perit, non evacuato ſanguine, ſed ſoluto. Notum enim eſt, quod pars rubra ſanguinis ſit craſſiſſima omnium, & hinc naturaliter tantum inveniatur in majoribus vaſis. Unde etiam talia remedia non tantum ob vim purgantem, verum etiam ob efficaciam ſolvendi adhibentur. *Celeberrimus Boerhaavius* amico ſuo *Baſſando*, podagrico jam veterano, in literis ad illum datis ſuaſit, ut ſingulo trimeſtri tale purgans ſumeret, quod componebatur ex *ſcammonei puri* parte una, & duabus partibus *antimonii diaphoretici*; quod additum ſcammo-

moneo ejus efficaciam auget, & feliciter in curandis febribus intermittentibus uſurpatur, ſi octo horis ante futurum paroxysmum detur. Grana duodecim ſcammonei, vel ſedecim, ſufficiunt plerumque in adulto, quamvis aliqua diverſitas in variis hominibus obſervetur, dum quidam facilius, alii difficilius, a catharticis remediis moventur. Tale remedium vocavit *Diaceltateſſon* in tractatu, idiomate Belgico edito, *Helmontius* (*i*), cujus efficaciam impenſe laudat, & ſimul fatetur, quod una cum morboſis faecibus & utilia quaedam evacuet. Cum autem ſumma illa Adeptorum arcana revelare nefas crederet, ſaltem voluit utili hoc remedio beare genus humanum. More ſolito tamen paravit hoc remedium, operoſo magis labore, quam quidem opus erat: ex antimonii floribus, per ſalem ammoniacum ſublimatis, addito nitro, paravit antimonium diaphoreticum, quod certe minori pretio, & laboris compendio, ex puro antimonio & tribus nitri partibus, parari poteſt. Praeterea *Helmontius* juſſit, ut, poſtquam flores antimonii cum nitro deflagraſſent, maſſa reſidua ſollicitè ablueretur, ne quid ſalſi remaneret; & poſtea a calce relicta ſpiritum vini rectificatiſsimum abſtrahebat. Aeque tutum, & efficax magis, inveni illud remedium, ſi non ablutum adhibeatur iisdem uſibus. Solent autem Chemici eo pluris aeſtimare remedia ſua, quo majori labore parata fuerint.

Cum autem argentum vivum, & ex eo parata remedia, inter ſolventia non infimum locum habeant, remedio huic purganti aliquot grana mercurii dulcis addi ſolent; Chemici ſemper magnam ſpem poſuerunt in uſu mercurialium, imprimis talium, quae ſic cicurata fuerant, vel tam levi doſi exhibita, ut non turbarent corpus, neque moleſtam excitarent ſalivationem. Ab arcano tali remedio, quod tamen cognoſcebatur ex argento vivo praeparatum eſſe, podagrico in ipſo paroxyſmo dato, pedes inceperunt ſudare adeo, ut mantilia octies complicata, quibus pedes involverat aeger, intra bihorii ſpatium penitus madeſcerent: ſequebatur dolorum levamen ſenſim, ita ut per cubiculum incedere potuerit aeger abſque baculo (*k*). Eodem in loco plures memorantur caſus ſimiles. Inunctionem parcam unguenti mercurialis, & ejusdem uſum internum, laudaverunt alii (*l*).

Interim tunc a purgantibus, & aliis ſolventibus remediis, imprimis emolumentum exſpectari poterit, ſi aegri corpus obeſius fuerit, & mucoſis lentis humoribus plenum. In ſtrictis enim & macilentis corporibus haec non conveniunt.

Antea ad §. 1271. de purgantium uſu in podagra dictum fuit; patuitque, in diverſas opiniones abiviſſe Medicos, dum quidam omnem omni-

(*i*) Dageraad &c. der Geneeskonſt, pag. 186. (*k*) Obſervat. intéreſsant. ſur la cure de la Goutte &c. pag. 458. (*l*) Ghiſi lettere mediche pag. 110. & ſeq.

omnino purgantium uſum damnabant, alii vero etiam in ipſo podagrae paroxyſmo illa exhiberi jubebant. *Sydenhamus*, uti ibidem monitum fuit, damnabat omnino purgantium uſum, tam in paroxyſmo, quam in tempore intercalari; ſed fatetur tamen, quandoque diarrhoeam particularis paroxyſmi criſim facere. Metuebat autem, ne purgantibus datis tales naſcerentur in corpore turbae, quae ſilentem adhuc, & tardius venturum, paroxyſmum excitarent. Poſtea tamen, uti ad §. 1258. dictum fuit, mitius ſenſit de purgantium uſu; ſi nempe, poſt haec exhibita, eodem die veſperi exhiberentur opiata, quae turbas a catharticis remediis excitatas tuto & feliciter compeſcere ſolent.

Cum autem haec purgantia ſeroſa, non tantum evacuando, verum etiam ſolvendo, agant, patet, utilitatem ab horum uſu exſpectari poſſe, ſi prudenter, & cum cautelis memoratis, intercalari tempore exhibeantur.

Ob eandem rationem videntur & aquae minerales a Medicis laudatae fuiſſe. Praecedenti paragrapho ad literam β. dictum fuit, *Celeberrimum Hoffmannum* laudaſſe uſum *Thermarum Carolinarum*, quae ſalem alcalinum continent; ſed quae & ſimul alvum movent. Thermarum Carolinarum, aquarum Egranarum, aliorumque fontium medicatorum, uſum laudat & *Coſte* (*m*); ſi nempe aeger nondum exceſſerit quinquageſimum aetatis annum. Monuerat enim *Sydenhamus* (*n*), male cedere aquarum mineralium uſum, *ſi ſenes fuerint (ut ſunt plerumque), & pariter, corporis habitu phlegmatico, imbecilloque. In his enim nonnunquam naturae vires eouſque ſunt minutae & ſucciſae, ut omnino metuendum ſit, ne tanta copia aquarum penitus obruantur ac ſuccumbant*. Teſtatur autem, ſibi compertiſſimum fuiſſe, plures podagricos intempeſtivo aquarum mineralium uſu periiſſe.

§. 1277. QUibus equidem remediis, & curandi methodo, multum ſaepe proficitur, etiam in tophacea.

Quamvis nemo dubitet, podagram difficillimum curatu morbum eſſe; tamen ſi omnia haec fiant, quae binis praecedentibus paragraphis dicta fuerunt, magna ſpes eſt, ſuperari morbum poſſe, ſi nondum penitus inveteratus fuerit: ſemper inſigne levamen ſequetur, ſi penitus debellari morbus nequeat; modo aegri Medicorum praeceptis obedire velint, & dociles ſe praebeant, ad obſervandas diaetae leges; quod non ſemper impetrari poteſt a podagricis, qui, genio indulgere ſoliti, & dolorum obliti, ſaepe aliquot ſeptimanarum cruciatibus redimere malunt licentiam ſolito more vivendi, ſicque ſe ipſos miſere perdunt.

Cum autem pro vulgari axiomate habeatur, nodoſam podagram penitus in-

(*m*) Traité Pratique ſur la goutte pag. 86. (*n*) De mictu ſanguinis a calculo &c. pag. 709.

incurabilem eſſe, imo nequidem leniri poſſe remediis, quidam omnem ſpem abjiciunt, ſimul ac vel prima nodorum cretaceorum principia in artubus obſervant. Neque aegros tantum, ſed & Medicos quandoque, in tali caſu deſperaſſe, vidi. Tamen certiſſimum eſt, bona medendi methodo multum profici poſſe, etiam in podagra tophacea.

Ad §. 1261. pluribus dictum fuit de materia illa, quae tophos illos conſtituit, quibus podagricorum artus toties deturpantur: unde ſatis conſtat, neque de talium tophorum reſolutione, & diſſipatione, omnino deſperandum eſſe. Antea ad §. 1269. dictum fuit, *Sydenhamum* obſervaſſe, per longam & quotidianam exercitationem corporis tophos veteres & induratos ſolutos fuiſſe ita, ut penitus diſparuerint. Notat tamen, tophos, dum & extimam cutim in ſuam ſubſtantiam mutaverant, tunc non fuiſſe diſſipatos: verum tunc, cute rupta, exire ſolet tophacea haec materies, & poſtea conſolidatur locus; atque ſolo corporis exercitio cavetur, ne tophi naſcantur denuo; cum & duri tales tumores a ſola hac cauſa ſolvantur.

Cum ergo tophacea haec materies antea per vaſa fluere potuerit, ſaepius ſubliquida reperiatur in talibus tumoribus, motu corporis diſſipari poſſit, non videtur eſſe indiſſolubilis calx: nec deſunt in arte auxilia, a quorum applicatione ſperari poteſt horum tumorum ſolutio.

Cum calx haec, ſive creta podagrica, in acidis ſolvatur facile, & ipſa oſſa, acido liquore macerata, ſoluta terreſtri materia, abeant in cartilagineam mollitiem, uti ad §. 1261. dictum fuit, tentaverunt quidam, acidorum externa applicatione reſolvere hos tumores, quae tamen debebant adeo temperata eſſe, ut cutim non laederent. Dum ex ſale marino, addita media parte olei vitrioli, deſtillatur ſpiritus ſalis marini, methodo *Glauberiana*, poſuerunt in excipulo olei terebinthinae quantitatem, quae pondere aequabat ſalem marinum adhibitum: impraegnabatur illud oleum a penetrabili vapore ſpiritus ſalis marini, rubrumque colorem acquirebat: hoc oleo inungebantur tophi podagrici, ut ſolverentur; quod & ſatis feliciter quandoque ceſſit. Penetrabile admodum terebinthinae oleum, cuti dum affricatur, evaneſcit quaſi, ſe ſubducens per ipſam cutim; cum autem & acidum ſalis marini ſpiritum ſibi junctum habet, poterit ſatis efficaciter in calcem podagricam agere.

Frequentior tamen uſus fuit ad tophos podagricos remediorum, quae alcalinae indolis erant. *Galenus* (o) pinguem caſeum bubulum, caſu ſervatum diu, & ob acrimoniam eſui inutilem, maceravit decocto cruris ſuilli ſaliti, & applicuit tophis arthritici, hoc effectu, ut, rupta ſponte cute, quotidie tophorum particulae abſque dolore effluerent; quod idem experimentum poſtea & in aliis ſucceſſit. Notum autem eſt, veterem caſeum acris alcalinae naturae fieri, ſimulque ranceſcere, ſi pinguis

(o) De ſimpl. medic. facult. Lib. X. cap. 9. Charter. Tom. XIII. pag. 282.

guis fuerit; qualis eſt ille, qui ex lacte non prius ebutyrato paratur. Verum quidem eſt, quod tophorum materia, rupta cute, exiverit tantum; videtur tamen incepta ſolutio fuiſſe; cum *Galenus* ſcribat, quod effluxerit. *Aëtius* (*p*) paravit pro podagricis pharmacum ex lixivio & ſpuma nitri, quod eroſivum vocat, quia bullas excitat, & cutem erodit; atque alibi [*q*] commendat calcem vivam, & nitrum, pari pondere; ut nempe axungia haec excipiantur, & tophis imponantur. Notum autem eſt, veteres ſub nitri nomine non intellexiſſe illum ſalem, qui hodie in noſtris officinis hac appellatione gaudet: multa enim argumenta docent, nitrum veterum fuiſſe alcalinae naturae: praeterea novimus, alcalinorum ſalium acrimoniam augeri multum, ſi calx viva addatur. *Trallianus* (*r*) ad tophos ſolvendos laudat, tanquam praeſtantiſſimum, & uſu probatum, ceratum, quod praeter *Aphronitrum* continebat *lixivium, quo piliarii utuntur lanis ſuccidis abluendo*. Cum haec omnia, a veteribus laudata, alcalina ſint, tentavi ſimile remedium, quod quidem vim acrem igneam habet, ſed illud ſic diluebam, ut nimia acrimonia nocere non poſſet, & tamen vim ſolventem adhuc ſatis validam retineret.

Conſideraveram, ruptorium Chirurgorum, ſive cauſticum potentiale dictum, parari ex ſale alcalino & calce viva, ſimul combuſtis valido igne in crucibulo, & fuſis; tuncque naſci remedium, quod corpori vivo applicatum eſcharam mortuam gangraenoſam excitat in omni parte, quam tangit; quae dein in putridum liquamen diffluit. Videram, ſalem alcalinum, calce viva acrius redditum, dein aqua ſolutum, dare lixivium, quod non tantum pinguedinem, ſed & ſolidam ſubſtantiam animalem, ſolvit, dum vegetabilem materiam integram relinquit. Notum eſt, aurum, quod veſtibus ornandis adhibetur, circumvolvi ſerico undique ita, ut illud totum tegat: ut aurum illud a ſerico liberent, dum ornamenta detrita, vel maculata repudiantur, illa linteo incluſa decoquunt in tali lixivio, & ſic omne ſericum diſſolvitur, abluitur, & aurum, vel potius argentum auro obductum, purum manet, nec linteum, ex vegetabili materia confectum, patitur quid damni, dum ſericum, animale productum, deliqueſcit totum.

In laboris compendium, tartarum crudum, in pulverem redactum, cum tripla copia calcis vivae miſtum, curavi reponi in furno figulino, in quo validus ignis ſatis diu agit: refrigerato furno, maſſam hanc ſalinam curavi ſolvi in aqua; filtro depuratum lixivium inſpiſſabatur in ſalem; qui clauſis accurate vaſis ſervandus eſt, ne in aëre deliqueſcat. Hujus ſalis talem copiam in aqua pura, vel & deſtillata, ex *floribus roſarum, ſambuci*, &c. ſolvi, ut haec ſolutio guſtata nullum linguae dolo-

lo-

(*p*) Sermone XII. cap. 27. pag. 320. (*q*) Ibid. cap. 45. pag. 347.
(*r*) Lib. II. cap. 1. pag. 639. & 641.

lorem faceret, vel notabilem ſaporis moleſtiam; tunc enim certus eram a cute facile tolerari poſſe. Linteis hac ſolutione calida madidis fovebantur tophi podagrici, & quidem pulchro cum effectu: paucis enim diebus quandoque ſolvebantur. In exoſtoſibus, & aliis difficilibus tumoribus, idem profuiſſe, vidi.

Cum autem in ſaponis praeparatione ſal alcalinus & calx viva adhibeantur, patet ratio, quare & illius uſus laudetur a multis tanquam tutiſſimus & efficax ſimul, imprimis quia per pingue additum, & intime ſali alcalino unitum, obtunditur ejus acrimonia.

A lixivio tamen, modo laudato, ſatis diluto, effectus magis notabiles obſervantur. Hinc intelligitur, quare celeberrimi in arte viri toties laudaverint ad praecavendos tophos podagricos, vel etiam curandos, alcalina remedia. *Hoffmannus* (*s*) commendat tincturam ſulphuris volatilem, ex calce viva, ſale ammoniaco, & ſulphure, paratam, ut charta bibula hac tinctura madeſcens imponatur membris affectis, ubi tophi metuendi erant. Et alibi (*t*), ad tophos diſcutiendos in ſenili & inveterata podagra, tanquam praeſentiſſimum remedium commendat *balſamum ſulphuris antimoniatum*; quod ex ſale ſcoriarum reguli antimonii ſimplicis, ſuperinfuſo oleo terebinthinae & juniperi, paratur.

Verum Chemia docet (*u*), in praeparatione reguli antimonii, tartarum & nitrum, cum antimonio in crucibulo fuſa, mutari in ſalem alcalinum acrem, qui partem ſulphuream antimonii in ſe rapit, & ſibi unit, dum pars metallica fundum petit. Adeoque balſamum illud ſulphuris antimoniatum vires ſalis alcalini, & quidem ſatis acres, in ſe habet.

§. 1278. AD ſummam doloris in loco ſaevitiem temperandam, urgente ſumma neceſſitate, Opiatis internis, copioſo ſeri lactis, ſimiliſve, potu calido, externis Emollientibus, Anodynis, Calidis, quin verberatione cum urticis, inunctione balſami ſulphuris Terebinthinati, inuſtione cum Lino, utendum ſaepe eſt.

Certe, dolor ſi abeſſet, vel ſi lenis & tolerabilis foret, podagrici pacato ſatis animo morbum ferrent. Unde invicta dolorum regina, podagra, uti §. 1273. dictum eſt, apud *Lucianum* (*w*) in haec verba erumpit:

Verum dolor mihi malorum adjutor eſt.
Nihil ego namque ſum, ſi ab hoc relicta ſim.

Sed

(*s*) Medic. Ration. & Syſtem. Tom. IV. ſect. 2. cap. 11. pag. 531.
(*t*) Ibid. pag. 536. (*u*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 507. & ſeq.
(*w*) Tom. III. pag. 664.

Sed quandoque tanta eſt in hoc morbo dolorum acerbitas, ut omnem humanam patientiam ſuperet: unde miſeri Medicum, amicos, adſtantes, conjurant, ut aliquod ſaltem horum tormentorum levamen ipſis concilient, parati quaevis tentare, modo ab his vel minima leniminis ſpes affulgeat. Unde infinitus fere remediorum crevit numerus. *Aegrotos namque ſibi ipſis remedia parare urgens impellit calamitas* (*x*). Cum autem acutiſſimi illi dolores circa auroram ſponte ſoleant minui, aegri toties adſcribunt remediis effectum, qui ipſius morbi indoli tribuendus erat; uti antea pluribus dictum fuit.

In capitulo de *Dolore* ad §. 228. 229. patuit, binis modis dolorem leniri poſſe, ſublata nempe doloris cauſa, vel ablato doloris ſenſu, quamvis cauſa maneat. Utramque hanc methodum in podagra tentaverunt Medici; quandoque & aegri.

Prior methodus ſemper tutiſſima eſt; ſed in podagra non ſemper obtineri poteſt: morboſa enim materies, doloris cauſa, ſenſim ſic ſubigitur, ut per diaphoreſim exeat ex locis, quae occupaverat (§. 1261.); & dum haec materies ſic mutatur, dolor immaniter ſaepe excruciat. Praecipua autem ad dolorem remedia ſunt, lenire omnem acrimoniam, laxare dolentes partes. Juſcula carnis vitulinae diluta, ſerum lactis tenue magna copia potatum, infuſa diluta emollientium herbarum, & plura ſimilia, laudantur, & proſunt, dum omne acre diluunt, & obvolvunt, ſolidaſque partes laxant; ſed tamen promtum & ſubitum doloris lenimen non praeſtant. Sed & externa ſimilia applicuerunt, & variis quidem modis ac formis. *Aretaeus* (*y*) teſtatur, pervulgatum fuiſſe ſuo tempore remedium ad dolorem tollendum, ſi capra *iride herba* paſceretur ad ſatietatem; deinde poſt digeſtionem alimenti hujus perfectam, mactaretur capra, & diſſecti ſtatim animalis abdomini adhuc calenti immitterentur dolentes pedes. Aliis in locis ſaepius monitum fuit, acerbos dolores feliciſſime leniri vapore calido, ſubpingui, qui ex recenter occiſi animalis abdomine exhalat. Verum miſeri aegri, dum ſaevis illis doloribus cruciantur, nullum dolentium pedum motum, imo ne leviſſimum quidem attactum, ferunt; nec ſtragulorum incumbentium pondus: hinc non video, quomodo dolentiſſimis membris applicari poſſet hoc fomentum, licet ex propria ſua natura utile foret. Topica illa externa remedia, vel noxia, vel ſaltem inutilia, damnavit *Sydenhamus* (vide §. 1273.). Pulticulam ex pane in lacte decocto, addito *croco*, & pauco *oleo roſarum*, ſibi utcumque profuiſſe, teſtatur quidem, ita tamen, ut in paroxyſmi dolentis initio nihil omnino juvaret: unde poſtea per multos annos nullum omnino remedium externum applicuit. Imo *Coſte* (*z*) cataplaſma-

(*x*) Aret. de curat. morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 13. pag. 134.
(*y*) Ibidem. (*z*) Traité Pratique ſur la goutte pag. 64.

matum uſum, ut dolores leventur, non tantum inutilem, ſed & noxium, damnavit, mollique panno laneo tantum texit dolentes partes; & expertus fuit, perſpirationem ſic optime promoveri, per quem dolores leniuntur.

Supereſt hinc fere tantum, ut doloris ſaevities leniatur, doloris ſenſum tollere, manente ejus cauſa: hoc autem duplici modo effici poterit (vide §. 229.); nempe, ſenſorium commune obtundendo per vim remediorum narcoticorum, vel nervos dolentes ineptos reddendo ad ſenſum. *Sydenhamus* (a), licet in aliis morbis plurimis ſatis audacter uteretur opiatis, tamen ad dolores podagricos leniendos minus frequenter illa adhibuit. Monet enim: *Si igitur dolor admodum ſaeviat, aeger rectius ſibi conſulet, ſe in lecto continendo, donec is aliquantiſper remiſerit, quam ſi Anodynis utatur: attamen haud abs re fuerit, laudani pauxillum veſperi ſumere, ſi dolor patientiam multum vincat; aliter melius omittetur*. Si autem intolerabilis dolor opiatorum uſum omnino poſcat, ſic tegenda ſunt haec remedia, ut aeger neſciat, ſe illis uti: ubi enim ſemel expertus fuit illud ſolamen, illo nunquam carere vellet, etiam in mitiori dolore. Verum ad §. 1273. inter cauſas, quae impediunt materiae podagricae jam adultae defluxum ad loca ſua, numerabatur & imprudens uſus narcoticorum; podagrici autem, dum ſaevos dolores patiuntur, illos ſaepe redimere vellent vitae etiam periculo; unde Medici monita ſpernerent, & proprio marte opiata remedia ſumerent; quod non ſemel contigiſſe novi.

Veteres Medici narcotica remedia applicuerunt exterius quandoque, ut ſaevum lenirent dolorem; ſed videntur ſemper inde aliquid mali metuiſſe. *Aëtius* enim, uti antea ad §.1273. dictum fuit, immodicum partis dolentis calorem voluit minuere horum applicatione; quod cum ſaepe horae ſpatio contingere poſſet, illico haec juſſit removeri, & alia applicari. *Trallianus* (b) pariter, dum in dolore urgente *crocum*, *ſuccum coriandri*, *glaucium*, *cum exiguo opio*, applicari poſſe, dixerat, mox ſubjungit: *Caeterum ſciendum eſt epithematum, & unctionum, quae torporem inducunt, liberaliorem uſum cavendum eſſe, ut quae magis offendant, quam juvent. At ſi, ob vehementem dolorem, aeſtumque, ipſis uti cogamur, animus deligenter adhibendus eſt, ne hujuſmodi auxilia diu incumbere permittamus: verum ſive unctiones, ſive pharmaca, eſſe, quae adhibentur, contigerit, conandum eſt ſtatim, ſimul atque fervor doloris finierit, ipſa prorſus auferre*. Omnibus his nervi ad ſenſum inepti reddebantur tantum, dum cauſa doloris intacta manebat. *Servius Clodius*, uti dictum fuit ad §. 1273., veneno perunxit pedes, & ſic obtinuit, ut omni ſenſu poſtea caruerint.

Antea, ubi ad §. 229. de doloris remediis agebatur, dictum fuit, *Hippocratem* ſcarificationes profundas, imo & ipſam inuſtionem, locorum do-

(a) Tractat. de Podag. pag. 601. (b) Lib. XI. cap. 1. pag. 609.

dolentium ſuaſiſſe, tanquam certiſſimum ad pertinaciſſimos dolores remedium. Facile patet ſic diſcindi vel per ignem deſtrui, nervos dolentes. Dictum fuit tunc de molli *Artemiſiae* lanugine, qua utuntur in Aſia frequentiſſime, dum cauterium actuale applicare volunt corporis partibus, quod longe tardius agit ferro candenti, ſed etiam multo mitius. Linum crudum adhibuit *Hippocrates* (*c*) ad ſimilem uſum. Verum quidem eſt, *Artemiſiae* lanuginem, *Moxam* vocant Aſiatici, dum comburitur ſupra partem, non ſemper deſtruere nervos, ſed agere per humorum eductionem ex parte dolente, dum ignis actuoſa vis agitat omnia. In *Miſcellaneis curioſis* (*d*) habetur notabilis caſus utilitatis hujus remedii in doloribus podagricis ſedandis. A patre & avo podagricis morbum haereditarium deducebat Reverendus vir; ille decumbebat ſolito vehementius in *Batavia* urbe, Indiae Batavae Metropoli; dolorum levamen non tantum, ſed & integram morbi curationem, promiſit mulier Inda, modo levem inuſtionem pati vellet. Renuit primo, ſed creſcentibus doloribus admiſit tandem. *Moxae* particulam, piſo non majorem, digitis in coni formam aptabat haec mulier, dein baſin coni imponebat cuti eo in loco, ubi dolor maxime urgebat: tunc bacillis aromaticis ardentibus incendit coni apicem: pars *Moxae* in cineres vertebatur, pars manebat affixa cuti, quam in cineres comburi impediebat humiditas, quae de cute exibat; haec uſtio per *Moxam* aliquoties, plerumque tantum ter, repetitur; & tota operatio abſolvebatur dimidiae horae ſpatio, licet ipſi pluribus locis hoc remedium applicaſſet. *Motum humorum intercutaneum, celerrimum, ſenſu & oculis ſe deprehendiſſe, ait; dolores vero omnes confeſtim ceſſaſſe; odorem interim tetrum exſpiraſſe locum affectum, perhibet; inde mox incidiſſe ſomnum diuturnum, quo per ſeptimanas aliquot caruerat: altera die experrectus praeter tumorem pedum nihil ſentit mali, ſed & illi mox detumuerunt.*

Subitum illud & inſigne levamen, abſque ullo damno ſecuto, ſenſus ille motus ſubcutanei, teter exhalans odor, docere videntur, dolorem ſublatum fuiſſe, non per retropulſionem materiae podagricae, ſed per ejus integram evacuationem, dum morboſa materies, mota per ignem, exibat per cutis vaſa, & tetro odore (vide §. 1261.) nares feriebat. Omne illud morboſum, quod artubus impactum fuerat, inde exiviſſe, confirmatur ex eo, quod per viginti & ſeptem menſes a podagra liber vixerit. Character autem morboſus podagrae non erat deletus; fatetur enim, ſe deinceps, quamvis leviter, eodem morbo laboraſſe. Poſtea, cum acuta febre periculoſe decumberet, morbus in podagram vehementiorem deſiit; & quidem magno aegri gaudio, cum certus eſſet de doloris levamine. Teſtatur ſimul, profuiſſe omnibus, quibus auctor fuit, ut hoc remedio uterentur.

(*c*) De Affection. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 630. (*d*) Decur. I. an. 6. & 7. pag. 319.

Facile autem patet, totum hunc effectum ſoli ignis actioni tribuendum eſſe, non vero virtuti medicatae, quam Moxa, vel bacilli aromatici, quibus incenditur, poſſident. Simul etiam apparet, ſic non deleri podagrae cauſam, ſed tantum diſſipari citius materiam morboſam, quae, ad artus depoſita, ſaevos adeo dolores excitat. Licet Moxae uſui minus favere videatur *Sydenhamus* (*e*), & *Hippocratis* uſtionem per linum crudum eandem utilitatem praeſtare credat merito, fatetur tamen ſequentia: *Haec partis affectae uſtulatio aliquid pollicetur* (*quod & efficere quandoque poſſit ad doloris commitigationem, evocata ſcilicet fomitis morbifici parte ſubtiliſſima, ac maxime ſpirituoſa, in articulum jam depoſita. Attamen beneficium ab hoc remedio parvum, cum indigeſtionem, quae podagrae cauſa eſt antecedens, nullo modo attingat, fugax eſſe oportet & breve*. Multum tamen eſt, tuto poſſe leniri acerbum dolorem, & materiam podagricam diſſipari. Hoc enim facto, poſſunt adhiberi omnia illa remedia, quae ad indigeſtiones tollendas, & viſcera roboranda, fuerunt commendata ad §. 1275.

Neque adeo formidandus videtur *Moxae* uſus, cum vel pueri, teſte *Kaempfero* (vide §. 229.), in Aſia abſque ullo ejulatu hoc tolerare ſoleant, uti centies vidit. Applicui proprio femori longe majorem *Moxae* conum, & facile tolerare potui illum dolorem. Gliſcit enim ſenſim ignis per Artemiſiae lanuginem, ſicque gradatim augetur calor, donec ſenſim auctus tolerabilem ſatis uſtionis ſenſum faciat: forte podagrici minus doloris percipiunt a tali uſtione, quae in cutim agit, dum ſaevior dolor urget cuti ſuppoſitas partes. Dixerat *Hippocrates*, quod *duobus doloribus ſimul obortis non in eodem loco, vehementior alterum obſcuret*; cujus textus mentionem feci ad §. 650. 3., ubi etiam quaedam de *Moxae* uſu habentur.

Quomodo autem *Moxa* ex *Artemiſia* paretur, apud *Kaempferum* (*f*), & *ten Rhyne* (*g*), videri poteſt.

Forte, ad eundem effectum obtinendum, quidam Medici tentaverunt dolores lenire per talia remedia, quae ignea acri vi pollent, & cutim ſanam, cui applicantur, inflammant; hac ſpe, ut mora per haec materies morboſa citius diſſipari poſſet. Sic apud *Trallianum* (*h*) deſcribitur emplaſtrum, ſive ceratum, in quo praeter *Nitrum Alexandrinum* etiam *Euphorbium* invenitur. *Etenim ſummam cutim diſcutit, & vellicat, trahitque ex alto, quae impacta ſunt & diſcutit, & dolorem exſcindit*. Imo ipſum *Euphorbium*, adeo calidum & acre, cum oleo & cera coctum, adhibuerunt; *Sinapi*, tritum cum aceto, & ficubus, veſicantia ex cantharidibus parata, & allia (*i*): certe omnia haec remedia acerrima ſunt, dolorem faciunt, cutim inflammant, adeoque dolorem levare nequeunt, niſi quatenus materiam morboſam diſſipare valent. Unde nec probat illa

(*e*) Tractat. de Podag. pag. 602.
(*f*) Amoenit. Exotic. pag. 592. &c.
(*g*) De Arthritide pag. 108.
(*h*) Lib. XI. cap. 1. pag. 623.
(*i*) Ibidem pag. 625.

illa *Trallianus*, metuens, ne, ſubtiliori parte diſſipata, reliquum tanto fixius haereret.

Balſami ſulphuris terebinthinati inunctionem laudaverunt multi; quod pariter penetrabile & ſatis acre remedium eſt, ſed & gravi odore moleſtum. Forte ab oleis ſtillatitiis fragrantium aromatum, *cinnamomi*, *caryophyllorum*, & ſimilium, idem poſſet exſpectari effectus, imprimis, ſi ſaponaceo quodam remedio permiſcerentur, & ſic diluerentur, ut nimia acrimonia nocere non poſſent. Olea enim haec ſtillatitia adeo acria ſunt, ut, ſi ſola inungerentur, cutim urerent. Tale remedium deſcribitur (*k*), quod ex *oleo terebinthinae*, *ſale tartari*, *ſapone veneto*, ſimul miſtis, paratur, addita aliqua copia *ſpiritus matricalis*, aut *juniperi*: uſus tempore unciae hujus remedii addebantur guttae quinquaginta olei *Coelilaban*; quod, ex Aſia allatum, creditur, ex radicibus arborum nucis moſchatae, & caryophyllorum, deſtillari. Cum autem admodum aromaticum ſit hoc oleum, videtur ejus defectus oleis macis & caryophyllorum ſtillatitiis poſſe compenſari. Felix ſucceſſus, & ſatis celer, dum tale remedium dolentiſſimae patellae inungebatur, deſcribitur (*l*).

Omnia haec, irritando, movendo, calefaciendo; quandoque & ſolvendo, agunt; & ſi materia morbi his educi de corpore poſſit, proſunt; ſin minus, dolorem augent, atque etiam nocere poſſunt: *Urticarum* ſtimulus, moleſtum dolorem faciens, in paralyſi curanda §. 1069. laudatus fuit; nemo autem podagricus, dum ob doloris ſaevitiem, vel minimum attactum horret, ferre poſſet verberationem urticis factam.

§. 1279. CAEterum non aliter uſurpanda, quin ſummopere metuatur citior induratio loci affecti, mobilitatiſque jactura.

Enumerata fuerunt praecedenti paragrapho illa remedia, a quorum uſu lenimen dolorum factum fuiſſe conſtat. Videmus tamen Medicos, qui haec commendaverant ad ſedandum dolorem, juſſiſſe, ut ſtatim auferantur, ſive calidae, ſive frigidae, indolis haec remedia fuerint. Sic *Trallianus* (*m*), poſtquam enumeravit pharmaca, quae, torporem inducendo, dolorem minuunt, dicit: *Univerſa namque haec, diutius inhaerentia, torporem & movendi difficultatem in articulis excitare ſolent*. Et, poſtquam de calidis & acribus remediis egit, addit: *Nocent enim maxime, etiamſi lenire videantur &c. Nam id, quod tenue eſt, ſolum per illa exhalat, craſſum autem & terreſtre relinquitur, ut quod manere & infigi articulis, ac adhaereſcere, compellant &c.: nam omnes, ſolis adeo acribus medicamentis, quae nihil habeant emolliens, uſi, praeſertim initio, & cum urgeret copia, articulos nodi*

 ſunt

(*k*) Haarlemſche Maatſchappy tom. II. pag. 7. & ſeq. (*l*) Ibidem Tom. IV. Berichten pag. 22. (*m*) Lib. XI. cap. 1. pag. 609.

ſunt difficiles ad motum, & poſt longum tempus eo revertentes, ut potuerint incedere.

Antea ad §. 1273. dictum fuit, *Sydenhamum*, & in ſe ipſo, & in aliis, obſervaſſe, quod dolor eſſet acerbum illud remedium, quo natura utitur, ut materiam morboſam, ad artus delatam, maturet, & aptam reddat, ut poſſit diaphoreſi partis affectae exire tuto. Hinc, quamdiu aegri acriter dolebant, nil metuebat, & promittere audebat illis, quod eo diutius a paroxyſmo liberi forent, quo doluiſſent acrius. Verum ubi vix dolebant, ſed potius aegritudine moleſta afficiebantut, tunc metuebat funeſtum morbi exitum.

Haec erat ratio, quare non, niſi coactus intolerabili dolorum acerbitate, recurreret ad illa, quae dolorem lenirent, ſemper ſuſpicans, ab horum uſu quid diſcriminis ſequi poſſe.

Mollem pulticulam, quam pedibus ſuis dolentibus applicuerat, tandem neglexit omnino, cum parum inde ſentiret emolumenti. *Coſte*, uti dictum fuit, omnia topica repudiavit, ſolo panno laneo contentus, ad molliter tegendos dolentes artus, & ab aëris ambientis frigore muniendos, ut tanto melius perſpirarent. Imo obſervatum fuit, citius plerumque obrigeſcere articulos, dum fomentis, unguentis, emplaſtris, aliiſque ſimilibus, dolentes artus tegunt. Videantur & illa, quae ad §. 1261. habentur.

Magna ergo prudentia opus eſt, ut tuto leniri poſſint podagrae cruciatus.

§. 1280. MAximum vero cuique remedium, quod oppoſitum illi cauſae, unde originem duxerat morbus (1255. 1258.).

In binis paragraphis hic citatis enumeratae fuerunt cauſae, a quibus podagra originem ducit, uti etiam illae, quae ſilentem adhuc paroxyſmum excitant, qui ſine his ſerius adveniſſet. Sponte patet ergo, omnia illa vitanda eſſe ſedulo, ſi quis morbi levamen, vel & curationem, obtinere velit. Illa enim, quae in robuſto & ſano corpore originem potuerunt dare morbo, illum certo augebunt, dum jam adeſt. Omnes Medici hic uno ore fatentur, quod raro podagricos adeo morigeros monitis ſuis experiantur, ac quidem oporteret. Longa inter paroxyſmos intervalla, quae ſaepius obſervantur incipiente morbo, efficiunt, ut morbum fateri nolint aegri, ſicque inani ſpe lactentur: & licet ſe myſtas invictae dolorum Reginae fateantur, plures tamen ſunt, qui genio indulgere malunt, &, ad vina perdenda nati, comeſſationibus, pergraecationibus, quotidie operam dare, quam ſobria vivendi norma diros quotannis ingraveſcentis mali cruciatus redimere. Dum a doloribus liberi

ſunt

ſunt, Medicos monentes rident: interea morbus altas radices agit, viſcerum functiones magis magiſque labefactantur, aetas ingraveſcit, & ſi tandem reſipiſcere velint, ſerius ſapiunt; nam ſi ulli morbo, certe podagrae, applicari poterit ſequens monitum:

Principiis obſta, ſero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

§. 1281. SI autem materiae podagricae introverſae ſigna adſint (1273.), ſine ulla mora tentanda eſt ejus expulſio in juncturas: ergo ſtatim applicentur femoribus larga veſicatoria; locis, dolere aſſuetis, fomenta aromatica ſalina tepida; fiat deambulatio, vel motus magnus in rheda; ſumatur larga copia decocti alicujus aromatici ſudoriferi, vel, hoc non juvante, vini rhenani generoſi; his dein factis, dolore incipiente, in calidum lectum repoſitus, & opertus, ſudet.

Antea ad §. 1273. dictum fuit de ſignis, quae docent, materiam podagricam jam maturam praeſto eſſe in corpore, nec tamen deponi ad illa loca, quae tempore paroxyſmi occupare ſolebat eadem haec materia. Omnia tunc, quae contingunt nova, peritus Medicus ſemper ſuſpecta habet, licet levioris momenti eſſe videantur. Vidi aliquoties, tuſſim catarrhalem, verno tempore incipiente plurimos occupantem absque multo periculo, in podagricis cito in periculoſam peripneumoniam degeneraſſe, dum ſolitus paroxyſmus in procinctu jam eſſet. Si ergo veterani podagrici diu fuerint a paroxyſmo liberi, ſemper metuendum eſt, ne quid ſiniſtri lateat, imprimis ſi hoc mali levamen non poſſit tribui bonae diaetae, & methodo medendi, de quibus dictum fuit. Omni tunc artis molimine tentandum eſt, ut doleant artus, ſicque materia morbi, quae tanto cum diſcrimine viſcera occupat, ad ſolita loca derivetur, atque acri dolore vitae periculum redimatur. Aegri laetantur ſaepe, quod ſolito diutius ab his cruciatibus liberi vivant, imo peſſime debacchantur quandoque in Medicos, dum ſuſpicantur, illos tentare, ut redeant dolores. Interim nulla, praeter hanc, tuta medela ſupereſt.

Si ergo ſigna §. 1257. enumerata adſint, vel & tales cauſae praegreſſae fuerint, quae paroxyſmos accelerare ſolent, nec ſequatur dolor artuum, ſed anomala ſymptomata, anxietates, tormina abdominis, vomitus, ſingultus, laterum dolores, reſpirationis difficultas, ſomnolentia major, deliria, angina, &c., appareant; ilico efficaci medela ſuccurrendum eſt, cum ingens periculum immineat.

Antea ad §. 134., ubi de cura obſtructionis agebatur, dictum fuit

de illis, per quae efficacia remediorum ad quaedam loca corporis derivari, attrahi, & propelli, poſſit. Ad §.859., & 860., dictum fuit quomodo morboſa materies, quae, antea pulmonem gravans, jam mobilis reddita, determinari poſſit ad varia corporis loca, dum ſic diſponuntur haec loca, ut minus reſiſtant, plus trahant; quod laxatione & ſtimulo imprimis obtinetur, dum ſimul levi, fluido, blande aromatico, paululum vinoſo, victu, ſuſtinentur non tantum, ſed & augentur, vires.

Statim hinc applicantur femoribus larga veſicatoria, quae quotidie leviter irritanda ſunt, ut pergant haec loca plorare lympham, & perpetuus ſtimulus maneat. Plantis pedum applicantur *Sinapiſmi*, vel & *Emplaſtrum de galbano*. Foventur & utiliter pedes vino *Rhenano* infuſo cum recenti ruta, addita ad libram vini media uncia *ſalis marini*. Deambulatio, vel & vectio in rheda, ſi vires ſufficiant, & faveat tempeſtas, pariter proſunt; caeteroquin decubitus in lecto, bene tecto corpore, diſponit ad blandam tranſpirationem; quae juvari poterit, potando copiam calidi infuſi cujuſdam leviter aromatici, quale eſt infuſum *ligni ſaſſaphras*, *trium ſantalorum*, decocti *quinque radicum aperientium*, vel ſimilis, in quo blandum aroma copioſa aqua diluitur. Eidem ſcopo & ſervit fragrans vinum, quale Rhenanum eſt, imprimis ſi vires langueant in veteranis jam podagricis, omnium maxime, ſi largiori vini uſui dudum aſſueti fuerint. Contigit, ut veteranus podagricus, ſtrenuus potator, decumberet: pedes vix dolebant, ſed aderant anxietas, nauſea, levia ventris tormina, una cum debilitate. Medicus vini uſum prohibuerat. Acceſſit aegrum amicus, hilaris olim conviva, cum quo ſaepius Baccho litaverat, qui ilico omnia remedia amoveri juſſit, & horum loco propinavit binas libras vini Rhenani generoſi, hoc effectu, ut poſt paucas horas acriter quidem dolerent pedes; ſed reliqua mala ſymptomata omnino evanuerant. Unde, doloribus mane jam imminutis, accedentem Medicum ſalſe deriſit aeger, vinum podagrae ſpecificum remedium jactans. Fatetur *Sydenhamus* (*n*) ſequentia: *Multa egomet expertus ſum in poſtremorum annorum paroxyſmis ad mitigandum hoc ſymptoma* (*ventriculi nempe debilitatem ac languorem cum ventris torminibus tanquam a flatu*) *nihil vero aeque votis reſpondit, ac vini canarienſis hauſtulus ſubinde deglutitus, languore atque aegritudine urgentibus: neque, vel vinum gallicum rubrum, vel theriaca Andromachi, neque aliud quodlibet e cardiacis mihi hactenus notis pares habet vires*. Vini autem uſum in ſimili caſu laudavit & *Coſte* (*o*); imo & acria aromata addi poſſe voluit. Ubi in podagrae paroxyſmo ſentiebat moleſtum in ventriculo ſpaſmum, aliquot guttulas olei ſtillatitii *Macis*, vel *Cinnamomi*, ex vino Hiſpanico ſumebat, hoc effectu, ut ſtatim ſedaretur ſpaſmus, ſomnus ſequeretur, & blanda tranſpiratio.

Ubi

(*n*) Tractat. de Podag. pag. 598. (*o*) Traité pratique ſur la goutte pag. 66. 67. 68.

Ubi vero gravius aliquod ſymptoma, inducias haud ferens, ex retroceſſu materiae podagricae ſubito oritur, ita ut mortem minitetur; tunc nec vino, nec reliquis artis praeſidiis, confidebat *Sydenhamus* (*p*); ſed ſtatim confugiebat ad Laudanum liquidum, cujus viginti guttas propinabat; *modo non caput*, *ac partes naturales*, *vel vitales*, *ejuſmodi malum impeteret*. Juſſitque ſimul, ut aeger in lecto ad quietem ſe componeret. Si enim pulmones v. g. invaderet materies podagrica, tunc tractabat morbum ut peripneumoniam, ſanguinis miſſione &c. (*q*), uti antea dictum fuit. Dum a retrogreſſa podagrae materia ventriculus afficitur, dolor horrendus ſequitur, cum vomendi conatu, ſed irrito, & in tali caſu illico viginti guttas Laudani liquidi exhibendas ſuadet *Coſte* (*r*); imo militi miſerrime ſic affecto, valide convulſo, cum ſudoribus frigidis, dedit triginta guttas. Mox, his aſſumtis, ſolet vomitus copioſae materiae bilioſae ſequi, cum levamine ſubito. *Sydenhamus* (*s*), dum dolor artuum evaneſcebat, ſuccedente aegritudine ingenti, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore, ſtatim aliquot libras cereviſiae tenuioris, vel alterius ſimilis, potabat, & quam primum totum hoc ingeſtum vomendo rejecerat, guttas octodecim Laudani liquidi cum hauſtu vini Canarini ſumebat in lecto ad quietem ſe componens: teſtatur autem, quod ſe ipſum hac methodo ab imminente morte aliquoties liberaverit.

Simul ac autem illi ſpaſmi ventriculi & inteſtinorum remittunt, ſi bene tectus in lecto calido teneatur aeger, tota cutis incipiet caleſcere, madeſcere, & fauſto omine largus ſudor ſequetur, ſub quo omnia mala levantur, & conſueta loca dolor occupat brevi, moxque omnia anomala ſymptomata ceſſant, ſic ut aeger, qui brevi periturus credebatur, ſaepe intra paucas horas in vado ſit, ſed ſimul ut plurimum acrem ſatis dolorem podagricum tolerare debeat.

§. 1282. QUae ſi quis omnia conſideret, videt difficultatem ſummam curandi hujus morbi: tum rationem, cur in renovantibus hujus medelam quaeſiverint ſummi & Medici, & Chemici? cur Lac, & quouſque ſanet? an ſit acor ſpecificus cruore conceptus mater podagrae? quae ſit ratio nodi, tophi, cretae, podagricorum? Cur miſerrima ſit, quae ſine tumore, podagra? cur mitior tumens? cur dolor tandem deſinat in podagricis? cur, quamdiu diriſſimus dolor in paroxyſmis, ſerena, eaque longa, intervalla ſint? Cur ceſſante doloris ſaevitie, dein vix unquam integre liber ſit aeger? an ul-

(*p*) Tractat. de Podag. pag. 598. (*q*) Ibid. pag. 599. (*r*) Traité pratique ſur la goutte pag. 72. (*s*) De mictu ſanguin. pag. 706.

ullum abſorbens alcalinum ſpecificum ſit, quod podagram radicitus exſtirpet? Cur Machina Statica Sanctorii ſumma directrix & index futurorum, & faciendorum in podagra? Caeterum podagra, ſpiritui vitae inhaerens, in humore articulorum tenuiſſimo, & in ſemine ipſo, tantum ſe prodit violentis effectibus.

Si omnia, hactenus dicta de hoc morbo, conſiderentur, evidenter patebit difficultas curationis integrae, & radicalis podagrae. Dolorem enim lenire, imo & tollere, in paroxyſmo, non eſt curare podagram: vafri agyrtae hoc perſuadent credulis aegris, & pecunia accepta abeunt, parum ſolliciti, quid impoſterum fiet. Uti enim optime dixit *Helmontius* (vide §. 1256.): Non quod dolet, non quod ardet, non quod tumet, podagra eſt, ſed ſunt hujus producta. Ille, qui podagram ſe curare poſſe credit, debet tollere poſſe iſtam cauſam praediſponentem, iſtum characterem morboſum, qui ex parentibus tranſit in progeniem, per longam annorum ſeriem ſilens dormit, nullo ſe manifeſtans ſigno, donec determinato vitae tempore actuoſus fiat, & dolentem morbum producat. Eadem illa cauſa praediſponens, licet nullus in tota familia podagrae obnoxius fuerit; producitur, dum Baccho, & Veneri imprudenter indulgent nimis; uti etiam ab aliis cauſis, quae §. 1255. enumeratae fuerunt. Morbus tamen, in ſobrie viventibus per haereditatem natus, & in illis, qui diſſolutiſſimo vivendi genere illum contraxerunt, idem eſt. Poſſunt ſilere diu paroxyſmi, dum lactea diaeta utuntur; ſed manet tamen character ille morboſus, qui ſaevum paroxyſmum excitat, ſimul ac mutatur vivendi ratio. Unde *Sydenhamus* dicit (vide §. 1268.), quod lateat adhuc in *Democriti* puteo radicalis illa Therapeïa, qua quis etiam a diatheſi ad hunc morbum liberari poſſet.

Difficultatem curae auget, quod podagra ſenes frequentius infeſtet; uti etiam, quod raro Medicorum monitis obſequioſi vivere velint podagrici: de qua re iam *Aretaeus* conquerebatur, uti ad §. 1258. dictum fuit.

Cur in renovantibus &c. *Sydenhamus*, uti ad §. 1260. dictum fuit, totam corporis ſubſtantiam in morbi fomitem tandem converti credidit. Ideo monet (vide §. 1268.), illum, *qui podagrae curam molitur, debere totius corporis habitum immutare, atque illud ad priſtinam conſtitutionem refingere.* Altricem partium facultatem in toto corpore labefactatam eſſe (vide §. 1265.), *Aegineta* ſtatuit. Hinc omnia renovanda crediderunt in corpore, ut podagra radicitus exſtirpari poſſet. Notum eſt, quantam ſpem poſuerint veteres Medici in *Hellebori* uſu, dum in difficillimis morbis praeſens conditio corporis debebat integre mutari. Sed *Aretaeus*

(vi-

(vide §. 1268.) *Veratrum*, quod magnum remedium vocat, commendabat podagricis. Chemici, uti eodem loco dictum fuit, confidebant arcanis ſuis, quae ad intima ſpiritus vitalis ſcrinia pertingere poſſe credebant, ut ibi characterem ſeminalem podagrae delerent. Nihil citius, nec efficacius, omnia in corpore humano mutat, quam ſubitus & validus animi affectus. Sed & hoc modo podagram ſanatam fuiſſe legitur (vide §. 1258.).

Cur lac, & quo uſque, ſanet? Non tollit characterem morboſum, ſed cauſas excitantes cavet, cum humor animalis, jam in corpore paratus, facile ſuperari poſſit a debilioribus etiam viſceribus, & ſic corpus nutrire. Hinc quandiu diaeta lactea utuntur, a paroxyſmo liberi manent; qui tamen redit, & acrior plerumque, ſimul ac, lactis pertaeſi incipiunt aliis cibis uti. Videantur illa, quae de lactis uſu habentur ad §. 1275. γ.

An ſit acor &c. Ad §. 1263. dictum fuit, quod in podagra merito culpari poſſit major humorum acrimonia, viſciditati juncta. Praeterea ibidem probatum fuit, miro ſatis exemplo, acria in corpore podagrico latere poſſe per plures menſes, non evacuata per ſolitas excretiones, ſed accumulata magis magiſque tandem impetu quaſi facto, ſimul & ſemel expulſa fuiſſe. Cum autem vinorum acidulorum, alborum, & aliorum acidorum, uſus nimius §. 1255. inter cauſas podagrae numeretur, & acerrimi acidi vomitus levaverit ſubito quandoque furentis prae dolore podagrici tormenta, non poteſt negari, acidam acrimoniam aliquando in hoc morbo adeſſe. Neque tamen acorem pro univerſali podagrae cauſa haberi poſſe, antea §. 1275. β. demonſtratum fuit. Quandoque enim ſudor foetidus admodum, nullo modo acidus, argentum maculis inficiens, dolentibus artubus exit, cum inſigni levamine. In quo caſu (vide §. 1261.) ſeptica acrimonia potius incuſanda videtur.

Quae ſit ratio nodi, tophi, cretae, podagricorum? De his videantur illa, quae ad §. 1261. habentur, ubi ſatis prolixe de omnibus his dictum fuit.

Cur miſerrima ſit &c. Quia tunc in minimis vaſis cauſa doloris haeret, quae diſtenta ſummos dolores excitant. Quamvis autem rarius obſervetur podagra, cujus paroxyſmus abſque ullo tumore artuum dolentium decurrat; tamen certum eſt, in initio paroxyſmi partem affectam non tumere, nec cutis colorem mutari, tuncque dolorem eſſe acerrimum; qui tamen levatur, ſimul ac pars tumere incipit. Dum in *odontalgia* fibrillae minimae nervoſae, per dentis ſubſtantiam diſperſae, ſummum dolorem faciunt, ſimul ac gena tumere incipit, dolor levatur. Videantur illa, quae ad §. 1261. dicta ſunt.

Cur dolor tandem deſinat in podagricis? Quamdiu vires integrae

grae valent materiam morboſam fortiter derivare verſus loca ſolita, dolores validi ſunt: ubi vero per ſenectutem, & morbi diuturnitatem, langueſcunt vires, tunc vix dolent amplius, ſed aegritudine potius conficiuntur. Unde tunc illud dolorum levamen non ſignificat morbi imminutionem, ſed virium languorem. Videantur illa, quae §. 1261. de hac re dicta fuerunt, uti etiam ad §. 1273.

Cur quamdiu diriſſimus dolor &c. Quia tota materia morbi in artus diſploditur, &, ibi maturata, redditur apta, ut integre expellatur de corpore; adeoque integra redit ſanitas; & majus requiritur temporis ſpatium, ut denuo ſufficiens colligatur materies, quae novum paroxyſmum producere valet.

Cur ceſſante doloris ſaevitie &c. Quia vires non ſufficiunt amplius, ut omnis materia morboſa deponatur ad artus; hinc manet fomes morboſus, nec amplius integre diſſipatur. Unde perpetuos fere, ſed leves, dolores ſentiunt, & tantum fere vivunt, ut miſeri ſint; donec aegritudine perpetua debilitati pereant, vel materies morbi viſcera occupet, & finem miſeriis his imponat.

An ullum abſorbens &c. Chemici, qui ſaepe nimis praecipites fuerunt in condendis regulis univerſalibus ex paucis & ſingularibus experimentis, cum vidiſſent podagrae, ex acidorum abuſu natae, inſigniter alcalina profuiſſe, concluſerunt, his ſolis omnem podagram curari poſſe. Verum demonſtratum eſt, non ſemper praedominari in hoc morbo acidam acrimoniam. Interim tamen blanda vi ſolvente ſales alcalini poſſunt prodeſſe podagricis, licet non adſit acrimonia acida, uti ad §. 1275. β. dictum fuit.

Cur machina ſtatica Santorii &c. Notum eſt, *Sanctorium* per uſum ſtaticae machinae demonſtraſſe, quantum perſpiret corpus ſanum determinato temporis ſpatio, & ex aucta, vel minuta perſpiratione concluſiſſe, quid ſperandum, vel metuendum, foret circa morbos futuros imprimis. Cum autem pauci admodum ſint, qui hac machina uti poſſint, aut velint, ſimul addidit prudentiſſime illas mutationes ſenſibiles in corpore, quae auctam nimis, aut imminutam, perſpirationem ſequuntur; & quae facile obſervari poterunt ab omnibus. Sic certe unuſquiſque, modo attentus eſſe velit, poterit fructum capere ex *Sanctorii* laborioſis obſervationibus (quas & poſtea Celeberrimi viri, *Liſter*, *de Gorter*, & alii, auxerunt) licet ſtatica hac machina careat. Simul notavit *Sanctorius* accurate, quinam cibi, potus, animi affectus, &c., & quomodo, mutent inſenſibilem perſpirationem. Adeoque Medicus, imo & ipſi podagrici, poterunt cum maxima utilitate uſum ſex rerum non naturalium ſecundum hanc normam dirigere.

Liberam autem perſpirationem maximi momenti eſſe in podagra, tota hu-

hujus morbi hiſtoria docet. Inter cauſas enim §. 1255., vigiliae, victus nimis lautus, vini abuſus, in rebus Venereis exceſſus, pedes ſudantes ſubito refrigerati, numerantur. Deinde, ſi conſiderentur illa, quae paroxyſmum inſtantem praecedunt, plura invenimus impeditae perſpirationis ſigna. Idem verum eſt de illis, quae §. 1258. habentur, & paroxyſmum podagricum accelerare obſervantur: fere omnia enim haec a *Sanctorio* pro cauſis imminutae perſpirationis habentur. Praeterea dictum fuit §. 1261., dolorem podagricum finiri diaphoreſi partium dolentium: §. 1272. demonſtratum fuit, ſudorifera ex arte adhibita prodeſſe; uti etiam ad §. 1276. probatum fuit. Unde *Sanctorius* (*t*) dixit: *Humores podagricorum etiamſi craſſiſſimi ſint, ſolum per modum vaporis reſolvuntur*. Podagrici veterani ſolis aeſtivis menſibus tolerabilem vitam vivunt, reliquo anni tempore languent. Imo, uti praecedenti paragrapho dictum fuit, ad revocandam in artus podagram introgreſſam praecipuam ſpem Medici ponunt in eo, ut aeger, in calidum lectum repoſitus, & opertus, ſudet.

Caeterum podagra ſpiritui vitae inhaerens &c. In ſubtiliſſimo humore, in partibus minimis nervoſis, latere characterem morboſum, antea dictum fuit; hinc in ſpiritu vitae illum figi, & radicari, dixit *Helmontius* (*u*), & clanculum necti proliferae ſeminis materiae: *Sub illo momento concubitus, podagrae character alioquin obdormiens in ſpiritu Archaeo, ſub tanta libidinis agitatione excitatus, cum ſpiritu una ſemini contemperatur, anomalo plane modo, quod natura, tum regendis habenis impotens, non potuit cohibere, quin venenum characteris libidinoſum ſemen fermentaliter inficiat. Itaque cum regulariter ſemen, ſive character podagrae, ſpermatica contaminet, ideo quam promtiſſime ſynoviam, quae nuſquam ſolitaria occurrit, quam ubi duo oſſa ſe mutuo tangunt. Hinc locus, ſive nidus, podagrae in Articulis*. Videantur illa, quae ad §. 1255., 1265., 1267., dicta ſunt.

(*t*) De Gorter de Perſpirat. pag. 209. n° 88.

(*u*) In capit. *Volupe viventium morbus*. pag. 314. col. 1. §. 16.

FINIS TOMI SEPTIMI.